ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\312\Marquez_Gabriel_Garcia-Zit_abych_mohl_vypravet.pdb

PDB Name: b
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 27.1.2007
Modification Date: 27.1.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Žít, abych mohl vyprávět
Gabriel García Márquez

* * *

Život není to, co člověk prožil, ale co si z něj pamatuje a jak si to pamatuje, aby o tom mohl vyprávět.

1
Matka mě požádala, abych s ní jel prodat náš dům. Dorazila do Barranquilly toho dne ráno ze vzdáleného městečka, kde naše rodina bydlela, a neměla nejmenší tušení, jak mě najít. Vyptávala se na mě po známých a ti jí řekli, aby mě hledala v knihkupectví Svět nebo v sousedních kavárnách, kam jsem dvakrát denně chodil debatovat se svými přáteli spisovateli. Ten, kdo jí poradil, ji zároveň varoval: "Ale dávejte si pozor, poněvadž jsou úplně potrhlí." Dorazila tam přesně ve dvanáct hodin. Svým svižným krokem si našla cestu mezi stolky s vystavenými knihami, postavila se přede mne, podívala se mi do očí s šelmovským úsměvem ze svých lepších časů, a než jsem se stačil vzpamatovat, řekla:
"Jsem tvoje matka."
V něčem se za tu dobu změnila, takže jsem ji v první chvíli ani nepoznal. Bylo jí pětačtyřicet. Když sečtu dohromady jejích jedenáct porodů, byla téměř deset let těhotná a přinejmenším stejně dlouho své děti kojila. Předčasně úplně zešedivěla, oči za prvními bifokálními brýlemi měla větší a užaslé a nosila hluboký smutek za svou zemřelou matku, dosud si však zachovala římskou krásu ze své svatební fotografie, které teď dodal na důstojnosti přídech podzimu. Ještě než mě objala, nejdřív mi sdělila svým obvyklým obřadným tónem:
"Přišla jsem tě požádat, abys jel se mnou prodat dům."
Nemusela říkat který ani kde, poněvadž pro nás byl na světě jenom jeden, starý dům po dědečkovi a po babičce v Aracatace; měl jsem to štěstí, že jsem se tam narodil, od svých osmi let jsem tam však už nebydlel. Nedávno jsem odešel z právnické fakulty po šesti semestrech, kdy jsem především četl všecko, co mi přišlo pod ruku, a nazpaměť jsem recitoval neopakovatelné básně španělského Zlatého věku. Za tu dobu jsem si už stačil vypůjčit a přečíst překlady všech knih, které jsem mohl potřebovat, abych zvládl techniku románu, a v přílohách deníků jsem uveřejnil šest povídek, které vzbudily nadšení mých přátel a pozornost několika kritiků. Příští měsíc mi mělo být třiadvacet, stačil jsem už proti zákonu nenastoupit základní vojenskou službu a dvakrát jsem se vyléčil z kapavky, a denně jsem bez nejmenších zábran kouřil šedesát cigaret s černým tabákem. Rozděloval jsem své zahálčivé dny mezi Barranquillu a Cartagenu de Indias na karibském pobřeží Kolumbie, žil jsem si královsky za to, co mi platili za moje denní poznámky v El Heraldu, i když to byla bída s nouzí, a noci jsem trávil v nejlepší možné společnosti tam, kde mě zrovna zastihly. Valně jsem nevěděl, co si vlastně hodlám počít, a můj život byl jeden velký zmatek; přesto jsme se s několika nerozlučnými přáteli chystali vydávat odvážný časopis, který Alfonso Fuenmayor plánoval už tři roky, i když jsme na to neměli peníze. Co víc jsem mohl chtít?
Spíš z nouze než ze záliby jsem o dvacet let předstihl módu: ježatý knírek, rozcuchané vlasy, džínsy, ztřeštěně květované košile a sandály, jaké nosí poutníci. Jedna z mých tehdejších přítelkyň řekla komusi potmě v kině, aniž věděla, že sedím nablízku: "Chudáček Gabito, to už je ztracený případ." Když mne tudíž matka požádala, abych s ní jel prodat ten dům, nic mi nebránilo, abych jí vyhověl. Přiznala mi, že nemá dost peněz, a já jí z hrdosti řekl, že si cestu zaplatím.
V novinách, kde jsem pracoval, se to řešit nedalo. Platili mi tři pesos za každodenní poznámku a čtyři za úvodník, když chyběl někdo ze stálých úvodníkářů, jenže s tím jsem sotva vyšel. Pokusil jsem se požádat o půjčku, ale šéfredaktor mi připomněl, že můj stávající dluh už dělá víc než padesát pesos. Toho odpoledne jsem se dopustil troufalosti, které by nebyl schopen nikdo z mých přátel; u východu z kavárny Kolumbie, hned vedle knihkupectví, jsem dohonil dona Ramóna Vinyese, starého katalánského učitele a knihkupce, a poprosil jsem ho, aby mi půjčil deset pesos. Měl u sebe jen šest.
Ani matce ani mně by samozřejmě nikdy nenapadlo, že onen nevinný výlet, který měl trvat jen dva dny, pro mne bude tak rozhodující, že by mi nestačil i ten nejdelší a nejpilnější život, abych ho beze zbytku vylíčil. Teď, když už mám za sebou dobře počítaných pětasedmdesát let, vím, že to bylo nejdůležitější rozhodnutí ze všech, která jsem musel učinit na své spisovatelské dráze; to znamená v celém svém životě.
Až do let dospívání se paměť upírá spíš do budoucnosti než na minulost, takže mé vzpomínky na městečko, kde jsem se narodil, ještě nezkrášluje žádný stesk. Pamatuji si je takové, jaké bylo: dobré místo k životu, kde se všichni navzájem

znali, na břehu řeky, jejíž průzračné vody se hnaly řečištěm plným ohlazených kamenů, bílých a velikých jako předvěká vejce. Za soumraku, a zvlášť v prosinci, když skončily deště a vzduch se třpytil jako démanty, bělostné štíty pohoří Santa Marta jako by se přibližovaly až k banánovým plantážím na protějším břehu. Odtamtud jsme vídali indiány Arhuaky, jak putují v řadách jako mravenci po úzkých horských římsách, se žoky zázvoru na zádech, a žvýkají kuličky koky, aby si trochu zpříjemnili život. Jako chlapci jsme si tenkrát představovali, jak děláme koule z věčného sněhu a hrajeme si na válku v rozpálených ulicích; vedro bylo tak neuvěřitelné, obzvlášť po poledni, že dospělí si na ně stěžovali, jako by je denně znovu zaskočilo. Od svého narození jsem neustále slýchal, že tábory i železniční tratě United Fruit Company stavěli v noci, poněvadž ve dne se nářadí rozžhavené sluncem vůbec nedalo vzít do ruky.
Jediný způsob, jak se dostat z Barranquilly do Aracataky, bylo zchátralým motorovým člunem po stoce, vykopané otroky v koloniálních dobách, a pak přes rozlehlou bažinu s kalnou a
bezútěšnou vodou až do tajemné osady Ciénaga. Tam cestující přestoupili do obyčejného vlaku, jenž za svých počátků býval nejlepší v zemi, a v něm přejeli poslední úsek cesty po nekonečných banánových plantážích, s mnoha zbytečnými zastávkami v uprášených a rozpálených vesnicích a na osamělých nádražích. Na onu dlouhou pouť jsme se s matkou vydali v sedm hodin večer v sobotu 18. února 1950 - v předvečer karnevalu - v prudkém lijáku, i když období dešťů už dávno skončilo, a s dvaatřiceti pesos v hotovosti, které by nám stačily sotva na zpáteční cestu, pokud dům neprodáme tak, jak jsme počítali.
Pasátní větry řádily toho večera tak zběsile, že jsem v říčním přístavu musel matku dlouho přesvědčovat, aby nastoupila na loď; ne že by neměla důvod. Čluny byly zmenšené napodobeniny parníků z New Orleansu, ovšem s benzinovými motory, jež přenášely horečnatou třesavku na všechny na palubě. Měly salonek se sloupky, aby si pasažéři mohli zavěsit rohože i nad sebou, a dřevěné lavice, kde si každý lokty vydobyl tolik místa, kolik dokázal, se svými hromadami zavazadel, balíky zboží, klecemi plnými slepic a dokonce i s živými prasaty. Bylo tam i několik dusných kajut, každá se dvěma polními lůžky, ty si však skoro vždycky zabraly ty nejubožejší kurvičky a poskytovaly své služby každému, kdo je naléhavě potřeboval. Přišli jsme na poslední chvíli, takže žádná kajuta už nebyla volná, a rohože jsme si také nevzali; matka a já jsme tudíž vzali útokem dvě železné židle na hlavní chodbě a tam jsme se uložili na noc.
Jak se matka právem obávala, dokud jsme nepřepluli řeku Magdalenu, která se tak blízko svého ústí chová stejně jako oceán, naše opovážlivé plavidlo se v bouři kymácelo ze strany na stranu. Já jsem si v přístavu koupil dostatečnou zásobu těch nejlevnějších cigaret s černým tabákem a s papírem, který byl málem jako balicí, a začal jsem kouřit svým tehdejším způsobem: zapaloval jsem si
jednu od druhé a přitom jsem znovu četl Srpnové světlo od Williama Faulknera, jenž v té době byl nejvěrnější ze všech démonů, u kterých jsem se učil. Matka se uchýlila ke svému pánbíčkářství, jako by to byl rumpál, schopný vytáhnout zapadlý traktor nebo udržet ve vzduchu letadlo, a podle svého zvyku neprosila za sebe, nýbrž o štěstí a dlouhý život pro svých jedenáct sirotků. Její modlitby nejspíš dorazily tam, kam měly; jakmile jsme vpluli na stoku, déšť polevil a vítr foukal tak málo, že sotva stačil odhánět komáry. Matka tedy zastrčila růženec a drahnou chvíli mlčky sledovala ruch, který vládl kolem.
Narodila se ve skromných poměrech, vyrostla však v pomíjivé okázalosti banánové společnosti, z které jí přinejmenším zůstalo dobré vzdělání zámožné dívky v lyceu Představení Panny Marie v Santa Martě. Během vánočních prázdnin spolu se svými přítelkyněmi vyšívala v rámu, hrála na spinet na dobročinných bazarech a v doprovodu jedné ze svých tet chodila na nejctnostnější taneční zábavy místní upjaté aristokracie, nikdo však nikdy neslyšel, že by s někým chodila, když se proti vůli rodičů provdala za tamního telegrafistu. K jejím nejznámějším přednostem od té doby patřily smysl pro humor a železné zdraví, o které ji ani veškerá nepřízeň osudu za celý dlouhý život nedokázala svými záludy připravit. Ze všeho nejpřekvapivější - a od té doby také nejméně nápadná - byla její mimořádná schopnost tajit nesmírnou sílu svého charakteru: byla dokonalý Lev. To jí umožnilo nastolit matriarchální moc, která zasahovala i nejvzdálenější příbuzné na těch nejnečekanějších místech, jako planetární soustava, kterou řídila ze své kuchyně, mírným hlasem a málem bez zamrkání, zatímco vařila v hrnci fazole.
Když jsem viděl, jak nevzrušeně snáší onu hrůznou cestu, ptal jsem se sám sebe, jak se kdysi tak rychle a s takovým sebeovládáním mohla vyrovnat s křivdami, jaké s sebou přináší
chudoba. Ona těžká noc představovala tu nejlepší zkoušku: Krvežízniví komáři, dusné vedro páchnoucí bahnem z koryta stoky, které člun cestou zvedal, a neustálé přecházení cestujících, kteří se ne a ne někde uvelebit a zavřít oči, to všecko jako by se spiklo, aby vyvedlo z rovnováhy i nejpevnější povahu. Matka to na své židli nehybně snášela, zatímco prodejná děvčata sklízela v nedalekých kajutách karnevalovou žeň, převlečená za muže nebo za frajerky z madridských předměstí. Jedna z nich prošla několikrát dovnitř a zase ven, pokaždé s jiným zákazníkem, těsně vedle matčiny židle. Myslel jsem, že si jí matka nevšimla; ale když za necelou hodinu vešla a zase vyšla ven počtvrté nebo popáté, sledovala ji soucitným pohledem až na konec chodby.
"Chudery jedny," vzdychla. "To, co musí dělat, aby se uživily, je horší než pracovat."
Vydržela tak až do půlnoci, kdy mne už v tom nesnesitelném otřásání lodi a v mizerném světle na chodbičce unavilo číst, sedl jsem si vedle ní, kouřil jsem a pokoušel jsem se uniknout z pohyblivých písků v okresu Yoknapatawpha. V předchozím roce jsem zběhl z university s troufalou a bláhovou představou, že se uživím jako novinář a spisovatel, aniž bych se tomu musel učit, povzbuzen větou, kterou jsem četl snad u Bernarda Shawa: "Už v raném dětství jsem musel přerušit své vzdělávání a chodit do školy." Nedokázal jsem však o tom s nikým hovořit, protože jsem cítil - i když bych to nedokázal vysvětlit - že důvody, které mě vedou, obstojí jen v mých očích.
Snažit se o něčem tak pošetilém přesvědčit rodiče, kteří do mne vkládali takové naděje a vydali za to tolik peněz, které ani neměli, by znamenalo mrhat časem; obzvlášť u otce, který by mi dokázal odpustit cokoliv kromě toho, že si nepověsím na stěnu jakýkoliv vysokoškolský diplom, který on sám získat nemohl. Spojení mezi námi se úplně přerušilo.

Uplynul už málem rok a já
jsem ještě pořád uvažoval o tom, že se za ním vypravím a vysvětlím mu své důvody, když se objevila matka a požádala mě, abych s ní jel prodat dům. Za celý den se o tom nicméně nezmínila; teprve po půlnoci na člunu, když pocítila jako nadpřirozené zjevení, že konečně má vhodnou příležitost, aby mi řekla to, co bezpochyby bylo skutečným důvodem její cesty, a začala způsobem, tónem a na milimetr přesně odměřenými slovy, která jistě dozrála v samotě jejích bezesných nocí dávno předtím, než se na ni vydala.
"Tvůj otec se velice trápí," řekla.
Takže už bylo tady, peklo, kterého jsem se tak obával. Začala jako vždycky, ve chvíli, kdy to člověk nejmíň čekal, a chlácholivým hlasem, který nemohlo nic vyvést z míry. Jen abych dodržel rituál, poněvadž odpověď jsem znal až příliš dobře, jsem se zeptal:
"Ale proč?"
"Protože jsi nechal studií."
"Nenechal jsem jich," namítl jsem."Jen jsem si zvolil jinou dráhu."
Představa, že si o tom důkladně promluvíme, jí naráz dodala energii.
"On říká, že je to totéž," prohlásila.
I když jsem věděl, že nemám pravdu, řekl jsem:
"On přece také nechal studií a začal hrát na housle."
"To bylo něco jiného," odpověděla velice rázně. "Na housle hrával jenom na zábavách a při serenádách. A studií nechal proto, že neměl ani na jídlo. Zato se za necelý měsíc naučil telegrafii, což tenkrát bylo velice dobré povolání, obzvlášť v Aracatace."
"Já se taky živím tím, že píšu do novin," řekl jsem.
"To říkáš jen proto, abych se kvůli tobě nemrzela," řekla matka. "Ale už z dálky je vidět, jak jsi na tom špatně. Když si vzpomenu, že jsem tě ani nepoznala, když jsem tě uviděla v tom knihkupectví."
"Já jsem vás nepoznal taky," namítl jsem.
"Ale z jiného důvodu," prohlásila. "Já myslela, že jsi nějaký žebrák." Podívala se na mé ošlapané sandály a dodala: "Vždyť nemáš ani ponožky."
"Je to pohodlnější," řekl jsem jí. "Dvě košile a dvoje spodky; jedny mám na sobě a druhé se suší. Co víc kdo potřebuje?"
"Trochu důstojnosti," řekla, okamžitě to však zmírnila odlišným tónem: "Říkám to jen proto, že tě máme opravdu rádi."
"Já vím," přisvědčil jsem. "Ale povězte mi upřímně: Vy byste na mém místě neudělala totéž?"
"Neudělala bych to," řekla, "pokud by s tím moji rodiče nesouhlasili."
Připomněl jsem si houževnatost, s níž překonala odpor své rodiny, když se chtěla vdát, a namítl jsem jí se smíchem:
"Troufnete se mi podívat do očí?"
Matka se však mému pohledu pečlivě vyhnula, poněvadž věděla až příliš dobře, co mám na mysli.
"Nevdala jsem se, dokud jsem od rodičů nedostala požehnání," řekla. "Musela jsem si ho vynutit, to je pravda, ale dostala jsem ho."
Potom rozhovor přerušila, ne proto, že by ji moje argumenty přesvědčily, ale chtěla jít na záchod a pochybovala, že je v hygienickém stavu. Zeptal jsem se loďmistra, jestli tu mají něco čistšího, ten mi však vysvětlil, že sám také chodí na společný záchod, a skončil, jako kdyby právě dočetl Conrada: "Na moři jsme si všichni rovní." Matka se tedy podřídila zákonu všech, a když zase vyšla ven, vzdor mým obavám jen stěží dokázala potlačit smích.
"Představ si," řekla, "co by si otec pomyslel, kdybych si přivezla francouzskou nemoc?"
Po půlnoci jsme nabrali tříhodinové zpoždění, poněvadž se nám do šroubů zapletly vodní sasanky, takže se ani nepohnuly, člun uvízl na mělčině zarostlé mangrovníky a houf cestujících ho z břehu musel táhnout provazy od svých rohoží. Vedro a komáři teď byli k nesnesení, matka jim však čelila chvilkovými, přerušovanými zdřímnutími, která už byla v naší rodině proslulá a umožňovala jí, aby si odpočala a neztratila přitom nit rozhovoru. Když jsme pak konečně pokračovali v cestě a zvedl se lehký větřík, probrala se úplně.
"Buď jak buď," vzdychla, "nějakou odpověď tvému otci přivézt musím."
"Tak s tím si nedělejte starosti," řekl jsem jí stejně prostoduše. "V prosinci přijedu a všecko mu to vysvětlím."
"To je až za deset měsíců," namítla matka.
"Konec konců, letos už na univerzitě stejně nic zařídit nemůžu," řekl jsem jí.
"A slibuješ mi, že opravdu přijedeš?"
"Slibuju," ujistil jsem ji, a poprvé jsem v jejím hlasu postřehl jistou úzkost.
"A mohu mu říct, že mu řekneš ano?"
"Ne," odpověděl jsem okamžitě. "To ne."
Bylo zřejmé, že chtěla, aby náš rozhovor vyústil jinak, ale neustoupil jsem jí.
"V tom případě udělám líp, když mu rovnou povím celou pravdu," prohlásila. "Aby si nemyslel, že jsem mu něco namlouvala."
"Tak dobře," řekl jsem ulehčeně. "Povězte mu ji."
To bylo poslední, co jsme si k tomu řekli, a ten, kdo by ji dobře neznal, by si mohl myslet, že tím všecko skončilo, já jsem však věděl, že je to jenom přestávka, aby nabrala novou sílu. Zakrátko nato usnula hlubokým spánkem. Lehký větřík zahnal komáry a nasytil čerstvý vzduch vůní květin. Člun teď letěl po vodě lehce jako plachetnice.
Byli jsme na Velké bažině, další z legend mého dětství. Kdysi jsem ji přeplul hned několikrát, když se mnou dědeček, plukovník Nicolás Ricardo Márquez Mejía - my vnukové jsme mu ovšem říkali Dědánek - jezdil z Aracataky do Barranquilly k mým rodičům. "Bažiny se člověk nemá bát, ale má ji mít v úctě," řekl mi jednou, když mluvil o

nepředvídatelných rozmarech jejích vod, které se někdy chovaly jako rybník a jindy jako rozběsněný oceán. V období dešťů na ní řádily horské bouře, a od prosince do dubna, kdy počasí mělo být klidné, severní pasáty ji bičovaly tak divoce, že každá noc znamenala dobrodružství. Moje babička z matčiny strany, Tranquilina Iguaránová - Mina - se po jedné hrůzné cestě, kdy se až do svítání museli uchýlit do ústí Riofrío, na ni odvažovala vydat jen v krajní nutnosti
Té noci byla naštěstí úplně klidná. Z okének na přídi, kam jsem se krátce před úsvitem došel nadýchat čerstvého vzduchu, jsem viděl světla rybářských člunů, míhající se na vodě jako hvězdy. Bylo jich nepočítaně, a i když jsme nikoho z rybářů neviděli, slyšeli jsme, jak se navzájem domlouvají, jako by u nás byli na návštěvě, poněvadž jejich hlasy se po bažině přeludně rozléhaly. Jak jsem se opíral o zábradlí a snažil jsem se vytušit obrysy hor, naráz jsem pocítil první nával stesku.
Jiné noci, stejné jako ta dnešní, zatímco jsme pluli přes Velkou bažinu, Dědánek mě nechal spát v kajutě a sám se vypravil do lodního výčepu. Nevím, kolik bylo hodin, když mě i přes hučení zrezivělého větráku a skřípot plechových stěn kajuty probudil
halasný povyk. Nebylo mi tenkrát víc než pět let a velice mě to vyděsilo, zakrátko však zase zavládlo ticho a já jsem si pomyslel, že se mi to možná jen zdálo. Druhý den ráno, už v přístavišti u osady Ciénaga, se dědeček holil břitvou při otevřených dveřích a před zrcátkem, zavěšeným na zárubni. Pamatuji si to úplně přesně: ještě si neoblékl košili, ale přes tílko měl své věčné gumové šle, široké a se zelenými proužky. Zatímco se holil, pokračoval v rozhovoru s nějakým mužem, kterého bych ještě dnes dokázal poznat na první pohled. Měl nezaměnitelný havraní profil; na pravé ruce měl námořnické tetování, na krku mu viselo hned několik řetízků z masivního zlata a náramky, které měl na obou zápěstích, byly také ze zlata. Já jsem se právě ustrojil, seděl jsem na posteli a obouval jsem si boty, když onen muž dědečkovi řekl:
"O tom vůbec nepochybujte, plukovníku. Skutečně vás chtěli hodit do vody."
Dědeček se usmál, aniž se přestal holit, a se svou příznačnou povýšeností odpověděl:
"Měli štěstí, že se toho neodvážili."
V tu chvíli jsem pochopil, co se to v noci strhlo, a hluboce na mě zapůsobila představa, že by dědečka opravdu někdo hodil do bažiny.
Vzpomínka na onu událost, která se nikdy nevysvětlila, mne zaskočila onoho rána, kdy jsem jel s matkou prodat dům, zatímco jsem hleděl na horské sněhy, jež v prvních paprscích slunce modravě zářily. Díky tomu, že jsme se na stoce zdrželi, jsme teď mohli vidět za bílého dne kosu zářivých písčin, která jen stěží odděluje moře a bažinu a kde se v rybářských vesničkách na břehu sušily rozprostřené sítě a ušmudlaní, vychrtlí kluci hráli kopanou s hadrovými míči.
Žasl jsem nad tím, kolik vidím na ulicích rybářů se zmrzačenými pažemi jen proto, že včas nehodili do vody patronu dynamitu. Jak náš člun projížděl kolem, kluci skákali do bažiny a
potápěli se pro mince, které jim cestující házeli.
Krátce před sedmou jsme zakotvili ve smrdutém bahnisku nedaleko osady Ciénaga. Oddíly nosičů, zabořených až po kolena v bahně, nás vzaly do náruče a mezi hejny supů, kteří se navzájem potýkali o odpadky v bařině, nás s hlasitým čvachtáním odnesly až na nábřeží. Když už jsme pak u stolků v přístavu poklidně snídali chutné ryby vylovené z bažiny a pečené plátky zelených banánů, matka vyrazila do dalšího útoku své osobní války.
"Takže mi konečně pověz," vyzvala mě, aniž zvedla hlavu, "co mám tvému otci říct?"
Pokusil jsem se získat čas, abych si to mohl rozmyslet.
"Ale o čem?"
"O tom jediném, co ho zajímá," řekla trochu podrážděně. "O tvých studiích."
Měl jsem štěstí, že jakýsi dotěrný spolustolovník, kterého zaujalo, jak vzrušeně se dohadujeme, chtěl znát mé důvody. Matčina okamžitá odpověď mě nejen poněkud polekala, ale právě od ní mě překvapila, poněvadž si vždycky pečlivě chránila své soukromí.
"Chce totiž být spisovatelem," vysvětlila mu.
"Dobrý spisovatel si může přijít na slušné peníze," odpověděl muž naprosto vážně. "Zvlášť když pracuje pro vládu."
Nevím, zda to matka zamluvila z diskrétnosti nebo v obavách z argumentů našeho nečekaného společníka, nakonec však oba společně litovali mou generaci, že musí žít v tak nejistém světě, a posteskli si navzájem. Když pak začali probírat jména společných známých, zjistili, že jsme hned dvakrát příbuzní, jak ze strany Cotesových, tak Iguaránových. V té době se nám to stávalo se dvěma z každých tří lidí, s kterými jsme se setkali na karibském pobřeží, matka se z toho však vždycky radovala, jako kdyby to bylo něco neslýchaného.
Na vlakové nádraží jsme jeli otevřeným sportovním kočárem, taženým jediným koněm, možná že posledním z bájného plemene, které už všude jinde dávno vymřelo. Matka cestou soustředěně hleděla na vyprahlou planinu spálenou slaným vlhkým vzduchem, která začínala hned u bahniště v přístavu a v dálce splývala s obzorem. Pro mě to bylo památné místo: Když mi byly tři nebo čtyři roky, při mé první cestě do Barranquilly, dědeček mě za ruku vedl přes tu rozpálenou poustku; šel rychle, aniž by mi vysvětloval proč, až jsme před sebou naráz spatřili rozlehlou zelenou vodní plochu, na které vyrážela kalná pěna a kde pluly celé mraky utopených slepic.
"To je moře," řekl mi.
Zklamaně jsem se ho zeptal, co je na opačném břehu, a on mi bez nejmenších pochybností odpověděl:
"Na druhé straně žádný břeh není."
Dokonce i dnes, když jsem už po světě viděl tolik moří, si ještě pořád myslím, že to byla jedna z jeho velkých odpovědí. Buď jak buď, žádná z mých dřívějších představ se ani trochu neshodovala s tou špinavou louží, po jejímž kamenitém břehu se vůbec nedalo projít, tolik tam leželo větví shnilých mangrovníků a rozbitých mušlí. Bylo to něco strašného.
Matka si o moři u Ciénagy zřejmě myslela totéž; jakmile ho totiž nalevo od kočáru zahlédla, hlasitě vzdychla:
"Takové moře jako v Riohache nemají nikde!"
Při tom pohledu jsem jí vylíčil svou vzpomínku na utopené slepice, stejně jako ostatní dospělí ji však měla za pouhou

přeludnou vidinu z dětství. Nepřestávala bedlivě pozorovat všecko, co jsme po cestě míjeli, a podle toho, jak se měnilo její mlčení, jsem věděl, co si o čem myslí. Projeli jsme kolem pochybné čtvrti na
opačné straně železniční trati, kde stály křiklavě natřené domky s rezavými střechami a staří papoušci z Paramariba z obručí, zavěšených pod okapy, portugalsky přivolávali zákazníky. Projeli jsme kolem vodárenské stanice pro lokomotivy s obrovskou železnou klenbou, kam se ukládali ke spánku tažní ptáci a zbloudilí rackové. Dovnitř do města jsme vůbec nezajeli, viděli jsme však jeho úzké, opuštěné uličky a někdejší nádherné panské domy, přízemní a s francouzskými okny, kde někdo od samého jitra neúnavně přehrával klavírní etudy. Naráz matka ukázala prstem před sebe.
"Tady si to pořádně prohlédni," vyzvala mě. "Poněvadž tady to všecko skončilo."
Podíval jsem tam, kam mířila ukazováčkem, a uviděl jsem nádraží: oprýskanou dřevěnou budovu se sedlovou střechou ze zinkového plechu a balkony přes celé průčelí, a před ní vyprahlé náměstíčko, kam se nemohlo vejít víc než dvě stě lidí. Právě tady, jak mi toho dne matka vysvětlila, vojsko v roce 1928 postřílelo námezdní dělníky z banánových plantáží, a nikdy se ani nezjistilo, kolik jich vlastně bylo. Znal jsem ten příběh, jako kdybych ho sám zažil, poněvadž co jsem se pamatoval, dědeček mi ho vylíčil a opakoval snad tisíckrát: důstojník, jenž přečetl výnos, který stávkující nádeníky prohlásil za bandu zločinců; tři tisíce mužů, žen a dětí, kteří zůstali nehybně stát pod žhnoucím sluncem poté, co jim dal lhůtu pět minut, aby náměstí vyklidili; a příkaz k palbě, rachot kulometů plivajících oheň, a vyděšený zástup, z kterého nože střel soustavně a nenasytně ukrajovaly, jako když se loupe cibule.
Vlak přijížděl do Ciénagy v devět hodin ráno, naložil cestující z motorových člunů i ty, kteří sešli z hor, a čtvrt hodiny nato pokračoval na banánové plantáže. Matka a já jsme na nádraží dorazili už po osmé, ale vlak měl zpoždění. Nicméně jsme byli jediní cestující; matka si to uvědomila, když nastoupila do
prázdného vagonu, a nadšeně prohlásila:
"Tak tomu říkám přepych! Máme celý vlak jen pro sebe!" Vždycky jsem si myslel, že to nadšení jen předstírala, aby zakryla své zklamání, poněvadž na vagonech už na první pohled bylo vidět, jak je poničil zub času. Byly to někdejší vagony druhé třídy, neměly však už proutěná sedadla ani skleněná okénka, která se dala vytahovat a spouštět, ale jen dřevěné lavice, oblýskané hladkými a teplými zadnicemi chudých. V porovnání s tím, jak vypadal kdysi, nejen onen vagon, nýbrž celý vlak byl už spíš jen přelud své vlastní minulosti. Tenkrát míval tři třídy: Vozy ve třetí, kde jezdili ti nejchudší, byly stejné laťové klece, v jakých převáželi banány nebo dobytek na porážku, a pro cestující do nich přidali jen podélné lavice z nehoblovaného dřeva. Ve druhé třídě byla proutěná sedadla a bronzové rámy, a první, ve které jezdili vládní úředníci a vysocí činitelé banánové společnosti, měla na chodbičkách koberce a křesla potažená červeným sametem, která se dala sklápět a zvedat. Pokud vlakem jel vrchní dozorce společnosti, někdo z jeho rodiny nebo jeho významní hosté, připojovali dozadu přepychový vagon s okny s tmavými skly, zlatými římsami a otevřenou terasou se stolky, kde si mohli po cestě dát čaj. Neznal jsem žádného smrtelníka, který by si onen úžasný vůz prohlédl zevnitř. Můj dědeček byl dvakrát starostou a navíc s penězi vždycky zacházel dost lehkovážně, druhou třídou však jezdil, jen pokud cestoval s některou ženou z rodiny. A když se ho ptali, proč jezdí třetí, odpovídal:
"Protože nemají čtvrtou." V dřívějších dobách byl ovšem vlak pověstný především tím, jak jezdil přesně; na vesnicích si nastavovali hodiny podle toho, kdy zapískal.
Toho dne, ať už to mělo jakýkoliv důvod, vyjel se zpožděním půl druhé hodiny; a když se konečně pohnul, velice pomalu a s ponurým skřípáním, matka se pokřižovala, hned nato však už zas věcně podotkla:
"Ten vlak nemá namazaná péra."
Byli jsme jediní cestující, možná že v celé soupravě, a až do té chvíle mě nic doopravdy nezaujalo. Pohroužil jsem se do ospalého světa Srpnového světla, zapaloval jsem si jednu od druhé a jen občas jsem letmo vyhlédl ven na známá místa, která jsme nechávali za sebou.Vlak s dlouhým hvízdáním přejel přes slatiny kolem bažiny a pak se plnou rychlostí vřítil na rozhrkaný viadukt podél hnědočervených skal, na kterém vagony až nesnesitelně rachotily. Přibližně za patnáct minut však zpomalil a s přidušeným supěním vjel do chladného pološera plantáží; vzduch jakoby zhoustl a vánek od moře jsme už necítili. Nemusel jsem ani zvedat oči od knihy, abych věděl, že jsme se octli v uzavřeném království banánové oblasti.
Svět kolem se úplně změnil. Po obou stranách trati se prostíraly souměrné, nekonečné ulice uprostřed plantáží, po kterých volská spřežení táhla vozy naložené zelenými banány. Naráz se pak na těch nejnečekanějších neobdělaných místech objevily domky z červených cihel, kanceláře s plátěnými roletami na oknech a s lopatkovými větráky u stropu, a s osamělou nemocnicí uprostřed lánu vlčích máků. U každé řeky byla vesnice a železný most, po kterém vlak s hlasitým rámusem projížděl, a dívky, které se v té ledové vodě koupaly, z ní vyskakovaly jako štíhlé ryby a mátly cestujícím hlavu, když jim na okamžik předvedly svá ňadra.
V osadě Riofrío nastoupilo několik rodin indiánů Arhuaků s batohy plnými horských avokád, nejchutnějších v celé zemi. Drobnými skoky na obě strany prošli celý vagon a hledali, kam by se posadili, ale když se vlak dal znovu do pohybu, zůstal s námi jen mladý kněz a dvě bělošky s novorozencem, který po zbytek cesty nepřestal plakat. Kněz měl vysoké boty, přílbu jako nějaký badatel a plátěnou sutanu se čtvercovými záplatami jako lodní plachta, a i když chlapec neustále plakal, mluvil, jako by stál na kazatelně, a
rozebíral, co by se stalo, kdyby se banánová společnost vrátila. Od té doby, co zdejší oblast opustila, se tu nemluvilo o ničem jiném, a názory se lišily podle toho, jestli si to kdo přál nebo ne, všichni to však považovali za jisté. Kněz byl proti, a vyjádřil to tak svérázně, že to oběma ženám připadlo nesmyslné:
"Kam banánová společnost přijde, všecko zničí."
Byla to jediná osobitá myšlenka, kterou vyslovil, nedokázal ji však zdůvodnit, a chlapcova matka ho úplně vyvedla z míry, když řekla, že Bůh by s ním určitě nesouhlasil.
Stesk jako vždycky vymazal všechny zlé vzpomínky a zdůraznil ty dobré, a jeho ničivé síle nikdo neunikl. Z okénka

vagonu jsme viděli muže, kteří seděli přede dveřmi svých domů, a stačilo podívat se jim do tváře, abychom věděli, nač čekají. Pradleny na kamenitých březích hleděly na projíždějící vlak s toutéž nadějí. O každém cizinci, který se tu objevil s aktovkou v ruce, si mysleli, že ho posílá United Fruit Company, a všecko že zas bude jako dřív. Při každém setkání, každé návštěvě a v každém dopisu se dřív nebo později objevila táž obřadná věta: "Říká se, že se společnost vrátí." Nikdo nevěděl, kdo to řekl, kdy ani proč, ale nikdo o tom nepochyboval.
Má matka byla přesvědčená, že se z těch nočních můr už vyléčila, poněvadž po smrti svých rodičů přerušila veškeré svazky, které ji spojovaly s Aracatakou, její sny ji však zrazovaly. Jakmile ji někdo zaujal natolik, aby mu je při snídani vylíčila, vždycky to souviselo s jejím steskem po banánové oblasti. Přestála i ta nejtěžší období svého života, ale dům neprodala, protože doufala, že za něj dostane třeba i čtyřikrát tolik, až se United Fruit vrátí. Nakonec ji přece přemohla nesnesitelná tíha skutečnosti; ale když ve vlaku slyšela, jak kněz říká, že se společnost musí už každou chvíli vrátit, jen zoufale mávla rukou a řekla mi šeptem:
"Škoda, že nemůžeme ještě nějaký čas počkat, abychom za něj
utržili víc."
Zatímco kněz mluvil, projeli jsme jakousi vesnicí, kde se na návsi shromáždil dav lidí a kapela v úmorném slunci hrála veselé čepobití. Všecky ty vesnice mi vždycky připadaly stejné, a když mne Dědánek vzal do zbrusu nového kina Olympia, které patřilo donu Antoniovi Dacontemu, všiml jsem si, že nádraží ve filmech z Divokého západu se podobají těm, kde zastavoval náš vlak, a když jsem později začal číst Faulknera, i městečka z jeho románů mi připadala stejná jako u nás. Vlastně to bylo samozřejmé, poněvadž všechna vzešla z mesiášského zápalu United Fruit Company, a postavili je všechna stejně, jako dočasná tábořiště. V mých vzpomínkách stál všude na náměstí kostel, a barevné domečky z pohádek byly natřené základními barvami. Pamatoval jsem se na čety černošských nádeníků, kteří za soumraku zpívali, a čeledníky na statcích, před nimiž vysedávali dělníci z plantáží a dívali se na nákladní vlaky, projíždějící kolem, i na uličky v lánech cukrové třtiny, kde ráno nacházeli sekáče, kterým při sobotních flámech někdo usekl hlavu. A pamatoval jsem se i na soukromá města gringů v Aracatace a v Seville na opačné straně trati, jako nějaké obrovské elektrické kurníky obklopené kovovými sítěmi, které se v chladných letních ránech úplně černaly uškvařenými vlaštovkami. Pamatoval jsem se na jejich měkké modré lučiny, kde se procházeli pávi a křepelky, vily s červenými střechami a okna s drátěnými sítěmi, a kulaté stolky se skládacími židlemi na verandách, aby mohli jíst venku, mezi zaprášenými palmami a růžovými keři. Občas bylo přes drátěný plot vidět i krásné unylé ženy v mušelínových šatech a velkých klobouících se závojem, jak si zlatými nůžkami stříhají na zahradách květiny.
Už za mých dětských let nebylo nijak snadné rozpoznat jedno městečko od druhého; dvacet let nato to bylo ještě těžší, poněvadž z průčelí nádražních budov mezitím spadly i poslední tabulky s idylickými jmény - Tucurinca, Guamachito, Neerlandia,
Guacamayal - a všechna byly ještě ubožejší, než jak jsem si je pamatoval. Přibližně o půl dvanácté vlak zastavil v Seville a trvalo nekonečných patnáct minut, než vyměnili lokomotivu a nabrali vodu. To už začalo vedro. Když jsme se zase vydali na cestu, nová lokomotiva nás v každé zatáčce obdařila sprškou sazí, které se oknem beze skel dostaly dovnitř a zasypaly nás černým sněhem. Kněz i obě ženy mezitím v kterémsi městečku vystoupili, ani jsme si toho nevšimli, a o to víc mi připadalo, že jedeme úplně sami ve vlaku, který nikomu nepatří. Matka seděla proti mně, dívala se z okna a dvakrát či třikrát si zdřímla, naráz se však úplně probrala a znovu se vytasila s otázkou, které jsem se obával:
"Takže co mám říct otci?"
Pomyslel jsem si, že se snad nikdy nevzdá a nepřestane hledat nějaké slabé místo, aby zvrátila mé rozhodnutí. Chvíli předtím přišla s několika kompromisními formulacemi, které jsem beze všech cavyků odmítl, bylo mi však jasné, že se nestáhla nadlouho. Přesto mě onen nový pokus zaskočil; připravil jsem se na další neplodnou bitvu a odpověděl jsem jí klidněji než předtím:
"Řekněte mu, že v životě nestojím o nic jiného než být spisovatelem, a také jím budu."
"Ale on přece nemá nic proti tomu, abys byl, čím chceš," namítla mi, "pokud si předtím uděláš nějakou vysokou školu."
Ani se na mě přitom nepodívala a předstírala, že ji náš rozhovor zdaleka nezajímá tolik jako to, co se děje venku.
"Nevím, proč tak naléháte, když dobře víte, že se nevzdám," řekl jsem jí.
Okamžitě se mi podívala do očí a zvědavě se zeptala:
"Proč myslíš, že to vím?"
"Poněvadž vy a já jsme stejní," řekl jsem.
Vlak zastavil na nádraží, kde ani žádná vesnice nebyla, a krátce nato projel kolem jediné banánové plantáže, která měla na bráně jméno: Macondo. Všiml jsem si ho už během svých prvních cest s dědečkem, až jako dospělý jsem si však uvědomil, jak básnivě zní. Nikdy jsem to slovo od nikoho neslyšel, a dokonce jsem si ani nepoložil otázku, co vůbec znamená. Použil jsem ho už ve třech knihách jako jméno smyšlené vesnice, když jsem objevil v jakési encyklopedii, která mi náhodně přišla do ruky, že je to tropický strom podobný ceibě, který nemá květy ani plody a z jehož pórovitého dřeva se dělají kanoe a vyřezává kuchyňské náčiní. Později jsem se z Britské encyklopedie dozvěděl, že v Tanganice existuje potulný kmen Makondů, a pomyslel jsem si, že od něj to jméno mohlo pocházet. Nikdy jsem si to však neověřil, ani jsem nespatřil takový strom. Mnohokrát jsem se na něj v banánové oblasti vyptával, ale nikdo mi nebyl schopen nic říci; možná že nikdy ani neexistoval.
Kolem plantáže Macondo vlak obvykle projížděl v jedenáct hodin a deset minut nato zastavoval v Aracatace; jenže toho dne, kdy jsme s matkou jeli prodat dům, měl půldruhé hodiny zpoždění. Byl jsem právě na záchodě, když začal nabírat rychlost a rozbitým oknem vrazil dovnitř suchý horký vítr, do kterého se mísil lomoz starých vagonů a zděšené hvízdání lokomotivy. Srdce se mi rozbušilo v hrudi a útroby mi sevřel ledový hnus. Vyrazil jsem co nejrychleji ven, poháněn stejným strachem, jaký lidé pociťují při zemětřesení, a našel jsem matku, jak nevzrušeně sedí na svém místě a

vypočítává nahlas všecko, co právě míjelo za oknem jako chvilkové záběry života, který skončil a nikdy už neměl znovu nastat.
"Tohle jsou pozemky, které prodali tvému otci, poněvadž mu namluvili, že je tam zlato," řekla.
Za oknem se jen mihl dům učitelů adventistů, s kvetoucí zahradou a nápisem na vratech: The sun shines for all.
"To bylo první, co ses naučil anglicky," řekla matka.
"To nebylo první," namítl jsem. "To bylo jediné."
Potom jsme minuli betonový most a závlahový kanál se špinavou vodou z časů, kdy Yankeeové přemístili koryto řeky a odvedli ji na plantáže.
"Tady bývala čtvrt lehkých ženštin, kde chlapi až do rána tančili cumbiambu a místo svíček přitom drželi v rukou svazky hořících bankovek," řekla.
Lavičky na hlavní ulici, mandlovníky sežehnuté sluncem a park u montessoriánské školky, kde jsem se naučil číst. Na krátký okamžik se za jasné únorové neděle za oknem rozzářilo celé městečko.
"Vždyť už jsme na nádraží!" vykřikla matka. "Jak se to všecko změnilo, když už ani na vlak nikdo nečeká."
To už lokomotiva přestala hvízdat, zpomalila a pak se s dlouhým zasténáním zastavila. První, co na mě zapůsobilo, bylo ticho; bylo až hmatatelné, a dokázal bych je i se zavázanýma očima rozpoznat mezi všemi jinými. Vedro tak sálalo, že jsme všecko viděli jako přes vlnité sklo. Kam až jsme dohlédli, vůbec nic nenasvědčovalo, že by tu kdy žili lidé, a všecko pokrýval lehký nános rozpáleného prachu. Matka zůstala ještě několik minut sedět, hleděla na vylidněné městečko a opuštěné ulice, a nakonec zděšeně pronesla:
"Můj ty Bože!"
To bylo jediné, co řekla, než vystoupila.
Dokud tam vlak ještě stál, měl jsem pocit, že nejsme úplně sami; ale když se znovu rozjel, s náhlým a srdceryvným hvizdem, zůstali jsme úplně opuštění na pospas žhoucímu slunci, a padla na
nás celá tíže, která tu všude vládla, nikdo z nás však neřekl ani slovo. Stará dřevěná nádražní budova se střechou ze zinkového plechu a s balkónem přes celé průčelí vypadala jako tropické vydání nádraží, jaká jsme vídali ve filmech z Divokého západu. Prošli jsme po opuštěné stanici, kde už dlaždice začínaly praskat, jak skrz ně prorůstala tráva, a pohroužili jsme se do nehnutého, rozpáleného světa poledního odpočinku, i když jsme se snažili najít pod mandlovníky aspoň trochu stínu.
Už od dětství jsem nesnášel ony nehybné hodiny, poněvadž jsme nevěděli, co máme dělat. "Buďte potichu, vždyť spíme," brblali spáči, aniž by se probudili. V obchodech, na úřadech i ve školách ve dvanáct hodin zavírali a znovu otevřeli až chvilku před třetí. Uvnitř domů zavládla otupělá malátnost, někde tak nesnesitelná, že si pověsili rohože na dvůr nebo si vynesli stoličky pod mandlovníky a spali vsedě přímo na ulici. Otevřený zůstal jen hotel naproti nádraží i s výčepem a s kulečníkovým sálem, a telegrafní úřad vzadu za kostelem. Všecko bylo stejné jako v mých vzpomínkách, ale ještě menší a ubožejší, a vichřice osudu všecko nenapravitelně zpustošila: tytéž sešlé domy, zrezivělé střechy ze zinkového plechu, hlavní ulice se zbytky žulových laviček a smutnými mandlovníky, to všecko přeměněné oním neviditelným rozpáleným prachem, jenž mátl zrak a spaloval kůži. Ze soukromého ráje banánové společnosti na opačné straně trati, teď už bez drátěného plotu nabitého elektrickým proudem, zůstala jen rozlehlá křovinatá poustka, kde už nerostly palmy, s pobořenými domy uprostřed vlčích máků a troskami vyhořelé nemocnice. Nebyly tu jediné dveře, jediná puklina ve zdi nebo stopa po přítomnosti lidí, které by ve mně nevzbouzely pocit něčeho nadpřirozeného.
Matka šla velice vzpřímeně, svým lehkým krokem a naprosto mlčky, ani se ve smutečním oblečení nijak zvlášť nepotila, její smrtelná bledost a stažená tvář však prozrazovaly, co uvnitř
pociťuje. Na konci hlavní ulice jsme spatřili první lidskou bytost: ženičku chudobného vzezření, která se objevila na rohu ulice Jacoba Beracazy a prošla kolem nás s hrnečkem z kovové slitiny; špatně nasazená pokličkа jí hrkala při každém kroku. Matka mi šeptem řekla, aniž se na ni podívala:
"To je přece Vita."
Já jsem ji už poznal také. Od dětství pracovala u dědečka a u babičky v kuchyni, a i když jsme se mezitím dost změnili, musela by nás poznat, kdyby se na nás obtěžovala podívat. Ale to ne: žila už v jiném světě. Až do dneška si kladu otázku, jestli neumřela už dávno předtím.
Když jsme na rohu zahnuli, prach mě přes látku sandálů pálil do nohou. Připadal jsem si nesnesitelně opuštěný, a pak už jsem uviděl sám sebe i svou matku stejně, jako když jsem jako chlapec viděl matku a sestru zloděje, kterého María Consuegra týden předtím jedinou ranou zastřelila, když se jí pokoušel vylomit domovní dveře.
Okolo třetí ráno ji probudil hluk, jak se je někdo zvenčí snažil vypáčit. Vstala, aniž rozsvítila, po hmatu našla v prádelníku starodávný revolver, z kterého od Tisícidenní války nikdo nevystřelil, a potmě nejen odhadla, kde dveře jsou, ale i přesnou výšku jejich zámku. Potom oběma rukama zamířila, zavřela oči a stiskla kohoutek. Nikdy v životě ještě nestřílela, ale i přes dveře útočníka zasáhla.
Byl to první mrtvý, kterého jsem v životě viděl. Když jsem v sedm hodin ráno šel kolem do školy, leželo tělo ještě na chodníku, pod sebou skvrnu zaschlé krve, s tváří znetvořenou kulkou, která mu rozdrtila nos a uchem vyšla ven. Na sobě měl pruhované námořnické tričko a obyčejné kalhoty s provázkem místo pásku, a byl bos. Vedle něj našli ležet podomácku vyrobený hák, kterým se pokoušel vylomit zámek.
Za Marií Consuegrou přicházeli místní hodnostáři, aby jí projevili soustrast nad tím, že zloděje zabila. Večer jsme se tam s Dědánkem vydali také a našli jsme ji, jak sedí v širokém manilském křesle, jež vypadalo jako obrovský proutěný páv, v kruhu přátel, kteří horlivě naslouchali všemu, co jim už po tisící opakovala. Všichni jí přitakali, že zřejmě vystřelila jen ze strachu. Nato se jí dědeček zeptal, jestli po výstřelu ještě něco slyšela, a ona odpověděla, že když hák kovově zarachotil po betonovém chodníku, bylo nejdřív hluboké ticho, hned potom však zaslechla slabý, bolestný hlásek: ‚Ach maminko!´ Zdálo se, že María Consuegra si to srdceryvné zasténání vůbec nepamatovala, dokud se jí dědeček

nezeptal. Teprve v tu chvíli se rozplakala.
To se událo jednoho pondělka. V úterý dalšího týdne, během poledního odpočinku, jsem zrovna honil káču s Luisem Carmelem Correou, svým nejstarším přítelem už od dětství, když se k našemu údivu spáči předčasně probudili a nahrnuli se k oknům. Na prázdné ulici jsme spatřili ženu v hlubokém smutku s asi dvanáctiletým děvčátkem, které neslo kytici zvadlých květin, zabalenou do novin. Před žhoucím sluncem se chránily černým deštníkem a v nejmenším si nepřipouštěly dotěrné pohledy lidí, kteří je pozorovali. Byly to matka a mladší sestra mrtvého zloděje a nesly mu květiny na hrob.
Ona vzpomínka mě pak pronásledovala řadu let jako jednostejný sen, který všichni viděli na ulici, až jsem se jí dokázal zbavit tím, že jsem o tom napsal povídku. Je ovšem pravda, že drama, které ona žena a její dcera prožily, i jejich neochvějnou důstojnost, jsem si až do té chvíle neuvědomil, a teď, když jsme s matkou jeli prodat dům, jsem přistihl sám sebe, jak jdu po téže osamělé ulici a ve stejnou vražednou hodinu.
"Připadám si jako ten zloděj tenkrát," řekl jsem.
Matka však nepochopila, co jsem tím myslel. A co hůř: když jsme šli kolem domu Maríe Consuegry, ani se nepodívala na dveře, na kterých ještě bylo vidět, jak se někdo snažil vyspravit otvor po kulce. Když jsem s ní o mnoho let později na onu cestu vzpomínal, ověřil jsem si, že se na tu tragédii pamatovala, bývala by však dala vlastní duši, aby na ni dokázala zapomenout. Ještě víc jsem se o tom přesvědčil, když jsme procházeli kolem domu, kde bydlel don Emilio, známější jako Belgičan, veterán z první světové války, jenž v kterémsi minovém poli v Normandii ochrnul na obě nohy, a jedné svatodušní neděle pak navždy unikl mukám paměti díky výparům z kyanidu zlatitého. Nebylo mi tenkrát víc než šest let, pamatuji se však - jako by se to stalo včera - jaký rozruch ta zpráva v sedm hodin ráno způsobila. Ona událost nám natolik utkvěla v paměti, že když jsme se do městečka vrátili prodat dům, matka po dvaceti letech konečně přerušila své mlčení.
"Chudák Belgičan," vzdychla. "Jak jsi tenkrát řekl, už nikdy si pak šachy nezahrál."
Měli jsme v úmyslu jít přímo k domu; když však nám zbýval už jen jeden blok, matka se náhle zastavila a odbočila o jedno nároží dřív.
"Radši půjdeme tudy," řekla. A když jsem chtěl vědět proč, vysvětlila mi to: "Poněvadž mám strach."
Při těch slovech jsem pochopil i já, proč mám žaludek jako na vodě: měl jsem strach, a nejen z toho, že bych měl čelit přeludům svého dětství, nýbrž strach ze všeho. Takže jsme šli zacházkou po souběžné ulici jen proto, abychom nepřišli přímo k domu. "Neměla jsem odvahu ho uvidět dřív, než si s někým promluvím," vysvětlila mi matka potom, a podle toho se zařídila. Musela mne málem táhnout za ruku, bez nejmenší výstrahy však vešla do lékárny doktora Alfreda Barbozy, na nároží ani ne sto kroků od našeho domu.
Adriana Berdugová, doktorova manželka, šila na svém starodávném stroji na kliku Domestic tak soustředěně, že ani nepostřehla, když matka došla až k ní a oslovila ji skoro šeptem:
"Dobrý den, kmotřičko."
Adriana zvedla hlavu, s pohledem rozmazaným tlustými brýlemi na blízko, sundala si je, na okamžik zaváhala a pak vyskočila ze židle s otevřenou náručí a plačtivým výkřikem:
"Vítejte, kmotřičko!"
To už matka stála za pultem a beze slova se navzájem objaly a rozplakaly se. Já sám jsem zůstal před pultem, díval jsem se na ně a nevěděl jsem, co mám dělat; třásl jsem se však jistotou, že ono dlouhé objetí, při kterém obě mlčky polykaly slzy, znamená něco nevratného, co se děje navždy v mém vlastním životě.
Za časů banánové společnosti to bývala nejlepší lékárna v kraji, z někdejšího množství skleněných lahviček však teď na holých policích zůstalo jen pár kameninových nádobek označených zlatými písmeny. Šicí stroj, šperkovnice, Merkurova hůl, kyvadlové hodiny, které kupodivu ještě šly, linoryt s Hippokratovou přísahou a rozvrzaná houpací křesla, všecko, co jsem tu vídal jako chlapec, zůstalo stejné a stálo na stejném místě, rez času to neodvratně přeměnila. Sama Adriana byla také jeho obětí. Jako dřív sice měla na sobě šaty s velkými tropickými květy, s potřeštěnými nápady a taškařicemi, kterými bývala známá až do pozdního věku, byl však zřejmě konec. Ze všeho jí už zůstal jen slabý zápach kozlíku, jenž všecky kočky kolem dohánět k šílenství a který jsem si pak celý život vybavoval s pocitem ztroskotání.
Když Adrianě a matce došly i poslední slzy, ozvalo se za dřevěnou přepážkou, která nás oddělovala od zadní místnosti, krátké silné zakašlání. Adrianě se vrátilo něco z jejích dřívějších způsobů a promluvila, aby ji bylo slyšet i za přepážkou.
"Doktore," řekla. "Hádejte, kdo je tady."
Z druhé strany se bez valného zájmu zeptal tvrdý, chraplavý hlas:
"A kdo je to?"
Adriana neodpověděla a místo toho nám posunkem ukázala, ať jdeme dozadu. V tu chvíli se mi podlomily nohy hrůzou z dětství a ústa jsem měl strachy plná slin, spolu s matkou jsem však vešel do neuspořádané místnosti, kde dřív bývala přípravna léků a teď ji zařídili jako nouzovou ložnici. Tam ležel doktor Alfredo Barboza, starší než všichni ostatní lidé a všechna stará zvířata na souši i ve vodě; ležel na zádech ve své věčné visuté námořnické rohoži, bez bot a ve svém pověstném pyžamu z režného plátna, které spíš připomínalo hábity kajícníků. Díval se soustředěně do stropu, ale když nás uslyšel ve dveřích, otočil hlavu a upřel na nás své jasné žluté oči, až poznal mou matku.
"Vždyť je to Luisa Santiaga!" vykřikl.
Posadil se v rohoži, i když mu v kloubech zaskřípalo jako ve staré židli, najednou roztál a pozdravil nás kvapným stiskem rozpálené ruky. Postřehl můj výraz a vysvětlil mi: "Už víc než rok mám horkou zimnici." Nato vylezl z rohože, posadil se na postel a pronesl jedním dechem:
"Neumíte si představit, co tohle městečko zakusilo."
Ona jediná věta, do které shrnul celý svůj život, stačila, abych ho uviděl takového, jaký nejspíš byl vždycky: osamělého a smutného. Byl vysoké postavy, vychrtlý, měl krásné lesklé vlasy, i když nerovně ostříhané, a žluté

pronikavé oči, kterých jsem se v dětství děsil víc než čeho jiného. Když jsme se odpoledne vraceli ze školy, vyšplhali jsme vždycky až k oknu jeho ložnice, tak neodolatelně nás ten strach lákal, a viděli jsme ho, jak se houpá v rohoži ze strany na stranu, aby mu nebylo takové vedro. Museli
jsme se na něj dívat tak dlouho, až si to uvědomil, otočil se a svýma žhoucíma očima se na nás podíval také.
Poprvé jsem ho uviděl ve svých pěti nebo šesti letech, když jsme se jednou ráno s několika spolužáky vplížili na jejich zadní dvůr a chtěli jsme si natrhat obrovská manga, která jim tam rostla. Naráz se otevřely dveře záchodku stlučeného z prken, který stál v rohu, vyšel z nich doktor a zavazoval si plátěné spodky. Připadal mi jako zjevení z jiného světa, v bílém nemocničním županu, bledý a kostnatý a s těma žlutýma očima pekelného psa, které se na mne od té doby nepřestaly dívat. Ostatní utekli dírami v plotě, mne však onen nehybný pohled jakoby přimrazil. Podíval se na manga, která jsem právě utrhl ze stromu, a natáhl ke mně ruku.
"Dej to sem!" nařídil mi, pak si mě s krajním pohrdáním prohlédl od hlavy až k patě a dodal ještě: "Podívejme se, co tu máme za zlodějíčka."
Hodil jsem mu manga k nohám a zděšeně jsem utekl.
Od té doby se z něj stal můj osobní strašák. Pokud jsem šel sám, chodil jsem dlouhou oklikou, abych nemusel jít kolem jeho domu, a i když jsem šel s dospělými, jen stěží jsem se odvážil vrhnout do lékárny aspoň kradmý pohled. Viděl jsem Adrianu, doživotně odsouzenou sedět u šicího stroje za pultem, a oknem ložnice jsem viděl i doktora, jak se houpá v rohoži, jak nejvíc dokáže, a ten pohled stačil, aby mi naskočila husí kůže.
Přistěhoval se do městečka na počátku století spolu s nesčetnými dalšími Venezuelci, kterým se přes hranice La Guajiry podařilo uniknout surové krutovládě Juana Vicenteho Gómeze. Doktor byl jeden z prvních, které sem přitáhly dvě protichůdné síly: krutost tyrana v jeho vlasti a pošetilé představy o blahobytu, který pěstování banánů přinese u nás. Od svého příjezdu si získal vážnost svým lékařským okem - jak se tenkrát říkalo - a svými vlídnými způsoby. Byl jedním z nejčastějších návštěvníků u mého dědečka a
babičky, kde se v poledne vždycky prostíralo, i když neměli tušení, koho vlak přiveze. Má matka byla jeho staršímu synovi za kmotru, a dědeček mu pomohl postavit se na vlastní nohy. Vyrostl jsem mezi nimi, jako jsem později vyrůstal mezi emigranty ze španělské občanské války.
Poslední zbytky strachu, který ve mně v dětství vzbuzoval onen zapomenutý vyvrženec, se rychle vytratily, jak jsme společně s matkou seděli u jeho postele a on nám dopodrobna popisoval tragédii, která Aracataku postihla. Dokázal všecko vylíčit tak živě, že to, o čem hovořil, jako bychom v oné místnosti, kde se vedrem dalo sotva dýchat, viděli na vlastní oči. Všechna ta neštěstí samozřejmě začala tenkrát, když vojsko postřílelo dělníky z plantáží, i když dodnes přetrvávaly pochybnosti, jak to ve skutečnosti bylo: jestli mrtví byli tři, nebo jich byly tři tisíce. Možná jich tolik opravdu nebylo, mínil doktor, každý však ten počet zvyšoval úměrně své vlastní bolesti. A teď už banánová společnost byla pryč navždy.
"Gringové se už nikdy nevrátí," řekl nakonec.
Jisté bylo jen to, že si odvezli úplně všecko: peníze, prosincový vánek, nůž na chleba, hřmění o třetí odpoledne, vůni jasmínů i lásku. Zůstaly tu jen uprášené mandlovníky, ulice rozpálené vedrem, dřevěné domy a střechy ze zrezavělého zinkového plechu, se zasmušilými lidmi, zdeptanými těžkými vzpomínkami.
Toho dne se na mne doktor poprvé podíval, když postřehl, že mne překvapilo ťukání na zinkovou střechu, jako by na ni dopadaly řídké dešťové kapky. "To jsou supi," vysvětlil mi. "Celé dny nám chodí po střechách." Potom napřáhl ochablý ukazováček k zavřeným dveřím a dodal:
"V noci je to horší, poněvadž je slyšet mrtvé, jak obcházejí po ulicích."
Pozvali nás na oběd a my jsme přijali, poněvadž s domem jsme museli jen vyřídit všechny písemnosti. Kupovali ho od nás sami nájemníci a na podmínkách se s nimi matka už telegraficky dohodla. Zbude nám na to dost času?
"Času máte až až," ujistila nás Adriana. "Teď už nikdo ani neví, kdy vlak pojede zpátky."
Pojedli jsme tedy s nimi jednoduchý domácí oběd; nebyla za tím chudoba, nýbrž střídmost, kterou doktor hlásal a uplatňoval nejen u stolu, ale ve všem, co v životě dělal. Od chvíle, kdy jsem ochutnal polévku, jsem měl pocit, že se v mé paměti probouzí celý jeden svět, který tam dřímal tak dlouho. Chuti, které jsem v dětství důvěrně znával a po odchodu z městečka jsem na ně zapomněl, se mi s každou další lžící nedotčené vracely a svíraly mi srdce.
Od začátku našeho rozhovoru jsem si v doktorově přítomnosti připadal jako malý kluk, jako tenkrát, když jsme se mu oknem posmívali, takže mě polekalo, když mě oslovil stejně vážně a vlídně, jako hovořil s matkou. V dětství jsem se v ožehavých situacích snažil zakrýt rozpaky tím, že jsem rychle a ustavičně mrkal, a když se na mě teď doktor podíval, onen neovladatelný reflex se mi náhle vrátil. Vedro už bylo nesnesitelné. Chvíli jsem se rozhovoru raději nezúčastnil a jen jsem se ptal sám sebe, jak jsem z toho laskavého, zasmušilého starce mohl v dětství mít takovou hrůzu. Po delší odmlce a v jakési úplně všední souvislosti s něčím úplně všedním se na mě naráz podíval a usmál se přitom, jako by byl můj dědeček.
"Tak ty jsi ten slavný Gabito," řekl. "Co studuješ?"
Zakryl jsem své rozpaky ohromujícím výčtem svých studií: gymnázium s maturitou a s dobrými známkami na státní internátní škole, a pak dva roky a několik měsíců, kdy jsem sem tam zašel na právnickou fakultu a přitom jsem zkoušel psát do novin. Matka mě poslouchala také, a okamžitě se pokusila získat doktorovu podporu.
"Jen si to představte, kmotře," řekla, "chce se stát spisovatelem."
Doktorovi se rozzářily oči.
"Ale to je úžasné, kmotro!" řekl. "To je dar z nebes." Pak se otočil ke mně: "Co píšeš, básně?"
"Román a povídky," přiznal jsem. V tu chvíli ve mně byla malá dušička.
Doktora to však nadchlo:
"Četl jsi Doňu Bárbaru?"

"Jistěže," odpověděl jsem mu, "i skoro všecko ostatní, co Rómulo Gallegos napsal."
Náhlým nadšením jako by úplně ožil a vypravoval nám, že ho osobně poznal na přednášce, kterou spisovatel měl v Maracaibu, a připadal mu stejně úžasný jako jeho knihy. Po pravdě jsem se v tu chvíli, ve čtyřicetistupňových horečkách, do nichž mě přiváděly ságy z Mississippi, začínal na naši regionální literaturu dívat poněkud svrchu; ovšem tak snadná a srdečná domluva s někým, kdo mi v dětství naháněl takovou hrůzu, mi připadala jako zázrak, a raději jsem se připojil k jeho nadšení. Vyprávěl jsem mu o "Žirafě", své každodenní poznámce v El Heraldu, a předeslal jsem mu i novinku, že v nejbližší době hodláme vydávat časopis, do kterého vkládáme velké naděje. Cítil jsem se už na pevnější půdě, takže jsem mu vypravoval o našem záměru a dokonce jsem mu prozradil, jak se časopis bude jmenovat: Crónica.
Doktor si mne chvíli zkoumavě prohlížel.
"Nevím, jak píšeš," řekl, "ale mluvíš už jako spisovatel."
Matka mu kvapně vysvětlila, jak to doopravdy je: nemají nic proti tomu, abych byl spisovatelem, pokud si ovšem udělám nějakou vysokou školu, abych měl základ do života. Doktor však
jen odmítavě mávl rukou a začal mluvit o dráze spisovatele. Býval jím chtěl být také, rodiče ho však stejnými argumenty jako teď ona přiměli vystudovat medicínu, když už neprosadili, aby se stal důstojníkem.
"A podívejte se, kmotro," řekl nakonec. "Tady mě máte, opravdu je ze mne lékař a nevím, kolik mých pacientů umřelo z vůle Boží a kolik vinou mých léků."
Matka už nevěděla, jak dál.
"Nejhorší je," řekla, "že přestal studovat práva po všem, co jsme museli obětovat, abychom ho tam uživili."
Doktor v tom naopak spatřoval ten nejlepší důkaz vnitřního nutkání, které přemůže všecko, co se mu postaví do cesty, a dokáže přemoci dokonce i lásku; obzvlášť pak předurčení umělce, nejtajemnějšího ze všech, kterému člověk zasvětí celý život, aniž by od něj něco očekával.
"Takoví lidé už to mají v sobě od chvíle, kdy se narodí, a stavět se proti tomu je pro zdraví to nejhorší," prohlásil, a skončil s okouzlujícím úsměvem nenapravitelného zednáře: "Takové nejspíš je i předurčení ke kněžské dráze."
Jenom jsem žasl, jakým způsobem vyjádřil to, co já bych nikdy nedokázal. Na matku to zřejmě zapůsobilo stejně, poněvadž se na mě ještě chvíli mlčky dívala a pak se poddala osudu.
"Ale jak to všecko nejlíp vysvětlím otci?" zeptala se mě.
"Tak, jak jsme právě slyšeli," doporučil jsem jí.
"Ne, to by ho nepřesvědčilo," odmítla, ale po další úvaze dodala: "Ale nedělej si starosti, já si už nějaký způsob najdu."
Nevím, jestli to bylo tím nebo čím vlastně, ale u toho jsme skončili. Hodiny dvakrát odbily, jako když zacinkají dvě kapky skla. Matka se vyděsila. "Můj ty Bože," řekla. "Málem bych zapomněla, proč jsme sem přijeli." A zvedla se:
"Už musíme jít."
Na první pohled měl dům, když jsme ho konečně uviděli před sebou, jen málo společného s mými vzpomínkami, a s mými stesky už vůbec nic. Oba mandlovníky, které ho po léta chránily a každý ho podle nich neomylně poznal, vykáceli i s kořeny, takže byl vystavený nepohodě. To, co pod žhoucím sluncem ještě zůstalo z průčelí, nemělo víc než třicet metrů: z poloviny to byly vepřovice a střecha z tašek, jež připomínaly dům pro panenky, a zbytek byl z nehoblovaných prken. Matka opatrně zaklepala na zavřené dveře; pak zabouchala silněji a zeptala se oknem:
"Je někdo doma?"
Dveře se velice pomalu pootevřely a z šera uvnitř se ozval ženský hlas:
"Co si přejete?"
Matka rázně odpověděla, i když to možná tak ani nemyslela:
"Jsem Luisa Márquezová."
Nato se domovní dveře přece otevřely a jakási žena ve smutku, bledá a kostnatá, se na nás podívala odněkud z jiného světa. Vzadu za ní se na invalidním křesle houpal nějaký stařec. To byli nájemníci, kteří po tolika letech navrhli, že dům koupí; jako kupci ovšem nevypadali, ani dům nebyl v takovém stavu, aby o něj někdo mohl mít zájem. Podle telegramu, který od nich matka dostala, byli ochotní zaplatit v hotovosti polovinu ceny proti stvrzence, kterou matka podepíše, a zbytek zaplatí, až se během roku vyřídí všechny úřední listiny, nikdo se však nepamatoval, že by bývala řeč o nějaké návštěvě. Po dlouhé debatě, která připomínala rozhovor hluchých, jasně vyplynulo jen jediné: že není dohodnutého vůbec nic. Matka, zmožená tou nesmyslnou situací a strašlivým vedrem a zalitá potem, se rozhlédla kolem, vzdychla a uklouzlo jí:
"Ten dům má už opravdu namále."
"Je to horší, než myslíte," prohlásil muž. "Za to, že nám ještě nespadl na hlavu, vděčíme jen tomu, co do něj každou chvíli strkáme."
Navíc k opravám, které si už odečetli z nájemného, měli seznam dalších, které chtěli zaplatit, takže vyšlo, že jim ještě dlužíme my. Má matka nikdy neměla daleko pro slzy, na druhou stranu však byla schopná čelit nástrahám života až s děsivou úporností. Přela se statečně, já jsem však do toho nezasahoval; od chvíle, kdy jsme narazili na první problém, jsem pochopil, že pravdu mají kupující. V telegramu nestálo nic jasného o dni a způsobu prodeje, naopak se rozumělo, že se musí teprve dohodnout. Pro mé rodiče byla taková situace příznačná, poněvadž vždycky měli sklon stavět na pouhých domněnkách. Dokázal jsem si představit, jak se rozhodli, u jídelního stolu a v okamžiku, kdy telegram přišel. Když nepočítám sebe, zbývalo ještě deset mých sourozenců se stejnými právy. Nakonec matka sehnala pár pesos tady, pár tam, sbalila si svou školní brašnu a vyrazila do světa, i když měla peníze jen na zpáteční cestu.
Matka a nájemnice to všecko prošly ještě jednou od začátku, a za necelou půlhodinu jsme došli k závěru, že žádný obchod neuzavřeme. Kromě jiných nepřekonatelných zábran jsme si také nevzpomněli na hypotéku, která na domě byla a podařilo se ji vyřešit teprve o mnoho let později, kdy jsme dům napevno prodali. Když se tedy nájemnice pokusila ještě jednou zopakovat ten argument, kolem kterého jsme chodili jako v bludném kruhu, matka ji svým rázným

způsobem při prvních slovech zarazila.
"Dům není na prodej," prohlásila. "Nesmíme zapomenout, že tady jsme se narodili a tady všichni umřeme."
Zbytek odpoledne, až do příjezdu zpátečního vlaku, jsme obcházeli po té přeludné stavbě a připomínali jsme si zašlé časy. Patřil nám celý, ovšem obyvatelná byla jen pronajatá část, obrácená
do ulice, kde dědeček míval kanceláře. Zbytek byla změť přepážek prožraných červotočem a střech ze zrezavělého zinkového plechu, po kterých volně pobíhaly ještěrky. Matka zůstala stát na prahu jako zkamenělá, a teprve za chvíli se jí vydral z úst výkřik:
"To přece není náš dům!"
Neřekla ovšem který, poněvadž během celého mého dětství ho líčili tolika různými způsoby, že šlo přinejmenším o tři domy, které měnily tvar i smysl podle toho, kdo o nich vypravoval. Ten původní, jak říkávala babička svým pohrdavým tónem, byla jen indiánská chýše. Druhý postavili dědeček s babičkou, se stěnami z hlíny a střechami z hořkých palem; byl tam prostorný a dobře osvětlený obývací pokoj, otevřená jídelna plná zářivých květin, dvě ložnice, dvůr, kde rostl obrovský kaštan, sad s úrodnými stromy a ohrada, kde spolu s kozami žily v pokoji a míru i slepice a prasata. Ten podle nejčastějšího podání úplně vyhořel, když na palmovou střechu při jedné oslavě 20. července, Dne nezávislosti, bůhví kterého roku během všech těch válek, dopadla raketa. Zbyly z něj jen betonové podlahy a blok dvou místností se dveřmi do ulice, kde Dědánek míval kanceláře pokaždé, když zastával nějaký veřejný úřad.
Na ještě žhavých sutinách si rodina postavila své konečné sídlo. Dům byl úzký a dlouhý s osmi místnostmi vedle sebe, umístěnými podél chodby vroubené zábradlím s begóniemi, kde sedávaly ženy z domu, vyšívaly na rámu a probíraly kdeco, když se navečer ochladilo. Místnosti byly jednoduché a navzájem se nijak nelišily, stačil mi však jediný pohled, abych si uvědomil, že každá z těch nesčetných podrobností měla co dělat s nějakým rozhodujícím okamžikem mého života.
První místnost sloužila jako návštěvní pokoj a dědečkova soukromá pracovna. Stál tam psací stůl se závěsy, otáčecí pérované křeslo, elektrický větrák a prázdná knihovna s jedinou obrovskou
knihou v potrhané vazbě: byl to encyklopedický slovník. Hned vedle byla dílna, kde dědeček trávil své nejšťastnější hodiny, když tepal ze zlata rybky s pečlivě vypracovanými ploutvemi a šupinami a maličkýma očima ze smaragdů, které mu přinášely spíš potěšení než výdělek. Tam přijímal i některé význačné návštěvníky, především politiky, propuštěné veřejné zaměstnance a válečné veterány. Mezi nimi při různých příležitostech i dvě historické návštěvy, generály Rafaela Uribeho Uribeho a Benjamína Herreru, kteří u nás poobědvali. U generála Uribeho ovšem babičce až do smrti utkvěla v paměti hlavně jeho střídmost u stolu: "Jen uzobával jako ptáček."
Do společných prostor pracovny a zlatotepecké dílny neměly přístup ženy; tak to vyžadovala naše karibská kultura, stejně jako podle zákona nesměly do hospod ve vsi. Časem se z nich však nakonec stal nemocniční pokoj, kde zemřela teta Petra a kde poslední měsíce dlouhé nemoci strávila i Wenefrida Márquezová, Dědánkova sestra. Dál už začínal uzavřený ráj tolika žen, které během mého dětství v domě žily trvale nebo tu jen nějaký čas pobyly. Byl jsem jediná osoba mužského pohlaví, která užívala výsad obou světů.
Jídelna byla vlastně jen rozšířená část chodby se zábradlím, kde ženy z domu sedávaly a šily, se stolem pro šestnáct stolovníků, jak předem očekávaných, tak i těch nečekaných, které každodenně přivážel polední vlak. Tam se matka zastavila a zahleděla se na rozbité květináče s begóniemi, uhnilé keře a kmen jasmínu rozežraný od mravenců, a konečně se vzchopila.
"Někdy jsme málem nemohli dýchat, tak silně ty jasmíny voněly," řekla s očima upřenýma na oslňující oblohu, a pak z hloubi duše vzdychla. "Ze všeho nejvíc mi ale od té doby chybí zahřmění o třetí odpoledne."
To mě dojalo, poněvadž jsem se také pamatoval na to jediné zadunění, které nás probouzelo z poledního spánku, jako když padá kamení, nikdy jsem ovšem nevěděl, že to bylo až ve tři hodiny. Po chodbě následoval přijímací pokoj, vyhrazený pro mimořádné návštěvy; ty každodenní posadili v pracovně a nabídli jim vychlazené pivo, pokud to byli muži, a ženy zase na chodbě s begóniemi. Dál už začínal bájeslovný svět ložnic. Dědeček a babička spávali hned v té první, s velkými dveřmi do zahrady a s dřevěnou rytinou, na které byly květy a datum stavby: 1925. A právě tam mi bez předchozího varování matka připravila překvapení, jaké jsem v nejmenším nečekal, když vítězoslavně prohlásila:
"A tady ses narodil ty!"
Až do té doby jsem to nevěděl, nebo jsem to dávno zapomněl, v následující místnosti jsme však našli kolébku, v které jsem spával až do čtyř let a babička si ji schovala na památku. I na tu jsem zapomněl, jakmile jsem ji však uviděl, vzpomněl jsem si sám na sebe, jak v dupačkách s modrými kvítky, které jsem měl na sobě poprvé, hlasitě pláču, aby mi někdo přišel sundat pokakané plínky. Přidržoval jsem se příček kolébky, maličké a křehké jako Mojžíšův košík, sotva jsem se však dokázal udržet vestoje. Mnohokrát jsem to rozebíral s příbuznými i s přáteli, a vždycky se mi posmívají, poněvadž mé tehdejší zoufalství jim na tak malého chlapce připadá příliš rozumářské. A posmívají se mi ještě víc, když trvám na tom, že jsem si tak nezoufal proto, že by se mi tak ošklivily vlastní tentočky, nýbrž ze strachu, že si umažu nové dupačky: takže nešlo o hygienickou předpojatost, nýbrž o estetické zábrany, a podle toho, jak mi to utkvělo v paměti, se domnívám, že to byl můj první zážitek jako spisovatele.
V oné ložnici stál i oltář se světci v životní velikosti, kteří vypadali mnohem skutečněji a děsivěji než ti v kostele. Tam spávala teta Francisca Simodosea Mejíová, dědečkova sestřenice, které jsme říkali teta Mami a která žila v domě jako paní a hospodyně od té doby, co zemřeli její rodiče. Já jsem spal v rohoži vedle ní, ustrašený neustálým mrkáním světců v záři lampičky před Nejsvětějším, která nepřestala hořet, dokud všichni nezemřeli, a tam, sužovaná strachem ze světců, spávala za svobodna i má matka.
Na konci chodby byly dvě místnosti, kam jsem nesměl. V první z nich žila má sestřenice Sara Emilia Márquezová, dcera mého strýce Juana de Dios, ještě než se oženil, kterou dědeček a babička vychovali. Navíc k vybraným způsobům, kterými se vyznačovala už od útlého dětství, měla i silnou osobnost; to ona ve mně poprvé vzbudila zájem o literaturu

svou překrásnou sbírkou pohádek s barevnými ilustracemi ze známého nakladatelství Calleja, na kterou mi nikdy nedovolila sáhnout z obavy, že bych jí je zpřeházel. To bylo mé první a trpké rozčarování jako spisovatele.
V poslední místnosti bylo skladiště harampádí a vysloužilých kufrů, jež celá léta budily mou zvědavost, nikdy jsem však je nesměl prozkoumat. Později jsem se dozvěděl, že tam bylo i sedmdesát nočníků, které dědeček s babičkou koupili, když matka k nám na prázdniny pozvala všechny své spolužačky z ročníku.
Naproti těm dvěma místnostem byla přímo na chodbě veliká kuchyně s primitivními sporáky s deskami z vypálených kamenů, a babiččina obrovská pekařská pec; celé roky pracovala jako pekařka a cukrářka, a její karamelová zvířátka naplňovala ranní vzduch lákavou vůní. To bylo království žen, které žily nebo sloužily v domě a zpívaly sborem spolu s babičkou, když jí pomáhaly v jejích nesčetných pracích. Další hlas patřil Lorenzovi Nádhernému, stoletému papouškovi, kterého dědeček zdědil po svých rodičích a který vykřikoval válečná hesla proti Španělům a zpíval písně z války za nezávislost. Byl už tak přisleplý, že jednou spadl do hrnce, ve kterém chystali k obědu maso se zeleninou, a jako zázrakem zůstal naživu, poněvadž voda se teprve ohřívala. Jednoho 20. července ve tři hodiny odpoledne vzbouřil celý dům poděšeným vřískáním:
"Býk, pozor na býka! Běží k nám býk!"
V domě byly v tu chvíli jen ženy, poněvadž muži vyrazili do arény, kde se slavil státní svátek, a ty si myslely, že papouškovy výkřiky jsou jen blouznivé výlevy stařecké slaboduchosti. Ženy z domu, které se s ním dovedly domluvit, pochopily, co křičí, až ve chvíli, kdy do kuchyně vpadl zdivočelý býk, který utekl ze stájí u arény, ryčel, jako když houká loď, a poslepu útočil rohy na nábytek v pekárně a hrnce na kamnech. Vyběhl jsem proti přívalu poděšených žen, ty mě však zvedly do vzduchu, zatáhly mě do spižírny a tam se zamkly i se mnou. Celý dům se otřásal rykem býka, jenž bezradně pobíhal po kuchyni, a dusáním jeho kopyt po betonové podlaze na chodbě. Naráz nahlédl větracím okénkem dovnitř, a jak jsem uslyšel jeho horoucí funění a spatřil jeho podlité oči, ustydla mi krev v žilách. Ještě než se ho pikadorům konečně podařilo odvést zpátky do stáje, začala už v domě bouřlivá oslava, která se protáhla víc než na týden, a nekonečné konvice kávy a svatební pudinky doprovázely tisíckrát opakované a stále hrdinštější vyprávění nešťastnic, které tu hrůzu přežily.
Dvůr se nezdál zvlášť velký, bylo tam však hodně různých stromů a společná koupelna beze střechy, s betonovou nádrží na dešťovou vodu a s vyvýšenou plošinou, na kterou se vystupovalo po chatrném třímetrovém žebříku. Tam stály dva veliké sudy, které dědeček časně ráno plnil ručním čerpadlem. Dál byla ještě stáj z nehoblovaných prken a čeledník, a nakonec obrovský zadní dvůr s ovocnými stromy a jediným záchodem, kam indiánské služky ve dne v noci chodily vylévat nočníky z domu. Nejhostinnější a nejkošatější ze všech stromů byl kaštan, který stál jakoby mimo svět a mimo čas a pod jehož starobylou klenbou zemřeli spíš tři než
jen dva vysloužilí plukovníci z tolika občanských válek v minulém století.
Dědeček s babičkou se do Aracataky přistěhovali sedmnáct let před mým narozením, v době, kdy United Fruit Company začala osnovat pikle, aby získala monopol na pěstování banánů. Přijel s nimi i jejich syn, jednadvacetiletý Juan de Dios, a obě dcery, devatenáctiletá Margarita María Miniata de Alacoque a Luisa Santiaga, má matka, které bylo pět roků. Ještě před ní při nešťastném potratu ve čtvrtém měsíci těhotenství přišli o dvojčata. Když pak babička přivedla na svět mou matku, vyhlásila, že to byl její poslední porod, poněvadž je jí už dvaačtyřicet. Skoro půl století nato, ve stejném věku a za stejných okolností, má matka prohlásila totéž, když se narodil Eligio Gabriel, její jedenácté dítě.
Přestěhování do Aracataky dědeček s babičkou brali jako cestu do zapomnění. Přivezli si i služebnictvo, dva guajirské indiány - Aliria a Apolinara - a jednu indiánku - Meme - které tam doma koupili každého za sto pesos, i když otroctví už dávno zrušili. Plukovník měl s sebou všecko, co potřeboval, aby začal nový život co nejdál od svých neblahých vzpomínek; pronásledovaly ho totiž výčitky svědomí za to, že v souboji zabil člověka. Zdejší kraj poznal už dávno předtím, když tudy při válečném tažení prošel do Ciénagy a jako generální intendant se zúčastnil i podpisu dohod z Neerlandie.
Nový dům jim však klid nevrátil, poněvadž plukovníkovy výčitky měly tak zhoubnou sílu, že dokázaly nakazit ještě i nějakého pobloudilého pravnuka. Nejčastěji a nejusilovněji na to vzpomínala babička Mina, v té době už slepá a napůl pomatená, a z jejích řečí jsme si nakonec dokázali sestavit souvislý příběh. Právě ona se však o tom souboji jediná dozvěděla až poté, co k němu došlo, zatímco ke všem ostatním neúprosné pověsti o nadcházející tragédii dolehly už dávno předtím.
Ono drama se událo v Barrancas, pokojném a vzkvétajícím městečku na předhůří Sierry Nevady, kde se plukovník od svého otce a dědečka naučil zlatotepeckému řemeslu a kam se po podepsání mírových dohod vrátil s tím, že tam zůstane až do smrti. Jeho sokem byl obr o šestnáct let mladší, zarytý liberál stejně jako on sám, věřící katolík a chudý rolník, který se teprve nedávno oženil a měl dvě děti, a se jménem dobrého člověka: Medardo Pacheco. Pro plukovníka určitě bylo nejsmutnější, že se musel utkat na život a na smrt ne s jedním z nesčetných nepřátel bez tváře, kteří kdy stáli proti němu na bitevním poli, nýbrž se starým přítelem, přívržencem stejné strany a svým podřízeným během Tisícidenní války, v době, kdy oba věřili, že už dosáhli míru.
Byl to první případ ze skutečného života, který ve mně probudil instinkty spisovatele, a ještě stále jsem se ho nedokázal zbavit. Od chvíle, kdy jsem začal samostatně uvažovat, jsem si uvědomil, jaký význam a důležitost to drama v naší rodině mělo, jeho podrobnosti mi však zůstávaly nejasné. Má matka, které tehdy nebyly ani tři roky, na ně vždycky vzpomínala jako na nevěrohodný sen. Dospělí je přede mnou všelijak zaplétali, aby mne zmátli, a nikdy jsem tu skládačku nedokázal úplně sestavit, poněvadž z obou stran každý pokládal dílky po svém. Podle nejvěrohodnějšího podání za tím stála Pachecova matka, která na syna naléhala, aby pomstil její čest, dotčená hanlivou poznámkou, kterou dědeček údajně pronesl. Ten to popřel jako výmysl a veřejně se uraženým omluvil, Medardo Pacheco však na něj nevražil dál a nakonec si s ním vyměnil úlohy, když se hanlivě vyjádřil o tom, jak se choval jako liberál. Nikdy jsem

bezpečně nezjistil, oč se jednalo; dědečkovy cti se to však dotklo natolik, že ho vyzval na souboj, aniž přesně určil kdy. Právě čas, který plukovník nechal uplynout mezi oním vyzváním a samotným soubojem, názorně svědčí o tom, jaký to byl
člověk. V naprosté tajnosti uspořádal všechny své záležitosti, aby svou rodinu zabezpečil při jediné volbě, kterou mu osud ponechal: smrti nebo vězení. Bez nejmenšího spěchu začal rozprodávat to málo, co mu po poslední válce zůstalo a živilo ho: zlatotepeckou dílnu a malé hospodářství, které zdědil po svém otci a kde choval kozy na porážku a na malém políčku pěstoval cukrovou třtinu. Po šesti měsících uložil na dno jedné skříně nashromážděné peníze a mlčky počkal na den, který si sám určil: 12. října 1908, výročí objevení Ameriky.
Medardo Pacheco žil za městem, dědeček ovšem věděl, že toho odpoledne určitě přijde na procesí k Panně Marii Ochranitelce. Než se za ním vydal, napsal ještě své ženě krátký a něžný dopis, v kterém jí sdělil, kde schoval peníze, a dal jí několik posledních pokynů o budoucnosti dětí. Uložil ho pod polštář na manželské posteli, kde ho určitě musela najít, až půjde spát, a bez sebemenšího rozloučení vykročil vstříc své těžké hodině.
I ta nejméně důvěryhodná podání se shodují, že to bylo obvyklé pondělí karibského října: z nízkých mraků se řinul smutný déšť a vítr foukal jako o pohřbu. Medardo Pacheco, oblečený ve svátečním, právě vešel do slepé uličky, když mu plukovník Márquez zastoupil cestu. Oba dva byli ozbrojení. Mnoho let nato při svém zmateném blábolení babička říkávala: "Bůh dal Nicolásovi příležitost darovat tomu ubožákovi život, ale on jí nevyužil." Možná si to myslela proto, že jí plukovník řekl, že v očích zaskočeného soka zahlédl záblesk smutku. Řekl jí také, že když se to obrovské tělo zhroutilo do křoví, vydalo ještě nečlánkovaný ston, "jako kdyby to bylo zmoklé kotě". Ústní podání Dědánkovi navíc připsalo řečnickou větu ve chvíli, kdy se vzdával starostovi: "Kulka cti přemohla kulku síly." Takový výrok by sice odpovídal liberálnímu vyjadřování té doby, nikdy mi však nešel dohromady s dědečkovou povahou. Pravda je, že u toho nebyli žádní svědkové.
Důvěryhodnou verzi by poskytly výpovědi dědečka i jeho současníků z obou stran, pokud však nějaký soudní spis existoval, nezbylo po něm ani stopy. Z množství podání, která jsem až do nynějška slyšel, jsem nenašel jediná dvě, která by se navzájem shodovala.
Ona neblahá událost rozdělila rodiny v městečku, nevyjímaje ani nebožtíkovu. Část jeho příbuzných si předsevzala, že ho pomstí, zatímco další u sebe schovávali Tranquilinu Iguaránovou s dětmi, dokud nebezpečí pomsty nepolevilo. Ony podrobnosti na mne v dětství zapůsobily natolik, že jsem nejen vzal na sebe tíhu dědečkovy viny, jako by to byla má vlastní, ale i teď, když o tom píšu, je mi víc líto rodiny mrtvého než naší.
Kvůli větší bezpečnosti převezli Dědánka do Riohachy a pak do Santa Marty, kde ho odsoudili na jeden rok: půl roku ve vězení a druhou polovinu s vycházkami. Jakmile ho zas propustili, nakrátko odjel i s rodinou do městečka Ciénaga a pak do Panamy, kde měl s náhodnou milenkou další dceru, a nakonec do nezdravého a divokého okrsku Aracataca jako výběrčí daní krajské finanční správy. Nikdy v životě už nevyšel na ulici ozbrojený, dokonce ani v dobách, kdy v banánové oblasti bylo násilí na denním pořádku, a revolver měl jen pod polštářem, aby mohl bránit vlastní dům.
Aracataca měla velice daleko do klidného zákoutí, o jakém snili po noční můře, kterou prožili kvůli Medardu Pachecovi. Původně vznikla jako osada indiánů Chimilů a vešla do historie levou nohou jako odlehlý správní okrsek městského úřadu v Ciénaze, kde neznali Boha ani zákony, a za časů banánové horečky spíš zchátrala než zbohatla. Ani její jméno nepatří městečku, nýbrž řece, které se v jazyce Chimilů říká ara, a k tomu Cataca, slovo, kterým místní lidé označoval toho, kdo poroučel; a proto jí my, kteří jsme se tam narodili, mezi sebou neříkáme Aracataca, nýbrž tak, jak se patří: Cataca.
Když se dědeček snažil nadchnout pro stěhování celou rodinu bajkami o tom, jak se v Aracatace peníze válejí na ulici, řekla mu Mina: "Peníze jsou ďáblovo lejno." Pro mou matku to byla říše všech hrůz. Nejstarší, na kterou se pamatovala, byla záplava kobylek, jež zpustošila osetá pole, když byla ještě docela malá. "Znělo to, jako když vzduchem létá kamení," řekla mi, když jsme jeli prodat dům. Zděšení lidé z městečka se museli zatarasit ve svých obydlích, a dokázali tu pohromu přemoci jen s pomocí kouzel.
Čas od času nás postihovaly suché smršti, které strhávaly střechy a ničily mladé banánovníky, a všude po nich zůstával nános astrálního prachu. V létě dobytek sužovala strašlivá sucha, a v zimě se zas každou chvíli po celém kraji spustil lijavec, při kterém se ulice měnily v rozvodněné řeky. Gringovští inženýři po nich pluli v gumových člunech, mezi utopenými matracemi a mrtvými kravami. United Fruit Company, jejíž soustavy umělého zavlažování ty záplavy způsobily, nakonec přeložila koryto řeky, když ta největší potopa vyplavila i mrtvoly na hřbitově.
Nejhorší ze všech těch morových ran nicméně byli lidé. Vláček, jenž vypadal spíš jako hračka, denně vychrlil do rozpálených písčin městečka další smetky dobrodruhů z celého světa, a ti násilím ovládli ulice. Překotný rozmach s sebou přinesl i prudký nárůst počtu obyvatel a naprostý rozvrat zavedených pořádků. Městečko leželo pouhých pět mil od trestanecké kolonie Buenos Aires na řece Fundación, a vězňové z ní o sobotách a nedělích utíkali a řádili v našich ulicích. Od chvíle, kdy indiánské chatrče z palmových listů a divokého rákosu začaly vytlačovat dřevěné domky United Fruit Company se sedlovými střechami ze zinkového plechu, okny s plátěnými roletami a přístřešky, okrášlenými popínavými rostlinami s uprášenými květy, se Aracataca ze všeho nejvíc podobala novým provizorním městečkům ve filmech z Divokého Západu. Uprostřed oné záplavy neznámých tváří, stanů postavených na veřejné cestě, mužů, kteří se převlékali na ulici, žen, které seděly na kufrech pod rozevřenými deštníky, a nesčetných mul, které pošly hlady v hotelové stáji, jsme se my, kteří jsme sem přišli nejdřív, ocitli na posledním místě: Zas už jsme byli cizinci, přivandrovalci jako vždycky.
Zabíjelo se ovšem nejen při sobotních rvačkách. Jednoho docela všedního odpoledne jsme z ulice uslyšeli křik, a viděli jsme, jak venku jede na oslu muž bez hlavy. Usekli mu ji mačetou při vyřizování účtů mezi banánovými plantážemi, a ledové vody závlahového kanálu ji odnesly bůhvíkam. Toho večera jsem od babičky uslyšel obvyklé vysvětlení: "Něco tak strašného mohl udělat jenom některý z těch hejsků."

Hejskové byli rodáci z náhorních rovin, a od všech ostatních lidí jsme je poznali nejen podle jejich ospalých způsobů a rozcapeného vyjadřování, ale i podle toho, že se chovali tak domýšlivě, jako když je posílá Božská Prozřetelnost. Natolik se nám zhnusili, že po krutém potlačení stávky dělníků z banánových plantáží jednotkami z vnitrozemí jsme už příslušníkům armády neříkali vojáci, ale hejskové. Viděli jsme v nich jediné, kdo má politickou moc, a mnozí z nich si tak opravdu počínali. Pouze tak se dá vysvětlit hrůzný příběh "černé noci v Aracatace", legendárního krveprolití, jež v lidové paměti zanechalo tak nejasné stopy, že chybí jednoznačný důkaz, zda k němu doopravdy došlo.

Začalo to jedné soboty, horší než ostatní, když kterýsi vážený místní občan, jehož jméno historie nezaznamenala, přišel do jedné hospody, aby chlapci, kterého vedl za ruku, objednal sklenici vody. Cizinec, který pil sám u nálevního pultu, chtěl chlapce donutit, aby si místo vody dal skleničku rumu. Otec se tomu pokusil zabránit, cizinec však trval na svém, až mu polekaný chlapec neúmyslně skleničku rozlil, jak se ohnal rukou. Cizinec se ani na okamžik nerozmýšlel a na místě ho zastřelil.

To byl další z děsivých přízraků mého dětství. Dědánek mi to často připomínal, když jsme společně zašli někam do hostince na limonádu, znělo to však tak neskutečně, jako kdyby tomu nevěřil ani on sám. Muselo se to stát krátce poté, co se do Aracataky přistěhovali, poněvadž matka si tu událost pamatovala jen podle hrůzy, kterou vzbuzovala u starších. O útočníkovi se vědělo pouze to, že mluvil se strojeným přízvukem rodáků z And, takže se lidé z městečka rozhodli pomstít nejen jemu, ale všem těm početným a nenáviděným cizákům, kteří mluvili se stejným přízvukem. Houfy místních obyvatel se za šera vrhly do ulic, vyzbrojené mačetami z plantáží, popadly každou neviditelnou postavu, kterou ve tmě přistihly, a nařídily jí: "Řekni něco!"

Jen pro způsob řeči ho mačetami rozsekali na kusy, aniž si připouštěli, že nemohou být spravedliví při tom, jak různě lidé mluví. Don Rafael Quintero Ortega, manžel mé tety Winifredy Márquezové, nejchvástavější a nejmilejší ze všech hejsků z náhorních rovin, se málem dožil svých stých narozenin jen proto, že ho dědeček tenkrát zavřel do komory, dokud se vášně zase neutišily.

Rodinné neštěstí vyvrcholilo dva roky po příchodu do Aracataky: zemřela Margarita María Miniata, jejíž přítomnost vždycky rozjasňovala celý dům. Její daguerrotyp pak mnoho let visel v obývacím pokoji a její jméno se opakovalo z jedné generace na druhou jako další z mnoha znaků rodinné totožnosti. Současnou generaci už samozřejmě nedojímá ona dívčina ve skládané sukni, vysokých bílých botkách a s dlouhým copem až do pasu, kterou si nedokážou dát dohromady s obvyklou představou prababičky, mně však připadá, že pod tíhou výčitek svědomí a zmařených představ o
lepším světě měl onen stav neustálého znepokojení pro mého dědečka a babičku asi nejblíž ke klidu a míru. Až do smrti se všude cítili jako cizinci.

Ostatně to byla pravda, ale v zástupech lidí z celého světa, které vláček přivážel, se stěží dalo okamžitě rozlišovat. Ze stejných pohnutek jako dědeček s babičkou a s dětmi dorazili do Aracataky i Fergussonovi, Duránovi, Beracazovi, Dacontovi a Correovi, a všichni hledali lepší život. V onom zmateném přívalu přijížděli i Italové, obyvatelé Kanárských ostrovů a Syřané - my jsme jim říkali Turci - kteří sem potají pronikali přes hranice Provincie, aby tu našli svobodu i novou možnost žít tak, aby se o tom nedozvěděli u nich doma. Byli to lidé nejrůznějšího ražení a společenské úrovně. Někteří byli uprchlíci z Ďábelských ostrovů - francouzské trestanecké kolonie v Guayaně - stíhaní spíš za své názory než za sprosté zločiny. Jeden z nich, René Belvenoit, byl francouzský novinář odsouzený z politických důvodů, jenž prošel jako běženec celou banánovou oblastí a v mistrné knize odhalil všechny hrůzy svého věznění. Díky jim všem - dobrým i zlým - byla Aracataca od samého počátku zemí bez hranic.

Pro nás byla ovšem nezapomenutelná venezuelská kolonie, kde se v nekryté koupelně u jednoho z domů za svítání polévali kbelíky ledové vody dva mladí studenti, kteří sem přijeli na prázdniny: Rómulo Betancourt a Raúl Leoni, kteří půl století nato byli po sobě prezidenty své země. Mezi Venezuelci nám byla nejbližší milostpaní Juana de Freytes, důstojná matrona, která měla biblický dar vyprávění. První opravdová povídka, kterou jsem poznal, byla "Jenovéfa Brabantská", a vyslechl jsem ji od ní spolu s mistrovskými díly světové literatury, ze kterých dokázala udělat vyprávění pro děti: Odysseou, Zuřivým Rolandem, Donem Quijotem, Hrabětem Montecristo a mnoha příběhy z bible.

Společenská vrstva, ke které dědeček patřil, byla jedna
z nejváženějších, ale také nejméně vlivných. Vyznačovala se však vážností, v níž ji měli dokonce i místní hodnostáři banánové společnosti: Byli to liberální veteráni z občanských válek, kteří tam zůstali po obou posledních smlouvách, a nejznámější z nich byl generál Benjamín Herrera, na jehož statku v Neerlandii každé odpoledne zaznívaly melancholické valčíky, které hrál na svůj mírový klarinet.

Má matka v tom na smrt odsouzeném světě dospěla a poté, co Margarita María Miniata umřela na tyfus, soustředila na sebe lásku celé rodiny. Sama byla také neduživá. V dětství ji opakovaně trápily třídenní zimnice, ale když se uzdravila z té poslední, bylo to úplně a navždy, a díky svému zdraví mohla oslavit své devadesáté sedmé narozeniny spolu se svými jedenácti dětmi a k tomu ještě čtyřmi, které měl její manžel, a pětašedesáti vnuky, osmdesáti osmi pravnuky a čtrnácti prapravnuky, nepočítaje ty, o kterých jsme se nikdy nedozvěděli. Zemřela přirozenou smrtí 9. června roku 2002 o půl deváté večer, když jsme se už chystali oslavovat, že se dožila sta let, a téhož dne a téměř v touž hodinu, kdy jsem dopsal poslední řádku těchto pamětí.

Narodila se v Barrancas 25. července 1905, když se rodina sotva začínala sbírat z pohrom, které jí způsobily války. První jméno jí dali na památku Luisy Mejíi Vidalové, plukovníkovy matky, od jejíž smrti uplynul právě měsíc. Druhé dostala náhodou, poněvadž se narodila na svátek apoštola svatého Jakuba Staršího, sťatého v Jeruzalémě. Polovinu svého života je pečlivě tajila, poněvadž jí připadalo mužské a okázalé, až je pak její proradný syn v jednom ze svých románů prozradil.

Byla to přičinlivá žákyně až na hodiny klavíru, které jí vnutila její matka, poněvadž si nedokázala představit slušně vychovanou dívku, která by na něj mistrovsky nehrála. Luisa Santiaga na ně poslušně chodila celé tři roky, pak s nimi

však naráz přestala, když
se jí příliš zhnusila každodenní cvičení v úmorném odpoledním vedru. Jediná ctnost, která jí v rozkvětu jejích dvacíti let posloužila, však byla její pevná povaha, když rodina zjistila, že zahořela láskou k mladému a povýšenému místnímu telegrafistovi.
Příběh oné zbraňované lásky byl další, nad nímž jsem v mládí nevycházel z úžasu. Od svých rodičů jsem ho vyslechl tolikrát - od obou dohromady i každého zvlášť - že jsem ho znal takřka úplně, když jsem v sedmadvaceti letech napsal svůj první román, Spadané listí; uvědomoval jsem si ovšem, že z umění románu se musím ještě mnoho naučit. Oba byli výborní vypravěči a měli šťastnou paměť, jakou člověku dodává láska, při vyprávění se však natolik rozohnili, že když jsem se je ve víc než padesáti letech konečně rozhodl použít v Lásce za časů cholery, nebyl jsem s to rozlišit hranice mezi životem a básní.
Podle toho, co mi vyprávěla matka, se poprvé setkali na smuteční slavnosti za jakési dítě; jeden ani druhý si však už nevzpomínali, čí vlastně bylo. Matka se svými přítelkyněmi zpívala na dvoře, podle lidového zvyku strávit devítidenní bdění u neviňátka písněmi o lásce. Naráz se k jejich sboru připojil mužský hlas; všechny se po něm ohlédly a jen užasle zíraly, jak je hezký. "Tak za toho se ráda vdám," zpívaly jako refrén a tleskaly dlaněmi do taktu. Na matku však žádný zvláštní dojem neudělal, a řekla to takhle: "Pomyslela jsem si, že je to nějaký další přivandrovalec." Opravdu tu cizí byl; před několika dny přijel z Cartageny de Indias poté, co pro nedostatek prostředků přerušil studium medicíny a farmacie, a jako telegrafista - povolání, kterému se právě naučil - začal vést poněkud všední život od jednoho městečka k druhému. Na fotografii z té doby klamně působí jako chudý mladík z lepších kruhů. Měl na sobě tmavý taftový oblek se sakem na čtyři knoflíky, podle tehdejší módy velice přiléhavý, tvrdý límec, širokou vázanku a kulatý slaměný klobouk. Navíc měl módní brýle, kulaté a s úzkou
obroučkou a s obyčejnými skly. Ti, kdo ho tenkrát znali, ho považovali za bohéma, flamendra a sukničkáře; ve skutečnosti za svůj dlouhý život nevypil jedinou skleničku alkoholu a nevykouřil ani jedinou cigaretu.
Matka ho toho včera spatřila poprvé; zato on už ji viděl předchozí neděli na mši o osmé, pod dozorem tety Francisky Simodoseové, která ji od té doby, co se vrátila ze školy, všude doprovázela. Znovu je pak uviděl v úterý, jak šijí pod mandlovníky před domem, takže při smuteční slavnosti už věděl, že je to dcera plukovníka Nicoláse Márqueze, pro kterého měl několik doporučujících dopisů. Od té doby už věděla i ona, že je svobodný a ohlédne se za každou sukní, a všude má okamžité úspěchy díky své nevyčerpatelné výřečnosti, nadání spatra veršovat, půvabu, s nímž tančil módní tance a promyšlené rozcitlivělosti, s jakou hrál na housle. Podle jejích slov žádná, která ho slyšela hrát dostaveníčko, nedokázala potlačit slzy. Jeho společenskou navštívenkou bylo "Když hudba v sálu dohrála", až trýznivě romantický valčík, který zařadil do svého repertoáru a který zakrátko nesměl chybět při žádné serenádě. Ona srdečná doporučení a jeho osobní kouzlo mu otevřely dveře našeho domu a stal se častým hostem při rodinných obědech. Teta Francisca, která pocházela z Carmen de Bolívar, ho bezvýhradně přijala, jakmile uslyšela, že se narodil v Sincé, nedaleko od jejího rodiště. Luisa Santiaga se na společenských večírcích bavila jeho svůdcovskými triky, nikdy jí však nepřišlo na mysl, že by stál o něco víc. Naopak: jejich dobré vztahy se zakládaly především na tom, že mu dělala zeď při jeho tajných schůzkách s jednou z jejích spolužaček ze školy, a přistoupila na to, že mu bude svědčit na svatbě. Od té doby ji oslovoval kmotřičko a ona mu říkala kmotřenče. Potom si ovšem je snadné představit, jaké to pro Luisu Santiagu bylo překvapení, když si na jednom tanečním večírku opovážlivý telegrafista vytáhl z klopy květinu, kterou měl
v knoflíkové dírce, a řekl jí:
"S touhle růží vám odevzdávám svůj život."
Jak mi otec mnohokrát opakoval, nebyl to žádný okamžitý nápad; poté, co poznal všechna místní děvčata, došel k závěru, že Luisa Santiaga je pro něj stvořená. Ta si však onu růži vyložila jako další z galantních vtípků, kterými obšťastňoval její přítelkyně; takže ji na odchodu nechala někde ležet a on si toho všiml. Až do té doby měla jediného tajného ctitele, básníka, kterému se příliš nevedlo, a dobrého přítele, jeho horoucí verše jí však nikdy nedolehly až k srdci. Růže od Gabriela Eligia ji však z nevysvětlitelných důvodů natolik rozzuřila, že celé noci ani oko nezamhouřila. Při našem prvním vážném rozhovoru o jejich námluvách - to už měla kolik dětí - mi přiznala: "Nemohla jsem usnout vzteky, že na něj myslím, ale nejvíc mě rozčilovalo, že čím větší jsem měla vztek, tím víc jsem na něj myslela." Zbytek týdne jen stěží přemáhala strach, že ho zase uvidí, a zoufalství nad tím, že by ho neuviděla. Místo aby se oslovovali kmotřičko a kmotřenče, začali se teď k sobě chovat, jako kdyby se v životě neviděli. Během jednoho z těch podvečerů, zatímco spolu šily pod mandlovníky, teta Francisca se svou indiánskou zlomyslností neteř popíchla:
"Slyšela jsem, že ti někdo dal růži."
Jak to bývá obvykle, Luisa Santiaga se dozvěděla až jako poslední, že o mukách jejího srdce už ví celé městečko. Během mnoha rozhovorů, které jsem měl s ní i s otcem, se shodli na tom, že ona láska jako blesk z čistého nebe měla tři rozhodující okamžiky. První z nich přišel na Květnou neděli při hrubé mši. Matka spolu s tetou Franciskou seděly v jedné z lavic na straně, kde kněz čte epištolu, když náhle na cihlové podlaze poznala kroky jeho hejskovských podpatků a viděla ho projít tak blízko, že ucítila vlahý závan jeho květové vody po holení. Teta Francisca si ho zřejmě vůbec nevšimla, a on jako by je také neviděl. Po pravdě to ovšem
od něho byl promyšlený plán, a sledoval je už ve chvíli, kdy prošly kolem telegrafního úřadu. Zůstal stát u sloupku, který byl nejblíž ke dveřím, takže ji viděl zezadu, kdežto ona jeho ne. Po několika minutách usilovného přemáhání už nedokázala dál odolávat a přes rameno se ohlédla ke dveřím. V tu chvíli si pomyslela, že se snad zalkne vzteky, poněvadž Gabriel Eligio se na ni díval a jejich pohledy se setkaly. "Právě to jsem totiž měl v úmyslu," prohlašoval šťastně můj otec, když mi ten příběh k stáru líčil znovu a znovu. Zato matka nikdy nepřestala opakovat, že dobré tři dny nedokázala přemoci vztek, že se dala tak nachytat.
Druhý z těch okamžiků nastal, když jí otec napsal. Nebyl to ovšem dopis, jaký by očekávala od básníka a houslisty, jenž hrával tajná dostaveníčka, nýbrž panovačná výzva, požadující odpověď ještě předtím, než příští týden odjede do

Santa Marty. Matka mu neodpověděla. Zavřela se ve svém pokoji, rozhodnutá skoncovat s tou trýzní, která jí nedopřávala žít, až se ji dokonce i teta Francisca snažila přesvědčit, aby se raději vzdala, než bude příliš pozdě. Ve snaze přemoci její odpor jí vylíčila příkladný příběh Juventina Trilla, nápadníka, jenž každý večer od sedmi až do desíti stával pod balkonem své nedostupné lásky. Ta ho zahrnovala všemi urážkami, které ji stačily napadnout, a nakonec mu každý večer z balkonu vylila na hlavu nočník s čuránkami. Nedokázala ho však zapudit. Po všech těch urážkách a násilnostech se nakonec přece dala dojmout obětavostí tak nepřemožitelné lásky a provdala se za něho. Námluvy mých rodičů do takových krajností nezašly.
Třetí rozhodující okamžik otcova vytrvalého obléhání nadešel při velkolepé svatbě, na kterou oba měli přijít jako čestní svědkové. Luisa Santiaga nedokázala najít výmluvu, aby odmítla pozvání snoubenců, s kterými její rodinu spojovaly tak blízké vztahy. Gabriel Eligio ovšem uvažoval stejně a dostavil se na oslavu, připravený na všecko. Matka se nedokázala ovládnout, když ho
viděla, jak míří k ní s rozhodností, která až bila do očí, a vyzval ji, aby si s ním zatančila první tanec. "Krev mi v celém těle tepala tak silně, že jsem už nevěděla, jestli je to vzteky nebo strachem," řekla mi. Otec to postřehl a zasadil jí surovou ránu: "Už mi ani nemusíte říkat ano, poněvadž mi to říká vaše srdce."
Matka ho bez sebemenších okolků nechala uprostřed skladby stát na parketu, otec si to však vyložil po svém.
"V tu chvíli jsem se cítil šťastný," řekl mi.
Luisa Santiaga nedokázala potlačit vztek, který měla sama na sebe, když ji pozdě večer probudily vtíravé tóny valčíku, jenž jí otravoval duši: "Když hudba v sálu dohrála." Příští den časně ráno vrátila Gabrielu Eligiovi všechny dárky, které od něho dostala. Tak nezasloužené odmítnutí a řeči o tom, jak ho na svatbě nechala stát na parketu, které se přetřásaly po celém městečku, se už nedaly vrátit zpátky, jako peří vyhozené do vzduchu. Všichni brali jako hotovou věc, že je to neslavný konec jedné letní bouřky. Onen dojem ještě zesílil, když se Luise Santiaze vrátily třídenní zimnice z dětství a matka ji odvezla na zotavenou do městečka Manaure, rajského zákoutí na předhůří Sierry Nevady. Oba vždycky popírali, že by během těch měsíců spolu byli ve spojení, příliš věrohodně to ovšem nezní, poněvadž když se matka vrátila, vyléčená ze svých chorob, bylo na obou vidět, že překonali i své různice. Otec tvrdil, že na ni čekal na nádraží, poněvadž si přečetl telegram, kterým Mina ohlašovala návrat domů, a ve způsobu, jak mu Luisa Santiaga při uvítání stiskla ruku, viděl něco jako zednářské znamení, které si vyložil jako poselství lásky. Matka to vždycky popírala s ostychem a s ruměncem, s jakými na ta léta vzpomínala, po pravdě se však od té doby už k sobě nechovali tak odměřeně jako dřív. Chyběla jen poslední tečka, kterou další týden vyslovila teta Francisca, když spolu šily na chodbě s begoniemi:
"Mina už to ví."
Luisa Santiaga vždycky tvrdila, že to byl právě odpor její rodiny, co ji přimělo otevřít stavidla bouři, kterou v sobě dusila od toho večera, kdy svého nápadníka nechala stát na parketu. V domě vypukla zuřivá válka. Plukovník usiloval zůstat stranou, nedokázal se však vyhnout obvinění, které mu Mina vrhla do tváře, když si uvědomila, že ani on není tak nevinný, jak se staví. Všem okolo se zdálo jasné, že ona nesnášenlivost nevychází od něj, ale od ní, ve skutečnosti byla ovšem zapsaná v samém kódu jejich rodu, pro který každý, kdo se mezi ně chtěl přiženit nebo přivdat, byl vetřelec. Onen předsudek zděděný po vzdálených předcích, jehož pozůstatky přetrvávají dodnes, z nás udělal početné společenství neprovdaných žen a mužů s rozepnutým poklopcem a množstvím dětí bůhvíkde na ulici.
Přátelé se podle věku postavili na stranu zamilovaných nebo proti nim, a těm, kteří neměli jednoznačné stanovisko, ho vnutily okolnosti. Z mladých se stali nadšení spojenci mladého páru, především Gabriela Eligia, jenž s radostí těžil ze svého postavení smírné oběti společenských předsudků. Naproti tomu Luisu Santiagu většina dospělých považovala za nejcennější šperk bohaté a vlivné rodiny, o kterou se ten přivandrovalý telegrafista neuchází z lásky, nýbrž ze ziskuchtivosti. Ona sama přestala být pokorná a poslušná jako dřív, a čelila svým odpůrcům s divokostí lvice, která právě porodila. Během té nejostřejší z mnoha domácích hádek se Mina úplně přestala ovládat a vzala na dceru nůž z pekárny; Luisa Santiaga se jí nebojácně postavila. To však už si Mina uvědomila, k jakým koncům by ji vztek mohl dohnat, pustila nůž z ruky a zděšeně vykřikla: "Můj ty Bože!" Aby sama sebe surově potrestala, položila ruku do řeřavého uhlí v kamnech.
Jedním z pádných argumentů proti Gabrielu Eligiovi bylo, že je nemanželský syn svobodné matky, která ho měla v pouhých čtrnácti letech, když se náhodně spustila s jedním učitelem.
Jmenovala se Argemira Garcíová Paterninová a byla to štíhlá běloška volných mravů, která měla dalších pět synů a dvě dcery s třemi různými otci, za které se nikdy neprovdala ani s nimi nebydlela pod jednou střechou. Žila v městečku Sincé, kde se narodila, a o své potomky se starala, jak jí dovolila bída, vychovávala je však v nezávislém a bezstarostném duchu, jaký bychom si my, její vnukové, přáli mít někdy na Květnou neděli. Gabriel Eligio byl příkladným představitelem toho nuzného rodu. Jak se kajícně svěřil mé matce během jejich svatební noci na palubě chatrné goelety zmítané bouří cestou do Riohachy, od svých sedmnácti let měl pět milenek, a všecky byly panny. Přiznal jí, že ve svých osmnácti jako telegrafista v Achí měl s jednou z nich syna Abelarda, teď už skoro tříletého. S další - to byl telegrafistou v Ayapelu - měl ve dvaceti letech dceru, které teď bylo několik měsíců, jmenovala se Carmen Rosa a on ji ještě ani neznal. Její matce slíbil, že se tam vrátí a ožení se s ní, a dlouho ten závazek opravdu mínil dodržet, potom však směr jeho života změnila láska k Luise Santiaze. Staršího syna už u notáře uznal za svého a později to hodlal udělat i s dcerou, všecko to však byly jen neplodné náležitosti bez právních důsledků. Překvapivé na tom je, že jeho nespořádané způsoby mohly vzbudit mravní znepokojení právě u plukovníka Márqueze, který kromě tří manželských dětí měl ještě devět dalších s různými matkami, před svatbou i po ní, a jeho manželka se ke všem chovala, jako by byly její vlastní.
Nedokážu zjistit, kdy jsem se o tom všem poprvé dozvěděl, na prohřešcích mých předků mi ovšem stejně ani trochu nesešlo. Zato mou pozornost zaujala jména, která se v naší rodině dávala, poněvadž mi připadala jedinečná. Nejdřív z

matčiny strany: Tranquilina, Wenefrida, Francisca Simodosea, a pak i jména babičky z otcovy strany, Argemira, a jejích rodičů: Lozana a Aminadab. Možná že právě z toho pramení mé pevné přesvědčení,
že postavy mých románů nechodí po vlastních nohou, dokud nedostanou jméno, jaké bude odpovídat jejich způsobu života.
K argumentům proti Gabrielu Eligiovi přispívalo i to, že byl aktivním členem Konzervativní strany, proti níž plukovník Nicolás Márquez bojoval ve svých válkách. Od podepsání dohod z Neerlandie a z Wisconsinu vládl v zemi mír jen napůl, poněvadž původní centralismus zůstával u moci a muselo uplynout ještě mnoho času, než na sebe liberálové a konzervativci, kterým jsme přezdívali Gótové, přestali cenit zuby. Možná se matčin nápadník ke konzervativcům hlásil spíš vlivem rodinné výchovy než z přesvědčení o správnosti jejich názorů, naše rodina k tomu však přihlížela víc než k jiným vlastnostem, které svědčily v jeho prospěch, jako jeho neustále bdělá inteligence a ověřená poctivost.
Otci nebylo nijak lehké porozumět ani mu vyhovět. Byl vždycky mnohem chudší, než vypadal, a chudoba pro něj byla nenáviděným nepřítelem, s kterým se nedokázal smířit ani ho přemoci. Své odpírané zásnuby s Luisou Santiagou snášel s touž odvahou a touž důstojností v zadní místnosti telegrafního úřadu v Aracatace, kde měl vždycky pověšenou rohož, ve které spával, když byl sám. Vedle ní nicméně stála i mládenecká postel s pečlivě promazanými pery pro kořist, kterou mu večer mohl přinést. V určitém období mě jeho pytlácké mravy poněkud lákaly, život mne však naučil, že je to ta nejvyprahlejší podoba samoty, a cítil jsem s ním hluboký soucit.
Ještě krátce před smrtí mi vypravoval, jak jednoho z těch těžkých dnů musel jít s několika přáteli do plukovníkova domu a všem nabídli židli, jenom jemu ne. Matčina rodina to vždycky popírala a přičítala jeho tvrzení zbytkům otcovy dotčené ješitnosti, nebo přinejmenším jeho mylné vzpomínce; babičce to však jedenkrát uklouzlo při jejím zpěvném blábolení téměř ve sto letech, kdy už jakoby nevzpomínala, nýbrž to všecko znovu prožívala.
"Tamhle ten chudák stojí ve dveřích, a Nicolás mu ani nenabídl, aby se posadil," řekla opravdu zarmouceně.
Nepřestával jsem ani na chvilku sledovat, co ještě při svém blábolení prozradí, takže jsem se jí zeptal, kdo to byl, a ona mi stroze odpověděla:
"Přece García, ten houslista."
Uprostřed všech těch zmatků udělal otec i něco, co se mu vůbec nepodobalo: aby se pojistil proti tomu, co by snad mohlo napadnout vysloužilého válečníka jako plukovník Márquez, koupil si revolver, hrozivě vyhlížející Smith & Wesson s dlouhou hlavní, který už pamatoval kdovíkolik předchozích majitelů a kolik mrtvých. Jisté je jedině, že z něho v životě nevystřelil, dokonce ani z opatrnosti nebo ze zvědavosti. Spolu s ostatními dospělými sourozenci jsme ho i s pěti původními kulkami po letech našli ve skříni s nepotřebným harampádím, spolu s houslemi, na které hrával serenády.
Ani Gabriel Eligio ani Luisa Santiaga se neoblomným postojem rodiny nedali zastrašit. Zpočátku se mohli aspoň na zapřenou setkávat u přátel, ale když se pak kruh kolem ní neprodyšně sevřel, zbyly jim jedině dopisy, které jeden druhému důmyslnými cestami posílali. Potom už matce nedovolili chodit na večírky, kam byl pozván i on, ale vídali se aspoň na dálku. Nakonec však ten nátlak byl už tak velký, že se nikdo neodvážil čelit hněvu Tranquiliny Iguaránové, a zamilovaní městečku úplně zmizeli z očí. Když už jim nezůstaly ani tajné dopisy, v krajní nouzi si vymýšleli nová a nová řešení: Matce se podařilo ukrýt lístek s blahopřáním do pudinku, který někdo objednal Gabrielu Eligiovi k narozeninám, a ten zas využíval svého povolání a posílal jí smyšlené a na pohled nevinné telegramy se skutečnou zprávou zašifrovanou nebo napsanou tajným inkoustem. V té době bylo už natolik zřejmé, že teta Francisca jim pomáhá, i když to rozhodně popírala, že se to
poprvé dotklo i slova, které v domě měla, a dovolili jí pobývat s neteří, jenom když spolu šily pod mandlovníky. To však už Gabriel Eligio matce posílal zamilované vzkazy z okna doktora Alfreda Barbozy naproti přes ulici pomocí ruční telegrafické abecedy pro hluchoněmé, a ona se jí naučila tak dobře, že ve chvílích, kdy teta nedávala pozor, vedla se svým snoubencem důvěrné rozhovory. Byl to jen jeden z dlouhé řady úskoků, které si vymyslela Adriana Berdugová, jež kdysi matce byla za kmotru při biřmování a teď se stala jejím nejvynalézavějším a nejodvážnějším spojencem.
Ony útěšné pikle by jim možná bývaly stačily, aby to všecko dokázali přežít, potom však Gabriel Eligio dostal od Luisy Santiagy poplašný dopis, který ho přiměl k zásadnímu rozhodnutí. Napsala ho ve spěchu na toaletní papír, aby mu sdělila špatnou zprávu: rodiče se ji totiž rozhodli převézt do Barrancas, aby ji surově vyléčili z lásky, kterou ochořela. Neměla se tam však dostat obvyklým způsobem s jedinou těžkou nocí na goeletě do Riohachy, ale hrůznou cestou od městečka k městečku na mulách a ve dvoukolkách po předhůří Sierry Nevady, přes rozlehlou provincii Padilla.
"Bývala bych raději umřela," řekla mi matka toho dne, kdy jsme jeli prodat dům. Opravdu se o to pokusila: zavřela se ve svém pokoji a zůstala tam tři dny o chlebu a vodě, až ji přece přemohla uctivá hrůza, kterou pociťovala k otci. Gabriel Eligio si uvědomil, že napětí už dostoupilo nejvyšší meze, a rozhodl se pro stejně krajní, ale proveditelné řešení. Dlouhými kroky přešel z domu doktora Barbozy na protější stranu, až do stínu mandlovníků, a postavil se před obě ženy, které na něho zděšeně čekaly s šitím na klíně.
"Buďte tak laskavá a nechte mě se slečnou na chvilku o samotě," vyzval tetu Francisku. "Mám něco důležitého, co mohu
říci jen jí."
"Vy drzoune!" odsekla mu teta. "Jestli se to týká jí, není nic, co bych nemohla slyšet."
"V tom případě jí nic neřeknu," prohlásil Gabriel Eligio, "ovšem varuji vás, že ponesete odpovědnost za všecko, co se může stát."
Nato Luisa Santiaga vzala nebezpečí na sebe a poprosila tetu, aby je nechala o samotě. Otec jí řekl, že souhlasí, aby tu cestu spolu s rodiči podnikla, jak a kdy budou chtít, ovšem pod podmínkou, že mu odpřísáhne, že se za něho provdá. Matka ochotně souhlasila a z vlastního podnětu ještě připojila, že by jí v tom mohla zabránit jedině smrt.
Oba pak měli málem rok, aby dokázali, že své sliby mínili vážně, jeden ani druhý si však vůbec neuměli představit, jak to

bude těžké. První úsek cesty po úzkých převisech Sierry Nevady na hřbetě mul a s karavanou mezkařů jim trval čtrnáct dní. Doprovázela je Chon - jak se jí důvěrně říkalo zdrobnělinou z Encarnación - Wenefridina služebná, která se k rodině přidala už v době, kdy opustili Barrancas. Plukovník až příliš dobře znal onu strmou cestu, kde za svých tažení spal každou noc jinde a nechal po sobě tolik synů, zato jeho manželka by ji nejraději nikdy nepoznala, tak děsivé vzpomínky u ní vyvolávala plavba na goeletě. Pro mou matku, která navíc seděla na mule poprvé v životě, to byl nepřetržitý zlý sen se žhoucím sluncem a s divokými lijáky, kdy umírala strachy, jak z propastí stoupala otupující pára; a pokud si vzpomněla na svého vzdáleného snoubence, na obleky, které nosil o půlnoci a na jeho večerní serenády, jako by se jí posmívala vlastní obrazotvornost. Čtvrtý den, když už to nedokázala dál snášet, pohrozila matce, že skočí do propasti, pokud se nevrátí domů. Mina, která byla vystrašená ještě víc než ona, na to přistoupila. Velitel karavany jim však na mapě ukázal, že vrátit se zpátky nebo
pokračovat v cestě už vyjde nastejno. Ulevilo se jim až jedenáctý den, když z poslední horské římsy spatřili slunečnou planinu kolem Valleduparu.
Ještě než měli za sebou první úsek cesty, Gabriel Eligio si ovšem se svou toulavou už zajistil trvalé spojení, s přispěním telegrafistů ze sedmi městeček, kde se spolu s matkou měly nějaký čas zdržet, než dorazí do Barrancas. Stejně se přičinila i Luisa Santiaga. Po celé Provincii bylo plno Iguaránových a Cotesových, jejichž rodová sounáležitost představovala neproniknutelnou houšť, a ona je dokázala získat na svou stranu. To jí umožnilo vyměňovat si s Gabrielem Eligiem jeden dopis za druhým, nejen z Valleduparu, kde zůstali tři měsíce, ale i z další cesty, poněvadž do Barrancas dorazili téměř za rok. Stačilo jí zastavit se v každém městečku na telegrafním úřadu, a s pomocí mladých a nadšených příbuzných dostávala zprávy od svého snoubence a odpovídala mu. Neocenitelnou úlohu přitom sehrála mlčenlivá Chon, která jí ty zprávy schovávala mezi svými hadříky, aniž by to Luisu Santiagu znepokojovalo nebo uráželo její stud, poněvadž Chon neuměla číst a psát a spíš by se dala zabít, než by její tajemství vyzradila.
Téměř šedesát let nato, když jsem se oněch vzpomínek snažil využít pro svůj pátý román, Lásku za časů cholery, zeptal jsem se otce, jestli v hantýrce telegrafistů existoval nějaký zvláštní výraz pro spojení jednoho telegrafního úřadu s druhým. Otec se nemusel dvakrát rozmýšlet: přikolíkovat se. Ono slovo se najde ve slovnících, sice ne pro svérázné použití, které jsem potřeboval, zato mi však dokonale vyřešilo mé pochybnosti, poněvadž spojení mezi jednotlivými úřady se navazovalo pomocí zvláštního kolíku na pultu telegrafní stanice. S otcem jsme o tom nikdy nemluvili; krátce předtím, než umřel, mu však při jakémsi rozhovoru pro tisk položili otázku, zda někdy v životě chtěl napsat román, a on jim odpověděl, že ano, upustil však od svého záměru, když jsem se s ním o tom
slovesu přišel poradit, poněvadž zjistil, že píšu tutéž knihu, kterou hodlal napsat sám.
Při té příležitosti připomněl i utajovanou skutečnost, která kdysi mohla změnit směr našich životů. Po šesti měsících cesty, když se matka zdržovala v San Juanu de César, se Gabrielu Eligiovi důvěrně doneslo, že Mina má za úkol připravit i to, že se rodina trvale vrátí do Barrancas, poněvadž jizvy, které způsobila smrt Medarda Pacheca, se už zacelily. Připadalo mu to nesmyslné, protože těžké časy konečně patřily minulosti a absolutní vláda banánové společnosti začínala připomínat sen o zaslíbené zemi. Na druhou stranu to ovšem znělo věrohodně: ani trochu nepochyboval, že rodina Márquezových a Iguaránových je ve své tvrdohlavosti schopná obětovat vlastní štěstí, jen aby svou dceru vytrhla ze spárů hltavého dravce. Gabriel Eligio si okamžitě podal žádost, aby ho přeložili do Riohachy, přibližně dvacet mil od Barrancas. V tu chvíli tam nebylo volné místo, slíbili mu však, že s jeho žádostí budou počítat.
Luisa Santiaga nedokázala zjistit matčiny tajné plány, neodvažovala se je však ani popřít; postřehla totiž, že čím víc se blíží k Barrancas, tím je nedočkavější a vlídnější. Ani Chon, která se těšila důvěře obou, ji nepřivedla na žádnou stopu. Aby zjistila, jak se věci mají, Luisa Santiaga matce řekla, že by nejraději zůstala v Barrancas natrvalo. Ta na okamžik zaváhala, pak se však rozhodla, že jí nic neřekne, ovšem dcera měla dojem, že se jejímu tajemství velice přiblížila. V zoufalství si od jakési cikánky na ulici dala hádat z karet, ta jí však o jejím budoucím osudu v Barrancas nic neprozradila. Zato jí předpověděla, že ji čeká dlouhý a šťastný život s někým vzdáleným, koho sotva zná, kdo ji však bude milovat až do smrti. Popsala jí ho takovým způsobem, že jí to vlilo do žil novou odvahu, tolik měl společného s jejím snoubencem, především v tom, jaký život vedl. Nakonec jí bez nejmenších
pochybností předpověděla, že s ním bude mít šest dětí. "To mě ovšem k smrti vyděsilo," přiznala mi matka, když mi to poprvé vypravovala; ani ve snu tehdy netušila, že jich bude ještě o pět víc. Oba dva cikánčina předpověď tak nadchla, že jejich telegrafická korespondence přestala být pouhou přehlídkou bláhových snů a začala být soustavná a věcná; navíc si psali častěji než kdy předtím. Domlouvali si data, plánovali, jak co zařídí, a zavazovali se jeden druhému na celý život, oba dva rozhodnutí dát se oddat, aniž se koho ptali, kdekoliv a jakkoliv, jakmile se zase sejdou.
Luisa Santiaga byla svým slibům tak věrná, že v městečku Fonseca se jí zdálo nepatřičné jít na slavnostní ples, aniž by jí k tomu její snoubenec dal svolení. Gabriel Eligio ležel v rohoži se čtyřicetistupňovou horečkou a potil se, když se mu na telegrafní stanici rozcinkal zvonek, jak ho někdo naléhavě volal. Byl to jeho kolega z Fonseky. Aby měla úplnou jistotu, Luisa Santiaga se ještě zeptala, kdo sedí u telegrafního přístroje na druhé straně; její snoubenec spíš užasl, než aby mu to zalichotilo, potvrdil však, že je to opravdu on: "Řekněte jí, že jsem její kmotřenec." Matka poznala heslo a zůstala pak na plese až do sedmi ráno, kdy se musela spěšně převléknout, aby nepřišla pozdě na mši.
V Barrancas se nesetkali ani s nejmenší známkou zášti vůči své rodině. Po sedmnácti letech od oné neblahé události naopak mezi přívrženci Medarda Pacheca převládal křesťanský duch odpuštění a zapomenutí. Vlastní příbuzní je uvítali tak vřele, že teď to pro změnu byla Luisa Santiaga, kdo začal uvažovat o tom, že by se mohli vrátit do onoho klidného horského zákoutí, které se tak lišilo od vedra, prachu, sobotních krveprolití a bezhlavých přízraků v Aracatace. Dokonce to navrhla i Gabrielu Eligiovi, samozřejmě s tím, že se mu podaří, aby ho přeložili do Riohachy, a ten s tím souhlasil. Právě v té době ovšem vyšlo najevo, že úvahy o stěhování do Barrancas jsou nejen nepodložené, ale nikdo že o to
nestojí míň než Mina. Vyplynulo to z její odpovědi na dopis Juana de Dios, jejího staršího syna, který se zhrozil nad

tím, že by se vrátili do Barrancas, když od smrti Medarda Pacheca ještě neuplynulo dvacet let. Celý život byl totiž tak přesvědčený, že guajirské zákony jsou neodvolatelné, že se ještě o půl století později postavil proti tomu, aby jeho syn Eduardo nastoupil v Barrancas jako obecní lékař.
Vzdor nejrůznějším obavám se právě tam během tří dnů všecko úplně rozuzlilo. Totéž úterý, kdy Luisa Santiaga potvrdila Gabrielu Eligiovi, že se Mina do Barrancas nehodlá přestěhovat, mu oznámili, že může nastoupit na telegrafní úřad do Riohachy, poněvadž tamní telegrafista náhle zemřel. Hned další den se Mina pokoušela najít nůžky a vyprázdnila přitom zásuvky ve spižírně; maně přitom otevřela krabici od sucharů, v které si její dcera schovávala milostné telegramy. Rozběsnila se natolik, že ze sebe dostala jen jednu ze svých pověstných urážek, jaké obvykle spatra vymýšlela, když si chtěla vylít zlost: "Bůh odpouští všecko, jen neposlušnost ne." Ještě tu sobotu odjely do Riohachy, aby stihli nedělní goeletu do Santa Marty. Žádná z nich nevnímala hrůznou noc, kdy se loď zmítala v únorové vichřici: matka byla ještě zdeptaná porážkou a dcera sice měla strach, byla však šťastná.
Na pevné zemi se Mině vrátila rovnováha, kterou při objevení těch dopisů pozbyla. Příští den pokračovala v cestě do Aracataky, už sama, a Luisu Santiagu nechala v Santa Martě pod ochranou svého syna Juana de Dios, přesvědčená, že tím ji ochrání před běsy lásky. Dopadlo to naopak: Gabriel Eligio za ní jezdil z Aracataky do Santa Marty tak často, jak jen mohl. Strýc Juan, jenž od rodičů zakusil stejnou neoblomnost, když se chtěl oženit s Dilií Caballerovou, se rozhodl, že do sestřiných námluv nebude zasahovat, v hodině pravdy ovšem zjistil, že se mezi Luisou Santiagou, kterou zbožňoval, a úctou k rodičům ocitl ve dvojím
ohni, a uchýlil se k řešení, které odpovídalo jeho příslovečné dobrodušnosti: dovolil snoubencům, aby se scházeli někde jinde, ne však o samotě, a aniž by o tom věděl. Jeho manželka Dilia Caballerová, která odpouštěla, ale nezapomínala, zosnovala pro svou švagrovou tytéž neomylné náhody a mistrovské úskoky, jakými kdysi sama překonávala bdělost svého budoucího tchána a tchyně. Gabriel a Luisa se napřed scházeli u přátel, postupně se však začali objevovat i na veřejnosti, aspoň tam, kam nechodilo příliš mnoho lidí. Nakonec se odvážili hovořit spolu oknem, když strýc Juan nebyl doma, ona v obývacím pokoji a on na ulici, věrní svému slibu, že za ní nepřijde dovnitř. Okno bylo pro zbraňované námluvy jako stvořené: odshora až dolů ho zakrývala andaluská mříž a obklopovaly ho popínavé rostliny, mezi nimiž v ospalých dřímotách večera kolikrát nechyběla těžká vůně jasmínu. Dilia pamatovala na všecko a zajistila si i spojenectví některých sousedů, kteří měli zahvízdat smluvené znamení a varovat snoubence, že se blíží nebezpečí. Jednoho večera však všechna bezpečnostní opatření selhala, a Juan de Dios se smířil s tím, jak se věci mají. Dilia toho ihned využila a pozvala snoubence, aby se posadili v pokoji při otevřených oknech, a sdíleli tak se všemi svou lásku. Matka nikdy nezapomněla, jak její bratr nato vzdychl: "Bože můj, to se mi ale ulevilo!"
V té době dostal Gabriel Eligio oficiální jmenování telegrafistou v Riohache. Matka se zalekla představy, že by se měli znovu rozloučit, a obrátila se o pomoc na monsignora Pedra Espeja, tehdejšího vikáře diecéze; doufala, že je oddá i bez souhlasu rodičů. Monsignore se v té době už těšil takové vážnosti, že mnoho farníků si ji pletlo se svatostí a někteří přicházeli na mši jen proto, aby zjistili, jestli se při pozdvihování opravdu vznáší několik centimetrů nad podlahou. Když ho Luisa Santiaga požádala o pomoc, podal další důkaz, že jednou z výsad svatosti je i bystrost ducha. Odmítl zasahovat do vnitřních záležitostí rodiny, která si tak zakládala na svém soukromí, rozhodl se však, že se církevní cestou potajmu vyptá na rodinu mého otce. Farář ze Sincé pominul volné mravy Argemiry Garcíové a vyjádřil se blahosklonně: "Jedná se o slušnou, i když nepříliš pobožnou rodinu." Nato si monsignore promluvil s oběma snoubenci, dohromady i s každým zvlášť, a napsal Nicolásovi a Tranquilině dopis, v kterém jim vyjádřil své dojaté přesvědčení, že vyvrátit lásku tak urputnou není v lidské moci. Dědeček i babička se tudíž podrobili vůli Boží, rozhodli se otočit onu bolestivou stránku a poskytli Juanovi de Dios plnou moc, aby mladému páru v Santa Martě vystrojil svatbu. Sami se jí však nezúčastnili, a místo toho poslali jako svědka Francisku Simodoseu.
Oddali je 11. června 1926 v katedrále v Santa Martě, se čtyřicetiminutovým zpožděním, poněvadž nevěsta si popletla datum a museli ji vzbudit, když už bylo osm pryč. Ještě téhož dne večer pak znovu nastoupili na obávanou goeletu, aby Gabriel Eligio mohl převzít telegrafní úřad v Riohache, a svou první noc spolu strávili ve vší cudnosti, poněvadž je zchvátila mořská nemoc.
Na dům, kde prožili líbánky, matka tak toužebně vzpomínala, že my starší bychom ho dokázali popsat místnost od místnosti, jako kdybychom tam sami žili, a dodnes je to jedna z mých falešných vzpomínek. Ale když jsem poprvé v životě opravdu navštívil poloostrov La Guajira, krátce před svými šedesátinami, překvapilo mne, že budova telegrafního úřadu nemá nic společného s tou, na niž jsem se pamatoval; a utěšená Riohacha, kterou jsem od dětství nosil v srdci, s ulicemi spálenými slaným vlhkým vzduchem, jež se svažovaly k bahnitému moři, byla jen pouhá vidina, kterou jsem převzal od dědečka a babičky. A co víc: teď, když Riohachu znám, nedokážu si ji vybavit takovou, jaká je, nýbrž tak, jak jsem ji kámen po kameni zbudoval ve své představivosti.
Dva měsíce po svatbě dostal Juan de Dios od mého otce
telegram, v kterém mu oznamoval, že Luisa Santiaga je těhotná. Ona zpráva až do základů otřásla domem v Aracatace, kde Minu až dosud nepřešla zatrpklost, a ona i plukovník složili zbraně, aby se k nim novomanželé vrátili. Nebylo to nijak snadné. Po několika měsících důstojného odmítání, pro si našel celou řadu důvodů, Gabriel Eligio přivolil, aby jeho žena rodila v domě svých rodičů.
Krátce nato ho dědeček uvítal na vlakovém nádraží větou, která se ve zlatém rámečku dostala do historického průvodce po naší rodině: "Jsem ochoten vám poskytnout jakékoli zadostučinění, které bude třeba." Babička nově zařídila ložnici, kde až dosud spávala sama, a rodiče tam nastěhovala. Během téhož roku se pak Gabriel Eligio vzdal dobře placeného zaměstnání telegrafisty a věnoval své schopnosti samouka vědě tak pokleslé, jako je homeopatie. Dědeček - ať už ho k tomu vedla vděčnost nebo výčitky svědomí - vyjednal na úřadech, aby ulice, kde jsme v Aracatace bydleli, dostala jméno, které nese až dosud: třída monsignora Espeja.
Tak se věci měly, když se tam narodil první ze sedmi synů a čtyř dcer, v neděli 6. března 1927, v devět hodin ráno a za

prudkého lijáku, jaký do onoho ročního období vůbec nepatřil, zatímco na obzoru stálo souhvězdí Býka. Málem se přitom uškrtil pupeční šňůrou, poněvadž Santos Villerová, naše porodní bába, v nejhorším okamžiku přestala ovládat své řemeslo. Ještě víc se však přestala ovládat teta Francisca, která se vyřítila až k domovním dveřím a rozkřičela se, jako když hoří:
"Je to kluk! Máme kluka!" A hned nato, jako by křičela na poplach: "Přineste rum, nebo se udusí!"
Rodina se domnívá, že rum neměl sloužit k oslavnému přípitku, ale měli mě s ním třít, aby mě vzkřísili. Milostpaní Juana de Freytes, která v tu chvíli přišla do ložnice, jako by ji posílala sama Prozřetelnost, mi mnohokrát vyprávěla,že největší nebezpečí
neznamenala ta pupeční šňůra, nýbrž nesprávná poloha, v jaké matka ležela. Tu stačila ještě včas napravit, ale přivést mne zpátky k životu se jim chvíli vůbec nedařilo, takže mne teta Francisca hodila do nádoby se svěcenou vodou, kterou tam pro všechny případy měli. Vlastně jsem se měl jmenovat Olegario, poněvadž na ten den připadal jeho svátek, nikdo však seznam svatých neměl po ruce a tak mi ve spěchu dali křestní jméno po otci a k tomu José, podle tesaře Josefa, který byl patronem Aracataky a měsíc březen mu byl zasvěcený. Milostpaní Juana de Freytes navrhla ještě třetí jméno na paměť všeobecného usmíření mezi rodinami a přáteli, které můj příchod na svět způsobil, ale při oficiálním křtu o tři roky později mi ho zapomněli dát: Gabriel José de la Concordia, na znamení nové svornosti.
2
Toho dne, kdy jsme s matkou jeli prodat dům, jsem si pamatoval všecko, co na mne zapůsobilo v dětství, nebyl jsem si však jistý, co se stalo dřív a co potom, ani co to všecko znamená v mém životě. Sotva jsem si uvědomoval, že uprostřed zdánlivého rozkvětu za banánové společnosti byl sňatek mých rodičů už součástí procesu, na jehož konci stál naprostý úpadek Aracataky. Od chvíle, kdy mi začala sloužit paměť, jsem slýchával - zpočátku velice potajmu a pak už nahlas a zděšeně - zlověstnou větu: "Říká se, že banánová společnost odchází." Buď však tomu nikdo nevěřil, nebo se nikdo neodvážil domyslet, jakou pohromu to přinese.
V líčení mé matky šlo o tak malý počet lidí a tak ubohé dějiště pro velkolepé drama, jaké jsem si vysnil, že to ve mně vyvolávalo rozčarování. Později jsem hovořil se svědky i s těmi, kteří to přežili, pátral jsem ve starých ročnících novin i v oficiálních dokumentech, a uvědomil jsem si, že pravdu nemá nikdo. Přívrženci vlády totiž opravdu tvrdili, že tam žádní mrtví nebyli. Naopak těm, kteří zastávali protichůdný krajní názor, se hlas ani nezachvěl, když prohlašovali, že jich byla víc než stovka, že je viděli, jak vykrváceli na náměstí, a že je odvezli nákladním vlakem a naházeli do moře jako vytříděné banány. Pro mne samotného se tak pravda navždy ztratila v kterémsi mezilehlém bodě mezi oběma krajnostmi; utkvěla však ve mně natolik, že v jednom ze svých románů jsem ono vraždění vylíčil tak přesně a hrůzně, jak celá léta dozrávalo v mé obraznosti. Takže i počet mrtvých jsem nechal na třech tisících, abych zachoval epické rozměry dramatu, a skutečnost mi nakonec dala za pravdu: před několika lety při kterémsi výročí oné tragedie jeden z řečníků v senátu požádal o minutu ticha za tři tisíce bezejmenných mučedníků, které vojsko postřílelo.
Masakrem nádeníků z plantáží vyvrcholila dlouhá řada
předchozích, ovšem s dodatečným argumentem, že jejich vůdce označili za komunisty, a možná to byla i pravda. S nejvíc pronásledovaným a nejvýznamnějším z nich, Eduardem Mahechou, jsem se náhodně seznámil v barranquillské Vzorové věznici právě v době, kdy jsme s matkou jeli prodat dům, a poté, co jsem se mu představil jako vnuk Nicoláse Márqueze, stali se z nás dobří přátelé. To od něj jsem se dozvěděl, že dědeček během stávky v roce 1928 nestál stranou, nýbrž působil jako prostředník, a Eduardo ho považoval za spravedlivého člověka. Doplnil tak představu, kterou jsem o tom vraždění odjakživa měl, a utvořil jsem si na onen sociální konflikt nezaujatější názor. Jediný rozpor ve vzpomínkách pamětníků byl především počet mrtvých, konec konců ani to však zdaleka nebude jediná neznámá v dějinách naší země.
Tolik výkladů, s kterými jsem se setkal, zapříčinilo i mé falešné vzpomínky. V té ze všech nejutkvělejší jsem já sám stál před domovními dveřmi v prušácké helmě a s flintičkou na hraní, a pod mandlovníky pochodoval prapor upocených vojáků z náhorních rovin. Jeden z důstojníků v přehlídkových uniformách, kteří jim veleli, mne cestou pozdravil: "Sbohem, kapitáne Gabi."
Vybavuje se mi to naprosto zřetelně, v žádném případě to však nemůže být pravda. Důstojníci opravdu chodili v uniformách a já jsem helmu i flintičku měl, ovšem až takové dva roky po stávce, když už v Catace nebyly bojové jednotky. Díky množství podobných případů jsem v rodině získal pochybnou pověst dítěte, které se pamatuje na časy, kdy bylo ještě v matčině lůně, a mívá věštecké sny.
Tak se věci měly, když jsem začal vnímat prostředí kolem sebe, a nedokážu si naši rodinu vybavit jinak: zármutky, teskné touhy a pochybnosti v samotě obrovského domu. Po léta mi připadalo, že ona doba se mi proměnila v jediný těžký sen, který se
mi vracel téměř každou noc, poněvadž za svítání jsem se probouzel se stejnou hrůzou jako v pokoji, kde stály sochy světců. V letech dospívání, jako internátní student studeného gymnázia v Andách, jsem se v noci kolikrát probudil s pláčem. Musel jsem dospět až do stařeckých let, kdy už si nepřipouštím žádné výčitky svědomí, abych pochopil, že celé neštěstí mého dědečka a babičky v dobách, kdy žili v Catace, spočívalo v tom, že navždy uvízli ve svých teskných vzpomínkách a zapadali do nich tím víc, čím víc se z nich snažili vymanit.
Když to ještě víc zjednoduším: bydleli v Catace, přesto však nadále žili v provincii Padilla, které až dosud říkáme jen Provincie, bez jakéhokoli dalšího označení, jako kdyby byla jediná na světě. Možná to udělali nevědomky, dům v Catace však postavili jako honosnou obdobu svého bývalého domu v Barrancas, z jehož oken viděli přes ulici smutný hřbitov, kde ležel Medardo Pacheco. V Catace je měli v lásce a v oblibě, oni však zůstali v područí kraje, kde se narodili. Zachovali si jeho chutě, názory i předsudky, a pevně čelili všemu, co se od nich lišilo.
K jejich nejbližším přátelům patřili především ti, kteří přišli z Provincie. V domě se mluvilo jazykem, který si jejich předkové v minulém století přes Venezuelu přinesli ze Španělska, obohaceném karibskými výrazy, afrických slovy

převzatými od otroků a útržky z jazyka Guajirů, které kapka po kapce prosakovaly do našeho. Babička ho používala, když nechtěla, abych něčemu rozuměl; netušila ovšem, že díky každodennímu soužití se služebnictvem ho znám líp než ona. Ještě stále si celou řadu výrazů pamatuji: atunkeshi, jsem ospalý; jamusaitshi taya, mám hlad; ipuwots, těhotná žena; aríjuna, cizák, cizinec, slovo, kterým si babička občas vypomáhala, když měla na mysli Španěly, bělochy a prostě nepřátele. Sami Guajirové vždycky mluvili jakousi měkkou španělštinou s třpytnými záblesky, jako bylo svérázné nářečí Chon,
tak nestoudně přesné, že jí ho babička zakázala používat, poněvadž nutně vyznívalo dvojsmyslně: "Pysky na ústech."
Den nebyl úplný, dokud nepřišly zprávy, kdo se v Barrancas narodil, kolik lidí zabil býk v ohradě ve Fonsece, kdo se oženil v Manaure nebo umřel v Riohache, a jak se vyspal generál Socarrás, jenž ležel těžce nemocný v San Juanu del César. V konzumu banánové společnosti levně prodávali jablka z Kalifornie, zabalená do hedvábného papíru, růžichy naložené v ledu, šunky z Galicie a řecké olivy. U nás se však nejedlo nic, co by nepřichutil stesk po rodném kraji: malangy na polévku musely být z Riohachy, kukuřice na placky k snídani z Fonseky, kozám se dávala sůl z La Guajiry a želvy i langusty vozili živé z Dibuye.
Většina návštěvníků, které vlak každodenně přivážel, tudíž přijížděla z Provincie nebo je poslal někdo odtamtud. Měli stále stejná příjmení: Riaskovi, Noguerovi, Ovallovi, často se však mezi ně vmísil i někdo ze svátostných rodů Cotesových a Iguaránových. Přijížděli nalehko, jen s brašnou přes rameno, a i když svou návštěvu neohlásili, počítalo se, že zůstanou na oběd. Nikdy jsem nezapomněl téměř obřadnou větu, kterou babička pronesla vždycky, když přišla do kuchyně: "Musíme připravit všecko, poněvadž nikdy nevíte, nač budou mít chuť ti, co přijedou."
K onomu duchu ustavičného úniku ještě přispívala zeměpisná poloha. Provincie bývala vždycky svět sám pro sebe, starobylá a soudržná kulturní pospolitost v úrodném údolí mezi Sierrou Nevadou de Santa Marta a pohořím Perijá, na karibském pobřeží Kolumbie. Měla lepší spojení s ostatním světem než se zbytkem země, a její každodenní život měl víc společného s Antilami, tak snadno se dalo dojet na Jamajku nebo na Curacao, a téměř splýval se sousední Venezuelou díky otevřené hranici, kde se nepřihlíželo k společenskému postavení ani k barvě pleti. Z vnitrozemí, které se pomalu vařilo ve vlastní šťávě, sem docházela jenom rez moci:
zákony, daně, vojáci a špatné zprávy, které spatřily světlo světa v nadmořské výšce dva a půl tisíce metrů a ve vzdálenosti osmi dnů plavby po řece Magdalena v parníku, pod jehož kotli se topilo dřívím.
Onen ostrovní ráz Provincie vytvořil uzavřený, svébytný způsob života, který dědeček a babička zavedli i v Catace. V domě to vždycky bylo spíš jako na návsi než v domácnosti. U stolu se denně vystřídalo několik kol strávníků, od mých tří let však první dvě byla svatá: plukovník seděl v čele a já v rohu napravo od něj. Zbývající místa obsadili napřed muži a potom ženy, vždycky však odděleně. Ona pravidla přestávala platit o státním svátku 20. července, a oběd se podával kolo za kolem, dokud se nenajedli všichni. Večer se už neprostíralo na stůl, zato se v kuchyni podávaly velké šálky bílé kávy s babiččiným výtečným cukrovím. A když se zavřely domovní dveře, každý si pověsil rohož na spaní, kde se právě dalo, jeden výš a druhý níž, dokonce i na stromy na dvoře.
K mým největším zážitkům z oněch let patřil den, kdy k nám přijel houf stejně vyhlížejících mužů v jezdeckém oblečení, v kamaších a s ostruhami, a všichni měli na čele kříže namalované popelem. Byli to synové, které plukovník během tisícidenní války zplodil po celé Provincii, a sjeli se z městeček a vesnic, kde žili, aby mu s víc než měsíčním zpožděním blahopřáli k narozeninám. Ještě než přijeli k nám, vyposlechli si mši, kterou otec Angarita sloužil na Popeleční středu, a kříže, které jim přitom nakreslil na čelo, mi připadaly jako nadpřirozená znamení, jejichž tajemství mne pak celé roky pronásledovalo, dokonce i poté, co jsem se seznámil s liturgií velikonočních svátků.
Většina z nich se narodila až po dědečkově a babiččině svatbě. Mina si je zapisovala jménem a příjmením do poznámkového sešitku, jakmile se o jejich narození dozvěděla, a se shovívavostí,
která ji musela stát dost přemáhání, je nakonec celým srdcem zahrnula do rodiny. Ani pro ni ani pro nikoho jiného ovšem nebylo snadné rozlišit je navzájem až do oné halasné návštěvy, při které každý z nich projevil po svém. Byli vážní a pracovití, usedlí a mírumilovní, během bouřlivé pitky se však neváhali chovat ztřeštěně. Rozbili celé hromady nádobí, polámali růžové keře, když honili mladého býčka, aby ho potrápili, postříleli slepice, aby jim z nich se zeleninou uvařili sancocho, a pustili do chodby prase natřené lojem, jež povalilo všechny, které tam vyšívaly, přinesli však s sebou takovou smršť štěstí, že oněch škod nikdo nelitoval.
I později jsem pak často vídal Estebana Carrilla, dvojče tety Elviry a zručného řemeslníka, jenž chodil s bedničkou nářadí a všude, kam přišel, zadarmo opravil všecko, co měli rozbité. Díky svému smyslu pro humor a dobré paměti mi v rodinné historii pomohl vyplnit řadu prázdných míst, o kterých jsem nedoufal, že si s nimi kdy poradím. V letech dospívání jsem navštěvoval i svého strýce Nicoláse Gómeze, přirozeného blondýna s červenými pihami, který se vždycky velice pyšnil tím, že má obchod v bývalé trestanecké kolonii Fundación. To, že mne všichni považují za ztracený případ, na něj tak zapůsobilo, že mi na další cestu vždycky dával s sebou náležitě plnou nákupní tašku. Rafael Arias zase přijížděl vždycky jen na skok a ve spěchu, na mule a v jezdeckém oblečení, a zdržel se sotva tak dlouho, aby v kuchyni vestoje vypil kávu. Ostatní jsem nacházel roztroušené po celé Provincii během svých pozdějších cest, na které mne vedly teskné vzpomínky, když jsem se chystal napsat své první romány, vždycky jsem však u nich postrádal popelový kříž na čele jako neomylné znamení, že patří k rodině.
Když už pak dědeček i babička byli několik let po smrti a panský dům zůstal na pospas osudu, přijel jsem jednou večerním
vlakem do Fundación a posadil jsem se v jediném stánku s jídlem, kde tak pozdě měli na nádraží ještě otevřeno. V kuchyni už jim mnoho nezbývalo, hostinská z toho však na mou počest dokázala vykouzlit dobrou večeři. Byla řečná a úslužná, za oněmi krotkými ctnostmi jako bych však postřehl silnou povahu žen z našeho rodu. Po letech jsem si to ověřil: ona půvabná hostinská byla Sara Noriegová, další z mých neznámých tet.
Apolinar, náš bývalý otrok drobné a podsaditě postavy, na kterého jsem vždycky vzpomínal jako na svého strýce, na

dlouhá léta zmizel z domu, jednoho odpoledne se však bez patrného důvodu zase objevil, oblečený ve smutku v šatech z černého sukna a s obrovským kloboukem, také černým, naraženým až k zasmušilým očím. Když procházel kuchyní, vysvětlil, že přišel na pohřeb, nikdo tomu však nerozuměl až do příštího dne, kdy došla zpráva, že v Santa Martě, kam ho spěšně a potajmu převezli, dědeček Nicolás zemřel.
Jediný z mých strýců, který si získal věhlas na veřejnosti, byl nejstarší ze všech a jediný konzervativec, José María Valdeblánquez, jenž za tisícidenní války byl senátorem republiky a byl tak přítomen i u podpisu kapitulace liberálů na nedalekém statku Neerlandia. Proti němu stál na straně poražených jeho otec.
Myslím, že za to, jaký v jádru jsem a jak uvažuji, po pravdě vděčím ženám z naší rodiny i mnoha služebným, které o mne v dětství pečovaly. Měly silnou povahu a laskavé srdce a chovaly se ke mně tak samozřejmě, jako kdybychom žili v pozemském ráji. Mezi tolika, na které si vzpomínám, Lucía byla jediná, kdo mne překvapil svou dětskou zlomyslností, když mne zavedla do uličky, kde se prodávaly děvky, vyhrnula si župan až do pasu a předvedla mi své nazrzlé, rozcuchané ochlupení. Po pravdě mne ovšem daleko víc zaujala skvrna od svrabu, která se jí rozlézala po břiše jako hotová mapa světa s fialovými přesypy a žlutými oceány. Všechny
ostatní působily jako archandělé cudnosti: převlékaly se přede mnou, koupaly mne, když se koupaly samy, usazovaly mne na nočník a samy přede mnou usedaly na své, aby se zbavily svých tajností, trápení a záští, jako kdybych tomu nemohl rozumět, aniž si uvědomily, že to všecko chápu, poněvadž jsem si dokázal dát dohromady i to, co nedořekly.
Chon patřila ke služebnictvu a na ulici. Jako malá se s dědečkem a babičkou přistěhovala z Barrancas a vyrostla v kuchyni, ale zapadla do rodiny, a od té doby, co s mou zamilovanou matkou vykonala pouť do Provincie, chovali se k ní jako k tetě, která dohlíží na mladé dívky. V posledních letech se odstěhovala do vlastního pokoje v nejchudší části městečka, aby mohla žít, jak sama chtěla; živila se tím, že od časného rána prodávala po ulicích kuličky mleté kukuřice na placky, a celá Aracataca se v ranním tichu brzy naučila znát její hlasité vyvolávání: "Chlazené těstíčko staré dobré Chon..."
Měla krásnou indiánskou pleť a odjakživa byla jenom kost a kůže; chodila bosá, s bílým turbanem a zahalená do naškrobených prostěradel. Šla vždycky velice pomalu prostředkem ulice, doprovázena krotkými, mlčícími psy, kteří kolem ní neustále pobíhali. Časem začala patřit k místnímu folklóru. Při jednom karnevalu se objevila maškara, která ji dokonale napodobovala, stejně jako ona zahalená do prostěradel a vyvolávající své zboží, i když se jim nepodařilo vycvičit takový psí doprovod, jaký měla Chon. Její každodenní křik byl tak známý, že harmonikáři složili i píseň o chlazeném těstíčku. Jednoho neblahého rána však její smečku napadli dva divocí psi a ta se bránila tak zuřivě, že Chon porazili na zem a ona si zlomila páteř. I přes mnoho léků, které jí dědeček opatřil, to nepřežila.
Jinou objevnou vzpomínkou pro mne v té době byl porod Matilde Armentové, pradleny, která u nás pracovala, když mi bylo
asi šest let. Nedopatřením jsem vešel do jejího pokoje a uviděl jsem ji, jak nahá a s roztaženýma nohama leží na plátěném lehátku a skučí bolestí uprostřed neuspořádaného houfu porodních bab, které se o ni podělily a pomáhaly jí s hlasitým křikem rodit. Jedna jí mokrým ručníkem otírala pot z tváře a další ji pevně přidržovaly paže i nohy a mnuly jí břicho, aby porod uspíšily. Santos Villerová si toho zmatku vůbec nevšímala; se zamhouřenýma očima mumlala modlitby za dobrou plavbu a rukama jako by přitom mezi stehny rodičky něco dobývala. V místnosti plné páry z hrnců vařící vody, které nosily z kuchyně, bylo nesnesitelné vedro. Choulil jsem se v koutě, zděšený i zvědavý zároveň, až porodní bába konečně vytáhla za kotníky cosi, co připomínalo nedonošené tele, a z pupíku tomu visela zakrvácená šňůra. Pak už mě jedna z žen v tom koutě objevila a vyhnala mě z místnosti.
"Dopustil ses smrtelného hříchu," řekla a pohrozila mi prstem. "Ať tě ani nenapadne vzpomínat na to, cos tu viděl."
Naproti tomu žena, která mne opravdu připravila o nevinnost, to vůbec neměla v úmyslu a nikdy se to nedozvěděla. Jmenovala se Trinidad, byla to dcera kohosi, kdo u nás pracoval, a sotva začínala rozkvétat v prvním smrtelném jaru. Bylo jí asi třináct let, dosud však chodila v šatech, které dostala, když jí bylo devět, a tak ji obepínaly, že v nich vypadala víc nahá, než kdyby se svlékla. Jedenkrát večer, když jsme byli na dvoře sami, vtrhla náhle do sousedního domu kapela: Trinidad mě okamžitě vyzvala k tanci a tak mne k sobě přitiskla, že jsem sotva popadal dech. Nemám tušení, co se s ní stalo, ještě stále se však uprostřed noci probouzím celý rozrušený a vím, že bych ji dokázal poznat i potmě, natolik mi utkvěl v paměti každý coul její kůže a její živočišný pach. V jediném okamžiku jsem si uvědomil své vlastní tělo s takovou jasnozřivostí pudů, jakou jsem pak už nikdy nepocítil a na kterou si troufám vzpomínat jako na překrásnou smrt. Od té doby jsem
zmateně a neskutečně chápal, že za tím stojí jakési nevyzpytatelné tajemství, které mi nic neříkalo, vyvádělo mne však z míry stejně, jako kdybych je znal. Naproti tomu ženy, které patřily k rodině, mne vždycky vodily po suchopárných stezkách cudnosti.
Trinidad mne nejen připravila o nevinnost, ale vysvětlila mi také, že hračky o vánocích nenosí Ježíšek, dával jsem si však dobrý pozor, abych to před nikým neřekl; ale když mi bylo deset, otec mi to prozradil jako tajemství, které znají jen dospělí, poněvadž bral jako samozřejmost, že už to vím, a vzal mne s sebou do obchodů s vánočními dárky, abych s ním vybral hračky pro mladší sourozence. Totéž se mi stalo s tajemstvím porodu, ještě než jsem se namátl k tomu, když rodila Matilde Armendová: mohl jsem se potrhat smíchy, když někdo tvrdil, že děti nosí čápi z Paříže. Musím ovšem přiznat, že ani tenkrát, ani dnes si nedokážu spojit porod s pohlavním životem. Buď jak buď, myslím si, že právě mé důvěrné vztahy se služebnictvem mohly být původem tajného vztahu, který mne podle mého názoru spojuje se ženami, a díky němu jsem se mezi nimi po celý život cítil spokojeněji a bezpečněji než mezi muži. Z toho může vycházet i mé přesvědčení, že právě ony udržují svět pohromadě, zatímco my muži ho svou tisíciletou surovostí rozvracíme.
Sara Emilia Márquezová do mého života nevědomky zasáhla také. Už od raného mládí ji pronásledovali nápadníci, na které se neobtěžovala ani podívat, pak se však rozhodla pro prvního, který jí padl do oka, a bylo to na celý život. Její vyvolený měl leccos společného s mým otcem: stejně jako on nebyl zdejší a do Aracataky přijel bůhví odkud a bůhví

jak, sice s dobrým životopisem, zřejmě však bez prostředků. Jmenoval se José del Carmen Uribe Vergel, často se však podepisoval jenom J. del C. Nějaký čas trvalo, než se v městečku dozvěděli, kdo to doopravdy je a odkud pochází, až to zjistili podle projevů, které na zakázku
psal místním hodnostářům, a milostných básní, jež otiskoval ve vlastním kulturním časopisu, který vycházel tak často, jak Bůh dopřál. Od chvíle, kdy se u nás objevil, ve mně vzbudila hluboký obdiv jeho pověst spisovatele, prvního, kterého jsem v životě poznal. Okamžitě jsem chtěl vypadat také tak a nedal jsem tetě Mamě pokoj, dokud se nenaučila česat mne stejně jako on.
Byl jsem první z rodiny, kdo se dozvěděl o jejich tajných námluvách, když jednou navečer přišel do protějšího domu, kde jsem si hrál s kamarády. Už na pohled na něm bylo vidět napětí; vzal si mne stranou a dal mi dopis pro Saru Emilii. Věděl jsem, že ta sedí venku přede dveřmi, poněvadž za ní přišla kterási přítelkyně, takže jsem přešel přes ulici, schoval jsem se za jedním mandlovníkem a hodil jsem dopis tak přesně, že jí dopadl do klína. Polekaně rozhodila rukama, výkřik se jí však zadrhl v hrdle, když poznala písmo na obálce. Od té chvíle se Sara Emilia a J. del C. stali mými přáteli.
Elvira Carrillová, dvojče strýce Estebana, dokázala uchopit oběma rukama stonek cukrové třtiny a vymačkat z něj šťávu se stejnou silou jako cukrovarský mlýnek. Proslula víc svou drsnou upřímností než laskavostí, s jakou uměla zabavit děti, především mého bratra Luise Enriqueho, o rok mladšího než já, pro něhož byla svrchovanou autoritou i spojencem zároveň a který ji pokřtil nevyzpytatelným jménem: teta Pa. Jejím oborem odjakživa byly neřešitelné problémy. Spolu s Estebanem přišli do domu v Catace jako první, zatímco on se však dokázal uplatnit v nejrůznějších výnosných řemeslech a obchodech, ona zůstala u nás jako nepostradatelná tetička, aniž si ono postavení kdy uvědomovala. Zmizela z očí, když po ní nic nechtěli, jakmile ji však potřebovali, nikdo ani nevěděl, odkud a jak se objevila. Když měla špatnou náladu, mluvila sama pro sebe, zatímco míchala jídlo v hrnci, a
nahlas oznamovala, kde jsou věci, o kterých všichni mysleli, že se už dávno ztratily. Zůstala v domě i poté, co pochovala všechny starší než byla sama, zatímco píď po pídi zarůstal plevelem a po ložnicích se potulovala domácí zvířata, a vždycky od půlnoci ji ze sousedního pokoje budil jakýsi kašel ze záhrobí.
Francisca Simodosea - teta Mama - generálka našeho rodu, jež v sedmdesáti devíti letech zemřela jako panna, se od všech ostatních lišila jak svými zvyky, tak řečí. Nevyrůstala totiž v Provincii, nýbrž ve feudálním ráji savan v departementu Bolívar, kam se její otec, José María Mejía Vidal, jako mladičký zlatník z Riohachy odstěhoval. Nechala si narůst až pod kolena své bujné kaštanové vlasy, které se až do pozdního věku zpěčovaly zešedivět. Jedenkrát za týden si je myla vodou s vonnými silicemi a pak se posadila ve dveřích své ložnice a česala si je; onen posvátný obřad trval několik hodin a patřily k němu i dlouhé tenké doutníky z hrubého tabáku, které si zapalovala jeden za druhým; kouřila je naopak, se žhavým koncem v ústech, jako to dělávali vojáci liberálních oddílů, aby je nepřítel v noční tmě neodhalil. Oblékala se také jinak než ostatní: nosila běloskvoucí lněné sukně a živůtky a sametové trepky.
Na rozdíl od babiččina mravoličného vyjadřování teta Mama mluvila jako ten poslední čeledín. Netajila se s tím před nikým a za žádných okolností, a každému řekla od plic, co si myslí, nevyjímaje ani jeptišku, jež učila mou matku v internátu v Santa Martě a která úplně ztratila řeč při její neomalené poznámce: "Vy totiž patříte k lidem, kteří si pletou prdel s třídenním půstem." Vždycky to ale zařídila tak, že to neznělo hrubě ani urážlivě.
Polovinu svého života měla na starost klíče od hřbitova, vystavovala úmrtní listy a pekla doma hostie na mši. Jako jediná ze všech mužů i žen v rodině zřejmě neměla na srdci jizvy po zbraňovaných námluvách. Uvědomili jsme si to jednoho večera,
když se jí lékař chystal zavést sondu a ona mu v tom zabránila s námitkou, které jsem tenkrát nerozuměl: "Musím vás upozornit, pane doktore, že jsem nikdy nepoznala muže."
Od té doby jsem to od ní slýchal často, nikdy to ovšem neznělo vychloubačně ani lítostně, nýbrž jako holá skutečnost, která její život nijak nepoznamenala. Na druhé straně to byla protřelá dohazovačka, která si nejspíš vytrpěla své při oné dvojí hře, kdy se snažila pomáhat mým rodičům a nezklamat přitom důvěru, kterou k ní Mina měla.
Řekl bych, že si líp rozuměla s dětmi než s dospělými. To ona se starala o Saru Emilii, dokud ta se nepřestěhovala do vlastního pokoje s pohádkovými knížkami z nakladatelství Calleja. Potom si místo ní vzala na starost Margot a mne, i když babička dál pečovala o mou osobní čistotu a dědeček se staral, aby ze mě vychoval muže.
Nejznepokojivější z té doby pro mne je vzpomínka na tetu Petru, dědečkovu starší sestru, která se k nám přistěhovala z Riohachy, když oslepla. Bydlela v místnosti vedle kanceláře, z které se později stala zlatnická dílna, a vypěstovala si až zázračnou schopnost poslepu se vyznat v domě, aniž jí kdo musel pomáhat. Ještě pořád si na ni vzpomínám, jako by to bylo včera, jak chodí bez hole, jako kdyby viděla na obě oči, pomalu, ale bez nejmenších pochybností, a řídí se jen čichem. Svůj vlastní pokoj poznala podle výparů kyseliny solné v sousední zlatnické dílně, chodbu po vůni jasmínů ze zahrady, dědečkovu a babiččinu ložnici podle dřevného lihu, kterým se oba masírovali, než šli spát, pokoj tety Mamy po vůni oleje z lampiček před oltářem, a na konci chodby dráždivé vůně z kuchyně. Byla štíhlá a mlčenlivá, pleť měla jako uvadlé lilie a měla nádherné vlasy perleťové barvy až do pasu, které nosila rozpuštěné a sama si o ně pečovala. Její zelené průzračné zorničky mladé dívky měnily odstín podle jejích duševních stavů. Její pochůzky po domě nicméně trvaly vždycky
chvilku, poněvadž celý den trávila ve svém pokoji, s přivřenými dveřmi a téměř stále o samotě. Často si sama pro sebe potichu zpívala a její hlas jste si mohli splést s Minou, její písně byly však jiné a smutnější. Jednou kdosi tvrdil, že jsou to romance z Riohachy, teprve jako dospělý jsem však zjistil, že si je ve skutečnosti vymýšlela sama zároveň s tím, jak je zpívala. Dvakrát či třikrát jsem neodolal pokušení a vešel jsem do jejího pokoje, aby to nikdo nevěděl, ale nenašel jsem ji tam. Několik let nato, když jsem už jako gymnazista byl doma na prázdninách, jsem se s těmi vzpomínkami svěřil matce a ta mne spěšně začala přesvědčovat, že to nemůže být pravda. Měla k tomu svrchovaný důvod, a mohl jsem si ho ověřit bez nejmenšího stínu pochybností: teta Petra totiž zemřela, když mi nebyly ani dva roky.
Tetě Wenefridě jsme říkali Nana a byla nejveselejší a nejmilejší z celého rodu, dokážu si ji však vybavit jen nemocnou a

upoutanou na lůžko. Byla provdaná za Rafaela Quintera Ortegu - strýčka Quinteho - advokáta chudých narozeného v Chíe, přibližně patnáct mil od Bogoty a ve stejné nadmořské výšce. Natolik se však přizpůsobil životu na karibském pobřeží, že ve žhavém pekle Aracataky si dával do nohou termosky s horkou vodou, aby v prosincovém chladnu vůbec usnul. Rodina se už vzpamatovala z neblahé smrti Medarda Pacheca, když stejný osud postihl i strýce Quinteho, poněvadž během soudní pře zastřelil advokáta druhé strany. Měl pověst slušného a mírumilovného člověka, jeho sok však na něj neustále dotíral a jemu nezbylo nic jiného než opatřit si zbraň. Byl tak drobný a kostnatý, že nosil chlapecká čísla bot, a přátelé se mu v dobrém posmívali, poněvadž revolver mu pod košilí dělal takovou bouli, jako kdyby to bylo dělo. Dědeček ho se vší vážností varoval svým proslulým výrokem: "Neumíte si představit, jak těžký je takový mrtvý."
Jenže strýc Quinte neměl čas o tom uvažovat, když mu jeho obrovitý soupeř v předsálí soudní síně zastoupil cestu, hulákal jako posedlý a pak se na něho vrhl. "Ani jsem si neuvědomil, jak jsem vytáhl revolver, napřáhl jsem ho oběma rukama a se zavřenýma očima jsem vystřelil do vzduchu," řekl mi strýc krátce předtím, než téměř ve sto letech zemřel. "Když jsem zas otevřel oči," vyprávěl mi, "viděl jsem, jak tam ještě stojí, veliký a bledý, a jako by se velice pomalu sesouval, až zůstal sedět na podlaze." Až do té chvíle strýc Quinte vůbec netušil, že ho zasáhl doprostřed čela. Zeptal jsem se, co cítil, když viděl, jak ten druhý padá, a překvapil mne svou upřímností: "Úžasně se mi ulevilo!"
Moje poslední vzpomínka na jeho manželku Wenefridu pochází z večera v období největších dešťů, kdy z ní čarodějka vymítala ďábla. Nebyla to čarodějnice, jak si je lidé obvykle představují, nýbrž příjemná žena, hezky a podle módy oblečená, která se jí svazkem kopřiv snažila vyhnat jedovaté šťávy z těla a prozpěvovala přitom zaklínadlo, jako kdyby to byla ukolébavka. Naráz se Nana začala svíjet v děsivé křeči a z přikrývek vyrazil pták velký jako kuře a s duhovým peřím. Žena ho mistrovským chvatem chytila ve vzduchu a zavázala ho do černé plachetky, kterou už měla pohotově. Potom nařídila rozdělat na zadním dvoře velký oheň a bez dlouhých cavyků hodila ptáka do plamenů. Nana se však ze své nemoci nezotavila.
Krátce nato hranice na dvoře zaplála znovu, když jedna ze slepic snesla podivuhodné vejce, které vypadalo jako pingpongový míček s přívěskem, připomínajícím frygickou čapku. Babička okamžitě rozpoznala, oč jde: "To je vejce baziliška." Vlastní rukou ho hodila do ohně a mumlala přitom modlitby, které měly zapudit ďábla.
Nikdy jsem si dědečka a babičku nedokázal představit v jiném věku, než jak mi utkvěli ve vzpomínkách z té doby: v témž věku, kdy je na prahu stáří zvěčnili na fotografiích, a ty se pak vybledlejší a vybledlejší předávaly přes čtyři početné generace, až se z toho stal jakýsi rodový obřad. Především fotky babičky Tranquiliny, nejdůvěřivější ženy, kterou jsem v životě poznal a kterou vždycky znovu děsily záhady, jež jí přinášel každodenní život. Usilovala zpříjemnit si své povinnosti tím, že co nejhlasitěji zpívala staré zamilované písně, naráz je však přerušovala svým válečným křikem, kterým čelívala nelítostnému osudu:
"Rodičko Boží přečistá!"
Viděla totiž, že se houpací židle houpají samy od sebe, že do ložnic šestinedělek pronikl strašák horečky omladnic, vůně jasmínů ze zahrady že je jako neviditelný přelud, tkanička jen tak odhozená na zem se zkroutila do tvaru čísel, která mohla znamenat hlavní výhru v loterii, a do jídelny zabloudil pták bez očí a dokázaly ho vyhnat jen zpěvem Magnificat. Věřila, že pomocí tajných kódů je s to rozluštit, o kom se zpívá v písních, které se k nám dostávaly z Provincie, a kde se odehrávají. Představovala si neštěstí, ke kterým dřív nebo později dojde, a věděla předem, kdo přijede z Riohachy v bílém klobouku nebo zase z Manaure s kolikou, která se dala vyléčit jedině supí žlučí, poněvadž byla nejen věštkyní z povolání, ale potajmu i mastičkářkou.
Měla velice svérázný způsob výkladu vlastních i cizích snů, podle nichž se řídilo každodenní počínání každého z nás a které určovaly život v domě. Svého času nicméně bez nejmenšího varování div nepřišla o život, když jediným škubnutím strhla povlečení ze své postele a revolver, který plukovník schovával pod polštářem, aby ho měl po ruce i ve spánku, sám od sebe vystřelil. Podle dráhy kulky, která se zaryla do stropu, zjistili, že babičce musela prolétnout těsně kolem hlavy.
Od prvních chvilek, na které se pamatuji, jsem každé ráno snášel hotová muka, když mi Mina kartáčkem čistila zuby, zatímco ona sama se těšila tajuplné výsadě, že si ty své vytáhla z úst, umyla si je a na noc si je uložila do sklenice s vodou. Byl jsem přesvědčen, že je to její vlastní chrup a ona si ho vyndává a nasazuje pomocí nějakých guajirských kouzel, a tak dlouho jsem ji umlouval, až jsem se jí směl podívat do úst, abych viděl, jak zevnitř a zezadu vypadají oči, mozek, nos i uši, a zažil jsem značné zklamání, když jsem uviděl jen její horní patro. Nikdo mi však onen div nevysvětlil a dlouho jsem se úporně dožadoval, aby mi to zubař zařídil stejně jako jí, takže by mi mohla čistit zuby, zatímco já bych si hrál venku.
Měli jsme cosi jako tajný kód, jehož pomocí jsme se oba dorozumívali s neviditelným světem kolem sebe. Ve dne mne jeho kouzlo uchvacovalo, v noci však ve mně vzbuzoval jen čirý děs: strach ze tmy, starší než my sami, který mne pronásledoval po celý život na mé samotářské pouti, a dokonce i v pochybných dupárnách po celém světě. V dědečkově domě měl každý světec svou místnost a každá místnost měla svého nebožtíka; ovšem jediná budova, které se veřejně přezdívalo ‚Nebožtíkův dům´, stála hned vedle, a tamní mrtvý byl jediný, kdo se při jedné spiritistické seanci představil svým lidským jménem: Alfonso Mora. Kdosi, kdo s ním byl příbuzný, si dal tu práci a pátral v matrikách po jeho narození a úmrtí; našel tam sice celou řadu mužů, kteří se tak jmenovali, žádný však nevypadal, že by to mohl být právě ten náš. Řadu let to býval farský dům, takže koloval i výmysl, že onen duch je sám otec Angarita, jenž hodlá odstrašit zvědavce, kteří ho špehovali na jeho nočních toulkách.
Já sám už jsem neznal Meme, guajirskou otrokyni, kterou si rodina přivezla z Barrancas a která jedné bouřlivé noci utekla společně s Aliriem, svým dospívajícím bratrem, vždycky jsem však slýchal, že právě oni dva zanesli do jazyka, jímž se v domě mluvilo, nejvíc ze své rodné řeči. Nad její šmodrchanou španělštinou by ustrnul každý básník, počínaje oním památným dnem, kdy našla

zápalky, které ztratil strýc Juan de Dios, a vrátila mu je s vítězoslavným prohlášením:
"Tady jsem, tvoje zápalka."
Bylo stěží k víře, že právě babička Mina se svými roztržitými služebnými dokázala udržovat rodinu nad vodou v době, kdy jim začaly docházet peníze. Plukovník vlastnil několik rozptýlených pozemků, které zabrali osadníci z náhorních rovin, a on je odmítl vyhnat. V ožehavé situaci, když zachraňoval čest jednoho ze svých synů, musel náš dům v Catace zatížit hypotékou, a stálo ho celé jmění, aby o něj nepřišel. Když už jim nezbylo nic jiného, Mina dál živila rodinu prodejem pečiva, karamelových zvířátek, která šla na odbyt po celém městečku, kropenatých slípek, kachních vajec a zeleniny ze zadního dvora. Rázně omezila počet služebných a nechala si jen ty nejschopnější. Hotové peníze nakonec při domlouvání v domě přestaly mít smysl, takže když matce při návratu ze školy museli koupit klavír, teta Pa to přesně spočítala v domácí měně: "Klavír stojí pět set vajíček."
Uprostřed onoho houfce pobožných žen pro mne dědeček znamenal naprostou jistotu. Jedině v jeho společnosti ze mne spadla tíseň, stál jsem oběma nohama na zemi a žil jsem ve skutečném světě. Je ovšem zvláštní - když o tom dnes uvažuji - že jsem chtěl být jako on, střízlivý, statečný a sebejistý, nikdy jsem však nedokázal odolat ustavičnému pokušení a po očku jsem nahlížel i do babiččina světa. V mých vzpomínkách zůstává dědeček zavalitý a krevnatý, s několika málo chomáči bílých vlasů na lesklé lebce, pečlivě udržovaným krátce zastřiženým knírkem a kulatými brýlemi ve zlatých obroučkách. V dobách míru se vyjadřoval rozvážně, chápavě a smířlivě, jeho konzervativní přátelé si ovšem pamatovali, že za válečných rozbrojů to býval obávaný nepřítel.
Nikdy nenosil vojenskou uniformu, poněvadž hodnost nezískal na vojenské akademii, ale za revoluce; ještě dlouho po válce však
chodil v plátěné blůze s kapsami, jaké veteráni z karibského pobřeží nosili téměř všichni. Od vydání zákona o válečných důchodech splnil všechny náležitosti, aby ho dostal, a on i jeho manželka a nejbližší dědicové na něj pak čekali až do smrti. Moje babička Tranquilina, která zemřela daleko od Aracataky, slepá, sešlá a napůl pomatená, mi řekla ve své poslední jasné chvilce: "Umírám klidně, poněvadž vím, že dostanete důchod po Nicolásovi."
Tenkrát jsem poprvé uslyšel ono bájné slovo, které do naší rodiny zaselo klíček nadějí stejně věčných jako bláhových: penze. Dorazilo k nám, ještě než jsem se narodil, když vláda schválila důchody pro veterány z tisícidenní války. Dědeček si osobně sepsal žádost, připojil k ní množství přísežných svědectví a průkazních listin a sám ji zavezl do Santa Marty, aby měl potvrzení, že ji odevzdal. Dokonce i podle těch nejméně nadějných výpočtů měla ta částka vystačit jemu i jeho potomkům až do druhé generace. "Nedělejte si starosti," říkávala nám babička, "až nám vyplatí penzi, bude dost na všechno." Pošta, která se u nás nikdy dřív nebrala jako něco důležitého, se teď proměnila v posla božské prozřetelnosti.
Ani já sám jsem tomu nedokázal uniknout, vinou vší nejistoty, kterou jsem v sobě měl. Tranquilina však občas dokázala projevit takový temperament, že to vůbec neodpovídalo jejímu klidnému jménu. Během tisícidenní války uvěznil dědečka v Riohache její vlastní bratranec, který byl důstojníkem konzervativní armády. Liberální část příbuzenstva i ona sama to braly jako válečný akt, s kterým rodinné vztahy nic nezmohou; ale když se babička dozvěděla, že ho drží v kládě jako sprostého zločince, vypravila se za bratrancem s bičem v ruce a donutila ho, aby jí manžela vydal živého a zdravého.
Dědečkův svět byl další, který byl úplně odlišný. I ve svých posledních letech působil velice čile, když se svou bedničkou nářadí obcházel po celém domě a spravoval, co se kde rozbilo, nebo když
na zadním dvoře ručním čerpadlem celé hodiny pumpoval do sudů na plošině vodu do koupelny a lezl po příkrých žebřících nahoru, aby zjistil, kolik jí tam je, zato mne však vždycky poprosil, abych mu zavázal tkaničky u bot, poněvadž sotva popadal dech, když se o to pokoušel sám. Jen nějakým zázrakem nepřišel o život, když se jednou ráno snažil chytit poloslepého papouška, který vylezl až k sudům. Držel ho už za krk, když na lávce uklouzl a z výšky čtyř metrů spadl na zem. Nikdo nebyl s to pochopit, jak ve svých víc než padesáti letech a s devadesáti kily mohl zůstat naživu. Pro mne to byl památný den, poněvadž doktor ho prohlédl nahého na posteli, píď po pídi, a zeptal se ho, odkud má půlcoulovou starou jizvu, kterou mu objevil na slabinách.
"To je po kulce z války," vysvětlil mu dědeček.
Ještě pořád mne úplně nepřešlo rozrušení, které ve mně jeho odpověď vyvolala; stejně jako na mne dodnes působí vzpomínka na den, kdy z okna své kanceláře vyhlédl na ulici, aby se podíval na skvělého jízdního koně, kterého mu chtěli prodat, a naráz cítil, že má oko plné vody. Chtěl si ho zakrýt rukou, a na dlani mu zůstalo několik kapek jakési průzračné tekutiny. Nejen že přišel o pravé oko, ale babička nedovolila, aby koně, ve kterém sídlil ďábel, vůbec koupil. Nějaký čas nosil na nevidomém oku pirátskou klapku, až mu optik místo ní dal dioptrické brýle a předepsal mu hůl, z které se postupem času stalo jeho poznávací znamení, stejně jako hodinky, které mu na zlatém řetízku visely z kapsičky u vesty a když otevřel víčko, k údivu celého okolí začaly hrát. Všeobecně se vědělo, že záludy věku, které ho začínaly sužovat, nijak nepostihly jeho umění tajného svůdce a dobrého milence.
Při obřadné koupeli v šest hodin ráno, kterou si v posledních letech dával vždycky společně se mnou, jsme se tykví polévali vodou z nádrže a nakonec jsme se důkladně postříkali kolínskou značky Lanman a Kemps, kterou pašeráci z Curacaa dodávali po
bednách až do domu, stejně jako koňak a košile z čínského hedvábí. Občas jsem od něho slýchal, že je to jediná voňavka, kterou používá, poněvadž ji cítí pouze ten, kdo ji má na sobě, potom tomu však přestal věřit, když někdo rozpoznal jeho vůni na cizím polštáři. Dlouhá léta jsem také slýchal historku o tom, jak jednou večer zhaslo světlo a dědeček si vylil na hlavu lahvičku inkoustu v domnění, že je to jeho oblíbená kolínská.
Při denních povinnostech v domě nosil kalhoty z pracovního kepru a svoje věčné gumové šle, měkké boty a manšestrovou čepici se štítkem. Zato na nedělní mši, na které chyběl jen velice zřídka a pouze z důvodů vyšší moci, i v kterýkoliv významný nebo památný den nosil bílé lněné sako a kalhoty, s celuloidovým límcem a černou vázankou.

Právě ony řídké příležitosti mu bezpochyby vynesly pověst rozmařilce, který si o sobě myslí bůhvíco. Dnes mám pocit, že dům i se vším, co bylo uvnitř, tady byl jenom pro něho, poněvadž jejich manželství bylo vzorným příkladem mužské nadřazenosti v matriarchální společnosti, ve které je muž ve svém domě absolutním králem, vládne však jeho žena. Abych kolem toho nemluvil zbytečně dlouho, byl to typický chlapák: Jinými slovy muž, který se v soukromí choval velice něžně, na veřejnosti se k tomu však styděl přiznat, zatímco jeho manželka se div nestrhala, jen aby byl šťastný.
Do Barranquilly se dědeček a babička znovu vypravili ve dnech, kdy se slavilo sté výročí smrti Simóna Bolívara, v prosinci 1930, aby byli u toho, až se narodí má sestra Aida Rosa, čtvrté dítě v rodině. Při návratu do Cataky s sebou přivezli Margot, které bylo jen málo přes rok, a rodiče si nechali u sebe Luise Enriqueho a novorozené děvčátko. Nebylo pro mne snadné si na tu novinku zvyknout, poněvadž Margot k nám přijela jako stvoření z jiného světa, křivičná a bázlivá, a nikdo netušil, co se jí honí v hlavě. Když ji uviděla Abigail - matka Luise Carmela Correy - nechápala, proč
na sebe dědeček a babička vzali takovou přítěž. "To děvčátko musí každou chvíli umřít," prohlásila. Totéž ovšem říkali i o mně, poněvadž jsem málo jedl, pořád jsem mrkal a vykládal jsem takové nehoráznosti, že je považovali za lži, aniž by si připustili, že svým způsobem je to většinou pravda. Teprve po letech jsem se dozvěděl, že doktor Barboza byl jediný, kdo se mne zastával moudrým argumentem: "Když dítě lže, znamená to, že bude velice nadané."
Trvalo dlouho, než se Margot přizpůsobila životu v domě. Vysedávala ve své houpací židličce tam, kde by se jí nikdo nenadál, a cumlala si palec. Nevšímala si ničeho kromě hodin, na které upírala své velké blouznivé oči, jakmile začaly bít. Několik dnů do ní nedostali jediné sousto. Odmítala jídlo, jako když na tom vůbec nesejde, a občas ho zahazovala do kouta. Nikdo nechápal, jak bez jídla může zůstat naživu, až zjistili, že jí chutná jedině vlhká hlína ze dvora a koláče vápna, které nehty odlupovala se zdí. Když na to babička přišla, postříkala nejlákavější kouty v zahradě hovězí žlučí a do květináčů zastrkala pálivé papričky. Otec Angarita Margot pokřtil při témž obřadu, kdy dodatečně potvrdil i můj vlastní nouzový křest v den, kdy jsem se narodil. Přijal jsem ho vestoje na židli a zmužile jsem snášel kuchyňskou sůl, kterou mi farář nasypal na jazyk, a džbán s vodou, který mi vylil na hlavu. Zato Margot se vzbouřila za nás oba; vřeštěla jako raněná šelma a zmítala se od hlavy až k patě, takže ji kmotři a kmotry sotva dokázali udržet nad křtitelnicí.
Dnes si říkám, že ve vztahu ke mně se chovala rozumněji než dospělí mezi sebou. Naše spolčení bylo tak zvláštní, že jsme nezřídka dokázali uhodnout, nač myslí ten druhý. Jednou dopoledne jsme si oba dva hráli na zahradě, když jsme uslyšeli, že hvízdá vlak, v jedenáct hodin jako každý den. Toho dne však mi onen zvuk nevysvětlitelným způsobem prozradil, že ve vlaku sedí lékař
banánové společnosti, který mi několik měsíců předtím dal odvar z rebarbory a já jsem po něm strašlivě zvracel. Běhal jsem po celém domě a zděšeně jsem křičel, ale nikdo tomu nevěřil, s výjimkou mé sestry Margot, která se spolu se mnou schovávala, dokud lékař nedojedl oběd a zpátečním vlakem zase neodjel. "Rodičko boží přečistá!" vykřikla babička, když nás našli schované pod její postelí. "S takovými dětmi člověk nepotřebuje žádné telegramy."
Nikdy jsem nepřestal mít strach být sám, a obzvlášť potmě, zdá se mi však, že to mělo zcela určitou příčinu: v noci se totiž zhmotňovaly babiččiny smyšlenky a předtuchy. Ještě v sedmdesáti letech občas v snách vnímám horkou vůni jasmínů na chodbě a přízraky sešeřelých ložnic, a vždycky s pocitem, který mi zkazil dětství: strachem ze tmy.
Mnohokrát jsem vytušil - když jsem na nejrůznějších místech nemohl usnout - že i já s sebou vláčím klatbu onoho bájného domu uprostřed šťastného světa, kde jsme každou noc umírali.
Nejpodivnější na tom všem zůstává, že babička dům udržovala právě svým smyslem pro neskutečnost. Jak mohli žít na tak vysoké noze s tak nepatrnými prostředky? Ať počítám jak počítám, nevychází to. Plukovník se naučil řemeslu od svého otce, který se mu naučil zase od svého, a i když jeho zlaté rybky byly proslulé a bylo je všude vidět, nebyl to valný obchod. Navíc jsem už jako dítě měl dojem, že je dělá jen občas, nebo když někomu chystá svatební dar. Babička říkala, že pracuje jen proto, aby mohl rozdávat. Nicméně pověst schopného úředníka se mu vyplatila, když liberální strana získala moc, a léta pak byl pokladníkem a několikrát i vedoucím finanční správy.
Nedokážu si představit vhodnější rodinné prostředí pro mé umělecké sklony než onen bláznivý dům, zvlášť díky založení tolika žen, které mne vychovaly. Dědeček a já jsme tam byli jediní muži; to on mne líčením krvavých bitev a školským vysvětlováním,
proč ptáci mohou létat a proč za soumraku hřmí, zasvětil do smutného světa dospělých, a povzbuzoval mou zálibu v kreslení. Zpočátku jsem kreslil po zdech, až potom ženy z domu strhly křik až do nebes: na stěny a na vrata malují jen čuňata. Dědeček se rozčilil, dal jednu stěnu ve své zlatnické dílně natřít na bílo a koupil mi barevné pastelky a pak i vodové barvy, abych si tam mohl malovat, jak budu chtít, zatímco on vytepával své proslulé zlaté rybky. Několikrát jsem slyšel, jak říká, že z jeho vnuka bude malíř, ale příliš jsem o tom neuvažoval, poněvadž jsem si myslel, že malíři jsou jen ti, co natírají dveře.
Ti, kdo mne znali, když mi byly čtyři roky, říkají, že jsem byl bledý a zahloubaný a kdykoli jsem otevřel ústa, vykládal jsem jen samé nesmysly; povětšině jsem přitom mluvil o všedních příhodách z každodenního života, šperkoval jsem je však smyšlenými podrobnostmi, aby mne dospělí poslouchali. Nejvíc podnětů jsem čerpal z rozhovorů, které přede mnou vedli, poněvadž mysleli, že jim nerozumím, nebo těch, které úmyslně šifrovali, abych jim nerozuměl. Bylo to právě naopak: nasával jsem je jako houba, rozebíral jsem je na jednotlivé dílky a ty jsem navzájem přesouval, abych zakryl jejich původ, a když jsem je pak vypravoval těm, od nichž jsem je předtím slyšel, jen žasli, jak se to, co říkám, shoduje s tím, co si myslí sami.
Občas jsem si nevěděl rady s vlastním svědomím a snažil jsem se to zakrýt tím, že jsem spěšně mrkal. Dělal jsem to tak často, že někdo uvážlivý z rodiny rozhodl, aby mne prohlédl oční lékař, který mé mrkání přičetl zánětu mandlí a předepsal mi řepný sirup s jódem; přišlo mi to velice vhod, poněvadž dospělé to uklidnilo. Sama babička ovšem došla k prozíravému závěru, že její vnuk má věštecké schopnosti. Díky tomu se z ní stala má oblíbená oběť, až do dne, kdy na ni přišly mdloby, poněvadž se mi doopravdy zdálo, že dědečkovi vyletěl z úst živý pták. Strach z toho, že by mou vinou

mohl umřít, byl první, co zmírnilo můj předčasný rozlet. Teď si říkám, že to nebyly jen dětské rošťárny, jak si někdo mohl myslet, nýbrž zárodečné postupy budoucího vypravěče, jenž chtěl, aby skutečnost byla zábavnější a srozumitelnější.

První krok do skutečného života jsem udělal, když jsem objevil fotbal uprostřed ulice nebo na některém sousedním dvoře. Mým učitelem byl Luis Carmelo Correa, který byl od narození sportovně založený a zároveň měl vrozené nadání pro matematiku. Byl jsem o pět měsíců starší, přesto však se mi posmíval, poněvadž rostl víc a rychleji než já. Zpočátku jsme hrávali s hadrákem a ze mne se stal docela dobrý brankář, ale když jsme pak přešli na opravdový míč, dostal jsem jednou takovou ránu do břicha, když Luis prudce vystřelil, že jsem se v tu chvíli přestal naparovat. Kdykoli jsme se pak setkali jako dospělí, vždycky jsem s opravdovou radostí zjistil, že se k sobě chováme stejně, jako když jsme byli kluci.

Ze všeho nejvíc na mne v té době ovšem zapůsobilo, když se kolem našeho domu přehnal vrchní dozorce banánové společnosti v přepychovém otevřeném automobilu, spolu se ženou s dlouhými zlatými vlasy, vlajícími ve větru, a s německým ovčákem, jenž trůnil jako král na čestném sedadle. Byly to prchavé záblesky z jakéhosi vzdáleného a nepravděpodobného světa, kam jsme my smrtelní neměli přístup.

Ministrovat jsem začal bez valného přesvědčení, zato s takovým zápalem, že mi to možná přičtou k dobru jako podstatnou součást víry. Nejspíš dík oněm ctnostem mne v šesti letech zavedli k otci Angaritovi, aby mne zasvětil do tajů prvního přijímání. Úplně mi to změnilo život. Začali se mnou jednat jako s dospělým, a kostelník mne naučil ministrovat. Jediný problém jsem měl s tím, že jsem nedokázal pochopit, kdy mám zazvonit, a zvonil jsem prostě a jednoduše, kdy mi to připadlo vhodné. Když jsem to udělal potřetí, farář se ke mně otočil a příkře mi nařídil, ať už toho nechám. Vůbec nejlepší na mši ovšem bylo, když jsme tam potom s kostelníkem a s druhým ministrantem zůstali sami, abychom uklidili v sakristii, a dojedli jsme zbylé hostie se skleničkou vína.

V předvečer prvního přijímání mne farář bez ohlášení vyzpovídal; seděl přitom v křesle jako opravdový papež na trůnu, a já jsem před ním klečel na plyšovém polštářku. Moje povědomost o dobru a zlu byla dost chabá, farář mi však pomohl soupisem hříchů a chtěl, abych mu řekl, kterých jsem se dopustil a kterých ne. Myslím, že jsem odpovídal dobře, dokud se mne nezeptal, zda jsem páchal nemravnosti se zvířaty. Měl jsem nejasnou představu, že někteří dospělí se s oslicemi dopouštějí hříchu, který jsem nikdy nepochopil, teprve toho večera jsem se však dozvěděl, že se to dá dělat i se slepicemi. Můj první krok k prvnímu přijímání se tak změnil v další mílový krok ke ztrátě nevinnosti, a nic mne už nelákalo, abych dál chodil ministrovat.

Opravdovou zkouškou ohněm pro mne bylo, když se do Cataky přistěhovali moji rodiče s Luisem Enriquem a s Aidou, mými zbývajícími sourozenci. Margot, která se na otce málem nepamatovala, z něho měla hrůzu. Já také, ale vůči mně se vždycky víc držel zpátky. Jen jednou si vytáhl pásek s tím, že mne seřeže, a já jsem se postavil do pozoru, skousl jsem rty a podíval jsem se mu do očí, připravený snést cokoliv, co přijde, ale nerozplakat se. Otec spustil paži a začal si pásek zastrkovat zpátky; přitom mne mezi zuby peskoval za to, co jsem provedl. Při našich dlouhých rozhovorech, když už jsem byl také dospělý, mi přiznal, že ho vždycky velice trápilo, když nás měl bít, že to však nejspíš dělal ze strachu, abychom se nedostali na scestí. Pokud byl v pohodě, byla s ním zábava. Rád vypravoval u jídla vtipy, a některé opravdu dobré, opakoval je však tak často, že se Luis Enrique jednou zvedl od stolu a řekl:

"Zavolejte mne, až se přestanete smát."

Historický výprask ovšem dostal právě on toho večera, kdy nebyl k nalezení ani u rodičů, ani u dědečka a babičky, a hledali ho po celém městečku, až ho objevili v kině. Celso Daza, prodavač limonád, mu v osm hodin večer prodal jednu lukumovou, a on zmizel bez placení a se sklenicí. Prodavačka smaženek mu prodala plněnou taštičku a chvilku nato ho viděla, jak mluví s uvaděčem v kině, který ho zadarmo pustil dovnitř, poněvadž bratr mu namluvil, že tam na něj čeká otec. Hráli Drákulu s Carlosem Villaríasem a Lupitou Tovarovou, v režii George Melforda. Luis Enrique mi pak celé roky vypravoval, jak se zděsil, když se v biografu rozsvítila světla právě ve chvíli, kdy se Drákula chystal zarýt své upíří špičáky do hrdla sličné hrdinky. Seděl na nejskrytějším místě, které na galérii našel volné, a odtamtud viděl otce a dědečka, jak spolu s majitelem kina a se dvěma policisty řadu po řadě prohledávají křesla v přízemí. Už už toho chtěli nechat, když ho Dědánek objevil v poslední řadě na bidýlku a ukázal na něho holí:

"Tamhle je!"

Otec ho za vlasy vyvlekl ven, a nářez, který pak bratr doma dostal, se zapsal do dějin naší rodiny jako odstrašující příklad. Mé zděšení a obdiv nad tím, jak samostatně si počínal, mi navždy utkvěly v paměti, ovšem Luis Enrique jako by to všecko přežíval stále hrdinštěji. Přesto však mi dnes nejde do hlavy, že v oněch vzácných obdobích, kdy otec nebyl doma, se nijak vzpurně nechoval.

Uchýlil jsem se víc než kdy dřív pod dědečkovu ochranu. Byli jsme neustále spolu, dopoledne ve zlatnické dílně nebo v jeho kanceláři vedoucího finanční správy, kde mi přidělil vynikající úkol: kreslit značky krav, které šly na porážku, a bral ho tak vážně, že mne pouštěl sednout ke svému psacímu stolu. Při obědě, kde pravidelně bývala spousta hostů, jsme vždycky sedávali v čele stolu, on se svým velkým hliníkovým džbánem plným studené vody a já se stříbrnou lžící, kterou jsem používal na všecko. Ostatním neuniklo, že když jsem chtěl kus ledu, strčil jsem ruku do džbánu a jeden jsem vylovil, ovšem na vodě zůstala mastnota. Dědeček se mne však zastával: "On smí všecko."

V jedenáct hodin jsme vždycky chodili k vlaku, poněvadž jeho syn Juan de Dios, jenž stále žil v Santa Martě, mu každý den posílal dopis po průvodčím, který měl službu a dostával za to pět centavos. Dědeček mu za dalších pět centavos odpovídal zpátečním vlakem. Navečer, když se už slunce sklánělo k západu, mne vždycky vzal za ruku a šel si obstarat své osobní pochůzky. Chodívali jsme k holiči, což bývala ta nejdelší čtvrthodina v mém dětství, podívat se na ohňostroj k státnímu svátku, který mi naháněl hrůzu, a na velikonoční procesí s mrtvým Kristem, o němž jsem si vždycky myslel, že je z masa a kostí. Nosil jsem tenkrát kostkovanou čepici se štítkem, stejnou jako měl dědeček; tu mi koupila Mina, abych vypadal jako on. Podařilo se jí to tak dobře, že strýc Quinte se na nás díval jako na jedinou osobu,

jenom různého věku.
V kteroukoliv denní dobu se mnou dědeček chodil nakupovat do bohatě zásobeného konzumu banánové společnosti. Tam jsem se naučil znát růžichy, a poprvé jsem si sáhl rukou na led a zachvěl jsem se při zjištění, že studí. Labužnicky jsem pořádal všecko, nač jsem měl chuť, zato mne nudily dědečkovy partie šachu s Belgičanem a debaty o politice. Teď si ovšem uvědomuji, že za těch dlouhých procházek jsme vídali dva různé světy: Dědeček viděl ten svůj, kam až dohlédl, a já svůj jen ve výši svých očí. Zatímco on zdravil přátele na balkonech, já jsem si toužebně prohlížel hračky, které podomní obchodníci vystavovali na chodníku.
Po setmění jsme se obvykle chvíli zdrželi ve všeobecné vřavě u Škatulat; dědeček se bavil s donem Antoniem Dacontem, který ho vítal vstoje ve dveřích svého obchodu, kde prodával všechno možné, a já jsem žasl nad novinkami z celého světa. Obdivoval jsem pouťové kouzelníky, kteří tahali králíky z klobouku, polykače ohně, břichomluvce, jejichž zvířata uměla mluvit, i harmonikáře, kteří z plna hrdla vyzpěvovali, co nového se v Provincii událo. Dnes si uvědomuji, že jeden z nich, velice starý a s bílým plnovousem, mohl být proslulý Francisco Člověk.
Pokaždé, když se mu film zdál vhodný, don Antonio Daconte nás pozval do svého biografu Olympia na předpremiéru, k pohoršení babičky Tranquiliny, která to měla za svobodářství, nepatřičné pro jejího nevinného vnuka. Dědánek však prosadil svou, a následující den jsem při obědě musel vypravovat děj filmu; opravoval mne, když jsem něco vynechal nebo popletl, a pomáhal mi dát dohromady složitější úseky. Byly to mé první dramatické pokusy a bezpochyby mi byly k užitku, zvlášť když jsem začal kreslit komiksy dřív, než jsem se naučil psát. Zpočátku se obdivovali tomu, co všecko už umím, mně se však jejich ochotná chvála natolik zamlouvala, že nakonec přede mnou utíkali, jakmile zjistili, že se blížím. Totéž se mi později stalo i s písněmi, které mne nutili zpívat na svatbách a při oslavách narozenin.
Ještě než jsme šli spát, zdrželi jsme se hodnou chvíli u Belgičana, děsivého starce, který se v Aracatace objevil po první světové válce, a když si vzpomenu na jeho zmatený přízvuk a jeho stesk po mořích, po nichž se kdysi plavil, nepochybuji, že to Belgičan opravdu byl. Druhé živé stvoření v jeho domě byla veliká doga, hluchá a homosexuální, která se jmenovala jako prezident Spojených států: Woodrow Wilson. S Belgičanem jsem se seznámil jako čtyřletý, když s ním dědeček chodil hrát němé a nekonečné partie šachu. Od prvního večera u něho jsem žasl nad tím, že v celém domě není nic, o čem bych věděl, k čemu to slouží. Zvládal jako umělec všecko, co přežilo ve změti jeho vlastních výtvorů: obrazy moře, malované pastelovými barvami, fotografie dětí při oslavách narozenin a při prvním přijímání, kopie asijských šperků, figurky vyřezané z kravských rohů a kusy nábytku z rozličných období a slohů, narovnané jeden přes druhý.
Byl kost a kůže, mne však zaujala především barva jeho pleti, právě tak slunečně žlutá jako jeho vlasy, s pramenem, který mu padal do obličeje a vadil mu při řeči. Kouřil dýmku, jaké mívají mořští vlci, zapaloval si ji však, jen když hrál šachy, a dědeček tvrdil, že je to pouhý úskok, který má zmást soupeře. Jedno vypoulené oko měl skleněné, ale když s někým mluvil, zdálo se, že ho na něj upírá víc než to zdravé. Od pasu dolů byl ochrnutý, shrbený dopředu a zkroucený doleva, mezi překážkami ve svých dílnách se však pohyboval jako ryba ve vodě, spíš jako by visel než se opíral o své dřevěné berly. Nikdy jsem od něho neslyšel ani slovo o jeho plavbách, zřejmě jich však měl za sebou hodně, a k tomu troufalých. Jediná záliba, kvůli které se obtěžoval vyjít z domu, bylo podle všeho kino, a o víkendu nevynechal jediný film, ať hráli cokoliv.
Nikdy jsem ho neměl rád, obzvlášť při šachových partiích, kdy mu trvalo hodiny, než pohnul některou figurou, zatímco já jsem padal ospalostí. Jednou večer mi připadal tak sešlý, až se mne zmocnila předtucha, že zakrátko umře, a přišlo mi ho líto. Časem si však jednotlivé tahy rozmýšlel tak dlouho, že jsem si nakonec ze srdce přál, aby už umřel.
V té době dědeček pověsil v jídelně obraz Osvoboditele Simóna Bolívara během smutečních obřadů. Dost dobře jsem nechápal, že na sobě nemá rubáš, jaký jsem při bdění u zesnulého vídal na nebožtících, nýbrž leží na kancelářském stole v uniformě z časů své největší slávy. Dědeček mne rázně vyvedl z pochybností:
"On byl jiný."
Pak mi rozechvělým hlasem, který jako by ani nebyl jeho, přečetl dlouhou báseň vyvěšenou vedle obrazu, ze které jsem si navždy zapamatoval jen poslední verše: „Jenom ty, Santa Marto, jsi byla pohostinná, a ve svém lůně jsi mu poskytla ten kousek pobřeží, kde navždy zavřel oči.´ Od té doby ve mně na dlouhá léta utkvěla představa, že Bolívara našli mrtvého na mořském břehu. Tak mi to řekl dědeček, a kladl mi na srdce, abych nikdy nezapomněl, že to byl největší člověk, který se kdy na světě narodil. Jeho slova ovšem nešla dohromady s tím, co mi se stejným důrazem už dřív řekla babička, takže jsem se dědečka zeptal, jestli Bolívar byl větší než Ježíš Kristus. Zakroutil hlavou, ale jeho odpovědi chyběla předchozí přesvědčivost:
"To spolu nemá co dělat."
Dnes už vím, že právě babička přiměla svého manžela, aby mne na své večerní pochůzky bral s sebou; nepochybovala totiž, že jsou to pouhé záminky a místo toho že navštěvuje své skutečné nebo domnělé milenky. Nejspíš jsem mu někdy opravdu posloužil jako alibi, nikdy však se mnou nešel nikam, kam by dopředu neřekl. Nicméně se mi jasně vybavuje večer, kdy jsem čirou náhodou šel s někým za ruku kolem neznámého domu a viděl jsem tam dědečka, jak trůní v obývacím pokoji jako domácí pán. Nikdy jsem nebyl s to pochopit, proč mnou tak otřáslo jasnovidné vědomí, že to nesmím nikomu říci; aspoň až do dneška.
Právě díky němu jsem se v pěti letech poprvé setkal i s psaným písmem, když mne jednou odpoledne zavedl podívat na zvířata do cirkusu, který na několik dnů zavítal do Cataky se stanem velikým jako kostel. Ze všeho nejvíc mne zaujal zbědovaný a truchlivý přežvýkavec s výrazem hrůzostrašné matky.
"To je velbloud," vysvětlil mi dědeček.
Kdosi, kdo stál nablízku, mu však namítl:
"Promiňte, plukovníku, ale to je dromedár."
Teď si už umím představit, jak to dědečkovi muselo vadit, když ho před vnukem někdo opravoval. Vůbec se

nerozmýšlel a vyřešil to důstojnou otázkou:
"A jaký je v tom rozdíl?"
"To nevím," přiznal ten druhý, "ale tohle je dromedár."
Dědeček nebyl žádný vzdělanec ani to nikdy nepředstíral, poněvadž zběhl z obecní školy v Riohache a místo toho šel bojovat v jedné z nesčetných občanských válek na karibském pobřeží. Ke studiu se už nikdy nevrátil, celý život si však uvědomoval, že má ve vědomostech mezery, a lačně do sebe nasával nenadálé poznatky, což jeho nedostatky víc než vyrovnávalo. To odpoledne, kdy jsme byli v cirkusu, se sklesle vrátil do kanceláře a s dětinským zaujetím začal listovat ve slovníku. Díky tomu jsme si oba navždy zapamatovali, jaký rozdíl je mezi dromedárem a velbloudem. Nakonec mi ten úhrn vší moudrosti položil do klína a řekl mi:
"Tahle kniha nejen že všecko ví, ale je jediná, která se nikdy nemýlí."
Byl to ilustrovaný tlustospis s obrovitým Atlantem na hřbetě, a na jeho ramenou spočívala klenba celého vesmíru. Neuměl jsem číst ani psát, dovedl jsem si však představit, že to, co plukovník říká, musí být pravda: měl skoro dva tisíce velikých stránek, barevných a s nádhernými obrázky. V kostele jsem kdysi užasl nad tím, jak veliký je misál, ale slovník byl ještě tlustší. Jako kdybych poprvé nahlédl do celého světa.
"Kolik je v něm slov?" zeptal jsem se.
"Všechna," řekl dědeček.
Po pravdě jsem tenkrát psané slovo nepotřeboval, poněvadž všecko, co na mne zapůsobilo, jsem dokázal vyjádřit obrázky. Ve čtyřech letech jsem nakreslil kouzelníka, který uřízl hlavu své ženě
a pak jí ji zase připevnil, jako to udělal Richardine, když vystupoval v biu Olympia. Obrázky začínaly tím, jak jí pilkou přeřezává krk, na dalších vítězoslavně předváděl zkrvavenou hlavu a na posledních žena s hlavou už zase zpátky na místě děkovala za potlesk. Obrázkové seriály byly už tenkrát na světě, ovšem já jsem se s nimi seznámil až později v barevných přílohách nedělních novin, a sám jsem si začal vymýšlet kreslené příběhy beze slov; ale když mi dědeček daroval ten slovník, vzbudilo to ve mně takový zájem o slova, že jsem ho přečetl jako nějaký román, po pořádku podle abecedy a aniž bych ho valně chápal. Tak jsem se poprvé setkal s knihou, jež v mém osudu spisovatele měla sehrát zásadní úlohu.
Dětem se vypravuje první pohádka, která je doopravdy zaujme, a stojí mnoho práce přivést je k tomu, aby si poslechly další. Myslím ovšem, že to není případ dětí, které samy mají sklon vyprávět, a můj to opravdu nebyl. Chtěl jsem další a další. Hltavě jsem poslouchal jeden příběh za druhým, vždycky jsem však doufal, že příští den uslyším ještě lepší: obzvlášť ty, které měly co dělat s tajemstvími biblické dějepravy.
Všecko, co jsem zažil venku, mělo obrovský ohlas u nás doma. Ženy z kuchyně to vypravovaly příchozím odjinud, kteří denně přijížděli vlakem a sami také měli co vypravovat, a všecko dohromady se to slévalo v mocný proud ústního podání. O některých událostech jsme nejdřív slyšeli od harmonikářů, kteří o nich zpívali na trhu, a pocestní to všelijak vylepšovali a vypravovali dál. Nejsilnější zážitek za celé své dětství jsem však zažil jednou v neděli, když jsme časně ráno šli na mši a babička naráz rozpačitě vyhrkla:
"Chudák Nicolás, vždyť takhle přijde o svatodušní mši."
To mne potěšilo, poněvadž nedělní mše byly na můj věk příliš dlouhé a při kázáních otce Angarity, kterého jsem jako dítě měl tak rád, jsem pokaždé div neusnul. Byla to však planá naděje, poněvadž
dědeček mne skoro dotáhl až do Belgičanovy dílny; měl jsem na sobě zelený manšestrový oblek, do kterého mne vystrojili na mši a který mne škrtil v rozkroku. Policisté dědečka poznali už z dálky a otevřeli mu dveře s obřadnou frází:
"Račte dál, plukovníku."
Teprve v tu chvíli jsem se dozvěděl, že se Belgičan nadýchal roztoku kyanidu zlatitého - o který se podělil se svým psem - poté, co shlédl Na západní frontě klid, film, který natočil Lewis Milestone podle románu Ericha Marii Remarqua. Lidová intuice, která vždycky zjistí pravdu, dokonce i když to není možné, pochopila a rozhlásila, že Belgičan neunesl otřes, který utrpěl, když spatřil sám sebe, jak se svíjí uprostřed hlídky roztrhané na kusy v kterémsi močálu v Normandii.
V malém přijímacím pokoji bylo šero, poněvadž okna byla zavřená, zato ložnici, kde na dědečka čekal starosta a další dva policisté, už ozařovalo časné světlo ze dvora. Tam ležel na polním lůžku mrtvý, zakrytý přikrývkou, a na dosah od něho stály jeho berly, jak je tam odložil, než ulehl a umřel. Vedle něho na dřevěné lavičce byla miska, ve které odpařoval kyanid, a papír s velkými písmeny napsanými štětcem: "Nikdo jiný za to nemůže; zabiju se, poněvadž už mám sám sebe dost." Právní náležitosti a podrobnosti pohřbu, které dědeček spěšně zařídil, nezabraly víc než deset minut, ale pro mne to bylo těch nejpůsobivějších deset minut, na jaké se v životě pamatuji.
První, co mnou otřáslo, jakmile jsem vešel dovnitř, byl zápach z ložnice. Teprve dlouho nato jsem se dozvěděl, že to byl pach hořkých mandlí z kyanidu, kterého se Belgičan nadýchal, aby umřel. Ani to ani nic jiného však na mne nezapůsobilo hloub a trvaleji než pohled na nebožtíka, když starosta zvedl přikrývku, aby ho dědečkovi ukázal. Byl nahý, ztuhlý a zkroucený, s drsnou kůží porostlou žlutými chlupy a s očima jako tichá voda, které na nás hleděly, jako by byly živé. Po léta jsem se pak vždycky roztřásl strachem, že se na mne nějaký mrtvý dívá, kdykoli jsem procházel kolem hrobů bez křížů venku za hřbitovem, kam z rozhodnutí církve pohřbívali sebevrahy. Ze všeho nejvíc se mi však při pohledu na mrtvého vrátily a zděsily mne vzpomínky na nudné večery v jeho domě. Možná proto jsem na odchodu řekl dědečkovi:
"Belgičan už si šachy víckrát nezahraje."
Bylo to nasnadě, dědeček to však celé rodině podal jako geniální nápad. Ženy to rozhlašovaly tak nadšeně, že jsem pak nějaký čas utíkal před návštěvami ze strachu, že si to přede mnou budou vypravovat nebo mne donutí, abych to opakoval. Navíc mi to odhalilo jednu vlastnost dospělých, která mi jako spisovateli měla být velice užitečná: každý to vyprávěl s novými podrobnostmi, které si sám přidal, takže se rozličná podání nakonec úplně lišila od toho původního.

Nikdo si nedokáže představit, jaký soucit od té doby mám s ubohými dětmi, které jejich rodiče prohlašují za geniální a nutí je před návštěvami zpívat, napodobovat hlasy ptáků nebo dokonce lhát, aby se všichni pobavili. Dnes si ovšem uvědomuji, že ona prostá věta byla můj první literární úspěch.
Takový byl můj život v roce 1932, kdy úřady oznámily, že vojska Peru, kde tehdy vládl vojenský režim generála Luise Miguela Sáncheze Cerra, obsadila nechráněné městečko Leticia na březích Amazonky, v nejjižnějším cípu Kolumbie. Ona zpráva vzbouřila celou zemi. Vláda vyhlásila všeobecnou mobilizaci a veřejnou sbírku, při které se dům od domu sbíraly nejcennější rodinné šperky. Vlastenectví, rozjitřené proradným útokem peruánských vojáků, vzbudilo tak širokou odezvu jako nikdy předtím. Výběrčí ani nestačili dům od domu přijímat dobrovolné příspěvky, především snubní prsteny, ceněné jak pro jejich skutečnou, tak symbolickou hodnotu.
Pro mne to naopak bylo jedno z nejšťastnějších období právě díky zmatku, který všude nastal. S neplodnou přísností škol teď byl konec, a místo ní zavládla v domech i na ulicích lidová tvořivost. Výkvět mladých mužů bez ohledu na barvu pleti a třídní původ utvořil prapor domobrany, vznikly ženské brigády Červeného kříže, ze všeobecného zanícení se rodily hymny vyhlašující válku na život a na smrt zlotřilým agresorům, a po celé zemi se rozléhal jednohlasý válečný křik: "Ať žije Kolumbie, pryč s Peru!"
Nikdy jsem se nedozvěděl, jak vlastně skončil onen hrdinský zápal, poněvadž po nějaké době se vášně bez valného vysvětlení zase utišily. Mír se ještě víc upevnil, když generála Sáncheze Cerra zavraždil jeden z odpůrců jeho krvavé vlády, a válečný pokřik se změnil ve všední řev na oslavu vítězství ve školním fotbalu; ale v mých rodičích, kteří na válku přispěli svými snubními prsteny, ono prostoduché nadšení zůstalo navždy.
Pokud se pamatuji, v oněch letech se projevila i má záliba v hudbě, jak mne uchvacovali harmonikáři se svými potulnými písněmi. Některé z nich jsem znal nazpaměť, jako ty, které si potajmu zpívaly služebné v kuchyni, poněvadž babička soudila, že jsou dobré leda pro chátru; ovšem nutkání zpívat, abych si vůbec připadal živ, ve mně probudila až tanga Carlose Gardela, která zachvátila půl světa. Začal jsem se strojit jako on, s širákem na hlavě a s hedvábnou šálou, a nemuseli mne prosit dvakrát, abych z plna hrdla spustil nějaké tango: až do onoho neblahého rána, kdy mne teta Mama probudila se zprávou, že Gardel zahynul při srážce dvou letadel v Medellínu. Několik měsíců předtím jsem už zpíval "S kopce dolů" na jakémsi dobročinném večírku za doprovodu sester Echeverriových, Bogoťanek do morku kostí, které své umění mistrovsky ovládaly a byly duší všech dobročinných večírků a vlasteneckých oslav, které se v Catace konaly. Zpíval jsem s takovým zápalem, že se mi matka neodvážila odporovat, když
jsem jí řekl, že místo harmoniky, kterou mi babička zakázala, bych se chtěl naučit hrát na klavír.
Ještě toho večera mne zavedla ke slečnám Echeverriovým, abych si ho mohl prohlédnout. Zatímco se spolu bavily, díval jsem se z opačné strany návštěvního pokoje na klavír s oddaností opuštěného psa, počítal jsem, jestli dosáhnu nohama na pedály, a pochyboval jsem, zda palcem a malíčkem zvládnu tak velké výškové rozdíly a budu s to rozluštit hieroglyfy pětilinkové soustavy not. Dvě hodiny jsem se oddával sladkým nadějím, ale marně, poněvadž na závěr nám slečny učitelky vysvětlily, že klavír je porouchaný a nevědí, kdy bude zase v pořádku. Takže jsme celý záměr odložili, dokud ladič nepřijede na příští pravidelnou návštěvu, nakonec však jsme se k tomu vrátili až o půl života později, když jsem matce při náhodném rozhovoru přiznal, jak mne mrzelo, že jsem se nenaučil hrát na klavír. Matka vzdychla: "Nejhorší je, že vůbec nebyl rozbitý."
Teprve toho dne jsem se dozvěděl, že se s učitelkami dohodla na výmluvě, že klavír je rozbitý, aby mne ušetřila muk, která sama vytrpěla za pět let přihlouplých hodin v lyceu Představení Panny Marie. Útěchou mi bylo, že v Catace v té době otevřeli montessoriánskou školku, kde v nás učitelky praktickými cvičeními podněcovaly všech pět smyslů a učily nás zpívat. Při nadání a půvabu ředitelky Rosy Eleny Fergussonové bylo učení vlastně jen úžasná hra na život. Díky ní jsem docenil čich, který má nesmírnou schopnost vyvolávat teskné vzpomínky, a chuť jsem si vytříbil do té míry, že jsem okusil nápoje, které chutnaly jako okno, starý chleba, jenž chutnal po kufru, a čaje s příchutí nedělní mše. Teoreticky je těžké takové subjektivní požitky pochopit, ovšem ti, kdo je prožili, jim okamžitě porozumí.
Myslím, že právě Maria Montessoriová našla nejlepší metodu, jak dosáhnout, aby děti docenily krásy světa, a probudit v nich
zájem o tajemství života. Vyčítá se jí, že podporuje smysl pro nezávislost a individualismus; v mém případě to nejspíš byla pravda. Zato jsem se nikdy nenaučil dělit, počítat druhé odmocniny ani zacházet s abstraktními pojmy. Byli jsme tak mladí, že se pamatuji jenom na dva spolužáky: Jedna byla Juanita Mendozová, která v sedmi letech umřela na tyfus, krátce nato, co školku otevřeli, a tak na mne zapůsobilo, jak ležela v rakvi s vínkem a závojem jako nevěsta, že jsem na to nikdy nezapomněl. Druhý je Guillermo Valencia Abdala, můj přítel už od první přestávky a spolehlivý léčitel mých pondělních kocovin.
Má sestra Margot musela v té škole být velice nešťastná, i když si nevzpomínám, že by to někdy řekla. Ráno si sedla na svou židličku v základní třídě a tam seděla mlčky - dokonce i o přestávkách - nespouštějíc oči z nějakého blíž neurčeného bodu, dokud nezazvonilo na konec vyučování. Tenkrát jsem netušil, že když zůstala sama v prázdné třídě, žvýkala hlínu z naší zahrady, kterou si potajmu nosila v kapse zástěrky.
Dalo mi mnoho práce, abych se naučil číst. Nezdálo se mi logické, aby se písmeno m jmenovalo em, ale ve spojení s následující samohláskou se přesto nevyslovovalo ema, ale ma. Takhle číst jsem prostě nedokázal; ale když jsem pak přišel do montessoriánské školky, učitelka mne neučila, jak se souhlásky jmenují, ale jak znějí. Díky tomu jsem si dokázal přečíst první knihu, kterou jsem našel v kterési zaprášené truhle doma v komoře. Měla potrhanou vazbu a chyběly v ní listy, natolik mne však upoutala, že když mne nad ní zahlédl Sařin snoubenec, pronesl děsivou předpověď: "Zatraceně, z toho kluka bude jednou spisovatel."
Z úst člověka, který se sám živil psaním, to na mne hluboce zapůsobilo. Trvalo několik let, než jsem zjistil, že tou knihou byly Pohádky tisíce a jedné noci. Příběh, který se mi nejvíc líbil - jeden
z nejkratších, a nejprostší, jaký jsem kdy četl - mi už pak celý život připadal nejlepší, i když si teď nejsem jistý, že jsem

ho opravdu četl tam, a nikdo mi to nedokázal ověřit. Vyprávěl o rybáři, jenž slíbil sousedce, že jí dá první rybu, kterou uloví, pokud mu půjčí závaží do čeřenu, a když pak žena rybu rozřízla, aby ji mohla usmažit, našla v ní diamant veliký jako mandle.
Válku s Peru jsem si vždycky spojoval s úpadkem Cataky, poněvadž po vyhlášení míru můj otec zabloudil ve spleti nejistot, které nakonec vyřešil tím, že se i s rodinou přestěhoval do svého rodného městečka Sincé. Luis Enrique a já jsme jeli s ním, když se tam vypravil na průzkum, a popravdě to pro nás byla nová škola života, který se natolik lišil od našeho, jako by to bylo na dvou různých planetách. Od prvního dne po našem příjezdu nás brali na okolní dvory a tam jsme se naučili jezdit na oslu, dojit krávy, klestit mladé býčky, klást pasti na křepelky, lovit ryby na udici a vědět, proč se psi páří s fenami. Při objevování světa, který před námi Mina úzkostlivě tajila a o kterém babička Argemira v Sincé mluvila bez nejmenších zábran, byl Luis Enrique vždycky daleko přede mnou. Tolik strýců a tet, tolik bratranců různé barvy pleti a tolik příbuzných s prapodivnými jmény, kteří mluvili každý jiným nářečím, v nás zpočátku vyvolávalo spíš zmatek než údiv, až jsme pochopili, že je to jen jiný způsob, jak mít někoho rád. Otec našeho otce don Gabriel Martínez, pověstný učitel místní školy, Luise Enriqueho a mne uvítal na svém dvoře s obrovskými stromy, na kterých rostla nejslovutnější manga v celém městečku, tak byla veliká a takovou měla chuť. Vylíčil nám jeden po druhém každý den od začátku roční sklizně, a vlastnoručně přitom trhal jedno za druhým; prodával je totiž za pohádkovou cenu jeden centavo za kus. Když jsme se pak po vlídné přednášce o všem, co jako dobrý učitel zažil, utrhl jedno mango z toho nejkošatějšího stromu a dal nám je pro oba dohromady.
Předtím v Catace nám otec vysvětlil, že ona cesta je důležitý krok k tomu, abychom se začlenili do rodiny, už od příjezdu jsme však pochopili, že jeho tajným záměrem je zařídit si lékárnu na hlavním náměstí. Bratra i mne zapsali do školy učitele Luise Gabriela Mesy, kde jsme se cítili volněji a líp jsme zapadli do nového prostředí. Pronajali jsme si veliký dům na nejlepším místě v městečku, o dvou poschodích a s balkonem přes celé průčelí obrácené do náměstí, a v jeho opuštěných ložnicích celou noc zpíval neviditelný přízrak bukače.
Všecko už bylo připravené na pokojný příjezd mé matky a sester, když došel telegram se zprávou, že dědeček Nicolás Márquez zemřel. Naráz začal trpět bolestmi v krku, ve kterých lékaři rozpoznali poslední stadium rakoviny, a sotva ho ještě stačili převézt do Santa Marty, aby tam umřel. Jediný z nás, koho viděl ve své poslední hodince, byl můj šestiměsíční bratr Gustavo, kterého mu někdo položil do postele, aby se s ním mohl rozloučit. Umírající dědeček ho ještě pohladil na rozloučenou. Trvalo mnoho let, než jsem si uvědomil, co pro mne ona nepředstavitelná smrt znamenala.
Matka se do Sincé nicméně přestěhovala, a nejen s dětmi, ale i s babičkou Minou a tetou Mamou, která už byla nemocná, oběma v starostlivé péči tety Pa. Téměř současně jsme však zažívali radost z nového prostředí i krach otcových plánů, a za necelý rok jsme "hodili flintu do žita", jak říkávala matka v bezvýchodných situacích, a všichni jsme se zase vrátili do starého domu v Catace. Otec zůstal v Barranquille a zjišťoval, jak by si tam mohl zařídit svou čtvrtou lékárnu.
Moje poslední vzpomínka na dům v Catace za oněch krutých dnů byla hranice na dvoře, na které spálili dědečkovo šatstvo. Jeho vojenské blůzy a bílé lněné obleky plukovníka v civilu mi ho tak připomínaly, jako by v nich ještě zůstával naživu, dokud neshořely; především spousta manšestrových čepic různých barev, poznávací znamení, podle něhož každý už na dálku věděl, že je to on. Poznal jsem mezi nimi i vlastní kostkovanou čepici, kterou nedopatřením hodili do ohně také, a otřáslo mnou zjištění, že onen obřad zkázy mi svým způsobem dodává výjimečnou úlohu i při dědečkově smrti. Dnes jasně chápu, že spolu s ním umřelo i něco ze mne; zároveň však nijak nepochybuji, že v tu chvíli už jsem byl spisovatelem ze základní školy, kterému už jen zbývalo naučit se psát.
Právě ono duševní rozpoložení mne vedlo k tomu, abych zůstal naživu, když jsme s matkou vyšli z domu, který se nám nepodařilo prodat. Jelikož zpáteční vlak mohl přijet kdykoliv, vydali jsme rovnou na nádraží; vůbec jsme neuvažovali, že bychom šli ještě někoho pozdravit. "Vrátíme se sem jindy a uděláme si víc času," řekla matka; nepřišla na žádný jiný způsob, jak říci, že se tam už nikdy nevrátí. Já sám jsem v tu chvíli už chápal, že až do smrti budu toužebně vzpomínat na hřmění o třetí odpoledne.
Byli jsme jediné živoucí přeludy na nádraží, až na zřízence v pracovní kombinéze, který prodával lístky a k tomu dělal všecko, k čemu za našich časů bývalo potřeba dvacet až třicet uspěchaných lidí. Vedro bylo vražedné. Na opačné straně trati bylo vidět jen zbytky zakázaného města banánové společnosti, někdejší rezidence bez červených střech, zvadlé palmy uprostřed křovisek a rozvaliny nemocnice, a na samém konci hlavní ulice opuštěnou budovu montessoriánské školky mezi chřadnoucími mandlovníky, a před nádražím štěrkové náměstíčko, které už nejevilo ani nejmenší známku historické velikosti.
Všecko, nač jsem se jenom podíval, ve mně vyvolávalo neodolatelnou touhu psát, abych neumřel. Zažil jsem to už dřív, až onoho dne jsem se však octl v jakémsi vytržení plném inspirace, onoho slova, jež se mi sice příčí, ale je tak skutečné, že smete všecko, co se mu postaví do cesty, aby včas dorazilo k vlastnímu popelu.
Nepamatuji se, že bychom ještě o něčem mluvili, dokonce ani ve zpátečním vlaku ne. Teprve na motorovém člunu pozdě v noci na pondělí, ve svěžím větříku z klímající bažiny, si matka všimla, že také nespím, a zeptala se mne:
"Nač myslíš?"
"V tu chvíli píšu," odpověděl jsem, a spěšně jsem dodal, aby to neznělo tak hrubě: "Přesněji řečeno, přemýšlím o tom, co napíšu, až se vrátím do redakce."
"A nebojíš se, že se tvůj otec utrápí zármutkem?"
Vyklouzl jsem z toho rozmáchlým obratem jako na býčích zápasech:
"Ten už měl tolik důvodů umřít, že to mu hrozí ze všeho nejmíň."
Nebyl to nejvhodnější čas k tomu, abych se pouštěl do druhého románu, poté, co jsem v tom prvním uvázl na mrtvém bodě a úspěšně či neúspěšně jsem si vyzkoušel i jiné prozaické formy, té noci jsem si to však zadal jako bojové heslo:

psát nebo umřít. Neboli, jak to vyjádřil Rilke: "Pokud myslíte, že dokážete žít bez psaní, nepište."
Z taxíku, který nás zavezl na molo motorových člunů, mi v časném úsvitu onoho blaženého února mé staré město Barranquilla připadalo podivné a smutné. Kapitán člunu Eline Mercedes mi nabídl, abych s matkou jel až do městečka Sucre, kde naše rodina žila už deset let. Ani na vteřinu jsem o tom neuvažoval. Políbil jsem ji na rozloučenou a matka se mi podívala do očí, poprvé od včerejšího odpoledne se na mne usmála a zeptala se mne se svou obvyklou záludností: "Takže co mám otci říct?"
Odpověděl jsem jí se srdcem na dlani:
"Povězte mu, že ho mám upřímně rád a díky němu se stanu spisovatelem." A nelítostně jsem předešel všemu, co by snad ještě mohla navrhnout: "A jenom spisovatelem."
Říkal jsem to rád, někdy žertem a jindy vážně, nikdy však s takovým přesvědčením jako onoho dne. Zůstal jsem stát na molu, zatímco mi matka přes zábradlí mávala na rozloučenou, a mával jsem jí také, dokud člun nezmizel mezi lodními vraky. Pak už jsem se vyřítil do redakce El Heralda, rozrušený touhou, která mi sžírala útroby, a ještě bez dechu jsem začal svůj nový román větou, kterou pronesla matka: "Přišla jsem tě požádat, abys jel se mnou prodat dům."
Můj tehdejší způsob psaní byl jiný než ten, který jsem si osvojil později jako spisovatel z povolání. Psal jsem jen ukazováčky, jako to ostatně dělám dodnes, ale nezastavoval jsem se po každém odstavci jako teď, dokud jsem s ním nebyl spokojený, nýbrž jsem ze sebe všecko vychrlil, jak to bylo syrové. Myslím, že za to mohly rozměry papíru: byly to svislé pásy nařezané z tiskárenských rolí, a každá mohla mít dobrých pět metrů. Výsledkem byly dlouhé úzké originály, které se řítily z psacího stroje jako vodopád, a jak jsme psali, rozlézaly se po podlaze. Šéfredaktor nám nezadával články na stránky ani na počet slov nebo úderů, ale na délku. "Reportáž dlouhou jeden a půl metru," říkali jsme. Ve zralém věku jsem po tom formátu znovu zatoužil, když jsem si uvědomil, že v praxi je to totéž jako obrazovka počítače.
Zápal, s kterým jsem román začal, byl tak nezadržitelný, že jsem ztratil pojem o čase. V deset hodin ráno jsem už měl napsaný víc než metr, když hlavní dveře naráz otevřel Alfonso Fuenmayor a zůstal stát jako zkamenělý s klíčem v zámku, jako by si je spletl se dveřmi na záchod. Teprve za chvilku mne poznal.
"A co vy tu ksakru děláte takhle brzy?" vyhrkl překvapeně.
"Píšu román svého života," řekl jsem mu.
"Další?" zeptal se Alfonso se svým nectným humorem. "Tak to musíte mít víc životů než kočka."
"Vlastně je to tentýž, ale píšu ho jinak," řekl jsem, abych si ušetřil zbytečné vysvětlování.
Jeden druhému jsme netykali, díky onomu podivnému kolumbijskému zvyku, kdy si lidé tykají od prvního pozdravení a vykat si začnou teprve, když jejich vztah začne být důvěrnější - asi jako mezi manžely.
Alfonso vytáhl z odřené aktovky knihy a papíry a rozložil si je po psacím stole. Přitom se svou nenasytnou zvědavostí naslouchal citové bouři, kterou jsem se mu snažil sdělit nadšeným líčením své cesty. Závěrem jsem se ke svému neštěstí nedokázal vyhnout tomu, že jsem v jediné neodvolatelné větě shrnul všecko, co nejsem s to vysvětlit.
"Je to největší, co se mi v životě stalo," řekl jsem mu.
"Ještě štěstí, že to není naposled," mínil Alfonso.
Řekl to bez nejmenšího rozmýšlení, poněvadž ani on nebyl schopen nějakou myšlenku přijmout, aniž ji předem upravil na rozměr, jaký zasluhovala. Znal jsem ho ovšem dost dobře, abych věděl, že mé rozrušení z cesty, kterou jsem právě podnikl, na něho snad nezapůsobilo natolik, jak jsem doufal, nicméně ho však zaujalo. A opravdu: hned od příštího dne mi začal klást nejrůznější nahodilé, ale velice bystré otázky o tom, jak pokračuji v psaní, a stačil pouhý jeho úšklebek, abych začal uvažovat, že bych měl něco opravit.
Během rozhovoru jsem si posbíral papíry, abych mu vyklidil stůl, poněvadž Alfonso měl toho rána napsat první redakční poznámku pro Cróniku. Zpráva, již přinášel, mne ovšem potěšila: první číslo, které mělo vyjít příští týden, se už popáté odkládá,
poněvadž nám nedodali papír. Když budeme mít štěstí, řekl Alfonso, vyjde za tři týdny.
Pomyslel jsem si, že onen odklad mi seslala sama Prozřetelnost, abych stačil dotáhnout začátek knihy; byl jsem ještě příliš velký zelenáč, než abych chápal, že romány nezačínají tak, jak chcete, ale jak chtějí samy. Byla to natolik pravda, že šest měsíců nato, když už jsem myslel, že jsem těsně před cílem, musel jsem úplně přepsat prvních deset stran, aby jim čtenář uvěřil, a dodnes mi zvlášť věrohodné nepřipadají. Možná se při tom odkladu ulevilo i Alfonsovi, poněvadž místo aby z něj byl nešťastný, sundal si sako, sedl si k psacímu stolu a pokračoval v korekturách posledního vydání slovníku Královské akademie, které jsme právě dostali. Byla to jeho oblíbená kratochvíle od té doby, kdy v jednom anglickém slovníku objevil nahodilou chybu a poslal jeho vydavatelům do Londýna patřičně doloženou opravu, i když jedinou odměnou mu nejspíš mělo být, že si v průvodním dopisu na jejich účet po našem zavtipkoval: "Konečně nám Kolumbijcům Anglie za něco vděčí." Vydavatelé mu odpověděli velice vlídným dopisem, ve kterém přiznali chybu a žádali ho, aby s nimi nadále spolupracoval. Několik let v tom opravdu pokračoval a objevil nejen další prohřešky v témž slovníku, ale i v jiných a v různých jazycích. Lety sice jejich styk ochabl, Alfonso však už propadl samotářské neřesti korigovat španělské, anglické i francouzské slovníky, a když někde musel čekat, až ho přijmou, nebo vystávat na autobusových zastávkách nebo v jedné z tolika front, které s sebou přináší život, krátil si čas tím, že hledal hnidy v kožichu jazyků.
V poledne bylo už vedro nesnesitelné. Kouř z našich cigaret zakalil i tu trochu světla, kterou vpouštěla dovnitř jediná dvě okna, ani jeden ani druhý jsme se však nenamáhali vyvětrat; možná nás druhotná neřest nutila kouřit znovu a znovu týž kouř, dokud
neumřeme. S horkem to bylo jiné. Mám tu vrozenou výhodu, že je dokážu nebrat na vědomí, dokud není třicet stupňů ve stínu. Zato Alfonso s tím, jak vedro sílilo, kus po kusu odkládal oblečení, aniž by přitom přestal pracovat: kravatu, košili a nakonec i tílko. Mělo to ještě další výhodu: zatímco on se koupal v potu, šatstvo zůstávalo suché, a když se

slunce začalo sklánět k západu, mohl si ho znovu obléknout, stejně nažehlené a čisté jako při snídani. V tom zřejmě spočívalo tajemství, díky kterému všude přicházel v bílém obleku ze lněného plátna, s vázankami s uzlem nakřivo a s tuhými indiánskými vlasy, na temeni rozčesanými přesně vypočítanou pěšinkou. Právě tak zase vypadal v jednu odpoledne, když vyšel z koupelny, jako by právě procitl z osvěžujícího spánku. Jak procházel kolem, zeptal se mne:
"Půjdeme na oběd?"
"Ani nemám hlad, mistře," řekl jsem.
Odpověď přesně odpovídala tajným kódům našeho kmene; pokud bych řekl, že ano, znamenalo by to, že jsem v krajní nouzi, možná už dva dny o chlebu a vodě, a v tom případě bych s ním bez dalších řečí šel a bylo by jasné, že si už nějak poradí, aby zaplatil i za mne. Má odpověď - ani nemám hlad - mohla znamenat cokoliv, byl to však způsob, jak mu říci, že s obědem nemám problémy. Dohodli jsme se, že se sejdeme navečer, v knihkupectví Svět jako vždycky.
Krátce po poledni přišel nějaký mladík, který vypadal jako filmový herec. Měl velice světlé vlasy, pleť ošlehanou nepohodou, tajuplně modré oči a vlahý, příjemný hlas. Zatímco jsme mluvili o časopisu, který měl vbrzku začít vycházet, šesti mistrnými tahy nakreslil na desku psacího stolu rozzuřeného býka, připojil k němu vzkaz pro Alfonsa a podepsal se. Pak hodil tužku na stůl a na odchodu bouchl dveřmi. Byl jsem psaním tak zaujatý, že jsem se ani nepodíval na jeho jméno; psal jsem celý zbytek dne, aniž bych
něco jedl nebo pil, a když se zešeřilo, musel jsem poslepu vyjít ven s prvními stránkami nového románu, se šťastnou jistotou, že jsem konečně našel jinou cestu než to, co jsem bez valné naděje už víc než rok spisoval.
Až večer jsem se dozvěděl, že odpolední návštěvník byl malíř Alejandro Obregón, jenž se právě vrátil z další z mnoha cest do Evropy. Nejen že to už tenkrát byl jeden z velkých kolumbijských malířů, ale patřil i k nejoblíbenějším mezi svými přáteli, a uspíšil svůj návrat, aby byl při vydání prvního čísla Crónicky. Našel jsem ho s jeho nejbližšími v bezejmenné krčmě v uličce La Luz uprostřed Dolní čtvrti, kterou Alfonso Fuenmayor pokřtil názvem poslední knihy Grahama Greena: "Třetí člověk." Jeho návraty bývaly vždycky velkolepé, a ten nynější vyvrcholil vystoupením cvičeného cvrčka, který poslouchal povely svého pána, jako by to bylo lidské stvoření. Stavěl se na dvě nohy, roztahoval křídla, cvrkal do rytmu, jako kdyby zpíval, a divadelními úklonami děkoval za potlesk. Když bylo představení u konce, Obregón před očima cvičitele, opojeného bouřlivým potleskem, konečky prstů cvrčka uchopil za křídla, k všeobecnému ohromení si ho strčil do úst a s očividným požitkem ho zaživa rozkousal. Stálo to značné úsilí, než zoufalého cvičitele nejrůznějšími lichotkami a dary uklidnili. Až potom jsem se dozvěděl, že to nebyl první cvrček, kterého Obregón před očima diváků zaživa pozřel, a určitě ani poslední.
Nikdy jsem nepociťoval víc než tenkrát, že tak naprosto patřím do onoho města a k půl tuctu přátel, kteří už v novinářských a intelektuálních kruzích země začínali být známí jako skupina z Barranquilly. Byli to mladí spisovatelé a umělci, kteří svým způsobem měli vůdčí postavení v kulturním životě města, pod vedením katalánského mistra dona Ramóna Vinyese, proslulého dramatika a knihkupce, který se už v roce 1924 dostal do encyklopedie Espasa.
Seznámil jsem se s nimi v září předchozího roku, když jsem přijel z Cartageny, kde jsem v té době žil, na naléhavé doporučení Clementa Manuela Zabaly, šéfredaktora deníku El Universal, do kterého jsem psal své první redakční poznámky. Celý večer jsme mluvili o všem možném a navázali jsme tak srdečný a trvalý vztah, kdy jsme si denně vyměňovali knihy i literární narážky, až jsem s nimi začal spolupracovat. Tři z původní skupiny vynikali svou nezávislostí a silou svého nadání: Germán Vargas, Alfonso Fuenmayor a Álvaro Cepeda Samudio. Měli jsme tolik společného, že o nás posměšně tvrdili, že jsme synové jednoho otce, byli jsme však poznamenaní a v některých kruzích nás neměli v oblibě pro naši nezávislost, vnitřní nutkání, které nás nepřestávalo pohánět, tvůrčí rozhodnost, s jakou jsme si lokty razili cestu, a bázlivou povahu, kterou každý z nás řešil po svém a ne vždycky nejšťastněji.
Alfonsovi Fuenmayorovi bylo dvacet osm let a byl to výtečný spisovatel a novinář, který léta otiskoval v El Heraldu aktuální sloupky - "Co přinesl den" - pod shakespearovským pseudonymem Puck. Čím víc jsme znali jeho neformálnost a jeho smysl pro humor, tím méně jsme chápali, že ve čtyřech různých jazycích přečetl tolik knih na každé téma, které jsme si dokázali představit. Poslední životní zážitek - to už mu bylo skoro padesát - pro něho znamenalo obrovské otlučené auto, se kterým jezdil rychlostí dvacet kilometrů za hodinu a ohrožoval všechny kolem. Taxikáři, jeho velcí přátelé a nejzasvěcenější čtenáři, ho poznali už na dálku a uhýbali mu, aby měl volnou cestu.
Germán Vargas Cantillo psal sloupky do večerníku El Nacional; byl to zasvěcený a sžíravý literární kritik a psal tak vstřícným stylem, až dokázal čtenáře přesvědčit, že se něco stalo jen proto, že to popisuje. Byl to jeden z nejlepších rozhlasových hlasatelů a v oněch šťastných dobách nových povolání bezpochyby ze všech nejvzdělanější, a mohl sloužit jako náročný příklad
rozeného reportéra, jakým bych býval chtěl být. Byl to světlovlasý hromotluk s nebezpečně modrýma očima, a nikdy jsme nedokázali pochopit, kdy vůbec stačí sledovat všecko, co podle jeho názoru stálo za přečtení. Ani na okamžik se ho nespouštěla mladistvá posedlost, s kterou v odlehlých zákoutích Provincie objevoval skryté literární hodnoty a představoval je veřejnosti. Bylo štěstí, že se v onom roztržitém spolku nikdy nenaučil řídit, poněvadž jsme se báli, že by neodolal pokušení a při jízdě by četl.
Naopak Álvaro Cepeda Samudio byl především ztřeštěný řidič, ať už šlo o auta nebo o psané slovo; autor dobrých povídek, pokud v sobě našel vůli, aby si sedl a napsal je; vynikající a bezpochyby nejvzdělanější filmový kritik a původce odvážných polemik. Vypadal jako cikán z Velké bažiny, s ošlehanou kůží a krásnou hlavou s černými rozcuchanými kučerami, a s potrhlýma očima, které nezakrývaly jeho lehkovážnou povahu. Na nohou nejraději nosil ty nejlacinější plátěné sandály a v zubech držel obrovský doutník, skoro vždycky ovšem zhaslý. Svou novinářskou dráhu zahájil v El Nacionalu, a vydal už i první povídky. Toho roku byl v New Yorku, kde dokončoval vysokoškolský kurs novinářství na Kolumbijské univerzitě.
Příležitostným členem skupiny - a spolu s donem Ramónem nejvýznamnějším - byl José Félix Fuenmayor, Alfonsův otec, dlouholetý novinář a jeden z našich největších vypravěčů; v roce 1910 vydal sbírku veršů Múzy na obratníku, a

také dva romány: Cosme v roce 1927 a Smutné dobrodružství čtrnácti mudrců v roce 1928. Ani jeden z nich se valně neprodával, odborná kritika však Josého Félixe vždycky měla za jednoho z nejlepších prozaiků, který se dusil v houštinách Provincie.
Nikdy předtím jsem o něm neslyšel; ale když jsem se s ním seznámil, jedenkrát v poledne, kdy jsme se sami dva náhodně setkali u Happyho, okamžitě mne oslnil tím, jak moudře a prostě
mluvil. Byl to veterán z tisícidenní války a po ní přestál i kruté věznění. Neměl Vinyesovo vzdělání, byl mi však bližší svou karibskou výchovou a přístupem k životu. Ze všeho nejvíc se mi však na něm zamlouvala jeho podivuhodná schopnost předávat vlastní moudrost jiným, jako kdyby to na tom vůbec nic nebylo. Byl to nepřekonatelný debatér a učitel života, a jeho způsob myšlení se lišil od všeho, co jsem až dosud znal. Álvaro Cepeda a já jsme ho poslouchali celé hodiny, především dík jeho základní zásadě, že podstatné rozdíly mezi životem a literaturou jsou pouhé chyby ve vyjádření. Později, už nevím kde, napsal Álvaro výstižně: "Na nás všech se pozná José Félix."
Naše skupina vznikla sama od sebe, málem jakoby silou zemské přitažlivosti, na základě nezvratného, i když na první pohled stěží pochopitelného spříznění. Kolikrát se nás ptali, jak se můžeme vždycky dohodnout, když jsme každý úplně jiný, a museli jsme si všelijak vymýšlet, abychom neřekli pravdu: Ne vždycky jsme se sice shodovali, ale chápali jsme důvody toho druhého. Uvědomovali jsme si, že mimo náš okruh máme pověst nafoukanců, narcisistů a anarchistů, především kvůli našemu politickému zaměření: Alfonsa považovali za ortodoxního liberála, Germána poněkud neochotně za volnomyšlenkáře, Álvara za nezodpovědného anarchistu a mne za komunistu, neznaboha a potenciálního sebevraha. Ani v nejmenším ovšem nepochybuji, že naším největším štěstím bylo, že jsme i v nejsvízelnějších situacích třeba ztráceli trpělivost, ale nikdy smysl pro humor.
Jen zřídka jsme se vážněji neshodli, ovšem vyříkali jsme si to sami mezi sebou, i když kolikrát vzrušeně; vždycky jsme to však pustili z hlavy, jakmile jsme vstali od stolu nebo když přišel nějaký přítel, kterého se to netýkalo. To největší ponaučení, které jsem si zapamatoval navždy, jsem dostal krátce po svém příjezdu, když jsme se v baru U mandlovníků s Álvarem pustili do sebe při debatě
o Faulknerovi. Jedinými svědky u stolu byli Germán a Alfonso, kteří do našeho sporu nezasahovali a jejich kamenné mlčení dostoupilo nesnesitelných mezí. Už nevím, v které chvíli jsem rozpálený vzteky a silnou kořalkou Álvara vyzval, abychom si to vyřídili ručně. Oba jsme se už zvedali od stolu s tím, že půjdeme na ulici, když tu nás náhle zastavil chladný hlas Germána Vargase a dal nám ponaučení na celý život:
"Ten, kdo vstane první, už prohrál."
Žádnému z nás v té době nebylo ještě třicet; já ve svých třiadvaceti jsem byl z celé skupiny nejmladší, a od minulého prosince, kdy jsem přijel do Barranquilly s tím, že tam zůstanu trvale, mne přijali mezi sebe. U stolu dona Ramóna Vinyese jsme se však všichni čtyři chovali jako věrozvěstové a šiřitelé víry, mluvili jsme o tomtéž a všemu jsme se vysmívali, a tak shodně jsme vždycky všemu odporovali, že nás nakonec vnímali, jako bychom byli jeden a tentýž.
Jediná žena, kterou jsme považovali za členku skupiny, byla Meira Delmarová, jež dělala své první kroky na básnické líše, s tou jsme však pobývali jen při oněch řídkých příležitostech, kdy jsme vybočili z oběžné dráhy svých pochybných mravů. Její domácí večírky se slavnými spisovateli a umělci, kteří Barranquillu navštívili, byly pamětihodné. Další naší přítelkyní, i když jsme se nevídali tak často, byla malířka Cecilia Porrasová, která občas přijížděla z Cartageny a doprovázela nás na našich večerních toulkách, poněvadž jí ani zbla nesešlo na tom, že ve výčepech plných opilců a v pochybných domech se na ženy dívají přes prsty.
Všichni z naší skupiny se dvakrát denně scházeli v knihkupectví Svět, z kterého se časem stalo středisko literárních schůzek. Byla to oáza klidu uprostřed vřavy na ulici svatého Blažeje, rušné a hlomozné obchodní tepně, po které se v šest hodin večer vyprazdňoval střed města. Alfonso a já jsme jako přičinliví
žáčkové vysedávali až do setmění ve své kanceláři vedle redakční místnosti El Heralda; on psal své uvážlivé úvodníky a já svoje neučesané poznámky. Často jsme si z jednoho stroje na druhý vyměňovali nápady, půjčovali jsme si navzájem přídavná jména a probírali jsme spolu první i poslední, až někdy bylo těžké říci, kdo který odstavec napsal.
Náš každodenní život se více méně pohyboval v navyklých kolejích, s výjimkou pátečních večerů, kdy jsme se dávali vést inspirací, a občas se nám protáhly až do pondělní snídaně. Pokud se nám zachtělo, všichni čtyři jsme vyráželi na bezuzdné literární poutě. Začínali jsme u Třetího člověka s místními řemeslníky a zámečníky z autodílny; kromě nich tam chodili i státní úředníci na scestí i další poněkud pochybné existence. Nejsvéráznější ze všech byl bytový zloděj, který přicházel před půlnocí a v pracovním oblečení: v baletních kalhotách, na nohou tenisky, na hlavě baseballovou čapku a v ruce lehký kufřík s nářadím. Svého času ho někdo přistihl, když u něho kradl, podařilo se mu ho vyfotografovat a uveřejnil ten snímek v novinách, jestli ho někdo pozná. Jediné, co mu to vyneslo, však bylo několik dopisů od čtenářů, pohoršených tím, že si k chudákům zlodějům někdo dovolí takovou špinavost.
Náš bytař měl i výrazné literární sklony; při debatách o umění a o knihách mu neušlo ani slovo, a věděli jsme, že píše i milostné básně, které hostům ostýchavě přednášel, když jsme tam nebyli. Po půlnoci odcházel krást do lepších čtvrtí, jako kdyby šel do práce, a tři nebo čtyři hodiny nato nám přinesl pár tretek ze své bohaté kořisti. "Pro mladé paní," říkal nám, i když se ani nezeptal, jestli nějaké máme; a když ho zaujala nějaká kniha, přinesl nám ji darem. Pokud za něco stála, věnovali jsme ji oblastní knihovně, kterou vedla Meira Delmarová.
Ony studijní výpravy nám vynesly pochybnou pověst mezi matkami rodin, které jsme potkávali, když chodily ze mše o páté ráno a přecházely na protější chodník, aby se nemusely dívat na mazavky, kteří vydrželi vzhůru až do rána. Po pravdě ovšem žádné flámy nebyly tak počestné a plodné jako ty naše: právě já jsem to okamžitě zjistil, když jsem spolu s ostatními v bordelech vykřikoval cosi o díle Johna Dos Passos a o gólech, které nedal Deportivo Junior. Do té míry, že jedna z půvabných hetér U černého kocoura, kterou už omrzelo celou noc poslouchat spory, ze kterých nic neměla, se na nás rozkřikla, když procházela kolem:
"Kdybyste šoustali tolik, kolik toho nakřičíte, musely bychom být samé zlato!"

Mnohokrát jsme se zašli podívat na východ slunce do bezejmenného bordelu v čínské čtvrti, kde léta žil malíř Orlando Rivera, Panáček, zatímco maloval nástěnný obraz, který se zapsal do dějin. Nikdy jsem nepotkal nikoho potřeštěnějšího, s tím jeho náměsíčným pohledem, kozí bradkou a dobrým srdcem sirotka. Už na obecné škole si vzal do hlavy, že je Kubánec, a nakonec jím byl víc a líp, než kdyby to byla pravda. Mluvil, jedl, maloval, oblékal se, miloval, tančil a žil svůj život jako Kubánec, a jako Kubánec i umřel, aniž na ostrov kdy zavítal.
Vůbec nechodil spát. Když jsme k němu pozdě v noci zašli, kvapně slezl z lešení, po sobě víc barev než na obrazu, a v kocovině z marihuany klel v jazyce mambíů. Alfonso a já jsme mu nosili články a povídky, aby nám je ilustroval, a vždycky jsme mu je museli vypravovat nahlas, poněvadž neměl dost trpělivosti, aby si je přečetl. Kreslil bleskově a technikou karikatury, jedinou, v kterou věřil, a kresby se mu skoro vždycky povedly, i když Germán Vargas dobromyslně tvrdil, že jsou mnohem lepší, když se mu nepovedou.
Tak to chodilo v Barranquille, městě, které se nepodobalo žádnému jinému, obzvlášť od prosince do března, kdy severní
pasáty vyrovnávaly pekelné dny nočními vichřicemi, jež vířily po dvorech domů a odnášely s sebou slepice. Živo zůstávalo jen v hodinových hotelech a v námořnických krčmách kolem přístavu. Některé dámičky čekaly celé noci na zákazníky z říčních lodí, s kterými nikdy nemohly najisto počítat. Na promenádě hrála dechová hudba unylý valčík, ale nikdo ji neposlouchal, poněvadž mezi taxíky, zaparkovanými vedle sebe na krajnici Bolívarovy třídy, se řidiči hlučně přeli o fotbalu. Jediné místo, kam se ještě dalo jít, byla Římská kavárna, oblíbené místo španělských emigrantů, kde nikdy nezavírali jednoduše proto, že neměla dveře. Ostatně neměla ani střechu - ve městě, kde lijáky byly na denním pořádku - nikdy jsem však neslyšel, že by někdo nedojedl omeletu s bramborami nebo neuzavřel nějaký obchod jen proto, že pršelo. Bylo to zátiší pod širým nebem, s bíle natřenými kulatými stolky a železnými židličkami pod loubím kvetoucích akátů. V jedenáct hodin, kdy měly uzávěrku ranní noviny - El Heraldo a La Prensa - tam noční redaktoři chodili na večeři. Španělští emigranti tam vysedávali už od sedmi, poté, co si doma z rádia vyposlechli pořad profesora Juana Josého Péreze Domeneche, který dál přinášel zprávy ze španělské občanské války dvanáct let poté, co ji prohráli. Jednoho šťastného večera tam po návratu z La Guajiry zakotvil spisovatel Eduardo Zalamea a vpálil si do prsou kulku z revolveru, aniž by to mělo vážné následky. Z jeho stolku se stala historická relikvie, kterou číšníci předváděli turistům, ale nedovolili jim si k němu sednout. Několik let nato Zalamea své dobrodružství popsal v románu Čtyři roky na okraji sama sebe, kterým naší generaci otevřel netušené obzory.
Byl jsem z celého našeho spolku nejchudší, a kolikrát jsem se uchyloval do Římské kavárny a v některém odlehlém koutku jsem psal až do rána, poněvadž obě ta zaměstnání měla onu paradoxní ctnost, že byla důležitá a špatně placená. Tam jsem vytrvale četl, až
mne zastihlo svítání, a když mne trápil hlad, dal jsem si hustou čokoládu a sendvič s dobrou španělskou šunkou, a pak jsem se v prvním světle jitra šel projít pod kvetoucími stromy na Bolívarově třídě. V prvních týdnech jsem dlouho do noci psával u nás v redakci a pak jsem se několik hodin prospal v opuštěné redakční místnosti nebo na rolích papíru pro tiskárnu, časem jsem si však musel najít méně svérázné místo.
Řešení, právě tak jako tolik dalších v budoucnosti, mi našli veselí taxikáři z Bolívarovy třídy, v hodinovém hotelu jeden blok od katedrály, kde se člověk mohl sám nebo s někým vyspat za půl druhého pesa. Dům byl velice starý, ale dobře udržovaný, za peníze od těch nejchudších kurviček, které už od šesté večer obcházely po Bolívarově třídě a vyhlížely své chvilkové milence. Vrátný se jmenoval Lácides. Měl skleněné oko, navíc zasazené nakřivo, a stydlivě koktal, od prvního večera, kdy jsem tam přišel, však na něho ještě pořád s nezměrnou vděčností vzpomínám. Hodil mé jedno peso a padesát centavů do zásuvky u pultu, která se od setmění už stačila naplnit drobnými a pomačkanými bankovkami, a dal mi klíč od pokoje číslo šest.
V životě jsem ještě nebyl na tak klidném místě. Nanejvýš tam bylo slyšet tlumené kroky, nesrozumitelné mumlání a čas od času úzkostné zaskřípání zrezivělých per. Neslyšel jsem však ani jediné zašeptání nebo vzdych: vůbec nic. Jediná potíž byla, že uvnitř bylo vedro jako v peci, poněvadž okno bylo zatlučené dřevěnými příčkami. Už první noc jsem si tam však výtečně početl a vydržel jsem nad Williamem Irishem téměř do svítání.
Kdysi to bývalo sídlo rejdařů, se sloupy obloženými alabastrem a s pozlacenými vlysy, kolem nádvoří zakrytého pohanským barevným oknem, z kterého vycházela záře jako ve skleníku. V přízemí byly kanceláře místních notářů. V každém ze tří poschodí původního domu bylo šest velkých mramorových
pokojů, teď rozdělených kartónovými příčkami na malé místnůstky - stejné jako ta moje - kam si chodila vydělávat nočňátka z okolí. Ono šťastné popraviště se kdysi jmenovalo hotel New York, a Alfonso Fuenmayor ho později přezval Mrakodrap, na paměť sebevrahů, kteří se v těch letech vrhali dolů z nejvyšších pater Empire State.
Naše životy se ze všeho nejvíc otáčely kolem knihkupectví Svět, v nejživějším bloku na ulici svatého Blažeje, kam jsme chodili každé poledne a v šest hodin večer. To Germán Vargas, důvěrný přítel majitele dona Jorgeho Rondóna, ho přesvědčil, aby si zařídil obchod, kde se zanedlouho začali scházet novináři, spisovatelé i mladí politikové. Rondón v obchodě s knihami neměl žádné zkušenosti, rychle ho však zvládl, navíc s nadšením a velkorysostí, které z něho udělaly nezapomenutelného mecenáše. Germán, Álvaro a Alfonso mu radili při objednávkách, především z Buenos Aires, kde nakladatelé začali ve velkém překládat, tisknout a nabízet literární novinky z celého světa, vydané po světové válce. Díky nim jsme si mohli včas přečíst knihy, které by se k nám jinak vůbec nedostaly. To oni také dokázali zaujmout zákazníky a dosáhli toho, že se z Barranquilly znovu stalo takové čtenářské středisko, jaké tam před lety zašlo na úbytě, když zaniklo památné knihkupectví dona Ramóna.
Zakrátko po svém příjezdu jsem se už stal členem onoho bratrstva, které čekalo na obchodní cestující argentinských nakladatelství, jako kdyby je posílalo samo nebe. Díky nim jsme patřili k prvním obdivovatelům Jorgeho Luise Borgese, Julia Cortázara, Felisberta Hernándeze a anglických i amerických romanopisců, které výtečně překládala parta kolem Victorie Ocampové. Buřičova kovárna od Artura Barey byla první nadějná zvěst ze vzdáleného Španělska, umlčeného

dvěma válkami. Jeden z těch obchodních cestujících, puntičkářský Guillermo Dávalos, si
osvojil dobrý zvyk zúčastnit se našich večerních flámů a poté, co dokončil obchody ve městě, rozdat nám novinky, které vezl s sebou jako vzorky.
Ostatní členové skupiny, kteří bydleli daleko od středu, večer do Římské kavárny nechodili, pokud k tomu neměli vážný důvod. Pro mne to naopak byl domov, který jsem neměl. Dopoledne jsem pracoval v klidné redakci El Heralda a obědval jsem, jak se dalo, kdy se dalo a kde se dalo, téměř pokaždé jako host některého z dobrých přátel a politiků, kteří se o nás zajímali. Odpoledne jsem psával "Žirafu", svůj každodenní sloupek, a cokoliv dalšího, co bylo zrovna potřeba. Ve dvanáct hodin a v šest večer jsem přicházel do knihkupectví Svět ze všech nejdochvilněji. Polední aperitiv, na který skupina léta chodila do kavárny Kolumbie, se později přesunul do kavárny u Happyho na protějším chodníku, poněvadž na celé ulici svatého Blaženje byla nejpříjemnější a měla nejlepší větrání. Tam jsme přijímali návštěvy, vedli obchodní jednání, poskytovali jsme rozhovory a používali jsme ji jako kancelář, a navíc jsme se tam vždycky snadno našli.
U stolu dona Ramóna u Happyho platily zavedené a neporušitelné zákony. Učil do čtyř hodin odpoledne, takže přicházel jako první. Ke stolu se nás nevešlo víc než šest. Zvolili jsme si místa kolem něho, a neslušelo se přistavovat další židle, které by se tam ostatně ani nevešly. Germán, který ho znal nejdéle a nejvíc se s ním přátelil, od samého začátku sedával po jeho pravici. Staral se našemu učenci o všechny denní záležitosti, a vyřizoval je za něho, i když ho o to ani nepožádal, poněvadž don Ramón měl vrozený sklon nevyznat se v praktickém životě. V té době šlo především o prodej jeho knih oblastní knihovně a výprodej všeho ostatního, než odjede do Barcelony. Spíš než jako tajemník se k němu Germán choval jako vzorný syn.
Naopak vztahy mezi donem Ramónem a Alfonsem se
zakládaly na obtížnějších literárních a politických problémech. Co se týkalo Álvara, vždycky se mi zdálo, že má zábrany, když ho najde u stolu samotného, a potřebuje kolem sebe ostatní, aby se dokázal rozmluvit. Jediný, kdo měl právo svobodně si zvolit místo u stolu, byl José Félix. Večer už don Ramón nechodil k Happymu, nýbrž se svými přáteli z řad španělských emigrantů do nedalekého hostince Roma.
Poslední, kdo ke stolu dorazil, jsem byl já, a od prvního dne jsem sedával na židli Álvara Cepedy, dokud byl v New Yorku, i když mi vlastně nepatřila. Don Ramón mne přijal jako dalšího žáka, poněvadž četl mé povídky v El Espectadoru. Nikdy by mne ovšem ani ve snu nenapadlo, že mezi námi zavládne tak důvěrný vztah, abych ho požádal o půjčku, když jsem s matkou jel do Aracataky. Krátce nato a netušenou náhodou jsme spolu měli první a jediný rozhovor mezi čtyřma očima, když jsem k Happymu přišel dřív než ostatní, abych mu beze svědků vrátil oněch šest pesos, které mi půjčil.
"Vítejte, geniální spisovateli," pozdravil mne jako vždycky. Něco v mé tváři ho však znepokojilo. "Copak, nejste nemocný?"
"Myslím, že ne, pane," řekl jsem nejistě. "Proč myslíte?"
"Vypadáte přepadle," mínil, "ale toho si nevšímejte, poněvadž teď jsme všichni foutus del cul."
Uložil si těch šest pesos do peněženky se zdrženlivým posunkem, jako kdyby mu ani nepatřily.
"Přijímám je," vysvětlil mi a začervenal se přitom, "jako památku na velice chudého mladíka, který byl schopen zaplatit dluh, aniž ho na něm někdo vymáhal."
Nevěděl jsem, co na to odpovědět, pohroužen v mlčení, které mne v hlučné kavárně obklopilo jako olověná jáma. Nikdy se mi nesnilo, že bych měl to štěstí a mohl se s ním takhle setkat. Měl jsem dojem, že při debatách naši skupiny každý přispívá svým
zrnkem k obecnému zmatku, a přednosti i nedostatky každého z nás se míchají se všemi ostatními, nikdy mi však nenapadlo, že bych si mezi čtyřma očima mohl promluvit o umění a slávě s člověkem, jehož jméno už léta stálo v jedné encyklopedii. Mnohokrát pozdě v noci, když jsem o samotě četl ve svém pokoji, jsem si představoval vzrušující rozhovory, které bych s ním býval chtěl vést o svých literárních pochybnostech, s prvními paprsky slunce se však pokaždé beze zbytku rozplynuly. K mé bázlivosti ještě přispívalo, když se Alfonso vytasil s některým ze svých výstředních nápadů, či Germán odmítl nějaký názor, který náš učitel ukvapeně vyslovil, nebo zas Álvaro hlasitě vykřikoval nějaký návrh, který nás vyvedl z rovnováhy.
Onoho dne u Happyho se naštěstí ujal iniciativy don Ramón a zeptal se, jak pokračuji s četbou. Do té doby jsem už stačil přečíst všecko, co jsem ze ztracené generace objevil ve španělštině, s obzvláštním zaměřením na Faulknera, kterého jsem potajmu pitval čepelkou až do krve, v podivné obavě, že se z něho nakonec vyklube jen zchytralý žvanil. Jakmile jsem to vyslovil, dostal jsem strach, aby to don Ramón nechápal jako provokaci, a začal jsem něco koktat, aby to neznělo tak ostře, ten mne však nenechal domluvit.
"Tím se vůbec netrapte, Gabito," odpověděl nevzrušeně. "Kdyby Faulkner byl v Barranquille, seděl by tady u toho stolu."
Na druhé straně se podivoval, proč mne Ramón Gómez de la Serna zaujal natolik, že jsem se o něm v "Žirafě" zmínil společně s jinými vynikajícími romanopisci. Vysvětlil jsem mu, že to nebylo kvůli jeho románům, poněvadž až na Domek mezi růžemi, který se mi velice líbil, mne především zaujal jeho odvážný důmysl a umění zacházet se slovy, ovšem jen jako rytmické cvičení, aby se člověk naučil psát. V tom ohledu neznám důvtipnější žánr než jeho proslulé greguerie.
Don Ramón mne přerušil s uštěpačným
úsměškem:
"Vám totiž hrozí, že se nevědomky naučíte také psát špatně."
Než to téma uzavřel, připustil ovšem, že i při svém výstředním mihotání byl Gómez de la Serna dobrý básník. Tak odpovídal na všecko, pohotově a moudře, a já jsem jen stěží zvládal vnímat, co říká, natolik jsem se obával, že někdo onu jedinečnou chvilku naruší. Don Ramón si však uměl poradit. O půl dvanácté mu číšník, který ho vždycky

obsluhoval, přinesl jeho obvyklou kokakolu a on jako by si toho ani nevšiml, usrkával ji však papírovým brčkem, aniž by přerušil svůj výklad. Většina návštěvníků ho už ode dveří hlasitě zdravila: "Jak se máte, done Ramóne," a on jim jako ryzí umělec jen zamával, aniž se na ně podíval.
Během našeho rozhovoru don Ramón vysílal kradmé pohledy ke koženým deskám, které jsem nepřestával svírat oběma rukama celou dobu, co jsem ho poslouchal. Když dopil první kokakolu, zkroutil brčko jako šroubovák a poručil si ještě jednu. Já jsem si tu svou předtím objednal s jasným vědomím, že u onoho stolu si každý musí útratu sám zaplatit.
Nakonec se mne zeptal, co je v těch záhadných deskách, kterých jsem se držel tak úporně jako trosečník prkna.
Řekl jsem mu po pravdě, že je to první kapitola románu, která jsem začal psát poté, co jsme se s matkou vrátili z Cataky, i když to ještě je pracovní text. S opovážlivostí, na jakou už bych se na žádné křižovatce života a smrti už nikdy nezmohl, jsem desky otevřel a s bezelstnou vybídkou jsem je před něho položil na stůl. Upřel na mne své nebezpečně modré průzračné zorničky a s jistým údivem se zeptal:
"Opravdu dovolíte?"
Román byl napsaný na stroji a s nesčetnými opravami, na pásech tiskárenského papíru poskládaných jako měchy harmoniky. Beze spěchu si nasadil brýle na čtení, s profesionální zručností
vytáhl archy papíru a rozložil si je na stůl. Za celou dobu ani nehnul brvou, dýchal naprosto pravidelně a ve tváři mu nezaškubal jediný sval, jen chocholka vlasů, která připomínala papouška kakadu, se mu nepatrně zachvívala, jak přemýšlel. Když přečetl celé dva archy, se středověkým mistrovstvím je zase složil a desky zavřel. Pak uložil brýle do pouzdra a zastrčil si je do náprsní kapsy.
"Je to samozřejmě ještě syrové, to je jen logické," řekl mi zcela prostě. "Ale jste na dobré cestě."
Pronesl několik okrajových poznámek o práci s časem, což pro mne byl problém života a smrti a bezpochyby ze všech nejtěžší, a potom dodal:
"Musíte si uvědomit, že se to všecko stalo už dávno a vaše postavy na to dnes mohou leda vzpomínat, takže se musíte vyrovnat s oběma časy."
Po řadě technických podrobností, které jsem ve své nezkušenosti nedokázal docenit, mi poradil, aby se město v románu nejmenovalo Barranquilla, jak jsem ho v pracovním textu nazval, poněvadž to jméno je tak poznamenané skutečností, že by čtenáři nechávalo jen nepatrný prostor, aby mohl snít, a skončil svým posměšným tónem:
"Nebo se tvařte jako buran a počkejte si, až vám spadne z nebe. Konec konců, Atény za Sofokla nebyly nikdy stejné jako za Antigony."
Doslova a do písmene jsem se však od té doby řídil větou, kterou se se mnou toho odpoledne rozloučil:
"Děkuji vám za vaši důvěru a oplatím vám ji radou: nikdy nikomu neukazujte rukopis, který ještě píšete."
To byl jediný rozhovor, který jsem s ním mezi čtyřma očima měl, ale musel vydat za všechny, poněvadž 15. dubna 1950 odletěl do Barcelony, jak jsme už víc než rok počítali; v černém vlněném obleku a v klobouku, jaké nosí soudní hodnostáři, vyhlížel velice
nezvykle. Jako kdybychom odváželi na letiště školní dítě. Ve svých osmašedesáti letech byl zdravý a myslelo mu to naprosto jasně, ale my, kteří jsme ho vyprovázeli, jsme se s ním loučili jako s někým, kdo se vrací do rodné země na svůj vlastní pohřeb.
Teprve následující den, když jsme se sešli u našeho stolu u Happyho, jsme si uvědomili, že židle po něm zůstala prázdná a že se nikdo neodhodlal si tam sednout, dokud jsme se společně nedohodli, že to bude Germán. Trvalo nám několik dnů, než jsme si zvykli na nový rytmus našich každodenních debat, až jsme pak od dona Ramóna dostali první dopis, napsaný fialovým inkoustem jeho úhledným krasopisem a tak živě, jako kdyby spíš mluvil než psal.
Germánovým prostřednictvím tak začala jeho korespondence s námi všemi, častá a obsáhlá, v které nám vypravoval jen velice málo o svém vlastním životě a mnoho o Španělsku, které nadále považoval za nepřátelskou zemi, dokud žil Franco a udržoval Katalánsko pod španělskou nadvládou.
Myšlenka na vydávání týdeníku vzešla od Alfonsa Fuenmayora a zrodila se už dlouho předtím, mám ovšem dojem, že odjezd učeného Katalánce ji urychlil. Už za tři dny jsme se kvůli tomu večer sešli v Římské kavárně a Alfonso nám oznámil, že má všechno připravené, aby to mohl spustit. Měl to být týdeník polovičního formátu o dvaceti stránkách, věnovaných zpravodajství a literatuře, a jeho jméno - Crónica - sotva někomu předem něco říkalo. I nám samým připadalo jako blouznivý sen, že po čtyřech letech, kdy jsme nemohli získat prostředky ve městě, kde jich bylo habaděj, Alfonso Fuenmayor je dokázal opatřit mezi řemeslníky, automechaniky, soudci na odpočinku a dokonce i mezi známými hospodskými, kteří přistoupili na to, že za inzeráty zaplatí třtinovým rumem. Měli jsme však důvody věřit, že se novému časopisu dostane dobrého přijetí ve městě, které si i při svém neuspořádaném průmyslovém rozmachu a svých mocenských
choutkách zachovávalo nábožnou úctu ke svým básníkům.
Stálých spolupracovníků mělo kromě nás být jen málo. Jediný opravdu ostřílený profesionál byl Carlos Osío Noguera - známý jako Věštec Osío - básník a novinář obrovité postavy a s mimořádným osobním kouzlem, vládní úředník a cenzor v El Nacionalu, kde v minulosti spolupracoval s Álvarem Cepedou i Germánem Vargasem. Další měl být Roberto (Bob) Prieto, svérázný vzdělanec z vysoké společenské třídy, který uměl myslet anglicky a francouzsky stejně dobře jako španělsky a zpaměti zahrát na klavír celou řadu děl slavných mistrů. Nejméně pochopitelné v seznamu, který Alfonso Fuenmayor sestavil, bylo jméno Julia Maria Santodominga. Jednoznačně ho prosadil právě proto, že se naprosto lišil od všech ostatních, jen málokdo z nás ovšem chápal, proč má být v seznamu redakční rady, když se zdálo, že je předurčen stát se latinskoamerickým Rockefellerem; byl to inteligentní, vzdělaný a milý člověk, beznadějně však odsouzený žít v temnotách moci. Jen málokdo věděl to, co my čtyři zakladatelé nového časopisu: ve svých pětadvaceti letech totiž potajmu snil, že se stane spisovatelem.
Ředitelem musel být samozřejmě Alfonso. Germán Vargas měl být především velkým reportérem a já jsem doufal, že s

ním to řemeslo budu sdílet, ne pokud budu mít čas - který jsme neměli nikdy - ale až se mi splní sen, že se mu naučím.
Álvaro Cepeda pro nás psal příspěvky ve svém volném čase na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Na konci celé řady nikdo nebyl tak bez závazků a nikdo víc nedychtil stát se šéfredaktorem nezávislého týdeníku s nejistou budoucností než já, takže mne opravdu jmenovali.
Alfonso si už kolik let shromažďoval archivy a během posledních šesti měsíců si toho spoustu připravil dopředu, ať už to byly redakční poznámky, literární příspěvky, mistrovské reportáže i přísliby obchodní inzerce od jeho zámožných přátel.
Šéfredaktor, bez určité pracovní doby a s lepším platem než kterýkoliv novinář mé úrovně, závislém ovšem na budoucím zisku, byl rovněž připravený udělat všecko pro to, aby časopis včas a v pořádku vyšel. Takže v sobotu příštího týdne, když jsem v pět hodin odpoledne přišel do našeho kutlochu v El Heraldu, Alfonso Fuenmayor ani nezvedl oči od úvodníku, který dopisoval. "Pospěšte si s tím, co píšete, příteli," vybídl mne, "poněvadž příští sobotu vychází Crónica."
Nezarazilo mne to ani trochu, poněvadž stejnou větu jsem už od něho slyšel dvakrát předtím, ale do třetice mu to opravdu vyšlo. Největší novinářskou událostí onoho týdne - před kterou beznadějně bledlo všecko ostatní - byl příchod brazilského fotbalisty Helena de Freitas do klubu Deportivo Junior; nemínili jsme ovšem soupeřit se sportovními časopisy, nýbrž ho pojmout jako zprávu, která má mimořádný kulturní i společenský význam. Crónica se nechtěla nikam zařadit podle takových hledisek, zvlášť když šlo o něco natolik populárního jako fotbal. Rozhodnutí bylo jednomyslné a práce rychlá a dobrá.
Připravili jsme si předem tolik materiálu, že jediné, co jsme teď museli doplnit, byla reportáž o Helenovi; napsal ji Germán Vargas, mistr onoho žánru a zapřisáhlý fotbalový fanoušek. První číslo se objevilo na prodejních stáncích ve stanovený den, v sobotu 29. dubna 1950, ve svátek svaté Kateřiny ze Sieny, pisatelky blankytných dopisů na tom nejkrásnějším náměstí na světě. V podtitulku Cróniky stálo heslo, které jsem na poslední chvíli vymyslel: "Váš nejlepší víkend." Věděli jsme, že se tím dostáváme do střetu s nezažitým purismem, jenž v kolumbijském tisku oněch let převládal, ovšem pro to, co jsme tím heslem chtěli vyjádřit, nebyl ve španělštině odpovídající výraz se stejnými významovými odstíny. Na první stránce byla perokresba Helena de Freitas, dílo Alfonsa Mela, jediného portrétisty ze tří kreslířů, které jsme měli.
Navzdory spěchu na poslední chvíli a malé reklamě našeho časopisu stačili zájemci rozebrat celý náklad dávno předtím, než následující den - v neděli 30. dubna - redakce v plném počtu dorazila na městský stadion, kde se hrálo utkání roku mezi oběma místními kluby, Deportivem Junior a Sportingem. Sama redakce byla rozdělená, poněvadž Germán a Álvaro fandili Sportingu, kdežto Alfonso a já jsme byli přívrženci Junioru. Už pouhé jméno Helena de Freitas a vynikající reportáž Germána Vargase nicméně stačily udržet při životě mylnou představu, že Crónica konečně je velký sportovní časopis, na který celá Kolumbie čekala.
Na stadionu byla hlava na hlavě. V šesté minutě prvního poločasu dal Heleno de Freitas tvrdou ranou zleva ze středu pole svůj první gól v Kolumbii. I když Sporting nakonec vyhrál 3 : 2, odpoledne patřilo Helenovi a hned po něm i nám, tak výstižně jsme zvládli onu věšteckou první stránku. Žádná lidská ani božská moc by toho dne ovšem nedokázala vysvětlit nikomu z čtenářů, že Crónica není sportovní časopis, nýbrž kulturní týdeník, jenž Helena de Freitas pouze uctil jako jednu z velkých zpráv roku.
Nebyla to ovšem jen šťastná trefa několika nováčků: Tři z nás o fotbalu čas od času psali ve svých sloupcích na témata všeobecného zájmu, včetně samozřejmě Germána Vargase. Alfonso Fuenmayor byl pravidelným návštěvníkem fotbalových zápasů a Álvaro Cepeda byl po léta kolumbijským dopisovatelem Sporting News, který vycházel v Saint Louis ve státě Missouri. Nicméně ti čtenáři, o které jsme opravdu stáli, nepřijali následující čísla s otevřenou náručí, a fanouškové ze stadionů nás bez lítosti pustili k vodě.
Ve snaze napravit, co jsme zbabrali, jsme se v redakční radě usnesli, že tentokrát to budu já, kdo napíše ústřední reportáž o Sebastiánu Berascocheovi, další z uruguayských hvězd Deportiva Junior, v naději, že dokážu smířit fotbal a literaturu, jak jsem to ve
svém každodenním sloupku tolikrát zkoušel s jinými tajnými vědami. Posedlost míčem, kterou mne Luis Carmelo Correa kdysi nakazil na dvorech v Catace, ve mně ovšem mezitím poklesla téměř na nulu. Navíc jsem patřil k předčasným fanouškům karibského baseballu neboli peloty, jak jsme mu říkali místním jazykem. Nicméně jsem onu výzvu přijal.
Za vzor mi samozřejmě posloužila reportáž Germána Vargase, ale poučil jsem se i z dalších, a ulevilo se mi během dlouhého rozhovoru s Berascocheou, inteligentním a příjemným člověkem s velice jasnou představou, kterou o sobě chtěl sdělit svým divákům. Problém byl v tom, že jsem ho jen podle jeho příjmení označil za příkladného Baska a také jsem ho tak popsal, aniž bych si připustil takovou maličkost, že je černý jako bota a pochází z nejtemnější Afriky. Byl to ten největší kopanec, jaký jsem v životě udělal, a k tomu ve chvíli, kdy si časopis stál nejhůř; takže jsem se do hloubi duše ztotožnil s dopisem čtenáře, který mne prohlašoval za sportovního novináře, jenž nedokáže rozeznat míč od tramvaje. Dokonce i Germán Vargas, vždycky tak zdrženlivý ve svých soudech, po letech ve svých vzpomínkách prohlásil, že reportáž o Berascocheovi byla to nejhorší, co jsem v životě napsal. Myslím, že přeháněl, ale ne příliš, poněvadž nikdo se v tom řemesle nevyznal líp než on, a své zprávy a reportáže psal vždycky tak plynulým slohem, jako kdyby je nahlas diktoval sazečovi.
Nezřekli jsme se fotbalu ani baseballu, poněvadž oba sporty byly na karibském pobřeží oblíbené, víc jsme se však věnovali současným událostem a literárním novinkám. Nebylo to nic platné: nikdy jsme nedokázali překonat mylnou představu, že Crónica je sportovní časopis, zato fanouškové ze stadionů svůj omyl rozpoznali a ponechali nás našemu osudu. Takže jsme ji vydávali dál, jak jsme si předsevzali, i když od třetího týdne se spíš jen nerozhodně potácela a nevěděla, kudy dál.
Já jsem však přesto neklesal na mysli. Má cesta s matkou do Cataky, památný rozhovor s donem Ramónem Vinyesem a

mé důvěrné vztahy se skupinou z Barranquilly mi dodaly novou sílu, která už mi navždy zůstala. Od té doby jsem si už nevydělal ani centavo jinak než psacím strojem, a to mi připadá jako větší úspěch, než by si snad někdo myslel, poněvadž první honoráře, jež mi umožnily žít z mých povídek a románů, mi zaplatili až po čtyřicítce, když už jsem předtím vydal čtyři knihy, které mi skoro nic nevynesly. Až do té doby byl můj život jediná nekonečná houšť úskoků, vytáček a klamných představ, jak jsem znovu a znovu unikal nesčetným svodům, které ze mne chtěly udělat cokoliv jiného, jenom ne spisovatele.

3

Když pohroma v Aracatace dospěla do konce, dědeček byl po smrti a všecko, co snad mohlo zbývat z jeho nejisté moci, bylo to tam, nám, kteří jsme z ní žili, zůstal jen stesk po minulosti. Teď, když už vlakem nikdo nepřijížděl, byl celý dům jako bez duše. O Minu a o Francisku Simodoseu pečovala Elvira Carrillová, která se jich ujala s otrockou oddaností. Když potom babička úplně pozbyla zrak i rozum, rodiče si ji vzali k sobě, aby se měla líp, aspoň než umře. Teta Francisca, stará panna a trpitelka, zůstala stejná jako vždycky, a s neslýchanou vyřídilkou a neomalenými průpovídkami odmítala komukoliv předat klíče od hřbitova i pečení hostií na svátost oltářní s tím, že kdyby to byla jeho vůle, Bůh by si ji už k sobě povolal. Jednoho dne, který se nijak nelišil od ostatních, však usedla ve dveřích své ložnice, s několika ze svých běloskvoucích prostěradel, nastříhala si z nich na míru a ušila si vlastní rubáš tak mistrovsky, že i smrt víc než dva týdny počkala, aby ho stačila dokončit. Ten večer pak při dobrém zdraví ulehla na smrtelné lože, aniž se s někým rozloučila či trpěla nějakou nemocí nebo bolestmi. Teprve potom zjistili, že předchozího večera si už vyplnila úmrtní list a zařídila všechny náležitosti svého vlastního pohřbu. Elvira Carrillová, která rovněž z vlastní vůle nepoznala muže, zůstala teď sama v nesmírné samotě velkého domu. Vždycky o půlnoci ji probouzelo kašlající strašidlo v sousedních ložnicích, nikdy jí to však nepřišlo, poněvadž byla zvyklá sdílet i úzkosti nadpřirozeného světa.

Naopak její bratr a dvojče, Esteban Carrillo, zůstal až do pozdního věku činorodý a zachoval si jasnou mysl. Když jsem s ním jedenkrát snídal, vybavilo se mi až do těch nejmenších podrobností, jako kdybych to měl znovu před očima, jak se jeho otce kdysi pokoušeli shodit přes palubu člunu na Velké bažině,

všichni společně ho zvedli do vzduchu a zmlátili ho, jako kdysi mezkaři Sancha Panzu. V té době byl už Dědánek po smrti a já jsem tu historku strýci Estebanovi vypravoval, poněvadž mi připadala zábavná. Ten však prudce vyskočil ze židle, rozzuřený tím, že jsem o tom nikomu neřekl hned, jak se to stalo, a naléhal na mne, abych si v paměti vybavil muže, který s dědečkem tehdy mluvil, aby mu řekl, kdo se ho to pokoušel utopit. Nechápal také, že se Dědánek nebránil, když přitom byl dobrý střelec, který se během dvou občanských válek mnohokrát octl v palebné linii, spával s revolverem pod polštářem a už v mírových časech zabil nepřítele v souboji. V každém případě, prohlásil Esteban, nikdy nebylo pozdě, aby on a jeho bratři tu urážku odplatili. Takový byl guajirský zákon: za příkoří, které se stalo někomu z rodiny, museli zaplatit všichni mužští příslušníci rodiny pachatele, a strýc Esteban byl natolik odhodlaný jednat, že vytáhl revolver, který měl za pasem, a položil ho na stůl, aby neztrácel čas, než ze mne dostane úplně všecko. Kdykoliv jsme se od té doby na svých toulkách setkali, vždycky znovu zadoufal, že jsem si mezitím vzpomněl. Jedenkrát navečer se objevil v mém kutlochu v redakci - v době, kdy jsem prozkoumával minulost naší rodiny pro svůj první román, který jsem nedokončil - a navrhl mi, abychom onen útok na dědečkův život společně znovu přešetřili. Nikdy se toho nevzdal. Když jsem ho naposled potkal v Cartageně de Indias, už starého a s nemocným srdcem, rozloučil se se mnou se smutným úsměvem:

"Nechápu, jak ses mohl stát spisovatelem, když máš tak špatnou paměť."

Když už jsme v Aracatace neměli, co si počít, otec se s námi znovu přestěhoval do Barranquilly, kde si zařídil další lékárnu, bez jediného centava kapitálu, ale s výhodnými úvěry od velkoobchodníků, s kterými spolupracoval už při těch předchozích. Jak jsme říkali doma, nebyla to pátá lékárna, nýbrž stále jedna a táž,

kterou jsme stěhovali z jednoho města do druhého podle toho, co otci v tu chvíli vnukl jeho podnikatelský smysl: dvakrát v Barranquille, dvakrát v Aracatace a jednou v Sincé. Žádná z nich mu skoro nic nevynášela, ale dluhy, které nadělal, se daly zaplatit. Rodina bez prarodičů, strýců a tet a bez služebnictva se teď scvrkla na rodiče a děti: za devět let manželství nás už bylo šest, tři chlapci a tři děvčata.

Ona novinka v mém životě mne velice znepokojovala. Předtím jsem v Barranquille už několikrát byl na návštěvě u rodičů, jako malý chlapec a vždycky jen nakrátko, a mé vzpomínky z té doby jsou jen útržkovité. Poprvé jsem tam byl jako tříletý, když jsme tam jeli, poněvadž se narodila má sestra Margot. Vzpomínám si na pach bahna v přístavu za svítání, na drožku s jedním koněm a na drožkáře, jenž bičem odháněl nosiče, kteří se mu v prázdných a uprášených ulicích pokoušeli vylézt na kozlík. Vzpomínám si na žlutohnědé zdi a zeleně natřené dřevěné dveře a okna porodnice, kde se maličká narodila, a těžký pach nemocnice, který tam bylo cítit. Novorozené děvčátko leželo na úplně obyčejné železné posteli na konci prázdné místnosti, vedle ženy, která bezpochyby byla má matka, a z které si dokážu vybavit jen tělo bez tváře; chabě ke mně natáhla ruku a vzdychla:

"Ty už se na mne nepamatuješ."

Nic víc. Takže první určitá vzpomínka, kterou na ni mám, je o několik let pozdější, jasná a nepochybná, nedokázal jsem si ji však časově vymezit. Muselo to být při některé matčině návštěvě v Aracatace po narození Aidy Rosy, mé druhé sestry. Byl jsem na dvoře a hrál jsem si s čerstvě narozeným jehňátkem, které mi Santos Villero přinesl v náručí až z Fonseky, když se přihnala teta Mama a oznámila mi hlasitým výkřikem, který mi nahnal strach:

"Přijela tvá maminka!"

Bezmála mne dovlekla až do obývacího pokoje, kde na židlích, vyrovnaných u stěny jako při nějaké smuteční slavnosti, seděly všechny ženy z domu a několik sousedek. Při mém nenadálém příchodu rozhovor ustal. Zkoprněle jsem zůstal stát ve dveřích a nevěděl jsem, která z nich všech je má matka, až ke mně rozpřáhla náruč a řekla tím nejlaskavějším hlasem, jaký jsem v životě slyšel:

"Vždyť už je z tebe málem dospělý mužský!"
Měla krásný římský nos, byla důstojná a bledá, a díky módě, která se toho roku nosila, jí to slušelo ještě víc než jindy: měla hedvábné šaty barvy slonové kosti se sníženým pasem, trojitý perlový náhrdelník, stříbrné střevíčky s přezkami a na vysokém podpatku, a měkký slaměný klobouk do zvonu, jaké se nosily v němých filmech. Ve chvíli, kdy mne objala, zaplavila mne její vlastní vůně, podle které jsem ji pak už vždycky poznal, a celý jsem se roztřásl návalem viny; chápal jsem, že se patří, abych ji miloval, ale cítil jsem, že to není pravda.
Zato nejstarší vzpomínka, kterou mám na otce, je ověřená a jasná: pochází z 1. prosince 1934, dne, kdy mu bylo třiatřicet. Vidím ho, jak kvapně a vesele vchází dlouhými kroky do dědečkova domu v Catace, v saku, vestě i kalhotách z bílého lněného plátna a v kulatém slamáku. Kdosi ho objal a blahopřál mu, a zeptal se přitom, kolikáté narozeniny to má. Jeho odpověď jsem nikdy nezapomněl, možná proto, že jsem jí tenkrát nerozuměl:
"Kristova léta."
Vždycky jsem uvažoval, proč mi ona vzpomínka připadá tak prastará, když jsem bezpochyby už předtím v otcově společnosti pobýval kolikrát.
Nikdy jsme nebydleli pod jednou střechou, ale po narození Margot se mnou dědeček a babička začali do Barranquilly občas jezdit, takže když přišla na svět Aida Rosa, necítil jsem se tam už
tak cizí. Myslím, že v Barranquille rodiče žili šťastně. Měli tam lékárnu, a později si v obchodní čtvrti otevřeli ještě jednu. Znovu jsme uviděli babičku Argemiru - maminku Gime - a dva z jejích potomků, Julia a Enu, která byla velice krásná, ale v celé rodině pověstná svou smůlou. Umřela v pětadvaceti letech, neznámo nač, a dodnes se říká, že jí na onen svět pomohly čáry snoubence, s kterým se nepohodla. Jak jsme vyrůstali, maminka Gime mi připadala rok od roku víc milá a víc prostořeká.
Ve stejné době mi rodiče způsobili citovou úhonu, která po sobě zanechala jizvu, jež se jen ztěžka hojila. Bylo to v den, kdy matku zachvátily teskné vzpomínky, sedla si ke klavíru a začala vyťukávat ‚Když hudba v sálu dohrála´, památný valčík jejich tajných námluv, a otec to ještě doplnil romantickou nezvedností: vytáhl odložené housle, i když jim chyběla jedna struna, a doprovázel ji. Matka se bez obtíží přizpůsobila stylu jeho romantických dostaveníček a hrála líp než jindy, až se pak na něho přes rameno potěšeně ohlédla a zjistila, že má oči plné slz. "Na koho to vzpomínáš?" zeptala se ho s krutou prostomyslností. "Na večer, kdy jsme ho poprvé hráli spolu," odpověděl jí, jak mu to onen valčík napověděl. Nato matka zuřivě uhodila oběma rukama do kláves.
"Jenže to nebylo se mnou, ty pokrytče!" rozkřikla se na něho. "Ty víš dobře, s kterou jsi ho hrál, a pláčeš pro ni."
Nevyslovila žádné jméno, ani tenkrát, ani nikdy potom, ale při tom křiku jsme na nejrůznějších místech domu všichni ztuhli hrůzou. Luis Enrique a já jsme vždycky měli tajné důvody mít strach, takže jsme oba zalezli pod postel. Aida utekla k sousedům a Margot postihla nenadálá horečka, takže celé tři dny blouznila. Dokonce i mladší sourozenci už byli zvyklí na ony výbuchy matčiny žárlivosti, když jí oči plály hněvem a římský nos měla špičatý jako nůž. Viděli jsme ji, jak s obdivuhodným klidem
sundává obrazy v obývacím pokoji a s hlasitým řinčením skla jeden po druhém rozbíjí o zem. Přistihli jsme ji, jak kus po kusu očichává otcovo prádlo, než ho hodila do prádelního koše. Ani po onom tragickém duetu se nic víc nestalo, ale florentský ladič si klavír odvezl s tím, že ho má prodat, a housle - spolu s revolverem - zůstaly ležet zapomenuté v prádelníku.
Barranquilla v té době byla předvojem občanského pokroku, krotkého liberalismu a politického soužití. Její vzestup a hospodářský rozkvět rozhodujícím způsobem ovlivnil konec občanských válek, které zemi sužovaly víc než sto let, od chvíle, kdy získala nezávislost na Španělsku, a později i úpadek banánové oblasti, smrtelně zasažené krutým útlakem, který tam zavládl po velké stávce.
Až do té doby ovšem nic nedokázalo potlačit podnikavého ducha místních lidí. V roce 1919 si mladý průmyslník Mario Santodomingo - otec Julia Maria - získal všeobecný věhlas, když zahájil provoz kolumbijské letecké pošty: z cvičného letounu, který řídil Američan William Knox Martin, shodil na pláž u Puerto Colombia, pět mil od Barranquilly, plátěný pytel s padesáti sedmi dopisy. Když skončila první světová válka, přijela skupina německých letců - mezi nimi Helmuth von Krohn - a zřídila v kraji letecké linky s Junkersy F 13, prvními obojživelníky, které po řece Magdaleně skákaly z jednoho místa na druhé jako zázračné kobylky, s šesti nebojácnými pasažéry a pytli s poštou. To byl zárodek Kolumbijsko-německé společnosti pro leteckou dopravu - KNSPLD - jedné z nejstarších na světě.
Při našem posledním stěhování do Barranquilly jsem nezměnil pouze město a dům; v jedenácti letech jsem náhle změnil i otce. Ten nový byl úžasný člověk, ovšem jeho představa o otcovské autoritě se velice lišila od šťastného života, jaký jsme spolu s Margaritou až dosud vedli u dědečka a u babičky. Zvykli jsme si být svými
vlastními pány, a bylo pro nás těžké přizpůsobit se řádu, který stanovil někdo jiný. To nejdojemnější a nejobdivuhodnější na otci bylo, že to byl naprostý samouk a nejhltavější čtenář, jakého jsem kdy poznal, zároveň však i naprosto nesoustavný. Od té doby, co opustil studium medicíny, usilovně o vlastní újmě studoval homeopatii, která v té době nevyžadovala akademické vzdělání, a oprávnění k tomu, aby ji mohl provozovat, získal s vyznamenáním. Na druhé straně mu chyběla houževnatost, s jakou matka dokázala snášet svízelné situace. Ty nejhorší trávil v rohoži ve svém pokoji; přečetl přitom každý potištěný papír, který mu přišel do ruky, a luštil křížovky. Se skutečností však měl neřešitelné problémy. Pociťoval až bájeslovný obdiv k bohatým lidem, ne ovšem k těm, kteří přišli k penězům bůhvíjak, nýbrž k těm, kteří si je vydělali poctivě a díky svým schopnostem. I za bílého dne a s otevřenýma očima hromadil ve své představivosti obrovská jmění, k tomu tak snadno, že nechápal, proč na to nepřišel už dávno. S oblibou uváděl jako příklad nejpodivnější bohatství, o kterém se doslechl v Dariénu: dvě stě mil březích prasnic. Takové neslýchané příležitosti se ovšem nenaskýtaly tam, kde jsme žili, nýbrž ve ztracených rájích, o kterých občas slýchal při svém potulném životě telegrafisty. Smysl pro skutečnost mu fatálně chyběl, a tak jsme nejistě přežívali od jednoho nezdaru ke druhému, navíc i s dlouhými obdobími, kdy nám nespadly z nebe dokonce ani kůrky každodenního chleba. Tak či

tak, ve šťastných i v těžkých chvílích nás rodiče naučili těšit se z těch prvních a snášet ty druhé s pokorou a důstojností katolíků ze staré školy.
Jedinou zkouškou, která mi ještě chyběla, bylo jet někam s otcem sám, a na to došlo, když mne vzal s sebou do Barranquilly, abych mu pomohl zařídit lékárnu a všecko připravit, aby za námi mohli přijet ostatní. Překvapilo mne, že když jsme spolu byli sami, jednal se mnou jako s dospělým, vlídně a uctivě, a dokonce mi
svěřoval úkoly, které se na můj věk nezdály nijak lehké, zvládl jsem je však dobře a nadšeně, i když s tím ne vždycky souhlasil. Měl ve zvyku nám vypravovat historky z dětství v jeho rodném městečku, rok od roku je však opakoval pro další, kteří mezitím přišli na svět, takže pro nás, kteří už jsme je znali, ztrácely půvab. Zašlo to tak daleko, že my starší jsme se zvedali od stolu, když s nimi po obědě začal. Luis Enrique ho v jednom dalším ze svých záchvatů upřímnosti urazil, když na odchodu prohlásil:
"Zavolejte mne, až dědeček zas umře."
Jeho bezprostřední výlevy otce dráždily a rozmnožovaly dlouhou řadu důvodů, které už měl, aby Luise Enriqueho poslal do polepšovny v Medellínu. Ke mně se však v Barranquille choval jinak. Odložil svou sbírku zábavných historek a líčil mi zajímavé zážitky z těžkého mládí, které prožil se svou matkou, pověstné skrblictví svého otce a potíže, které měl, když hodlal studovat. Ony vzpomínky mi pomohly líp snášet některé jeho vrtochy a chápat, proč pro mne někdy nemá pochopení.
Během té cesty jsme mluvili i o knihách, které jeden nebo druhý přečetl nebo které si chtěl přečíst, a v ubohých stáncích na tržišti se nám podařilo sehnat celou spoustu příběhů o Tarzanovi, detektivek a povídek o hvězdných válkách. Málem jsem se však stal i obětí jeho praktického smyslu, obzvlášť když rozhodl, že budeme jíst jen jednou denně. Poprvé jsme se nepohodli, když mne přistihl, jak se pokouším limonádami a sušenkami zaplnit prázdnotu, kterou jsem sedm hodin po obědě navečer cítil v žaludku, a neuměl jsem mu vysvětlit, kde jsem na ně vzal peníze. Neodvážil jsem se mu přiznat, že mi matka potajmu podstrčila několik pesos, poněvadž předem tušila asketické pořádky, jaké na svých cestách nastoloval. Onen spiklenecký vztah s matkou vydržel tak dlouho, dokud na to měla prostředky. Když jsem byl v internátu na gymnáziu, přidávala mi do kufru všelijaké mycí a toaletní potřeby, a pohádkovou částku desíti pesos v krabičce od mýdla Reuter, v bláhové představě, že ji otevřu až ve chvíli nouze. Ostatně to byla pravda, poněvadž pro nás, kteří jsme studovali daleko od domova, byla kterákoliv chvíle ta nejvhodnější k tomu, abychom našli deset pesos.
Otec dbal na to, aby mne večer nenechával v lékárně v Barranquille samotného, jeho řešení však mne v mých dvanácti letech vždycky příliš nepotěšila. Večerní návštěvy u přátel pro mne byly úmorné, poněvadž tam, kde měli děti stejného věku, je v osm hodin zahnali na kutě, a já jsem se užíral nudou a ospalostí na úhoru společenských tlachů. Jednou večer jsem zřejmě usnul na návštěvě u jeho známého lékaře, a nevěděl jsem, jak a v kolik hodin jsem se probudil, ale šel jsem po zcela neznámé ulici. Neměl jsem sebemenší tušení, kde jsem, ani jak jsem se tam dostal, a dalo se to vykládat jedině jako záchvat náměsíčnictví. V rodině se nic takového nikdy nevyskytlo, ani se to do dneška neopakovalo, nadále to však zůstává jediné možné vysvětlení. První, co mne zarazilo, když jsem se probudil, byla výkladní skříň nějakého kadeřnictví se zářícími zrcadly, kde obsluhovali tři nebo čtyři zákaznice a na hodinách nad nimi bylo deset minut po osmé, zcela nepředstavitelná hodina na to, aby chlapec mého věku byl na ulici sám. Natolik mne to vyděsilo, že jsem popletl jméno rodiny, u které jsme byli na návštěvě, a nepamatoval jsem si správně ani jejich adresu, někteří kolemjdoucí si to však dokázali srovnat a zavedli mne na správné místo. Celé okolí bylo vzhůru nohama a všichni se zděšeně dohadovali, kam jsem mohl zmizet. Věděli o mně jen to, že jsem se uprostřed rozhovoru zvedl ze židle, a mysleli, že jsem šel na záchod. Nikdo však nechtěl věřit, že jsem měl záchvat náměsíčnosti, a ze všech nejmíň můj otec, který si to beze všech cavyků vyložil jako rošťárnu, která mi nevyšla.
Naštěstí jsem si napravil pověst hned několik dní nato, když mne nechal u jiných přátel a sám šel na jakousi obchodní večeři.
Shromážděná rodina se ovšem zcela soustředila na oblíbenou hádankářskou soutěž na stanici Atlantik, která tentokrát zněla neřešitelně: ‚Který tvor změní jméno, když se převrátí vzhůru nohama?´ Jakýmsi zázrakem jsem správnou odpověď právě toho odpoledne četl v posledním vydání Bristolského kalendáře, a připadla mi jako špatný vtip: jediný tvor, který takovým způsobem změní jméno, je motýl smrtihlav, poněvadž když se převrátí, stane se z něj smrtinoh. Potajmu jsem to řekl jednomu z děvčat, a ta nejstarší se vrhla k telefonu a oznámila tu odpověď stanici Atlantik. Získala první cenu, která by bývala stačila, abychom zaplatili nájem na tři měsíce: sto pesos. Zakrátko místnost zaplnili hlučící sousedé, kteří pořad poslouchali také a přispěchali blahopřát rodině k výhře, tu však víc než peníze nadchlo vítězství v soutěži, která znamenala úplný převrat v rozhlasovém vysílání na karibském pobřeží. Nikdo si už ani nevzpomněl, že tam jsem. Když si pro mne otec přišel, připojil se k rodinnému veselí a připil jim na oslavu vítězství, nikdo mu však neřekl, kdo soutěž doopravdy vyhrál.
V té době jsem si vydobyl i další právo, když mi otec dovolil, abych chodil sám na nedělní ranní představení v biu Kolumbie. Poprvé se u nás promítaly seriály s jedním dílem každou neděli, a přinášely napětí, které nám pak během celého týdne nedopřálo jediný klidný okamžik. Invaze Mongů byla první meziplanetární epopej, kterou až mnoho let nato v mém srdci nahradila Vesmírná odysea Stanleyho Kubricka. Všechny však nakonec překonala argentinská kinematografie, filmy s Carlosem Gardelem a s Libertad Lamarquovou.
Za necelé dva měsíce jsme zařídili lékárnu, opatřili jsme dům, kde jsme měli bydlet, a vybavili jsme ho nábytkem. Lékárna byla na rušném nároží v samém středu obchodní čtvrti, jen čtyři bloky od Bolívarovy třídy. Náš budoucí dům naopak stál v okrajové uličce sešlé a veselé Dolní čtvrti, ovšem nájemné neodpovídalo tomu,
jaký byl, nýbrž tomu, co se snažil předstírat: gotická budova, obložená žlutým a červeným marcipánem, a se dvěma válečnými minarety.
Hned toho dne, kdy nám předali prostory lékárny, pověsili jsme si rohože na sloupky v zadní místnosti a tam jsme se

pak ve spánku celé noci pomalu vařili ve vlastním potu; když jsme se pak nastěhovali do našeho domu, zjistili jsme, že tam nejsou kruhy na rohože, položili jsme si však matrace na podlahu a spalo se nám tam výtečně, jakmile jsme si vypůjčili kocoura, aby odháněl myši. Když pak přijela i matka se všemi ostatními, dům ještě nebyl úplně zařízený a chybělo tam kuchyňské náčiní a spousta dalších věcí, nutných k životu.
Vzdor svým uměleckým aspiracím to byl úplně obyčejný dům a sotva jsme se tam vešli; měl jenom obývací pokoj, jídelnu, dvě ložnice a dlážděný dvorek. Ve skutečnosti nestál ani za třetinu nájemného, které jsme za něj platili. Matka se zděsila, když si ho prohlédla, manžel ji však uklidnil příslibem zářné budoucnosti. Tak to mezi nimi chodilo vždycky: nebylo možné si představit dva tak odlišné lidi, kteří by si tak dobře rozuměli a milovali jeden druhého.
To, jak teď matka vypadala, na mne velice zapůsobilo. Byla po sedmé těhotná a zdálo se mi, že má víčka a kotníky stejně opuchlé, jako přibrala v pasu. Bylo jí třiatřicet a byl to už pátý dům, který zařizovala. Zarazilo mne její duševní rozpoložení, které se od prvního večera dál a dál zhoršovalo: děsila se představy, kterou si bez nejmenšího opodstatnění sama vymyslela, že právě tam bydlela Žena X, než ji někdo ubodal. Onen zločin se stal před sedmi lety, když rodiče žili v Barranquille poprvé, a byl tak hrůzný, až se matka zařekla, že už tam nikdy bydlet nechce. Nejspíš už na to zapomněla, když teď zas přijela, ony černé myšlenky se jí však rázem vrátily hned první noc v onom ponurém domě, ve kterém okamžitě zavětřila jakýsi závan z Drákulova hradu.
První zpráva o Ženě X pronikla na veřejnost, když objevili její nahé tělo v tak pokročilém rozkladu, že už nebylo k poznání. Jen stěží se podařilo zjistit, že jí ještě nebylo třicet let, měla černé vlasy a přitažlivý obličej. Policie se domnívala, že ji nejspíš pohřbili zaživa, poněvadž si levou rukou zděšeně zakrývala oči a pravou paži držela nad hlavou. Jediné stopy, které mohly objasnit její totožnost, byly dvě modré stužky a ozdobný hřebínek, který možná nosila mezi copy. Z množství různých domněnek se zdála nejpravděpodobnější ta, že to byla jistá francouzská tanečnice pochybné pověsti, jež zmizela právě tehdy, kdy k zločinu mohlo dojít.
Barranquilla se oprávněně těšila pověsti nejhostinnějšího a nejpokojnějšího města v zemi, ovšem každoročně tu došlo k jednomu hrůznému zločinu. Žádný z těch předchozích nicméně nevzrušoval veřejné mínění tolik a tak dlouho jako případ oné bezejmenné ubodané ženy. Deník La Prensa, v té době jeden z nejvýznamnějších v zemi, všichni měli za průkopníka nedělních obrázkových seriálů - o Bucku Rogersovi a Tarzanovi z rodu opic - už od prvních let se však prosadil i jako jeden z velkých předchůdců černé kroniky. Několik měsíců udržoval město v napětí palcovými titulky a překvapujícími odhaleními, které ať už právem či neprávem jejich zapomenutého pisatele proslavily po celé zemi.
Úřady se pokoušely jeho informace potlačit s tím, že narušují vyšetřování, čtenáři jim však nakonec věřili míň než odhalením v La Prense. Jejich názory se natolik lišily, že se všichni několik dnů doslova třásli strachy, a přinejmenším jednou přiměly vyšetřovatele změnit směr. To už obraz Ženy X v lidové obraznosti tak hluboko zakořenil, že v mnoha domech zavírali dveře na řetěz, držely se mimořádné noční hlídky v obavách, že se vrah, který byl ještě stále na svobodě, pokusí ve svých ohavných zločinech pokračovat, a vyšlo nařízení, že dospívající dívky nesmějí po šesté večer samy vycházet z domu.
Pravdu nicméně nikdo nezjistil; teprve za nějakou dobu ji prozradil sám pachatel zločinu, Efraín Duncan, jenž přiznal, že skutečně zabil svou manželku Ángelu Hoyosovou v den, který soudní lékaři vypočítali, a pohřbil ji na místě, kde pak našli ubodanou mrtvolu. Příbuzní poznali stužky modré barvy i hřebínek, které Ángela měla ve vlasech, když 5. dubna odešla s manželem z domu s tím, že údajně jedou do Calamaru. Případ se bez dalších pochyb uzavřel díky nenadálé a nepředstavitelné náhodě, kterou jako kdyby vytřepal z rukávu autor fantastických románů: Ángela Hoyosová měla úplně stejnou sestru dvojče, takže se podařilo jednoznačně prokázat její totožnost.
Legenda o Ženě X se zhroutila a změnila se v obyčejný zločin z vášně, záhada totožné sestry však nadále přežívala, poněvadž lidé si začali myslet, že to byla sama Žena X, která se temnými čarami vrátila mezi živé. Všude zavírali dveře na závoru a stavěli k nim zátarasy z nábytku, aby se v noci nedostal dovnitř vrah, s pomocí kouzel uprchlý z vězení. V zámožných čtvrtích přišli do módy lovečtí psi, vycvičení proti vrahům schopným přelézat zdi. Má matka nikdy opravdu nedokázala přemoci strach, dokud ji sousedé nepřesvědčili, že náš dům v Dolní čtvrti v dobách Ženy X ještě vůbec nestál.
10. července 1939 matka porodila děvčátko krásných indiánských rysů; pokřtili ji jménem Rita, dík neochabující úctě, které se u nás těšila svatá Rita z Casie, založené mezi mnoha jinými ctnostmi i na trpělivosti, s jakou snášela hanebné chování svého manžela, jenž se dostal na scestí. Matka nám vyprávěla, jak jednou večer přišel domů otupělý alkoholem sotva minutu poté, co se jim nějaká slepice vykálela na stůl v jídelně. Manželka už nestačila sněhobílý ubrus očistit, aspoň však trus zakryla talířem, aby ho manžel neuviděl, a pospíšila si odvrátit jeho pozornost povinnou otázkou:
"Co bys chtěl k večeři?"
Muž jenom zavrčel:
"Hovno."
Nato manželka onen talíř zvedla a řekla mu se svou svatou dobrotou:
"Tady ho máš."
Legenda tvrdí, že to i jejího muže přesvědčilo, že jeho manželka je světice, a přestoupil na víru Kristovu.
Naše nová lékárna v Barranquille znamenala naprosté fiasko, které zmírňovala leda snad rychlost, s jakou to otec vytušil. Několik měsíců přežíval, jak se jen dalo, a každodenně vytloukal klín klínem, pak se však jeho těkavá povaha projevila víc než kdy předtím. Sbalil si svůj cestovní vak a vydal se hledat poklady, ležící v těch nejméně očekávaných vesnicích na řece Magdalena. Před odjezdem mne představil svým společníkům a přátelům a s jistou obřadností jim oznámil, že dokud bude pryč, zastupuji ho já. Nevím, zda to řekl v žertu, jak to s oblibou dělával i ve vážných záležitostech, nebo zda to řekl vážně, jak to rád dělal i v záležitostech, na kterých nesešlo. Předpokládám, že každý si to vyložil, jak chtěl, poněvadž ve dvanácti letech jsem byl nedužívý a bledý a zmohl jsem se sotva na to, abych kreslil a

zpíval. Žena, která nám na dluh dávala mléko, přede všemi i přede mnou matce řekla, aniž by to v nejmenším myslela ve zlém:
"Promiňte, co vám teď řeknu, paní, ale myslím, že ten chlapec vám nedoroste."
Natolik mne to vyděsilo, že jsem pak dlouho čekal, kdy nenadále umřu, a často se mi zdálo, že při pohledu do zrcadla nevidím sám sebe, ale nedonošené tele. Školní lékař u mne zjistil bahenní zimnici, zánět mandlí a černou žluč z toho, že jsem
nadměrně četl nevhodné knihy. Nijak jsem se nesnažil utišovat znepokojení, které to vzbudilo; naopak jsem ještě zdůrazňoval, jak jsem nemohoucí, abych se vyhnul všemu, co by po mně mohli chtít. Otec se tím však ani trochu nevzrušoval a než odjel, svěřil mi po dobu své nepřítomnosti odpovědnost za dům i rodinu:
"Jako kdybych to byl já sám."
V den odjezdu nás všechny svolal do obývacího pokoje, vydal nám pokyny a předem nás vypeskoval za všecko, co bychom v jeho nepřítomnosti mohli udělat špatně, uvědomili jsme si však, že je to všecko jen na oko, aby se nerozplakal. Každému z nás dal pěticentavovou minci, což v tehdejší době bylo pro děti hotové jmění, a slíbil, že nám je vymění za dvě takové, pokud je do jeho návratu zachováme nedotčené. Nakonec se obrátil na mne a promluvil jako evangelium:
"Ve tvých rukou je zanechávám, a ve tvých rukou je doufám zase najít."
Div mi nepuklo srdce, když jsem ho viděl, jak vychází z domu v jezdeckých kamaších a s cestovními vaky přes rameno, a ze všech nejdřív jsem se rozplakal, když se na nás naposled ohlédl, než zahnul za roh a zamával nám na rozloučenou. Teprve v tu chvíli a jednou provždy jsem si uvědomil, jak ho mám rád.
Splnit úkol, kterým mne pověřil, nebylo těžké. Matka si už začínala zvykat, že ji nechává takhle samotnou, nevčas a kdoví na jak dlouho, a zvládala to nerada, ale velice snadno. Vaření a úklid v domě si vynutily, aby i ti nejmenší pomáhali při domácích pracích, a dělali je dobře. V té době jsem poprvé měl pocit, že už jsem dospělý, když jsem si uvědomil, že moji sourozenci se ke mně začali chovat jako ke strýčkovi.
Nikdy jsem nedokázal překonat svou bázlivost. Když jsem teď na vlastní kůži prožíval, čím nás to náš toulavý otec vlastně pověřil, pochopil jsem, že bázlivost je strašák, kterého člověk nikdy
nepřemůže. Pokaždé, když jsem musel chtít něco na dluh, dokonce i v krámech otcových přátel, s kterými se na tom předem dohodl, obcházel jsem celé hodiny kolem domu a potlačoval jsem chuť se rozplakat a nutkání na stolici; a když jsem přece jen sebral odvahu, zatínal jsem zuby tak, že jsem ze sebe nedostal ani hlásek. Našel se i bezcitný obchodník, který mi ještě přidal: "Ty kluku hloupá, přece nemůžeš mluvit se zavřenou pusou." Víc než jednou jsem se vrátil domů s prázdnýma rukama a s nějakou výmluvou, kterou jsem si vymyslel. Nikdy později však už jsem nebyl tak nešťastný, jako když jsem si poprvé chtěl z krámu na rohu zatelefonovat. Majitel mi pomohl s telefonistkou, poněvadž automatický provoz tenkrát ještě nebyl. Ve chvíli, kdy mi podal mluvítko, jako kdyby na mne dýchla smrt. Čekal jsem, že uslyším ochotný hlas, a místo toho na mne vyštěkl někdo, kdo cosi drmolil zároveň se mnou. Pomyslel jsem si, že mi také nerozumí, a zvýšil jsem hlas, jak jsem jen dokázal. Ten druhý rozzuřeně zvedl hlas také:
"Proč na mě ksakru tak hulákáš?"
Vyděšeně jsem zavěsil. Musím přiznat, že i přes všechnu svou touhu dorozumět se s lidmi musím dodnes potlačovat strach z telefonů a z letadel a nevím, jestli to ve mně nezůstalo právě z té doby. Jak jsem vůbec dokázal něco zařídit? Naštěstí mi matka často opakovala odpověď: "Když chceš sloužit, musíš něco vydržet."
První zprávy od otce jsme dostali za čtrnáct dnů, i když jeho dopis nám měl spíš zvednout náladu než něco oznámit. Matka si ho tak vyložila a toho dne si při mytí nádobí zpívala, aby nás povzbudila. V otcově nepřítomnosti byla úplně jiná: chovala se ke svým dcerám jako starší sestra. Natolik se jim přizpůsobovala, že při dětských hrách bývala ze všech nejlepší, dokonce i s panenkami, a občas úplně odložila zábrany a poprala se s nimi, jako by byla jedna z nich. Další dva dopisy od otce byly ve stejném duchu jako ten první a jeho plány zněly tak slibně, že se nám o dost líp usínalo.
Vážným problémem pro nás bylo, že jsme věčně neměli co na sebe. Po Luisovi Enriquem šatstvo nikdo nedědil a nebývalo by to ani možné, poněvadž chodil zvenčí celý uválený a s oblečením nadranc, i když jsme nikdy nepochopili proč. Matka říkávala, že snad musí chodit mezi ploty z ostnatého drátu. Mé sestry - jedné bylo sedm a druhé devět - si navzájem poradily, jak mohly, a dokázaly úplné zázraky; vždycky jsem si říkal, že díky tehdejším strádáním předčasně dospěly. Aida byla vynalézavá a Margot do značné míry přemohla svou bázlivost a k novorozené sestřičce byla laskavá a vlídná. Největší potíže byly se mnou: nejen že jsem musel zařizovat důležité záležitosti, ale i proto, že matka s nadšenou podporou všech ostatních na sebe vzala to riziko a ještě ubírala z peněz na domácnost, aby mne dala zapsat do školy Cartagena de Indias, kam to od nás bylo nějakých deset bloků pěšky.
Přesně podle pozvánky jsme se s přibližně dvaceti dalšími uchazeči dostavili v osm hodin ráno na přijímací pohovor. Naštěstí to nebyla písemná zkouška, nýbrž si nás tři učitelé volali v pořadí, jak jsme se předchozí týden přihlásili, k souhrnné zkoušce podle našich vysvědčení z předchozích škol. Já jsem byl jediný, kdo je neměl, poněvadž jsme si je z montessoriánské školky a základní školy v Aracatace nestačili vyžádat, a matka si myslela, že mne bez nich ke zkoušce ani nepřipustí, já jsem se však rozhodl, že se budu tvářit jako hlupák. Jeden z učitelů mne vyvolal z řady, když jsem mu přiznal, že žádná vysvědčení nemám, druhý si mne však vzal na starost a odvedl mne do své pracovny s tím, že mne vyzkouší, i když jsem s sebou nic nepřinesl. Zeptal se mne, kolik je jeden veletucet, kolik let má dekáda a tisíciletí, dal mi odříkat hlavní města všech departementů, největší řeky v zemi a sousední státy. To všecko mi připadalo všední, až se mne pak zeptal, které knihy jsem četl. Zaujalo ho, že jsem mu jich na svůj věk uvedl tolik a tak různých, a že jsem přečetl Pohádky tisíce a jedné noci ve vydání
pro dospělé, ve kterém nevynechali některé choulostivé úseky, které tak pobuřovaly otce Angaritu. Ke svému překvapení jsem zjistil, že to je významná kniha; vždycky jsem si totiž myslel, že vážní dospělí lidé nemohou věřit, že by z lahví vylézali džinové nebo že by se dveře otvíraly, když vyslovíte zaklínadlo. Žádný z uchazečů přede mnou tam

nezůstal déle než čtvrt hodiny, ať už je přijali nebo odmítli, kdežto já jsem se s učitelem bavil o všem možném víc než půl hodiny. Společně jsme si prohlédli poličku přeplněnou knihami za jeho psacím stolem, mezi nimiž vynikaly svým rozsahem a okázalostí Poklady dětství, o kterých jsem už slyšel, učitel mne však přesvědčil, že v mém věku je prospěšnější Don Quijote. Po půlhodině kvapných poznámek o Námořníku Sindibádovi nebo Robinsonu Crusoem mne doprovodil až k východu, aniž by řekl, zda mne přijmou. Samozřejmě jsem si myslel, že ne, na terase se však se mnou rozloučil stiskem ruky s tím, že v pondělí v osm ráno mám přijít k zápisu do nejvyšší třídy základní školy: do čtvrtého ročníku.

Byl to generální ředitel školy. Jmenoval se Juan Ventura Casalins a vzpomínám na něho jako na přítele z dětství, bez nejmenšího stínu děsivých představ, které v té době o učitelích vládly. Jeho nezapomenutelnou zásluhou bylo, že se k nám všem choval jako k dospělým a sobě rovným, i když se mi nadále zdá, že právě mně věnoval mimořádnou pozornost. Při vyučování mne vyvolával častěji než ostatní a pomáhal mi, aby mé odpovědi byly přiléhavé a jasné. Dovolil mi, abych si nosil domů knihy ze školní knihovny. Dvě z nich, Ostrov pokladů a Hrabě Montecristo, mi v oněch svízelných letech posloužily jako šťastná droga. Hltal jsem je písmeno po písmenu a nemohl jsem se dočkat, co přijde na dalším řádku, a zároveň jsem toužil to nevědět, abych ono kouzlo neporušil. Na nich, stejně jako na Pohádkách tisíce a jedné noci, jsem se naučil a nikdy jsem už nezapomněl, že člověk má číst jen
takové knihy, které ho nutí, aby je četl znovu a znovu.

Zato četba Dona Quijota pro mne vždycky představovala samostatnou kapitolu, poněvadž mne zdaleka nezaujal tak, jak mi pan učitel Casalins předpověděl. Zdlouhavé a přemoudřelé proslovy potulného rytíře mne nudily a hlouposti, které prováděl jeho zbrojnoš, mne ani trochu nepobavily, až jsem si začal říkat, že to snad ani není táž kniha, o které se tolik mluví. Nicméně jsem si pomyslel, že tak moudrý učitel jako ten náš se nemůže mýlit, a snažně jsem Dona Quijota užíval po lžičkách, jako se berou projímadla. Na gymnáziu, kde jsem ho musel studovat jako povinnou četbu, jsem se o něj pokoušel znovu a k uzoufání jsem si ho zošklivil, až mi pak kterýsi z přátel poradil, abych si ho postavil na poličku na záchodě a snažil se ho číst, zatímco se budu věnovat svým každodenním potřebám. Teprve tak jsem ho objevil a nadchl jsem se pro něj, a vychutnal jsem si ho skrz naskrz, takže dokážu přednášet celé epizody zpaměti.

Díky oné požehnané škole mi navíc zůstaly i vzpomínky na město, které už nikdy nebude takové jako tenkrát, a epochu, která se už nevrátí. Byl to jediný dům na vrcholu zeleného pahorku a z jeho terasy bylo vidět dva protikladné světy. Nalevo se rozkládala čtvrt Prado, nejpřepychovější a nejdražší, která mi už na první pohled připadala jako kopie elektrického kurníku United Fruit Company. Nebyla to žádná náhoda: stavěla ji firma amerických městských architektů podle svého vkusu, s normami a cenami z dovozu, a pro zbytek země to byla neselhávající turistická atrakce. Zato napravo byla naše Dolní čtvrť, s uličkami plnými rozpáleného prachu a hliněnými chatrčemi se střechami z palmových listů, které nám v každé chvíli připomínaly, že jsme jen smrtelníci z masa a kostí. Naštěstí se nám ze školní terasy nabízel i panoramatický pohled do budoucna: památná delta řeky Magdaleny, jedna z největších na světě, a šedivý oceán u Popelečního ústí.

28. května 1935 jsme viděli cisternovou loď Taralite, která pod kanadskou vlajkou a pod velením kapitána D. F. McDonalda s oslavným houkáním proplula mezi nebezpečnými útesy a přistála v městském přístavu, kde ji uvítalo burácející hudba a ohňostroj. Tím vyvrcholilo úsilí místních občanů, které si vyžádalo mnoho let a mnoho pesos, aby se z Barranquilly stal jediný námořní a říční přístav v zemi.

Zakrátko nato se letoun, který řídil kapitán Nicolás Reyes Manotas, přehnal nad městskými střechami ve snaze najít nezastavěné místo, kde by nouzově přistál, aby zachránil nejen vlastní kůži, ale i životy těch, na které by se zřítil. Byl to jeden z průkopníků kolumbijského letectví. Primitivní letadlo dostal darem v Mexiku, a sám si ho s mnoha zastávkami přivezl ze Střední Ameriky. Zástup, který se shromáždil na barranquillském letišti, už mu připravil vítězoslavné uvítání s kapesníky, vlajkami a kapelou, Reyes Manotas však ještě chtěl opsat nad městem další dva pozdravné okruhy a přitom mu selhal motor. S doslova zázračnou dovedností dokázal pád ještě vybrat a přistál na ploché střeše jedné budovy v obchodní čtvrti, zapletl se však do kabelů elektrického vedení a zůstal viset na sloupu. Můj bratr Luis Enrique a já jsme ho spolu se vzrušeným zástupem sledovali tak dlouho, jak jsme stačili, spatřili jsme ho však teprve ve chvíli, kdy ho vyprostili, sice s krajní námahou, ale živého a zdravého, a oslavovali ho jako hrdinu. V Barranquille byl i první rozhlasový vysílač v zemi, moderní akvadukt, ze kterého se stala turistická i vzdělávací atrakce, kde návštěvníkům předváděli nejnovější způsob čištění vody, a také hasičský sbor, jehož houkačky a zvony znamenaly hotový svátek pro děti i dospělé od prvního dne, kdy jsme je uslyšeli. Právě v Barranquille se objevila i první sportovní auta s odklápěcí střechou, která zběsilou rychlostí vyrážela do ulic a na nových dlážděných silnicích se rozbíjela na cimprcampr. Pohřební ústav La
Equitativa v návalu černého humoru umístil na výjezdu z města obrovský poutač: ‚Nemusíte tak spěchat, my na vás počkáme.´

Po večerech, kdy jsme už neměli jít kam jinam než domů, nás matka občas sezvala dohromady a předčítala nám otcovy dopisy. Byla to mistrovská díla, která nás ve valné většině měla jen pobavit, v jednom z nich nám však obsáhle líčil, jaké nadšení vzbudila homeopatie mezi dospělými na dolním toku Magdaleny. ‚Některé případy tu vypadají jako zázraky,´ prohlašoval můj otec. Občas jsme měli pocit, že nám už brzy sdělí něco velikého, za celý další měsíc se však vůbec neozval. O velikonocích, když naši dva nejmenší dostali vodní neštovice, jsme neměli jak mu to oznámit, poněvadž ani nejlepší znalci kraje netušili, kde ho hledat.

Právě tehdy jsem v opravdovém životě pochopil význam jednoho ze slov, která dědeček a babička pronášeli nejčastěji: chudoba. Domníval jsem se, že vyjadřuje poměry, v jakých se v domě žilo od té doby, co to s banánovou společností začalo jít s kopce. Stěžovali si na ni od rána do večera. U stolu se už nejedlo na dvě nebo na tři směny jako dřív, ale jen v jediné. Aby se nemuseli zříci posvátného obřadu společných obědů, i když už na ně neměli peníze, začali nakonec jídlo kupovat v hostincích na trhu; bylo dobré a mnohem levnější a nám dětem kupodivu chutnalo víc. Úplně s tím

však přestali, když se Mině doneslo, že někteří pravidelní strávníci se rozhodli, že k nám přestanou chodit, poněvadž už se u nás nejí tak dobře jako dřív.
Naopak chudoba, v jaké rodiče žili v Barranquille, nás sice vyčerpávala, dopřála mi však to štěstí, že jsem s matkou navázal zcela výjimečný vztah. Spíš než abych k ní jen pociťoval přirozenou synovskou lásku, jsem nesmírně obdivoval její povahu mlčenlivé lvice, jež dokázala sveřepě čelit příkořím osudu, a její vztah k Bohu, který mi nepřipadal pokorný, ale vzdorný. Ony dvě příkladné ctnosti jí do života nadaly sebedůvěrou, která ji nikdy
neopustila. V těch nejtěžších chvílích se smála vlastním nápadům, jak všecko zázračně vyřešit; jako když jednou koupila hovězí koleno a každodenně z něj vařila polévku, stále řidší a řidší, až už z něj nakonec nevyždímala vůbec nic. Když se jedné noci strhla strašlivá bouře, spotřebovala vepřové sádlo na celý měsíc: mazala je na knoty z hadříků, poněvadž světlo až do rána nesvítilo a ona sama vštípila těm nejmenším strach ze tmy, aby nelezli z postele.
Zpočátku rodiče navštěvovali spřátelené rodiny, které se také odstěhovaly z Aracataky kvůli banánové krizi a úpadku veřejného pořádku. Byly to okružní cesty, při nichž se řeč pokaždé točila kolem pohrom, které městečko postihly. Když na nás však chudoba dolehla i v Barranquille, už jsme si nikam stěžovat nechodili. Začali jsme se stranit dřívějších přátel, a matka to vyjádřila jedinou větou: ‚Když je někdo chudý, pozná se mu to na očích.´
Až do mých pěti let pro mne smrt znamenala přirozený konec, který čeká všechny ostatní. Nebeské slasti i pekelná muka mi připadaly jako pouhé lekce z katechismu otce Asteteho, kterým jsem se musel naučit nazpaměť, ale mne samotného se netýkaly. Platilo to až do dne, kdy jsem při jednom bdění u zemřelého po očku zahlédl vši, které nebožtíkovi utíkaly z vlasů a bezcílně putovaly po polštářích. Od té doby mne neznepokojoval strach ze smrti, nýbrž stud nad tím, že by i ze mne takhle utíkaly vši před zraky příbuzných, kteří by bděli u mých ostatků. V základní škole v Barranquille jsem si přesto nevšiml, že mám hlavu plnou vší, a zamořil jsem celou rodinu. Nato matka znovu prokázala svou silnou povahu: Odvšivila své potomky jednoho po druhém přípravkem proti švábům a vyčistila celý dům tak důkladně, že si pro to našla slovutný název: veřejný pořádek. Potíž byla v tom, že sotva nás odvšivila, měli jsme vši zas, poněvadž jsem je ve škole znovu chytil. Nato se matka rozhodla řešit to zkrátka a donutila mne, abych se dal ostříhat dohola. Bylo to úplné hrdinství, přijít
v pondělí ráno do školy s plátěnou čepicí na hlavě, se ctí jsem však přečkal posměšky spolužáků a poslední rok základní školy jsem skončil s těmi nejlepšími známkami. Pana učitele Casalinse jsem od té doby už nikdy neviděl, zůstal jsem mu však navěky zavázán vděčností.
Jeden z otcových přátel, kterého jsme vůbec neznali, mi na prázdniny sehnal zaměstnání v tiskárně nedaleko od nás. To, co mi platili, málem nestálo za řeč, a povzbuzovala mne jedině představa, že se naučím řemeslu. Nezůstala mi však ani minuta, abych si tiskárnu vůbec prohlédl, poněvadž mým úkolem bylo urovnávat vytištěné stránky, aby je v dalším oddělení mohli svázat. Útěchou mi bylo, že mi matka dovolila, abych si ze svého výdělku kupoval nedělní přílohu deníku La Prensa s obrázkovými seriály o Tarzanovi, o Bucku Rogersovi - kterému říkali Roger Dobyvatel - a o Mattu a Jeffovi, kteří se tady jmenovali Benitín a Eneas. Ve chvilkách nedělního volna jsem se je naučil kreslit zpaměti a na vlastní pěst jsem pokračoval v příbězích, které ten týden otiskli. Podařilo se mi vzbudit zájem několika dospělých z našeho bloku, a prodával jsem kresby až po dvou centavos.
Práce v tiskárně byla únavná a nudná, a ať jsem se snažil sebevíc, nadřízení o mně tvrdili, že se jí nevěnuji dost horlivě. Zřejmě z ohledu na naši rodinu mne uvolnili z bezduché práce v dílně a pověřili mne pouliční roznáškou letáků s reklamou na sirup proti kašli, který doporučovali nejslavnější filmoví herci. Zamlouvalo se mi to, poněvadž letáky byly nádherné, s barevnými fotografiemi herců a na leštěném papíře. Hned od začátku jsem si však uvědomil, že roznášet je nebude tak snadné, jak jsem si myslel, poněvadž lidé na ně hleděli s nedůvěrou právě proto, že byly zadarmo, a většina je odmítala vzít do ruky, jako by byly nabité elektřinou. První dny jsem se vracel do dílny s těmi, které mi zbyly, aby mi k nim přidali další; až jsem se setkal s několika
spolužáky z Aracataky, jejichž matku pobouřilo, když mne viděla při takovém zaměstnání, které jí připadalo vhodné leda pro žebráky. Málem s křikem mne vyplísnila za to, že chodím po ulici v látkových sandálech, které mi matka koupila, abych si neobnosil nedělní boty.
"Pověz Luise Márquezové," nařídila mi, "ať si pomyslí, co by řekli její rodiče, kdyby viděli svého oblíbeného vnuka, jak roznáší po tržišti letáky pro souchotináře."
Matce jsem ten vzkaz raději nevyřídil, abych ji ušetřil mrzutosti, několik večerů jsem však v posteli proplakal vztekem a hanbou. Skončilo to tím, že už jsem letáky ani nerozdával a házel jsem je do stok na tržišti, aniž bych domyslel, že je v nich stojatá voda a leštěný papír že zůstane plavat na hladině a vytvoří na ní pestrobarevný pokryv, na který bude z mostu nevídaný pohled.
Matka však zřejmě musela v živém snu dostat nějakou zprávu od svých zesnulých, poněvadž jsem v tiskárně nebyl ani dva měsíce, když mne odtamtud bez vysvětlení vzala. Bránil jsem se, abych nepřišel o nedělní vydání La Prensa, které celá rodina vítala jako požehnání z nebes, matka nám ho však kupovala dál, i když musela hodit do polévky o jednu bramboru míň. Další, co nás drželo při životě, byl příspěvek v nouzi, který nám v těch nejtěžších měsících posílal strýc Juanito. Nadále bydlel v Santa Martě a žil ze skrovného platu přísežného účetního, a uložil si jako povinnost, že nám každý týden bude posílat dopis se dvěma jednopesovými bankovkami. Kapitán člunu Aurora, starý přítel naší rodiny, mi ho předával vždycky v sedm hodin ráno, a já jsem se vracel domů s částkou, která nám na několik dní stačila na základní nákupy.
Jedné středy jsem však tu pochůzku nemohl obstarat a matka jí pověřila Luise Enriqueho, jenž neodolal pokušení rozmnožit ty dva pesos na hracím automatu v jakési čínské hospůdce. Nenašel v sobě dost vůle, aby skončil, když prohrál první dva žetony, a usiloval
získat je zpátky, až prohrál i předposlední minci. "Natolik mne to vyděsilo," líčil mi to už jako dospělý, "že jsem se rozhodl, že se už nikdy nevrátím domů." Věděl totiž dobře, že ty dva pesos nám celý týden vystačí na základní nákupy.

Ve chvíli, kdy vhodil dovnitř poslední žeton, se naštěstí v automatu něco stalo: roztřásl se, uvnitř něco kovově zarachotilo a vychrlil ze sebe nezadržitelný proud žetonů: dva pesos, které Luis Enrique prohrál, dostal beze zbytku zpátky. "Nato mne zmámil ďábel," líčil mi to Luis Enrique, "a odvážil jsem se vsadit ještě jeden žeton." Vyhrál. Vsadil další a vyhrál, a pak ještě jeden a ještě jeden, a znovu vyhrál. "Vyděsilo mne to ještě víc, než když jsem prohrával, a strašně se mi chtělo na záchod," popisoval mi to, "ale hrál jsem dál." Nakonec vyhrál dvojnásobek svých původních dvou pesos, v pěticentavových mincích, a neodvážil se vyměnit si je u pokladny za bankovky ze strachu, aby to na něj Číňan nezkoušel s nějakou báchorkou. Měl tak nadité kapsy, že ještě dřív, než matce v pěticentavových mincích odevzdal dva pesos od strýce Juanita, zakopal si ty čtyři, které vyhrál, vzadu na dvoře, kde si obvykle schovával každý centavo, který někde našel ležet. Postupně je utratil, aniž se s tím tajemstvím dlouhá léta někomu svěřil, a nepřestávalo ho trápit, že upadl v pokušení a vsadil v Číňanově hospodě i těch posledních pět centavů.

Jeho vztah k penězům byl velice svérázný. Když ho matka jedenkrát přistihla, jak se jí v peněžence přehrabuje v penězích na domácnost, hájil se trochu drze, ale uváženě: když děti bez dovolení berou rodičům peníze z peněženek, nedá se to brát jako krádež, poněvadž patří všem dohromady a rodiče nám je odmítají dát ze závisti, že s nimi nemohou udělat to, co děti. Obhajoval jsem jeho stanovisko tak důrazně, až jsem se přiznal, že jsem také několikrát vydrancoval domácí skrýše, když jsem naléhavě potřeboval peníze. To už se matka přestala ovládat. "Nechte si ty hlouposti," málem se
na mne rozkřikla, "ani ty ani tvůj bratr mi nemůžete nic ukrást, poněvadž já sama nechávám peníze tam, kde vím, že je budete hledat, až na tom budete zle." Při kterémsi záchvatu vzteku jsem ji slyšel, jak zoufale mumlá, že Bůh by měl dovolit, aby lidé některé věci kradli, když musí dát dětem najíst.

Osobní kouzlo, s jakým Luis Enrique prováděl své rošťárny, bylo velice prospěšné při řešení společných problémů, nestačilo však, abych se k nim připojil také. Naopak, vždycky to dokázal zařídit tak, aby na mne nepadl ani stín podezření, a to mezi námi utvrdilo důvěrný vztah, který nám zůstal na celý život. Naproti tomu jsem mu nikdy nepřiznal, jak jsem mu záviděl jeho odvahu a jak jsem trpěl při každém výprasku, který od otce dostal. Já sám jsem se choval úplně jinak, občas mne ovšem stálo značné úsilí, abych mu tak nezáviděl. I mne ovšem rozčiloval rodinný dům v Catace, kde mne dospělí ukládali do postele jen tenkrát, když mi chtěli dát projímadlo proti hlístům nebo ricinový olej. Natolik se mi to příčilo, že jsem si ošklivil i dvaceticentavové mince, kterými oceňovali, jak důstojně to snáším.

Myslím, že matčino zoufalství vyvrcholilo toho dne, kdy mne poslala s dopisem za člověkem, o němž se tvrdilo, že je nejbohatší v celém městě a zároveň i ten nejštědřejší lidumil. Zprávám o jeho dobrém srdci věnovali v novinách tolik místa jako jeho finančním úspěchům. Matka mu napsala zoufalý dopis, v kterém ho bez okolků požádala o naléhavou peněžní pomoc, a to ne pro sebe, poněvadž sama byla schopná snést cokoliv, ale z lásky ke svým dětem. Člověk ji musel znát, aby pochopil, co pro ni takové ponížení muselo znamenat, ale situace ji k tomu dohnala. Zdůraznila mi, že to musí zůstat v tajnosti mezi námi dvěma, a platilo to až do okamžiku, kdy to teď píšu.

Zaklepal jsem na domovní vrata, která vypadala trochu jako do kostela, a téměř okamžitě se otevřelo malé okénko; vyhlédla z něj
žena, ze které si pamatuji jen její ledové oči. Beze slova si ode mne dopis vzala a zase zavřela. Mohlo být asi jedenáct hodin ráno a seděl jsem na schůdku u vrat až do tří odpoledne, kdy jsem se odhodlal znovu zaklepat a požádat o odpověď. Otevřela mi tatáž žena, udiveně mne poznala a vyzvala mne, ať chvilku počkám. Potom mi oznámila, ať přijdu příští týden v úterý ve stejnou hodinu; ale když jsem přišel znovu, jediná odpověď byla, že dřív než do týdne žádnou odpověď nedostanu. Musel jsem tam jít ještě třikrát a vždycky to dopadlo stejně; teprve za měsíc a půl mi ještě nevlídnější žena než ta předchozí od pána vyřídila, že nejsou žádný dobročinný ústav.

Obcházel jsem po rozpálených uličkách a snažil jsem se najít odvahu, abych matce přinesl odpověď, která ji vyléčí z jejích bláhových nadějí. Byla už úplná tma, když jsem se jí se zarmouceným srdcem postavil tváří v tvář a suše jsem jí oznámil, že onen dobrotivý lidumil před několika měsíci umřel. Ze všeho nejvíc jsem trpěl při růženci, který se matka pomodlila za věčné odpočinutí jeho duše.

O čtyři nebo pět roků později, když jsme z radia uslyšeli, že ten lidumil den předtím opravdu zemřel, zůstal jsem, jako kdyby do mne uhodilo, a čekal jsem, co na to matka řekne. Nikdy jsem však nedokázal pochopit, že tu zprávu dojatě vyslechla a potom z hloubi duše vzdychla:

"Bůh ho opatruj ve svém království!"

Jenom blok od nás jsme se spřátelili s Mosquerovými, rodinou, která utrácela velké peníze za časopisy s obrázkovými seriály, a v kůlně na dvoře je měli vyrovnané až do stropu. Jako jediným se nám dostalo té výsady, že jsme tam mohli trávit celé dny a číst si Dicka Tracyho a Bucka Rogerse. Dalším šťastným objevem pro mne byl učeň, který maloval filmové plakáty pro nedaleké kino Quintas. Pomáhal jsem mu čistě jen pro požitek, který mi působilo
malovat písmena, a on nás dvakrát nebo třikrát týdně potajmu pouštěl na dobré filmy, v kterých se všichni prali a stříleli po sobě. Jediný přepych, který jsme postrádali, byl rozhlasový přijímač, abychom kdykoliv mohli jen stisknout vypínač a poslouchat hudbu. Dnes už si sotva kdo umí představit, jak nuzně se v chudých domácnostech tenkrát žilo. Luis Enrique a já jsme sedávali na lavičce, kterou měli před krámem na nároží, aby si tam zákazníci mohli v klidu pobesedovat, a celá odpoledne jsme poslouchali pořady populární hudby, což byly skoro všechny. Naučili jsme se zpaměti úplný repertoár Miguelita Valdése s orchestrem Kasina na pláži, Daniela Santose s kapelou Sonora Matancera a bolera Agustína Lary, jak je zpívala Černá Toňa, a po večerech - obzvlášť když nám dvakrát odpojili elektřinu, poněvadž jsme nezaplatili účet - jsme se bavili tím, že jsme těm písním učili i matku a mladší sourozence. Především Ligii a Gustava, kteří se je učili jako papoušci, aniž by jim rozuměli, a my jsme se mohli potrhat smíchy nad nesmysly, které vyzpěvovali. Nikdo nebyl výjimkou: všichni jsme po otci i matce zdědili zvláštní paměť na hudbu i dobrý sluch, takže jsme se každou píseň hned napodruhé naučili. Především Luis Enrique, který byl rozený hudebník a na vlastní pěst se zaměřil na kytarová sóla pro dostaveníčka při zbraňovaných námluvách. Zanedlouho jsme zjistili, že se je od mých

sourozenců a především od matky, ze které jako by se v tom domě plném dětí nakonec stala další z nás, učí i všechny děti ze sousedních domů, kde neměli rádio.
Můj oblíbený pořad byl Ode všeho trošku, ve kterém skladatel, zpěvák a koncertní mistr Ángel María Camacho y Cano od jedné hodiny odpoledne upoutával posluchače nejrůznějšími důmyslnými nápady, obzvlášť svou hodinou pro amatérské zpěváky, kterým ještě nebylo patnáct. Stačilo zapsat se v redakci Hlasu Kolumbie a přijít na pořad půl hodiny předem. Maestro Camacho y Cano
uchazeče osobně doprovázel na klavír, a jeho asistent vynášel neodvolatelné rozsudky: přerušil píseň kostelním zvonem, jakmile se amatérský zpěvák dopustil i nejmenší chybičky. Cena za nejlépe zazpívanou píseň byla víc, než o čem jsme mohli snít - pět pesos - matka však výslovně prohlásila, že ze všeho nejdůležitější je sláva, kterou výherci přinese, když ji dobře zazpívá v tak věhlasném pořadu.
Až do té doby jsem vždycky používal jen otcovo příjmení - García - a obě svá křestní jména - Gabriel José - při oné památné příležitosti mne však matka požádala, abych se zapsal i jejím příjmením - Márquez - aby tak nikdo nepochyboval, o koho jde. Byla to pro nás velká událost. Musel jsem se obléknout do bílého jako při prvním přijímání, a před odchodem z domu jsem dostal lžíci bromidu draselného. Přišel jsem do Hlasu Kolumbie o dvě hodiny dřív a uklidňující prostředek přestal působit, zatímco jsem čekal v sousedním parku, poněvadž do studia uchazeče pouštěli až čtvrt hodiny před pořadem. S každou minutou jsem cítil, jak ve mně narůstá hrůza, a když jsem nakonec vešel dovnitř, cítil jsem srdce až v krku. Musel jsem se nesmírně přemáhat, abych se nevrátil domů s báchorkou, že mne do soutěže nepřipustili; nějakou záminku už bych si vymyslel. Maestro Camacho y Cano si mne u klavíru rychle vyzkoušel, aby zjistil, jak zpívám vysoko. Přede mnou zavolali sedm jiných, v pořadí, v jakém jsme se zapsali, třem zazvonili na zvon, když všelijak škobrtli, a mne ohlásili prostě jako Gabriela Márqueze. Zpíval jsem ‚Labuť´, rozcitlivělou píseň o labutím samci bělejším než vločka sněhu, kterého i s jeho milou zabil surový lovec. Od prvních taktů jsem si uvědomil, že některé noty, které jsme nezkoušeli, jsou pro mne příliš vysoko, a na okamžik jsem se vyděsil, když se asistent zatvářil pochybovačně a připravil se zvednout zvon. Nevím, kde se ve mně ta odvaha vzala, rázným posunkem jsem mu však ukázal, ať to nedělá, jenže příliš
pozdě: zvon nelítostně zazvonil. Výhru pět pesos a k ní ještě různé reklamní dárky si odnesla půvabná blondýnka, která dost nevybíravě přednesla úryvek z Madame Butterfly. Vrátil jsem se domů skleslý tou porážkou, matku jsem však v jejím zklamání nedokázal utěšit vůbec. Teprve po mnoha letech mi přiznala, že ji to tak mrzelo proto, poněvadž dala vědět svým příbuzným a přátelům, aby si mne poslechli, a nevěděla, jak se z toho teď vymluvit.
I při takovém svérázném životě, plném smíchu i slz, se nikdy nestalo, že bych nepřišel do školy, dokonce i když jsem tam musel na lačný žaludek. Čas, který bych býval potřeboval na domácí četbu, mi ovšem zabrala práce v domácnosti, a neměli jsme peníze na světlo, abych mohl číst až do půlnoci. Tak či tak jsem si stále víc dokázal poradit. Cestou do školy jsem chodil kolem několika dílen, kde opravovali městské autobusy, a v jedné z nich jsem se celé hodiny vydržel dívat, jak na ně malují písmena, označující linky, a konečné stanice. Jednoho dne jsem malíře požádal, aby mi dovolil několik písmen namalovat; chtěl jsem vědět, jestli bych to svedl také. Užasle zjistil, že k tomu mám vrozené vlohy, a dovolil, abych mu občas pomáhal za pár pesos, které aspoň trochu vylepšily rodinný rozpočet. Další plané naděje ve mně vzbudilo, když jsem se náhodně spřátelil se třemi bratry Garcíovými, syny jednoho lodníka na řece Magdaleně, kteří utvořili trio populární hudby a z čiré lásky k umění hrávali přátelům na domácích večírcích. Spolu se mnou už to bylo kvarteto García, a přihlásili jsme se do soutěže amatérských zpěváků na stanici Atlantik. Od prvního dne jsme za bouřlivého potlesku vyhrávali, cenu pět pesos nám však nevyplatili kvůli nenapravitelné chybě, kterou jsme udělali při zápisu. Celý zbytek roku jsme spolu dál zkoušeli a zpívali jsme zadarmo na rodinných večírcích, potom však nás život přece rozehnal.
Nikdy jsem nesdílel zlovolný názor, že trpělivost, s jakou můj otec čelil chudobě, má spíš co dělat s nezodpovědností. Naopak:
myslím, že to byly bájeslovné důkazy spojenectví, které mezi ním a jeho ženou nikdy neselhalo, a díky němu dokázali zachovat odvahu i na okraji propasti. Otec věděl, že matka dokáže čelit hrůze ještě líp než zoufalství, a právě v tom že je tajemství, jak dokážeme přežít. Možná si ovšem nikdy nepřipustil, že zatímco jemu to ulehčuje v nesnázích, matku to stojí nejlepší z jejího života. Nikdy jsme nepochopili, proč vlastně odjíždí na cesty. Jedné soboty nás o půlnoci jako obvykle náhle probudili s tím, že máme přijít do místní kanceláře naftařského tábora Catatumbo, kam nám otec zavolá radiotelefonem. Nikdy nezapomenu, jak matka během onoho rozhovoru, který technika ještě zašmodrchala, tonula v slzách.
"Ach, Gabrieli, co jsem ti udělala," řekla, "necháš mě tady samotnou s tolika dětmi, a kolikrát jsme ani neměli co jíst."
Otec jí odpověděl špatnou zprávou, že má oteklá játra. Stávalo se mu to dost často, matka to však nebrala příliš vážně, poněvadž toho někdy využíval, aby zatajil své neplechy.
"To se ti stává vždycky, když něco provedeš," řekla mu v žertu.
Dívala se na mikrofon, jako by tam otec byl, a nakonec už byla tak popletená, že se mu pokusila poslat polibek, a místo toho políbila mikrofon. Rozchechtala se tak, že ani nemohla popadnout dech, a nikdy to nedokázala vylíčit až do konce, poněvadž vždycky byla celá uslzená smíchem. Následující den však chodila zamyšlená a nakonec řekla u stolu, jako by mluvila sama pro sebe:
"Všimla jsem si, že Gabriel mluvil nějak divně."
Vysvětlili jsme jí, že radiový přenos nejen zkresluje hlas, ale zakrývá i totožnost. Další večer matka ospale pronesla:
"Říkejte si, co chcete, ale podle hlasu jako by byl mnohem hubenější." Měla špičatý nos jako vždycky, když měla špatný den, a vzdychavě si kladla otázku, jak asi vypadají ty vesnice bez Boha a pořádku, kde se teď potlouká její muž a vyvádí bůhvíco. Její tajné důvody vyšly
víc najevo během jejich druhém rozhovoru radiem, když ho donutila slíbit, že se okamžitě vrátí domů, pokud do čtrnácti

dnů nic nevyřeší. Dřív než však ta lhůta vypršela, dostali jsme z Altos del Rosario dramatický telegram, ve kterém byla jen dvě slova: „Ještě nevím.´ Matka v oné zprávě viděla potvrzení svých jasnozřivých předtuch, a vynesla neodvolatelný rozsudek:
"Buď se do pondělka vrátíš, nebo okamžitě seberu všechny děti a přijedu za tebou."
To bylo spásné řešení. Otec věděl, že své hrozby myslí vážně, a než uplynul týden, vrátil se do Barranquilly. Když jsme ho konečně uviděli ve dveřích, dost jsme se polekali: oblečený byl halabala, měl nazelenalou pleť a byl neoholený, takže i matka si pomyslela, že je snad nemocný. Byl to však jenom okamžitý dojem, poněvadž během dvou dnů vzkřísil svůj mladistvý záměr zařídit si lékárnu s ordinací v městečku Sucre, utěšeném a kvetoucím zákoutí, vzdáleném od Barranquilly noc a den plavby. Sloužil tam zamlada, když začínal jako telegrafista, a srdce se mu sevřelo, kdykoliv si vzpomněl na cestu po soumračných průplavech a zlatých bažinách, i na věčné tance. V jisté době tvrdošíjně usiloval, aby ten obchod získal, nepřálo mu však takové štěstí jako u jiných, třeba i žádanějších, jako ten v Aracatace. Znovu o něm začal uvažovat o pět let později, během třetí banánové krize, jenže zjistil, že ho mají v rukou velkoobchodníci z Magangué. Měsíc před svým návratem do Barranquilly se však s jedním z nich náhodně setkal, a ten mu nejen všecko vylíčil úplně naopak, ale nabídl mu pro Sucre i výhodný úvěr. Otec nepřijal, poněvadž doufal, že se mu už zakrátko naplní jeho zlaté sny o Altos del Rosario, když ho však zaskočil manželčin rozsudek, vyhledal onoho velkoobchodníka, který se ještě pořád potuloval po vesnicích u řeky, a dohodli se spolu.
Po přibližně dvou týdnech příprav a jednání se svými přáteli mezi velkoobchodníky, odjel v novém oblečení a s novým elánem,
a jeho dojem ze Sucre byl tak příznivý, že ho vyjádřil ve svém prvním dopisu: „Ve skutečnosti je to tu ještě lepší než ve vzpomínkách.´ Pronajal si dům s balkonem na hlavním náměstí a odtud znovu navázal styky s někdejšími přáteli, kteří ho uvítali s otevřenými dveřmi. Měli jsme prodat všecko, co se dá, zabalit všecko ostatní, což nebylo nijak mnoho, a odvézt si to s sebou na jednom z parníků, které pravidelně jezdily po řece Magdaleně. Toutéž poštou nám poslal i dobře spočítanou poukázku na nejbližší výdaje, a slíbil nám ještě jednu na cestovní výlohy. Nedovedu si představit svůdnější novinku pro někoho s takovým sklonem k bláhovým nadějím jako má matka, takže její odpověď byla nejen pečlivě uvážená, aby manžela v jeho úsilí podpořila, ale ocukrovala mu ji ještě zprávou, že je po osmé těhotná.
Zařídil jsem všechny formality a rezervace na Kapitánovi de Caro, proslulém parníku, který cestu z Barranquilly do Magangué zvládl za noc a půl dne. Potom jsme měli pokračovat motorovým člunem po řece San Jorge a půvabném kanálu Mojana až do Sucre.
"Hlavně že odjedeme odtud, třeba i do pekla," prohlásila matka, ve které babylónská pověst Sucre nepřestávala vzbuzovat pochybnosti. "V takovém městě žena nesmí nechat manžela samotného."
Tak na nás pospíchala, že jsme už tři dny před odjezdem spali na podlaze, poněvadž jsme prodali postele i všechen ostatní nábytek, o který někdo stál. Všechno ostatní už bylo v bednách, a peníze na lodní lístky měla matka pečlivě uložené v některé ze svých skrýší, přesně spočítané a tisíckrát znovu přepočítané.
Zřízenec, se kterým jsem jednal v kancelářích lodní společnosti, byl tak příjemný, že jsem nemusel ani zatínat zuby, abych se s ním domluvil. Jsem si naprosto jistý, že jsem si přesně zapsal ceny jízdného, které mi nadiktoval výraznou a strojenou mluvou, jaké užívali lidé z Karibského pobřeží, když chtěli, aby to
znělo úslužně. Co mne nejvíc potěšilo a co jsem určitě nezapomněl, bylo právě to, že až do dvanácti let se platí jenom polovina obyčejného jízdného: Týkalo se to všech dětí s výjimkou mne. Podle toho si matka odložila peníze na cestu; jinak při vyklízení domu utratila i poslední centavo.
V pátek jsem šel koupit lodní lístky a zřízenec mne uvítal překvapující zprávou, že děti do dvanácti let nemají slevu polovic, nýbrž jen třicet procent, což pro nás znamenalo neřešitelný rozdíl. Tvrdil, že jsem si to zřejmě špatně zapsal, poněvadž sazby byly vytištěné v oficiální tabulce, kterou přede mne položil. Sklesle jsem se vrátil domů, a matka na to neřekla ani slovo: oblékla si šaty, které nosila, když držela smutek po svém otci, a šla se mnou do kanceláře plavební společnosti. Chtěla být spravedlivá: někdo se zmýlil a mohl to být i její syn, ale na tom nezáleželo. Šlo o to, že víc peněz nemáme. Úředník jí vysvětlil, že s tím nemůže nic dělat.
"Pochopte, paní," řekl jí. "Nejde o to, že bych vám chtěl nebo nechtěl vyhovět; jsou to předpisy seriozního podniku, které se nedají otáčet jako korouhvička."
"Ale vždyť jsou to děti," řekla matka a ukázala mu na mne jako na příklad. "Tenhle je z nich nejstarší, a je mu teprve dvanáct." Pak ukázala rukou:
"Jsou takhle malí."
Vůbec se nejedná o vzrůst, namítl úředník, ale o věk. Míň neplatí nikdo, s výjimkou novorozeňat, která cestovala zadarmo. Matka se rozhodla hledat pomoc výš:
"S kým si mám promluvit, aby se to dalo do pořádku?"
Zřízenec jí ani nestačil odpovědět. Uprostřed jejich sporu vešel do dveří kanceláře ředitel, postarší muž s břichem jako žena před porodem, a úředník vstal, když ho uviděl. Byl mohutný, důstojného vzhledu, a už na první pohled z něho vyzařovala autorita, i když byl jen v košili a zmáčený potem. Pozorně matku vyslechl a pak jí
klidným hlasem odpověděl, že takové řešení by bylo možné jen v případě, že by valná hromada společníků změnila předpisy.
"Ujišťuji vás, že mne to velice mrzí," skončil.
Matka pocítila závan moci, a uchýlila se ke zchytralejším argumentům.
"Máte pravdu, pane," řekla, "potíž je ovšem v tom, že buď to váš pracovník mému synovi správně nevysvětlil, nebo to můj syn špatně pochopil, a já jsem se podle toho zařídila. Teď mám všecko zabalené a připravené k nalodění, spíme na holé podlaze, s penězi na nákup vystačíme jen do dneška a v pondělí předávám dům novým nájemníkům." Všimla si, že zřízenci v kanceláři ji všichni zaujatě poslouchají, a obrátila se na ně: "Co to může znamenat pro tak významný podnik?"

Aniž by vyčkala odpověď, podívala se řediteli přímo do očí a zeptala se ho:
"Věříte v Boha?"
Ředitel upadl do rozpaků. Všichni v kanceláři se na něho zvědavě dívali, poněvadž mlčel příliš dlouho. Nato se matka narovnala na židli, stiskla kolena, která se jí začínala třást, oběma rukama sevřela na klíně kabelku a pronesla s odhodláním, jaké v sobě našla vždycky, když šlo o něco životně důležitého:
"Prostě se tady odtud nehnu, dokud mi to nevyřešíte." Ředitel na ni jen užasle vytřeštil oči, a všichni v kanceláři přestali pracovat a dívali se na matku. Vypadala ledově klidná, nos měla špičatý a na bledé tváři jí vyrazily krůpěje potu. Smutek po otci už přestala nosit, dnes si ho však zase vzala, poněvadž jí připadal jako nejvhodnější oblečení na takové jednání. Ředitel už se na ni ani nepodíval; místo toho se jen bezradně rozhlédl po svých podřízených a nakonec pronesl nahlas:
"S něčím takovým jsem se ještě nesetkal!"
Matka ani nezamrkala. ‚Dusila jsem v hrdle slzy, ale přemohla jsem se, poněvadž by to působilo velice špatně," řekla mi potom.
Nato ředitel požádal zřízence, s kterým jsme předtím mluvili, aby mu ty doklady přinesl k němu do kanceláře. Ten ho poslechl a za pět minut byl zpátky, vzteklý, poněvadž si zřejmě vyslechl svoje, ale přinesl nám v pořádku všechny lodní lístky.
Následující týden jsme v městečku Sucre vystoupili z lodi, a od první chvíle se nám zdálo, že jsme se tam snad narodili. Mělo přibližně šestnáct tisíc obyvatel, jako tolik podobných po celé zemi v té době, a všichni se navzájem znali, ani ne tak po jménu, ale podle svých tajností. Nejen městečko samo, ale celý kraj bylo jedno obrovské jezero se stojatou vodou, která měnila barvu podle květin, které ji pokrývaly v různých obdobích roku, na různých místech a dokonce i podle našeho vlastního rozpoložení. Jeho nádhera připomínala snová zákoutí jihovýchodní Asie. Za dlouhá léta, kdy tam naše rodina žila, nejezdilo v Sucre ani jediné auto. Nebývalo by k ničemu, poněvadž rovné ulice z udusané hlíny jako by někdo vyměřil provázkem pro bosé nohy, a mnoho domů mělo u kuchyně soukromé molo s vlastními kánoemi pro místní dopravu.
Můj první dojem byl pocit netušené svobody. Všecko, co nám dětem do té doby scházelo nebo po čem jsme toužili, bylo naráz na dosah ruky. Každý jedl, když měl hlad, a chodil spát, kdy chtěl, a nikdo se o nás zvlášť nestaral, poněvadž dospělí i přes své přísné zákony natolik ztráceli pojem o svém vlastním času, že jim nestačil ani na to, aby se starali sami o sebe. Aby se dětem nic nestalo, stačilo jen jedno: dřív než chodit se musely naučit plavat, poněvadž městečko rozdělovalo v půli koryto špinavé vody, které sloužilo zároveň jako vodovod i jako odpadová stoka. Jakmile jim byl rok, házeli je tam z balkonů u kuchyní, napřed se záchranným kruhem, aby se odnaučily mít strach z vody, a potom bez něj, aby se odnaučily mít obavy ze smrti. Několik let nato můj bratr Jaime i moje sestra Ligia, kteří oba šťastně přežili začátečnická rizika, slavili úspěchy na dětských mistrovstvích v plavání.
Důvodem, proč mi Sucre nezapomenutelně utkvělo v paměti, byl pocit svobody, s jakým jsme se my děti po městě pohybovaly. Během dvou či tří týdnů jsme už věděli, kdo v kterém domě bydlí, a chovali jsme se v nich tak, jako kdybychom se znali odjakživa. Společenské mravy oprostil každodenní chod věcí na holou podstatu: moderní život ve feudálním světě. Bohatí chovatelé dobytka a cukrovarníci bydleli na hlavním náměstí, a chudí všude, kde se dalo. Pro církevní správu to bylo misijní území s vládou a pravomocí v rozlehlé jezerní říši. Středem onoho světa byl farní kostel na hlavním náměstí v Sucre, kapesní vydání katedrály v Kolíně nad Rýnem, po paměti okopírované španělským farářem, který byl zároveň i architektem. Výkon moci byl okamžitý a neodvolatelný. Každý večer po růžencové pobožnosti zvony na kostelní věži oznámily mravní hodnocení filmu, který měli na programu v sousedním kině, podle katalogu Katolického úřadu pro film. Misionář, který měl toho dne službu, seděl ve dveřích své kanceláře a přes ulici sledoval všechny, kteří vešli do biografu, aby mohli potrestat přestupníky.
Mým velkým neštěstím bylo, v jakém věku jsem do Sucre přijel. Scházely mi ještě tři měsíce, abych překročil osudovou hranici třinácti let, a doma se na mne už nedívali jako na dítě, zároveň mne však nepovažovali ani za dospělého, a vinou oné rozpačité situace jsem se nakonec jako jediný ze všech nenaučil plavat. Nevěděli, jestli mne mají posadit ke stolu s dětmi nebo s dospělými. Služebné se už přede mnou nepřevlékaly ani při zhasnutém světle, jedna z nich však několikrát přespala nahá v mé posteli, aniž by mne to rušilo ze spánku. Bohužel jsem si nestačil vší té libovůle dosyta užít: už v lednu následujícího roku jsem se totiž musel vrátit do Barranquilly, abych tam začal chodit na gymnázium, poněvadž pro studenta, který od pana učitele Casalinse dostal tak vynikající známky, nebyla v Sucre dost dobrá škola.
Po dlouhých debatách a poradách, ke kterým mne jen málokdy připustili, se rodiče rozhodli pro jezuitské gymnázium svatého Josefa v Barranquille. Neumím si vysvětlit, kde za pouhých několik měsíců sehnali tolik peněz, když přitom lékárna i homeopatická poradna ještě ani nefungovaly. Matka to vždycky zdůvodňovala způsobem, jenž nevyžadoval žádné důkazy: ‚Bůh je veliký.´ V nákladech na stěhování se zřejmě počítalo i s tím, že rodina musí někde bydlet a z něčeho žít, ale s mou výbavou na gymnázium ne. Abych neměl jen jedny rozbité boty a jednu sadu prádla, kterou jsem nosil, než mi vyprali tu druhou, koupila mi matka nové oblečení a k tomu kufr velký jako katafalk, nepočítala ovšem s tím, že za příštích šest měsíců o celou píď vyrostu. To ona také o své újmě rozhodla, abych už začal nosit dlouhé kalhoty, vzdor obecně uznávané zásadě, kterou zastával otec a podle které je nikdo neměl nosit dřív, než začal mutovat.
Po pravdě jsem se při oněch debatách o vzdělání každého z nás vždycky kojil bláhovou nadějí, že otec v jednom ze svých bájeslovných záchvatů vzteku vyhlásí, že nikdo z nás už do žádné školy ani nevkročí. Nedalo se to vyloučit. On sám byl samouk vinou své chudoby, a jeho otec se shlédl v železných mravních zásadách Fernanda Sedmého, jenž hlásal individuální výuku doma, aby rodiny zůstávaly pohromadě. Já sám jsem ze školy měl strach jako ze žaláře a děsil jsem se už při pomyšlení, že by můj denní řád měl určovat nějaký zvon, zároveň to však pro mne byla jediná možnost, jak si už od třinácti let užívat svobodného života, v dobrých vztazích s rodinou, ale daleko od jejích pořádků, jejího zápalu pro zvyšování populace a jejích smolařských období, a k tomu bez oddechu číst, dokud mi svítilo světlo.

Mou jedinou námitkou proti gymnáziu svatého Josefa, jednomu z nejnáročnějších a nejdražších na karibském pobřeží, byla vojenská kázeň, která tam vládla, matka však se mnou byla hotová
raz dva: ‚Tam se učí budoucí guvernéři.´ Když už se nedalo couvnout, umyl si otec ruce:
"Pamatujte si, že já jsem neřekl ani ano, ani ne."
On sám by býval dal přednost Americkému gymnáziu, abych se naučil anglicky, matka to však odmítla s pochybným zdůvodněním, že je to peleš luteránů. Dnes musím otci přiznat ke cti, že jedním ze slabých míst mé spisovatelské dráhy bylo, že neumím anglicky.
Když jsem z můstku téhož parníku Kapitán de Caro, kterým jsme cestovali tři měsíce předtím, znovu spatřil Barranquillu, srdce ve mně pokleslo, jako bych vytušil, že se vracím do skutečného světa, a k tomu sám. Naštěstí mi rodiče zařídili, že na byt a na stravu budu u svého bratrance Josého Maríi Valdeblánqueze a jeho manželky Hortensie, mladých a příjemných lidí, kteří mne přijali do svého poklidného života: měli prostý obývací pokoj, ložnici a malý dlážděný dvorek, kde byl vždycky stín, poněvadž se tam na drátech sušilo prádlo. Sami spali v ložnici se svou šestiměsíční dcerkou, a já v pokoji na pohovce, která se na noc měnila v postel.
Gymnázium svatého Josefa bylo jen šest bloků daleko, v mandloňovém parku, kde kdysi býval nejstarší hřbitov ve městě a mezi dlažbou se ještě nacházely ojedinělé kůstky a cáry z rubášů. V den, kdy jsem poprvé vkročil na hlavní nádvoří, konala se uvítací slavnost pro studenty prvního ročníku, ve svátečních uniformách s bílými kalhotami a saky z modrého sukna, a nedokázal jsem potlačit hrůzu, že umějí všecko, o čem já nemám ani tušení. Zakrátko jsem si však uvědomil, že jsou stejně nevědomí a vystrašení jako já, a jenom nejistě očekávají, co přinese budoucnost.
Mým osobním strašákem se stal bratr Pedro Reyes, prefekt základního oddělení, který se usilovně snažil přesvědčit vedení školy, že na gymnazijní studium nejsem připravený. Doslova si na mne zasedl, přepadal mne na těch nejnečekanějších místech a
okamžitě mi kladl ďábelsky záludné otázky: ‚Myslíš, že Bůh může stvořit tak těžký kámen, že ho sám neunese?´ zeptal se mne a nedopřál mi čas na rozmyšlenou. Nebo jiná z jeho záludných léček: ‚Kdybychom na rovníku opásali Zemi pásem ze zlata o tloušťce padesát centimetrů, o kolik víc by vážila?´ Ani jednou jsem neuspěl, i když jsem odpovědi znal, poněvadž se mi jazyk pletl strachy jako tenkrát, když jsem se poprvé pokoušel telefonovat. Byl to oprávněný strach, protože bratr Reyes měl pravdu. Na gymnázium jsem připravený nebyl, když už jsem však měl to štěstí, že mne přijali bez zkoušky, nemohl jsem se ho jen tak vzdát. Stačilo, abych bratra Reyese zahlédl, a roztřásl jsem se strachy. Někteří spolužáci si ono úporné pronásledování vysvětlovali všelijak, neměl jsem však důvod, abych o něčem takovém uvažoval. Navíc mi napomáhalo svědomí, poněvadž první ústní zkoušku jsem složil na výbornou, když jsem přednesl pátera Luise de León, jako když bičem mrská, a barevnými křídami jsem na tabuli nakreslil Krista, který vypadal jako živý. Zkušební komisi to tak potěšilo, že docela zapomněla na aritmetiku i na dějepis.
Problém s bratrem Reyesem se vyřešil, poněvadž o velikonocích potřeboval několik kreseb na svou hodinu botaniky, a já jsem mu je ochotně namaloval. Nejen že mne přestal pronásledovat, ale často si o přestávkách krátil chvíli tím, že mne učil patřičné odpovědi na otázky, které jsem předtím nezvládl, i na některé podivnější, které se pak jakoby náhodou objevily při dalších zkouškách, které jsem v prvním ročníku skládal. Kdykoliv mne však zastihl ve společnosti dalších, dobíral si mne, div se samým smíchem nezalkl, že jsem jediný z třetího ročníku základní školy, kterému se na gymnáziu daří. Dnes si uvědomuji, že měl pravdu; především co se týče pravopisu, který pro mne během celých studií znamenal křížovou cestu a dodnes děsí korektory mých rukopisů. Ti nejshovívavější se utěšují domněnkou, že jsou to překlepy při psaní
na stroji.
Jistou úlevu v mých každodenních hrůzách mi přineslo, když katedru kreslení svěřili malíři a spisovateli Héctoru Rojasovi Herazovi. Mohlo mu být takových dvacet let. Vešel do třídy v doprovodu otce prefekta, a jeho pozdrav se v dusnu o třetí odpoledne rozlehl, jako když bouchne dveřmi. Měl půvab a uhlazenou eleganci filmového herce, v přiléhavém saku z velbloudí srsti se zlatými knoflíky, pestrobarevné vestě a s vázankou z potištěného hedvábí. Nejneslýchanější byla ovšem buřinka, kterou i při třiceti stupních ve stínu měl na hlavě. Byl vysoký jako nadpraží, takže se musel shýbat, když kreslil na tabuli. Otec prefekt vedle něj vypadal jako nějaký chudáček.
Od začátku bylo nasnadě, že mu pro školní vyučování chybí metoda i trpělivost, jeho škodolibý humor nás však udržoval v neustálém napětí, a právě tak jsme žasli nad mistrnými kresbami, které barevnými křídami maloval na tabuli. Vydržel na katedře pouhé tři měsíce; nikdy jsme se nedozvěděli, proč vlastně odešel, lze ovšem předpokládat, že jeho světský přístup k výuce nešel dohromady s duchovním řádem Tovaryšstva Ježíšova.
Od svých prvních dnů na gymnáziu jsem si získal pověst básníka, napřed proto, jak snadno jsem se učil nazpaměť a z plna hrdla přednášel básně španělských klasiků a romantiků z učebnic, a pak i dík rýmovaným satirám, které jsem ve školním časopisu věnoval spolužákům. Nejspíš bych je ovšem vůbec nenapsal nebo bych jim věnoval o trochu větší pozornost, kdybych kdy tušil, že dojdou slávy tiskařské černi. Po pravdě to totiž byly jen přátelské štulce, které na lístcích papíru potají kolovaly v ospalých učebnách o druhé odpolední. Otec Luis Posada - prefekt druhého oddělení - jeden z nich zachytil, se svraštělým obočím si ho přečetl a náležitě mne pokáral, ale zastrčil si ho do kapsy. Nato si mne do své pracovny zavolal otec Arturo Mejía a navrhl mi, že zabavené satiry
otiskne v časopisu Mládí, oficiálním orgánu studentů gymnázia. Mou bezprostřední reakcí byla směsice úžasu, studu a štěstí, a odmítl jsem jeho návrh způsobem, který nezněl nijak přesvědčivě:
"Vždyť jsou to jen takové plácaninky."
Otec Mejía si mou odpověď zapsal, a právě pod tím názvem - ‚Moje plácaninky´- s podpisem Gabito a se souhlasem postižených v příštím čísle časopisu ty verše uveřejnil. V následujících dvou číslech jsem na žádost spolužáků musel otisknout další: takže ony dětské veršovánky - ať chci nebo ne - po pravdě jsou moje opera prima.
Zlozvyk přečíst všecko, co mi přišlo do ruky, mi zabral všechen volný čas a téměř všechny vyučovací hodiny. Dokázal

jsem přednést zpaměti celé básně z lidového repertoáru, který v Kolumbii tenkrát bylo slyšet dnes a denně, i ty nejkrásnější ze španělského Zlatého věku a romantismu; mnoha z nich jsem se ostatně naučil ze školních učebnic. Ony znalosti neúměrné mému věku dohánějí profesory k zoufalství, poněvadž pokaždé, když mi položili nějakou obtížnou otázku, odpověděl jsem jim citátem z literatury nebo nějakou knižní představou, kterou nebyli s to posoudit. ‚Když on se pořád jen dělá,´ vyjádřil to otec Mejía, aby neřekl, že jsem nesnesitelný. Nikdy jsem si nemusel namáhat paměť; k tomu, aby mi v ní utkvěly básně i některé úryvky dobré klasické prózy, stačilo, abych si je třikrát nebo čtyřikrát přečetl. Své první plnicí pero jsem vyhrál v sázce na otci prefektovi, poněvadž jsem mu bez jediného škobrtnutí přednesl padesát sedm decim "Závrati" Gaspara Núñeze del Arce.

Při vyučování jsem si četl, s knihou otevřenou na kolenou, a tak drze, že mi to mohlo procházet beztrestně snad jenom proto, že mi to profesoři mlčky trpěli. Svými rýmovanými čtveračinami jsem nedosáhl jedině toho, aby mi prominuli i každodenní mši v sedm hodin ráno. Kromě toho, že jsem sepisoval svoje plácaninky,
vystupoval jsem jako sólista ve sboru, kreslil jsem posměšné karikatury, přednášel jsem básně na slavnostních shromážděních a tolik dalších věcí mimo vyučování a mimo třídu, že nikdo nechápal, kdy se vlastně učím. Odpověď byla velice jednoduchá: neučil jsem se.

Dodnes nechápu, proč se mi při vší té nadbytečné činorodosti profesoři tak věnovali, a nestrhli místo toho bandurskou kvůli mému špatnému pravopisu; na rozdíl od matky, která některé mé dopisy před otcem raději zapřela, aby ho neranila mrtvice, a další mi vracela opravené, někdy i s uznalou poznámkou, že dělám jisté pokroky v mluvnici a umím dobře volit slova. Ani za dva roky však po nějakém zlepšení nebylo ani potuchy, a do dneška mám stále týž problém: nikdy jsem nedokázal pochopit, proč vůbec existují nehlasné souhlásky, dvě různá písmena, která se vyslovují stejně, a tolik dalších zbytečných pravidel.

Už tehdy jsem u sebe objevil sklon, který mi měl zůstat na celý život: rád jsem se bavil se studenty, kteří byli starší než já. I dnes se při setkáních s mladými lidmi, kteří by mohli být mými vnuky, musím přemáhat, abych si nepřipadal mladší než oni. Tak jsem se sblížil se dvěma staršími spolužáky, kteří později měli být mými přáteli ve významných obdobích mého života. První z nich byl Juan B. Fernández, syn jednoho ze zakladatelů a vlastníků barranquillského deníku El Heraldo, kde jsem dělal své první novinářské krůčky a kde on sám vyrostl od prvních řádek až na generálního ředitele. Druhý byl Enrique Scopell, syn kubánského fotografa, o kterém po městě kolovaly hotové legendy, a sám fotoreportér. Tomu jsem ovšem nebyl vděčný ani tak za naši společnou práci pro noviny, jako za jeho další zaměstnání: vydělával totiž kůže divokých zvířat a vyvážel je do celého světa. Při jedné z mých prvních cest do zahraničí mi daroval kůži třímetrového kajmana.

"Tahle kůže stojí velké peníze," řekl mi, jako když se nic neděje, "ale radím ti, abys ji neprodával, dokud si nebudeš myslet, že jinak umřeš hlady."

Dodnes si kladu otázku, do jaké míry ten moudrý Lišák Scopell věděl, že mi dává amulet na celý život; po pravdě bych ho za ta léta, kdy jsem byl každou chvíli o hladu, musel prodat mnohokrát. Ještě pořád však tu kůži mám, uprášenou a málem ztvrdlou na kámen, poněvadž od té doby, co ji vozím v kufru po celém světě, už nikdy mi nechyběl jeden centavo, abych se mohl najíst.

Jezuitští profesoři, při vyučování tak přísní, se o přestávkách chovali úplně jinak: tam nás učili všemu, co ve třídě neříkali, a svěřovali se nám s tím, čemu by nás doopravdy chtěli učit. Pokud to v mém věku bylo vůbec možné, vzpomínám si, že ten rozdíl doslova bil do očí a o to víc nám pomáhal. Otec Luis Posada, mladík pokrokářského smýšlení původem z náhorních rovin, jenž dlouhá léta pracoval v odborových ústřednách, měl kartotéku štítků s nejrůznějšími zhuštěnými encyklopedickými hesly, obzvlášť o knihách a o autorech. Otec Ignacio Zaldívar byl baskický horal, kterého jsem i později navštěvoval v Cartageně až do jeho spokojeného stáří v klášteře svatého Petra Clavera. Otec Eduardo Núñez už byl velice daleko s monumentálními dějinami kolumbijské literatury, nikdy jsem se však nedozvěděl, jak to s nimi nakonec dopadlo. Otec Manuel Hidalgo, profesor zpěvu, už stařičký, na vlastní pěst odhaloval talenty a dovoloval si exkurzy do pohanské hudby, s jakými se v osnovách nepočítalo.

S ředitelem, otcem Pieschacónem, jsem měl několik nahodilých rozhovorů, ze kterých jsem si odnesl jistotu, že mne bere jako dospělého, nejen díky tématům, na které jsme se dostali, ale i jeho opovážlivým výkladům. Sehrál v mém životě významnou úlohu, když mi objasnil představu nebe a pekla, které jsem si
z toho, co stálo v katechismu, nedokázal spojit dohromady čistě kvůli zeměpisným zábranám. Ředitel mi proti těm dogmatům pomohl svými odvážnými myšlenkami. Nebe podle něho bylo, bez dalších teologických složitostí, prostě přítomnost Boží, a peklo byl samozřejmě opak. Při dvou příležitostech mi však přiznal problém, který v tom směru měl, že totiž ‚v pekle přece jen hoří oheň´, ale nedokázal to vysvětlit. Spíš díky oné výuce o přestávkách než při řádném vyučování jsem ročník ukončil s hrudí ověšenou medailemi.

Mé první prázdniny v Sucre začaly jedné neděle o čtvrté odpolední, na hrázi vyzdobené girlandami a barevnými balonky, a na náměstí, které se proměnilo ve vánoční bazar. Sotva jsem vystoupil na pevnou zem, vrhla se mi s ohromující samozřejmostí kolem krku velice půvabná plavovláska, a div mne neudusila polibky. Byla to má sestra Carmen Rosa, kterou otec měl, ještě než se oženil, a přijela nějaký čas pobýt s rodinou, kterou do té doby neznala. Při téže příležitosti přijel i další z otcových potomků, syn Abelardo, vyučený krejčí, který si zařídil dílnu nedaleko hlavního náměstí, a byl mým učitelem života v letech dospívání.

Nový a nedávno zařízený dům byl vyzdobený jako na slavnost, a čekal tam na mne nový sourozenec: Jaime, narozený v květnu v příznivém znamení Blíženců, a navíc se narodil už v šestém měsíci. Dozvěděl jsem se o něm teprve při svém příjezdu, poněvadž rodiče se zdáli rozhodnutí omezit každoroční přírůstky, matka mi však spěšně vysvětlila, že je to poděkování svaté Ritě za blahobyt, který v domě zavládl. Celá jako by omládla, byla veselá a věčně jí bylo do zpěvu, a dobrou náladou oplýval i otec, s ordinací plnou lidí a dobře vybavenou lékárnou, obzvlášť v neděli, kdy přicházeli pacienti z okolních hor. Nevím, zda se kdy dozvěděl, že za onu nenadálou zámožnost skutečně vděčil své pověsti

dobrého léčitele, i když venkované ji nepřičítali homeopatickým
účinkům jeho cukrových kuliček a jeho zázračných vodiček, nýbrž jeho dobrým kouzlům.
V Sucre to bylo ještě lepší, než jsem se pamatoval; podle starého zvyku se o vánočních svátcích městečko rozdělilo na dvě velké čtvrti, Zulii na jihu a Congoveo na severu. Kromě jiných méně důležitých utkání se konala soutěž alegorických vozů, jež v uměleckých kláních znázorňovaly letité soupeření obou čtvrtí. Na Štědrý večer se za bouřlivých sporů nakonec všecky sjely na hlavní náměstí a obecenstvo rozhodovalo, která ze čtvrtí si toho roku odnese vítězství.
Carmen Rosa hned od svého příjezdu dodala vánočním svátkům nový lesk. Chovala se moderně a koketně, a opanovala všechny taneční zábavy, obklopená houfem nadšených nápadníků. Má matka, která tak dohlížela na své dcery, se vůči ní chovala úplně jinak, a naopak ji ještě podporovala při námluvách, které do našeho domu vnesly nezvyklou notu. Mezi ní a Carmen Rosou vládl spiklenecký vztah, jaký s vlastními dcerami nikdy neměla. Naopak Abelardo si život zařídil jinak, v dílně o jediné místnosti, přepažené zástěnou. Jako krejčímu se mu dařilo, ještě větší úspěchy však slavil ve svém střídmém životě plemenného hřebce; mnohem víc času totiž strávil v dobré společnosti v posteli za zástěnou než sám a mrzutý u šicího stroje.
Můj otec během oněch prázdnin přišel se svérázným nápadem, že bych se měl připravit na obchodní dráhu. "Pro všechny případy," vysvětlil mi. Ze všeho nejdřív jsem se měl naučit vybírat dům od domu peníze, které lidé lékárně dlužili. Jednoho dne mne poslal vybrat několik pohledávek do Hodinky, bordelu bez nejmenších předsudků na okraji města.
Nahlédl jsem do pootevřených dveří jednoho pokoje, obráceného do ulice, a uviděl jsem jednu z místních ženštin, jak vyspává po obědě na skládacím lehátku, bosá a v kombiné, které jí
nestačilo zakrýt stehna. Ještě než jsem na ni promluvil, posadila se na posteli, rozespale se na mne podívala a zeptala se, co chci. Řekl jsem jí, že nesu od otce vzkaz donu Eligiovi Molinovi, majiteli podniku. Místo aby mi poradila, kam mám jít, poručila mi, ať jdu dovnitř a zastrčím závoru na dveřích, a pak mi ukazováčkem dala znamení, které mi řeklo všecko:
"Pojď sem."
Poslechl jsem ji a jak jsem přicházel blíž, její horoucí dech zaplnil celou místnost jako rozvodněná řeka, až mne konečně pravou rukou uchopila za paži a levou mi vklouzla do poklopce. Pocítil jsem slastnou hrůzu.
"Takže ty jsi syn toho doktora s cukrovými kuličkami," řekla mi a přitom se mi pěti hbitými prsty přehrabovala v kalhotách; připadalo mi, že jich má aspoň deset. Nepřestávajíc mi šeptat do ucha vlídná slůvka, sundala mi kalhoty, přes hlavu si stáhla kombiné a lehla si naznak na postel jen v pestře květovaných kalhotkách. "Ty mi musíš sundat ty," prohlásila. "To je tvá mužská povinnost."
Povolil jsem jí karnýr, ale v tom spěchu jsem jí je nedokázal sundat; aby mi pomohla, nakonec natáhla obě nohy a prudce jimi škubla, jako když plave. Potom mne za podpaží zvedla do vzduchu a položila mne na sebe na školský misionářský způsob. Zbytek už zvládla sama, zatímco já jsem osaměle umíral na jejím těle a čvachtal jsem v cibulové polévce jejích stehen divoké klisny. Potom už mlčky oddychovala, napůl obrácená na bok, dívala se mi upřeně do očí a já jsem její pohled snášel v naději, že si to zopakujeme, teď už beze strachu, a dopřejeme si víc času. Naráz však prohlásila, že mi nebude počítat dva pesos, které za své služby bere, poněvadž jsem nebyl připravený. Potom se natáhla naznak a zkoumavě se mi zahleděla do tváře.
"A kromě toho," řekla, "ty jsi přece ten rozvážný bratr Luise
Enriqueho, viď? Máte úplně stejný hlas."
Byl jsem tak prostoduchý, že jsem se zeptal, odkud ho zná.
"Nemluv hlouposti," rozesmála se. "Vždyť tu ještě mám jedny jeho spodky, které jsem mu posledně musela vyprat."
Při tom, kolik bratrovi bylo, jsem si pomyslel, že přehání, ovšem když mi je ukázala, pochopil jsem, že je to pravda. Pak už s baletním půvabem vyskočila nahá z postele a zatímco se oblékala, vysvětlila mi, že dona Eligia Molinu najdu v sousedních dveřích, nalevo od jejích. Nakonec se mne zeptala:
"To bylo poprvé, viď?"
Naráz jsem měl srdce až v krku.
"Co tě nemá," zalhal jsem jí, "možná už po sedmé."
"Ať je to jak chce," řekla s uštěpačným posunkem, "měl bys říct bratrovi, aby tě trochu zaučil."
Onen první pohlavní zážitek mi dodal síly do života. Prázdniny trvaly od prosince do února a já jsem počítal, kolikrát musím sehnat dva pesos, abych k ní mohl chodit. Můj bratr Luis Enrique, který už byl v milostném životě zběhlý, div že nepukl smíchy při pomyšlení, že by někdo v našem věku musel platit za to, co dva lidé dělají dohromady a oba z toho mají požitek.
Ve feudálním světě Mojany velkostatkáři s oblibou přespávali panny ze svých statků a poté, co je několik nocí zneužívali, nechávali je na pospas osudu. Mohli jsme si po libosti vybrat z těch, které vyrážely ulovit nás na náměstí, když skončila nějaká taneční zábava. Během oněch prázdnin mi však ještě naháněly stejný strach jako telefon, a míhaly se mi před očima jako mraky po vodě. Ani na okamžik jsem neměl klid, takové zoufalství ve mně zanechalo ono první náhodné dobrodružství. Až do dneška nepovažuji za nijak nadsazený názor, že právě to bylo příčinou rozháraného duševního stavu, v němž jsem se vrátil do gymnázia, a úplně mi zatemnil mysl
geniální výstřelek bogotského básníka Josého Manuela Marroquína, při kterém obecenstvo šílelo už od první sloky:
Teď, když peskají štěci a když kohoutá kokrh,
teď, když na mešní jitři zvoní hlasité duny;
teď, když hýkové oslí a všude ptákuje švitoř,
chrochtata prasají a slyšíš hvízdače hlídat,

a když zoravá růže polí rozlehlá zlata,
zářivé perlí rony jako já prolevy slzám
a jektou zimám zuby, byť s ohní v jednom duši,
jak tady vzdychně teskám okně pod tvými doly.
Nejen že jsem vyvolával zmatek všude, kudy jsem prošel a přednášel jsem nekonečné sloky té básně, ale naučil jsem se i mluvit stejně plynule jako rodák bůhví odkud. To se mi stávalo často: odpověděl jsem, co mi napadlo, vždycky to ale vyznělo tak podivně nebo zase zábavně, že to profesoři raději přešli mlčky. Některý z nich se zřejmě začal obávat o mé duševní zdraví, když jsem mu při zkoušce dal sice správnou, ale na první pohled nerozluštitelnou odpověď.
Nevzpomínám si ale, že bych ony lehkovážné vtípky, kterými se všichni bavili, myslel kdy ve zlém.
Povšiml jsem si, že na mne jezuité mluví, jako kdyby přišli o rozum, a já jsem s nimi držel krok. Dalším důvodem k obavám bylo, že jsem si vymýšlel parodie církevních chorálů s bezbožnými texty, kterým naštěstí nikdo nerozuměl. Můj poručník mne po dohodě s rodiči zavedl k odbornému lékaři; ten mne sice prohlédl opravdu důkladně, ale srdečně mne přitom pobavil, poněvadž měl nejen pohotovou mysl, ale i neodolatelné osobní kouzlo a metody. Dal mi přečíst tabulku s překroucenými větami, které jsem měl uspořádat. Pustil jsem se do toho s takovým nadšením, že lékař neodolal pokušení a připojil se ke hře, a napadala nás tak důmyslná řešení, že si je zapisoval s tím, že je použije při dalších prohlídkách.
Zevrubně se mne vyptal na mé zvyky, a na závěr se zeptal, jak často onanuji. Řekl jsem mu první, co mi napadlo: že jsem k tomu nikdy nenašel odvahu. Neuvěřil mi, ale jako by mu jen uklouzlo, že strach má záporný vliv na pohlavní zdraví, a sama jeho nevěřícnost mne spíš povzbudila. Připadal mi úžasný; když už jsem jako dospělý pracoval jako novinář v El Heraldu, chtěl jsem se s ním setkat, aby mi řekl, jaké závěry si vyvodil sám pro sebe, když mne tenkrát prohlížel, a jediné, co jsem se dozvěděl, bylo, že se už před lety odstěhoval do Spojených států. Jeden z jeho někdejších přátel se vyjádřil jasněji a blahosklonně prohlásil, že nevidí nic divného na tom, že je v nějakém blázinci v Chicagu; vždycky prý mu připadalo, že je na tom hůř než jeho pacienti.
Jeho diagnóza byla nervová únava, kterou ještě zhoršovalo, že jsem po jídle četl. Doporučil mi dvě hodiny naprostého odpočinku během trávení, a víc tělesných cvičení než jen povinné školní sporty. Dodnes mne překvapuje, s jakou vážností rodiče i profesoři jeho příkazy vzali za své. Stanovili mi, kdy a jak dlouho smím číst, a víc než jednou mi vzali knihu, když mne přistihli, jak při vyučování čtu pod lavicí. Osvobodili mne od náročných předmětů a přinutili mne, abych několik hodin denně věnoval dodatečným tělesným cvičením. Zatímco ostatní byli ve třídě, já jsem sám a sám pobíhal po basketbalovém hřišti, přihlouple jsem střílel jeden koš za druhým a zpaměti jsem přitom recitoval. Moji spolužáci se od prvního okamžiku rozdělili na ty, kteří si ve skutečnosti mysleli, že jsem blázen odjakživa, ty, co se domnívali, že ze sebe blázna jen dělám, abych si užil života, a ty, kteří se ke mně chovali stejně jako dosud s tím, že blázni jsou naopak profesoři. Z té doby pochází tvrzení, že mne z gymnázia vyloučili, poněvadž jsem hodil kalamářem po profesorovi aritmetiky, když psal na tabuli úlohy na trojčlenky. Můj otec si to naštěstí vyložil jednoduše a rozhodl, abych se ještě před koncem školního roku vrátil domů a neutrácel
další čas a peníze na potíže, za kterými nemohlo být nic jiného než nějaké onemocnění jater.
Podle Abelarda naopak v životě neexistovaly problémy, které se nedaly vyřešit v posteli. Zatímco sestry se mne soucitně snažily léčit, můj bratr mi odhalil kouzelný recept, jakmile mne spatřil ve dveřích své dílny:
"Ty prostě potřebuješ nějakou pořádnou kost."
Vzal to tak vážně, že téměř každý den na půl hodiny odcházel do kulečníkové herny na nároží a nechával mne za zástěnou v krejčovské dílně se svými přítelkyněmi všeho druhu; nikdy to však nebyla jedna a táž. Bylo to období tvůrčích nehorázností, které jako by potvrzovaly Abelardovu diagnózu: když jsem se totiž následujícího roku vrátil na gymnázium, měl jsem zase všech pět pohromadě.
Nikdy nezapomenu, jak jásavě uvítali můj návrat na gymnáziu svatého Josefa, a na nadšení, s jakým vychutnávali otcovy cukrové kuličky. Tentokrát jsem nebydlel u Valdeblánquezových, kteří se už do svého bytu nevešli ani sami, poněvadž se jim narodil druhý syn, nýbrž u dona Eliécera Garcíi, bratra mé babičky z otcovy strany, proslulého dobrotou a počestností. Až do odchodu do penze pracoval v bance, ze všeho nejvíc na mne však zapůsobila jeho trvalá posedlost angličtinou. Po celý život ji studoval hned za svítání a pak zas až do pozdních večerních hodin, a vyzpěvoval jedno cvičení za druhým velice dobrým hlasem a s dobrým přízvukem, dokud mu to věk dovolil. Ve sváteční dny chodil do přístavu a lovil tam turisty, aby si s nimi mohl pohovořit, takže nakonec ovládal angličtinu stejně dobře jako svou mateřštinu, nesmělost mu však zabránila, aby si anglicky promluvil s někým známým. Jeho tři synové, všichni starší než já, ani jeho dcera Valentina si ho tudíž nikdy neměli příležitost poslechnout.
Právě díky Valentině - která byla mou dobrou přítelkyní a
nadšenou čtenářkou - jsem se dozvěděl o hnutí Písek a nebe, tvořeném skupinou mladých básníků, kteří si předsevzali obnovit poezii na karibském pobřeží po vzoru Pabla Nerudy. Po pravdě to byla jen místní replika skupiny Kámen a nebe, která v těch letech vládla v básnických kavárnách v Bogotě a v literárních přílohách, které redigoval Eduardo Carranza v duchu španělského básníka Juana Ramóna Jiméneze, se zdravým úmyslem otrhat zvadlé listí devatenáctého století. Nebylo jich víc než půl tuctu a byli sotva dospělí, vtrhli však do literárních příloh na pobřeží s takovou rázností, že je už začali považovat za velký umělecký příslib.
V čele Písku a nebe stál dvaadvacetiletý César Augusto del Valle, jenž vnesl své novátorské úsilí nejen do námětů a cítění, ale i do pravopisu a mluvnických pravidel svých básní. Puristé ho považovali za kacíře, akademikové za idiota a klasikové za posedlého ďáblem. Ve skutečnosti to nicméně byl - přes všechnu svou nakažlivou bojovnost - stejně jako Neruda nenapravitelný romantik.
Jednou v neděli mne sestřenice Valentina zavedla do domu, kde César bydlel se svými rodiči, ve čtvrti svatého Rocha, nejzhýralejší z celého města. Byl kostnatý a vychrtlý, měl velké králičí zuby a rozcuchané vlasy jako všichni básníci

jeho doby. Především to však byl flamendr a holkař. Jejich dům se řadil k chudší střední třídě a byl tak přecpaný knihami, že by se tam už nevešla ani jedna další. Jeho otec byl slušný a posmutnělý starší pán, který vypadal jako státní úředník v důchodu, a synovy jalové sklony ho zřejmě rmoutily. Jeho matka mne přijala s jistým soucitem, jako dalšího syna postiženého touž nemocí, pro kterou se u svého vlastního už tolik naplakala.
Onen dům pro mne znamenal objev: ve svých čtrnácti letech jsem možná tušil, že takový svět existuje, nikdy jsem si však nedokázal představit, v jaké míře. Od prvního dne jsem se stal jeho
nejhorlivějším návštěvníkem a připravoval jsem básníka o tolik času, že do dneška nechápu, jak mne dokázal snášet. Dokonce mne už napadlo, že si na mě zkoušel své literární teorie, možná svévolné, ale oslnivé, a já jsem mu sloužil jako užaslý a neškodný posluchač. Půjčoval mi knihy básníků, jejichž jména jsem nikdy neslyšel, a já jsem se k nim vyjadřoval, aniž bych si v nejmenším připouštěl, jaká to ode mne je drzost. Především vůči Nerudovi, jehož ‚Dvacátou báseň´ jsem se naučil nazpaměť, abych vyvedl z míry některého z jezuitů, kteří se do takových zapadlých končin poezie nepouštěli. Právě v té době pobouřila kulturní kruhy města báseň Meiry Delmarové o Cartageně de Indias, o které se psalo ve všech novinách na karibském pobřeží. César del Valle mi ji přečetl takovým hlasem a s tak mistrným přednesem, že jsem se ji naučil zpaměti, sotva jsem si ji přečetl podruhé.
Mnohdy jsme si však spolu promluvit nemohli, poněvadž César psal způsobem, který si osvojil. Přecházel po pokojích a po chodbách jako na jiném světě, každé dvě tři minuty kolem mne prošel jako náměsíčný a naráz se posadil k psacímu stroji a napsal jeden verš, jedno slovo nebo snad jenom středník, a začal zase přecházet sem tam, a já ho sledoval uchvácen nadpozemským vzrušením, že odhaluji jediný a tajný způsob, jak psát poezii. Během let, která jsem strávil na gymnáziu svatého Josefa, tomu tak bývalo vždycky, a získal jsem tak slovní zásobu, abych mohl vypustit do světa své vlastní přeludy. Poslední zpráva, kterou jsem o onom nezapomenutelném básníkovi dostal dva roky nato v Bogotě, byl telegram od Valentiny, pouhá dvě slova, která neměla to srdce ani podepsat: ‚César umřel.´
Když jsem se znovu bez rodičů octl v Barranquille, můj první pocit bylo vědomí, že si můžu dělat, co chci. To už jsem měl přátele i mimo gymnázium: Patřil k nim Álvaro del Toro - který mi dělal druhý hlas při recitacích o přestávkách - a bratři Artetovi, s kterými
jsem se pravidelně vytrácel do knihkupectví a do kina. Jediné omezení, které mi uložil strýc Eliécer, aby si zajistil odpovědnost, kterou na sebe vzal, totiž bylo, že do osmi večer musím být doma.
Když jsem jedenkrát čekal na Césara del Valle a něco jsem si četl v jejich obývacím pokoji, přišla za ním překvapující žena. Jmenovala se Martina Fonsecová, a i když byla běloška, vypadala každým coulem jako mulatka; byla bystrá a nezávislá, a nejspíš byla básníkovou milenkou. Hovořil jsem s ní dvě či tři hodiny a nemohl jsem se toho požitku nabažit, až se César konečně vrátil a odešli spolu, aniž by řekli kam. Potom jsem o ní neslyšel až do Popeleční středy, kdy jsem vyšel z hrubé mše a našel jsem ji, jak na mne čeká na lavičce v parku. Připadala mi jako zjevení. Na sobě měla vyšívané volné plátěné šaty, které zdůrazňovaly její půvab, na krku měla bižuterní náhrdelník a ve výstřihu zářivě rudou květinu; ovšem když na to dnes vzpomínám, nejvíc ze všeho obdivuji to, jak mne pozvala k sobě, bez jediné, třeba sebemenší známky, že si to rozvážila předem, a aniž bychom si připustili, že oba máme na čele posvátné znamení popelového kříže. Její manžel byl kormidelníkem nějaké lodi na řece Magdaleně, a na dvanáct dní odjel na pracovní cestu: Co tedy bylo divného na tom, že mne jeho manželka jedné náhodné soboty pozvala na čokoládu s koblihami? Tentýž rituál se ovšem opakoval až do konce roku, když byl manžel s lodí pryč, a vždycky od čtyř do sedmi, kdy v kině Rex dávali programy pro mládež a já jsem se na ně ve strýcově domě mohl vymluvit, abych mohl být s ní.
Živila se tím, že připravovala učitele ze základních škol ke zkouškám na další stupeň. Ty, kteří měli nejlepší výsledky, ve volném čase hostila čokoládou a koblihami, takže v hlučném sousedství nevzbudil žádnou pozornost nový žák, který k ní po sobotách docházel. Bylo až s podivem, jak plynule se vyvíjela ona tajná láska, která nás posedle spalovala od března až do listopadu.
Po prvních dvou sobotách se mi zdálo, že už nedokážu dál vystát ztřeštěnou touhu být neustále s ní.
Nehrozilo nám žádné nebezpečí, poněvadž její manžel ohlašoval svůj příjezd smluveným znamením, aby věděla, že vplouvá do přístavu. Došlo k tomu třetí sobotu našeho milkování, když jsme leželi v posteli a z dálky se ozvalo zahoukání. Martina ztuhla.
"Klídek," řekla mi a počkala na další dvě zahoukání. Nevyskočila z postele, jak mi napovídal můj vlastní strach, nýbrž chladnokrevně pokračovala: "Ještě máme před sebou víc než tři hodiny života."
Vylíčila mi ho jako ‚černého obra, vysokého dva metry a píď, který je věčně jako dělo´. V záchvatu žárlivosti jsem málem porušil pravidla hry, a ne ledajak: chtěl jsem ho zabít. Vyřešila to její duševní zralost, s kterou mne od té doby jako v ohlávce prováděla mezi nebezpečími skutečného života jako vlčka v beránčí kůži.
Na gymnáziu jsem si vedl velice špatně a nechtěl jsem o tom slyšet ani slovo, Martina si však má školní muka vzala na starost. Udivilo ji, jak dětinsky zanedbávám vyučování, abych vyhověl ďáblům neodolatelného puzení života. "Je to logické," namítl jsem jí. "Kdyby tahle postel byla gymnázium a ty učitelka, byl bych jednička nejen ve třídě, ale na celé škole." Martina to pojala jako přiléhavý příklad.
"A právě tak to teď uděláme," řekla mi.
Bez přílišných obětí se teď zaměřila na to, abych si napravil pošramocenou pověst, navíc podle přesného rozvrhu. Počítala mi úkoly a mezi vyváděním v posteli a mateřským peskováním mne připravovala na příští týden. Pokud jsem neměl úkoly správně a včas, trestala mne tím, že za každé tři chyby mne jednu sobotu k sobě nepustila. Nikdy jsem neudělal víc než dvě, a na gymnáziu začalo být znát, jak jsem se změnil.
To nejdůležitější, čemu mne naučila, byl ovšem neomylný návod, který mi na neštěstí posloužil až v posledním ročníku gymnázia: pokud jsem při vyučování dával pozor a sám jsem si psal úkoly, místo abych je opisoval od spolužáků, mohl jsem mít dobré známky a ve volném čase jsem si mohl podle libosti číst, a žít si po svém bez únavného ponocování a zbytečných strachů. Díky tomu kouzelnému návodu jsem byl onoho roku 1942 nejlepší z celého ročníku, s medailí za

vynikající výsledky a čestnými uznáními všeho druhu. Důvěrné poděkování si ovšem odnesli lékaři za to, jak mne dokázali vyléčit z šílenství. Během slavnosti jsem si uvědomil, že v dojetí, s jakým jsem v předchozích letech přijímal chválu za zásluhy, které mi nepatřily, bývala značná dávka cynismu. V posledním ročníku, kdy jsem si ji zasloužil, mi nepřipadalo vhodné, abych za ni děkoval. Ze srdce rád jsem se však učitelům odvděčil básní ‚Cirkus´ od Guillerma Valencii, kterou jsem při závěrečném obřadu bez nápovědy přednesl celou, i když jsem byl vylekanější než křesťan, kterého hodili lvům.
O prázdninách onoho úspěšného roku jsem hodlal navštívit babičku Tranquilinu v Aracatace, ta však musela naléhavě přijet do Barranquilly, aby jí operovali oční zákal. Byl jsem rád, že ji zase vidím, a k tomu přistoupila i radost z dědečkova slovníku, který mi přivezla jako dárek. Nikdy si neuvědomovala, že přestává vidět, nebo to nechtěla přiznat, až potom nemohla ani vyjít ze svého pokoje. Operace v nemocnici u Milosrdných proběhla rychle, a lékaři předpovídali, že dopadla dobře. Když jí sundali obvazy, babička vsedě na posteli otevřela oči, ze kterých zářilo nové mládí, obličej se jí rozjasnil a vyjádřila svou radost jediným slovem:
"Vidím."
Chirurg chtěl, aby mu řekla přesně, co všecko vidí, a babička svým novým pohledem přelétla celou místnost a s obdivuhodnou přesností mu vypočítala jeden kus nábytku za druhým. Lékař jen
užasle zmlkl; já jediný jsem totiž věděl, že nevypočítala to, co teď před ní stálo v nemocničním pokoji, nýbrž nábytek ve své ložnici v Aracatace, který znala zpaměti a po pořádku. Zrak se jí už nikdy nevrátil.
Rodiče trvali na tom, abych strávil prázdniny u nich v Sucre a abych babičku přivezl s sebou. Na svůj věk vypadala daleko starší a v hlavě se jí všecko popletlo, zato jí zkrásněl hlas a zpívala teď víc a s větším zápalem než kdy dřív. Matka dbala na to, aby ji udržovali v čistotě a v pořádku, jako nějakou obrovskou pannu. Bylo zřejmé, že si uvědomuje svět kolem sebe, vztahovala ho však na minulost; obzvlášť rozhlasové pořady, které v ní vzbuzovaly dětinský zájem. Rozeznávala hlasy jednotlivých hlasatelů, považovala je však za své přátele z mládí v Riohache, poněvadž v Aracatace nikdy doma rádio neměli. Popírala nebo kritizovala některá tvrzení hlasatelů, přela se s nimi v nejrůznějších záležitostech nebo jim zase vyčítala každou mluvnickou chybu, jako kdyby opravdu stáli u její postele, a nedovolila, aby ji služebné převlékly, dokud se v rádiu nerozloučili. Nato jim odpovídala s vychováním, které nedoznalo úhony:
"I já vám přeji velice pěkný večer, pane."
Při jejích samomluvách se objasnilo množství záhad: věci, které jsme pohřešovali, tajemství, která si nechávala pro sebe, a záležitosti, o kterých se nesmělo mluvit: kdo si schované v kufru odvezl čerpadlo, které zmizelo z domu v Aracatace a kdo byl ve skutečnosti otcem Matildy Salmonové, jejíž bratři si to popletli s jiným a vyřídili si to s ním kulkou.
Navíc jsem se o prázdninách v Sucre musel poprvé obejít bez Martiny Fonsecové, ani v nejmenším ovšem nepřicházelo v úvahu, aby jela se mnou. Už samo pomyšlení, že ji dva měsíce neuvidím, mi připadalo neskutečné, ale jí ne. Naopak když jsem na to zabrousil, zjistil jsem, že jako vždycky je už několik kroků přede mnou.
"Chtěla jsem si o tom s tebou promluvit," řekla mi bez vytáček. "Pro nás oba by bylo nejlepší, kdybys šel studovat někam jinam, když teď oba tak trojčíme. Aspoň si uvědomíš, že mezi námi nikdy nebude víc, než už bylo."
Zkusil jsem to obrátit v žert.
"Už zítra odjedu, ale až se za tři měsíce vrátím, zůstanu s tebou natrvalo."
Odpověděla mi v rytmu tanga:
"Cha cha, cha cha!"
To už jsem pochopil, že Martinu je snadné přesvědčit, když říká ano, ale není to možné, jakmile říká ne. Se slzami v očích jsem tedy hozenou rukavici zvedl a předsevzal jsem si, že budu jiný v životě, který si pro mne usmyslela: v jiném městě, na jiném gymnáziu a s jinými přáteli, a dokonce i s jiným přístupem k životu. Málem jsem o tom ani neuvažoval. V můj prospěch mluvily všechny ty medaile, takže jsem otci ze všeho nejdřív a s jistou obřadností oznámil, že se na gymnázium svatého Josefa už nevrátím, a do Barranquilly také ne.
"Díky Bohu!" uvítal to. "Vždycky jsem si říkal, kde jsi vzal ten romantický nápad studovat u jezuitů."
Matka tu poznámku přešla mlčky.
"Pokud to nebude tam, pak jedině v Bogotě," řekla.
"To znamená nikde," odpověděl otec okamžitě, "poněvadž tolik peněz, aby stačily těm ješákům z náhorních rovin, prostě nemáme."
Je to zvláštní, ale samo pomyšlení, že bych neměl dál studovat, mi připadalo neuvěřitelné, i když právě o tom jsem vždycky snil; do té míry, že jsem si vypomohl vidinou, která mi nikdy nepřipadala dosažitelná.
"Existují přece stipendia," namítl jsem.
"Je jich spousta," přisvědčil otec, "jenže jen pro bohaté."
Do jisté míry to byla pravda, ani ne tak kvůli protekci, nýbrž proto, že jejich udělení vyžadovalo složité formality a jejich podmínky skoro nikdo neznal. Při centralismu, který v zemi vládl, každý uchazeč o stipendium musel jet do Bogoty, tisíc kilometrů během osmi dnů cesty, které stály téměř tolik jako tři měsíce v internátu některého dobrého gymnázia. I tak to ovšem mohla být jen planá snaha. Matka se rozčilila:
"Když otevřete stroj na peníze, je jasné, kde je začátek, ale nemáte tušení, kde je konec."
Navíc rodiče už byli v prodlení s dalšími závazky. Luise Enriqueho, který byl o rok mladší než já, dali zapsat do dvou místních škol, z obou však po několika měsících utekl. Margarita i Aida se na základní škole u jeptišek dobře učily, už však začínaly uvažovat o gymnáziu v některém sousedním městě, kde by to tolik nestálo. S Gustavem, Ligií, Ritou a Jaimem ještě nebylo naspěch, i oni však hrozivě rychle rostli. Jak oni, tak tři další, kteří se narodili po nich, se ke mně chovali jako k někomu, kdo věčně jen přijíždí a odjíždí.
Pro mne to byl rozhodující rok. Největší ozdobou každého alegorického vozu byly dívky, vybrané pro svůj půvab a

krásu a nastrojené jako královny, jež přednášely verše, věnované symbolické válce mezi oběma polovinami města. Jelikož jsem ještě pořád napůl nebyl zdejší, měl jsem tu výsadu, že jsem byl nestranný, a podle toho jsem se choval. Toho roku jsem se však dal přemluvit předáky Congovea a napsal jsem jim verše pro svou sestru Carmen Rosu, která měla být královnou velkolepého alegorického vozu. Ochotně jsem jim vyhověl, jelikož jsem však neznal pravidla hry, zašel jsem v útocích na soupeře příliš daleko. Nezbylo mi nic jiného než všeobecné pozdvižení napravit dvěma smírnými básněmi: jednou povzbudivou pro krasavici z Congovea,
a druhou na usmířenou pro krásku ze Zulie. Rozkřiklo se to po celém městě a bezejmenný básník, kterého téměř nikdo neznal, se stal hrdinou dne. Ona událost mne uvedla do místní společnosti a vynesla mi přátelství obou stran. Od té doby jsem sotva stačil pomáhat při zábavných představeních pro děti, dobročinných bazarech a tombolách, a dokonce i při projevu jednoho kandidáta do obecní rady.
Luis Enrique, který se už tehdy projevoval jako výtečný kytarista, jímž se pak opravdu stal, mne naučil hrát na pětistrunnou kytaru. Spolu s ním a s Filadelfem Velillou jsme se stali králi dostaveníček, a největší odměnou nám bylo, že některé poctěné krásky se kvapně oblékly, otevřely nám, vzbudily sousedky a užívali jsme si zábavy až do snídaně. Navíc se toho roku naše skupina ještě rozrostla o Josého Palenciu, vnuka zámožného a rozmařilého statkáře. Byl to rozený hudebník, schopný hrát na každý nástroj, který mu přišel do ruky. Vypadal jako filmový herec a byl vynikající tanečník, vynikal oslnivou inteligencí a ve chvilkových láskách měl takové úspěchy, že mu je spíš ostatní záviděli, než aby bylo o co stát.
Zato já jsem tančit neuměl, a nedokázal jsem se to naučit ani u slečen Loiseauových, šesti sester, které byly od narození invalidní, přesto však pořádaly taneční hodiny, aniž by přitom vstaly ze svých houpacích křesel. Můj otec, jenž vůči slávě nikdy nebyl lhostejný, za mnou přišel s novým plánem. Po prvé v životě jsme spolu dlouhé hodiny hovořili; až do té doby jsme se vlastně skoro neznali. Po pravdě jsem totiž s rodiči žil nanejvýš tři roky, když sečtu dohromady ty v Aracatace, Barranquille, Cartageně, Sincé a Sucre. Byl to velice příjemný zážitek, a jeden druhého jsme lépe poznali. Matka mi to řekla: "Jsem ráda, že jste se s otcem spřátelili." A několik dní nato, když v kuchyni chystala kávu, mi prozradila víc:
"Otec je na tebe velice pyšný."
Příštího dne mne po špičkách probudila a pošeptala mi do ucha: "Otec pro tebe má překvapení." A opravdu, když jsem přišel dolů na snídani, on sám mi v přítomnosti všech se slavnostním důrazem tu velkou zprávu oznámil:
"Schystej si věci, pojedeš do Bogoty."
V první chvíli jsem pocítil hlubokou rozmrzelost, poněvadž bych se raději dál utápěl v ustavičných flámech, potom však zvítězila má počestnost. S oblečením do chladného pásma jsem neměl problémy. Otec měl černý ševiotový oblek a další manšestrový, ani jeden však v pasu nedopnul; takže jsme šli k Pedrovi Leónu Rosalesovi, kterému přezdívali zázračný krejčí, a ten je přešil na mou velikost. Navíc mi matka koupila svrchník z velbloudí srsti po nějakém zemřelém senátorovi. Když jsem si ho doma zkoušel, sestra Ligia - která je jasnovidka od přírody - mne potajmu varovala, že senátorův duch v noci obchází po jeho domě a svrchník má na sobě. Nedbal jsem toho, ale měl jsem ji poslechnout, poněvadž když jsem si ho pak v Bogotě vzal na sebe, spatřil jsem se v zrcadle s tváří zemřelého senátora. Zastavil jsem ho v zastavárně za deset pesos a nechal jsem ho propadnout.
Ovzduší v domě se natolik zlepšilo, že jsem se při rozloučení div nerozplakal, dohodnutý program jsme však beze všech citových výlevů do písmene dodrželi. Ve druhém lednovém týdnu jsem v Magangué nastoupil na Davida Aranga, vlajkovou loď Kolumbijské plavební společnosti, po noci, kterou jsem prožil jako svobodný člověk. Mým spolucestujícím v kajutě byl andílek, který vážil dvě stě dvacet liber a na celém těle neměl ani chloupek. Používal jméno Jack Rozparovač, které si o své újmě přisvojil, a byl posledním žijícím potomkem rodu cirkusových vrhačů nožů z Malé Asie. Na první pohled se mi zdálo, že by byl schopný zaškrtit mne ve spánku, v dalších dnech jsem si však uvědomil, že je opravdu jen takový, jak vypadá: obrovité dítě se srdcem, které se
mu nevešlo do hrudi.
První den uspořádal kapitán oficiální večírek s orchestrem a slavnostní večeří, já jsem však vyklouzl na palubu a ještě naposled jsem pozoroval světla světa, na který jsem se chystal bez bolesti zapomenout, a po své libosti jsem plakal až do svítání. Dnes se odvažuji říci, že pokud bych chtěl být znovu dítětem, pak jenom proto, abych si mohl znovu užívat té cesty. Během čtyř let, které mi zbývaly do maturity, a dalších dvou na univerzitě jsem kolikrát musel jet tam a zpátky, a pokaždé jsem se o životě dozvěděl víc než ve škole, a líp než ve škole. Pokud bylo v řece dost vody, cesta proti proudu z Barranquilly do Puerto Salgar, odkud to bylo ještě den vlakem do Bogoty, trvala pět dní. V obdobích sucha, kdy plavba byla nejzábavnější, pokud jste neměli naspěch, mohla trvat až tři týdny.
Lodi měly jednoduchá a samozřejmá jména: Atlantik, Medellín, Kapitán de Caro, David Arango. Jejich kapitáni, stejně jako ti, o kterých psal Conrad, byli panovační a schopní, jedli jako barbaři a ve svých královských kajutách nikdy nespali sami. Cesty byly pomalé a překvapující. My cestující jsme celé dny vysedávali na palubě a pozorovali jsme zapomenuté vesnice, kajmany, rozvalené s otevřenou tlamou a číhající na neopatrné motýly, hejna volavek, která vzlétala do vzduchu, jak je vyděsila brázda za lodí, houfy kachen na vnitrozemských bažinách a samice kapustňáků, které zpívaly na písčitých březích, zatímco kojily svá mláďata. Po celou cestu nás za svítání probouzel ohlušující povyk opic a papoušků, a z odpoledního spánku nás kolikrát probral odporný puch utopené krávy, nehybně ležící na hladině, které stál na břiše osamělý sup.
Dnes už se stává jen zřídka, že se v letadle s někým seznámíte. Na říčních lodích jsme však my studenti nakonec byli jako jedna rodina, poněvadž jsme se každý rok domlouvali, abychom pluli
spolu. Občas loď uvízla třeba i čtrnáct dnů na mělčině, nikomu to však nevadilo, poněvadž zábava se kvůli tomu nezastavila a kapitánův dopis s otiskem jeho pečetního prstenu nám stačil, aby gymnázium omluvilo náš pozdní příjezd.

Od prvního dne mne zaujal nejmladší z jakési rodinné výpravy, který jakoby v snách hrál na chromatickou tahací harmoniku a celé dny se procházel po palubě první třídy. Nedokázal jsem v sobě potlačit závist, poněvadž od té doby, co jsem na oslavách 20. července v Aracatace uslyšel první harmonikáře, které učil hrát ještě Francisco Člověk, usiloval jsem, aby mi ji dědeček koupil, babička se však postavila proti se svými obvyklými řečmi, že na harmoniku může hrát leda nějaký ubohý indián. Asi třicet let nato na světovém kongresu neurologů v Paříži se mi zdálo, že poznávám onoho elegantního harmonikáře z říční lodi. Léta s ním udělala svoje: nechal si narůst bohémskou bradku a šaty teď nosil asi o dvě čísla větší, vzpomínka na jeho mistrovství byla však tak živá, že jsem se nemohl mýlit. Zatvářil se však víc než podrážděně, když jsem se ho zeptal, aniž bych se představil:
"Ještě hrajete na tu chromatickou harmoniku?"
Užasle mi odpověděl:
"Nevím, o čem to mluvíte."
V tu chvíli bych se býval nejraději propadl do země, a pokorně jsem se mu omluvil za to, že jsem si ho zmýlil se studentem, který počátkem ledna 1944 na palubě Davida Aranga hrál na tahací harmoniku. Při té vzpomínce se naráz rozzářil. Byl to Kolumbijec Salomón Hakim, jeden z nejvýznamnějších neurologů na světě; mne ovšem zklamal tím, že vyměnil chromatickou harmoniku za lékařské nástroje.
Další pasažér mne zaujal tím, jaký odstup si udržoval od ostatních. Byl mladý, růžolící a statné postavy, nosil brýle a měl předčasnou, ale pečlivě udržovanou lysinu. Připadal mi jako
dokonalé zosobnění turisty z náhorních rovin. Od prvního dne si zabral to nejpohodlnější křeslo, na stolek si vyrovnal několik sloupků nových knih a beze spěchu četl od rána až do chvíle, kdy ho vyrušila večerní bujná zábava. Každý den přicházel do jídelny v jiné květované plážové košili a snídal, obědval a večeřel sám u stolu, který byl nejvíc stranou od ostatních, a nepřestával přitom číst. Pochybuji, že by za celou plavbu s někým vyměnil aspoň pozdrav. Sám pro sebe jsem si ho pokřtil ‚nenasytný čtenář´.
Neodolal jsem pokušení potajmu zjistit, co čte. Většinou to byla nestravitelná pojednání o veřejném právu, která četl vždycky dopoledne, podtrhával si v nich a na okraj připisoval poznámky. Když se navečer ochladilo, četl romány. Mezi nimi jeden, nad kterým jsem zalapal po dechu: Dvojníka od Dostojevského, kterého jsem se v jedné knihovně v Barranquille pokoušel ukrást, ale nepodařilo se mi to. Byl jsem úplně posedlý touhou si tu knihu přečíst; býval bych ho snad i poprosil, aby mi ji půjčil, ale nenašel jsem k tomu odvahu. Jednoho dne se objevil s Velkým Meaulnesem, o kterém jsem do té doby nikdy neslyšel, zakrátko však už patřil k mým oblíbeným mistrovským dílům. Naproti tomu já jsem si vezl s sebou jen neopakovatelné knihy, které jsem už četl: Jeromína od otce Colomy, kterého jsem nikdy nedočetl až do konce, Vír od Josého Eustasia Rivery, Od Apenin k Andám od Edmunda de Amicis, a slovník po dědečkovi, který jsem po kouskách četl celé hodiny. Onomu neúprosnému čtenáři naopak na tolik knih nestačil čas; tím chci říci a dosud jsem to neřekl, že bych býval dal cokoliv, abych byl na jeho místě.
Třetí cestující byl samozřejmě Jack Rozparovač, můj spolubydlící, jenž mluvil celé hodiny ze spaní jakýmsi divošským jazykem. Jeho žvástání mělo melodický zvuk, jenž dodával mé noční četbě nové pozadí. Řekl mi, že si to neuvědomuje a neví, v jakém jazyce se mu mohou zdát sny, poněvadž v dětských letech
se u nich v cirkusu domlouval s provazochodci šesti asijskými nářečími, ale všechna je zapomněl, když zemřela jeho matka. Zůstala mu jen polština, což byl jeho rodný jazyk, podařilo se nám však zjistit, že ze spaní nemluví ani tou. V životě jsem neviděl roztomilejšího člověka než on, když potíral olejem své strašlivé nože a zkoušel jejich ostří na vlastním růžovém jazyce.
Jediný problém měl hned první den v jídelně, když upozornil číšníky, že cestu nepřežije, pokud mu nebudou dávat čtyři porce. Loďmistr mu vysvětlil, že se to dá zařídit, pokud si za ně připlatí, a navíc mu dají zvláštní slevu. Jack namítl, že se už plavil po všech mořích světa a všude mu přiznali lidské právo, že ho nenechají umřít hlady. Případ se dostal až ke kapitánovi, a ten ho vyřešil ryze kolumbijským způsobem: nařídil číšníkům, aby mu dávali dvě porce, a z nepozornosti ať jim ujede ruka a přidají mu až další dvě. Jack si navíc pomáhal ještě tím, že šmejdil vidličkou v talířích svých společníků u stolu i dalších cestujících, kteří neměli chuť k jídlu a jeho nápady se srdečně bavili. Museli jste to vidět na vlastní oči, abyste tomu uvěřili.
Nevěděl jsem, jak se mám na lodi zabavit; potom však v La Gloria přistoupil hlouček studentů, kteří po večerech hráli tria a kvarteta a zpívali překrásná dostaveníčka se zamilovanými bolery. Když jsem zjistil, že jim přebývá pětistrunná kytara, ujal jsem se jí, po odpoledních jsem s nimi zkoušel a pak jsme zpívali až do rána. Z únavné prázdnoty volného času mi poskytlo východisko srdce: ten, kdo sám nezpívá, si nedokáže představit, jaká radost je zpívat.
Jedné noci, když měsíc svítil jak rybí oko, nás probudil srdcervoucí pláč, který k nám doléhal ze břehu. Kapitán Clímaco Conde Abello, jeden z nejlepších, které jsem kdy poznal, nařídil zapnout světlomety a zjistit, kdo to pláče, a byla to samice kapustňáka, která se zapletla do větví padlého stromu. Lodníci naskákali do vody, přivázali ji k rumpálu a podařilo se jim ji
vyprostit. Bylo to úžasné a dojemné stvoření, napůl žena a napůl kráva, a byla málem čtyři metry dlouhá. Kůži měla sinale bledou a měkkou, a její trup s velkými struky připomínal biblickou prameti. Právě od kapitána Condeho Abella jsem poprvé v životě slyšel, že svět brzy vezme špatný konec, pokud lidé nepřestanou zabíjet zvířata, která žijí v řece, a zakázal na ně střílet ze své lodi.
"Ten, kdo chce nějaké zabít, ať si ho zabije doma!" rozkřikl se. "Ale na mé lodi ne."
Na 19. leden 1961, o sedmnáct let později, vzpomínám jako na neblahý den, poněvadž jeden z mých přátel mi zatelefonoval do Mexika a oznámil mi, že na parníku David Arango v přístavu Magangué vypukl požár a úplně ho zničil. Zavěsil jsem s děsivým vědomím, že toho dne skončilo mé mládí, a to málo, co nám ještě zůstávalo z naší řeky teskných vzpomínek, právě šlo k čertu. Dnes je řeka Magdalena mrtvá, místo vody v ní teče špína a všechna zvířata dávno vyhynula. Její obnova, o které tolik namluvily všechny vlády, které se tu vystřídaly, a neudělaly pro ni vůbec

nic, by vyžadovala vysadit asi sedmdesát milionů stromů na pozemcích, které jsou z devadesáti procent v soukromém vlastnictví, a jejich majitelé by se z čiré lásky k vlasti museli zříci devadesáti procent svých nynějších příjmů.
Každá cesta pro nás znamenala obrovské životní poučení a na krátkou, ale nezapomenutelnou chvíli nás spojovala s osadami, kolem kterých jsme projížděli a kde leckoho z nás potkal jeho životní osud. Jistý úspěšný student medicíny se bez pozvání připletl na svatební zábavu, bez dovolení šel tančit s nejkrásnější ženou na slavnosti a manžel ho jedinou ranou zastřelil. Jiný se při pamětihodném flámu oženil s prvním děvčetem, které mu v Puerto Berrío padlo do oka, a dodnes šťastně žije s ní a svými devíti dětmi. José Palencia, náš přítel ze Sucre, v soutěži bubeníků v Tenerife vyhrál krávu a na místě ji prodal za padesát pesos: v té době to bylo
úplné bohatství. V obrovské pochybné čtvrti v Barrancabermeja, hlavním městě ropy, jsme ke svému překvapení objevili Ángela Casija Palenciu, Josého bratrance, jenž předchozího roku beze stopy zmizel ze Sucre: zpíval tam s orchestrem jednoho bordelu. Mejdan, který se přitom strhl, až do svítání platila hudba.
Vůbec nejhorší vzpomínku mám na ponurý výčep v Puerto Berrío, odkud mne s dalšími třemi pasažéry vyvlekla policie a každému nám uštědřila pár obuškem, aniž by nám něco vysvětlili nebo vyposlechli naše vysvětlení, a pak nás zatkli s obviněním, že jsme znásilnili nějakou studentku. Když nás přivedli na policejní velitelství, měli už za mřížemi a bez jediného škrábnutí skutečné pachatele, několik místních pobudů, kteří s naší lodí neměli nic společného.
Na poslední zastávce, v Puerto Salgar, jsme museli vystoupit z lodi v pět hodin ráno, už oblečení do horského pásma. Muži v černých soukenných oblecích, s vestami a tvrdými klobouky a se svrchníky přes ruku, jako by při tom žaltáři ropuch a v morovém puchu z řeky, ve které se to hemžilo zdechlými zvířaty, vypadali naráz úplně jinak. Při vystupování z lodi jsem zažil neslýchané překvapení. Kterási přítelkyně na poslední chvíli matku přesvědčila, aby mi připravila cestovní výbavu, ve které byla konopná síť, vlněná přikrývka a pro naléhavé případy i nočník, to všechno zabalené v halfové rohoži a křížem převázané provazy, kterými se věšela. Moji spoluhráči z orchestru se neudrželi smíchy, když mne v kolébce civilizace spatřili s takovým zavazadlem, a ten nejráznější udělal to, čeho bych se já neodvážil: hodil to všecko do vody. Poslední, co jsem uviděl na té nezapomenutelné plavbě, byla tudíž má cestovní výbava, která se kolébala v proudu a vracela se tam, odkud pošla.
Vlak z Puerto Salgar se první čtyři hodiny škrábal jako kočka po skalnatých římsách vzhůru. Na těch nejstrmějších úsecích se
spouštěl dolů, aby nabral rychlost, a pak se s dračím supěním snažil znovu stoupat. Občas museli cestující vystoupit, aby mu odlehčili, a dojít pěšky až na další římsu. Vesnice po cestě byly smutné a studené a na opuštěných nádražích nás očekávaly jen prodavačky, které se tím živily celý život, a okénkem vagonu nám nabízely vykrmené žluté slepice, uvařené vcelku, a brambory na bílo, které chutnaly výtečně. Tam jsem poprvé zakusil až dosud neznámý a neviditelný tělesný stav: byla mi zima. Za soumraku se naštěstí až po obzor rozprostřely nekonečné savany, zelené a krásné jako nebeské moře. Svět začal být klidný a krátký, a změnila se i nálada ve vlaku.
Úplně jsem už zapomněl na onoho nenasytného čtenáře, když tu se náhle objevil a posadil se naproti mně; tvářil se, jako když ho přivádí něco naléhavého. Důvod byl neuvěřitelný. Zaujalo ho totiž jedno bolero, které jsme zpívali během večírků na lodi, a požádal mne, abych mu je opsal. Nezůstal jsem jen při tom, ale naučil jsem ho tu píseň i zpívat. Překvapil mne jeho dobrý sluch a výborný hlas, když ji hned napoprvé sám zvládl přesně a dobře.
"Té se protočí panenky, až ji uslyší!" prohlásil rozzářeně.
To už jsem pochopil, proč mu na tom tak záleží. Od chvíle, kdy od nás na lodi to bolero slyšel, si představoval, jaký dojem by udělalo na jeho snoubenku, s kterou se před třemi měsíci v Bogotě rozloučil a která ho dnes navečer čekala na nádraží. Poslechl si ho ještě dvakrát nebo třikrát a býval by ho dokázal po kouskách poskládat dohromady, ale když mne ve vlaku uviděl sedět samotného, rozhodl se, že mne o tu laskavost požádá. Nato jsem i já sebral odvahu a se vším odhodláním - i když s tím, o čem jsme mluvili, to nemělo co dělat - jsem mu řekl, jak mne na jeho stolku překvapila kniha, kterou bylo tak těžké sehnat. Upřímně se podivil:
"Kterou myslíte?"
"Dvojníka."
Pobaveně se zasmál.
"Ještě jsem ho nedočetl," řekl. "Ale je to jedna z nejpodivnějších knížek, které se mi kdy dostaly do ruky."
Dál už to nerozváděl. Ještě jednou mi obsáhle poděkoval za to bolero, a na rozloučenou mi pevně stiskl ruku.
Už se začínalo smrákat, když vlak zpomalil, projel kolem haly plné zrezavělého šrotu a zastavil u ponurého nástupiště. Uchopil jsem kufr za rukověť a vlekl jsem ho na ulici, než mne někdo v té tlačenici porazí. Byl jsem už málem venku, když někdo za mnou vykřikl:
"Počkejte, mladý muži!"
Ohlédl jsem se, stejně jako několik dalších mladých i méně mladých mužů, kteří pospíchali se mnou, když tu kolem mne prošel onen nenasytný čtenář a vtiskl mi do ruky knihu, aniž by se zastavil.
"Dobře si počtěte!" křikl na mne a zmizel v zástupu.
Držel jsem v ruce Dvojníka. Natolik mne to ohromilo, že jsem ani nebyl s to pochopit, co se mi právě stalo. Zastrčil jsem knihu do kapsy svrchníku, a když jsem vyšel z nádraží, uhodil mne ledový navečerní vítr. Aby mne neporazil, postavil jsem kufr na chodník a posadil jsem se na něj, abych se nadýchal vzduchu, který se mi nedostával. Na ulicích nebyla ani živá duše. Nedohlédl jsem dál než na nároží ponuré a mrazivé třídy, v řídkém dešti smíšeném se sazemi, dva tisíce čtyři sta metrů nad mořem a v ledovém vzduchu, který se jen těžko dýchal.
Čekal jsem aspoň půl hodiny, úplně prokřehlý zimou. Někdo musel přijít, poněvadž otec pilným telegramem oznámil můj příjezd donu Eliécerovi Torresu Arangovi, svému příbuznému, který si mne měl vzít na starost. V tu chvíli mne však nesoužily obavy, jestli někdo přijde nebo ne, nýbrž strach, že tu na opačném konci světa sedím na kufru, který vypadal jako na pohřeb, a nikoho tady neznám. Naráz vystoupil z taxíku dobře oblečený muž s hedvábným

deštníkem a v kabátě z velbloudí srsti, který mu sahal až po kotníky. Domyslel jsem si, že to je můj poručník, i když se na mne málem nepodíval a prošel kolem, a já jsem nenašel odvahu dát mu nějaké znamení. Spěšně vešel do nádražní budovy a za několik minut zase vyšel, aniž by ve mně třeba jen posunkem vzbudil nějakou naději. Pak si mne konečně všiml a ukázal na mne prstem:
"Ty jsi Gabito, viď?"
Odpověděl jsem mu s duší na jazyku:
"Už skoro ano."
4
Bogota byla v té době vzdálené a pochmurné město, kde už od počátku šestnáctého století ustavičně mžilo. Zaujalo mne, kolik bylo na ulicích spěchajících mužů, a všichni byli oblečení jako já od svého příjezdu, v černých soukenných oblecích a tvrdých kloboucích. Naopak jsem nezahlédl ani jedinou děvku; do ponurých kaváren v obchodní čtvrti totiž nesměly vkročit, stejně jako kněží v sutaně a vojáci v uniformách. V tramvajích a na veřejných záchodcích visely smutné plakáty: "Pokud se nebojíš Boha, boj se syfilidy."
Od prvního dne jsem obdivoval obrovské valachy, kteří tahali vozy s pivem, ohňostroje jisker, když tramvaje zahýbaly za roh, a věčná přerušení dopravy, aby v tom dešti mohl projít nějaký pohřební průvod. To byla ze všeho nejsmutnější podívaná: na vyšňořené pohřební vozy, koně se sametovými čabrakami a chocholy z černých per, a nebožtíky z lepších rodin, kteří se chovali, jako by smrt vymysleli oni sami. V atriu kostela Panny Marie Sněžné jsem z taxíku uviděl první prostitutku: byla štíhlá a zamlklá a nesla se jako nějaká královna ve smutku, navždy mi z oné představy ovšem zůstala jen polovina, poněvadž tvář měla zakrytou neproniknutelným závojem.
Všecko se ve mně zhroutilo. Dům, kde jsem strávil noc, byl veliký a pohodlný, mně však vinou ponuré zahrady s tmavými růžemi a chladu, který pronikal až do kostí, připadal strašidelný. Patřil rodině Torrese Gamboy, příbuzným mého otce a mým známým, ale když se sešli na večeři, už oblečení na noc, jako kdybych je viděl poprvé v životě. Vůbec nejsilnější zážitek jsem však utrpěl, když jsem vklouzl pod přikrývky a zděšeně jsem zařval, poněvadž jako by byly nasáklé nějakou ledovou tekutinou. Vysvětlili, že napoprvé to tak připadá každému, a postupně že si na zvláštnosti místního podnebí zvyknu. Dlouhé hodiny jsem tiše plakal, než se mi podařilo usnout nešťastným spánkem.
Právě tak bídně jsem se cítil i čtyři dny po svém příjezdu, když jsem v chladnu a v řídkém dešti pospíchal k ministerstvu školství, kde se od toho dne přijímaly přihlášky do celostátního konkurzu na stipendia. Fronta začínala ve třetím poschodí ministerstva, u dveří kanceláře, kde se přihlášky podávaly, a kroutila se po schodištích až k hlavnímu vchodu. Byl to odstrašující pohled. Když kolem desáté dopoledne přestalo pršet, fronta se protáhla ještě o dva bloky po třídě Jiméneze de Quesada, a to v ní ještě chyběli uchazeči, kteří se předtím uchýlili do průjezdů okolních domů. Připadalo mi vyloučené, že bych v takovém návalu mohl pořídit.
Krátce po poledni jsem cítil, že mi někdo dvakrát lehce poklepal na rameno. Byl to ten nenasytný čtenář z lodi, který mne zahlédl mezi posledními ve frontě, já jsem ho však v tvrdém klobouku a ve smutečním oblečení lidí z náhorních rovin sotva poznal. I on se ovšem tvářil rozpačitě, když se mne zeptal:
"Co tady ksakru děláš, prosím tě?"
Vysvětlil jsem mu to.
"Ježíši, to je ale legrace!" řekl mi a prohýbal se smíchy. "Pojď se mnou," a odvedl mne za ruku až na ministerstvo. Tam jsem se dozvěděl, že je to doktor Adolfo Gómez Támara, ústřední ředitel správy stipendií na ministerstvu školství. Byla to ta nejneuvěřitelnější náhoda, a jedna z nejšťastnějších v mém životě. S čistě studentským vtipkováním mne představil svým spolupracovníkům jako nejlepšího zpěváka romantických boler. Přinesli mi kávu a bez jakýchkoli průtahů mne zapsali do konkurzu; předem mi ovšem zdůraznili, že neporušují úřední postup, nýbrž vzdávají poctu nevyzpytatelným božstvům náhody. Oznámili mi, že všeobecné zkoušky se budou konat příští pondělí na gymnáziu svatého Bartoloměje. Podle jejich odhadů na přibližně tři sta padesát stipendií připadalo několik tisíc uchazečů z celé země, takže to bude dlouhý a náročný boj, a možná smrtící rána mým bláhovým nadějím. Ti šťastní se měli dozvědět výsledek o týden později, zároveň se školou, do které je přidělili. To pro mne byla závažná novinka, poněvadž mne mohli poslat právě tak dobře do Medellínu jako do Vichady. Vysvětlili mi, že onu zeměpisnou loterii zavedli proto, aby podpořili kulturní výměnu mezi jednotlivými oblastmi země. Když byly všechny formality za námi, Gómez Támara mi stiskl ruku se stejně nadšenou rázností, s jakou mi děkoval za to bolero.
"Hlavu vzhůru," řekl mi. "Teď máš svůj život ve vlastních rukou."
U východu z ministerstva mi jakýsi mužík, který vypadal jako kněz, začal nabízet, že mi zaručeně a beze zkoušek sežene stipendium, na kterém gymnáziu budu chtít, pokud mu zaplatím padesát pesos. To pro mne bylo celé jmění, myslím ale, že mít je, býval bych mu je dal, abych se vyhnul hrůze ze zkoušek. Několik dní nato jsem onoho nepravého kněze poznal na fotografii v novinách jako hlavu bandy podvodníků, kteří v přestrojení za duchovní vedli na státních úřadech pokoutní jednání.
Ani jsem si nevybalil kufr, natolik jsem si byl jistý, že mne pošlou bůhvíkam. Viděl jsem svou budoucnost tak černě, že večer před zkouškami jsem spolu s hudebníky z lodi zašel do vykřičené krčmy v pochybné čtvrti Cruces. Zpívali jsme jen za pijatiku, a za každou píseň jsme brali sklenici chichy, barbarského nápoje ze zkvašené kukuřice, který si nejnáročnější pijáci ještě vylepšovali střelným prachem. Takže jsem na zkoušku přišel pozdě, v hlavě mi dunělo a ani jsem si nepamatoval, kde jsem předchozího večera všude byl a kdo mne přivedl domů, ale slitovali se nade mnou a pustili mne do obrovského sálu, nabitého uchazeči. Stačil letmý pohled na otázky, aby mi bylo jasné, že jsem prohrál předem. Jen abych nevzbuzoval pozornost dohlížitelů, pustil jsem se do společenských věd, kde mi otázky připadaly nejméně hrozné. Naráz jsem však pocítil záchvat inspirace a začal jsem bez rozmýšlení chrlit přijatelné odpovědi a zázračné trefy; s výjimkou matematiky, s kterou jsem nedokázal ani pohnout. Ulevilo se mi až při zkoušce z kreslení, kterou jsem zvládl nakvap, ale dobře. "Ta chicha s tebou svedla úplný

zázrak," řekli mi potom přátelé hudebníci. Na konci zkoušky jsem si nicméně sklesle přiznal svou porážku, rozhodnut napsat dopis rodičům a vysvětlit jim, jakým právem a proč se nevrátím domů.
Jen abych dostál povinnosti, zašel jsem si o týden později pro výsledek. Úřednice v přijímací kanceláři zřejmě v mé složce objevila nějakou značku, poněvadž mne bez vysvětlování odvedla k řediteli. Našel jsem ho ve vynikající náladě, jen v košili a s výstředními červenými kšandami. Se znaleckou pozorností si prošel známky na mém zkušebním protokolu, jednou či dvakrát zapochyboval a pak si oddechl.
"Není to špatné," pronesl sám pro sebe. "S výjimkou matematiky, ale díky té výtečné z kreslení jsi o vlásek proklouzl."
Zaklonil se ve svém pérovaném křesle dozadu a zeptal se mne, o kterém gymnáziu jsem uvažoval.
Byl jsem zděšený jako málokdy v životě, ale neváhal jsem:
"Svatého Bartoloměje, tady v Bogotě."
Položil dlaň na hromadu papírů, které měl na psacím stole.
"Tohle všecko jsou dopisy od významných osobností, které doporučují své děti, příbuzné a přátele do zdejších škol," řekl. Potom si uvědomil, že mi to neměl co říkat, a pokračoval: "Pokud dovolíš, abych ti poradil, nejlepší pro tebe bude Národní lyceum v Zipaquirá, hodinu vlakem odtud."
Jediné, co jsem o tom starobylém městě věděl, bylo, že tam jsou solné doly. Gómez Támara mi vysvětlil, že je to školní ústav z koloniálních dob, který při nedávné liberální reformě zabavili nějakému církevnímu bratrstvu, a teď měl vynikající sbor mladých profesorů moderního smýšlení. Pomyslel jsem si, že ho musím vyvést z pochybností.
"Jenže můj otec je konzervativec," namítl jsem.
Gómez Támara se jen zachechtal.
"Neber to zas tak vážně," řekl. "Když říkám liberální, myslím to v nejširším smyslu slova."
Hned nato se zas vrátil ke svému obvyklému tónu a prohlásil, že tím nejlepším řešením pro mne bude právě onen starobylý klášter ze sedmnáctého století, z kterého se teď stalo gymnázium bezvěrců, v ospalém městečku, kde se nedalo dělat nic lepšího než studovat. Někdejší klášter opravdu nehnutě odolával věčnosti. V dřívějších dobách měl na kamenném průčelí vytesaný nápis: Základem moudrosti je bohabojnost. Když však v roce 1936 liberální vláda prezidenta Alfonsa Lópeze Pumareja znárodnila školství, nahradil ono heslo kolumbijský státní znak. Zatímco jsem se v průjezdu snažil nabrat dech, jak jsem předtím vláčel těžký kufr, sklíčeně jsem si prohlížel malé nádvoří s koloniálními oblouky vytesanými z kamene, s dřevěnými balkony natřenými zelenou barvou a s květináči se zádumčivými květinami na zábradlí. Ve všem jako by vládl přísný církevní řád a na všem bylo až příliš znát, že se toho už víc než tři sta let nedotkla jemná ženská ruka. Až dosud jsem vyrůstal jako dříví v lese na karibském pobřeží, kde neplatily žádné zákony, a teď jsem se děsil při představě, že bych rozhodující čtyři roky dospívání měl prožít na místě, kde se zastavil čas.
Až dosud mi připadá nemožné, že se do dvou poschodí kolem zasmušilého nádvoří a další zděné budovy, přistavěné na pozemku vzadu, dokázaly vejít byt a pracovna ředitele, správní kancelář,
kuchyně, jídelna, knihovna, šest učeben, chemická a fyzikální laboratoř, skladiště, záchody a umyvárny a společná ložnice s železnými postelemi, rozestavěnými vedle sebe pro padesátku studentů, posbíraných po těch nejubožejších předměstích po celé zemi, a několik málo i z hlavního města. Za onen pocit vyhnanství však také mohla má šťastná hvězda; díky němu jsem brzy a dobře zjistil, v jaké zemi jsem se to řízením osudu narodil. Tucet mých karibských krajanů, kteří mne od první chvíle přijali jako svého, a já samozřejmě s nimi, jsme jasně rozlišovali mezi sebou a všemi ostatními: my jsme byli rodáci z pobřeží a oni byli cizí.
Jednotlivé hloučky, které se během večerního odpočinku scházely v různých koutech nádvoří, představovaly pestrý vzorník celé Kolumbie. Dokud se každý z nich zdržoval na vlastním území, nedocházelo k žádným střetům. Nejbližší vztahy mne spojovaly se studenty z karibského pobřeží, a ostatní o nás právem tvrdili, že jsme hluční, posedlí vzájemnou soudržností a libujeme si ve flámech a v tancovačkách. Já jsem byl výjimka, ale Antonio Martínez Sierra, nadšený tanečník rumby z Cartageny, mne při večerním odpočinku naučil módním tancům. Ricardo González Ripoll, můj vynikající společník při tajných námluvách, se stal slavným architektem, navždy však zůstal u téže písně, kterou si sotva slyšitelně pobrukoval a sám také tančil, dokud byl naživu.
Mincho Anaya, rozený klavírista, který se později stal dirigentem národního tanečního orchestru, založil školní soubor, do kterého vzal každého, kdo se chtěl naučit hrát na nějaký nástroj, a zasvětil mne do tajemství druhého hlasu při bolerech a písních z Valleduparu. Jeho největším výkonem nicméně bylo, když naučil Guillerma Lópeze Guerru, Bogoťana do morku kostí, karibskému umění hrát na clavichord, kde se jedná o tři dva, tři dva.
Humberto Jaimes, rodák z El Banco, byl horlivý student, kterého tanec nikdy nelákal a po sobotách a nedělích zůstával ve
škole a učil se. Myslím, že nikdy neviděl fotbalový míč a nečetl referát o žádném sportovním utkání; poté, co v Bogotě promoval jako inženýr, však nastoupil do El Tiempa jako asistent sportovního redaktora, a nakonec se stal šéfem sportovní rubriky a jedním z opravdu dobrých fotbalových zpravodajů v zemi. Nejpodivuhodnější případ, na který se pamatuji, však bezpochyby byl Silvio Luna, tmavolící mulat z Chocó, jenž vystudoval advokacii a potom medicínu, a v době, kdy mi zmizel z očí, se zřejmě chystal na třetí vysokou školu.
Daniel Rozo - Pagocio - se vždycky stavěl jako odborník ve všech lidských i božských vědách, a předváděl to při vyučování i o přestávkách. Během světové války jsme za ním vždycky chodili, aby nám řekl, co se ve světě děje; sledovali jsme ji totiž jen z doslechu, poněvadž na gymnáziu nebyl povolený pravidelný odběr novin ani časopisů, a rádio jsme používali jen k tomu, abychom si zatančili jeden s druhým. Nikdy se nám nepodařilo zjistit, odkud bral Pagocio své historické bitvy, ve kterých vždycky vítězili spojenci.
Sergio Castro - z Quetame - byl možná nejlepší student za celou dobu existence lycea, a od svého příchodu měl vždycky ty nejlepší známky. Myslím, že tajemství jeho úspěchu spočívalo v tomtéž, co mi ještě na gymnáziu svatého Josefa radila Martina Fonsecová: nedal si ujít jediné slovo z toho, co při hodině řekl profesor nebo někdo ze spolužáků,

které vyvolal, zapisoval si dokonce i dýchání všech profesorů, a všechno to měl uspořádané v pečlivě vedeném sešitě. Právě proto pak nejspíš nemusel utrácet čas přípravou na zkoušky a o sobotách a nedělích si četl dobrodružné romány, zatímco z nás všech se jen kouřilo, jak jsme se učili.
Mým nejčastějším společníkem o přestávkách byl Álvaro Ruiz Torres, Bogoťan tělem i duší, jenž si se mnou během večerního
odpočinku vyměňoval nejnovější zprávy o děvčatech, zatímco jsme vojenským krokem pochodovali dokola po nádvoří. Další byli Jaime Bravo, Humberto Guillén a Álvaro Vidales Barón, s nimiž jsme si na gymnáziu byli velice blízcí a celá léta jsme se pak setkávali i v praktickém životě. Álvaro Ruiz jezdil každý víkend k rodičům do Bogoty a vracel se náležitě zásobený cigaretami a novinkami o děvčatech. To on mne v dobách, kdy jsme spolu studovali, v obou těch neřestech povzbuzoval, a byl to také on, kdo se teď v posledních dvou letech se mnou podělil o své nejlepší vzpomínky, abych jimi osvěžil své paměti.
Nevím, čemu jsem se během svého nuceného pobytu v Národním lyceu doopravdy naučil, čtyři roky úspěšného soužití s ostatními spolužáky mi však vštípily jednotné vnímání našeho národa, zjistil jsem, jak jsme rozdílní a k čemu se hodíme, a jednou provždy jsem si zapamatoval, že teprve v úhrnu nás všech je celá naše země. Právě to možná měli na mysli tenkrát na ministerstvu, když mluvili o mezikrajové výměně, kterou vláda prosazovala. Když mne už ve zralém věku pozvali do pilotní kabiny transatlantického letadla, první slova, která pronesl kapitán, byla otázka, odkud jsem. Stačilo mi ho slyšet, abych mu odpověděl:
"Já jsem z pobřeží, a vy musíte být ze Sogamosa."
Choval se totiž úplně stejně, dělal stejné posunky a měl stejný tón hlasu jako Marco Fidel Bulla, který se mnou seděl v lavici ve čtvrtém ročníku. Právě onen pocit bezprostředního poznání mne naučil plout po bažinách onoho nepředvídatelného společenství, dokonce i bez kompasu a proti proudu, a v mém řemesle spisovatele mi možná posloužil jako klíč, který otvírá všechny dveře.
Zdálo se mi, jako bych žil v nějakém snu; o stipendium jsem se totiž neucházel proto, že bych chtěl studovat, nýbrž proto, abych na sebe nemusel brát žádné jiné závazky a udržel si přitom dobré vztahy s rodinou. Jistota, že třikrát denně dostaneme najíst, nám
stačila k přesvědčení,že v onom chudinském útulku žijeme líp než doma, a k tomu po svém, i když pod dozorem profesorů, který však nebyl tak patrný jako rodičovská pravomoc. V jídelně fungoval tržní systém, takže si každý mohl zařídit takovou porci, jakou chtěl. Peníze neměly žádnou cenu. Nejhodnotnější měnou byly dvě vejce k snídani, poněvadž za ty se dal výhodně koupit jakýkoliv jiný chod při všech třech denních jídlech. Všechno mělo náležitou protihodnotu a nic onen zákonný obchod nenarušovalo. A víc než jenom to: nevzpomínám si, že by za ty čtyři roky, co jsme bydleli v internátu, se někdo z jakéhokoliv důvodu popral.
Profesoři, kteří jedli u jiného stolu ve stejné jídelně, se mezi sebou právě tak uchylovali k výměnným obchodům, poněvadž dosud v sobě nesli zvyky z gymnázií, kam ještě nedávno chodili. Většinou byli svobodní nebo tam žili bez manželek, a jejich platy byly málem stejně ubohé jako kapesné, které jsme každý měsíc dostávali od rodičů. Stěžovali si na jídlo stejně důvodně jako my, a během jedné nebezpečné krize to už málem vypadalo, že se s některým z nich spolčíme a vyhlásíme hladovku. Jenom když dostali nějaký dárek nebo měli hosty zvenčí, dopřávali si lepší jídla a pro jednou tak narušili vzájemnou rovnost. Právě k tomu došlo, když jsem byl ve čtvrtém ročníku a lycejní lékař nám slíbil hovězí srdce, které jsme měli studovat při jeho kurzu anatomie. Příštího dne ho poslal do lednice v kuchyni, ještě čerstvé a krvácející, ale když jsme si je přišli odnést do třídy, už tam nebylo. Vyšlo najevo, že lékař hovězí srdce nesehnal a na poslední chvíli místo něj poslal srdce jakéhosi zedníka, který se protloukal na vlastní pěst a zabil se, když spadl ze čtvrtého poschodí. Jelikož by pro všechny nestačilo, kuchaři ho s výtečnými omáčkami připravili pro profesorský stůl v domnění, že je to hovězí srdce, které jim předtím ohlásili. Myslím, že ony bezprostřední vztahy mezi profesory a studenty měly co dělat s nedávnou reformou školství, ze které se v dějinách
zachovalo jen málo, přinejmenším nám však pomohla zjednodušit dosavadní společenské způsoby. Snížily se věkové rozdíly, nosit kravatu už nebylo povinné a nikdo se nevzrušoval, když si učitelé a studenti spolu zašli na skleničku a v sobotu chodili za děvčaty na tytéž taneční zábavy.
Takové ovzduší se ovšem mohlo vytvořit jen díky tomu, že nás učili lidé, s kterými bylo převážně snadné navázat osobní vztah. Náš profesor matematiky, se svou učeností a drsným smyslem pro humor, dělal ze svých hodin děsivou zábavu. Jmenoval se Joaquín Giraldo Santa a byl to první Kolumbijec, který získal akademickou hodnost doktora matematiky. K mému neštěstí a vzdor krajnímu úsilí ze strany nás obou jsem do jeho hodin nikdy nedokázal zapojit. V té době se tvrdilo, že básnické sklony nejdou s matematikou dohromady, a já jsem tomu nejen uvěřil, ale ztroskotal jsem v ní. Geometrie byla přece jen milosrdnější, snad zásluhou dobré pověsti, kterou v literatuře měla; zato aritmetika se ke mně vždycky chovala naprosto nepřátelsky. I dnes, když mám z hlavy něco sečíst, musím si jednotlivá čísla rozdělit na snadnější složky, obzvlášť sedmičky a devítky, jejichž násobilku jsem se nikdy nedokázal naučit nazpaměť. Takže když mám sečíst sedm a čtyři, odečtu od sedmi dvě, přičtu čtyři k těm pěti, které mi zbyly, a nakonec znovu přičtu dvě: jedenáct! Násobení mi nikdy nešlo, poněvadž jsem si nedokázal vybavit čísla, která jsem měl v paměti. Algebře jsem věnoval to největší úsilí, nejen z úcty k jejímu klasickému původu, ale i z lásky a strachu, které jsem pociťoval vůči profesoru Giraldu Santovi, bylo to však marné. V každém čtvrtletí jsem dostal napomenutí, dvakrát jsem skládal opravnou zkoušku a neuspěl jsem ani při dalším nepovoleném pokusu, který mi z útrpnosti umožnili.
Ze všech nejobětavější byli naši tři profesoři jazyků. První z nich - na angličtinu - byl mister Abella, čistokrevný rodák z karibského pobřeží, s dokonalou oxfordskou výslovností a málem
nábožným zanícením pro Websterův slovník, který dokázal citovat i se zavřenýma očima. Jeho nástupcem byl Héctor Figueroa, schopný mladý profesor s vášnivou zálibou v bolerech, která jsme několika hlasy zpívali o přestávkách. V ospalém dusnu na učebně i při závěrečné zkoušce jsem dělal, co jsem mohl, myslím ovšem, že za dobrou známku jsem

nevděčil ani tak Shakespearovi, jako Leovi Marinimu a Hugovi Romanimu, kteří nám popsali tolik rajských chvil a tolik sebevražd z lásky. Můj profesor francouzštiny ve čtvrtém ročníku, monsieur Antonio Yelá Alban, mne zastihl úplně otráveného detektivkami. Jeho hodiny mne nudily stejně jako všechny ostatní, jeho občasné citace pouliční francouzštiny mi však deset let nato v Paříži posloužily, abych neumřel hlady.
Většina našich profesorů vystudovala Vysokou pedagogickou, kterou tehdy řídil doktor José Francisco Socarrás, psychiatr ze San Juanu del César, jenž usiloval nahradit klerikální výchovu celého století konzervativních vlád humanistickým racionalismem. Manuel Cuello del Río byl radikální marxista, jenž možná právě proto obdivoval Lin Ju Tanga a věřil, že se nebožtíci mohou zjevovat živým. Knihovna Carlose Julia Calderóna, které vévodil jeho krajan José Eustasio Rivera, autor Víru, obsahovala právě tak řecké klasiky jako domácí autory ze skupiny Kámen a nebe a romantiky z celého světa. Díky jedněm i druhým si nečetná skupinka pilných čtenářů, ke které jsem patřil i já, přečetla svatého Jana z Kříže nebo Josého Maríu Vargase Vilu, ale i apoštoly proletářské revoluce. Gonzalo Ocampo, profesor společenských věd, měl ve svém pokoji slušnou knihovnu politické literatury, která bez nejmenších zábran kolovala v učebnách vyšších ročníků, nikdy jsem ovšem nepochopil, proč se Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu Bedřicha Engelse studuje v suchopárných odpoledních politické ekonomie a ne v hodinách literatury jako oslava nádherného lidského dobrodružství. Guillermo López Guerra si o přestávkách
četl Anti-Dühringa od téhož autora, kterého mu profesor Gonzalo Ocampo půjčil; ale když jsem ho o tu knihu požádal, abych o ní s Lópezem Guerrou mohl diskutovat, Ocampo prohlásil, že mne nehodlá zatěžovat tlustospisem, který má možná zásadní význam pro pokrok lidstva, ale je tak dlouhý a nudný, že na něj možná dějiny zapomenou. Právě takové ideologické čachry možná přispěly k tomu, že lyceum získalo pochybnou pověst jako laboratoř politického rozvracečství. Trvalo mi nicméně půl života, než jsem pochopil, že možná šlo spíš jen o bezprostřední prožitek, který měl odradit slabé, a silné naopak ochránit proti dogmatismu všeho druhu.
Nejbližší vztah mne vždycky spojoval s profesorem Carlosem Juliem Calderónem, který nás v prvních ročnících učil španělštinu, ve čtvrtém světovou literaturu, v pátém španělskou a v šestém kolumbijskou. V jeho průpravě a osobních zálibách byla jedna zvláštnost, a tou bylo účetnictví. Narodil se v Neivě, hlavním městě departementu Huila, a neúnavně hlásal svůj vlastenecký obdiv k Josému Eustasiovi Riverovi. Musel přerušit studium medicíny a chirurgie, a považoval to za svůj životní neúspěch, jeho vášnivé zaujetí pro umění a literaturu však bylo neodolatelné. Byl to první učitel, který mé texty pravidelně počmáral odshora až dolů připomínkami, které měly hlavu a patu.
Buď jak buď, vztahy mezi studenty a profesory byly výjimečně přirozené, nejen při vyučování, ale obzvlášť na nádvoří během odpočinku po večeři. To nám umožňovalo chovat se navzájem jinak, než jsme byli zvyklí, a bezpochyby to příznivě ovlivnilo ovzduší úcty a přátelství, ve kterém jsme žili.
Jeden z mých nejhorších zážitků zavinily sebrané spisy Sigmunda Freuda, které jsem v knihovně objevil. Z jeho krkolomných rozborů jsem samozřejmě nechápal ani slovo, jeho klinické případy mne však až do konce udržovaly v napětí, jako
fantastické příběhy Julese Verna. Profesor Calderón nám při hodině španělštiny uložil, abychom mu napsali povídku na libovolné téma. Na to jsem přišel s příběhem duševně chorého děvčátka, kterému bylo asi sedm let, a s pedantským názvem, který šel zcela proti duchu poezie: "Případ obsedantní psychózy." Učitel ho dal při hodině přečíst. Aurelio Prieto, můj soused v lavici, příkře odsoudil, že jsem se o něčem tak složitém odvážil psát, aniž bych k tomu měl sebemenší vědeckou nebo literární průpravu. Vysvětlil jsem mu, spíš dotčeně než poníženě, že jsem ten příběh převzal z klinického případu, který Freud popsal ve svých pamětech, a nesledoval jsem nic jiného, než použít ho ve školní práci. Profesor Calderón si mne o přestávce zavolal stranou, nejspíš v domnění, že se mne ostrá kritika několika spolužáků dotkla, a povzbuzoval mne, abych po té cestě pokračoval. Řekl mi, že na mé povídce je zřejmé, že nemám ani potuchu o technikách moderní prózy, že však mám vrozené nutkání a chuť psát. Moje povídka se mu zdála dobře napsaná a přinejmenším se pokoušela o něco původního. Poprvé v životě jsem uslyšel něco o rétorice. Profesor Calderón mne naučil několika praktickým fintám z tématiky i metriky, abych dovedl nenáročně veršovat, a skončil s tím, že bych v každém případě měl v psaní pokračovat, i kdyby jen kvůli svému duševnímu zdraví. Byl to první z dlouhých rozhovorů, které jsme spolu vedli během let, jež jsem strávil v lyceu, o přestávkách i v dalších volných hodinách, a kterým ve svém životě spisovatele za mnoho vděčím.
V lepším prostředí jsem ani žít nemohl. Ještě z gymnázia svatého Josefa jsem si odnesl utkvělý zlozvyk přečíst všecko, co mi přišlo do ruky, a tím jsem trávil jak svůj volný čas, tak valnou většinu vyučovacích hodin. Ve svých šestnácti letech a s dobrým pravopisem nebo bez něj jsem dokázal bez jediného zaváhání opakovat všechny básně, kterým jsem se u svatého Josefa naučil. Četl jsem je znovu a znovu, bez nejmenší podpory a řádu, a téměř
vždycky pod lavicí při vyučování. Myslím, že jsem beze zbytku přečetl celou nesourodou knihovnu lycea, poskládanou ze zbytků jiných, které nebyly tak užitečné: oficiálních edic, pozůstalosti po zatrpklých profesorech a neočekávaných knih, které tu vyplavilo bůhvíjaké ztroskotání. Nemohu zapomenout na Venkovskou knižnici nakladatelství Minerva, kterou vydával Daniel Samper Ortega a ministerstvo školství ji rozesílalo do škol a do gymnázií. Bylo to celkem sto svazků, ve kterých bylo všecko dobré i všecko nejhorší, co do té doby kdo v Kolumbii napsal, a já jsem si předsevzal, že pokud to vydržím, přečtu je jeden po druhém, tak jak za sebou vyšly. Dodnes mne ještě děsí pomyšlení, že v posledních dvou ročnících jsem to málem dokázal, a za celý svůj další život jsem nedokázal posoudit, jestli mi to k něčemu bylo.
Rána ve školní ložnici se podezřele podobala štěstí, až na smrtonosný zvon, který zahřímal - jak jsme tenkrát říkali - v šest hodin po půlnoci. Jenom dva nebo tři slabomyslní jedinci vyskočili z postele, aby jako první dorazili do koupelny k šesti sprchám s ledovou vodou. My ostatní jsme spokojeně vychutnávali poslední špetky spánku, dokud nedorazil profesor, který měl službu, a nezačal ze spáčů stahovat přikrývky. Bylo to půl druhé hodiny nejhlubší důvěrnosti, kdy jsme si dávali do pořádku šatstvo, leštili jsme si boty a sprchovali jsme se tekutým ledem z trubky, na které chyběla

růžice, zatímco každý z nás si zplna hrdla vyléval své trampoty a posmíval se soužením jiných, porušovala se milostná tajemství, probíraly se obchody a spory a domlouvaly se výměnné transakce v jídelně. Trvalým námětem ranních rozhovorů byla kapitola, kterou jsme předchozí večer četli.
Guillermo Granados dával od svítání volný průchod svým schopnostem tenoristy, s nevyčerpatelným repertoárem tang. Spolu s Ricardem Gonzálezem Ripollem, mým sousedem v ložnici, jsme zase ve dvou zpívali karibské guarachas do rytmu hadrů, kterými jsme si na pelesti postele leštili boty, zatímco můj kamarád Sabas Caravallo běhal z jednoho konce ložnice na druhý, nahý, jak ho
pánbůh stvořil, s ručníkem na pohlaví tvrdém jako železobeton.
Pokud by to šlo, celá řada z nás by v noci z internátu bývala nejraději utekla na schůzky, dohodnuté o víkendu. V lyceu nebyli noční hlídači ani profesoři, kteří by měli dohled v ložnici, s výjimkou jediného, který ten týden měl službu. Kromě něho už tu byl jen Riveritos, dlouholetý vrátný lycea, který po pravdě i přes den spal s otevřenýma očima, zatímco plnil své povinnosti. Bydlel v místnosti v průjezdu a vykonával své povolání řádně, v noci jsme však mohli otevřít těžká klášterní vrata, zavřená na závoru, a bezhlučně je za sebou zase přivřít, strávit příjemnou noc jinde a krátce před úsvitem se studenými ulicemi vrátit zpátky. Nikdy jsme nezjistili, jestli Riveritos doopravdy spal jako zabitý, jak se zdálo, nebo jen laskavě mhouřil oči nad tím, co jeho chlapci provádějí. Těch, kteří skutečně utíkali, nebylo mnoho, a jejich tajemství znali jen jejich věrní druhové a dál se nerozneslo. Znal jsem některé, kteří utíkali pravidelně, a jiné, kteří si vyrazili ven jen jednou, s odvahou, kterou jim dodalo napětí z toho dobrodružství, a vraceli se vyčerpaní hrůzou. Nikdy jsme neslyšeli, že by někoho přistihli.
Jediné, s čím jsem měl mezi spolužáky potíže, byly děsivé noční můry zděděné po matce, které všechny probouzely ze spánku jako skřeky ze záhrobí. Ti, kteří měli postele vedle mne, je znali až příliš dobře, a obávali se jen prvního vřesku, který se rozlehl do nočního ticha. Profesor, který měl službu a spal v místnůstce za kartonovou přepážkou, rozespale přecházel po ložnici z jednoho konce na druhý, dokud zase nezavládl klid. Nejen že jsem oněm snům nedokázal nijak poručit, ale souvisely i se špatným svědomím, poněvadž dvakrát mne přepadly v domech pochybné pověsti. Navíc byly i nerozluštitelné, poněvadž se neodehrávaly v žádných děsivých chmurách, ale naopak: ve šťastných chvilkách na známých místech a se známými lidmi, kteří mi naráz s nevinným pohledem oznámili něco strašného. Daly se porovnávat leda
s jednou noční můrou mé matky, při které držela na klíně svou vlastní hlavu a vybírala si z vlasů vši a hnidy, které ji nenechaly spát. Nekřičel jsem strachy, nýbrž o pomoc: aby se někdo slitoval a probudil mne. Ve školní ložnici se mi ani nestačilo nic zdát, poněvadž při prvním nářku se na mne sesypaly polštáře, které po mně házeli ze sousedních postelí. Při procitnutí jsem sotva popadal dech a srdce mi bušilo, byl jsem však šťastný, že jsem naživu.
Ze všeho nejlepší byly v lyceu chvíle, kdy jsme si před spaním nahlas předčítali. První podnět k tomu dal profesor Carlos Julio Calderón s povídkou Marka Twaina, kterou si páté ročníky měly připravit na mimořádnou zkoušku příští den ráno. Ze své komůrky za kartonovou přepážkou nám ty čtyři stránky nahlas přečetl, aby si mohli udělat poznámky i ti, kteří je přečíst nestačili. Vzbudilo to tak velký zájem, že od té doby se stalo zvykem každý večer před spaním nahlas předčítat. Zpočátku to nebylo snadné, poněvadž někteří svatouškářští profesoři si vynucovali, že budou vybírat knihy, které se budou číst, a přeskakovat závadná místa, když pak ale hrozilo, že to vyvolá vzpouru, dali na názor studentů z nejvyšších ročníků.
Napřed to bývalo půl hodiny. Profesor, který měl službu, hlasitě četl ve své dobře osvětlené místnůstce u vchodu do společné ložnice, a my jsme se ho zpočátku snažili umlčet posměšným chrápáním, opravdovým nebo předstíraným, ale skoro vždycky zaslouženým. Později se předčítání protáhlo až na hodinu, podle toho, o jak zajímavý příběh šlo, a profesory v týdenních službách nahradili studenti. Dobré časy začaly Nostradamem a Mužem se železnou maskou, kteří se líbili všem. Dodnes si nedovedu vysvětlit ohromující úspěch Kouzelného vrchu Thomase Manna, kdy musel zasáhnout ředitel, abychom nezůstali vzhůru celou noc v očekávání, kdy se Hans Castorp a Claudia Chauchatová konečně políbí; či neslýchané napětí všech, kteří seděli na postelích, aby jim neuniklo
ani slovo z užvaněných filozofických soubojů mezi Napthou a jeho přítelem Settembrinim. Toho večera trvala četba přes hodinu a celá ložnice ji odměnila bouřlivým potleskem.
Jediným profesorem, který zůstal jednou z velkých neznámých mého mládí, byl ředitel, za kterého jsem do lycea nastoupil. Jmenoval se Alejandro Ramos a byl strohý a samotářský, nosil brýle s tlustými skly, které vypadaly jako slepecké, a měl v sobě neokázalou sílu, která každému jeho slovu dávala takovou váhu jako železná pěst. Denně v sedm ráno vycházel ze svého osamělého příbytku, aby si zkontroloval naši osobní hygienu, než půjdeme do jídelny. Nosil bezvadné obleky živých barev a límce naškrobené jako z celuloidu, pestré kravaty a naleštěné boty. Kdykoliv postřehl sebemenší nedostatek v naší osobní čistotě, jen zabručel, což byl příkaz vrátit se do ložnice a napravit ho. Na zbytek dne se zavíral ve své pracovně v druhém poschodí a znovu jsme ho uviděli až příští den ráno ve stejnou hodinu, nebo než urazil dvanáct kroků mezi pracovnou a třídou šestého ročníku, kde měl třikrát týdně své jediné hodiny matematiky. Jeho žáci tvrdili, že je to génius na čísla a při vyučování že je zábavný, ohromoval je svou učeností a třásli se hrůzou ze závěrečné zkoušky.
Nedlouho po svém nástupu do lycea jsem musel napsat zahajovací proslov na jakousi akci, kterou pořádalo. Většina profesorů mi téma schválila, shodli se však na tom, že v takových případech má poslední slovo ředitel. Měl pracovnu ve druhém patře hned nad schodištěm, připadalo mi to však, jako kdybych šel pěšky kolem světa. Předchozí noc jsem špatně spal, vzal jsem si nedělní kravatu a snídaně mi málem nechutnala. Zaklepal jsem na dveře tak potichu, že mi přišel otevřít až na potřetí, a bez pozdravu mne vpustil dovnitř. Naštěstí pro mne, poněvadž bych se nezmohl na odpověď, nejen kvůli jeho úsečnému přijetí, ale i proto, že se mi zatajil dech při pohledu na velkolepou, uspořádanou a krásnou
pracovnu s nábytkem z ušlechtilého dřeva a sametovým čalouněním, a stěny zakryté úžasnými regály s knihami v

kožených vazbách. Ředitel s upjatou zdrženlivostí počkal, až naberu dech. Potom mi ukázal na křeslo pro návštěvy před psacím stolem a sám usedl do svého.
Vysvětlení své návštěvy jsem si připravoval téměř stejně pečlivě jako samotný proslov. Ředitel mne mlčky vyslechl a po každé větě souhlasně přikývl, ještě pořád se však nedíval na mne, ale na papír, který se mi třásl v ruce. V určitém bodu, který mi připadal zábavný, jsem se z něho pokusil dostat úsměv, ale bylo to marné. A nejen to: jsem si jistý, že už dobře ví, proč jsem za ním přišel, nechal mne však dodržet ceremoniál a vysvětlit mu to.
Když jsem skončil, natáhl ruku přes psací stůl a papír si ode mne vzal. Sundal si brýle a soustředěně si ho pročetl, a zarazil se jenom, aby perem udělal dvě opravy. Potom si brýle znovu nasadil a promluvil nerudným hlasem, z kterého mi zatrnulo u srdce; ani teď se mi nepodíval do očí.
"Jsou tu dva problémy," řekl mi. "Vy tady píšete: ‚V souladu s bůjnou květenou naší vlasti, kterou v osmnáctém století představil světu španělský učenec José Celestino Mutis, žijeme tady v lyceu v blaženém prostředí.´ Jenomže ve slově bujný se nepíše kroužek, a neříká se blažený, ale blahý."
Jeho slova se mne dotkla. Na první výtku mi chyběla odpověď, ve druhém případě jsem však neměl nejmenší pochybnosti a okamžitě jsem mu přeskakujícím hlasem odpověděl:
"Promiňte, pane řediteli, ale ve slovníku je blahý i blažený, a myslel jsem, že to druhé zní líp."
Zřejmě se ho to dotklo tolik jako mne, poněvadž ani teď se na mne nepodíval a jen mlčky vytáhl z knihovny slovník. Srdce se mi sevřelo, poněvadž to byl tentýž Atlas, jaký míval dědeček, ale nový a nádherný, a možná dosud nepoužitý. Hned napoprvé ho otevřel na
správné stránce a přečetl si dotyčné heslo; pak si je přečetl ještě jednou a zeptal se mne, aniž by zvedl oči od knihy:
"Ve kterém jste ročníku?"
"Ve třetím," řekl jsem mu.
S hlasitým klapnutím zavřel slovník a poprvé za celou dobu se mi podíval do očí.
"Výborně," řekl. "Jen tak dál."
Od toho dne chybělo snad jen to, aby mne spolužáci prohlásili za hrdinu, a tak uštěpačně, jak jen byli schopní, mi říkali ‚ten z pobřeží, co mluvil s ředitelem´. Pro mne z toho rozhovoru ovšem bylo nejdůležitější, že jsem znovu narazil na svůj osobní problém s pravopisem. Nikdy jsem ho nedokázal pochopit. Jeden z profesorů se kdysi pokusil zasadit mi ránu z milosti, když prohlásil, že Simón Bolívar si nezaslouží být slavný, poněvadž vůbec neuměl pravopis. Jiní mě utěšovali tvrzením, že takové problémy má spousta lidí. I dnes, když jsem už vydal sedmnáct knih, jsou vůči mně tiskárenští korektoři tak ohleduplní, že zvěrstva, která dokážu napsat, opravují jen jako chyby tisku.
Společenské zábavy v Zipaquirá vypadaly podle toho, jací lidé se jich účastnili, jaké měli záliby a jaký přístup k životu. Solné doly, které byly v provozu už při příchodu Španělů, se o víkendech měnily v turistickou atrakci, která končila pečeným nadbřiškem a bramborami na bílo ve velkých pekáčích soli. My z internátu, kteří jsme pocházeli z pobřeží a právem jsme si vysloužili pověst, že jsme ukřičení a nevychovaní, jsme na druhé straně vynikali uměním, s jakým jsme zvládali módní tance, a ochotou na smrt se zamilovat.
Zvykl jsem si chovat se tak bezprostředně, že v den, kdy ohlásili konec světové války, jsme vyšli do ulic na oslavnou manifestaci s vlajkami, transparenty a vítězným křikem. Hledali dobrovolníka, který by pronesl projev, a tak jsem bez rozmýšlení
vyšel na balkon společenského klubu, naproti hlavnímu náměstí, a spatra jsem ho přednesl s nabubřelými výkřiky, o kterých si spousta lidí myslela, že jsem si je předem nacvičil.
Byl to jediný proslov, který jsem za prvních sedmdesát let svého života musel přednést spatra. Zakončil jsem ho lyrickým poděkováním každému z představitelů čtyř velmocí, náměstí však zaujalo především to, co jsem řekl o prezidentovi Spojených států, jenž krátce předtím zemřel: ‚Franklin Delano Roosevelt, jenž stejně jako Cid Campeador dokáže vítězit v bitvách i po smrti.´ Ona věta pak ještě několik dnů kolovala po městě a objevila se na pouličních plakátech a na Rooseveltových portrétech ve výkladech několika obchodů. Takže svůj první úspěch na veřejnosti jsem nezaznamenal jako básník ani jako prozaik, nýbrž jako řečník, a co hůř: jako politický řečník. Od té doby se žádná veřejná akce lycea neobešla bez toho, že jsem musel někam na balkon, to však jsem si už projevy psal předem a piloval jsem je do posledního slůvka.
Postupem času jsem právě z té drzosti dostal takovou trému, že mne dohnala až k naprosté němotě, jak na velkých svatbách, tak v putykách indiánů v ponču a v konopných střevících, kde jsme občas skončili na podlaze; u Berenice, která byla krásná a bez předsudků a měla to štěstí, že se za mne nevdala, protože šílela láskou k jinému, nebo na telegrafním úřadě, kde mi nezapomenutelná Sarita na úvěr posílala úzkostné telegramy, když mi rodiče dlouho neposílali peníze na osobní výdaje, a nejednou mi proplatila poukázky předem, aby mi pomohla z nesnází. Ta, jež nám ze všech nejvíc utkvěla v paměti, však nebyla ničí milenka, nýbrž kouzelná víla nás všech, kteří jsme propadli poezii. Jmenovala se Cecilia Gonzálezová Pizanová a v rodině, jež byla tradičně konzervativní, se vyznačovala bystrou inteligencí, osobním kouzlem a svobodným myšlením, a měla nadpřirozenou paměť na jakékoliv básně. Spolu s neprovdanou aristokratickou tetou bydlela naproti bráně lycea, v panském domě z koloniálních časů, který měl
uprostřed zahradu plnou otočníků. Zpočátku se náš vztah omezoval na básnická klání, časem se však z Cecilie stala opravdová přítelkyně v každodenním životě, která se věčně zalykala smíchy, až jsme se nakonec všichni spikli a propašovali jsme ji i na hodiny literatury profesora Calderóna.
Ještě když jsme bydleli v Aracatace, snil jsem o tom, jaký by to byl život chodit zpívat od trhu k trhu, dobrým hlasem od Boha a s tahací harmonikou; vždycky mi to připadalo jako ten nejstarší a nejšťastnější způsob, jak vyprávět příběhy. Pokud se má matka kdysi zřekla klavíru, aby rodila děti, a můj otec pověsil na hřebík housle, aby je uživil, bylo ovšem sotva spravedlivé, aby jejich nejstarší šel příkladem budoucím a umřel kvůli hudbě hlady. Ve školním orchestru jsem vystupoval jako zpěvák a hrál jsem na pětistrunnou kytaru; dokazovalo to, že mám tak dobrý sluch, abych se

naučil hrát i na ten nejobtížnější nástroj, a že umím zpívat.
Nebylo jediného vlasteneckého večírku ani slavnostního pořadu lycea, na kterém bych se tak či onak nepodílel, vždycky dík maestrovi Guillermovi Quevedovi Zornosovi, skladateli a významnému občanovi Zipaquiry, mnohaletému dirigentovi městské kapely a autorovi ‚Vlčího máku´ - co roste u cesty, červený jako srdce - písně mladých, která se ve své době hrála na každém večírku a při každém dostaveníčku. V neděli po mši jsem býval jeden z prvních, kdo přeběhli park, aby si poslechli jeho koncert, který vždycky zahajovala La gazza ladra a končil Sborem kladiv z Il trovatore. Maestro Quevedo se nikdy nedozvěděl a já jsem se mu neodvážil říci, že jsem v těch letech toužil být jako on.
Když lyceum vyzvalo dobrovolníky, aby se přihlásili do kurzu poznávání hudby, jako první jsme zvedli ruce Guillermo López Guerra a já. Kurz se měl konat vždycky v sobotu ráno, pod vedením profesora Andrése Parda Tovara, ředitele prvního programu klasické hudby na Hlasu Bogoty. Nezaplnili jsme ani čtvrtinu
jídelny, uzpůsobené na jeho přednášku, jeho apoštolská výřečnost nás však okamžitě strhla. Byl to dokonalý hejsek z náhorních rovin, v černém blazeru a atlasové vestě, s melodickým hlasem a rozvážnými gesty. Co by dnes působilo originálně právě svou starožitností, byl fonograf na kliku, který ovládal s mistrovstvím a láskou cvičitele tuleňů. Vycházel z předpokladu - v našem případě správného - že jsme úplní nováčci. Začal proto Karnevalem zvířat od Saint-Saënse a učenými údaji nám popsal způsob života každého z nich. Potom nám zahrál - samozřejmě! - Prokofjevova Péťu a vlka. Vinou oněch sobotních pořadů ve mně ovšem utkvěl ostýchavý pocit, že hudba velkých mistrů je málem tajná neřest, a potřeboval jsem mnoho let, abych přestal stroze rozlišovat mezi dobrou a špatnou hudbou.
S ředitelem jsem od té doby už nepřišel do styku až do příštího roku, když ve čtvrtém ročníku převzal výuku geometrie. Přišel do třídy první úterý v deset hodin ráno, zabručel jakýsi pozdrav, aniž se na někoho podíval, a potom polštářkem utíral tabuli, až na ni nezůstala nejmenší stopa prachu. Pak se otočil k nám, a ještě než si zapsal účast, zeptal se Álvara Ruize Torrese:
"Co je to bod?"
Ten však už mu nestačil odpovědět, poněvadž v tu chvíli bez zaklepání vešel profesor společenských věd a ohlásil řediteli, že má naléhavý hovor z ministerstva školství. Ten spěšně odešel k telefonu a do třídy se už nevrátil. A nejen toho dne; volali ho totiž proto, aby oznámili odvolání z funkce, kterou v lyceu svědomitě vykonával pět let, a po celém životě poctivé služby.
Jeho nástupcem se stal básník Carlos Martín, nejmladší z nadaných básníků ze skupiny Kámen a nebe, kterou mi kdysi v Barranquille pomáhal objevit César del Valle. Bylo mu třicet let a vydal tři knihy. Znal jsem jeho básně a jednou jsem ho i viděl v nějakém knihkupectví v Bogotě, neměl jsem mu však co říci, ani
jsem neměl některou z jeho knih, abych si ji od něho dal podepsat. Jednoho pondělka se během přestávky na oběd bez ohlášení objevil. Nečekali jsme ho tak brzy. Vypadal spíš jako advokát než jako básník, ve svém po anglicku proužkovaném obleku, s vysokým čelem a s úzkým knírkem, zastřiženým se stejnou strohostí, jaká se projevovala i v jeho básních. Uvážlivým krokem zamířil k nejbližším studentům, klidný a vždycky trochu odměřený, a podával nám ruku:
"Nazdar, já jsem Carlos Martín."
V té době mne uchvacovaly lyrické prózy, které otiskoval Eduardo Carranza v literární rubrice El Tiempa a v týdeníku Sobota. Zdálo se mi, že se při nich inspiroval na knize Stříbrák a já Juana Ramóna Jiméneze, módního mezi mladými básníky, kteří usilovali vymazat z mapy mýtus Guillerma Valencii. Básník Jorge Rojas, jenž zdědil jistý nepatrný majetek, zaštítil svým jménem a prostředky vydání několika svérázných útlých svazků, které vzbudily v jeho generaci velký zájem, a dal dohromady skupinu známých nadaných básníků.
Poměry v lyceu se úplně změnily. Přízračnou vidinu předchozího ředitele nahradila osoba z masa a kostí, která si sice zachovávala náležitý odstup, byla však neustále na dosah. Nový ředitel upustil od každodenní kontroly našeho vzhledu a dalších zbytečných zvyklostí, a během večerního odpočinku se občas bavil se studenty.
Ono nové ovzduší otevřelo cestu i mně. Calderón se o mně novému řediteli nejspíš zmínil, poněvadž v jednom z prvních večerů se mne začal vlídně vyptávat na můj vztah k poezii, a já jsem ze sebe vyklopil úplně všecko. Zeptal se, zda jsem četl Literární zkušenost od Alfonsa Reyese, o které se v té době hodně mluvilo. Přiznal jsem, že ne, a on mi ji příští den přinesl. Polovinu jsem zhltl pod lavicí v průběhu následujících tří vyučovacích hodin,
a zbytek o přestávkách na fotbalovém hřišti. Potěšilo mne, že tak proslulý esejista se zabývá písněmi Agustína Lary, jako kdyby to byly Garcilasovy básně, pod záminkou důvtipné věty: "Zlidovělé písně Agustína Lary nejsou lidové písně." Měl jsem pocit, jako kdybych našel poezii rozpuštěnou v polévce každodenního života.
Martín se zřekl nádherného ředitelského apartmá a zřídil si pracovnu s otevřenými dveřmi na hlavním nádvoří; tím se ještě víc přiblížil našim besedám po večeři. Na dlouhou dobu se s manželkou a s dětmi nastěhoval do zachovalého domu v koloniálním slohu na rohu hlavního náměstí, s pracovnou, kde na stěnách byly všechny knihy, o kterých mohl snít čtenář, jenž se zajímal o reformní názory oněch let. Tam ho o víkendech navštěvovali jeho přátelé z Bogoty, obzvlášť jeho kolegové ze skupiny Kámen a nebe. Kterousi neděli jsme k němu s Guillermem Lópezem Guerrou museli zajít v jakési náhodné záležitosti, a našli jsme tam Eduarda Carranzu a Jorgeho Rojase, dvě vůbec největší hvězdy. Ředitel nám spěšně dal znamení, ať se posadíme, abychom je nevyrušovali z rozhovoru, a seděli jsme tam půl hodiny, aniž jsme chápali jediné slovo, poněvadž debatovali o nějaké knize Paula Valéryho, o které jsme nikdy neslyšeli.
Carranzu jsem už předtím několikrát viděl v bogotských knihkupectvích a kavárnách a býval bych ho dokázal poznat už podle zabarvení a plynulosti jeho hlasu, které byly v souladu s jeho neformálním oblečením i s jeho vystupováním: byl to básník. Zato u Jorgeho Rojase bych při jeho způsobech a pečlivém obleku ministerského úředníka vůbec nezjistil, kdo to je, až ho pak Carranza oslovil jménem. Toužil jsem být svědkem debaty o poezii mezi těmi třemi velikány, ale nedošlo k ní. Když byli u konce, ředitel mi položil ruku na rameno a řekl svým hostům:

"Před vámi stojí velký básník."
Samozřejmě to mínil jako zdvořilou lichotku, mně se však roztřásla kolena. Carlos Martín se rozhodl, že si nás s oběma velkými básníky vyfotografuje, a opravdu ten snímek pořídil, ukázal mi ho však až půl století nato ve svém domě na katalánském pobřeží, kam se uchýlil užívat spokojeného stáří.
Celým lyceem otřásala vichřice reforem. Z rádia, které jsme až dosud používali jen k tomu, abychom tančili jeden s druhým, se za Carlose Martína stal nástroj společenské osvěty, a poprvé jsme během odpočinku na nádvoří poslouchali večerní zprávy a debatovali jsme o nich. Ke kulturní činnosti přispělo vytvoření literárního střediska a vydávání časopisu. Když jsme sestavili seznam možných uchazečů, u nichž nebylo pochyb o jejich literárních zálibách, z jejich počtu nám samo od sebe vzniklo jméno skupiny: literární středisko Třinácti. Navíc jsme v tom spatřovali šťastnou náhodu, poněvadž to byla jasná výzva pověrčivosti. Podnět vzešel od samotných studentů a spočíval jen v tom, že se jednou za týden budeme scházet a mluvit o literatuře; ve skutečnosti jsme ovšem ve volném čase stejně nedělali nic jiného, ať už ve škole nebo mimo ni. Každý přinášel to, co napsal, předčítal to ostatním a předkládal jim to k posouzení. Jejich příklad na mne tak zapůsobil, že jsem se přidal také a předčítal jsem sonety, které jsem podpisoval pseudonymem Javier Garcés; po pravdě jsem ho ovšem nepoužíval proto, abych se odlišil, ale abych se za něj schoval. Byla to jednoduchá technická cvičení bez inspirace a vyšších cílů, kterým jsem nepřikládal žádnou básnickou hodnotu, poněvadž mi nevycházely z duše. Začal jsem napodobováním Queveda, Lopeho de Vegy a dokonce i Garcíi Lorky, jehož osmislabičné verše plynuly tak samozřejmě, že stačilo začít a pak už jen setrvačností pokračovat. V onom imitátorském zápalu jsem zašel tak daleko, že jsem si předsevzal napodobit po pořádku jeden za druhým všech čtyřicet sonetů Garcilasa de la Vegy. Kromě toho jsem některým spolužákům psal i básně, které si ode mne vyžádali a dávali je svým nedělním snoubenkám s tím, že je napsali sami. Jedna z nich mi v
naprosté tajnosti dojatě přečetla verše, které jí její nápadník věnoval jako své vlastní.
Carlos Martín nám poskytl malé skladiště ve druhém poschodí lycea, s okny zatlučenými kvůli bezpečnosti. Scházelo se nás tam asi pět, a zadávali jsme si úkoly na příští schůzku. Nikdo z těch dalších se nestal spisovatelem, ale o to nešlo; každý si přitom ověřoval své vlastní schopnosti. Debatovali jsme o tom, co napsali ostatní, a občas jsme se rozpálili jako na fotbalovém zápasu. Jednoho dne musel Ricardo González Ripoll uprostřed diskuze odejít a přistihl ředitele s uchem na dveřích, jak poslouchá naši debatu. Jeho zvědavost byla oprávněná: nezdálo se totiž pravděpodobné, že bychom svůj volný čas věnovali literatuře.
Na konci března jsme se dozvěděli, že náš bývalý ředitel, don Alejandro Ramos, si v Národním parku v Bogotě vpálil kulku do hlavy. Nikdo se nespokojil s tím, že by za tím byla jeho samotářská a možná i stísněná povaha, ani jsme nenacházeli rozumný důvod, proč spáchal sebevraždu právě za pomníkem generála Rafaela Uribeho Uribeho, vojevůdce ve čtyřech občanských válkách a liberálního politika, kterého dva fanatici zavraždili sekerou v předsálí Kapitolu. Delegace lycea v čele s novým ředitelem se zúčastnila pohřbu profesora Alejandra Ramose, který nám všem utkvěl v paměti jako sbohem dřívějším časům.
O domácí politiku nebyl v internátu valný zájem. Dokud jsem žil u dědečka a babičky, příliš často jsem slýchal, že jediný rozdíl mezi oběma stranami po tisícidenní válce je v tom, že liberálové chodí na mši o páté, aby je nikdo neviděl, kdežto konzervativci na mši o osmé, aby všichni viděli, že jsou věřící. Skutečné rozdíly se však znovu začaly projevovat o třicet let později, když konzervativní strana ztratila moc a první liberální prezidenti se pokoušeli otevřít zemi novým větrům, vanoucím ze světa. Konzervativní strana, rozežraná rzí své absolutní moci, si uklízela a
dělala pořádek ve vlastním domě, vedena vzdálenou září Mussoliniho v Itálii a temnem generála Franca ve Španělsku, zatímco se první vláda prezidenta Alfonsa Lópeze Pumareja s celou plejádou mladých vzdělanců snažila vytvořit podmínky pro moderní liberalismus, aniž si přitom nejspíš uvědomovala, že naplňuje dějinnou osudovost, když nás rozděluje na dvě poloviny, na které se už dělil celý svět. Bylo to nevyhnutelné. V jedné z knih, které nám profesoři půjčovali, jsem narazil na citát připisovaný Leninovi: ‚Pokud se nechceš pouštět do politiky, politika si tě nakonec najde sama.´
Po šestačtyřiceti letech předpotopní nadvlády konzervativních prezidentů se nicméně zdálo, že by mohl zavládnout mír. Tři mladí prezidenti moderního smýšlení otevřeli liberální perspektivu, která se zdála schopná rozptýlit stíny minulosti. Alfonso López Pumarejo, nejvýznačnější z těch tří a odvážný reformátor, se v roce 1942 dal zvolit na druhé období a zdálo se, že pravidelné střídání v nejvyšším úřadu nemůže nic narušit. Během mého prvního roku v lyceu jsme tudíž zaujatě sledovali zprávy z evropské války, které nás udržovaly v takovém napětí, jaké v nás domácí politika nikdy nevzbudila. Noviny do lycea chodily jen ve zcela výjimečných případech, poněvadž jsme nebyli zvyklí je číst. Tranzistorová rádia ještě neexistovala, a jediné, co jsme v lyceu měli, byl starý přijímač v učitelské místnosti, který jsme si v sedm hodin večer pouštěli naplno jen proto, abychom mohli tančit. Neměli jsme ani tušení, že právě v tu chvíli se připravuje ta nejkrvavější a nejpodivnější z válek, ke kterým u nás kdy došlo.
Do lycea naráz vtrhla politika. Rozdělili jsme se na liberály a konzervativce a poprvé jsme zjistili, na které straně kdo stojí. Došlo k vnitřním konfliktům, zpočátku srdečným a poněkud akademickým, brzo se však zvrátily v totéž ovzduší, jaké začínalo rozkládat celou zemi. První známky napětí v lyceu byly sotva
patrné, nikdo však nepochyboval, že na tom má zásluhu Carlos Martín v čele profesorského sboru, který se nikdy netajil se svými názory. Nový ředitel sice sám politicky aktivně nevystupoval, přinejmenším však povolil, abychom z rádia ve sborovně poslouchali večerní zpravodajství, a politické zprávy od té doby převládly nad taneční hudbou. Podle nepotvrzených pověstí visel v jeho pracovně portrét Lenina nebo Marxe.
Plodem onoho nervózního ovzduší zřejmě byl i jediný náznak vzpoury, k němuž v lyceu došlo. V době, kdy jsme si měli předčítat a potom už jít spát, začaly po ložnici naráz létat boty a polštáře. Nikdy jsem nezjistil, jaký to mělo důvod, ale pokud mne paměť neklame - a několik spolužáků se na tom se mnou shoduje - mohla za to nějaká epizoda z knihy, kterou jsme ten večer četli nahlas: Cantaclaro od Rómula Gallegose. Svéráznější důvod k bitce by se věru hledal jen

stěží.
Carlos Martín, kterého spěšně přivolali, vešel do ložnice a několikrát jí prošel z jednoho konce na druhý, v hlubokém tichu, které se při jeho příchodu rozhostilo. Potom v návalu autoritářství, který u někoho jako on působil neslýchaně, nám nařídil vyjít z ložnice v pyžamu a v bačkorách a seřadit se na ledovém nádvoří. Tam k nám chvíli řečnil a opakoval se přitom jako Cicero vůči Catilinovi, načež jsme se spořádaně vrátili do ložnice a pokračovali jsme ve spánku. Byla to jediná mimořádná událost, na kterou se z našich let v lyceu pamatuji.
Mario Convers, student, který toho roku nastoupil do šestého ročníku, nás tenkrát nadchl myšlenkou, abychom vydávali úplně jiný časopis než na ostatních středních školách. Byl jsem jeden z prvních, které oslovil, a jeho názory se mi zdály natolik přesvědčivé, že jsem přistoupil na to, že budu vedoucím redaktorem; zalichotilo mi to, i když jsem neměl jsem jasnou představu, co vlastně budu dělat. 8. července 1944, právě když jsme
dokončovali poslední přípravy, však prezidenta Lópeze Pumareja uvěznila skupina vysokých důstojníků ozbrojených sil, když byl na oficiální návštěvě na jihu země. Celý ten příběh, jak ho vylíčil on sám, neměl jedinou chybu. Možná nevědomky vypravoval vyšetřovatelům úžasnou historku: podle toho, co říkal, totiž vůbec nevěděl, co se stalo, dokud ho neosvobodili. Natolik to odpovídá pravdám skutečného života, že vojenský puč v Pastu se stal jen jednou další v dlouhé řadě směšných epizod našich národních dějin.
Alberto Lleras Camargo jakožto zastupující hlava státu několik hodin na vlnách Kolumbijského rozhlasu svým dokonalým hlasem a výslovností udržoval v zemi ospalý klid, dokud prezident López nebyl zase na svobodě a nebyl obnoven pořádek. Vláda však vyhlásila přísný výjimečný stav, včetně cenzury tisku. Předpovědí byly nejisté.
Konzervativci v zemi vládli dlouhá léta, od vyhlášení nezávislosti na Španělsku v roce 1819, nejevili nejmenší známky svobodomyslnosti, kdežto liberálové teď měli elitu mladých intelektuálů, kterým uhranula vábnička moci; jejich nejradikálnějším a nejnadějnějším představitelem byl Jorge Eliécer Gaitán. Kdysi dávno to byl jeden z hrdinů mého dětství, díky svým vystoupením proti trestným opatřením v banánové oblasti, o kterých jsem slýchal od chvíle, kdy jsem začal mít rozum v hlavě, i když jsem je nechápal. Moje babička ho obdivovala, nejspíš ji ale znepokojovalo, že často mluví stejně jako komunisté. Stál jsem za jeho zády, když pronášel bouřlivý projev z jednoho balkonu na náměstí v Zipaquirá, a obdivoval jsem jeho lebku tvaru melounu, hladké a tuhé vlasy a pleť čistokrevného indiána, a jeho hromový hlas s přízvukem bogotských uličníků, který z politických důvodů možná ještě nadsazoval. Ve svém projevu nemluvil o liberálech a konzervativcích, ani o vykořisťovatelích a vykořisťovaných jako všichni ostatní, ale o chudině a oligarchii, slovu, které jsem tehdy uslyšel poprvé, zaznívalo však v každé jeho větě a já jsem si je
spěšně vyhledal ve slovníku.
Byl to vynikající advokát, a kdysi v Římě byl jedním z nejlepších žáků slavného italského odborníka na trestní právo Enrica Ferriho. Tam také studoval Mussoliniho řečnické umění, a sám za řečnickým pultem předváděl leccos z jeho teatrálních způsobů. Gabriel Turbay, jeho soupeř ve vlastní straně, byl vzdělaný a elegantní lékař v brýlích s úzkými zlatými obroučkami, díky nimž vypadal tak trochu jako filmový herec. Na nedávném sjezdu komunistické strany pronesl neočekávaný projev, jenž mnoho lidí překvapil a zneklidnil některé členy jeho vlastní strany z řad buržoazie, Turbay však byl přesvědčen, že se slovy ani skutky nezpronevěřuje své liberální výchově a svému aristokratickému přístupu.
Ruskou diplomacii důvěrně znal od roku 1936, kdy v Římě navázal vztahy se Sovětským svazem, ve své tehdejší funkci kolumbijského velvyslance. Sedm let nato je ve Washingtonu oficiálně potvrdil, to už ve funkci zplnomocněného ministra Kolumbie ve Spojených státech.
Jeho vztahy se sovětským velvyslanectvím v Bogotě byly velice srdečné, a mezi vedoucími činiteli kolumbijské komunistické strany měl několik přátel, kteří by bývali ochotní přistoupit na volební spojenectví s liberály, o kterém se v té době často mluvilo, nikdy se však neuskutečnilo. V době, kdy byl velvyslancem ve Spojených státech, v Kolumbii také vytrvale kolovaly pověsti, že je tajným milencem jisté velké hollywoodské hvězdy - možná Joan Crawfordové nebo Paulette Goddardové - ani v tom se však nenechal zviklat a zůstal starým mládencem.
Společně by Gaitánovi a Turbayovi stoupenci mohli utvořit liberální většinu a otevřít nové cesty i ve vlastní straně, sama o sobě však žádná z těch dvou polovin nemohla porazit jednotné a ozbrojené konzervativce.
V oněch těžkých dnech poprvé vyšly naše Literární listy.
Dokonce i nás, kteří jsme první číslo už předtím viděli vytištěné, překvapil profesionální vzhled těch osmi stránek poloviční formátu, dobře zlomených a dobře vytištěných. Ze všech nejvíc nadchly Carlose Martína a Carlose Julia Calderóna, a oba dva se o přestávkách vyjádřili k některým článkům. Ten vůbec nejdůležitější napsal na naši žádost právě Carlos Martín, a vysvětloval v něm, že je nutné odhodlaně se zapojit do boje proti kšeftařům, kteří kupčí se státními zájmy, kariéristickým politikům a burzovním spekulantům, kteří narušují svobodný chod země. Vyšel na první stránce spolu s jeho velkou fotografií. Byl tam i Conversův článek o španělskosti, a moje lyrická próza pod jménem Javier Garcés. Convers nám oznámil, že mezi jeho přáteli v Bogotě vládne velké nadšení a mluví se o subvencích, abychom Listy mohli spustit ve velkém jako společný časopis středních škol.
Expedice prvního čísla ještě ani neproběhla, když došlo k puči v Pastu. Téhož dne, kdy vláda vyhlásila, že je ohrožen veřejný pořádek, starosta Zipaquirá vtrhl do lycea s četou ozbrojenců a zabavil výtisky, které jsme měli připravené k odeslání. Vpadli dovnitř jako ve filmu, a mohlo za tím být jedině nějaké zákeřné udání, že časopis obsahuje podvratné materiály. Téhož dne přišlo i oznámení tiskové správy úřadu prezidenta republiky, že jsme časopis dali vytisknout, aniž by prošel cenzurou výjimečného stavu, a Carlos Martín byl s okamžitou platností odvolán z ředitelské funkce.
Pro nás to bylo nesmyslné rozhodnutí, které nás současně ponížilo a vzbudilo v nás dojem, kdovíjak nejsme důležití. Náklad časopisu nepřesahoval dvě stě výtisků, určených přátelům a známým, vysvětlili nám však, že při výjimečném stavu je cenzura nutná v každém případě. Povolení vydávat časopis nám odebrali až do nového rozhodnutí, které nikdy nepřišlo.
Uplynulo přes padesát let, než mi Carlos Martín - v době, kdy

jsem už chystal tyto paměti - odhalil záhady oné nesmyslné záležitosti. V den, kdy zabavili Listy, předvolal si ho do své kanceláře v Bogotě tentýž ministr školství, který ho předtím jmenoval, Antonio Rocha, a požádal ho o rezignaci. Carlos Martín ho našel s výtiskem Literárních listů, ve kterém podtrhali červenou tužkou množství vět, které považovali za podvratné. Totéž udělali s úvodníkem, s článkem Maria Converse a dokonce i s básní od kteréhosi známého autora, kde měli podezření, že je napsaná šifrovaným kódem. ‚Pokud by někdo s takovou zlovůlí podtrhal i bibli, dokázal by v ní najít pravý opak toho, co tam doopravdy stojí,´ řekl jim Carlos Martín v záchvatu vzteku tak zběsilého, až mu ministr pohrozil, že zavolá policii. Jmenovali ho ředitelem týdeníku Sábado, což by se u intelektuála jako on dalo považovat za nesmírné povýšení; nicméně v něm navždy zůstal pocit, že se stal obětí pravicového spiknutí. V jedné z bogotských kaváren ho tehdy napadli, a div se nemusel bránit střelnou zbraní. Později ho nový ministr jmenoval ředitelem právního odboru a tam udělal skvělou kariéru, završenou penzí uprostřed knih a teskných vzpomínek v jeho poklidném ústraní v Tarragoně.

V téže době, kdy byl odvolán Carlos Martín - a samozřejmě bez jakékoli spojitosti s ním - kolovala v lyceu i v domácnostech a po hospodách ve městě anonymní fáma, podle které válka s Peru v roce 1932 byl trik liberální vlády, která se chtěla za každou cenu udržet u moci proti libertinské opozici konzervativců. Šířila se dokonce i na cyklostylovaných letácích, a celé drama podle ní začalo bez jakýchkoli politických záměrů, když jakýsi peruánský praporčík s vojenskou hlídkou přeplul přes Amazonku a na kolumbijském břehu unesl tajnou milenku státního komisaře v Leticii, vzrušující mulatku, které říkali Piluška, podle jejího křestního jména Pilar. Když se kolumbijský komisař o únosu dozvěděl, překročil přírodní hranici mezi oběma státy s houfem
ozbrojených nádeníků a na peruánském území Pilušku osvobodil. Generál Luis Sánchez Cerro, absolutní diktátor Peru, však oné šarvátky okamžitě využil, vpadl do Kolumbie a pokusil se změnit amazonské hranice ve prospěch své země. Olaya Herrera - pod hrubým nátlakem konzervativní strany, poražené po půl století absolutní vlády - vyhlásil válečný stav, nařídil všeobecnou mobilizaci, dosadil do armády lidi, kterým mohl důvěřovat, a vyslal vojsko, aby osvobodilo území, kterého se Peruánci protiprávně zmocnili. Po celé zemi zaburácel válečný křik a rozohnil i nás děti: ‚Ať žije Kolumbie, pryč s Peru!´ Ve válečném rozohnění kolovala i fáma, že armáda zabrala civilní letadla firmy SCADTA a sestavila z nich bojové letky, a jedno z nich, jelikož nemělo bomby, rozehnalo velikonoční procesí v peruánské osadě Guepí tím, že ho zasypalo kokosovými ořechy. Vynikající spisovatel Juan Lozano y Lozano, kterého prezident Olaya pověřil, aby ho v oné válce plné oboustranných lží informoval, jak se věci skutečně mají, svou mistrovskou prózou celou událost vylíčil podle pravdy, ono smyšlené podání se však udrželo ještě dlouho.

Pro generála Luise Miguela Sáncheze Cerra ona válka samozřejmě představovala vítanou příležitost, aby utvrdil svou železnou vládu; a Olaya zase jmenoval velitelem kolumbijských sil konzervativního generála Alfreda Vásqueze Coba, který žil v Paříži. Generál se na dělovém člunu přeplavil přes Atlantik a od ústí Amazonky dorazil do Leticie ve chvíli, kdy diplomaté obou stran už začali válečný spor urovnávat.

Aniž by to nějak souviselo s pučem v Pastu a s událostmi kolem Literárních listů, Carlose Martína ve funkci ředitele vystřídal Óscar Espitia Brand, pedagog z povolání a vážený fyzik. V internátu ona změna vyvolala nejrůznější pochybnosti. Byl jsem vůči němu zaujatý už předem, takže jsem se roztřásl hned při prvním setkání, když se s jistým úžasem zahleděl na mou básnickou
hřívu a můj mohutný knír. Vypadal přísně, a se strohým výrazem se každému díval přímo do očí. Zpráva, že nás bude učit organickou chemii, už mi dodala úplně.

Jedné soboty onoho roku jsme seděli v kině, když v polovině odpoledního představení vzrušený hlas z amplionů oznámil, že jeden ze studentů lycea zemřel. Natolik to na nás zapůsobilo, že si vůbec nepamatuji, na jakém filmu jsme vlastně byli, nikdy však nezapomenu na upřený pohled Claudette Colbertové ve chvíli, kdy se chystala skočit ze zábradlí mostu do rozvodněné řeky. Mrtvý byl sedmnáctiletý student druhého ročníku, jenž krátce předtím přijel ze vzdáleného města Pasto, nablízku hranice s Ekvádorem. Při běhu na čas, který uspořádal profesor tělocviku jako víkendový trest pro ulejváky, ho postihla zástava dechu. Za celou dobu, kterou jsem prožil v Zipaquirá, to byl jediný případ, že někdo ze studentů z jakýchkoliv důvodů zemřel, a vyvolalo to krajní rozrušení nejen v lyceu, ale v celém městě. Spolužáci mne vybrali, abych na pohřbu pronesl několik slov na rozloučenou. Ještě ten večer jsem nového ředitele požádal o přijetí, abych mu předložil svůj smuteční projev, a při vstupu do jeho pracovny jsem se roztřásl, jako kdyby se nějakým nadpřirozeným řízením opakoval můj jediný rozhovor s jeho zemřelým předchůdcem. Profesor Espitia si s truchlivým výrazem můj rukopis přečetl a bez připomínek ho schválil, ale když jsem vstal a chystal jsem se odejít, vybídl mne, ať se ještě posadím. Stačil si už přečíst mé poznámky a básně, nebo aspoň část z mnoha, které potají kolovaly o přestávkách, a některé si podle jeho názoru zasluhovaly vyjít v nějaké literární příloze. Sotva jsem se pokusil překonat svou nelítostnou bázeň, stačil už vyslovit to, kvůli čemu o tom zřejmě začal. Doporučil mi, abych si ostříhal básnické kučery, které se ke spořádanému člověku nehodí, zastřihl si knírek nakrátko a přestal nosit košile s ptáky a květinami, které vypadají jako na karneval. Něco takového jsem opravdu nečekal, a naštěstí jsem se
ovládl natolik, že jsem mu neomaleně neodsekl. Řediteli to neušlo a nasadil obřadný tón, když mi vysvětloval své obavy, aby se díky mému básnickému věhlasu stejná móda neujala mezi mladšími spolužáky. Odešel jsem z jeho pracovny s potěšujícím vědomím, že si někdo tak vysoce postavený povšiml mých básnických způsobů a nadání, a byl jsem ochotný na tak slavnostní obřad upravit svůj vzhled, abych mu vyhověl; do té míry, že jsem považoval za svůj osobní nezdar, když na žádost rodiny smuteční slavnost odvolali.

Konec byl ponurý. Když rakev vystavili v knihovně lycea, někdo si všiml, že její skleněné víko jako by bylo zamžené. Álvaro Ruiz Torres ji na žádost pozůstalých otevřel a zjistil, že víko je opravdu vlhké zevnitř. Jak poslepu usiloval zjistit, odkud se v neprodyšně uzavřené rakvi vzala pára, konečky prstů lehce stiskl mrtvému hruď, a tomu se z úst vydral srdceryvný ston. Pozůstalí už začali zmateně uvažovat, že je naživu, pak jim však lékař vysvětlil, že když nebožtíkovi selhal dech, zůstal mu v plicích vzduch, a ten že unikl, když mu Álvaro stiskl hrudník. I když ona diagnóza

byla velice prostá, nebo snad právě proto, v některých zůstala obava, že ho pochovali zaživa. V takovém duševním stavu jsem odjel na prázdniny po čtvrtém ročníku, s upřímným úmyslem přesvědčit rodiče, že se do školy už nevrátím. Když jsem v Sucre vystoupil z lodi, řídce mžilo. Přístavní hráz mi vůbec nepřipomínala tu, na niž jsem tak touženě vzpomínal. Náměstí bylo menší a ubožejší, než jak jsem si ho pamatoval, a kostel i hlavní ulice pod prostřiženými mandlovníky vypadaly zbědovaně. Barevné girlandy na ulicích ohlašovaly vánoce, ty však ve mně nevzbudily takové dojetí jako v předchozích letech, a nepoznal jsem nikoho z nepočetného hloučku lidí s deštníky, kteří čekali na molu, až mne jeden z nich oslovil, když jsem procházel kolem, se svým nezaměnitelným přízvukem a tónem:
"Kam koukáš, prosím tě!"
Byl to můj otec, trochu přepadlý, poněvadž ztratil na váze. Neměl na sobě bílý cvilinkový oblek, podle kterého ho od mladých let bylo už na dálku poznat, ale domácí kalhoty, letní košili s krátkým rukávem a rázovitý klobouk, jaké nosili šafáři na statku. Doprovázel ho můj bratr Gustavo, kterého jsem vůbec nepoznal, tak se ve svých devíti letech vytáhl. Naštěstí si rodina zachovala stejnou odvahu jako za chudobných časů, a časnou večeři jako by úmyslně připravili, aby mi dali najevo, že doma jsem tady a nikde jinde. Dobrá zpráva byla, že má sestra Ligia vyhrála v loterii. Celý příběh - jak mi ho u stolu vylíčila ona sama - začal tím, že se matce zdálo, jak její tatínek vystřelil do vzduchu, aby zahnal zloděje, kterého přistihl při krádeži v našem starém domě v Aracatace. Matka nám ten sen u snídaně vypravovala, jak bylo v rodině zvykem, a navrhla, aby koupili los s číslem zakončeným sedmičkou, poněvadž ona číslice měla stejný tvar jako dědečkův revolver. S losem, který matka koupila na dluh s tím, že ho zaplatí penězi z výhry, žádné štěstí neudělali; ale Ligia, které v té době bylo jedenáct, si od otce vyprosila třicet centavů, aby zaplatila los, který nevyhrál, a dalších třicet, aby to s týmž podivným číslem - 0207 - příští týden zkusila ještě jednou.
Náš bratr Luis Enrique jí ten los schoval, aby ji polekal, příští pondělí se však sám vyděsil mnohem víc, když Ligii slyšel, jak se přihnala domů a křičí jako posedlá, že vyhrála v loterii. Ve spěchu, s jakým tu rošťárnu provedl, totiž zapomněl, kam ho vlastně dal, a při zmateném hledání museli vyprázdnit skříně a kufry a obrátit naruby celý dům od obývacího pokoje až po záchody. Ze všeho nejvíc je však znepokojila částka výhry, která zněla jako číslo z kabaly: 770 pesos.
Špatná zpráva byla, že rodiče konečně uskutečnili svůj sen a poslali Luise Enriqueho do polepšovny Fontidueño - v Medellínu - v přesvědčení, že je to škola pro neposlušné děti a ne to, co ve
skutečnosti byla: věznice pro převýchovu vysoce nebezpečných mladistvých provinilců.
Otec se pro to s konečnou platností rozhodl, když nezdárného syna poslal, aby od jedné hokynářky vybral peníze, které dlužila lékárně, a ten, místo mu přinesl osm pesos, které mu zaplatila, si za ně koupil slušnou pětistrunnou kytaru a naučil se na ni mistrovsky hrát. Otec neřekl ani slovo, když ten nástroj doma uviděl, a dál na syna naléhal, aby už dluh konečně vybral, ten mu však znovu a znovu tvrdil, že hokynářka nemá peníze, aby mohla zaplatit. Uplynuly možná dva měsíce, když Luis Enrique otce našel, jak hraje na jeho kytaru a zpívá k tomu improvizovaný text: ‚Podívej na mě, hraju na kytaru za osm pesos, ani o groš míň.´
Nikdy jsme se nedozvěděli, jak to otec zjistil, ani proč tak dlouho předstíral, že o synově zpronevěře neví; ten se však vytratil z domu, dokud má matka svého muže zas neuklidnila. Tenkrát jsme od něho poprvé slyšeli pohrůžku, že Luise Enriqueho pošle do polepšovny v Medellínu, nikdo z nás ji však nebral příliš vážně, poněvadž v minulosti také přišel s tím, že mne pošle do semináře v Ocani, ne za trest, nýbrž kvůli poctě, kterou by pro ně bylo mít doma kněze, a přijít na ten nápad mu trvalo déle, než ho zas pustit z hlavy. S tou kytarou však jeho trpělivost přetekla.
O přijetí do nápravného zařízení mohl rozhodnout jedině soudce pro nezletilé, otec však s pomocí společných přátel takové náležitosti obešel s doporučujícím dopisem medellínského arcibiskupa, monsignora Garcíi Beníteze. Sám Luis Enrique při tom znovu prokázal svou dobrodušnou povahu: když ho odváželi, smál se tak vesele, jako kdyby jel na nějakou slavnost.
Prázdniny bez něho už nebyly takové. Dokázal se sehrát jako hotový hudebník z povolání s Filadelfem Velillou, zázračným krejčím, který mistrovsky hrál na pětistrunnou kytaru, a samozřejmě i s maestrem Valdésem. Pro něho to bylo snadné. Při
odchodu z oněch stydlavých tanečních večírků místních boháčů se na nás v sešeřelém parku vrhaly celé houfy kradmých novicek a dělaly nám nejrůznější návrhy. Jednu, která šla kolem, ale nepatřila k nim, jsem nedopatřením vyzval, aby šla se mnou, a ona mi s příkladnou logikou namítla, že nemůže, poněvadž manžel spí doma. O dva dny později mi nicméně řekla, že tři večery v týdnu nezavře závoru na domovních dveřích, abych mohl bez klepání vejít, až manžel nebude doma.
Pamatuji si její jméno i příjmení, raději jí však budu říkat jako tenkrát: Nigromanta. O příštích vánocích jí mělo být dvacet, a měla etiopský profil a kakaovou pleť. Byla veselá v rozkroku, i když vyvrcholení dosahovala jen stěží a svízelně, a měla pudové nutkání se milovat, jako by to ani nebyla žena, ale rozvodněná řeka. Od prvního dne jsme spolu v posteli řádili jako posedlí. Její manžel - stejně jako Juan Breva - měl tělo obra a hlas malého děvčátka. Býval policejním úředníkem na jihu země, a z té doby na něm ulpěla pověst, že zabíjel liberály jen proto, aby se pocvičil ve střelbě. Bydleli v jediné místnosti, rozdělené přepážkou z lepenky, s jedněmi dveřmi do ulice a druhými na hřbitov. Sousedé si stěžovali, že svým vytím blažené čubky ruší klid mrtvých, čím hlasitěji však vyla, tím blaženější museli být mrtví, že je ruší.
První týden jsem odtamtud musel utéci ve čtyři hodiny ráno, poněvadž jsme si spletli datum a policista se mohl každou chvíli vrátit. Vyšel jsem ven velkými vraty hřbitova, mezi světélky bludiček a štěkáním nekrofilních psů. Na druhém můstku přes potok jsem proti sobě spatřil obrovitou postavu, kterou jsem nepoznal, dokud nepřišla blíž. Byl to onen seržant, který by mne přistihl ve svém domě, kdybych se býval zdržel ještě pět minut.
"Dobrý den, bílý chlapče," pozdravil mne srdečným tónem.
Odpověděl jsem mu dost nejistě:

"Bůh vás ochraňuj, seržante."
Zastavil se a požádal mne o oheň. Abych mu zapálil, musel jsem přistoupit až těsně k němu, abych zápalku zakryl proti rannímu větru. Když potom s hořící cigaretou odstoupil, řekl mi dobromyslně:
"Člověče, ty ale smrdíš kurvou až hanba."
Na strach, který mi nahnal, jsem zapomněl dřív, než jsem čekal; hned další středu jsem tam zase usnul, a když jsem otevřel oči, uviděl jsem zneuctěného soka, jak stojí v nohách postele a mlčky se na mne dívá. Strnul jsem takovou hrůzou, že jsem jen stěží dokázal dál dýchat. Nigromanta, nahá jako já, se mezi nás chtěla vložit, manžel ji však hlavní revolveru odstrčil.
"Ty se do toho nepleť," řekl jí. "Problémy s postelí se řeší kulkou."
Položil revolver na stůl, otevřel láhev třtinového rumu, postavil ji vedle revolveru, posadili jsme se proti sobě a beze slova jsme pili. Neměl jsem tušení, co vlastně hodlá udělat, pomyslel jsem si však, že kdyby mne chtěl zabít, udělal by to už dávno a bez tolika okolků. Krátce nato se objevila Nigromanta zahalená do prostěradla a s nosem vzhůru, jako když jde na večírek, manžel na ni však namířil revolverem.
"Tohle je mužská záležitost," řekl jí.
Nigromanta se jediným skokem zase schovala za přepážku.
Dopili jsme už první láhev, když začalo lít jako z konve. Seržant otevřel druhou, přitiskl si hlaveň ke spánku a ledovýma očima se na mne upřeně zahleděl. Pak stiskl kohoutek, zbraň však jen naprázdno cvakla. Snažil se ovládnout, ruka se mu však ještě třásla, když mi revolver podal.
"Teď jsi na řadě ty," řekl mi.
Bylo to poprvé, co jsem nějaký revolver držel v ruce, a překvapilo mne, jak je těžký a teplý. Nevěděl jsem, co si počít. Od
hlavy až k patě mne zaléval ledový pot, a břicho jako bych měl plné horké pěny. Chtěl jsem něco říci, ale nezmohl jsem se na slovo. Nenapadlo mi, že bych na něho mohl vystřelit; místo toho jsem mu revolver vrátil, aniž bych si uvědomil, že je to má jediná záchrana.
"Copak, snad ses neposral?" zeptal se s radostným opovržením. "To sis měl rozmyslet, než jsi sem přišel."
Mohl jsem mu říci, že i chlapi se občas poserou, ale došlo mi, že na černý humor nemám dost kuráže. Nato seržant otevřel bubínek revolveru, vytáhl jediný náboj a hodil ho na stůl: byl prázdný. Místo aby se mi ulevilo, pocítil jsem strašlivé ponížení.
Před čtvrtou hodinou liják polevil. Oba jsme tím napětím byli tak vyčerpaní, že se vůbec nepamatuji, kdy mi vlastně nařídil, ať se obléknu, a já jsem ho s jistou obřadností poslechl, jako by to patřilo k souboji. Teprve když se seržant zase posadil, postřehl jsem, že je to on, kdo pláče. Slzy se mu řinuly proudem a on se je nesnažil zadržet, naopak jako by se jimi málem vychloubal. Nakonec si je setřel hřbetem ruky, vysmrkal se do dlaně a vstal.
"Jestlipak víš, proč tě nechám jít živého?" zeptal se mne, a hned si sám odpověděl. "Poněvadž tvůj otec byl jediný, kdo mi dokázal vyléčit kapavku, kterou jsem si uhnal, i když jsem starý kozák, a s kterou za tři roky nikdo nic nesvedl."
Pak mi dal chlapskou herdu do zad a vystrčil mne na ulici. Ještě pořád pršelo a všude bylo plno vody, takže jsem raději šel potokem s vodou až po kolena, užaslý nad tím, že jsem naživu.
Nevím, jak se matka o našem střetnutí dozvěděla, v příštích dnech však vynakládala největší úsilí, abych večer nevycházel z domu. Chovala se ke mně stejně, jako by se chovala k otci, a snažila se mne přivést na jiné myšlenky, valně se jí to však nedařilo. Pátrala po známkách, že jsem se svlékal někde jinde, nacházela stopy voňavek tam, kde žádné nebyly, a než jsem šel ven, připravovala mi těžká jídla na základě rozšířeného předsudku, že
její manžel ani její synové by se neodvážili s žádnou pomilovat, dokud je zatěžuje trávení. Jednoho večera, když už nenašla žádnou další záminku, aby mne zdržela, sedla si proti mně a řekla mi:
"Povídá se, že držíš s manželkou nějakého policisty, a ten se zapřísáhl, že tě zastřelí."
Podařilo se mi ji přesvědčit, že to není pravda, mezi lidmi však ta fáma kolovala dál. Nigromanta mi vzkazovala, že je sama, její muž odjel na služební cestu a bůhvíjak dlouho už ho neviděla. Vždycky jsem dělal, co jsem mohl, abych se s ním nesetkal, seržant mne však už z dálky spěšně zdravil, a jeho pozdrav mohl vyjadřovat právě tak smíření jako výhrůžku. Naposledy jsem se s ním setkal o prázdninách příštího roku, na večírku, kde se tančilo fandango a on mne pozval na skleničku nečištěného rumu, kterou jsem se neodvážil odmítnout.
Nevím, jaké čáry a kouzla způsobily, že učitelé i spolužáci, kteří mne vždycky měli za samotáře, jenž se drží v ústraní, mne v pátém ročníku začali považovat za prokletého básníka, dědice neformálního ovzduší, které v lyceu vládlo za časů Carlose Martína. Snad proto, abych se té představě ještě víc podobal, začal jsem už v patnácti letech kouřit. Poprvé to bylo něco děsného: polovinu noci jsem na rohožce v koupelně skomíral nad vlastními zvratky. Ráno jsem se probudil úplně vyčerpaný, ale kocovina po tabáku, místo aby mne odpudila, ve mně vzbudila neodolatelnou chuť kouřit dál. Tím začal můj život zapřisáhlého kuřáka: došlo to tak daleko, že jsem nebyl s to vymyslet jedinou větu, pokud jsem neměl ústa plná dýmu. V lyceu se smělo kouřit jen o přestávkách, ale já jsem každou vyučovací hodinu dvakrát nebo třikrát požádal, abych si směl dojít na záchod, jen abych tu žádost uspokojil. Tak jsem se dostal na tři krabičky o dvaceti cigaretách denně, a když se večer vydařil, bývalo to i přes čtyři. V určité době - to už jsem nebyl na gymnáziu - se mi zdálo, že se snad zblázním, jaké jsem měl sucho
v ústech a jak mne bolely kosti. Rozhodl jsem se, že přestanu kouřit, ale vydržel jsem se trápit jen dva dny.
Nevím, zda právě to byl důvod, že jsem se tak zdokonalil v próze, dík stále odvážnějším zadáním profesora Calderóna a příručkám literární teorie, které mne více méně přinutil číst. Když dnes zpětně procházím svůj život, uvědomuji si, že mé chápání příběhu bylo stále stejné, i když od chvíle, kdy jsem poprvé užasl nad Pohádkami tisíce a jedné noci, jsem přečetl tolik jiných; do té míry, že jsem se odvážil věřit, že divy, o kterých Šeherezáda vyprávěla, se za jejích časů v každodenním životě opravdu děly, a přestaly se dít vinou pochybovačství a střízlivé zbabělosti dalších pokolení. Ze

stejných důvodů mi připadalo nemožné, že by v naší době kdokoliv znovu uvěřil, že je možné létat na koberci nad městy a horami, nebo že by nějaký otrok z Cartageny de Indias za trest žil dvě stě let v lahvi, leda by autor příběhu byl schopen přesvědčit o tom své čtenáře.
Školní hodiny mne upřímně nudily, až na literaturu - které jsem se učil nazpaměť - a předváděl jsem se při nich zcela výjimečným způsobem. Učení už mi lezlo z krku a spoléhal jsem jedině, že budu mít štěstí. V té době jsem už dokázal pudově vytušit klíčové body každého předmětu a více méně odhadnout, na které z nich se profesoři budou ptát nejvíc, takže to ostatní jsem se neučil. Nechápal jsem totiž, proč bych měl plýtvat rozumem i časem na věci, které mi nic neříkaly a nemohly mi tudíž být nijak platné v životě, který nebyl můj.
Odvažuji se tvrdit, že většina profesorů mi dávala známky spíš za to, co jsem jim předváděl, než podle výsledků zkoušek. Zachraňovaly mne moje nečekané odpovědi, ztřeštěné nápady a výmysly, které se kolikrát vymykaly rozumu. Když jsem však dokončil pátý ročník, s akademickými úleky, které jsem zřejmě nebyl s to překonat, uvědomil jsem si své vlastní meze. Až do té
doby pro mne gymnazijní vzdělání byla cesta dlážděná zázraky, srdce mne však varovalo, že na konci pátého ročníku mne čeká hradba, kterou už nepřekročím. Holá pravda totiž byla, že k tomu, abych se dal na akademickou dráhu, mi chyběla vůle, vnitřní síla, pořádek, peníze i pravopis. Řečeno ještě líp: roky ubíhaly a já jsem neměl sebemenší představu, co si v životě hodlám počít, poněvadž mělo uplynout ještě dlouho, než jsem pochopil, že dokonce i taková porážka mi něco přináší, poněvadž na tomto i na onom světě není nic, čeho by spisovatel nemohl využít.
Poměry v zemi nebyly o nic lepší. 31. července 1945 se pod urputným nátlakem konzervativní reakce Alfonso López Pumarejo vzdal prezidentského úřadu. Po něm nastoupil Alberto Lleras Camargo, kterého kongres pověřil, aby dokončil poslední rok prezidentského období. Od svého projevu v den, kdy se ujal funkce, si Lleras se svým chlácholivým hlasem a vybraným vyjadřováním předsevzal bláhový úkol uklidnit situaci v zemi před volbou nové hlavy státu.
Prostřednictvím monsignora Lópeze Llerase, bratrance nového prezidenta, si u něho ředitel lycea vyjednal mimořádné přijetí, aby požádal o vládní příspěvek na studijní cestu po atlantickém pobřeží. Nikdy jsem se nedozvěděl, proč si vybral právě mne, abych jel s ním, s podmínkou, že si aspoň trochu urovnám svou rozcuchanou hřívu a mohutný knír. Dalšími členy delegace byli Guillermo López Guerra, který se s prezidentem osobně znal, a Álvaro Ruiz Torres, synovec Laury Victorie, proslulé básnířky odvážných námětů v generaci Nových, ke které patřil i Lleras Camargo. Neměl jsem na vybranou: v sobotu večer, zatímco Guillermo Granados předčítal v ložnici román, který s mým případem neměl nic společného, mne jistý holičský pomocník z třetího ročníku ostříhal jako rekruta a zastřihl mi knírek tak, jak je nosili zpěváci tanga. Zbytek týdne jsem musel snášet posměšky spolužáků i lidí z města, na jakou
módu jsem se to najednou dal. Při pouhé představě, že bych měl vkročit do prezidentského paláce, mi stydla krev, byl to však pouhý omyl na mé straně, poněvadž jediná známka tajností moci, kterou jsme tam postřehli, bylo nadpozemské ticho. Po krátkém čekání v předsálí vyzdobeném goblény a atlasovými závěsy nás důstojník v uniformě zavedl do prezidentovy kanceláře.
Lleras Camargo se jen málo podobal svým portrétům. Velice na mne zapůsobila jeho trojúhelníková záda v dokonale ušitém obleku z anglického gabardénu, vystouplé lícní kosti, pleť jako pergamen, zuby rozverného kluka, z kterých se radoval každý karikaturista, rozvážná gesta a způsob, jak každému podal ruku a díval se mu přímo do očí. Nevím, jak jsem si tenkrát představoval, že vypadají prezidenti, nezdálo se mi však, že by všichni vyhlíželi jako on. Když jsem ho s postupem času poznal líp, uvědomil jsem si, že on sám si možná nikdy neuvědomil, že spíš než co jiného je spisovatel, který se octl na nepravém místě.
Poté, co vyslechl ředitelova slova s pozorností, kterou až příliš dával najevo, pronesl několik příhodných poznámek, nevyslovil však žádné rozhodnutí, dokud jsme neřekli svoje i my studenti. Vyslechl nás právě tak pozorně, a nám zalichotilo, že se k nám chová stejně zdvořile a vlídně jako k řediteli. Poslední dvě minuty stačily, abychom odcházeli s jistotou, že se vyzná spíš v poezii než v říční plavbě, a že ho bezpochyby i víc zajímá.
Vyhověl nám ve všem, oč jsme žádali, a navíc slíbil, že za čtyři měsíce přijede a zúčastní se slavnostního závěru školního roku. Svůj slib dodržel, jako kdyby šlo o nějakou významnou vládní záležitost, a při frašce, kterou jsme sehráli na jeho počest, se smál ze všech nejvíc. Při závěrečné recepci se bavil tak dobře, jako by byl jeden z nás, a vůbec se nepodobal představě, která o něm vládla; dokonce si neodpustil studentský vtípek a nastavil nohu chlapci, který roznášel skleničky, a ten se sotva stačil vyhnout.
Ještě pořád v nejlepší náladě z těch oslav jsem odjel na prázdniny po pátém ročníku, a první, co mi doma řekli, mne velice potěšilo: můj bratr Luis Enrique se po roce a šesti měsících v nápravném zařízení konečně vrátil. Znovu mne překvapila jeho dobrodušná povaha: necítil vůči nikomu sebemenší výčitky za to, že ho tam dali zavřít, a své útrapy líčil s neodolatelným humorem. Během svých úvah ve vězení došel k závěru, že ho tam rodiče poslali s tím nejlepším úmyslem; arcibiskupova záštita ho nicméně neuchránila před tvrdými zkouškami každodenního života ve věznici, místo aby z nich zpustl, však ještě obohatily jeho povahu a jeho výrazný smysl pro humor.
Jeho první zaměstnání po návratu byl úřad tajemníka na radnici v Sucre. Nějaký čas nato postihly starostu náhlé žaludeční potíže, a kdosi mu předepsal zázračný lék, který se právě objevil na trhu: Alkaseltzer. Starosta si ho nerozpustil ve vodě, ale spolkl ho jako každou obyčejnou tabletku, a když mu pak začal v žaludku nezadržitelně šumět, jen zázrakem se neudusil. Ještě než se z toho úleku vzpamatoval, předepsal si několik dnů odpočinku, z politických důvodů však nechtěl, aby ho nahradil některý z jeho zákonných zástupců, a dočasnou správou města pověřil mého bratra. Díky oné nečekané události se Luis Enrique - i když k tomu neměl zákonem stanovený věk - zapsal do dějin obce jako její nejmladší starosta.
Jediné, co mi během těch prázdnin dělalo těžkou hlavu, byla jistota, že celá rodina v skrytu duše staví svou budoucnost na tom, co ode mne očekávají, a jenom já jsem s určitostí věděl, že jsou to marné naděje. Ze dvou tří vět,

které otec utrousil u stolu, jsem pochopil, že si o našem společném osudu musíme důkladně promluvit, a matka mi to okamžitě potvrdila. ‚Když to takhle půjde dál,´ prohlásila, ‚dřív nebo později se musíme vrátit do Cataky.´ Když se však na ni otec kvapně podíval, opravila se:
"Nebo někam jinam."
Teď už to bylo jasné: to, že bychom se mohli znovu přestěhovat někam jinam, už se v rodině probíralo, ani ne tak kvůli mravnímu prostředí v Sucre, ale kvůli lepší budoucnosti pro děti. Až do té chvíle jsem se utěšoval představou, že jenom přičítám městečku a jeho obyvatelům, včetně vlastní rodiny, poraženeckou náladu, kterou jsem trpěl já sám. Otcovo vzrušené chování mi však znovu ukázalo, že vždycky můžete najít nějakého viníka, aby to nezůstalo na vás. To, co jsem cítil ve vzduchu, bylo něco daleko horšího. Matka jako by se upjala jedině na zdraví Jaimeho, svého nejmladšího, který se nedokázal dostat z toho, že se narodil v šestém měsíci. Většinu dne s ním proležela v rohoži v ložnici, zmožená smutkem a úmorným vedrem, a v domácnosti začínalo být znát, že ji zanedbává. Moji sourozenci se chovali jako utržení ze řetězu. Denní pořádek se tak uvolnil, že jsme už nejedli v pravidelnou hodinu, ale když jsme měli hlad. Otec, vždycky tak domácky založený, teď celé dny vyhlížel z lékárny na náměstí, a po večerech hrál nekonečné zápasy v kulečníkovém klubu. Jednoho dne jsem to napětí už nevydržel. Přilehl jsem si k matce do rohože, jak jsem to nemohl dělat, když jsem byl malý, a zeptal jsem se jí, jaké tajemství to visí ve vzduchu. Matka jen spolkla dlouhý vzdech, aby se jí netřásl hlas, a pak se mi svěřila:
"Tvůj otec má dítě s jinou ženskou."
Podle úlevy, kterou jsem postřehl v jejím hlasu, jsem pochopil, že na mou otázku dychtivě čekala. Přišla na to díky bystrozraku, jenž mnohdy provází žárlivost, když se jedna z našich děveček vrátila domů celá rozrušená, poněvadž otce viděla, jak na telegrafním úřadu mluví telefonem. Žárlivá manželka víc vědět nepotřebovala. Byl to jediný telefon v městečku a sloužil jen pro meziměstské hovory v předem domluvenou hodinu, s čekáním,
které nebralo konce, a s tak vysokou sazbou za minutu, že se ho používalo jen v mimořádně vážných případech. Každý hovor, i ten nejvšednější, vzbudil po celém městečku zlovolný rozruch: když se tudíž otec vrátil domů, matka neřekla ani slovo a jen ho bedlivě pozorovala, až roztrhal papírek, který měl v kapse: oznámení o soudní žalobě za to, že se při výkonu svého povolání dopustil pohlavního zneužití. To byl okamžik, na který matka čekala, a uhodila na něho, s kým to mluvil telefonem. Otce její otázka natolik zaskočila, že v tu chvíli nenašel věrohodnější odpověď než pravdu:
"Mluvil jsem s jedním advokátem."
"To už vím," prohlásila matka. "Potřebuju ale, abys mi to řekl ty sám, a tak upřímně, jak si zasloužím."
Později mi přiznala, že ona sama měla největší strach z toho, co by se na ni mohlo vyvalit, když bezděky zvedne poklici; pokud se totiž odvážil říci jí pravdu, musel si myslet, že matka už všechno ví, takže mu nezbývá než jí to povědět. Opravdu to udělal. Přiznal jí, že dostal vyrozumění o soudní žalobě, vznesené proti němu za to, že ve své ordinaci pohlavně zneužil nemocnou, kterou předtím omámil injekcí morfia. Měl se toho dopustit v zapadlé osadě, kam občas nakrátko zajížděl a ošetřoval tam nemocné bez prostředků. Okamžitě podal i důkaz o své počestnosti: Srdcervoucí příběh o tom, jak ženu uspal a znásilnil, byl zločinný výmysl jeho nepřátel, ale syn byl jeho, a zplodil ho za normálních okolností.
Pro matku nebylo snadné zamezit veřejné ostudě, poněvadž za nitky onoho komplotu potají tahal někdo vysoce postavený. Z minulosti už tu byly případy Abelarda a Carmen Rosy, kteří při různých příležitostech žili u nás a všichni jsme je měli rádi, oba se však narodili ještě před svatbou mých rodičů. I matka však dokázala spolknout hořké sousto, že manžel má dalšího syna a byl jí nevěrný, a veřejně bojovala po jeho boku, až ty pomluvy o
znásilnění vyvrátili.
V domě znovu zavládl mír. Nedlouho nato se k nám však donesly důvěrné zprávy z téhož kraje, o dcerce jiné matky, kterou otec také uznal za svou a která žila v ubohých podmínkách. Matka neztrácela čas spory a dohady; místo toho se rozhodla, že si ji vezme k sobě, a začala o to bojovat "Totéž udělala Mina se všemi dětmi, které tatínek po světě zplodil," prohlásila tenkrát, "a nikdy toho nemusela litovat." Vlastním přičiněním dosáhla toho, že jí bez valného rozruchu děvčátko poslali, a zahrnula je do rodiny, už tak dost početné.
To všecko jsme už měli dávno za sebou, když se můj bratr Jaime při jakési slavnosti v jiném městečku setkal s chlapcem, který jako by z oka vypadl našemu Gustavovi. Byl to ten, kvůli kterému kdysi proti otci vedli soudní řízení, a jeho matka ho mezitím už patřičně vychovala i rozmazlila. Naše matka však podnikla nejrůznější kroky, aby ho dostala k nám - přitom nás bylo už jedenáct - a pomohla mu vyučit se řemeslu a najít si své místo v životě. Tenkrát už jsem nedokázal zatajit úžas nad tím, že žena tak chorobně žárlivá jako ona je schopná něčeho takového, a ona sama mi odpověděla větou, kterou od té doby opatruji jako drahokam:
"Přece nepřipustím, aby se někdo téhož rodu jako mé děti potuloval bůhvíkde."
Své sourozence jsem vídal vždycky jen o prázdninách. Při každé cestě mi dělalo větší potíže je poznat a zapamatovat si toho, který mezitím přibyl. Kromě křestního jména jsme všichni měli ještě jedno, které nám ostatní dali, abychom se snáz domluvili, a nebyla to zdrobnělina, nýbrž náhodně zvolená přezdívka. Mně samotnému od chvíle, kdy jsem se narodil, říkali Gabito - což je nezvyklá zdrobnělina jména Gabriel, užívaná na guajirském pobřeží - a mně vždycky připadalo, že je to mé křestní jméno, a Gabriel že
je zdrobnělina. Onen svérázný kalendář světců kdysi někoho tak udivil, že se zeptal, proč naši rodiče nedali všechny děti rovnou pokřtít těmi přezdívkami.
Onen matčin svobodomyslný postoj byl však v naprostém protikladu s tím, jak se chovala k oběma nejstarším dcerám, Margot a Aidě, které se snažila držet tak pevnou rukou, jako její matka kdysi ji při jejích umíněných námluvách s mým otcem. Chtěla se odstěhovat ze Sucre. Otec, kterému jindy nemuseli říkat dvakrát, aby si sbalil kufry a vydal se do světa, se však tentokrát postavil proti. Trvalo několik dnů, než jsem se dozvěděl, že za tím jsou námluvy obou nejstarších dcer se dvěma muži, kteří spolu samozřejmě neměli nic společného, jmenovali se však stejně: Rafael. Když

mi to matka pověděla, nedokázal jsem potlačit smích při vzpomínce na hrůzostrašný román, který otec s matkou kdysi zažili, a řekl jsem jí to.
"To je něco jiného," řekla mi.
"Je to úplně totéž," stál jsem na svém.
"Budiž," připustila, "možná je to totéž, ale dvakrát najednou."
Stejně jako tenkrát, když se jednalo o ni, žádné důvody ani návrhy nepomáhaly. Nikdy nevyšlo najevo, jak se to rodiče vůbec dozvěděli, poněvadž jedna i druhá se každá po svém pojistily, aby na to nikdo nepřišel. Prozradili je však ti, od kterých se toho nadály nejmíň: samy si totiž několikrát vzaly s sebou mladší sourozence, aby potvrdili jejich nevinu. Ze všeho nejvíc mne překvapilo, že se na té štvanici podílel i otec: ne snad přímými zásahy, ale trpným odporem, jako kdysi dědeček Nicolás vůči své dceři.
"Šly jsme někam na zábavu, a otec přišel do sálu a odvedl nás domů, pokud zjistil, že jsou tam Rafaelové," líčila to Aida Rosa v rozhovoru pro tisk. Nedovolili jim chodit na procházku za město ani do kina, nebo s nimi poslali někoho, kdo je nespustil z očí. Obě si každá samostatně vymýšlely neúčinné záminky, aby mohly jít na schůzku se svým nápadníkem, v tu chvíli však zasahoval neviditelný přelud, který je prozradil. Jejich mladší sestra Ligia si získala neblahou pověst špehounky a udavačky, sama se však ospravedlňovala tvrzením, že žárlení mezi sourozenci je jenom jiný způsob lásky.
Během oněch prázdnin jsem se pokoušel rodiče přesvědčit, aby neopakovali chyby, kterých se vůči matce dopustili její rodiče, a vždycky nacházeli vážné důvody, aby to nechápali. Největší obavy vzbuzovaly hanopisy, které někdo potajmu vylepoval a které odhalovaly hrůzná tajemství - ať už skutečná nebo smyšlená - dokonce i v rodinách, kde by se toho nikdo nenadál. Vyzrazovala se v nich utajovaná otcovství, nestoudná cizoložství a zvrácenosti v posteli, které se tak či tak už stejně každému donesly, třebaže ne tak snadno, jako když si je přečetl někde na zdi. Nikdy se však neobjevil ani jediný, který by odhaloval něco, co se svým způsobem už nevědělo, i když to udržovali v sebevětší tajnosti, nebo co se dřív nebo později mělo stát. "Všechny ty hanopisy píše tentýž člověk," prohlašovala jedna z obětí.
Rodiče ovšem nedomysleli, že se jejich dcery budou bránit stejnými prostředky jako kdysi oni. Margot poslali studovat do Monteríe, a Aida z vlastního rozhodnutí odjela do Santa Marty. Bydlely na internátech a ve volných dnech tu vždycky býval někdo, kdo je doprovázel, obě si to však dokázaly zařídit, aby se vzdálenými Rafaely zůstaly ve styku. Nicméně matka dosáhla toho, v čem její rodiče u ní neuspěli. Aida strávila polovinu života v klášteře, kde jí roky jednotvárně ubíhaly, až už se pak cítila před muži v bezpečí. Margot a mne po celý život spojovaly vzpomínky z našeho společného dětství, kdy jsem já sám dával pozor, aby ji nikdo z dospělých nepřistihl, jak jí hlínu. Nakonec se z ní stala jakási druhá matka všech ostatních, a obzvlášť Cuquiho, který ji potřeboval nejvíc, a ona ho měla u sebe až do poslední chvíle.
Teprve dnes si uvědomuji, do jaké míry matčino trudné duševní rozpoložení a vnitřní napětí v rodině souvisely se smrtelnými rozpory v zemi, které navenek dosud nebylo patrné, ale byly tu. Prezident Lleras měl v příštím roce vyhlásit volby, a budoucnost vypadala chmurně. Konzervativci, kterým se předtím podařilo svrhnout Lópeze, hráli s jeho nástupcem dvojakou hru: lichotili mu za jeho matematickou nestrannost, podporovali však nesváry v Provincii, aby po dobrém nebo po zlém znovu dobyli moc.
Do Sucre až dosud násilí nezasáhlo, a těch několik málo případů, na které se vzpomínalo, nemělo s politikou co dělat. Jedním z nich bylo zavraždění Joaquína Vegy, velice oblíbeného hudebníka, jenž v místní kapele hrál na bombardon. O sedmé večer koncertovali u vchodu do kina, když mu znesvářený příbuzný jedinou ranou podřízl krk nadmutý vzduchem, jak foukal z plných plic, a on na zemi vykrvácel. Oba byli v městečku velice oblíbení a jediné známé a neověřené vysvětlení bylo, že šlo o čestnou záležitost. Ve stejnou hodinu se konala oslava narozenin mé sestry Rity, a rozruch nad tou špatnou zprávou pokazil slavnost, která měla trvat kolik hodin.
Ke druhému souboji došlo mnohem dřív, nesmazatelně však utkvěl v paměti městečka: střetli se v něm Plinio Balmaceda a Dionisiano Barrios. První z nich pocházel ze staré a vážené rodiny, a on sám byl obrovitý a příjemný, ale když se napil, začal být hádavý a potměšilý. Dokud měl jasnou hlavu, měl způsoby a osobní kouzlo kavalíra, jakmile však přebral, byl z něho neurvalec, ochotný kdykoliv vytáhnout revolver, a jezdeckým bičíkem, který nosil za pasem, naháněl hrůzu každému, kdo mu nepadl do oka. Sami policisté se od něho snažili držet co nejdál, a příslušníky jeho spořádané rodiny nakonec unavilo vláčet ho domů pokaždé, když to s pitím přehnal, a ponechali ho jeho osudu.
Dionisiano Barrios byl opačný případ: bázlivý, neduživý človíček, nepřítel sporů a od narození abstinent. V životě neměl potíže s nikým v městečku, až si ho Plinio Balmaceda neomalenými posměšky začal dobírat pro jeho neduživost. Ten se mu vyhýbal, jak mohl, až do dne, kdy na něho Balmaceda náhodou narazil a švihl ho bičíkem do obličeje, jen tak, že se mu zachtělo. Nato Dionisiano překonal svou bázlivost, svůj hrb i svou věčnou smůlu, a v poctivém boji se útočníkovi postavil se zbraní v ruce. Byl to bleskový souboj, ve kterém oba utrpěli vážné zranění, jen Dionisiano však zemřel.
Nejpamátnějším soubojem v dějinách Sucre ovšem byla současná smrt právě Plinia Balmacedy a Tasia Ananíase, policejního seržanta, pověstného svým vybraným chováním, a vzorného syna Mauricia Ananíase, který hrál na buben v téže kapele, ve které Joaquín Vega hrál na bombardon. Byl to souboj podle všech pravidel uprostřed ulice, a oba při něm utrpěli těžká zranění, na která pak zdlouhavě umírali každý ve svém domě. Plinio se téměř ihned probral k vědomí, a okamžitě se začal starat, jak na tom je Ananías. Na toho zase zapůsobila starost, s jakou se Plinio modlil za jeho život. Oba dva začali prosit Boha, aby ten druhý neumřel, a rodiny jim sdělovaly, co se děje, dokud byli naživu. Celé městečko napjatě sledovalo nejrůznější snahy, jak oběma prodloužit život.
Když už leželi v agonii osmačtyřicet hodin, kostelní zvony odzvonily hrany za ženu, která právě zemřela. Oba umírající je slyšeli, a každý z nich si v posteli pomyslel, že vyzvánějí za toho druhého. Ananías zemřel zármutkem téměř okamžitě, oplakávaje Pliniovu smrt. Ten se to dozvěděl a zemřel dva dny nato, uprostřed usedavého pláče za seržanta Ananíase.

V tak mírumilovném městečku jako Sucre se násilí v těch letech projevovalo snad ne tak vražedně, ale stejně škodlivě: hanopisy, které někdo vylepoval. Strach vládl především v domech významných rodin, které čekaly na každé další ráno jako v osudové loterii. Osočující plakáty se objevovaly tam, kde je čekali nejmíň, a lidé je četli s úlevou nad tím, co tam o nich nestálo, a občas s tajnou radostí z toho, co říkaly o jiných. Můj otec, možná ten nejmírumilovnější člověk, kterého jsem kdy znal, si namazal olejem starožitný revolver, z kterého nikdy nevystřelil, a v kulečníkovém sálu se mu rozvázal jazyk:
"Jestli se někdo třeba jen otře o některou z mých dcer," rozkřikl se, "odstřelím ho jako psa."
Řada rodin začala Sucre opouštět ze strachu, že hanopisy jsou předzvěstí policejního teroru, při kterém ve vnitrozemí zpustošili celé vesnice, aby nahnali strach opozici.
Napětí se proměnilo v každodenní skutečnost. Zpočátku se v městečku zřizovaly tajné hlídky, ani ne tak proto, aby odhalily autory hanopisů, nýbrž aby si přečetly, co v nich stojí, než je za svítání někdo roztrhá. S hloučkem dalších flamendrů jsme ve tři hodiny ráno zastihli jednoho z městských hodnostářů, který se do dveří svého domu přišel nadýchat čerstvého vzduchu, ve skutečnosti však číhal na ty, kteří vylepují hanopisy. Můj bratr mu napůl žertem, napůl vážně řekl, že některé říkají pravdu. Ten vytáhl revolver, natáhl kohoutek a namířil na něho:
"Řekni to ještě jednou!"
Až potom jsme se dozvěděli, že předchozí noci vylepili pravdivý hanopis o jeho svobodné dceři. To, co v něm stálo, bylo ovšem veřejné tajemství, dokonce i v jeho vlastním domě, a otec byl jediný, kdo to nevěděl.
Od počátku bylo zřejmé, že ty hanopisy píše jeden a tentýž člověk, stejným štětcem a na stejném papíře; přitom, jak málo bylo ve městě obchodů, se dal koupit v jediném krámě, jeho majitel si však pospíšil prokázat svou nevinu. Od té doby jsem věděl, že o
těch hanopisech jednou napíšu román, ne pro to, co v nich stálo - téměř vždycky byly ty výmysly všeobecně známé a nijak zvlášť zábavné - ale kvůli nesnesitelnému napětí, které v místních rodinách dokázaly navodit.
V Těžké hodině, svém třetím románu, který jsem napsal dvacet let nato, mi připadalo jako základní slušnost nepoužít konkrétní případy ani takové, které by někdo mohl rozpoznat, i když některé skutečné byly lepší než ty, které jsem si vymyslel. Navíc to nebylo potřeba, poněvadž mne vždycky víc zajímaly společenské jevy než soukromý život obětí. Teprve po vydání knihy jsem se dozvěděl, že na předměstích, kde nás z hlavního náměstí nemohli vystát, řada hanopisů byla důvodem k oslavě.
Po pravdě mi ovšem posloužily jen jako výchozí bod k názoru, který jsem nikdy nedokázal jasně vyjádřit, poněvadž to, co jsem psal, samo o sobě dokazovalo, že základní problém není mravní, jak se lidé domnívali, nýbrž politický. Vždycky jsem si myslel, že Nigromantin manžel může sloužit jako dobrý vzor k vojenskému starostovi v Těžké hodině, čím víc jsem ho však rozváděl jako postavu, tím víc mne přitahoval jako člověk, a neměl jsem důvody ho zabít, poněvadž jsem zjistil, že opravdový spisovatel nemůže žádnou postavu zabít, pokud k tomu nemá přesvědčivý důvod, a já jsem ho neměl.
Dnes si uvědomuji, že sám ten román mohl vypadat úplně jinak. Napsal jsem ho ve studentském hotelu na rue Cujas, v pařížské Latinské čtvrti, sto metrů od bulváru Saint Michel, zatímco dny nelítostně ubíhaly v očekávání šeku, který nikdy nepřišel. Když jsem ho dokončil, vzal jsem rukopis, stočil jsem ho, převázal jsem ho jednou ze tří kravat, které jsem nosil za lepších časů, a schoval jsem ho dolů do skříně.
Dva roky nato v Ciudad de México jsem ani nevěděl, kde je, když si ho vyžádali do románové soutěže kolumbijské filiálky Esso,
ve které v oněch hladových časech vypsali cenu tři tisíce dolarů. Poslali si pro něj fotografa Guillerma Angula, mého starého přítele z Kolumbie, který o rukopisu věděl z doby, kdy jsem ho v Paříži psal, a odnesl si ho tak, jak byl, ještě převázaný tou kravatou, a aby ho stačil na poslední chvíli odevzdat, nedopřál mi ani čas na to, abych ho napařil a přežehlil. I když jsem však román do soutěže poslal, nedělal jsem si nejmenší naděje na cenu, která by pokladně stačila, aby si člověk koupil dům. Slovutná porota mu však přiřkla vítězství tak, jak jsem ho poslal, 16. dubna 1962, téměř ve stejnou hodinu, kdy se narodil náš druhý syn Gonzalo, takže ten si na svět s sebou přinesl chleba.
Ještě jsme ani neměli čas o tom uvažovat, když jsem dostal dopis od otce Félixe Restrepa, prezidenta Kolumbijské jazykové akademie a poctivého člověka, jenž předsedal soutěžní porotě, ale nevěděl, jak se můj román jmenuje. Teprve teď jsem si uvědomil, že jsem v tom spěchu na poslední chvíli zapomněl napsat na první stránku název: V tomhle zasraném městečku.
Otce Restrepa má odpověď pohoršila, a prostřednictvím Germána Vargase mne velice zdvořile požádal, abych ho nahradil nějakým méně hrubým, který by navíc líp vystihoval ovzduší knihy. Poté, co jsme si vyměnili množství dopisů, jsem zvolil název, jenž toho snad příliš neříkal o jejím ději, měl jí však posloužit jako vlajka, pod kterou popluje po mořích pobožnůstkářství: Těžká hodina.
O týden později si mne doktor Carlos Arango Vélez, kolumbijský velvyslanec v Mexiku a nedávný kandidát na úřad prezidenta republiky, pozval do své kanceláře a sdělil mi, že otec Restrepo mne prosí, abych změnil dvě slova, která mu v oceněném textu připadala neúnosná: prezervativ a masturbace. Velvyslanec ani já jsme nedokázali zakrýt svůj údiv, shodli jsme se však na tom, že bychom otci Restrepovi měli vyhovět, abychom tu nekonečnou
soutěž v dobrém uzavřeli nějakým smírným řešením.
"Budiž, pane velvyslanče," řekl jsem mu. "Jedno z těch dvou slov vypustím, ale vy budete tak laskav a vyberete, které."
Velvyslanec si ulehčeně oddechl a vybral slovo masturbace. Tím se spor urovnal a madridské nakladatelství Iberoamericana knihu vydalo, ve vysokém nákladu a s velkou reklamou. Byla vázaná v kůži, na výtečném papíru a dokonale vytištěná. Moje nadšení však mělo jepičí život, poněvadž jsem neodolal pokušení a namátkou jsem si kus přečetl: přitom jsem zjistil, že knihu, kterou jsem napsal svým indiánským jazykem, někdo přetlumočil - stejně jako se to

tehdy dělalo s filmy - do nejryzejšího madridského nářečí.
Já jsem napsal: ‚Tak jak teď žijete, jste nejen v nejisté situaci, ale dáváte špatný příklad celému městečku.´ Z úpravy španělského nakladatele mi vstaly vlasy na hlavě: ‚Tak jak oni teď žijí, vašnosti, jsou nejen v nejisté situaci, ale dávají špatný příklad celému městečku.´ Ještě ke všemu tu větu říká kněz, takže kolumbijský čtenář by si mohl myslet, že mu autor po straně naznačuje, že ten farář je Španěl; to ovšem komplikovalo jeho chování a zcela zkreslovalo jeden ze základních zřetelů příběhu. Korektor se ovšem nespokojil jen s tím, že učesal mluvnici v přímé řeči, nýbrž hrubě zasáhl i do mého slohu, takže kniha se hemžila madridskými příštipky, které neměly nic společného s původním textem. Nezbylo mi tudíž nic jiného než odvolat svůj souhlas k celému vydání s tím, že ho považuji za překroucené, a stáhnout a spálit výtisky, které se dosud neprodaly. Odpovědní činitelé k tomu jen zarytě mlčeli.
Od té chvíle jsem román považoval za nevydaný, a pustil jsem se do obtížného úkolu převést ho zpátky do svého karibského nářečí, poněvadž jediný původní rukopis byl ten, který jsem poslal do soutěže a který pak odešel do Španělska k vydání. Když jsem dal znovu dohromady původní text a přitom jsem v něm ještě provedl
další vlastní úpravy, vydalo ho mexické nakladatelství Era s výslovným upozorněním, že je to první vydání.
Nikdy jsem nepochopil, proč Těžká hodina je jediná z mých knih, která mne přenáší do svého času a místa děje, za noci rozzářené úplňkem a za jarního vánku. Byla sobota, vyčasilo se a hvězdy se málem ani nevešly na oblohu. Právě odbilo jedenáct, když jsem z jídelny zaslechl matku, jak si šeptem zpívá portugalské fado o lásce, aby uspala dítě, které držela v náručí. Zeptal jsem se jí, odkud se ta hudba ozývá, a ona mi odpověděla svým příznačným způsobem:
"Přece od těch flunder."
Dala mi pět pesos, aniž bych ji o ně požádal, poněvadž viděla, že se oblékám a chystám se vyrazit na flám. Před odchodem mi se svou neomylnou předvídavostí řekla, že nechá otevřené dveře ze dvora, abych se mohl kdykoliv vrátit a nevzbudit přitom otce. Až k těm flundrám jsem ovšem nedorazil, poněvadž v truhlárně maestra Valdése toho večera zkoušela jeho kapela, ke které se připojil Luis Enrique, jakmile se vrátil domů.
Toho roku jsem se k nim přidal i já, hrál jsem na pětistrunnou kytaru a do svítání jsem zpíval spolu s jejich šesti bezejmennými maestry. Vždycky jsem si o bratrovi myslel, že je dobrý kytarista, hned první večer jsem však zjistil, že dokonce i jeho nejzarytější sokové ho považují za virtuosa. V celém městečku nebyla lepší kapela, a byli si tak jistí sami sebou, že když si u nich někdo objednal serenádu na usmířenou, maestro Valdés ho uklidňoval už dopředu:
"Nedělej si starosti, než dohrajeme, rozkousá si polštář."
Prázdniny bez něho by nebyly takové. Kamkoliv přišel, rozproudila se bujará zábava, a on a Luis Enrique, spolu s Filadelfem Velillou, hráli tak sladěně jako hudebníci z povolání. V té době jsem také objevil, jak věrný přítel je alkohol, a naučil
jsem se žít jaksepatří, ve dne spát a v noci zpívat. Jak říkala má matka: úplně jsem zlumpačil.
Vykládali o mně všecko možné, a proslýchalo se, že mi pošta nechodí na adresu mých rodičů, ale k místním flundrám. Pravidelně jsem k nim docházel na jejich proslulé vařené maso se zeleninou, sancocho, do kterého přidávaly jaguáří žluč, a na jídla z leguána, která dodávají sílu na další tři noci. Vůbec nic jsem už nečetl, a na své místo v navyklém pořádku u rodinného stolu jsem se už také nevrátil. Odpovídalo to názoru, který tolikrát vyslovila má matka: že já si žiju po svém a dělám si, co chci, zatímco špatná pověst se přilepila na chudáka Luise Enriqueho. Ten mi ve stejné době řekl, i když matčin výrok nikdy neslyšel: "Chybí už jenom, aby řekli, že tě kazím, a znovu mne poslali do polepšovny."
O Vánocích jsem se rozhodl vyhnout každoročnímu soutěžení alegorických vozů, domluvil jsem se s dvěma přáteli a společně jsme ujeli do sousední obce Majagual. Doma jsem oznámil, že odjíždím na tři dny, nakonec z toho však bylo deset. Mohla za to María Alejandrina Cervantesová, neuvěřitelná žena, s kterou jsem se seznámil první večer a která mi úplně popletla hlavu během nejbouřlivějšího flámu, jaký jsem v životě zažil. Vydrželo to až do neděle, kdy jsem ji ráno nenašel ve své posteli, a zmizela navždy. Mnoho let nato jsem ji vyvolal ze svých vzpomínek, ani ne tak kvůli jejím půvabům jako kvůli jejímu zvučnému jménu, a vzkřísil jsem ji v jednom ze svých románů, abych ochránil jinou ženu, jako paní a majitelku veřejného domu, který nikdy neexistoval.
Při návratu domů jsem zastihl matku, jak v pět hodin ráno v kuchyni vaří kávu. Spiklenecky mi pošeptala, ať tam s ní zůstanu, poněvadž otec se právě probudil a hodlá mi dokázat, že ani o prázdninách si nemohu dělat, co se mi zlíbí. Nalila mi šálek hořké kávy, i když věděla, že ji nemám rád, a přiměla mne, abych se posadil ke sporáku. Otec vešel v pyžamu, ještě celý rozespalý, a
podivil se, když mne tam uviděl s kouřícím šálkem, s klidem se mne však zeptal:
"Říkal jsi přece, že kávu nepiješ?"
Nevěděl jsem, co na to odpovědět, a řekl jsem první, co mi napadlo:
"V tuhle hodinu mívám vždycky žízeň."
"Jako každý opilec," odpověděl mi.
Ani se na mne už nepodíval a nikdy se k tomu už nevrátil. Matka mi však svěřila, že otec je od té doby skleslý a začal mne považovat za ztracený případ, i když mi to nikdy neřekl.
Moje výdaje tak vzrostly, že jsem se rozhodl vydrancovat matčiny skrýše. Luis Enrique mi předem poskytl rozhřešení svým zchytralým tvrzením, že peníze ukradené rodičům, pokud za ně někdo jde do kina a ne ke kurvám, mu právem patří. Trápilo mne, jak usilovně mi matka pomáhá ututlat všechno možné, jen aby otec nezjistil, co vyvádím. Měla věru proč, poněvadž nikomu v domě nemohlo ujít, že často bez důvodu vyspávám ještě v poledne, mám hlas jako ochraptělý kohout a chovám se tak nepřítomně, že jsem jednoho dne přeslechl dvě otcovy otázky, a on mi stanovil tu vůbec nejhorší ze svých diagnóz:
"Máš nemocná játra."
Navzdory všemu jsem ve společenském životě dokázal zachovat dekorum. Na slavnostních plesech a příležitostných obědech, pořádaných rodinami z hlavního náměstí, jejichž domy byly po celý rok zavřené a otvíraly se jen o vánočních

svátcích, když se vrátili studenti, jsem chodil elegantně oblečený a předváděl jsem své vybrané způsoby.
Byl to rok Cayetana Gentileho, jenž oslavil své prázdniny třemi okázalými plesy. Pro mne to byly šťastné dny, poněvadž na všech třech jsem tančil stále s touž partnerkou. Požádal jsem ji o
tanec hned první večer, aniž bych se namáhal zjišťovat, kdo to je, čí je to dcera a s kým. Připadala mi tak tajuplná, že jsem jí už při druhém kousku se vší vážností nabídl, aby se za mne provdala, a její odpověď zněla ještě záhadněji:
"Můj otec říká, že princ, který mne dostane za ženu, se ještě nenarodil."
Několik dní nato jsem ji viděl, jak v prudkém poledním slunci přechází hlavní třídu do náměstí, ve světlých průsvitných šatech z přírodního hedvábí, a vede za ruce chlapce a děvčátko, kterým mohlo být šest nebo sedm. "To jsou moje," řekla mi celá usmátá, ještě než jsem se jí vůbec zeptal, a tak škodolibě, že jsem vytušil, že mou nabídku manželství nepustila jen tak druhým uchem ven.
Už jako malý chlapec v Aracatace jsem se naučil spát v rohoži, teprve v Sucre jsem si na to však zvykl jako na samozřejmost. Je to ze všeho nejlepší, když si chcete po obědě zdřímnout, nebo se dívat, jak vycházejí hvězdy, pomalu přemýšlet nebo se bez zábran s někým pomilovat. V den, kdy jsem se vrátil po tom prohýřeném týdnu, jsem si ji pověsil mezi dva stromy na dvoře, jak to kdysi dělával otec, a s klidným svědomím jsem usnul. Matka, kterou odjakživa sužovaly obavy, že některé z jejích dětí umře ve spánku, mne však navečer probudila, aby se ujistila, že jsem naživu. Potom si lehla vedle mne a bez zdlouhavých úvodů začala o tom, co jí zbraňovalo žít.
"Tvůj otec i já chceme vědět, co se to s tebou děje." Výstižněji to vyjádřit nemohla. Už dost dlouho jsem věděl, že oba mé rodiče znepokojuje, že se teď chovám úplně jinak než dřív, a matka si vymýšlí všelijaká laciná vysvětlení, aby otce uklidnila. Odjakživa jí neušlo nic, co se v domě dělo, a její záchvaty vzteku už byly pověstné; ale když jsem se po týdnu za bílého dne vrátil domů, byla to poslední kapka. Z mé strany by bývalo nejrozumnější se z jejích otázek nějak vykroutit nebo je odsunout na vhodnější
chvíli, matka však věděla, že tak vážná záležitost nepřipouští nic jiného než okamžité odpovědi.
Všecko, co řekla, byla naprostá pravda: denně jsem se navečer vytratil, oblečený jako na svatbu, a na noc jsem nepřišel domů, zato další den jsem dřímal v rohoži až do odpoledne. Nic jsem už nečetl, a poprvé od svého narození jsem se odvážil přijít domů, aniž bych si uvědomoval, kde vlastně jsem. "Na své bratry a sestry se ani nepodíváš, pleteš si jejich jména a kolik je jim let, a onehdy jsi políbil vnuka Clemencie Moralesové v domnění, že je to jeden z nich," vyčetla mi matka. V tu chvíli si uvědomila, že přehání, a vyvážila to prostou pravdou:
"Prostě se k nám chováš jako cizí člověk."
"To je všecko pravda," souhlasil jsem, "ale důvod je velice jednoduchý: už toho všeho mám plné zuby."
"To myslíš nás?"
Mohl jsem přisvědčit, ale nebyla by to pravda:
"Všeho," opakoval jsem jí.
A potom jsem jí přiznal, jak si stojím v lyceu. Posuzovali mne podle známek, a rodiče se každoročně chlubili mými výsledky: považovali mne nejen za vzorného žáka, ale i za příkladného přítele, nejbystřejšího a nejpohotovějšího, a navíc ze všech nejoblíbenějšího. Neboli, jak říkávala babička: ‚Naše sluníčko.´
Abych to zkrátil, ve skutečnosti bylo všecko úplně naopak. Aspoň to tak vypadalo, poněvadž mi chyběly smysl pro nezávislost a odvaha mého bratra Luise Enriqueho, který dělal jedině to, co se mu chtělo, a který bezpochyby měl být v životě šťastný: poněvadž štěstí není to, co si kdo pro své děti přeje, nýbrž to, co jim umožní přežít přehnané rozmazlování, nesmyslné strachy i blahé naděje rodičů.
Matku to zdrtilo: v takovém protikladu bylo to, co jsem jí právě vylíčil, k představám, které si dělali ve svých osamělých snech.
"To ale nevím, co si počneme," řekla po chvíli zděšeného mlčení. "Kdybychom tohle všecko řekli tvému otci, na místě ho to zabije. Copak nechápeš, že jsi pýcha rodiny?"
Pro ně to bylo jednoduché: když už nebylo možné, aby ze mne byl vynikající lékař, kterým se pro nedostatek prostředků nemohl stát otec, snili aspoň o tom, že vystuduji nějakou vysokou školu, ať už kteréhokoliv oboru.
"Takže ze mne nebude vůbec nic," skončil jsem. "Nedám si vnucovat, abyste ze mne udělali něco, čím být nechci, nebo čím byste chtěli, abych byl, a už vůbec ne to, co chce vláda."
Náš poněkud nesouvislý spor pokračoval po celý zbytek týdne. Myslím, že matka si dávala na čas, aby to probrala s otcem, a ono pomyšlení mi dodalo nových sil. Jednoho dne jakoby náhodou vyslovila překvapivý návrh:
"Říkali mi, že kdyby ses snažil, mohl by z tebe být dobrý spisovatel."
Něco takového jsem nikdy v rodině neslyšel. Podle mých sklonů by se už od dětských let dalo předpokládat, že se stanu malířem, hudebníkem, kostelním zpěvákem a možná i svátečním básníkem. Jistěže jsem v sobě objevil známou náchylnost každého z nás k psaní, spíš překroucenému a nadpozemskému, v tu chvíli jsem jí však odpověděl spíš překvapeně.
"Abych byl spisovatelem, musel bych být jedním z těch velkých, a takoví se už nerodí," namítl jsem matce. "Konec konců na to, aby člověk umřel hlady, se najdou i lepší povolání."
Jednoho odpoledne, místo aby se dál se mnou dohadovala, plakala, aniž uronila slzu. Dnes by mne něco takového vyděsilo, poněvadž potlačovaný pláč považuji za neomylný prostředek
velkých žen, když chtějí prosadit své cíle.Ve svých osmnácti letech jsem však nevěděl, co mám matce říci, a mé mlčení jí zabránilo se rozslzet.
"Tak dobrá," řekla nakonec, "slib mi aspoň, že dokončíš gymnázium, jak nejlíp dokážeš, a já se postarám, abych ti s otcem zařídila všecko ostatní."
Oběma se nám v tu chvíli ulevilo s tím, že jsme prosadili svou. Souhlasil jsem, jak kvůli ní, tak i kvůli otci; obával jsem se totiž, aby neumřeli, když se co nejdřív nedohodneme. Došli jsme tudíž k jednoduchému řešení, že budu studovat

práva a politické vědy, což byl nejen dobrý kulturní základ pro jakékoliv povolání, ale i celkem snesitelná škola, kde byly přednášky jen dopoledne a odpoledne zůstávala volná, takže studenti mohli pracovat. Dělala mi starost i citová zátěž, kterou matka v posledních dnech musela vystát, a požádal jsem ji, ať mi připraví půdu, abych si s otcem mohl promluvit z očí do očí. Matka se však postavila proti; byla si jistá, že by to skončilo hádkou.
"Na celém světě se nenajdou dva lidé, kteří by si byli tak podobní jako ty a on," řekla mi. "A to je nejhorší, když si spolu mají promluvit."
Vždycky jsem si myslel pravý opak. Teprve teď, když už mám za sebou všechna období, která můj otec za svůj dlouhý život prožil, začínám si při pohledu do zrcadla připadat mnohem podobnější jemu než sám sobě.
Matka toho večera zřejmě dosáhla vrcholu svého ciselérského umění, poněvadž otec svolal celou rodinu ke stolu a oznámil jakoby mimochodem: "Budeme mít v rodině advokáta." Nejspíš v obavách, aby to otec před celou rodinou nezačal všecko znovu rozebírat, matka se do toho vložila se svým nejnevinnějším výrazem.
"V naší situaci a při tolika dětech," vysvětlila mi, "jsme si řekli, že nejlepší bude jediná škola, kde se můžeš sám uživit."
Nebylo to tak jednoduché, jak to řekla, dokonce ani zdaleka, pro nás to však mohlo být to nejmenší zlo, a škody, které způsobí, nejméně bolestné. Abych nekazil hru, zeptal jsem se otce, co si o tom myslí, a on mi odpověděl okamžitě a se srdceryvnou upřímností:
"Co chceš, abych ti na to řekl? Puká mi z toho srdce, ale můžeme být aspoň hrdí, že ti pomůžeme stát se tím, čím chceš ty sám."
Vrcholem všeho přepychu v onom lednu 1946 byla má první cesta letadlem, díky Josému Palenciovi, který se znovu objevil s velkým problémem. S odklady zvládl pět ročníků gymnázia v Cartageně, v šestém však neuspěl. Slíbil jsem, že mu opatřím místo v lyceu, aby konečně získal maturitní vysvědčení, a on mi nabídl, abychom letěli letadlem.
Do Bogoty se létalo dvakrát týdně strojem DC-3 společnosti LANSA; největší nebezpečí neznamenalo samo letadlo, ale krávy, které se volně potulovaly po jílové přistávací dráze, provizorně zřízené na pastvišti. Občas musel letoun několikrát obletět nad letištěm, než je konečně zahnal. Byl to vstupní zážitek mého pověstného strachu z letadel, v době, kdy církev zakázala převážet v nich posvěcené hostie, aby je uchránila před katastrofami. Let trval téměř čtyři hodiny bez zastávky, rychlostí tři sta dvacet kilometrů za hodinu. My, kteří jsme měli za sebou úchvatnou plavbu lodí, jsme se teď shůry řídili živoucí mapou řeky Magdaleny. Poznávali jsme maličká městečka, lodičky na pero a šťastné postavičky, které nám mávaly ze školních nádvoří. Letušky z masa a kostí celou cestu jen uklidňovaly cestující, kteří se během letu nepřestávali modlit, pomáhaly těm, kterým se udělalo špatně, a přesvědčovaly další, že nám nehrozí srážka s houfy supů, kteří slídili nad polomrtvou řekou. Naopak zkušení cestovatelé znovu a znovu líčili své předchozí lety jako nějaké hrdinské činy. Při
stoupání na náhorní planinu kolem Bogoty, bez přetlaku v kabině a kyslíkových masek, se všem rozbušilo srdce, jako když tluče na buben, a otřesy letadla i mávání křídel jen zvyšovaly naši radost, když jsme konečně přistáli. Největší překvapení ovšem bylo, že jsme dorazili dřív než telegramy, které jsme předešlý den odeslali.
Během zastávky v Bogotě José Palencia nakoupil nástroje pro celé obsazení orchestru; nevím, zda to udělal uváženě nebo ho k tomu přimělo nějaké tušení, ale od chvíle, kdy ho ředitel Espitia spatřil, jak rázně vchází dovnitř s kytarami, bubny, chřestidly a harmonikami, mi bylo jasné, že ho přijme. Ve chvíli, kdy jsem prošel průjezdem, jsem si i já uvědomil váhu svého nového postavení: byl jsem studentem šestého ročníku. Až do té chvíle jsem si neuvědomoval, že mám na čele hvězdu, o které všichni sní, a která se jasně projevovala v tom, jak se k nám ostatní chovali, jak na nás mluvili, a dokonce i jakýmsi uctivým strachem. Navíc celý ten rok byl jeden jediný svátek. Přestože ložnice byla jen pro stipendisty, José Palencia se ubytoval v nejlepším hotelu ve městě, kde jedna z majitelek hrála na klavír, a náš život se proměnil v neděli, která trvala celý rok.
Byl to další převrat v mém životě. V letech dospívání mi matka kupovala odložené šatstvo, a když jsem ho už nemohl nosit, přešívala ho na mladší sourozence. Nejobtížnější byly první dva roky, poněvadž soukenné oblečení do chladného podnebí bylo drahé a těžko se shánělo. I když mé tělo nerostlo nijak horlivě, nestačil jsem si během jediného roku dát oblek dvakrát přešít na další velikost. Ještě ke všemu se svérázný zvyk, že si studenti na internátu šatstvo mezi sebou vyměňovali, nakonec neujal, poněvadž jsme jeden druhému natolik viděli do šatníku, že noví majitelé museli snášet nesnesitelné posměšky. Zčásti se to vyřešilo, když Espitia zavedl jako uniformu modré sako a šedé kalhoty, což sjednotilo náš vzhled a utajilo čachry, které jsme prováděli.
Ve třetím i čtvrtém ročníku jsem nosil jediný oblek, který mi přešil krejčí v Sucre, na pátý rok jsem si však musel koupit jiný, velice zachovalý, který mi však padl až v šestém ročníku. Mé sliby, jak se polepším, ovšem otce tak nadchly, že mi dal peníze, abych si pořídil nový oblek na míru, a jako další mi José Palencia věnoval svůj z předchozího roku, sako a kalhoty z velbloudí srsti, které málem neměl na sobě. Brzo jsem však zjistil, že šaty člověka opravdu nedělají. V novém obleku, který vypadal stejně jako nová uniforma, jsem se zúčastnil tanečních zábav, na kterých kralovali studenti z karibského pobřeží, a našel jsem si jen jediné děvče, které mi stejně dlouho nevydrželo.
Espitia mne uvítal přímo nadšeně. Během svých dvou hodin chemie týdně jako by tam byl jenom pro mne, a otázky i odpovědi sršely jedna za druhou. Zjistil jsem, že ona vynucená pozornost je dobré východisko k tomu, abych splnil svůj slib rodičům, že školu důstojným způsobem dokončím. Všecko ostatní vyřešila jedinečná a prostá metoda Martiny Fonsecové: dávat pozor při hodinách a tím se vyhnout ponocování a strachům na konci roku, kdy se všichni ostatní třásli strachy. Byla to moudrá rada, a od chvíle, kdy jsem se rozhodl, že se jí v posledním ročníku lycea budu řídit, mne opustily všechny úzkosti. Bez nesnází jsem odpovídal na otázky učitelů, které mi teď zněly povědoměji, a uvědomil jsem si, že splnit slib, který jsem dal rodičům, nebude nijak těžké.
Jediné, co mne nepřestávalo sužovat, byly skřeky, které jsem vydával, když mne postihla noční můra. Kázeňským prefektem byl v té době profesor Gonzalo Ocampo, jenž s žáky velice dobře vycházel, a jedné noci ve druhém pololetí po špičkách přišel potmě do ložnice, aby si ode mne vyžádal klíče, které jsem mu zapomněl vrátit. Sotva mi položil ruku

na rameno, zaječel jsem tak strašně, že jsem vzbudil všechny ostatní. Hned další den mne přestěhovali do ložnice pro šest žáků, narychlo zřízené ve druhém poschodí.
Mé noční strachy se tím vyřešily, ovšem za cenu přílišného pokušení: nová ložnice byla totiž nad spižírnou, a čtyři z nás se vplížili až do kuchyně a po libosti ji vydrancovali s tím, že si uspořádáme půlnoční večeři. Sergio Castro, jenž stál mimo podezření, a já, který jsem měl nejmenší odvahu, jsme zůstali v posteli jako vyjednavači pro případ nouze. Za hodinu se ti čtyři vrátili a přinesli s sebou polovinu spižírny, stačilo jen nosit na stůl. Za dlouhá léta na internátu jsme se konečně nacpali k prasknutí, ovšem trávení nám pokazilo, když nás během čtyřiadvaceti hodin odhalili. Myslel jsem, že to je konec všeho, a jedině Espitiovy vyjednavačské schopnosti nás zachránily před vyloučením.
V lyceu jsme zažívali blahé časy, zato v zemi to vůbec nevypadalo dobře. Lleras svou nestranností nevolky ještě zvýšil napětí, které se poprvé začalo projevovat i ve škole. Dnes ovšem chápu, že ve mně bylo už dávno předtím, teprve tehdy jsem si však začal uvědomovat, co se v zemi děje. Někteří profesoři, kteří se už od předchozího roku nutili chovat nestranně, to už při vyučování nevydrželi a zahrnovali nás rozmrzelými výlevy o svých politických názorech, obzvlášť od chvíle, kdy začala bouřlivá kampaň, kdo bude příštím prezidentem.
S každým dnem bylo jasnější, že s Gaitánem a Turbayem současně liberální strana po šestnácti letech u moci přijde o prezidentský úřad. Protiklad mezi nimi byl takový, jako by každý patřil k jiné straně, nejen pro jejich vlastní hříchy, ale dík krvelačné rozhodnosti konzervativců, kteří už od prvního dne měli jasnou představu: místo Laureana Gómeze postavili jako kandidáta Ospinu Péreze, bohatého inženýra se zaslouženou pověstí patriarchy. Liberální strana se rozštěpila, zato konzervativci byli jednotní a ozbrojení, takže to nemohlo dopadnout jinak: prezidentem byl zvolen Ospina Pérez.
Laureano Gómez byl od prvního dne připraven ho vystřídat
s tím, že použije vojsko i policii a rozpoutá všeobecný teror. Octli jsme se znovu v historické skutečnosti devatenáctého století, kdy nikdy nebyl mír, nýbrž jen chvilkové přestávky mezi osmi celostátními a čtrnácti místními občanskými válkami, třemi vojenskými převraty a nakonec tisícidenní válkou, při které obě strany dohromady ztratily osmdesát tisíc mrtvých v zemi, která neměla ani čtyři miliony obyvatel. Bylo to docela prosté: nešlo o nic jiného, než vrátit se o sto let zpátky.
Profesor Giraldo, už na konci školního roku, udělal v mém případě do očí bijící výjimku, za kterou se nepřestávám stydět. Připravil mi jednoduchý soupis otázek, abych si opravil všecko, co jsem od čtvrtého ročníku nezvládl z algebry, a nechal mne samotného ve sborovně, takže jsem mohl použít jakékoliv nedovolené pomůcky. V bláhové naději se za hodinu vrátil, prohlédl si katastrofální výsledek, každou stránku přeškrtl odshora až dolů a přitom zuřivě mručel: ‚Ty snad v té hlavě musíš mít piliny.´ Na mé závěrečné klasifikaci však v řádku algebra stálo ‚prospěl´, měl jsem ovšem tolik slušnosti, že jsem mu nešel poděkovat, že kvůli mně porušil své zásady i povinnosti.
Krátce před poslední závěrečnou zkouškou toho roku jsme já a Guillermo López Guerra měli nemilý střet s profesorem Gonzalem Ocampem, s kterým jsme se pohádali, když jsme byli opilí. José Palencia nás pozval, abychom se přišli učit do jeho hotelového pokoje, což byl skvost koloniální architektury s utěšeným výhledem na rozkvetlý park a na katedrálu v pozadí. Jelikož nám zbývala jen poslední zkouška, zůstali jsme tam až do noci, a ještě jsme se do školy vrátili oklikou přes naše chudinské krčmy. Profesor Ocampo jako kázeňský prefekt nás pokáral za to, v kolik hodin a v jakém stavu se vracíme, a my jsme ho společně zahrnuli urážkami. Jeho rozzuřená odpověď a náš křik vzbouřily celou ložnici.
Profesorský sbor rozhodl, že mne ani Lópeze Guerru nepřipustí k jediné závěrečné zkoušce, která nám chyběla, takže přinejmenším toho roku nedostaneme maturitní vysvědčení. Nikdy se nám nepodařilo zjistit, jak probíhala tajná jednání mezi profesory, poněvadž všichni se semkli s neoblomnou soudržností. Ředitel Espitia si na vlastní odpovědnost vzal ten problém zřejmě za svůj a prosadil, že zkoušku můžeme složit na ministerstvu školství v Bogotě, takže jsme tam jeli. Espitia nás osobně doprovázel a byl i při tom, když jsme dělali písemnou zkoušku, kterou nám na místě oznámkovali, s výsledkem velmi dobře.
Vzájemné poměry mezi profesory musely být velice složité, poněvadž Ocampo se nezúčastnil slavnostního zasedání, snad kvůli tomu, jak shovívavě Espitia celou záležitost vyřešil, a kvůli našim výtečným známkám. A konec konců i kvůli mým osobním výsledkům, které mi jako zvláštní odměnu vynesly nezapomenutelnou knihu: Životy slavných filozofů od Diógenese Laercia. Bylo to nejen víc, než očekávali moji rodiče, ale navíc jsem byl první z celého ročníku, i když moji spolužáci - a já nejvíc - jsme dobře věděli, že nejsem nejlepší.
5
Nikdy bych si nedokázal představit, že za devět měsíců po maturitě mi vyjde první povídka, k tomu v literární příloze ‚Na konci týdne´ bogotského deníku El Espectador, nejzajímavější a nejnáročnější, která tehdy vycházela. Čtyřicet dva dnů nato mi otiskli další. Nejvíc mne ovšem překvapila průvodní poznámka náměstka ředitele a šéfredaktora literární přílohy, Eduarda Zalamey Bordy, Ulyssese, v té době nejschopnějšího kolumbijského kritika, jenž věnoval největší pozornost novým talentům.
Proběhlo to tak nečekaně, že není snadné to vylíčit. Na začátku roku jsem se zapsal na právnickou fakultu Národní univerzity v Bogotě, jak jsme se s rodiči dohodli. Bydlel jsem v samém středu města, v penzionu na Floriánově ulici, kde byli převážně studenti z atlantického pobřeží. Během volných odpolední, místo abych si vydělával na živobytí, jsem četl jednu knihu za druhou, buď ve svém pokoji nebo v kavárnách, které to trpěly. Dostávaly se mi do ruky štěstím a náhodou, a záleželo víc na mém štěstí než na řízení náhody, poněvadž přátelé, kteří si je mohli koupit, mi je půjčovali na tak omezenou dobu, že jsem musel probdít celé noci, abych jim je včas vrátil. Na rozdíl od těch, které jsem četl v lyceu v Zipaquirá a které už patřily spíš do mauzolea zvěčnělých autorů, jsme ty nové hltali jako horký chleba, čerstvě přeložené a vytištěné v Buenos Aires po dlouhém zákazu vydávání za druhé světové války. Tak jsem ke svému štěstí objevil autory už dávno objevené jako Jorge Luis Borges, D. H. Lawrence a Aldous Huxley, Graham Greene a Chesterton, William Irish a Katherine Mansfieldová, a mnoho dalších.

Všechny ty novinky jsme vídali v nedostupných výlohách knihkupectví, několik výtisků ovšem kolovalo i ve studentských kavárnách, které v té době účinně přispívaly k šíření osvěty mezi studenty z venkova. Řada z nich už tam měla rok od roku
vyhrazené místo, a dávali si tam posílat poštu a dokonce i poštovní poukázky. Právě občasné laskavosti majitelů nebo jejich spolehlivých zaměstnanců nejvíc ze všeho zajistily budoucnost mnoha univerzitních studentů; řada vzdělaných lidí po celé zemi vděčila za víc jim než svým neviditelným poručníkům.
Já sám jsem nejčastěji chodil do Mlýna, kavárny starších básníků, sotva dvě stě metrů od mého penzionu a na důležité křižovatce třídy Jiméneze de Quesada a Sedmé třídy. Studenti tam nesměli mít svůj stálý stůl, měli jsme však jistotu, že z literárních debat, které jsme poslouchali skrčení u okolních stolů, se dozvíme víc a líp než z učebnic. Byla to veliká budova, dobře zařízená na španělský způsob, a její stěny vyzdobil malíř Santiago Martínez Delgado výjevy z boje dona Quijota proti větrným mlýnům. I když jsem tam neměl vyhrazené místo, vždycky jsem si dokázal zařídit, aby mne číšníci posadili co nejblíž slavného mistra Leóna de Greiffa - vousatého, bručavého a okouzlujícího - jenž své pravidelné sedánky začínal za soumraku se spisovateli, o kterých se v tu chvíli mluvilo nejvíc, a o půlnoci končil zmožený mizernou kořalkou se svými žáky v šachu. Mezi slavnými jmény kolumbijského umění a literatury bylo jen málo těch, kteří tam nikdy nezavítali, a my u sousedního stolu jsme ani nedutali, aby nám neušlo jediné slovo. I když obvykle mluvili spíš o ženách a o politických intrikách než o svém umění a práci, vždycky pronesli něco nového, z čeho jsme se mohli přiučit. Nejhorlivější jsme byli my z atlantického pobřeží; nespojovalo nás ani tak nějaké karibské spiknutí proti hejskům z náhorních rovin jako spíš posedlost knihami. Jorge Álvaro Espinosa, student práv, který mne naučil těkat po bibli a přiměl mne, abych se naučil nazpaměť všechna jména Jobových spolubesedníků, mi jednoho dne položil na stůl špalek, který budil strach, a prohlásil se svou biskupskou autoritou:
"Tohle je nová bible."
Byl to samozřejmě Ulysses od Jamese Joyce, a já jsem ho po kouskách a s námahou četl tak dlouho, až mi došla trpělivost. Byla to ode mne mladistvá opovážlivost. Až po letech, když jsem se s dospělostí naučil pokoře, jsem se rozhodl, že si ho znovu a doopravdy přečtu. Nejen že jsem objevil celý nový svět, který jsem v sobě nikdy netušil, ale získal jsem i neocenitelnou technickou pomůcku pro svobodu jazyka, zacházení s časem a stavbu mých knih.
Jedním z mých spolubydlících byl Domingo Manuel Vega, student medicíny, s kterým jsme byli přáteli už ze Sucre a který hltal knihy stejně jako já. Druhý byl můj bratranec Nicolás Ricardo, nejstarší syn mého strýce Juana de Dios, který mi neustále připomínal rodinné ctnosti. Jednou večer Vega přinesl tři knihy, které si právě koupil, a namátkou mi jednu půjčil, jak to dělával často, aby mi pomohl usnout. Tenkrát však dosáhl pravého opaku: už nikdy jsem nespal tak klidně jako dřív. Byla to Proměna od Franze Kafky, v Borgesově pokřiveném překladu vydaném nakladatelstvím Losada v Buenos Aires, která mi od prvního řádku ukázala v životě novou cestu a dnes patří k velkým hodnotám světové literatury: ‚Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz.´ Byly to tajuplné knihy, jejichž měřítka se nejen lišila od všeho, co jsem až dosud znal, ale často byla opačná. Nebylo nutné nic dokazovat: stačilo, že autor něco napsal, a byla to pravda, bez jiných důkazů než síla jeho nadání a autorita jeho hlasu. Znovu to byla Šeherezáda, ne však v tisíciletém světě, kde všecko bylo možné, nýbrž v jiném, nenapravitelném světě, kde všecko už dávno pominulo.
Když jsem Proměnu dočetl, zůstala ve mně neodolatelná touha žít v onom cizím ráji. Nový den mne zastihl u cestovního psacího stroje, který mi půjčil sám Domingo Manuel Vega, a pokoušel jsem se o něco, co by se podobalo Kafkovu ubohému úředníčkovi,
proměněnému v obrovského brouka. V dalších dnech jsem ani nešel na univerzitu z obavy, aby to kouzlo nepřestalo působit, a nadále jsem proléval závistivý pot, až potom Eduardo Zalamea Borda uveřejnil ve své příloze zkormoucenou poznámku, v níž vyjádřil politování nad tím, že v nové generaci kolumbijských spisovatelů chybějí jména, která by si čtenář měl zapamatovat, a na obzoru se nerýsuje nic, co by to mohlo napravit. Nevím, jakým právem jsem onu výzvu jménem své generace vztáhl na sebe, vrátil jsem se k odložené povídce a snažil jsem se, abych jí učinil zadost. Rozvedl jsem dějovou představu živoucí mrtvoly z Proměny, ovšem očištěnou od jejích falešných tajemství a jejích ontologických předsudků.
Přes to všechno jsem se cítil tak nejistě, že jsem se neodvážil poradit s nikým ze svých společníků u stolu; dokonce ani s Gonzalem Mallarinem, svým spolužákem z právnické fakulty a jediným čtenářem lyrických próz, které jsem psával, abych nějak přečkal nudu na přednáškách. Až do úmoru jsem tu povídku znovu a znovu četl a opravoval, a nakonec jsem napsal osobní vzkaz Eduardu Zalameovi - i když jsem ho nikdy neviděl - z kterého si nepamatuji ani slovo. Všecko jsem to strčil do obálky a odnesl jsem ji přímo do redakce El Espectadoru. Vrátný mi řekl, že mohu jít nahoru a ve druhém poschodí dopis osobně odevzdat samému Zalameovi, už při tom pomyšlení se mi však podlomily nohy. Nechal jsem vrátnému obálku na stole a dal jsem se na útěk.
To bylo v úterý, a neměl jsem ani tušení, jak to s mou povídkou dopadne, byl jsem si však jistý, že pokud ji otisknou, nebude to nijak brzo. Čtrnáct dnů jsem se potuloval z jedné kavárny do druhé, abych si zkrátil úzkostná čekání na sobotní odpoledne, až do 13. září, kdy jsem přišel do Mlýna a okamžitě mne uhodil do očí název mé povídky přes celou stránku nového čísla El Espectadoru, které právě vyšlo: ‚Třetí rezignace´.
Ze všeho nejdřív jsem si se zdrcující jistotou uvědomil, že nemám ani těch pět centavů, abych si noviny koupil. To byl nejvýmluvnější symbol mé chudoby, poněvadž kromě novin stála pět centavů celá řada základních věcí každodenního života: tramvaj, veřejný telefon, šálek kávy nebo čištění bot. Vyrazil jsem na ulici, i když jsem se neměl čím chránit proti vytrvalému mžení, v okolních kavárnách jsem však nenašel žádného známého, který by se slitoval a tu minci mi dal. Ani v penzionu jsem v onu mrtvou sobotní hodinu nikoho nenašel, s výjimkou majitelky, což bylo totéž, poněvadž jsem jí za dva měsíce dlužil za stravu a byt sedm set dvacetkrát pět centavů. Když jsem vyšel zpátky na ulici, odhodlán ke všemu, božská prozřetelnost mi poslala do cesty muže, jenž vystoupil z taxíku s výtiskem El Espectadoru v ruce, a já

jsem ho prostě požádal, aby mi ho dal.
Pak už jsem si mohl přečíst svou první povídku, vytištěnou tučným písmem, s ilustrací Hernána Merina, oficiálního kreslíře deníku. Přečetl jsem ji schovaný ve svém pokoji, s bušícím srdcem a jedním dechem. S každou řádkou jsem objevoval ničivou sílu tištěného slova, poněvadž to, co jsem s takovou láskou a bolestí stvořil jako pokornou parodii díla světového génia, mi naráz připadalo jako zmatený a nesouvislý monolog, který jen stěží zachraňovaly tři nebo čtyři potěšující věty. Muselo uplynout téměř dvacet let, než jsem se odhodlal přečíst si ji podruhé, a můj soud -na kterém příliš neubral ani soucit - byl shovívavý ještě méně.
Nejhorší ze všeho byl zástup rozzářených přátel, kteří vtrhli do mého pokoje s novinami v ruce a vynášeli až do nebe povídku, kterou určitě vůbec nepochopili. Někteří z mých spolužáků z univerzity ji ocenili, jiní jí rozuměli míň a další našli důvod, aby nedočetli dál než na čtvrtou řádku, ovšem Gonzalo Mallarino, o jehož literárním soudech bych se neodvážil jen tak pochybovat, ji bezvýhradně schválil.
Především jsem však úzkostně čekal, co jí řekne Jorge Álvaro Espinosa, jehož kritický skalpel byl ze všech nejobávanější, dokonce i mimo náš okruh. Zmítaly mnou protikladné pocity: chtěl jsem s ním co nejdřív mluvit, abych se té nejistoty zbavil, současně jsem se však děsil při pomyšlení, že mu mám pohlédnout do tváře. Neobjevil se až do úterka, což u tak nenasytného čtenáře nebylo nic neobvyklého, a když se ve Mlýně zase ukázal, nezačal o mé povídce, ale o mé odvaze.
"Doufám, že si uvědomuješ, co sis nadrobil," řekl a díval se mi přímo do očí svýma zelenýma očima kobry královské. "Teď ses dostal do výlohy uznávaných spisovatelů, a čeká tě spousta práce, aby sis to zasloužil."
Ztuhl jsem při jediném soudu, jenž na mne mohl zapůsobit stejně jako to, co by řekl Ulysses. Ještě než domluvil, už jsem se rozhodl vyslovit jako první to, co podle mého názoru byla pravda a co jsem si od té doby nepřestal myslet: "Ta povídka stojí za hovno."
Odpověděl mi s nevzrušenou sebejistotou, že mi ještě nemůže nic říci, poněvadž ji sotva stačil zběžně přelétnout. Zato mi vysvětlil, že i kdyby byla tak špatná, jak říkám, nemůže být zase tak špatná, abych si dal ujít skvělou příležitost, kterou mi život nabízí.
"Ať už je jaká chce, ta povídka už patří minulosti," skončil. "Teď je důležitá ta příští."
To mi vyrazilo dech. Zmateně jsem se ještě pokoušel něco namítat, až jsem pochopil, že rozumnější radu od nikoho nedostanu. Pak začal obšírně rozvíjet svou utkvělou představu, že na prvním místě je příběh a teprve pak styl, jedno že však závisí na druhém ve vzájemné služebnosti, a to právě je kouzelná hůlka klasiků. Mírně mne pobavil názorem, který opakoval už po tolikáté, že bych si měl důkladně a bez předsudků přečíst řecké autory, a nejen Homéra, kterého jsem musel povinně přečíst k maturitě. Slíbil jsem mu to a
chtěl jsem slyšet další jména, on však místo toho začal o Penězokazech od Andrého Gida, které ten víkend přečetl. Nikdy jsem nenašel odvahu mu říci, že náš rozhovor možná rozhodl o celém mém životě. Zůstal jsem celou noc vzhůru a dělal jsem si poznámky k další povídce, která by se obešla bez zákrutů té první.
Měl jsem podezření, že na ty, kteří se mnou o ní mluvili, ani tak nezapůsobila samotná povídka - tu možná vůbec nečetli a určitě ji nepochopili - nýbrž to, že ji otiskli s neobvyklou pompou a na tak významné stránce. Hned na začátek jsem si uvědomil, že mám dva velké nedostatky, bohužel ty největší: neobratné vyjadřování a neznalost lidského srdce. Právě to bylo víc než zřejmé v mé první povídce: byla to jen zmatená abstraktní meditace, které navíc přitížilo zneužití smyšlených citů.
Jak jsem pro tu druhou hledal v paměti nějaký zážitek ze skutečného života, vzpomněl jsem si, jak mi jedna z nejkrásnějších žen, které jsem v dětství poznal, kdysi řekla, že by chtěla být ve své neobyčejně krásné kočce, kterou chovala na klíně, a když jsem se zeptal proč, odpověděla mi: ‚Protože je krásnější než já.´ Tím jsem pro svou druhou povídku získal opěrný bod, a navíc přitažlivý název: ‚Eva je ve své kočce.´ Všechno ostatní jsem si vycucal z prstu, stejně jako při té předchozí, a právě proto - jak jsme tenkrát s oblibou říkali - v sobě obě nesly zárodek vlastní zhouby.
Má druhá povídka vyšla se stejnou pompou jako ta první, v sobotu 25. října 1947, a ilustrovala ji hvězda stoupající na karibském nebi: malíř Enrique Grau. Ke svému překvapení jsem zjistil, že moji přátelé to u zavedeného spisovatele berou jako všední záležitost, kdežto já jsem se trápil pro chyby, kterých jsem se dopustil, a pochyboval jsem o tom, v čem jsem uspěl, dokázal jsem však zůstat nad věcí. Opravdový otřes jsem však zažil několik dnů nato, nad poznámkou, kterou Eduardo Zalamea uveřejnil pod svým obvyklým pseudonymem Ulysses, ve svém každodenním sloupku v El Espectadoru. Šel přímo k věci: ‚Čtenáři naší literární přílohy "Na konci týdne" si nepochybně všimli, že se zrodil nový, původní a velice osobitý talent.´ A o několik řádků dál: ‚Představivost jistě připouští cokoliv, ovšem předložit nám se vší samozřejmostí, prostě a bez zbytečných gest perlu, kterou z ní dokázal vytěžit, to z dvacetiletých mladíčků, kteří dělají své první kroky v literatuře, každý hned tak nedokáže.´ A skončil zcela jednoznačně: ‚V Garcíovi Márquezovi se rodí nový a pozoruhodný spisovatel.´
Jeho poznámka - a jak by ne! - mne naplnila štěstím, zároveň jsem však žasl nad tím, že si Zalamea nenechal žádnou ústupovou cestu. Bral to všecko jako hotovou věc, a jeho velkodušnost jsem si nemohl vykládat jinak než jako výzvu mému svědomí, a na celý život. Z jeho poznámky jsem také pochopil, že díky jednomu z kolegů v redakci Ulysses odhalil mou totožnost. Jak jsem ten večer zjistil, mohl za to Gonzalo González, blízký bratranec mých nejbližších bratranců, který pod pseudonymem Gog a s neutuchajícím zápalem patnáct let psal do týchž novin sloupek, ve kterém odpovídal na dotazy čtenářů, pouhých pět metrů od psacího stolu Eduarda Zalamey. Naštěstí mne nikdy nevyhledal, a já jeho také ne. Jedenkrát jsem ho zahlédl u stolu básníka de Greiffa, a zapamatoval jsem si jeho hlas a jeho kašel nenapravitelného kuřáka; při různých kulturních akcích jsme se dokonce setkali zblízka, ale nikdo nás nepředstavil, někteří proto, že nás neznali, a jiní proto, že se jim nezdálo možné, že bychom jeden druhého neznali.
Není snadné si představit, do jaké míry jsme tenkrát žili ve znamení poezie. Byla to zběsilá vášeň, jiný přístup k životu, ohnivá koule, která pronikla všude a sama od sebe. Stačilo otevřít noviny, třeba i hospodářskou rubriku nebo soudní

zpravodajství, nebo číst z kávové sedliny na dně šálku, a už tam na nás čekala poezie a naplňovala naše sny. Takže pro nás, divochy ze všech provincií, Bogota byla hlavní město země a sídlo vlády, především však
město, kde žili básníci. Nejen že jsme v poezii věřili a umírali jsme pro ni, ale s jistotou jsme věděli - jak to napsal Luis Cardoza y Aragón - že ‚poezie je jediný konkrétní důkaz existence člověka´.
Svět patřil básníkům. Jejich nová díla byla pro mou generaci důležitější než zprávy z politického života, které byly stále tísnivější. Kolumbijská poezie vykročila z devatenáctého století ozářená osamělou hvězdou Josého Asunciónа Silvy, křehkého romantika, jenž si v jednatřiceti letech vpálil kulku z pistole do kruhu, který mu lékař namaloval jódovou tinkturou na místo, kde měl srdce. Narodil jsem se příliš pozdě, než abych ještě mohl znát Rafaela Pomba nebo velkého lyrika Eduarda Castilla, kterého jeho přátelé líčili jako přízrak za soumraku uprchlý z hrobu, v oboustranném plášti, s kůží zelenou od morfia a supím profilem: každým coulem představoval prokletého básníka. Jednou odpoledne jsem v tramvaji projížděl kolem velkého panského domu na Sedmé třídě a ve vratech jsem zahlédl nejpodivuhodnějšího muže, jakého jsem v životě viděl, v dokonalém obleku, anglickém klobouku, černých brýlích na vyhaslých očích a ponču, jaké se nosí na savanách. Byl to básník Alberto Ángel Montoya, poněkud přepjatý romantik, jenž vydal některé z dobrých básní své doby. Pro mou generaci už to však byly přeludy minulosti, s výjimkou maestra Leóna de Greiffa, kterého jsem v kavárně Mlýn celé roky špehoval.
Žádný z nich ovšem zdaleka nedosáhl věhlasu Guillerma Valencii, aristokrata z Popayánu, který se ani ne třicetiletý stal nejvyšším velekněžem generace Stého výročí, jíž se tak říkalo proto, že nastoupila v roce 1910, kdy se oslavovalo sto let nezávislosti Kolumbie. Jeho současníkům Eduardu Castillovi a Porfiriovi Barbovi Jacobovi se od kritiků nikdy nedostalo spravedlivého hodnocení, které by si víc než zasloužili; zemi však zaslepila sošná rétoričnost Guillerma Valencii, a jeho bájný stín zahradil cestu třem generacím. K té nejbližší, vzniklé roku 1925
pod jménem Noví a s vervou, která tomu odpovídala, patřili tak skvělí básníci jako Rafael Maya a opět León de Greiff, dokud však Valencia seděl na trůně, nikdo jejich velikost plně nedocenil. Ten se až do naší doby těšil mimořádnému věhlasu, který ho nakonec vynesl až ke dveřím prezidentského úřadu.
Jediní, kdo se mu v polovině století odvážil postavit, byli básníci ze skupiny Kámen a nebe se svými mladickými svazečky, které konec konců spojovalo jedině to, že se nehlásili k Valenciovi: Eduardo Carranza, Arturo Camacho Ramírez, Aurelio Arturo a sám Jorge Rojas, který vydání jejich básní financoval. Lišili se navzájem formou i inspirací, všichni dohromady však otřásli zastaralými rozvalinami parnasistů a uvedli v život novou poezii srdce, s ozvuky takových básníků jako Juan Ramón Jiménez, Rubén Darío, García Lorca, Pablo Neruda nebo Vicente Huidobro. Čtenáři je ovšem nepřijali okamžitě, a oni sami si zřejmě neuvědomovali, že podle obecného mínění je posílá božská prozřetelnost, aby zametli v domě kolumbijské poezie. Don Baldomero Sanín Cano, tehdejší nejváženější esejista a kritik, si však pospíšil napsat zásadní esej, aby odrazil jakékoli útoky proti Valenciovi. Úplně přitom odložil svou pověstnou uměřenost. Mezi mnoha dalšími konečnými soudy napsal také, že Valencia ‚ovládl starodávné nauky a pochopil tak ducha časů vzdálených v minulosti, a teď přemítá nad současnými texty, aby obdobně postihl celou duši člověka´. Znovu ho vyzvedl jako básníka bez času a hranic, a zařadil ho mezi ty, kteří ‚jako Lucretius, Dante a Goethe si zachovali tělo, aby spasili svou duši´. Leckdo si tenkrát nejspíš pomyslel, že s takovými přáteli už Valencia žádné nepřátele nepotřebuje.
Eduardo Carranza odpověděl Sanínu Canovi článkem, který byl dostatečně výmluvný od samého názvu: ‚O slepém obdivu k jednomu básníkovi´. Byl to první a výstižný útok, který měl Valenciu odkázat do jeho skutečných mezí a dát jeho piedestalu
místo i velikost, jaké si zasloužil. Obvinil ho, že v Kolumbii nerozžehl plamen ducha, ale slovní ortopedii, a o jeho verších prohlásil, že jsou dílem chladného, zručného autora, který si libuje ve vyumělkovanostech, a svědomitého ciseléra. Závěrem sám sobě položil otázku, která se v jádru stala jednou z jeho dobrých básní: ‚Pokud mi poezie nezrychlí tep, neotevře mi znenadání okna do tajuplných záhad, nepomůže mi objevovat svět a nedoprovází mé zkormoucené srdce v samotě i v lásce, ve chvílích veselí i v nevraživosti, k čemu mi vůbec je?´A skončil: ‚Pro mne - vím, že se teď rouhám! - Valencia není nijak valný básník.´
Článek ‚O slepém obdivu k jednomu básníkovi´ otiskl ve svém ‚Čtení na neděli´ deník El Tiempo, který v té době vycházel ve vysokém nákladu, a vzbudil všeobecný rozruch. Především však způsobil zázrak: začalo se s důkladným posouzením kolumbijské poezie od samých počátků, kterým se nejspíš nikdo vážně nezabýval od dob, kdy don Juan de Castellanos napsal svých sto padesát tisíc jedenáctislabičných veršů Elegií na slavné muže ze zemí indických.
Od té doby bylo v poezii otevřené nebe. Nejen pro Nové, kteří začali být v módě, ale i pro další, kteří se objevili potom a lokty si vynucovali místo. Poezie byla v takové oblibě, že dnes ani nelze pochopit, jak tenkrát lidé prožívali každé číslo ‚Čtení na neděli´, které řídil Carranza, nebo Sábada, které v té době řídil Carlos Martín, bývalý ředitel našeho lycea. Kromě svých veršů Carranza díky svému věhlasu také zavedl způsob, jak se chovat jako básník v šest hodin večer na bogotské Sedmé třídě: Procházet se deset bloků jako ve výkladní skříni, v ruce knihu přitisknutou k srdci. Byl vzorem své generace, která zase měla žáky v té další, a každá se chovala po svém.
V polovině roku přijel do Bogoty básník Pablo Neruda, přesvědčený, že poezie musí sloužit jako politická zbraň. Během svých debat s místními autory se dozvěděl, jak hanebný reakcionář
je Laureano Gómez, a na rozloučenou na něho téměř na počkání napsal tři hanlivé sonety, jejichž první čtyřverší udávalo tón všech:
Sbohem buď, Laureano, bez vavřínů a cen,
ubohý tyrane a samozvaný králi.
S tvou šestákovou slávou už tady skoncovali;
svoje sis vybral předem a potom každý den.
Přes svou náklonnost k pravici a své osobní přátelství se samotným Laureanem Gómezem Carranza ty sonety otiskl na

významném místě své literární přílohy, spíš jako novinářskou zajímavost než jako politické provolání. Čtenáři je však téměř jednohlasně odmítli: obzvlášť jim připadalo protismyslné, že vyšly v listu tak zatvrzelého liberála jako bývalý prezident Eduardo Santos, jehož stanoviska byla ve stejném protikladu ke zpátečnickým názorům Laureana Gómeze jako k revolučním myšlenkám Pabla Nerudy. Nejhlasitěji se ozývali ti, kterým vadilo, že si něco takového dovolil cizinec. Samotná skutečnost, že tři sonety napsané na tělo a spíš duchaplné než básnivé vzbudily takový poprask, znamenala povzbudivé svědectví, jakou moc v té době poezie měla. Tak či tak, Nerudovi pak vstup do Kolumbie zakázali sám Laureano Gómez, už jako prezident republiky, a potom generál Gustavo Rojas Pinilla, několikrát však navštívil Cartagenu a Buenaventuru, když tam jeho loď cestou z Chile do Evropy nebo zpátky zastavila. Pro kolumbijské přátele, kterým se vždycky předem ohlásil, každá jeho zastávka znamenala velkolepou oslavu.

V únoru 1947, kdy jsem nastoupil na právnickou fakultu, jsem se nadále hlásil ke skupině Kámen a nebe. I když jsem se v domě Carlose Martína v Zipaquirá kdysi seznámil s jejími nejvýznamnějšími představiteli, nenašel jsem odvahu to připomenout ani Carranzovi, který z nich byl nejpřístupnější. Jednou jsem se s ním v knihkupectví Velká Kolumbie setkal tak

zblízka, že jsem ho pozdravil jako oddaný ctitel. Velice vlídně můj pozdrav opětoval, ale nepoznal mne. Zato jiný večer maestro León de Greiff vstal od svého stolu v Mlýně a přišel mne pozdravit, když mu někdo řekl, že jsem v El Espectadoru uveřejnil povídky, a slíbil mi, že si je přečte. Na neštěstí však několik týdnů nato došlo 9. dubna k lidovému povstání, a já jsem musel opustit dosud dýmající město. Když jsem se po čtyřech letech vrátil, z Mlýna zůstal jen popel a maestro se i se svými saky paky a dvorem svých přátel přestěhoval do kavárny Automat, kde jsme se přes knihy a přes pálenku spřátelili, a bez valného úspěchu mne naučil pohybovat šachovými figurami.

Mým přátelům z tehdejších let připadalo nepochopitelné, že se tak umíněně snažím psát povídky, a ani já sám jsem si to nedokázal vysvětlit v zemi, kde nejvyšším uměním byla poezie. Zjistil jsem to už v raném dětství podle úspěchu Lidské bídy, oblíbené básně, kterou v městečkách u Karibského moře prodávali v sešitcích z hrubého nebělených papíru nebo ji za dva centavos přednášeli po tržištích a na hřbitovech. Naopak románům se valně nedařilo. Od dob, kdy Jorge Isaacs napsal Marii, jich sice vzniklo mnoho, ale bez většího ohlasu. José María Vargas Vila se svými dvaapadesáti romány, jež promlouvaly přímo k srdci chudých, znamenal naprostou výjimku. Byl to neúnavný cestovatel a jako nadváhu s sebou vozil své vlastní knihy, které pak vystavovali u dveří hotelů v Latinské Americe i ve Španělsku, a vždycky byly okamžitě pryč. Aura neboli fialky, jeho nejúspěšnější román, zlomil víc srdcí než mnoho lepších knih jeho současníků.

Jediné romány, které přežily svou dobu, byly Skopec, kterého uprostřed koloniálního období napsal v letech 1600 až 1638 Španěl Juan Rodríguez Freyle, natolik prostořeká a volně pojatá kronika Nové Granady, že se z ní stalo mistrovské prozaické dílo; Marie od Jorgeho Isaacse v roce 1867; Vír Josého Eustasia Rivery v roce 1924; Markýza z Yolombó od Tomáse Carrasquilly v roce 1926, a Čtyři roky na okraji sama sebe Eduarda Zalamey v roce 1934. Nikdo z nich však zdaleka nedosáhl slávy, které se těšilo tolik básníků, ať právem nebo ne. Naproti tomu povídkářství - i když mělo tak znamenitého předchůdce jako samotného Carrasquillu, velkého spisovatele z Antioquie - zabředlo do kostrbaté a bezkrevné rétoriky.

Důkazem, že mne přitahuje jedině próza, bylo množství veršů, které jsem nechal v lyceu, nepodepsaných nebo pod pseudonymem, poněvadž jsem kvůli nim nikdy nehodlal nasazovat vlastní kůži. A co víc: když jsem v El Espectadoru uveřejnil první povídky, mnozí se dohadovali, k jakému patří žánru, nijak přesvědčivou odpověď však nenašli. Dnes si myslím, že to lze vysvětlit tím, že život v Kolumbii v mnoha ohledech utkvěl v 19. století. Především v ponuré Bogotě čtyřicátých let, kde ještě přežíval stesk po koloniálních dobách, když jsem se bez vnitřního zájmu i vůle zapsal na právnickou fakultu Národní univerzity,

Pokud jste si to chtěli ověřit, stačilo navštívit neuralgický bod na křižovatce Sedmé třídy a třídy Jiméneze de Quesada, kterou Bogoťané nabubřele prohlašovali za nejlepší nároží na světě. Když obecní hodiny na věži svatého Františka odbily poledne, lidé se zastavovali na ulici nebo přerušovali rozhovor v kavárně, a seřizovali si hodinky podle oficiálního času na kostele. Kolem oné křižovatky a v přilehlých domech byly nejnavštěvovanější podniky ve městě, kde se dvakrát denně scházeli obchodníci, politikové, novináři - a samozřejmě i básníci - všichni v černém od hlavy až k patě, jako náš pán a král don Felipe IV.

Za mých studentských let se tam ještě četly noviny, které nejspíš měly na světě jen málo předchůdců. Byla to černá tabule jako ve škole, kterou na balkonu listu El Espectador vyvěšovali vždycky ve dvanáct hodin a v pět hodin odpoledne, s posledními

zprávami napsanými křídou. V tu chvíli tramvaje jen stěží projely nebo musely i zastavit, poněvadž jim stál v cestě netrpělivě čekající dav. Pouliční čtenáři měli navíc možnost vítat hlasitým potleskem zprávy, které se jim zdály dobré, nebo zase pískat a házet na tabuli kamení, když se jim nezamlouvaly. Byla to forma bezprostřední demokratické účasti, která deníku sloužila jako ten nejlepší teploměr, jímž měřili stav veřejného mínění.

Televize tehdy ještě nebyla, a zprávy v rozhlasu byly sice velice podrobné, ale ve stálou hodinu, takže než jste šli na oběd nebo na večeři, počkali jste, až vyvěsí tabuli, a přišli jste domů s dokonalou představou, co se ve světě děje. Z ní se lidé dozvěděli o osamělém letu kapitána Conchy Venegase z Limy do Bogoty, a celou cestu ho pak s příkladným a nezapomenutelným zaujetím sledovali. Pokud se dělo něco takového, tabule se několikrát za den měnila i mimo obvyklou hodinu, aby uspokojila nedočkavou veřejnost mimořádnými zprávami. Žádný z pouličních čtenářů oněch jedinečných novin nevěděl, že vynálezcem a otrokem té myšlenky je José Salgar, jenž ve svých dvaceti letech spolu s dalšími redaktory stál u zrodu El Espectadoru a z kterého se stal jeden z velkých novinářů, i když vychodil jen základní školu.

Nejpříznačnější pro Bogotu byly kavárny ve středu města, kam dřív nebo později přicházel každý, kdo v zemi něco znamenal. Každá z nich se ve své době zaměřovala na něco jiného - politiku, literaturu, finance - takže velká část dějin

Kolumbie oněch let s nimi nějak souvisela, a každá měla své oblíbence, jako neomylné znamení vlastní totožnosti. Spisovatelé a politikové první poloviny století - včetně jednoho prezidenta republiky - vystudovali v kavárnách na Čtrnácté ulici, naproti gymnáziu Rosario. Windsor, jenž v jisté době proslul slavnými politiky, patřil k těm, které se udržely nejdéle, a sloužil jako druhý domov vynikajícímu karikaturistovi Ricardovi
Rendónovi, který tam vytvořil své velké dílo a po letech si pak v zadní místnosti na Gran Vía proděravěl svou geniální lebku kulkou z revolveru.
Po dlouhé řadě nudných odpolední pro mne znamenalo obrat, když jsem v Národní knihovně náhodně objevil hudební síň, přístupnou pro veřejnost. Stalo se z ní mé oblíbené útočiště, kde jsem četl za doprovodu velkých skladatelů, jejichž díla jsme si museli písemně objednat od okouzlující dívky za pultem. Já i ostatní pravidelní návštěvníci jsme mezi sebou nacházeli spřízněnost všeho druhu podle hudby, jakou jsme si vybírali. Díky vkusu jiných jsem tak poznal většinu svých oblíbených autorů, právě proto početných a odlišných, a dlouhá léta jsem pak nesnášel Chopina vinou zarytého milovníka hudby, který si ho objednával téměř denně.
Jednou odpoledne jsem síň našel prázdnou, poněvadž se jim porouchalo zařízení, ředitelka mi však dovolila si sednout a v tichosti si číst. Zpočátku jsem si připadal jako v zátiší klidu a míru, než však uplynuly dvě hodiny, nebyl jsem už s to se soustředit kvůli návalům úzkosti, které mi bránily v četbě, a vzbouzely ve mně pocit, jako kdybych to ani nebyl já. Trvalo několik dnů, než jsem pochopil, že z těch úzkostných stavů mi nepomůže ticho v síni, nýbrž svět hudby, která se pro mne od té doby a navždy stala téměř tajnou vášní.
V neděli odpoledne, kdy v hudební síni měli zavřeno, mou nejplodnější zábavou bylo jezdit v tramvajích s modrými skly, které za pět centavů neustále objížděly z Bolívarova náměstí na Chilskou třídu, a trávit v nich ona mladická odpoledne, za kterými jako by se táhl nekonečný chvost tolika jiných promarněných nedělí. Během té cesty v bludných kruzích jsem nedělal nic jiného, než četl knihy veršů, snad jeden blok domů na jeden oddíl veršů, dokud se v tom věčném mrholení nezačala rozsvěcet první světla. Potom jsem
obcházel zamlklé kavárny ve starých čtvrtích a hledal jsem někoho, kdo by byl tak laskav a pohovořil si se mnou o básních, které jsem toho dne četl. Občas jsem někoho našel - vždycky to byli muži - a vydrželi jsme sedět až přes půlnoc v nějaké pochybné knajpě, dokuřovali jsme nedopalky z cigaret, které jsme předtím sami vykouřili, a mluvili jsme o poezii, zatímco v ostatním světě se celé lidstvo milovalo.
Za oněch časů jsme všichni byli mladí, vždycky jsme však našli někoho, kdo byl ještě mladší než my. Generace se tlačily jedna na druhou, především mezi básníky a zločinci, a sotva jste něco dokončili, už se objevil někdo, kdo vyhrožoval, že to zvládne líp. Mezi starými papíry občas najdu pár snímků, na kterých nás zvěčnili pouliční fotografové v předsálí kostela svatého Františka, a nedokážu potlačit výkřik soucitu, poněvadž jako bychom to ani nebyli my, nýbrž synové nás samých, ve městě se zavřenými dveřmi, kde nic nebylo snadné, a přežít bez lásky nedělní odpoledne už vůbec ne. Tam jsem se náhodně seznámil se svým strýcem Josém Maríou Valdeblánquezem, když se mi zdálo, že vidím svého dědečka, jak si deštníkem razí cestu davem, jenž vycházel z nedělní mše. Jeho oblečení ani v nejmenším nezastíralo jeho totožnost: měl sako a kalhoty z černého sukna, bílou košili s celuloidovým límcem a vázanku s příčnými proužky, vestu s přívěskem od hodinek, tvrdý klobouk a brýle se zlatou obroučkou. Natolik mne to vyvedlo z míry, že jsem mu bezděky zastoupil cestu. Výhrůžně zvedl deštník a upřeně se na mne podíval, sotva na píď daleko:
"Dovolíte, abych prošel?"
"Promiňte," řekl jsem zahanbeně. "Já jsem si vás totiž spletl se svým dědečkem."
Nepřestal na mne upírat svůj pohled astronoma, a pak se s netajeným posměchem zeptal:
"A mohl bych vědět, jak se ten váš slavný dědeček jmenoval?"
Zmatený vlastní opovážlivostí jsem mu to řekl. Nato sklonil deštník a velice laskavě se na mne usmál:
"Tak to si věru máme proč být podobní," řekl. "Jsem jeho nejstarší syn."
Ve všední dny byl život na Národní univerzitě snesitelnější. Nicméně si nejsem s to vybavit, jak se tenkrát věci opravdu měly, poněvadž mi připadá, že jsem studentem práv nebyl ani jediný den, i když mé známky z prvního ročníku - jediného, který jsem v Bogotě dokončil - umožňují myslet si opak. Na univerzitě nebyl čas ani příležitost navázat osobní vztahy, jaké vládly v lyceu, a když přednášky skončily, moji spolužáci z ročníku se rozprchli po celém městě. Nejpříjemnějším překvapením pro mne bylo, když jsem zjistil, že vedoucím tajemníkem právnické fakulty je spisovatel Pedro Gómez Valderrama, kterého jsem znal z jeho raných příspěvků do literárních rubrik, a který zůstal jedním z mých velkých přátel až do své předčasné smrti.
Mým nejpilnějším spolužákem byl od prvního ročníku Gonzalo Mallarino Botero, jediný, kdo uvykl věřit některým zázrakům života, které byly pravdivé, i když se nedaly zaručit. To on mi ukázal, že právnická fakulta není tak suchopárná, jak jsem si myslel, poněvadž hned první den mne v sedm hodin ráno vytáhl z přednášky statistiky a demografie a v kavárně univerzitního městečka mne vyzval na osobní souboj v poezii. V mrtvých ranních hodinách mi přednášel zpaměti básně španělských klasiků, a já jsem mu odpovídal básněmi mladých Kolumbijců, kteří vytrhli do boje proti rétorické poezii minulého století, která se ještě zmítala ve smrtelné křeči.
Jednu neděli mne pozval k nim domů; bydlel s matkou a s bratry a sestrami, v ovzduší nabitém napětím mezi sourozenci, jaké jsem znal z domu svých rodičů. Nejstarší Víctor už působil v divadle na plný úvazek, a byl uznávaným recitátorem v oblasti
španělského jazyka. Od chvíle, kdy jsem unikl z dohledu svých rodičů, jsem se už nikde necítil jako doma, dokud jsem nepoznal Pepu Boterovou, matku Mallarinových a nezkrotnou Antioquijku uprostřed tvrdého jádra bogotské aristokracie. Díky své přirozené inteligenci a úžasné schopnosti vyjadřování měla nepřekonatelný dar zvolit správné místo, kde sprostá slova znovu našla své cervantesovské kořeny. Během těch nezapomenutelných podvečerů jsme sledovali soumrak na nekonečné smaragdové savaně, zatímco kolem voněla horká čokoláda a teplé koblihy. To, čemu jsem se naučil od Pepy Boterové, s její neomalenou vyřídilkou a způsobem, jak dokázala mluvit o věcech všedního

života, mi nesmírně pomohlo v mém úsilí o novou řeč skutečného života.
Podobné sklony jako já měli i spolužáci Guillermo López Guerra a Álvaro Vidales Varón, s kterými jsme si rozuměli už v lyceu v Zipaquirá. Nejvíc jsem se však na univerzitě sblížil s Luisem Villarem Bordou a Camilem Torresem Restrepem, kteří zuby nehty a z lásky k umění vydávali literární přílohu La Razón, téměř tajného deníku, který řídil básník a novinář Juan Lozano y Lozano. Ve dnech, kdy měli uzávěrku, jsem s nimi chodil do redakce a pomáhal jsem jim s problémy, které vyvstaly na poslední chvíli. Občas jsem přitom narazil i na šéfredaktora, jehož sonety jsem obdivoval, a ještě víc profily významných osobností našeho národa, které uveřejňoval v časopisu Sábado. On sám se matně pamatoval na poznámku, kterou o mně napsal Ulysses, žádnou z mých povídek však nečetl a já jsem to raději zamluvil, poněvadž jsem si byl jistý, že by se mu nelíbily. Hned první den mi na rozloučenou řekl, že stránky jeho novin jsou mi otevřené, vzal jsem to však jako pouhou bogotskou zdvořilost.
V kavárně Asturie mi Camilo Torres Restrepo a Luis Villar Borda, moji spolužáci z právnické fakulty, představili Plinia Apuleya Mendozu, jenž ve svých šestnácti letech už stačil uveřejnit
sérii lyrických próz, módního žánru, který k nám vnesl Eduardo Carranza v literární rubrice El Tiempa. Měl snědou pleť a hladké, velice tmavé vlasy, které zdůrazňovaly jeho indiánské vzezření. Přes své mládí si už dokázal získat jméno svými poznámkami v týdeníku Sábado, který založil jeho otec, Plinio Mendoza Neira, bývalý ministr války a velký novinář tělem i duší, i když za celý svůj život snad nenapsal jediný úplný řádek. Nicméně tomu naučil mnoho jiných, v novinách, které s velkým humbukem zakládal a pak je opouštěl kvůli vysokým politickým funkcím, nebo aby se vrhal do jiných obrovských a katastrofálních podniků. S jeho synem jsem se v té době setkal jen dvakrát nebo třikrát, vždycky jen se svými spolužáky. Zaujalo mne, že ve svém věku uvažuje jako starý člověk, nikdy by mi však tenkrát nenapadlo, že mnoho let nato společně prodeláme tolik odvážných novinářských výprav, poněvadž jsem si dosud nepřipustil, že vydávat novinářství za pouhé řemeslo je vlastně podvod, a jako věda mne nezajímalo ani tolik jako právo.
Až do té doby jsem si v jádru nikdy nepomyslel, že by mne kdy mohlo zajímat; teprve když Pliniova sestra Elvira Mendozová pořídila s argentinskou recitátorkou Bertou Singermanovou zcela mimořádný rozhovor, úplně jsem odložil předsudky proti novinářskému řemeslu a objevil jsem v sobě sklony, které jsem až dosud netušil. Spíš než klasický rozhovor s otázkami a odpověďmi - které ve mně zanechávaly a zanechávají nejrůznější pochybnosti - to byl jeden z nejoriginálnějších, jaké kdy v Kolumbii vyšly. Teprve po letech, když už se Elvira Mendozová stala mezinárodně uznávanou novinářkou a jednou z mých dobrých přítelkyň, mi přiznala, že to byl zoufalý nápad, aby odvrátila úplné fiasko.
Příjezd Berty Singermanové byl událostí dne. Elvira - která v týdeníku Sábado vedla ženskou rubriku - požádala o povolení udělat s ní rozhovor, a dostala ho, ačkoliv její otec tím nebyl příliš
nadšen, poněvadž v tom žánru neměla zkušenosti. V redakci Sábada se pravidelně scházeli nejznámější intelektuálové té doby, a Elvira si od nich do svého dotazníku vyžádala několik otázek, málem však propadla panice, když musela čelit pohrdání, s jakým ji Berta Singermanová v prezidentském apartmá hotelu Granada přijala.
Od první otázky se bavila tím, že je odmítala jako pošetilé nebo připitomělé, aniž by tušila, že za každou z nich stojí některý dobrý spisovatel z tolika, které poznala a obdivovala při několika svých návštěvách v Kolumbii. Elvira, která byla vždycky živé povahy, musela spolknout slzy a dát si její urážky líbit. Její reportáž zachránil nenadálý příchod manžela Berty Singermanové, jenž s vynikajícím taktem a upřímným smyslem pro humor vyřešil situaci, kdy už hrozilo, že si obě ženy snad vjedou do vlasů.
Namísto zamýšleného rozhovoru s odpověďmi známé primadony Elvira napsala reportáž o potížích, které s ní zažila. Využila šťastného příchodu jejího manžela a udělala z něho hlavní postavu celého setkání. Když Berta Singermanová onen rozhovor četla, dostala jeden ze svých pověstných záchvatů zuřivosti. Sábado však už byl nejčtenější týdeník a jeho náklad stále rychleji stoupal, až dosáhl sto tisíc výtisků ve městě, které mělo šest set tisíc obyvatel.
Chladnokrevnost a důvtip, s jakými Elvira Mendozová využila naduté hlouposti Berty Singermanové, aby odhalila její skutečnou tvář, mne poprvé přivedla k tomu, abych uvažoval o možnostech, které v sobě reportáž má, nejen jako špičkový prostředek informace, nýbrž mnohem víc: jako literární žánr. Už za několik let jsem si to měl vyzkoušet na vlastní kůži, až jsem dospěl k názoru, který dnes zastávám víc než kdy dřív, že totiž román a reportáž jsou synové jedné matky.
Až do té doby jsem se odvážil předstoupit na veřejnost jen
s poezií: satirickými veršovánkami v časopisu gymnázia svatého Josefa, a lyrickými prózami nebo sonety o vysněných láskách na způsob skupiny Kámen a nebe v jediném čísle časopisu Národního lycea. Krátce předtím Cecilia Gonzálezová, má blízká přítelkyně ze Zipaquirá, přesvědčila básníka a esejistu Daniela Aranga, aby uveřejnil jistou písničku, kterou jsem napsal, pod pseudonymem a sedmibodovým písmem, v nejzapadlejším koutku nedělní přílohy El Tiempa. Její otištění mne nijak nevzrušilo, a jako básník jsem si nepřipadal o nic víc než předtím. Naproti tomu nad Elviřinou reportáží jsem si uvědomil, že kdesi v mém nitru dřímá novinář, a rozhodl jsem se, že ho probudím k životu.
Začal jsem číst noviny jinak než dosud. Camilo Torres a Luis Villar Borda, kteří se mnou souhlasili, mi zopakovali pozvání dona Juana Lozana na stránky La Razón, odvážil jsem se mu však poslat jen několik technických pokusů, ke kterým jsem se nikdy nehlásil. Slíbili mi, že promluví s Pliniem Apuleyem Mendozou kvůli týdeníku Sábado, má obezřetná bázlivost mne však varovala, že k tomu, abych se poslepu vrhl do nového povolání, mi ještě mnoho chybí.
Onen objev mi nicméně přinesl okamžitý prospěch, poněvadž právě v té době jsem měl výčitky svědomí, že ve všem, co píšu, v próze nebo ve verších, a dokonce i ve školních pracích v lyceu, nestydatě napodobuji Kámen a nebe, a umínil jsem si, že od příští povídky se to musí zásadně změnit. Praxe mne nakonec přesvědčila, že příslovce způsobu, která ve španělštině končí na mente, jsou nemrav, který ochuzuje text. Začal jsem je tudíž potírat, kdykoliv se mi vnucovala, a stále víc jsem se přesvědčoval, že ona posedlá představa mne nutí vyjadřovat se bohatším a výraznějším

jazykem. V mých knihách už léta nenajdete ani jedno, leda v nějakém doslovném citátu. Samozřejmě nevím, zda onu stylistickou paranoiu postřehli i jejich překladatelé, a díky svému povolání se jí nakazili také.
Mé přátelství s Camilem Torresem a Villarem Bordou zakrátko přesáhlo hranice poslucháren a redakční místnosti, a trávili jsme spolu víc času na ulicích než na univerzitě. V obou dvou den za dnem narůstal zásadní odpor vůči politickým i sociálním poměrům v zemi. Mne samotného natolik pohlcovalo tajemství literatury, že jsem se ani nesnažil chápat jejich rozvláčné rozbory a ponuré předtuchy, jejich přátelství však patřilo k tomu nejlepšímu a nejprospěšnějšímu, co mi ta léta dala.
Zato o přednáškách na univerzitě se mi příliš nevedlo. Vždycky mne mrzelo, že nedokážu nábožně obdivovat kvality profesorů zvučných jmen, kteří se přesto vydrželi dívat na naše znuděné obličeje. Jedním z nich byl Alfonso López Michelsen, syn jediného kolumbijského prezidenta, kterého ve 20. století zvolili dvakrát, a soudím, že z toho vyplýval i všeobecně rozšířený pocit, že i on je od narození předurčen být prezidentem, a opravdu se jím stal. Na své hodiny úvodu do práva přicházel s rozčilující přesností a ve skvělých kašmírových sakách, šitých v Londýně. Během přednášky se za celou dobu na nikoho nepodíval, s oním andělským výrazem inteligentních krátkozrakých lidí, kteří vždycky jako by procházeli cizími sny. Jeho přednášky mi připadaly jako monology o jedné struně; stejně mi ovšem připadaly všechny přednášky, které se netýkaly poezie, jeho nudný hlas však měl hypnotické schopnosti zaklínače hadů. Jeho obsáhlé literární vzdělání mělo už tehdy pevný základ a dokázal ho uplatňovat slovem i písmem, začal jsem ho však oceňovat teprve, když jsme se po letech znovu setkali a spřátelili jsme se, už daleko od ospalých univerzitních poslucháren. Jeho pověst houževnatého politika se zakládala na jeho až okouzlujícím osobním šarmu a na nebezpečném bystrozraku, s jakým odhaloval vedlejší úmysly jiných, obzvlášť těch, které nesnášel. Jeho nejvýznačnějším darem ve veřejném životě však byla jeho úžasná schopnost jedinou větou navozovat historické situace.
S lety se z nás stali dobří přátelé, na univerzitě jsem však nepatřil k nejpilnějším a nejpřičinlivějším, a při své nenapravitelné bázlivosti jsem si udržoval náležitý odstup, obzvlášť vůči těm, kterým jsem se obdivoval. S ohledem na to všecko mne o to víc překvapilo, když mne pozval na závěrečnou zkoušku po prvním ročníku, i přes mé absence, kterými jsem si vysloužil pověst neviditelného studenta. Uchýlil jsem se ke svému starému triku a mnohomluvně jsem odvedl řeč jinam. Všiml jsem si, že profesor můj úskok postřehl, možná to však uvítal jako literární přestávku. Klopýtl jsem jen jednou, když jsem v mukách zkoušky použil slova promlčení a on mne ihned požádal, abych mu je definoval, poněvadž si chtěl ověřit, že vím, o čem mluvím.
"Promlčení znamená nabýt nějaký majetek uplynutím času," řekl jsem.
Okamžitě mi položil otázku:
"Nabýt ho nebo pozbýt?"
Bylo to totéž, ve své vrozené nejistotě jsem se s ním však nepřel, a myslím, že to byl jeden z jeho pověstných vtípků, které dával k dobru po obědě, poněvadž když mi psal známku, už se k tomu nevrátil. Po letech jsem mu tu příhodu připomněl a on se na ni samozřejmě nepamatoval, to však jsme si jeden i druhý už ani nebyli jistí, zda se to vůbec stalo. Oba jsme v literatuře našli klidné zákoutí, kde jsme mohli zapomenout na politiku i na záhady promlčení, a místo toho jsme objevovali překvapující knihy a zapomenuté spisovatele, během nekonečných rozhovorů, které kolikrát úplně pokazily celou návštěvu a dohnaly naše manželky k zoufalství. Matka mne přesvědčila, že jsme příbuzní, a byla to pravda. Víc než jakýkoli polozapomenutý příbuzenský vztah nás však spojovala společná záliba v písních z Valleduparu.
Dalším příbuzným, na kterého jsem narazil, tentokrát z otcovy strany, byl Carlos H. Pareja, profesor politické ekonomie a majitel knihkupectví Velká Kolumbie, mezi studenty oblíbeného díky dobrému zvyku vystavovat novinky slavných autorů na otevřených stolech a bez dozoru. Dokonce i my, kteří jsme k němu chodili na přednášky, jsme občas vtrhli dovnitř, když už navečer prodavači nedávali dost pozor, a obratnými kejkly jsme několik knih nechali zmizet, v souladu se školní zásadou, že krást knihy je přečin, ale není to hřích. Ne snad z počestnosti, ale z obyčejného strachu se má úloha při těch přepadech omezovala na to, že jsem kryl záda těm šikovnějším, s podmínkou, že ke knihám pro sebe přiberou několik dalších, které jsem jim označil. Jednou navečer jeden z mých společníků právě ukradl Město bez Laury od Francisca Luise Bernárdeze, když mi na rameno dopadl surový spár a uslyšel jsem zupácký hlas:
"Kurva, no konečně!"
Zděšeně jsem se otočil a stanul jsem tváří v tvář profesoru Carlosovi H. Parejovi, zatímco moji tři společníci úprkem prchali. Ještě než jsem se začal omlouvat, uvědomil jsem si naštěstí, že se na mne neobořil proto, že mne přistihl při krádeži, nýbrž proto, že mne už víc než měsíc neviděl na své přednášce. Vypeskoval mne spíš jen běžným způsobem a pak se zeptal:
"Je pravda, že jsi syn Gabriela Eligia?"
Byla to pravda, ale zapřel jsem mu to, poněvadž jsem věděl, že jeho a můj otec příbuzní sice jsou, kdysi však mezi nimi došlo k roztržce kvůli nějakému osobnímu sporu, který jsem nikdy nepochopil. Později se ovšem dozvěděl pravdu a od té doby o mně v knihkupectví i na přednáškách vždycky mluvil jako o svém synovci; vládl mezi námi spíš odměřený než literární vztah, i když on sám pod pseudonymem Simón Latino napsal a vydal několik knih veršů proměnlivé úrovně. Z našeho příbuzenství měl nicméně
prospěch jenom on, poněvadž jsem už nedělal zeď, když mu kradli knihy.
Další vynikající profesor, Diego Montaña Cuéllar, byl pravým opakem Lópeze Michelsena, s kterým jako by tajně soupeřili: López jako liberální buřič a Montaña Cuéllar jako levicový radikál. Byl jsem s ním v dobrých vztazích i mimo vyučování, a vždycky se mi zdálo, že López Michelsen ve mně spatřuje básnického holobrádka, kdežto Montaña Cuéllar si slibuje, že by mne mohl obrátit na svou revoluční víru.
Montaña Cuéllar mi začal být sympatický, když nepříjemně narazil u tří mladých důstojníků z vojenské akademie, kteří

chodili na jeho přednášky v přehlídkových uniformách. Dostavovali se s kasárenskou přesností, společně usedali na stále stejné židle stranou od ostatních, soustředěně si dělali poznámky a na přísných zkouškách dostávali zasloužené známky. Diego Montaña Cuéllar jim hned na začátku mezi čtyřma očima poradil, aby nechodili na přednášky ve vojenských uniformách. S největší zdvořilostí mu odpověděli, že plní rozkazy svých nadřízených, a nevynechali jedinou příležitost, aby mu to dali najevo. I přes jejich svérázné způsoby však žákům i profesorům bylo celou dobu jasné, že všichni tři jsou vynikající studenti.
Přicházeli ve svých naprosto stejných, bezvadných uniformách, vždycky spolu a přesně. Posadili se stranou, a byli ze všech nejpečlivější a nejsoustavnější, vždycky se mi však zdálo, že žijí v jiném světě než my. Pokud je někdo oslovil, odpovídali pozorně a zdvořile, ale naprosto odměřeně: neřekli víc, než nač se jich kdo zeptal. Ve zkouškovém období jsme se my obyčejní studenti rozdělili na skupinky po čtyřech a učili jsme se po kavárnách, scházeli jsme se na sobotních tanečních zábavách, při studentských potyčkách kamením, v indiánských putykách a v ponurých bordelech té doby, s našimi spolužáky z vojenské
akademie jsme se však nikdy ani náhodou nesetkali.
Během onoho dlouhého roku, kdy jsme spolu chodili na univerzitu, jsem se s nimi sotva občas pozdravil. Na nic jiného ostatně nebyl ani čas, poněvadž přicházeli přesně na vyučování a při posledních slovech profesora zase odcházeli, a nestýkali se s nikým kromě dalších mladých důstojníků z druhého ročníku, s kterými se scházeli o přestávkách. Nikdy jsem se nedozvěděl, jak se jmenovali, a víckrát už jsem o nich neslyšel. Dnes si uvědomuji, že ty největší zábrany spíš neměli oni, ale já, poněvadž jsem nikdy nedokázal překonat zatrpklost, s jakou dědeček a babička vzpomínali na své prohrané války a na surové vraždění nádeníků z banánových plantáží.
O Jorgem Sotovi del Corral, profesorovi ústavního práva, se tvrdilo, že umí nazpaměť všechny ústavy na světě, a na přednáškách nás oslňoval svou břitkou inteligencí a hlubokou znalostí práva, a vadil nám na něm jen jeho chabý smysl pro humor. Myslím, že patřil k profesorům, kteří dělali, co mohli, aby při hodinách nepřetřásali své politické názory, dávali je však najevo víc, než si sami mysleli; dokonce i svými posunky a důrazem, který kladli na své myšlenky, poněvadž právě na univerzitě bylo nejvíc cítit niterný tep země, která po víc než čtyřiceti letech ozbrojeného míru stála na pokraji další občanské války.
Přestože jsem do školy docházel jen občas, a přes svůj lhostejný vztah k právům, jsem zkoušky za první ročník ze snadných předmětů složil, když jsem si na poslední chvíli zopakoval látku, a při těch náročnějších jsem použil svůj starý trik a duchapřítomně jsem odvedl řeč na něco jiného. Po pravdě jsem byl nespokojený sám se sebou a nevěděl jsem, jak v té slepé uličce tápavě pokračovat. Právům jsem rozuměl míň a zajímala mne ještě daleko míň než všechny předměty v lyceu, a připadal jsem si už natolik dospělý, abych se mohl rozhodovat sám. Po šestnácti
měsících, které jsem se na fakultě jakýmsi zázrakem udržel, mi nakonec zůstala jen celá řada přátel na celý život.
Můj zájem o studium, už tak chabý, po Ulyssesově poznámce ochabl ještě víc, obzvlášť na univerzitě, kde mne někteří spolužáci začali oslovovat maestro a představovali mne jako spisovatele. Ve stejné době jsem si předsevzal, že se naučím budovat své příběhy tak, aby byly zároveň věrohodné i fantastické, ale bez hluchých míst. Měl jsem přitom před očima tak dokonalé a nedostupné vzory jako Sofoklův Oidipus král, kde hlavní hrdina vyšetřuje vraždu svého otce a nakonec zjistí, že vrahem je on sám; jako ‚Opičákova noha´ od W. W. Jacoba, což je dokonalá povídka, kde všecko, co se stane, je dílem náhody; jako Kulička od Maupassanta, a tolik dalších velkých hříšníků, které Bůh opatruj ve svém svatém království. Právě o tom jsem uvažoval jednoho nedělního večera, kdy se mi konečně přihodilo něco, co stálo za vyprávění. Skoro celý den jsem s Gonzalem Mallarinem v jejich domě na Chilské třídě probíral své literární trampoty, a když jsem se pak poslední tramvají vracel do penzionu, na stanici Chapinero nastoupil faun z masa a kostí. Rozuměli jste dobře: opravdový faun. Všiml jsem si, že nikoho z těch pár cestujících, kteří o půlnoci tramvají ještě jeli, to nepřekvapilo, takže jsem si pomyslel, že je to jen jedna z maškar, které po nedělích prodávají v dětských koutcích všecko možné. Skutečnost mne však přesvědčila, že to nepochybně je faun, poněvadž opravdu měl rohy a ježatou bradu jako kozel, a když procházel kolem, ucítil jsem, jak smrdí. Před 26. ulicí, kde byl hřbitov, vystoupil jako nějaký spořádaný otec rodiny, a zmizel mezi stromořadím v parku.
Chvíli po půlnoci jsem probudil Dominga Manuela Vegu, jak jsem se převracel v posteli, a ten se mne zeptal, co se mi stalo. ‚Do tramvaje, kterou jsem jel, totiž nastoupil faun,´ řekl jsem mu rozespale. To už byl úplně vzhůru a odpověděl mi, že pokud jsem měl těžký sen, mohly za to zřejmě nedělní zažívací potíže, jestli to
ovšem má být námět mé příští povídky, připadá mu úžasný. Druhý den ráno jsem už nevěděl, jestli jsem doopravdy viděl v tramvaji fauna, nebo to byla jen nedělní chiméra. Hned zpočátku jsem si připustil, že jsem možná z celodenní únavy usnul a měl jsem tak jasný sen, že jsem ho nebyl s to rozlišit od skutečnosti. Důležité pro mne nakonec nebylo, zda byl faun opravdový nebo ne, nýbrž to, že jsem to prožíval, jako kdyby byl. A právě proto - ať už byl skutečný nebo to byl jen sen - jsem ho nemohl považovat za výplod představivosti, nýbrž za úžasný zážitek, který mne potkal.
Takže příští den jsem tu povídku na jeden zátah napsal, uložil jsem si ji pod polštář a několik dnů jsem si ji četl znovu a znovu, večer před spaním a když jsem se ráno probudil. Byl to nepřikrášlený, doslovný přepis příhody v tramvaji, tak jak se odehrála, a tak prostoduchým stylem jako zpráva o křtinách ve společenské rubrice. Když se mne pak znovu zmocnily pochybnosti, rozhodl jsem se ji vystavit neomylné zkoušce tištěného slova, ne však v El Espectadoru, ale v literární příloze El Tiempa. Možná jsem tak chtěl poznat jiná měřítka, než jaká uplatňoval Eduardo Zalamea, aniž bych ho zatahoval do dobrodružství, do kterého se neměl proč se mnou pouštět. Poslal jsem ji po spolubydlícím z penzionu spolu s dopisem pro dona Jaimeho Posadu, nového a velice mladého šéfredaktora ‚Literární přílohy´ El Tiempa; ten však povídku neuveřejnil a na dopis mi neodpověděl.
Mé povídky z té doby, v pořadí, jak jsem je napsal a jak vyšly v příloze ‚Na konci týdne´, zmizely z archivů El Espectadoru, když 6. září 1952 na jeho budovu zaútočil dav poštvaný úřady a zapálil ji. Já sám jsem žádný výtisk neměl a moji pečlivější přátelé také ne, takže jsem si s jistou úlevou pomyslel, že je strávilo zapomnění. Některé provinční

literární přílohy je však tehdy bez souhlasu přetiskly a další vyšly v jiných časopisech, až je pak v roce 1972 nakladatelství Alfil v Montevideu vydalo v jednom svazku pod názvem jedné z nich: Nabo, černoch, na kterého museli čekat andělé.
Chyběla jediná, jež nikdy nevyšla knižně, možná proto, že vydavatel nesehnal spolehlivý text: ‚Jak Tubal Kain ukoval hvězdu´, otištěná v El Espectadoru 17. ledna 1948. Jméno hlavního hrdiny, jak ne všichni vědí, patří biblickému kováři, jenž vynalezl hudbu. Celkem to byly tři povídky. Když jsem je četl v pořadí, v jakém jsem je napsal a vydal, připadaly mi nedomyšlené a abstraktní, a některé i potřeštěné, a žádná se nezakládala na skutečných citech. Nikdy jsem nedokázal zjistit měřítko, s jakým je četl tak přísný kritik jako Eduardo Zalamea. Pro mne ovšem mají význam, jaký nemají pro nikoho jiného, poněvadž každá z nich nějak reagovala na tehdejší překotný vývoj mého života.
Mnoho románů, které jsem tehdy četl a obdivoval, mne zajímalo jen po technické stránce, jinými slovy, kvůli řemeslu, které za nimi stálo. Od metafyzických abstrakcí v prvních třech povídkách až po tři poslední z té doby v nich nacházím jasné a velice prospěšné stopy své základní průpravy jako spisovatele. Nikdy mi ani nenapadlo, abych se pouštěl do jiných literárních forem. Myslel jsem si, že povídka a román jsou nejen dva různé literární žánry, ale i dvě ústrojenství odlišné povahy, a bylo by neštěstí plést je navzájem. Totéž si myslím až do dneška, a víc než kdy předtím jsem přesvědčen, že povídka román převyšuje.
Povídky, které mi otiskli v El Espectadoru, mi kromě literárního úspěchu způsobily i jiné, přízemnější a zábavnější problémy. Nezasvěcení přátelé mne zastavovali na ulici se žádostmi o půjčku, která by je vytrhla z nouze, poněvadž nemohli uvěřit, že spisovatel, uváděný s takovým humbukem, nedostává za své povídky horentní částky. Jen málokteří mi uvěřili, že mi za jejich uveřejnění nikdy nezaplatili ani centavo, a já jsem s tím ani
nepočítal, poněvadž v kolumbijském tisku to nebylo zvykem. Ovšem ještě větší ovšem bylo rozčarování mého otce, když zjistil, že nejsem schopen se o sebe postarat, když teď už studovaly tři z jedenácti dětí, které měli. Rodina mi měsíčně posílala třicet pesos, a jenom penzion mne stál osmnáct, bez nároku na vejce k snídani, a pokaždé jsem z toho musel něco ubrat na nečekané výdaje. Nevím, kde se ve mně naštěstí vzal zvyk bezmyšlenkovitě čmárat obrázky na okraje novin, na ubrousky v restauracích a na mramorové stolky v kavárnách. Odvažuji se tvrdit, že pocházely přímo od těch, které jsem v dětství kreslil na stěny dědečkovy zlatotepecké dílny, a možná to pro mne byl jen jednoduchý způsob, jak si ulevit. Náhodný společník u stolu v Mlýně, který měl styky někde na ministerstvu a mohl získat místo kreslíře, i když o kreslení neměl ponětí, mi navrhl, abych to dělal za něho s tím, že o plat se rozdělíme. Od té doby jsem už nikdy neměl tak blízko k mravní zkáze, ne však zase tak blízko, abych toho litoval.
V té době se zvýšil i můj zájem o hudbu; do Bogoty si totiž razily cestu lidové písně z karibského pobřeží, s kterými jsem vyrůstal už od dětství. Nejsledovanějším pořadem v rádiu byla Hodina z pobřeží, kterou řídil don Pascual Delvecchio, jakýsi hudební konzul atlantického pobřeží pro hlavní město. Jeho pořady v neděli ráno si získaly takovou oblibu, že my karibští studenti jsme do kanceláří té rozhlasové stanice chodili tančit, a vydrželi jsme tam až do pozdního odpoledne. To byl začátek nesmírné oblíbenosti naší hudby ve vnitrozemí a později i v těch nejzapadlejších koutech, a o to víc v Bogotě stoupla i prestiž studentů z pobřeží.
Jediné, co nás znepokojovalo, byl strašidlo vynucených sňatků. Opravdu nevím, jaké neblahé zkušenosti z dřívějška způsobily, že na pobřeží zakořenil názor, že bogotská děvčata se na studenty od nás jen lepí a v posteli nám pak strojí léčky, abychom si je museli vzít; a ne z lásky, ale proto, že touží bydlet s okny na
moře. Já sám jsem si to nikdy nemyslel. Naopak, ty nejhorší vzpomínky mého života pocházejí z ponurých bordelů na okraji Bogoty, kam jsme si chodili ulevit při svých trudnomyslných pitkách. V tom nejhnusnějším ze všech jsem málem přišel i o tu špetku života, která ve mně zbývala, když nějaká žena, s kterou jsem předtím byl, vyběhla nahá na chodbu a ječela, že jí ze zásuvky v prádelníku ukradli dvanáct pesos. Dva místní vyhazovači mne srazili k zemi a nestačilo jim, že mi vybrali z kapes poslední dva pesos, které mi po tom ubohém milování zůstaly, ale sundali mi i boty a prohlíželi mne palec po palci ve snaze najít ty ukradené peníze. Nakonec se přece jen rozhodli, že mne nezabijí, ale předají mne policii, když se žena rozpomněla, že si den předtím peníze uložila do jiné skrýše, a našla je nedotčené.
Mezi přáteli, kteří mi zůstali z univerzity, Camilo Torres nejen že patřil k těm, na které se sotva dalo zapomenout, ale zažili jsme s ním to největší vzrušení svého mládí. Jednoho dne poprvé za celý rok nepřišel na přednášky. Důvod se okamžitě rozkřikl: Zařídil si své záležitosti a rozhodl se, že uteče z domu, do semináře v Chiquinquirá, asi sto kilometrů od Bogoty. Matka ho dohonila na nádraží a zavřela ho doma v knihovně. Tam jsem ho navštívil; byl bledší než obvykle, v bílém ponču a v takové duševní pohodě, že jsem poprvé v životě pomyslel na stav milosti. Ke vstupu do semináře ho přiměl jeho vnitřní hlas, který úspěšně tajil, byl však odhodlaný následovat ho až do konce.
"To nejtěžší už mám za sebou," řekl mi.
To byl jeho způsob, jak mi sdělit, že už se rozloučil se svou dívkou a ta že jeho rozhodnutí schvaluje. Odpoledne jsme strávili plodnou debatou, a na závěr mi dal nepochopitelný dar: Darwinovu knihu O původu druhů. Rozloučil jsem se s ním s podivnou jistotou, že je to navždy.
Dokud byl v semináři, ztratil se mi z očí. Dostaly se ke mně
jen neurčité zprávy, že odjel na tři roky do Leuvenu studovat teologii, a i když se zasvětil Bohu, na jeho studentském duchu a světských způsobech to nic nezměnilo, a děvčata, která po něm vzdychají, se k němu chovají jako k filmovému herci, odzbrojenému sutanou, kterou nosil.
Když se deset let nato vrátil do Bogoty, ztotožnil se už tělem i duší se svým kněžským stavem, zachoval si však své nejlepší mladistvé ctnosti. Ze mne už se mezitím stal spisovatel a novinář bez akademického titulu, ženatý a s jedním synem, Rodrigem, který se narodil 24. srpna 1959 na bogotské klinice Palermo. Doma jsme se dohodli, že by to měl být Camilo, kdo ho pokřtí. Za kmotra měl jít Plinio Apuleyo Mendoza, s kterým mou manželku i mne už z minulosti spojovalo důvěrné přátelství. Kmotrou byla Susana Linaresová, manželka Germána Vargase, který mne kdysi naučil svému umění dobrého novináře a ještě lepšího přítele. Camilo se s Pliniem znal blíž než s námi, a mnohem déle, nechtěl

však dovolit, aby šel za kmotra, pro jeho tehdejší názorovou spřízněnost s komunisty, a možná i pro jeho šprýmařskou povahu, s kterou by snadno mohl narušit slavnostní obřad. Susana však prohlásila, že se o chlapcovo duchovní vzdělání postará ona, a Camilo už proti Pliniovi nenašel nebo nechtěl najít další námitky.
Křest se konal v kapli na klinice Palermo, ve studeném příšeří v šest hodin večer, a zúčastnili se ho jen oba kmotrové a já, a ještě jakýsi venkovan v ponču a v konopných střevících, který přišel dovnitř, jako by se vznášel ve vzduchu, a připojil se k obřadu, aniž jsme si ho všimli. Když přišla Susana s novorozeňátkem, nepolepšitelný kmotr žertem utrousil první vyzývavou poznámku:
"Z tohohle chlapce vychováme velkého válečníka."
Camilo, který si právě chystal všecko, co k svátosti potřeboval, mu útok oplatil stejným tónem: "Jistě, ale válečníka Božího." A zahájil obřad rozhodnutím nejtěžšího kalibru, v oněch letech
naprosto neobvyklým:
"A pokřtím ho španělsky, aby i nevěřící rozuměli, co ta svátost znamená."
Jeho hlas se rozléhal honosnou španělštinou, kterou jsem sledoval s pomocí latiny ze svých chlapeckých let ministranta v Aracatace. Ve chvíli omývání, aniž se na někoho z nás podíval, Camilo přišel s dalším vyzývavým útokem:
"Ti, kdo věří, že v této chvíli sestupuje na toto dítě Duch svatý, ať pokleknou."
Oba kmotři i já jsme zůstali stát, snad poněkud v rozpacích nad zchytralostí našeho svěceného přítele, zatímco chlapec se ve sprše ledové vody rozfňukal. Jediný, kdo si klekl, byl onen venkovan v konopných střevících. Ona chvíle se mi vryla do paměti jako jedno z příkrých pokárání mého života; vždycky jsem si totiž myslel, že onoho venkovana tam přivedl Camilo s jasným úmyslem udělit nám lekci z pokory, nebo aspoň z dobrého vychování.
Od té doby jsem se s ním setkával jen zřídka, a vždycky z nějakého důležitého a naléhavého důvodu; téměř vždycky to mělo co dělat s jeho dobročinným úsilím ve prospěch politicky pronásledovaných. Jednoho rána přišel k nám domů s bytovým zlodějem, který si už odseděl svůj trest, policie ho však nenechávala na pokoji: vždycky mu sebrali všecko, co měl u sebe. Při jakési příležitosti jsem mu daroval pár terénních bot, které měly na podrážkách zvláštní vzor kvůli větší bezpečnosti. Několik dnů nato naše služebná ty podrážky poznala na snímku nějakého zločince z ulice, kterého našli mrtvého v příkopu. Byl to náš přítel zloděj.
Nechci tvrdit, že by ta událost měla co dělat s Camilovým vlastním osudem, několik měsíců nato však zašel do vojenské nemocnice navštívit nemocného přítele, a od té doby se o něm nevědělo, až potom vláda oznámila, že se zase objevil jako řadový bojovník v Armádě národního osvobození. Zahynul 5. února 1966,
ve svých sedmatřiceti letech, v otevřené srážce s vojenskou hlídkou.
Ve stejné době, kdy Camilo vstoupil do semináře, jsem se já vnitřně rozhodl, že už nebudu dál ztrácet čas na právnické fakultě, také jsem však neměl odvahu, abych se rodičům s konečnou platností vzepřel. Od svého bratra Luise Enriqueho - který přijel do Bogoty v únoru 1948, poněvadž tu získal dobré místo - jsem věděl, že jsou tak spokojení s mými výsledky u maturity a v prvním ročníku na právech, že mi jako překvapení poslali nejlehčí a nejmodernější psací stroj, který na trhu byl. Byl to první, který jsem v životě měl, a měl ze všech největší smůlu, poněvadž ještě téhož dne jsme ho za dvanáct pesos zastavili, abychom s bratrem a spolužáky z penzionu mohli pokračovat ve flámu na jeho uvítanou. Příštího dne jsme si s šílenými bolestmi hlavy šli do zastavárny ověřit, že stroj tam ještě je, s neporušenými plombami, a ujistit se, že mu tam bude dobře, dokud nám z nebe nespadnou peníze, abychom ho vyplatili. Dobrá příležitost se nám naskytla, když mi zaplatil můj společník falešný kreslíř, v poslední chvíli jsme se však rozhodli, že to necháme na jindy. Pokaždé, když jsme bratr a já procházeli kolem zastavárny, společně nebo sami, jsme si z ulice ověřovali, že stroj leží na svém místě, zabalený do celofánového papíru a převázaný organtýnovou stužkou jako nějaký skvost, mezi řadami dobře zajištěných spotřebičů pro domácnost. Měsíc nato se lehkomyslné výpočty, na které jsme se tenkrát v opilé rozjařenosti spolehli, ještě stále nesplnily, stroj však ležel nedotčený na svém místě a mohl tam zůstat dál, pokud budeme včas platit čtvrtletní úroky.
Myslím, že v té době jsme si ještě neuvědomovali strašlivé politické tlaky, jež v zemi vyvolávaly větší a větší nepokoj. I když Ospina Pérez získal moc s pověstí umírněného konzervativce, většina jeho strany věděla, že za své vítězství vděčí jen rozštěpení mezi liberály. Ti se až dosud nevzpamatovali z porážky a vyčítali
Albertu Llerasovi sebevražednou nestrannost, která ji umožnila. Doktor Gabriel Turbay, kterého tížil spíš vlastní sklon k depresím než hlasy proti němu, bez cíle a důvodu odjel do Evropy pod záminkou vyšší specializace v kardiologii, a za půldruhého roku zemřel sám a přemožen záduchou porážky mezi papírovými květinami a vybledlými goblény v pařížském hotelu Place Athénee. Zato Jorge Eliécer Gaitán nejenže ani na jediný den nepřerušil svou volební kampaň na další období, ale dál ji vyhrotil programem mravní obnovy republiky, který přesáhl historické rozdělení země na liberály a konzervativce, a prohloubil je horizontální a skutečnější hranicí mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými: mezi politiky a národem. Se svým proslulým bojovým heslem - ‚Jen do nich!´ a svou neskutečnou energií v obrovské náborové kampani zasel semeno odporu i v těch nejzapadlejších koutech, a to během necelého roku začalo nabírat na síle, až jsme stanuli na prahu opravdové sociální revoluce.
Teprve tehdy jsme si uvědomili, že se země začíná řítit do propasti téže občanské války, která nám zbyla po vyhlášení nezávislosti na Španělsku, a bojovali v ní už pravnukové původních hlavních hrdinů. Konzervativní strana, která dík rozštěpení mezi liberály po čtyřech obdobích znovu získala prezidentský úřad, byla odhodlaná použít jakýchkoliv prostředků, jen aby ho už neztratila. Aby toho dosáhla, vláda Ospiny Péreze začala uplatňovat politiku spálené země, a krveprolití brzo zasáhlo i do všedního života každé rodiny.
Při své politické nevědomosti a ze svých literárních oblak jsem nevnímal ani onu očividnou skutečnost, až jsem se pak jednoho večera při návratu do penzionu setkal se strašákem svého svědomí. Vylidněné ulice, bičované ledovým větrem, který sem fičel mezi okolními pahorky, zaplnil kovový hlas a úmyslný předměstský důraz Jorgeho Eliécera Gaitána při jeho pravidelném pátečním

projevu v Městském divadle. Do sálu se nesměstnalo víc než tisíc lidí, jeho projev se však šířil v soustředných vlnách, napřed ampliony v přilehlých ulicích a potom z naplno puštěných rozhlasových přijímačů, z kterých se jako rány bičem rozléhal po ohromeném městě a tři nebo dokonce i čtyři hodiny zavaloval posluchače v celé zemi.
Toho večera mi připadalo, že jsem snad v ulicích jediný, až na ostře sledované nároží u deníku El Tiempo, které jako každý pátek střežila četa policistů, vyzbrojených jako do války. Svitlo mi, že z mé strany to byla nadutost, když jsem v Gaitána nevěřil, a toho večera jsem naráz pochopil, že už přesáhl meze španělského jazyka a vytváří řeč přístupnou všem, ani ne tím, co říkal, jako spíš vzrušením a záludy svého hlasu. On sám ve svých obsáhlých projevech zchytrale otcovským tónem nabádal posluchače, aby se pokojně vrátili domů, a oni si to právem vykládali jako zašifrovaný pokyn dát najevo, že odmítají všecko, co představují sociální nerovnosti a hrubá moc vlády. Dokonce i na policisty, kteří měli udržovat pořádek, zapůsobila domluva, kterou si vysvětlovali naopak.
Ve svém projevu toho večera přednesl holý souhrn násilností, jež vláda napáchala ve své politice spálené země, která měla zničit liberální opozici, s dosud nezjištěným počtem mrtvých, které za sebou vládní jednotky zanechaly ve venkovských oblastech, a celé osady běženců, kteří uprchli do měst, bez chleba a střechy nad hlavou. Poté, co dokončil děsivý výčet vražd a násilí, začal Gaitán zvyšovat hlas, dával si záležet na každém slovu a každé větě a uchvacoval posluchače svou výřečností, dobře vypočítanou a přesně mířenou. Zároveň s jeho hlasem se zvyšovalo i napětí v obecenstvu, a vyvrcholilo závěrečným výbuchem, který zahřměl po celém městě a v rádiu se rozlehl až do nejvzdálenějších koutů země.
Rozvášněný dav vyrazil na ulici do nekrvavé rozhodné bitvy, a
policie to v tichosti strpěla. Myslím, že právě toho večera jsem konečně pochopil, čím se až do smrti užíral můj dědeček, i jasnozřivé rozbory Camila Torrese Restrepa. Zaráželo mne, že na Národní univerzitě se studenti i nadále dělí na liberály a konzervativce, a nechybí tam ani buňky komunistů, ale hluboká brázda, kterou Gaitán vyrýval napříč celou zemí, jako by tudy ani neprocházela. Dorazil jsem do penzionu ještě plný vzrušení z toho večera a našel jsem svého spolubydlícího, jak si pokojně v posteli čte Ortegu y Gasseta.
"Je ze mne nový člověk, doktore Vego," řekl jsem mu. "Teď už vím, jak a proč začínaly války plukovníka Nicoláse Márqueze."
Jen několik dnů nato - 7. února 1948 - svolal Gaitán první politické vystoupení, kterého jsem se v životě zúčastnil: smuteční průvod za nespočetné oběti oficiálního teroru v celé zemi, kterého se zúčastnilo víc než šedesát tisíc žen i mužů v hlubokém smutku, s červenými stranickými prapory a s černými vlajkami liberálního smutku. Gaitán vyhlásil jediné heslo: naprosté ticho, a všichni je opravdu zachovali, dokonce i ti na balkonech obytných domů a kancelářských budov a na přeplněných chodnících, odkud náš průvod těch jedenáct bloků po hlavní třídě sledovali; bylo to něco neuvěřitelně působivého. Jakási dáma ve stejné řadě jako já si mezi zuby mumlala modlitbu, ale muž, který šel vedle ní, na ni užasle pohlédl:
"Co to děláte, paní!"
Žena jen omluvně zasténala a pohroužila se do oceánu přeludů. Co mne však dohnalo málem až k slzám, bylo to, jak opatrně celý zástup v onom nadpřirozeném tichu našlapoval i dýchal. Nešel jsem tam z žádného politického přesvědčení, spíš mne jen zlákal onen svérázný nápad s mlčením, náhle jsem však zaraženě zjistil, že se mi hrdlo zadrhlo pláčem. Gaitánův projev na Bolívarově náměstí, z balkonu městského kontrolního úřadu, byla
procítěná a strhující modlitba za mrtvé. Vzdor ponurým předpovědím jeho vlastní strany se nakonec naplnila i nejobtížnější součást jeho hesla: neozvalo se jediné tlesknutí.
Tak proběhl ‚pochod mlčení´, nejpůsobivější ze všech, ke kterým v Kolumbii došlo. Mezi Gaitánovými přívrženci i odpůrci ono památné odpoledne vzbudilo pocit, že jeho zvolení nemůže nic zabránit. Chápali to i konzervativci: takovou měrou už násilí zamořilo celou zemi, tak krutě postupovala policie proti neozbrojeným liberálům a vláda uplatňovala politiku spálené země. Vůbec nejchmurnější projev duševního stavu země zažili ten víkend návštěvníci na býčích zápasech v Bogotě, když diváci vtrhli do arény, rozhořčení tím, jak krotce se býk chová, a toreador že ho ne a ne dorazit. Rozvášněný dav býka za živa rozčtvrtil. Mnoho novinářů a spisovatelů, kteří ono běsnění zažili nebo je znali z doslechu, v něm viděli ten nejděsivější příznak surového vzteku, který v zemi vládl.
30. března v půl páté odpoledne v onom napjatém ovzduší začala v Bogotě devátá Panamerická konference. Ještě předtím město s obrovskými náklady vylepšili podle okázalých představ ministra zahraničí Laureana Gómeze, jenž z titulu své funkce konferenci předsedal. Zúčastnili se jí ministři zahraničí všech států Latinské Ameriky a tehdejší známé osobnosti. Nejvýznamnější kolumbijští politikové byli pozváni jako hosté, s jedinou a podstatnou výjimkou: Jorgeho Eliécera Gaitána bezpochyby vyškrtli díky důraznému nesouhlasu Laureana Gómeze, a možná i některých liberálních předáků, kteří ho zavrhovali kvůli jeho útokům na oligarchii společnou oběma stranám. Hvězdou konference byl generál George Marshall, delegát Spojených států a známý hrdina nedávné světové války, s oslnivou gloriolou filmového herce, který měl řídit obnovu válkou zničené Evropy.
V pátek 9. dubna se Jorge Eliécer Gaitán ve zprávách přesto
octl na prvním místě, poněvadž dosáhl osvobození poručíka Jesúse Maríi Cortése Povedy, obviněného ze zabití novináře Eduarda Galarzy Ossy. V nejzářivější náladě dorazil do své advokátní kanceláře na rušné křižovatce Sedmé třídy s třídou Jiméneze de Quesada krátce před osmou ráno, i když byl u soudu až pozdě do noci. Na nejbližší hodiny měl několik schůzek, okamžitě však souhlasil, když ho krátce před jednou pozval na oběd Plinio Mendoza Neira spolu s šesti osobními a politickými přáteli, kteří přišli do jeho kanceláře, aby mu blahopřáli k soudnímu vítězství, které noviny ještě ani nestačily oznámit. Mezi nimi byl i jeho osobní lékař Pedro Eliseo Cruz, jenž navíc patřil i k jeho politické družině.
V onom vzrušeném ovzduší jsem zasedl k obědu v jídelně penzionu, kde jsem bydlel, ani ne tři bloky daleko. Ještě mi ani nepřinesli polévku, když se před stolem objevil zděšený Wilfrido Mathieu.

"Je to všecko v prdeli," řekl mi. "Před Černým kocourem právě zabili Gaitána."
Mathieu byl vzorný student medicíny a chirurgie, rodák ze Sucre stejně jako jiní nájemníci v penzionu, a trpěl ponurými předtuchami. Sotva týden předtím nám oznámil, že vůbec nejbližší a nejstrašnější, díky svým zničujícím důsledkům, by mohlo být zavraždění Jorgeho Eliécera Gaitána. Na nikoho z nás tím ovšem neudělal zvláštní dojem; nepotřebovali jsme žádné předtuchy, aby nám to bylo jasné také.
Jen stěží jsem se vzchopil, tryskem jsem proběhl po třídě Jiméneze de Quesada a celý udýchaný jsem dorazil ke kavárně u Černého kocoura, téměř na nároží se Sedmou třídou. Raněného před chvilkou odvezli na Ústřední kliniku, asi čtyři bloky odtud, ještě živého, ale v beznadějném stavu. Několik lidí si namáčelo kapesníky v kaluži teplé krve s tím, že si je uloží jako historickou relikvii. Jakási žena v černém šátku a konopných střevících, jedna
z mnoha, které tam prodávaly nejrůznější tretky, se zakrváceným kapesníkem zabručela:
"Ty hajzlové mně ho zabili."
Houf čističů bot, vyzbrojených svými dřevěnými bedničkami, se snažil vyrazit kovové rolety lékárny Nová Granada, kam těch několik málo policistů, kteří na místě hlídkovali, zavřelo útočníka, aby ho ochránili před rozvášněným davem. Jakýsi vysoký muž v perfektním šedém obleku, jako kdyby šel na svatbu, jenž očividně přesně věděl, co dělá, je povzbuzoval cílevědomými výkřiky, navíc tak účinnými, že majitel lékárny raději ocelové rolety vytáhl ze strachu, aby mu ji nevypálili. Útočník, jenž se křečovitě tiskl k jednomu z policistů, při pohledu na rozvášněný houf, který se na něho vrhl, podlehl panice.
"Strážmistře," zaprosil málem neslyšně, "nedovolte jim, aby mě zabili."
Nikdy na to nedokážu zapomenout. Měl rozcuchané vlasy a dvoudenní strniště, byl na smrt bledý a oči mu hrůzou málem vypadly z důlků. Na sobě měl velice obnošený hnědý soukenný oblek se svislým proužkem a s potrhanými klopami, jak s ním zástup předtím začal cloumat. Byl to okamžitý a věčný přízrak, poněvadž čističi bot ho údery svých bedniček vyrvali policistům a na místě ho ukopali. Hned jak ho srazili k zemi, vyzula se mu jedna bota.
"A jdeme k paláci!" nařídil hlasitě muž v šedém obleku, jehož totožnost se nikdy nezjistila. "Všichni k paláci!"
Ti nejrozpálenější ho poslechli. Uchopili zkrvácené tělo za kotníky a vláčeli je po Sedmé třídě směrem k Bolívarovu náměstí, mezi posledními tramvajemi, které tam po té zprávě uvízly, a hulákali bojechtivé nadávky určené vládě. Z chodníků a z balkonů je povzbuzovali křikem a potleskem, a za ztýranou mrtvolou zůstávaly na dláždění cáry šatstva a lidského masa. K zástupu se
přidávali další a další, takže za necelých šest bloků byl už tak početný a výbojný, jako kdyby vypukla válka. Na zbědovaném těle zůstaly už jen spodky a jedna bota.
Bolívarovo náměstí, které právě přestavěli, postrádalo vznešenost jiných památných pátků, se zmrzačenými stromy a neumělými sochami nové oficiální estetiky. V Národním kapitolu, kde se před deseti dny usídlila Panamerická konference, delegáti odešli na oběd. Dav tudíž pokračoval až k prezidentskému paláci, který byl také nestřežený. Tam nechali ležet to, co z mrtvoly zbylo; neměla už na sobě nic jiného než potrhané spodky, levou botu a dvě kravaty, nepochopitelně uvázané kolem krku. Jen několik minut nato přijeli na oběd prezident republiky Mariano Ospina Pérez s manželkou, kteří právě zahájili dobytkářskou výstavu v obci Engativá. Až do té chvíle o vraždě vůbec nevěděli, poněvadž v prezidentském autě měli vypnuté rádio.
Zůstal jsem na místě zločinu ještě asi deset minut a jen jsem žasl, jak rychle líčení svědků měnilo podobu i podstatu, až nemělo se skutečností nic společného. Stáli jsme na křižovatce Jiménezovy a Sedmé třídy, v hodinu, kdy tam bývá nejvíc lidí, padesát kroků od budovy El Tiempa. To už jsme také věděli, že při odchodu z kanceláře Gaitána doprovázeli Pedro Eliseo Cruz, Alejandro Vallejo, Jorge Padilla a Plinio Mendoza Neira, ministr války v nedávné vládě Alfonsa Lópeze Pumareja. Právě ten je pozval na oběd. Gaitán vyšel z budovy, kde měl kancelář, bez jakýchkoliv osobních strážců a uprostřed těsného hloučku přátel. Sotva dorazili na chodník, Mendoza ho vzal za ruku, o krok předešel ostatní a řekl mu:
"Chtěl jsem s tebou probrat jednu takovou drobnost."
Víc už říct nestačil. Gaitán si paží zakryl obličej a Mendoza uslyšel první výstřel, ještě než před sebou uviděl muže, jenž s profesionální chladnokrevností zamířil politickému vůdci na hlavu
a třikrát vypálil. O chvilku později se už mluvilo o čtvrté kulce, která šla bůhvíkam, a snad i o páté.
Plinio Apuleyo Mendoza, který tam přišel s otcem a svými dvěma sestrami, Elvirou a Rosou Inés, ještě stačil Gaitána uvidět, jak leží na zádech na chodníku minutu předtím, než ho odvezli na kliniku. "Nevypadal mrtvý," vyprávěl mi po letech. "Jako kdyby tam na chodníku ležela na zádech nějaká úžasná socha, vedle sebe nepatrnou loužičku krve a s nesmírným smutkem v otevřených a upřených očích." V prvním zmatku si jeho sestry dokonce myslely, že jejich otce zabili také, a tak to s nimi otřáslo, že je Plinio Apuleyo naložil do první tramvaje, která jela kolem, jen aby je dostal pryč. To však si už řidič plně uvědomil, co se stalo, hodil čepici na podlahu, uprostřed ulice z tramvaje vystoupil a připojil se k prvním výkřikům buřičů. Několik minut nato právě onu tramvaj rozběsněný dav převrátil jako první.
Výpovědi o tom, kolik pachatelů bylo a jakou kdo z nich sehrál úlohu, se navzájem naprosto lišily: jeden ze svědků totiž ujišťoval, že viděl tři muže, kteří se při střelbě střídali, a jiný tvrdil, že skutečný pachatel zmizel ve zmateném davu a beze spěchu naskočil do tramvaje, která jela kolem. Ani to, oč hodlal Gaitána požádat Mendoza Neira, když ho vzal za ruku, nemělo nic společného s nejrůznějšími dohady, které se od té doby vyrojily; chtěl totiž, aby mu schválil zřízení ústavu, kde by se školili odborářští předáci. Neboli, jak několik dnů předtím posměšně prohlásil jeho tchán: ‚Školy, kde by šoféry učili filozofii." Ještě však ani nezačal, když před nimi zahřměl první výstřel.
O padesát let později před sebou jasně vidím muže, jenž zřejmě podněcoval zástup před lékárnou, a v žádném z nesčetných svědectví, která jsem o tom dni četl, jsem o něm nenašel ani zmínku. Viděl jsem ho úplně zblízka, v prvotřídním obleku, s alabastrovou pletí a s milimetrovou přesností ve všem, co dělal.
Natolik upoutal mou pozornost, že jsem ho sledoval až do té doby, kdy ho odtamtud odvezlo až příliš nové auto,

jakmile odtáhli vrahovu mrtvolu, a od té chvíle jako by se vytratil z paměti dějin. Dokonce i z mé vlastní, poněvadž až za řadu let, když už jsem pracoval jako novinář, jsem si naráz uvědomil, že právě on zařídil, aby zabili nepravého vraha a zatajil tak, kdo byl skutečným pachatelem.
V oné nepřehledné vřavě byl i kubánský studentský předák Fidel Castro, tenkrát dvacetiletý, delegát havanské univerzity na studentském kongresu, svolaném jako demokratický protějšek Panamerické konference. Přijel asi před šesti dny, spolu s Alfredem Guevarou, Enriquem Ovaresem a Rafaelem del Pino - kubánskými univerzitními studenty jako on - a jako jeden z prvních kroků požádal o schůzku Jorgeho Eliécera Gaitána, kterého obdivoval. Dva dny nato se Castro s Gaitánem setkal, a ten ho k sobě pozval na příští pátek. Gaitán si tu schůzku osobně poznamenal do svého diáře, na stránku připadající na 9. duben: ‚Fidel Castro, 14.00´.
Jak to on sám vylíčil při různých příležitostech a v různých sdělovacích prostředcích, i při nekonečných debatách, které jsme spolu vedli během našeho dlouhého přátelství, Fidel se o zločinu poprvé dozvěděl, když obcházel po okolních ulicích, aby na schůzku o druhé přišel včas. Naráz ho překvapily první shluky lidí, kteří zběsile utíkali, a všeobecný pokřik:
"Gaitána zabili!"
Fidel Castro si až později uvědomil, že by se schůzka stejně nemohla uskutečnit dřív než ve čtyři nebo v pět hodin, jelikož Mendoza Neira nečekaně Gaitána pozval na oběd.
Na místo zločinu by se už nikdo další nevešel. Doprava byla přerušená a na ulici ležely převrácené tramvaje, takže jsem zamířil do penzionu, abych si dojedl oběd, když tu mi ze dveří své pracovny zastoupil cestu profesor Carlos H. Pareja a zeptal se mne,
kam jdu.
"Na oběd," řekl jsem mu.
"Nedělej si srandu," prohlásil svým nenapravitelným karibským slovníkem. "Jak můžeš myslet na oběd, když před chvíli zabili Gaitána?"
Nedopřál mi ani čas na odpověď a poručil mi, abych šel na univerzitu a postavil se do čela studentských protestů. Zvláštní na tom bylo, že jsem ho poslechl, i když se to příčilo mé povaze. Šel jsem dál po Sedmé třídě k severu, přímo proti davům, které se hnaly na nároží, kde k vraždě došlo, zvědavé, truchlící a pobouřené. V čele průvodu jely autobusy Národní univerzity, které řídili rozohnění studenti. V parku Santander, sto metrů od nároží, kde se zločin stal, zřízenci spěšně zavírali vrata hotelu Granada - nejluxusnějšího ve městě - kde v těch dnech bydleli někteří ministři zahraničí a významní hosté Panamerické konference.
Ze všech ulic se hrnuly další houfy chudáků, očividně odhodlaných k boji. Mnozí byli ozbrojeni mačetami, které právě uloupili během prvních útoků na obchody, a zřejmě se už nemohli dočkat, aby je použili. Neměl jsem jasnou představu, jaké důsledky atentát může mít, a myslel jsem spíš na oběd než na nějaké protestní akce, takže jsem zamířil zpátky do penzionu. Schody vzhůru jsem bral po několika najednou, v přesvědčení, že moji politicky zaměření přátelé jsou už na válečné stezce. Ale ne: jídelna byla ještě pořád prázdná, a můj bratr s Josém Palenciou - kteří bydleli v sousedním pokoji - spolu s dalšími přáteli v ložnici zpívali.
"Gaitána zabili!" křikl jsem na ně.
Posunky mi dali najevo, že už to vědí, měli však spíš prázdninovou než pohřební náladu, a zpívat nepřestali. Potom jsme v opuštěné jídelně zasedli k obědu, přesvědčení, že nic dalšího se už dít nebude, až někdo pustil hlasitěji rádio, abychom si to poslechli i
my lhostejní. Carlos H. Pareja dostál tomu, k čemu mne před hodinou vyzval, a oznámil ustavení Revolučního vládního výboru, který tvořili nejvýznamnější levicoví liberálové; nejznámější z nich byl spisovatel a politik Jorge Zalamea. Prvním usnesením, které přijali, bylo vytvoření výkonného výboru, velení Národní policie a všechny orgány revolučního státu. Po něm promluvili i ostatní členové výboru a vyhlašovali stále nadsazenější hesla.
Ze všeho nejdřív mi v té slavnostní chvíli napadlo, co si pomyslí můj otec, až se dozví, že tak skalní konzervativec jako jeho bratranec stojí v čele krajně levicové revoluce. Když majitelka penzionu vyslechla tolik významných jmen spjatých s univerzitami, podivila se, že se nechovají jako profesoři, ale jako nezvedení studenti. Stačilo však otočit na stupnici rádia o dvě čárky dál, a octli jsme se v úplně jiné zemi. V Kolumbijském rozhlasu státotvorní liberálové vyzývali ke klidu, a na dalších stanicích horlili proti komunistům věrným Moskvě, zatímco nejvyšší představitelé oficiální liberální strany čelili nebezpečí v ulicích, kde zuřila válka, ve snaze dorazit do prezidentského paláce a vyjednat s konzervativní vládou dohodu o národní jednotě.
Ještě pořád jsme tam seděli, ohromení tím nepříčetným zmatkem, když jeden z majitelčiných synů náhle vykřikl, že dům hoří. V zadní kamenné zdi se opravdu otevřela prasklina, a do ložnic se valil černý hustý kouř. Vycházel bezpochyby z oblastní správy vnitra, která byla hned vedle a demonstranti ji zapálili, zeď se však zdála dost pevná, aby vydržela. Klusem jsme tudíž seběhli po schodech dolů a octli jsme se ve městě, kde byla válka. Rozzuření útočníci vyhazovali z oken úřadu všecko, co v kancelářích našli. Vzduch byl plný dýmu z požárů, a pošmourná obloha visela nad městem jako ponurý příkrov. Rozběsněné houfy vyzbrojené mačetami a nejrůznějším zemědělským náčiním, které pobrali v železářstvích, braly útokem a zapalovaly obchody na
Sedmé třídě i na přilehlých ulicích, a vzbouření policisté jim pomáhali. Stačil jediný pohled, abychom pochopili, že se situace úplně vymkla z ruky. Můj bratr si vzpomněl dřív než já, a křikl na mne:
"Do prdele, náš psací stroj!"
Rozběhli jsme se k zastavárně, která byla ještě nedotčená a železné mříže byly pečlivě zavřené, ale stroj neležel tam jako vždycky. Nelámali jsme si s tím hlavu, s tím, že ho můžeme vyplatit některý z dalších dnů; až dosud jsme si neuvědomili, že po té obrovské pohromě už žádné další dny nepřijdou.
Bogotská vojenská posádka se omezila na to, aby chránila ústřední úřady a banky, a o veřejný pořádek se nikdo

nestaral. Řada vysokých policejních velitelů se hned na začátku opevnila v budově Páté správy, a po nich tam dorazilo i mnoho hlídkových policistů obtížených zbraněmi, které posbírali po ulicích. Několik z nich s červenými povstaleckými páskami na rukávech vypálilo z pušek tak blízko od nás, že se mi to rozlehlo až v prsou. Od té doby jsem přesvědčen, že puška může zabít už samotným zvukem výstřelu.
Cestou zpátky od zastavárny jsme viděli, jak během několika minut vyrabovali obchod na Osmé třídě, nejpřepychovější ve městě. Nádherné šperky, anglické látky a klobouky z Bond Street, které jsme my studenti z pobřeží obdivovali v nedostupných výkladech, byly teď na dosah každému, před zraky netečných vojáků, kteří střežili zahraniční banky. Honosná kavárna San Marino, kam nás nikdy nepustili, byla otevřená a vydrancovaná, pro jednou bez číšníků ve smokingu, kteří se nás karibské studenty jindy spěšně vrhali, aby nám zabránili vejít.
Někteří z těch, kteří vycházeli ven s balíky jemného prádla a velkými stůčkami látek, je hned zas pohodili doprostřed ulice. Jednu jsem zvedl, aniž bych domyslel, kolik váží, a s bolestí v duši jsem ji tam musel nechat. Všude jsme klopýtali přes spotřebiče pro
domácnost, které se válely na ulici, a nebylo snadné procházet mezi lahvemi whisky proslulých značek a nejrůznějších exotických nápojů, kterým dav mačetami urážel hrdla. Můj bratr Luis Enrique a José Palencia objevili zbytky po plenění v jednom slušném obchodě s oděvy, mezi nimi i světle modrý oblek z velice dobré látky a přesně na míru mému otci, který ho pak celá léta nosil při slavnostních příležitostech. Mou jedinou šťastnou trofejí byly desky z telecí kůže z nejdražší čajovny ve městě, v kterých jsem v příštích letech pod paží nosil své rukopisy během tolika nocí, kdy jsem neměl kde spát.
Šel jsem s hloučkem, který si razil cestu po Osmé třídě směrem ke Kapitolu, když dávka z kulometu smetla první, kteří dorazili na Bolívarovo náměstí. Uprostřed ulice se okamžitě nakupili mrtví a ranění a zatarasili nám cestu. Jakýsi umírající muž zalitý krví, který se z té hromady vyplazil, mne uchopil za nohavici kalhot a srdceryvně žadonil:
"Pro lásku Boží, mladý muži, nenechte mě umřít!"
Zděšeně jsem odtamtud utekl. Od té doby jsem se naučil zapomínat na jiné hrůzy, vlastní i cizí, nikdy jsem však nezapomněl na bezmocný výraz v jeho očích, ozářených ohněm požárů. Až dosud mne ovšem překvapuje, že jsem si ani na okamžik nepřipustil, že bratr a já bychom v tom nelítostném pekle mohli zahynout také.
Od tří hodin odpoledne začalo chvílemi pršet, v pět se však spustila biblická potopa, která uhasila celou řadu menších požárů a zchladila rozpálené hlavy vzbouřenců. Nepočetná bogotská posádka, která povstání nemohla čelit, teď už pouliční řádění potlačila. Posily dostala až po půlnoci: pohotovostní oddíly ze sousedních departementů, především z Boyacá, který byl neblaze vyhlášený jako škola oficiálního teroru. Až do té doby rozhlas vysílal jen výzvy, ale žádné zprávy, takže všecko, co jsme se
doslechli, byly jen řeči, a nebylo možné zjistit, jak se věci opravdu mají. V pozdních nočních hodinách čerstvé jednotky obsadily obchodní čtvrť, zpustošenou zdivočelými davy, kde jediným světlem byla záře požárů, ještě několik dnů však pokračovali v odporu povstalečtí odstřelovači, rozmístění na věžích a na rovných střechách. V té době by mrtvé v ulicích už nikdo nespočítal.
Když jsme se vrátili do penzionu, většina středu města byla v plamenech a všude ležely převrácené tramvaje a vraky aut, které na chvíli posloužily jako barikády. Složili jsme do kufříku těch pár věcí, které za to stály; teprve potom jsem si uvědomil, že mi tam zůstaly rukopisy dvou či tří povídek, které by stejně nikdo neotiskl, slovník po dědečkovi, který jsem už nikdy neuviděl, a kniha Diógenese Laercia, kterou jsem dostal za nejlepší výsledky při maturitě.
Spolu s bratrem jsme nepřišli na nic jiného než požádat o útočiště u strýce Juanita, jen čtyři bloky od penzionu. Byl to byt ve druhém poschodí, s obývacím pokojem, jídelnou a dvěma ložnicemi, kde strýc bydlel s manželkou a s dětmi Eduardem, Margaritou a nejstarším Nicolásem, který nějaký čas byl se mnou v penzionu. Jen stěží jsme se tam vešli, Márquez Caballero i jeho žena však měli tak dobré srdce, že zařídili provizorní ubytování i tam, kde to vůbec nešlo, dokonce i v jídelně, a nejen pro nás, ale i pro další naše přátele a spolubydlící z penzionu: Josého Palenciu, Dominga Manuela Vegu, Carmela Martíneze - ti všichni byli ze Sucre - a další, které jsme sotva znali.
Krátce před půlnocí, když přestalo pršet, jsme vystoupili na rovnou střechu a hleděli jsme na pekelnou scenerii města, ozářenou dohořívajícími požáry. V pozadí se proti obloze zkalené kouřem rýsovaly temné masívy vrchů Monserrate a Guadalupe, já jsem však v té bezútěšné tmě neviděl nic jiného než obrovský obličej
umírajícího muže, jenž se ke mně doplazil a prosil mne o pomoc, kterou jsem mu nemohl poskytnout. Štvanice v ulicích už polevila, a v děsivém tichu bylo slyšet jen občasné výstřely nespočetných odstřelovačů rozmístěných po celém středu města, a hlomoz vládních jednotek, které postupně likvidovaly každou známku odporu, ať už ozbrojeného nebo ne, aby opanovaly město. Na strýce Juanita ona krajina smrti zapůsobila tak silně, že jediným povzdechem vyjádřil to, co jsme cítili všichni:
"Bože můj, to se nám snad jenom zdá!"
Po návratu do ztemnělého obývacího pokoje jsem se svalil na pohovku. Oficiální zpravodajství na stanicích, kterých se zmocnila vláda, líčilo, jak se do města postupně vrací klid. Žádné projevy už nevysílali, přesto však se tak docela nepoznalo, které vysílačky jsou v rukou vlády a které dosud ovládají povstalci, a dokonce ani ty nebylo možné odlišit od nezadržitelné laviny dohadů. Tvrdilo se, že všechny zastupitelské úřady jsou přeplněné uprchlíky, a generála Marshalla na velvyslanectví Spojených států chrání čestná stráž vojenské akademie. Tam se hned od začátku uchýlil i Laureano Gómez, a vedl telefonické rozhovory s prezidentem ve snaze mu rozmluvit, aby jednal s liberály v situaci, za kterou podle jeho názoru stáli komunisté. Bývalý prezident Alberto Lleras, nyní generální tajemník Panamerické unie, jen zázrakem vyvázl životem, když ho při odjezdu z Kapitolu poznali v jeho nepancéřovaném autě a chtěli si s ním vyřídit účty za to, že zákonnou cestou předal moc konzervativcům. Většina delegátů Panamerické konference byla o půlnoci už v bezpečí.
Mezi tolika protichůdnými zprávami rozhlásili i tu, že Guillerma Leóna Valenciu, syna stejnojmenného básníka, zástup

ukamenoval a mrtvolu že pověsili na Bolívarově náměstí. To, že vláda má situaci v rukou, však začalo být zřejmé, jakmile vojáci dobyli rozhlasové stanice ovládané povstalci. Namísto válečných
výzev teď zpravodajské pořady usilovaly uklidnit zemi ujišťováním, že vláda je pánem situace, zatímco nejvyšší činitelé liberální strany vyjednávali s prezidentem republiky o poloviční podíl na moci.
Jediný, kdo postupoval s politickým rozmyslem, tak zřejmě byli komunisté, menšinoví a zanícení, které v nejhorším zmatku na ulicích bylo vidět, jak davy navádějí - jako nějací dopravní policisté - proti klíčovým bodům státní moci. Zato liberální strana dokázala, že je rozdělená na dvě poloviny, jak to ve své kampani vyhlašoval Gaitán: předáky, kteří se v prezidentském paláci snažili získat podíl na moci, a jejich voliče, kteří na věžích a na rovných střechách kladli odpor, jak jen mohli a jak dlouho dokázali.
První pochybností, která vyvstala v souvislosti s Gaitánovou smrtí, byla osoba jeho vraha. Až dosud nejsou všichni jednoznačně přesvědčeni, že to opravdu byl osamělý pistolník Juan Roa Sierra, kdo na něj v davu na Sedmé třídě vypálil. Těžko totiž pochopit, že by jednal na vlastní pěst, když sám zřejmě neměl takový rozhled, aby se o své újmě rozhodl spáchat onen zhoubný zločin, právě toho dne, v tu hodinu, na tom místě a takovým způsobem. Jeho matka, dvaapadesátiletá vdova Encarnación Sierrová, provdaná Roová, se před chvílí z rádia dozvěděla, že jejího politického hrdinu Jorgeho Gaitána zavraždili, a právě si barvila své nejlepší šaty na černo, poněvadž za něho hodlala nosit smutek. Ještě ani nebyla hotová, když uslyšela, že vrahem je Juan Roa Sierra, třináctý z jejích čtrnácti dětí. Všechny měly jen základní školu, a čtyři - dvě děvčátka a dva chlapci - už zemřely.
Matka vypověděla, že už takových osm měsíců se v Juanově chování projevovaly podivné změny. Mluvil sám pro sebe a bezdůvodně se smál, a při jakési příležitosti se rodině svěřil, že se prý do něj převtělil generál Francisco de Paula Santander, hrdina z války za nezávislost; mysleli ovšem, že jen tak hloupě vtipkuje,
protože je opilý. Nikdy neslyšela, že by její syn v životě někomu ublížil, a od poměrně vlivných lidí mu obstarala doporučující dopisy, aby našel zaměstnání. Jeden z nich měl v náprsní tašce, když zabil Gaitána. Šest měsíců předtím vlastnoručně napsal prezidentu Ospinovi Pérezovi a prosil ho o přijetí, aby ho mohl požádat o nějaké zaměstnání.
Matka vypověděla vyšetřovatelům, že její syn se s tím problémem osobně obrátil i na Gaitána, ten mu však nedal žádnou naději. Nebylo o něm známo, že by v životě vystřelil z nějaké zbraně, to, jak s ní při zločinu zacházel, ovšem ani trochu nevypadalo na začátečníka. Revolver byla dlouhá 0.38, tak otlučená, až bylo s podivem, že mu žádný výstřel neselhal.
Někteří zřízenci v budově se domnívali, že ho večer před vraždou viděli v poschodí, kde měl Gaitán kanceláře. Vrátný s naprostou jistotou prohlásil, že ráno 9. dubna ho viděl, jak jde po schodech nahoru, a potom přijel výtahem dolů spolu s nějakým neznámým mužem. Měl dojem, že oba dva pak několik hodin čekali nedaleko vchodu do budovy, ale když Gaitán vyjel do své kanceláře, byl Roa u dveří sám.
Gabriel Restrepo, novinář z La Jornady - deníku, který stál v čele Gaitánovy kampaně - pořídil soupis osobních dokladů, které měl Roa Sierra u sebe, když zločin spáchal. Jednoznačně potvrzovaly jeho totožnost a společenské postavení, neprozrazovaly však nic o jeho záměrech. V kapsách kalhot měl osmdesát dva centavos v různých mincích; celá řada důležitých věcí každodenního života přitom stála jen pět. Ve vnitřní kapse saka měl černou koženou náprsní tašku a v ní jednopesovou bankovku. Měl tam i osvědčení, jež potvrzovalo jeho počestnost, policejní výpis, podle kterého měl čistý trestní rejstřík, a třetí papír s jeho adresou v jedné chudinské čtvrti: Osmá ulice, číslo 30-73. Podle vojenské knížky záložníka druhé třídy, kterou měl v téže kapse, byl synem
Rafaela Roy a Encarnación Sierrové, a narodil se před jednadvaceti lety: 4. listopadu 1927.
Všecko se to zdálo v pořádku, až na to, proč člověk z tak chudobných poměrů a s čistým rejstříkem měl u sebe tolik dokladů o své spořádanosti. Nicméně jediné, co ve mně zanechalo stopu pochybností, které jsem nikdy nedokázal potlačit, byl onen elegantní a dobře oblečený muž, který ho předhodil rozzuřeným davům a v přepychovém autě zmizel navždy.
Ve vřavě, která po tragedii vypukla, zatímco tělo zavražděného apoštola balzamovali, se členové liberálního vedení shromáždili v jídelně Ústřední kliniky, aby se dohodli na nouzových opatřeních. Nejnaléhavější z nich bylo navštívit bez předchozího ohlášení prezidentský palác a jednat s hlavou státu o nouzovém řešení, které by odvrátilo katastrofu, jež zemi hrozila. Krátce před devátou večer déšť polevil a první zmocněnci se tam probíjeli, jak se dalo, ulicemi, které lidové povstání obrátilo v trosky, a plnými mrtvol, které z balkonů a rovných střech srazily kulky, nazdařbůh vypálené ostřelovači.
V předsálí prezidentovy pracovny našli některé konzervativní funkcionáře a politiky a prezidentovu manželku, doňu Berthu Hernándezovou, provdanou Ospinovou, která se dokonale ovládala. Na sobě ještě měla šaty, ve kterých doprovázela manžela na výstavě v Engativá, a u pasu služební revolver.
Navečer prezident ztratil spojení s nejohroženějšími místy, a za zavřenými dveřmi se s vojáky a ministry snažil vyhodnotit stav v zemi. Návštěva liberálních předáků ho krátce před desátou večer překvapila, a nechtěl je přijmout všechny najednou, ale jen po dvou, ti se však rozhodli, že v tom případě nepůjde dovnitř žádný. Prezident ustoupil, liberálové si to nicméně vyložili jako důvod k malomyslnosti.
Našli ho, jak sedí v čele dlouhého jednacího stolu, v dokonalém obleku a bez nejmenší známky znepokojení. Jediné, co prozrazovalo určité napětí, bylo to, jak kouřil, lačně a bez přestání, a chvílemi zamáčkl cigaretu v polovině a hned si zapálil další. Jeden z návštěvníků mi po letech vylíčil, jak na něho zapůsobil odlesk požárů v platinových vlasech ledově chladného prezidenta. Kam až oko dohlédlo, bylo velkými okny jeho kanceláře vidět dohořívající trosky a nad nimi žhoucí oblohu,
Za to, co o přijetí liberálních předáků víme, vděčíme tomu málu, co o něm řekli sami účastníci, nečetným prořeknutím jedněch a o to početnějším smyšlenkám druhých, a rekonstrukci oněch neblahých dnů, jak ji po kouskách poskládal básník a historik Arturo Alape, jenž mi do značné míry umožnil tyto paměti napsat.

Mezi návštěvníky byli don Luis Cano, ředitel liberálního večerníku El Espectador, Plinio Mendoza Neira, který schůzku vyvolal, a tři z nejaktivnějších mladých liberálních předáků: Carlos Lleras Restrepo, Darío Echandía a Alfonso Araujo. V průběhu debaty přišli nebo odešli ještě další význační liberálové.
Podle jasnozřivých vzpomínek, které jsem po letech vyslechl od Plinia Mendozy Neiry v jeho nedočkavém vyhnanství v Caracasu, nikdo z nich ještě neměl připravený plán. On sám byl jediným svědkem Gaitánova zavraždění, a se svým uměním rozeného vypravěče a zkušeného zpravodaje je teď krok za krokem vylíčil. Prezident ho s obřadnou pozorností vyslechl a pak požádal, aby mu návštěvníci přednesli své návrhy, jak onu obrovskou krizi správně a vlastenecky vyřešit.
Mendoza, který byl mezi přáteli i nepřáteli pověstný tím, že zásadně mluví bez obalu, mu odpověděl, že nejlepší by bylo, aby vláda předala moc ozbrojeným silám, které v tu chvíli mají důvěru národa. V liberální vládě Alfonsa Lópeze Pumareja býval ministrem války, dobře znal armádu zevnitř a byl přesvědčen, že
jedině vojáci mohou zemi vrátit do normálních kolejí. Prezident však s jeho realistickým návrhem nesouhlasil, a nepodpořili ho ani sami liberálové.
Jako další promluvil don Luis Cano, pověstný svou krajní obezřetností. K prezidentovi choval málem otcovské city a omezil se na to, že podpoří jakékoliv rychlé a spravedlivé rozhodnutí, které Ospina s podporou většiny zvolí. Ten ho ujistil, že přijme nezbytné kroky, aby se v zemi obnovil normální život, zásadně však v mezích ústavy. Přitom ukázal okny na peklo, které stravovalo město, a se špatně skrývanou jízlivostí jim připomněl, že to, co se děje, nezpůsobila vláda.
Byl známý svou zdrženlivostí a zdvořilým chováním, na rozdíl od neomaleného Laureana Gómeze a povýšenosti jiných svých stranických kolegů, odborníků na volební humbuk, onoho památného večera však dokázal, že nehodlá být o nic míň zatvrzelý než oni. Debata se tak protáhla až do půlnoci, aniž se na něčem dohodli, a doña Bertha Ospinová do ní chvílemi zasahovala stále hrůznějšími zprávami.
V tu chvíli by už nikdo nedokázal zjistit, kolik je po ulicích mrtvých, kolik odstřelovačů číhá na nepřístupných místech, ani jak početné jsou davy, zdivočelé bolestí, vztekem a alkoholem proslulých značek, ukořistěných v přepychových obchodech. Střed města byl zpustošený a dosud v plamenech, a zničené nebo vypálené byly nejen honosné obchody, ale i soudní palác, ministerstvo vnitra a mnoho dalších historických budov. Sama skutečnost víc a víc nelítostně zahrazovala cestu k rozumné dohodě několika mužů s jedním, na opuštěném ostrově prezidentovy pracovny.
Daría Echandíu, jehož slovo mělo možná největší váhu, bylo slyšet ze všech nejmíň. Utrousil dvě nebo tři jízlivé poznámky na účet prezidenta a pak se znovu uchýlil do svých temnot. Byl zřejmě
jediným možným kandidátem na to, aby Ospinu Péreze v úřadě nahradil, onoho večera však neudělal nic, čím by si to zasloužil nebo tomu zabránil. Prezident, který měl pověst umírněného konzervativce, se tak choval stále míň. Byl to vnuk a synovec dvou prezidentů v jednom století, otec rodiny, inženýr na odpočinku a odjakživa milionář, a zvládal ještě řadu dalších věcí v takové tichosti, až se neprávem tvrdilo, že ve skutečnosti doma i v prezidentském paláci poroučí jeho srdnatá žena. I když - uzavřel se sžíravým sarkasmem - by jemu osobně nijak nevadilo jejich návrh přijmout, docela ho těší řídit vládu z křesla, do kterého zasedl z vůle lidu.
Při vyjednávání mu nepochybně pomáhaly i informace, které liberálové neměli: přesný a úplný přehled o bezpečnostní situaci v zemi. Prezident ho ovšem měl neustále, díky tomu, že několikrát dokonce odešel z pracovny, aby se dozvěděl všechny podrobnosti. Bogotská posádka neměla ani tisíc mužů, a ze všech departementů přicházely více či méně vážné zprávy, všechny však ovládala armáda a zachovávala vládě věrnost. V sousedním departementu Boyacá, známém svou liberální tradicí a krutým chováním konzervativců, guvernér José María Villareal - konzervativec každým coulem - nejen že záhy potlačil místní nepokoje, ale poslal i nejlépe vyzbrojené jednotky, aby ovládly hlavní město. Prezident tudíž nepotřeboval nic jiného, než liberály mezitím zdržovat odměřeností, s jakou mluvil jen málo a pomalu kouřil. Ani jednou se nepodíval na hodinky, zřejmě však si velice dobře spočítal, v kolik hodin do města dorazí čerstvé jednotky s bohatými zkušenostmi z potlačovacích akcí.
Po dlouhé výměně zkusmých návrhů přišel Carlos Lleras Restrepo s tím, na kterém se liberální vedení dohodlo už na Ústřední klinice a který si nechávali v záloze jako krajní řešení: navrhnout prezidentovi, aby ve prospěch politické svornosti a
sociálního smíru pověřil výkonem moci Daría Echandíu. Takový návrh by nepochybně bez výhrad schválili i Eduardo Santos a Alfonso López Pumarejo, bývalí prezidenti, kteří se v politice těšili velké vážnosti, toho dne však nebyli v Kolumbii.
Prezidentova odpověď, vyřčená se stejnou odměřeností, s jakou kouřil, však nebyla taková, jakou očekávali. Nedal si ujít příležitost k tomu, aby dal najevo svou skutečnou povahu, kterou až do té doby málokdo znal. Prohlásil, že pro něho i pro jeho rodinu by bylo nejpříjemnější, kdyby odstoupil, žil v zahraničí ze svého osobního jmění a o politiku se nestaral, znepokojovalo ho však, co by pro zemi znamenalo, kdyby zvolený prezident utekl ze svého úřadu. Nevyhnutelně by vypukla občanská válka; a když Lleras Restrepo začal znovu naléhat, aby odstoupil, dovolil si připomenout svůj závazek bránit ústavu a zákony, který na sebe vzal nejen před svou vlastí, ale i před svým svědomím a před Bohem. Přitom měl údajně pronést i památnou větu, kterou zřejmě nikdy nevyslovil, ale budou mu ji už navždy připisovat: ‚Pro kolumbijskou demokracii má větší cenu mrtvý prezident než ten, který by utekl.´
Žádný ze svědků se nepamatuje, že by ji slyšel z jeho úst, ani od nikoho jiného. Časem ji začali přičítat různým autorům a dokonce se debatovalo o jejích politických kvalitách a dějinné platnosti, nikdy však o její literární vybroušenosti. Od té doby se stala heslem vlády Ospiny Péreze a jedním z pilířů jeho slávy. Tvrdilo se dokonce, že ji vymysleli různí konzervativní novináři, a nejspíš ze všech dobře známý spisovatel, politik a tehdejší ministr dolů a ropného průmyslu Joaquín Estrada Monsalve, jenž v prezidentském paláci tehdy skutečně byl, ne však v jednací síni. Takže vstoupila do dějin s tím, že ji pronesl ten, kdo ji pronést měl, ve zpustošeném městě, kde začínal vychládat popel, a v zemi, která už

nikdy neměla být stejná jako předtím.
Konec konců, prezidentova skutečná zásluha nespočívala
v tom, že by vymýšlel historické věty, ale že krmil liberály utišujícími karamelkami, dokud po půlnoci nedorazily čerstvé oddíly, které měly potlačit vzbouření lůzy a nastolit konzervativní mír. Teprve potom, 10. dubna v osm hodin ráno, probudil Daría Echandíu jedenácti zařinčeními telefonu, které mu připadaly jako noční můra, a jmenoval ho ministrem vnitra ve společné vládě obou hlavních stran. Laureano Gómez, kterého takové řešení znechutilo a obával se o svou osobní bezpečnost, odcestoval i s rodinou do New Yorku, dokud se nevytvoří podmínky pro jeho celoživotní touhu stát se prezidentem.
Všechny sny o zásadních sociálních změnách, za které zemřel Gaitán, se mezi dýmajícími troskami města nenávratně rozplynuly. Mrtvých na ulicích Bogoty a obětí oficiálních represí v dalších letech bylo zřejmě víc než milion, spolu s bídou a vyhnanstvím tolika dalších, dávno předtím, než si liberální předáci ve vysokých vládních funkcích začali uvědomovat, jaké riziko na sebe vzali: že vstoupí do dějin jako spoluviníci.
Mezi mnoha svědky onoho památného dne v Bogotě byli dva, kteří se navzájem neznali, a kteří mnoho let nato měli patřit k mým nejlepším přátelům. Jedním z nich byl Luis Cardoza y Aragón, guatemalský básník a politický i literární esejista, jenž se Panamerické konference zúčastnil jako ministr zahraničí své země a vedoucí její delegace. Druhým byl Fidel Castro. Oba dva navíc v určitém okamžiku nařkli, že v oněch nepokojích měli prsty.
Konkrétně o Cardozovi y Aragónovi se tvrdilo, že byl jedním z jejich podněcovatelů, zaštítěn svými pověřovacími listinami zvláštního pověřence guatemalské pokrokové vlády Jacoba Arbenze. Je nutné chápat, že Cardoza y Aragón byl delegátem historické vlády své země a velkým básníkem španělského jazyka, jenž by se k žádnému pošetilému dobrodružství nikdy nepropůjčil. Nejbolestnější vzpomínkou v jeho krásné knize pamětí bylo
obvinění vůči Enriquemu Santosovi Montejovi, Kalibánovi, který ho ve svém oblíbeném sloupku v El Tiempu, ‚Tanec hodin´, nařkl, že ho k nám oficiálně vyslali, aby zavraždil generála George Marshalla. Mnoho delegátů konference požadovalo, aby deník ono nepříčetné tvrzení opravil, ale nebylo to možné. El Siglo, oficiální orgán vládnoucích konzervativců, vyhlásil do celého světa, že Cardoza y Aragón celé to srocení podnítil.
Seznámil jsem se s ním a s jeho manželkou Lyou Kostakowskou až mnoho let nato v Ciudad de México, v jejich domě v Coyoacánu, posvěceném jeho vzpomínkami a navíc vyzdobeném původními díly velkých malířů jeho doby. Spolu s dalšími přáteli jsme se tam vždycky v neděli večer scházeli k důvěrným besedám, o to významnějším, že o nic takového neusilovaly. Jak sám prohlašoval, zůstal naživu jen šťastnou náhodou: poprvé, když auto, ve kterém jel, sotva několik hodin po atentátu ostřelovači zasypali kulkami, a pak několik dnů nato, už po porážce povstání, když nějaký opilec, jenž mu na ulici vkročil do cesty, mu z revolveru vypálil do obličeje, ten se mu však dvakrát zasekl. Ve svých debatách jsme se k 9. dubnu vraceli znovu a znovu, a vztek se v nich mísil s tesknými vzpomínkami na zašlá léta.
Fidel Castro se rovněž stal cílem nejrůznějších nesmyslných obvinění, v důsledku některých akcí, do nichž se jako studentský předák zapojil. Onoho černého večera, po hrůzném dnu mezi rozběsněnými davy, skončil na Páté správě Národní policie, ve snaze nějak přispět k tomu, aby vraždění v ulicích skončilo. Člověk ho musí znát, aby si dokázal představit, jak si zřejmě zoufal v povstalecké pevnosti, kde se zdálo nemožné prosadit nějaký společný názor.
Hovořil s veliteli posádky a s dalšími vzbouřenými důstojníky, a neúspěšně se je snažil přesvědčit, že žádné vojsko, které zůstává v kasárnách, nemá šanci. Vyzýval je, aby své muže vyvedli do ulic,
do boje za udržení pořádku a spravedlivější společenský řád. Dokládal jim to nejrůznějšími obdobnými případy z minulosti, ale neposlechli ho, zatímco vládní oddíly a tanky už pevnost zasypávaly střelbou. Nakonec se rozhodl sdílet osud s ostatními.
Pozdě v noci dorazil na Pátou správu Plinio Mendoza Neira, kterému výkonný výbor liberální strany uložil dosáhnout, aby se bez boje vzdali nejen vzbouření důstojníci a policisté, ale i množství zmatených liberálů, kteří čekali na pokyny, co mají dělat. Během dlouhých hodin, než dospěli k dohodě, Mendozovi Neirovi utkvěl v paměti onen kubánský student, tělnatý a výmluvný, jenž několikrát zasáhl do rozepří mezi liberálními předáky a vzbouřenými důstojníky s bystrostí, která je všecky překonávala. Až po letech zjistil, kdo to vlastně byl, poněvadž si ho v Caracasu náhodně všiml na jednom snímku z oné hrůzné noci; v té době Fidel Castro už byl v pohoří Sierra Maestra.
Seznámil jsem se s ním jedenáct let nato, když jsem se jako reportér zúčastnil jeho slavnostního vstupu do Havany, a časem mezi námi vzniklo osobní přátelství, které pak po léta odolávalo nespočetným nesnázím. Za našich dlouhých rozhovorů o všech božích i lidských záležitostech jsme se k 9. dubnu vraceli znovu a znovu, a Fidel Castro na něj nepřestával vzpomínat jako na jeden ze zážitků, které rozhodujícím způsobem ovlivnily jeho další vývoj. Především na onen večer na Páté správě, kdy si uvědomil, že většina povstalců, kteří přicházeli a odcházeli, jen maří čas drancováním, místo aby svým počínáním přispěli k co nejrychlejšímu politickému řešení.
Zatímco oni dva přátelé byli svědky událostí, jež rozdělily celé dějiny Kolumbie na dvě poloviny, můj bratr a já jsme přežívali potmě u strýce Juanita, spolu s ostatními utečenci. Za celou dobu mi ani jednou nenapadlo, že jsem začínající spisovatel a jednoho dne že se pokusím zpaměti rekonstruovat svědectví o krutých dnech, které jsme prožívali. V tu chvíli jsem si připouštěl jen ty
nejobyčejnější starosti: oznámit rodině, že jsme naživu - aspoň prozatím ano - a přitom zjistit, co je s našimi rodiči a sourozenci, obzvlášť s Margot a s Aidou, dvěma nejstaršími, které bydlely na školních internátech ve vzdálených městech.
Náš útulek u strýce Juanita byl úžasný. První dny byly těžké, poněvadž neustále bylo slyšet střelbu a neměli jsme žádné spolehlivé zprávy. Postupně jsme však zjišťovali, jak to vypadá v okolních obchodech, a podařilo se nám nakoupit něco k jídlu. Ulice obsadily úderné oddíly, které měly jednoznačný rozkaz střílet. Nepolepšitelný José Palencia se přestrojil do vojenského a neomezeně se potuloval po městě v klobouku pralesního zvěda a s kamašemi, které objevil v truhle s odloženými svršky, a zázrakem unikl i první hlídce, která ho odhalila.

Soukromé vysílačky, umlčené před půlnocí, se octly pod kontrolou vojáků. Telegrafy i nečetné a primitivní telefony si zabraly síly veřejného pořádku, a žádné jiné prostředky komunikace nebyly. Na podání telegramu se na přeplněných úřadech stály nekonečné fronty, rozhlasové stanice však zavedly novou službu a vysílaly do éteru vzkazy těm, kteří měli to štěstí a zachytili je. Ta se nám zdála nejjednodušší a nejspolehlivější, a bez přemrštěných nadějí jsme se jí svěřili také.

Po třech dnech, které jsme strávili mezi čtyřmi stěnami, jsme spolu s bratrem zase vyšli na ulici. Byla to děsivá podívaná. Domy byly v troskách a obloha byla zasmušilá a kalná dík neustálému dešti, který sice ztlumil požáry, o to pomaleji se však město vzpamatovávalo. Kvůli hnízdům ostřelovačů na rovných střechách ve středu města byla řada ulic uzavřených, a museli jsme dělat nesmyslné okliky na příkaz hlídek vyzbrojených jako do světové války. Puch smrti v ulicích byl nesnesitelný. Vojenské nákladďáky ještě nestačily odvozit z chodníků hromady mrtvol, a vojáci museli čelit zoufalým hloučkům, které hledaly své nejbližší.

V rozvalinách někdejší obchodní čtvrti byl morový puch tak nedýchatelný, že se mnoho rodin muselo hledání vzdát. Na jedné z velikých pyramid mrtvol si každý musel všimnout nebožtíka, který byl bez kalhot a bos, ale v bezvadném žaketu. I po třech dnech z popela ještě pořád vycházel puch opuštěných těl, která hnila v troskách nebo se kupila na chodnících.

Ve chvíli, kdy jsme to nejméně čekali, nás oba přimrazilo na místě nezaměnitelné cvaknutí závěru pušky za našimi zády, a rázný povel:

"Ruce vzhůru!"

Bez rozmýšlení jsem je zvedl, zkamenělý hrůzou, až mne zase vzkřísil řehot našeho přítele Ángela Casija, kterého jako záložníka první třídy armáda povolala do služby. Díky němu se nám utečencům v domě strýce Juanita po celodenním čekání před budovou Kolumbijského rozhlasu podařilo vyslat do éteru zprávu. Můj otec ji slyšel v Sucre mezi nesčetnými vzkazy, které celé dva týdny ve dne v noci předčítali. Můj bratr a já, sami nevyléčitelně postižení rodinnou posedlostí věčně si něco domýšlet, jsme se ovšem obávali, že by si matka mohla tu zprávu vyložit jako projev útrpnosti přátel, zatímco ji připravovali na nejhorší. Příliš jsme se nezmýlili: matce se už od první noci zdálo, že oba její nejstarší synové během těch nepokojů utonuli v moři krve. Ona noční můra musela být tak přesvědčivá, že když se jinými cestami dozvěděla pravdu, rozhodla, že žádný z nás už se do Bogoty nevrátí, i kdybychom měli zůstat doma a umřít hlady. Muselo to být jednoznačné rozhodnutí, poněvadž ve svém prvním telegramu nám rodiče nařídili jen to, abychom co nejdřív přijeli do Sucre a dohodli se s nimi, co dál.

Během onoho napjatého čekání mi několik spolužáků vylíčilo v těch nejskvělejších barvách možnost pokračovat ve studiu v Cartageně de Indias; byli přesvědčení, že Bogota sice povstane
z trosek, ale její obyvatelé se nikdy nevzpamatují z děsu a hrůzy hromadného vraždění. Stoletá univerzita v Cartageně byla stejně proslulá jako její historické památky, a její právnická fakulta měla lidský rozměr, takže mé špatné známky z Národní univerzity by brali jako dobré.

Nechtěl jsem tu myšlenku zavrhnout dřív, než si ji nechám důkladně projít hlavou, ani se o ní zmiňovat rodičům, dokud si to sám neověřím. Oznámil jsem jim pouze, že do Sucre poletím letadlem přes Cartagenu, poněvadž cesta po řece Magdaleně mohla teď za války znamenat sebevraždu, kdežto Luis Enrique jim oznámil, že pojede hledat práci do Barranquilly, jakmile si vypořádá účty se svými zaměstnavateli v Bogotě.

V každém případě jsem už věděl, že advokát se ze mne nikdy nestane, ani v Bogotě ani nikde jinde. Chtěl jsem jen vůči rodičům získat trochu víc času, a Cartagena mohla být dobrá technická zastávka, abych si mohl všecko promyslet. Ani ve snu by mi nenapadlo, že ony střízlivé počty mne dovedou k tomu, abych se rozhodl se srdcem na dlani, že právě tam chci žít dál.

Obstarat v té době pět míst v témž letadle do kteréhokoliv místa na pobřeží bylo i nad síly mého bratra. Poté, co odstál nekonečné a nebezpečné fronty a celý den pobíhal po nouzovém letišti z jednoho místa na druhé, sehnal pět míst ve třech různých letadlech, v neuvěřitelných hodinách a uprostřed střelby a neviditelných výbuchů. Bratrovi a mně nakonec potvrdili dvě sedadla v témž letadle do Barranquilly, v poslední chvíli jsme však odletěli každý jinou linkou. Řídký déšť a mlha, které v Bogotě trvaly už od minulého pátku, zapáchaly střelným prachem a hnijícími těly. Po cestě z domu na letiště nás zastavili na dvou strážních stanovištích za sebou; vojáci sami byli ovšem na smrt vyděšení. Na druhém stanovišti se vrhli k zemi a nás strhli také, poněvadž se ozval výbuch a po něm střelba z těžkých zbraní; pak se ukázalo, že to jen někde utíkal plyn. My cestující jsme to pochopili, když nám jeden z vojáků řekl, že už jsou úplně vyřízení, poněvadž tam jsou na stráži už třetí den bez vystřídání, ale i bez munice, poněvadž ve městě došla. Od chvíle, kdy nás zastavili, jsme se sotva odvážili promluvit, a jejich zděšenost nám dodala úplně. Poté, co si formálně ověřili naši totožnost a záměry, nás nicméně potěšili oznámením, že tam máme už bez dalších kontrol čekat, až nás odvedou na palubu. Během toho čekání jsem stačil vykouřit dvě cigarety ze tří, které mi někdo ze soucitu dal, a jednu jsem si schoval na hrůzy cesty.

Telefony tam neměli, a tak odlety i jiné změny ohlašovaly na kontrolních stanovištích vojenské spojky na motocyklech. V osm hodin ráno vyzvali skupinu cestujících, aby okamžitě nastoupili do letadla do Barranquilly, ovšem do jiného než to moje. Dodatečně jsem se dozvěděl, že zbývající tři z naší skupiny nastoupili spolu s mým bratrem na jiném stanovišti. Ono osamělé čekání byla koňská léčba na můj vrozený strach z létání; když jsme pak totiž nastupovali do letadla my, byla obloha zatažená a hlasitě hřmělo. Navíc schůdky od našeho letadla si odvezli k jinému, takže mi dva vojáci museli pomáhat nahoru po zednickém žebříku. Na témž letišti a v tutéž hodinu, jak mi po letech vyprávěl on sám, nastoupil Fidel Castro do jiného letadla, které odlétalo do Havany s nákladem býků určených na zápasy.

Naštěstí nebo naneštěstí naše DC-3 bylo cítit čerstvým nátěrem a mazadly, nemělo vlastní světlo pro každého cestujícího ani větrání, které by se z naší kabiny dalo ovládat. Bylo zařízené pro přepravu vojska, a místo oddělených sedadel v řadách po třech jako při turistických letech tam byly dvě podélné lavice z obyčejných prken, důkladně

zapuštěné do podlahy. Mé jediné zavazadlo byl plátěný kufřík s dvěma či třemi sadami špinavého prádla, knihami veršů a výstřižky z literárních příloh, které se
mému bratru Luisovi Enriquemu podařilo zachránit. My cestující jsme seděli ve dvou řadách proti sobě, od velitelské kabiny až po ocas. Místo bezpečnostních pásů tam byla dvě sisalová lana na uvazování lodí, vlastně jako dva dlouhé bezpečnostní pásy, společné pro celou řadu. Nejtěžší pro mne bylo, že sotva jsem si zapálil jedinou cigaretu, kterou jsem si šetřil, abych let přežil, pilot v kombinéze nám z kabiny oznámil, že se na palubě nesmí kouřit, poněvadž nádrže s benzinem jsou pod prkennou podlahou přímo pod námi. Ony tři hodiny letu byly nekonečné.
Když jsme dorazili do Barranquilly, právě přestalo pršet tak, jako tam lije jedině v dubnu, kdy proud podemílá domy a vláčí je po ulicích, a osamělí nemocní se topí ve svých postelích. Na letišti, kde po průtrži vládl naprostý zmatek, jsem musel počkat, až úplně přestane pršet, a jen stěží se mi podařilo zjistit, že letadlo s mým bratrem a jeho dvěma společníky přistálo včas, všichni tři že však budovu spěšně opustili ještě před prvním bleskem prvního lijáku.
Trvalo mi další tři hodiny, než jsem se dostal do cestovní kanceláře, a zmeškal jsem poslední autobus, který kvůli blížící se bouřce odjel do Cartageny dřív, než měl. Nedělal jsem si starosti, poněvadž jsem si pomyslel, že tím odjel můj bratr, ale zalekl jsem se při představě, že bych měl bez peněz strávit noc v Barranquille. Nakonec jsem díky Josému Palenciovi našel nouzové útočiště u krásných sester Ilse a Lily Albarracínových, a tři dny nato jsem se vydal na cestu do Cartageny rozhrkaným nákladákem Poštovní služby. Můj bratr Luis Enrique zůstal v Barranquille s tím, že tam má dostat zaměstnání. Zůstalo mi jen osm pesos, ale José Palencia mi slíbil, že mi večerním autobusem ještě nějaké peníze přiveze. Nikde nebylo volné místo, ani k stání, řidič však přistoupil na to, že vezme na střechu tři cestující, usazené na svých rancích a zavazadlech, a za čtvrtinu obvyklé ceny. V oné svérázné situaci a v palčivém slunci jsem si nejspíš uvědomil, že onoho 9. dubna 1948 začalo v Kolumbii dvacáté století.

6

Po strastiplné cestě po silnici, vhodné leda pro koně, nákladák Poštovní služby vypustil duši tam, kde si zasloužil: uvázl v mangrovovém porostu páchnoucím shnilými rybami, půl míle od Cartageny de Indias. ‚Ten, kdo cestuje nákladákem, neví, kde umře,´ připomněl jsem si, co říkával dědeček. Cestující, zmoření šesti hodinami pod rozpáleným sluncem a pachem močálu, ani nepočkali, až spustí schůdky, aby vystoupili, ale kvapně sházeli dolů klece se slepicemi, rance banánů a všechno ostatní, co vezli prodat nebo podříznout a co jim na střeše nákladáku posloužilo, aby si měli nač sednout. Šofér seskočil ze svého sedadla a uštěpačně vykřikl:
"Naše Hrdinská!"
Oním čestným označením se totiž Cartagena de Indias honosí díky své někdejší slávě, a někde tady musela být, ale neviděl jsem ji, poněvadž v černém soukenném obleku, který jsem už od 9. dubna měl na sobě, jsem sotva mohl dýchat. Zbývající dva z mého šatníku potkal stejný osud jako psací stroj v zastavárně, mravopočestné vysvětlení pro mé rodiče ovšem říkalo, že stroj i další osobní zbytečnosti spolu se šatstvem vzaly za své při řádění požáru. Neomalený šofér, který se mi po cestě posmíval, že vypadám jako bandita, teď div nepraskl blahem, když jsem se znovu a znovu otáčel kolem dokola, ale nemohl jsem město najít.
"Máš ji za prdelí!" křikl na mne, aby to všichni slyšeli. "A dávej si pozor, poněvadž pitomcům tam dávají vyznamenání."
Cartagena de Indias opravdu byla za mými zády, už celých čtyři sta let, jen těžko jsem si ji však dokázal představit půl míle mangrovového houští odtud, ukrytou za pověstnou hradbou, která ji v jejích slavných letech chránila proti pohanům a pirátům a která teď úplně zmizela pod spletí spadaných větví a dlouhými pletenci
žlutých zvonků. Připojil jsem se tedy k hlučnému houfu cestujících a táhl jsem kufr po zarostlé pěšině, poseté živými kraby, jejichž krunýře nám praskaly pod podrážkami jako žabky. Nemohl jsem si přitom nevzpomenout na rohož, kterou mi při první cestě moji přátelé hodili do řeky Magdaleny, a na pohřební kufr, který jsem během svých prvních let v lyceu se slzami vzteku vláčel přes polovinu země a nakonec jsem ho na počest úspěšné maturity hodil do jedné propasti v Andách. Vždycky se mi zdálo, že v každé z těch nezasloužených přítěží byl kus cizího osudu, a všechny ty roky, které už jsem na světě, mi to nestačily vyvrátit.
Sotva jsme v navečerním oparu začali nejasně zahlédat kupole některých kostelů a klášterů, vyrazila proti nám záplava netopýrů, kteří letěli ve výši našich hlav, a jenom dík své opatrnosti nikoho z nás neporazili. Jejich křídla zněla jako hromobití, a nechávali za sebou vražedný puch. Natolik mne to vyděsilo, že jsem upustil kufr, schoulil jsem se na zemi a rukama jsem si zakrýval hlavu, až na mne jakási starší žena, která šla vedle, křikla:
"Modli se Přenádhernou!"
Měla na mysli tajnou modlitbu, která měla odpudit útoky ďábla; církev ji zavrhovala, ale velcí nevěrci ji schvalovali, když už nevystačili s kletbami. Žena si uvědomila, že ji zřejmě neumím, a uchopila můj kufr za druhý řemen, aby mi ho pomohla nést.
"Modli se spolu se mnou," řekla. "Ale co je důležité: musíš do toho dát srdce."
Takže mi Přenádhernou předříkávala verš po verši a já jsem je po ní hlasitě opakoval se zbožností, jakou jsem od té doby už nikdy nepocítil. I když dnes tomu stěží dokážu uvěřit, houf netopýrů zmizel z oblohy, ještě než jsme s modlením skončili, a bylo slyšet jenom nezměrný rachot vln, které se rozbíjely o útesy.
Pak už jsme dorazili k veliké bráně Orloje. Kdysi tam sto let stával zvedací most, jenž spojoval staré město se čtvrtí Getsemaní a
s přelidněnými osadami chudiny mezi mangrovy, od deváté večer až do úsvitu však býval zvednutý, a město zůstalo odříznuté nejen od ostatního světa, ale i od dějin. Říkalo se, že španělští osadníci ho postavili ze strachu, že se k nim nuzáci z předměstí o půlnoci vplíží a podřežou je ve spánku. Něco z jeho božského kouzla muselo ovšem městu zůstat, poněvadž mi stačilo udělat jediný krok v ohrazené části a ve slézově fialovém světle o šesté odpoledne jsem je uviděl v celé jeho slávě, a nedokázal jsem potlačit pocit, že jsem se znovu narodil.

Nebylo vůbec divu. Když jsem na počátku toho týdne odjížděl z Bogoty, čvachtal jsem se v bažině krve a bláta, kde mezi dýmajícími troskami ještě ležely hromady opuštěných mrtvol, ke kterým se nikdo nehlásil. V Cartageně se svět naráz úplně změnil. Nebylo tu stopy po válce, která pustošila zemi, a jen stěží jsem dokázal uvěřit, že ona samota bez bolesti, moře, které se ani na okamžik nezastavilo, a ona nezměrná úleva, že jsem konečně na místě, na mne čekaly sotva za týden v jednom a tomtéž životě.
Od chvíle, kdy jsem se narodil, jsem o ní už tolikrát slyšel, že jsem okamžitě poznal náměstíčko, kde stávaly kočáry s koňmi a nákladní dvoukolky tažené osly, a vzadu za nimi podloubí, kde se hemžilo nejvíc lidí a vládla tam největší vřava. I když to oficiální mínění nepřiznávalo, právě tam bylo už od počátku nejvlastnější srdce celého města. V koloniálním období se mu říkalo podloubí Kupců; tady drželi v ruce neviditelné nitky obchodu s otroky a tady se rodil vzdor proti španělské nadvládě. Později se mu říkalo podloubí Písařů, díky mlčenlivým krasopiscům v soukenných vestách a s klotovými rukávy, kteří spisovali zamilovaná psaní a nejrůznější doklady chuďasům, kteří neuměli číst a psát. Celá řada z nich přitom potajmu obchodovala s knihami z druhé ruky, obzvlášť s těmi, které svatá inkvizice zakazovala, a podle všeho to byli právě oni, kdo podněcovali spiknutí kreolských osadníků proti Španělům. Na počátku dvacátého století si tam spisováním zamilovaných dopisů ulevoval ve svém básnickém rozletu i můj otec. Neuspěl ovšem v jednom ani v druhém, poněvadž někteří prohnaní nebo opravdu nemajetní zákazníci po něm nejen chtěli, aby jim dopis napsal z čiré lásky k bližnímu, ale navíc i pět reálů na známku.
Teď se mu už kolik let říkalo podloubí Cukroví, se zteřelou pytlovinou a s žebráky, kteří chodili dojídat zbytky z trhu, a se zlověstným křikem indiánů, kteří si dávali draze zaplatit za to, že zákazníkovi neprozradí den a hodinu, kdy umře. Goelety z karibského pobřeží zastavovaly v místním přístavu, aby si posádky nakoupily cukroví, jehož jména vymyslely samy tetky, které je připravovaly, a jak je vychvalovaly, ještě je zrýmovaly: ‚Medové pračičky pro všecky opičky, sněhové hubinky pro vaše maminky, krémovou sušenku pro každou Boženku, a kuličky z kokosu, to si dáte do nosu.´ V dobrém i ve zlém totiž podloubí zůstávalo životně důležitým bodem města, kde se veřejně probíraly státní záležitosti, a jediným místem na světě, kde prodavačky smaženek věděly, kdo bude příštím guvernérem, ještě než to v Bogotě prezidentovi republiky vůbec napadlo.
Ona zmatená vřava mne okamžitě uchvátila, takže jsem se s námahou protlačil davem, který se tu o šesté odpoledne shromáždil, a kufr jsem táhl za sebou. Z plošiny, kde seděli čističi bot, se na mne upřeně zahleděl otrhaný stařec, který byl jen kost a kůže, a s tak ledovýma dravčíma očima, až jsem zůstal na místě stát. Jakmile zjistil, že jsem si ho všiml, nabídl se mi, že mi ponese kufr. Poděkoval jsem mu, on mi však upřesnil ve své mateřštině:
"Dostanu třicet centíků."
Vyloučeno. Třicet centavos za to, že mi ponese kufr, by pořádně ukrojilo z jediných čtyř pesos, které mi zbývaly, než mi příští týden od rodičů přibudou další.
"Za tolik stojí ten kufr i se vším, co v něm je," řekl jsem mu. Navíc do penzionu, kde už teď nejspíš byla celá parta z Bogoty, to nebylo daleko. Stařec se smířil se třemi centíky, pověsil si kolem krku sandály, které měl na nohou, hodil si kufr na rameno se silou, jaké bych se na jeho staré kosti nenadál, a bos utíkal jako atlet strmou uličkou mezi koloniálními domy, oprýskanými za dlouhá staletí, kdy se o ně nikdo nestaral. Ve svých jednadvaceti letech jsem měl srdce až v hrdle, jak jsem se snažil neztratit z dohledu onoho olympijského stařešinu, kterému už nemohlo zbývat mnoho hodin života. Po pěti blocích vešel do velkých vrat hotelu a po dvou se pustil po schodech nahoru. Nebyl ani trochu udýchaný, když postavil kufr na podlahu a nastavil mi dlaň:
"Třicet centíků."
Připomněl jsem, že jsem mu už zaplatil, on však umíněně stál na svém: ve třech centavos od podloubí až sem nebylo schodiště. Majitelka hotelu, která nás přišla uvítat, mu dala za pravdu: schodiště se platí zvlášť. A vyslovila předpověď, která mi zůstala na celý život:
"Sám uvidíš, že v Cartageně je všecko jinak."
Navíc mne uvítala špatnou zprávou, že nikdo z mých kolegů z penzionu v Bogotě ještě nedorazil, i když jsme měli potvrzené rezervace pro čtyři, počítaje i se mnou. Byli jsme spolu domluvení, že se tady v hotelu sejdeme toho dne před šestou odpoledne. Jelikož jsem místo pravidelnou linkou jel oním děsivým vozidlem Poštovní služby, měl jsem tři hodiny zpoždění, ještě pořád jsem však byl dochvilnější než všichni ostatní; jenže se svými čtyřmi pesos bez třiatřiceti centavos jsem nemohl nic dělat. Majitelka hotelu byla totiž okouzlující matinka, otrocky se však přidržovala svých vlastních pravidel, jak jsem si měl ověřit během dlouhých dvou měsíců, kdy jsem v jejím hotelu bydlel. Takže mne odmítla
ubytovat, pokud jí nezaplatím za první měsíc předem: osmnáct pesos za tři jídla denně v pokoji pro šest osob.
Příspěvek od rodičů jsem nečekal dřív než za týden, takže můj kufr musel zůstat na odpočívadle, dokud nedorazí přátelé, kteří by mi pomohli. Musel jsem počkat, až se objeví; posadil jsem se tedy na arcibiskupskou pohovku s velkými barevnými květy, která mi po celém dnu v horoucí slunci na tom nešťastném nákladňáku připadala jako dar z nebes. Po pravdě si v těch dnech nikdo nebyl jist vůbec ničím. Domluvit se, že se tu sejdeme v přesný den a hodinu, dokazovalo náš nedostatek smyslu pro skutečnost, poněvadž jsme se neodvažovali přiznat ani sami sobě, že v polovině země vládne krvavá válka, která v provinciích skrytě zuřila už několik let a před týdnem otevřeně a vražedně propukla i ve městech.
Osm hodin nato jsem ještě pořád trčel v hotelu v Cartageně a nechápal jsem, co se Josému Palenciovi a jeho přátelům mohlo stát. Po další hodině čekání beze zpráv jsem se vydal do opuštěných ulic a bezcílně jsem po nich bloumal. V dubnu se smráká brzy. Veřejné osvětlení už rozsvítili, bylo však tak chabé, že si je člověk mohl splést s hvězdami mezi stromy. Stačilo mi čtvrt hodiny náhodně obcházet dlážděnými zákoutími v koloniální čtvrti, abych ke své krajní úlevě zjistil, že ono mimořádné město nemá nic společného s konzervovanou zkamenělinou, kterou nám líčili ve škole.
Na ulicích nebylo ani živáčka. Zástupy, které se sem za svítání nahrnuly z předměstí, ať už do práce nebo něco

prodávat, se v pět hodin odpoledne houfně vracely do svých čtvrtí, a obyvatelé ohrazené části města se zavírali ve svých domech a večeřeli, a pak až do půlnoci hráli domino. Mít vlastní auto ještě nebylo zvykem, a těch pár, která tu jezdila, zůstávala za hradbami. Dokonce i nejškrobenější hodnostáři stále jezdili na náměstí Kočárů podomácku postavenými autobusy, a odtud se prodírali do svých kanceláří nebo cestou přeskakovali krámky s nejrůznějšími cetkami, rozložené na chodníku. Jeden z nejpovýšenějších guvernérů oněch
tragických let se chvástal, že ze své čtvrti pro vybranou smetánku nadále jezdí na náměstí Kočárů stejnými autobusy, ve kterých jezdíval do školy.
Auta tu ostatně ani být nemohla, poněvadž ta se pohybovala proti směru dějinné skutečnosti: do úzkých a křivých uliček města, kde se po večerech rozléhal dusot neokovaných kopyt neduživých koní, se prostě nevešla. Za velkých veder, kdy všichni otvírali balkony, aby dovnitř pronikl svěží vzduch z parků, se přeludně rozléhaly útržky nejdůvěrnějších rozhovorů. Klímající stařici slyšeli z kamenných ulic kradmé kroky a zaposlouchali se, aniž otevřeli oči, až poznali, kdo to je, a zklamaně prohlásili: ‚To jenom José Antonio jde k Chabele.´ Jediné, co doopravdy vzrušovalo ty, kteří ještě nešli spát, byly suché zvuky kostek na stolech s dominem, které se rozléhaly po celé ohrazené čtvrti.
Pro mne to byl pamětihodný večer. Sotva že jsem ve skutečnosti dokázal rozpoznat strnulé smyšlenky z knih, které život už dávno vyvrátil. Dojalo mne až k slzám, že opravdu vidím na vlastní oči starobylé paláce markýzů, celé opryskané a s žebráky, kteří spali v průjezdech. Spatřil jsem katedrálu beze zvonů, které si odvezl pirát Francis Drake, aby z nich nadělal děla. Těch pár, které při jeho útoku vyvázly, pak biskupovi zaklínači odsoudili na hranici za jejich zlovolné vyzvánění, kterým chtěly přivolat ďábla, a pak ho z nich vymítali. Viděl jsem zvadlé stromy a sochy významných osobností, které jako by ani nebyly vytesané z pomíjivého mramoru, ale zemřely stažené z kůže. V Cartageně totiž neodolávaly zhoubnému zubu času, ale právě naopak: tady čas odolával pro věci, které zůstávaly stejně staré jako kdysi, zatímco staletí přibývalo. Tak se mi hned téhož večera, kdy jsem přijel, město na každém kroku zjevovalo se svým vlastním životem, ne jako sádrokartonová zkamenělina historiků, nýbrž město z masa a kostí, jež nežilo ze své válečné slávy, ale z důstojnosti svých trosek.
S onou novou silou jsem se vrátil do penzionu ve chvíli, kdy
hodiny na věži Orloje odbily desátou. Rozespalý portýr mi sdělil, že nikdo z mých přátel ještě nepřijel, ale můj kufr že je v bezpečí v hotelové úschovně. Teprve v tu chvíli jsem si uvědomil, že od ubohé snídaně v Barranquille jsem nejedl ani nepil. Nohy se mi podlamovaly hladem, býval bych se však spokojil s tím, kdyby si majitelka ode mne vzala kufr do zástavy a nechala mne v hotelu tu jedinou noc přespat, třeba i na pohovce v hale. Portýr se vysmál mé prostoduchosti.
"Nebuď blbej," řekl mi neomaleným karibským nářečím. "Když má někdo takovou fůru prachů jako naše milostpaní, chodí spát v sedm večer a ráno vstává v jedenáct."
Jeho tvrzení se mi zdálo tak pádné, že jsem se posadil na lavičku v Bolívarově parku, na protější straně ulice, s tím, že tam počkám, až se objeví moji přátelé, a nebudu nikoho obtěžovat. Zvadlé stromy bylo ve světle z ulice sotva vidět, poněvadž lucerny v parku rozsvěceli jen v neděli a ve svátek. Na mramorových lavičkách byly stopy po nápisech, které už kolikrát smazali a neodbytní básníci je tam napsali znovu. V Paláci inkvizice, za jeho vícekrálovským průčelím vytesaným z neohlazeného kamene a velkými vraty primaské baziliky, se ozýval bezútěšný nářek nějakého nemocného ptáka, který ani nemohl být z tohoto světa. V tu chvíli mne přepadla chuť kouřit a zároveň i chuť číst, dvě neřesti, které se mi v mládí pletly dohromady, tak byly dotěrné a usilovné. Kontrapunkt, román Aldouse Huxleyho, který mi v letadle fyzický strach nedovolil číst dál, odpočíval zamčený v mém kufru. S podivným pocitem úlevy a děsu jsem si tedy zapálil poslední cigaretu, a v polovině jsem ji uhasil, aby mi zůstala v záloze na noc, po které nemělo přijít ráno.
Odhodlal jsem se už, že přespím na lavičce, kde jsem seděl, když se mi náhle zazdálo, že se v nejhustších stínech stromů něco skrývá. Byla to jezdecká socha Simóna Bolívara. Nikoho menšího:
generála Simóna Josého Antonia de la Santísima Trinidad Bolívara y Palaciose, mého hrdiny ode dne, kdy mi to dědeček přikázal, v jeho zářivé slavnostní uniformě a s hlavou římského císaře, pokálenou vlaštovkami.
I nadále to pro mne zůstávala nezapomenutelná osobnost, přes jeho nenapravitelné nerozvážnosti, nebo snad kvůli nim. Konec konců se sotva daly srovnávat s těmi, s nimiž můj dědeček dosáhl hodnosti plukovníka a tolikrát riskoval svůj život ve válkách, které liberálové vedli právě proti Konzervativní straně, kterou Bolívar založil a podporoval. V takových mlhovinách jsem se vznášel, když mne vrátil na zem rázný hlas za mými zády:
"Ruce vzhůru!"
Ulehčeně jsem je zdvihl s jistotou, že to konečně jsou moji přátelé, a spatřil jsem před sebou dva policisty, chrapounské a málem otrhané, kteří na mne mířili svými novými puškami. Chtěli vědět, proč jsem porušil zákaz vycházení, který začal platit už přede dvěma hodinami. Neměl jsem ani tušení, že ho předchozí neděli vyhlásili, jak mi ti dva teď sdělili, a neslyšel jsem zvuk trubek a zvonů ani žádné jiné znamení, z kterého bych pochopil, proč na ulicích nikdo není. Když policisté spatřili mé doklady a já jsem jim vysvětloval, co tam dělám, zachovali se spíš líně než chápavě, poněvadž mi je vrátili, aniž by se do nich podívali. Zeptali se mne, kolik u sebe mám peněz, a já jsem jim řekl, že ani čtyři pesos. Pak si mi ráznější z těch dvou řekl o cigaretu, a já jsem mu ukázal zhasnutý nedopalek, který jsem hodlal dokouřit před spaním. Sebral mi ho a dokouřil, až si málem připálil nehty. Po chvíli mne uchopili za paži a vedli mne po ulici, spíš z touhy po cigaretě než jménem zákona, a hledali nějaký otevřený krám, kde by si koupili kusovky po jednom centavo. Měsíc byl v úplňku a večer byl čistý a svěží, a ticho bylo jako nějaká neviditelná látka, která se dala dýchat jako vzduch. V tu chvíli jsem pochopil, co nám otec tolikrát vypravoval
a my jsme mu nevěřili: že pozdě v noci v tichu na hřbitově cvičil na housle, aby pocítil, že jeho zamilované valčíky může být slyšet po celém karibském pobřeží.
Když už nás ono marné pátrání po kusových cigaretách omrzelo, vyšli jsme z hradeb na molo pro pobřežní dopravu, kde přistávaly goelety z Curacaa, Aruby a dalších Malých Antil, a které žilo svým vlastním životem. Tady ponocovali nejveselejší a nejužitečnější lidé z města, kteří díky svému zaměstnání měli na zákaz vycházení propustky. Až do

pozdních nočních hodin jídali v hospodě pod širým nebem, kde byly dobré ceny a ještě lepší společnost, a nechodili tam jen ti, kdo pracovali v noci, ale každý, kdo se chtěl najíst, když už nebylo kde. Hostinec neměl žádné oficiální jméno a byl známý pod tím, které se k němu hodilo nejmíň: Jeskyně.
Policisté tam vešli jako domů. Bylo zřejmé, že hosté, kteří už seděli u stolu, se znají už léta a jsou rádi, že tu mohou být spolu. Nebylo možné zjistit jejich příjmení, poněvadž všichni se oslovovali přezdívkami ze školy a hlasitě mluvili jeden přes druhého, aniž by si navzájem rozuměli nebo se podívali, na koho vůbec mluví. Byli v pracovním oblečení, až na šedesátiletého šviháka se sněhobílými vlasy a ve smokingu ze zašlých časů, doprovázeného zralou a dosud velice krásnou ženou v obnošených šatech s kovovými nášivkami a s příliš mnoha pravými šperky. Její přítomnost mohla napovídat, co je zač, poněvadž jen málokteré ženě by manžel dovolil ukázat se v tak pochybném podniku. Býval bych si myslel, že to jsou turisté, nebýt jejich uvolněného chování a kreolského přízvuku, a toho, že se tu s každým znali. Později jsem se dozvěděl, že vůbec nebyli to, nač vypadali; zabloudili sem totiž staří manželé z Cartageny, kteří si nedali ujít jedinou příležitost, aby se svátečně ustrojili a povečeřeli mimo dům. Toho večera ovšem zjistili, že kvůli zákazu vycházení jsou všechny restaurace zavřené a
jejich majitelé spí.
Právě oni nás pozvali na večeři. Ostatní nám udělali u stolu místo a my tři jsme si sedli, poněkud stěsnaní a nesví. Ti dva se i k policistům chovali s důvěrností, s jakou se mluví se sloužícími. Jeden z nich byl vážný a bystrý, a u stolu měl způsoby mladíčka z lepší rodiny. Ten druhý musel být zřejmě úplný pitomec, až na jídlo a na kouření. Já sám jsem si spíš z nesmělosti než ze slušnosti objednal míň chodů než oni, a když jsem si uvědomil, že zůstanu víc než způli hladový, ostatní už byli po jídle.
Majitelem a jediným zaměstnancem Jeskyně byl Juan de las Nieves, sotva dospělý černoch, který byl znepokojivě krásný, zahalený do neposkvrněného mohamedánského hábitu a vždycky s čerstvým karafiátem za uchem. Ze všeho nejvíc si na něm ovšem každý všiml jeho bystrého rozumu, který beze zbytku využíval k tomu, aby byl šťastný a oblažil i ostatní. Bylo zřejmé, že chybí jen velice málo, aby to byla žena, a oprávněně se o něm tvrdilo, že spává jen se svým manželem. Nikdo si však z jeho založení netropil žerty, poněvadž nikdy neměl daleko pro vtipnou a rychlou odpověď: za každé vlídné slovo poděkoval a každou urážku si vyřídil na místě. Sám zvládal úplně všecko, počínaje tím, že neomylně každému hostu připravil to, o čem věděl, že mu chutná, a konče tím, že jednou rukou smažil plátky zelených banánů a druhou bral od hostů peníze; jediným chabým pomocníkem mu byl šestiletý chlapec, který mu říkal maminko. Ještě když jsme odcházeli, pociťoval jsem rozrušení nad tím objevem, nebýval bych si ovšem pomyslel, že ono doupě nevázaných flamendrů se stane jedním z nezapomenutelných míst mého života.
Po večeři jsem oba policisty doprovázel až do konce jejich opožděné obchůzky. Na obloze zářil měsíc jako zlatý talíř. Začínal se zvedat vánek a přinášel odněkud z velké dálky útržky hudby a vzdálený křik z nějakého velkolepého flámu. Policisté samozřejmě
věděli, že po zákazu vycházení si v chudinských čtvrtích nikdo nejde lehnout, ale že pořádají taneční zábavy se vstupným, každý den u někoho jiného, a nevykročí na ulici až do svítání.
Když odbily dvě, zaklepali jsme v mém hotelu; nijak jsem nepochyboval, že moji přátelé mezitím dorazili, tentokrát nás však portýr bez nejmenších cavyků poslal k čertu, že ho zbytečně budíme; takže policisté pochopili, že nemám kde spát, a rozhodli se, že mne odvedou na stanici. Připadlo mi to jako opovážlivý vtip, a tak mne to rozladilo, že jsem si neodpustil nějakou drzost. Jeden z nich, překvapený mou dětinskou reakcí, mne uklidnil hlavní pušky, kterou mi opřel o žaludek.
"Neblbni, člověče," řekl mi polomrtvý smíchy. "Nezapomeň, že jsi ještě pořád zatčený za to, žes porušil zákaz vycházení."
A tak jsem svou první blaženou noc v Cartageně přespal v cele pro šest a na rohoži nasáklé cizím potem.
Proniknout k srdci města bylo daleko snazší než přežít první den. Během necelých dvou týdnů jsem se dohodl s rodiči, kteří bez výhrad schválili mé rozhodnutí žít ve městě, kde se neválčilo. Majitelku hotelu mrzelo, že mne odsoudila na jednu noc do vězení, a spolu s dalšími dvaceti studenty mne ubytovala v nově postavené kůlně na ploché střeše svého nádherného koloniálního domu. Neměl jsem důvody si stěžovat, poněvadž to byla karibská kopie ložnice v Národním lyceu, a se vším všudy stála míň než můj penzion v Bogotě.
Zápis na právnickou fakultu se vyřídil během hodiny přijímací zkouškou před tajemníkem, Ignaciem Vélezem Martínezem, a profesorem politické ekonomie, jehož jméno jsem ve svých vzpomínkách nedokázal objevit. Jak tu bylo zvykem, zkouška proběhla před studenty druhého ročníku, nastoupenými v plném počtu. Už od první chvíle mne zaujal jasný úsudek a přesné vyjadřování obou profesorů, přitom v kraji, který byl po celém
vnitrozemí pověstný svou mnohomluvností. První otázka, kterou jsem si vytáhl, byla občanská válka ve Spojených státech, o které jsem nevěděl zhola nic. Byla škoda, že jsem ještě nestačil přečíst nové americké romány, které k nám v té době sotva začínaly přicházet, ale měl jsem to štěstí, že doktor Vélez Martínez začal náhodnou narážkou na Chaloupku strýčka Toma, kterou jsem dobře znal ještě od maturity. Okamžitě jsem se toho chytil. Oba profesoři museli zažít záchvat nostalgie, poněvadž šedesát minut vyhrazených na zkoušku jsme beze zbytku strávili procítěným rozborem, jak hanebný byl otrokářský režim na jihu Spojených států. K ničemu dalšímu jsme se už nedostali, a z toho, v čem jsem předem viděl ruskou ruletu, se vyvinula příjemná zábava, které mi vynesla dobrou známku i trochu srdečného potlesku.
Tak jsem nastoupil na univerzitu, abych dokončil druhý ročník práv, s podmínkou - kterou jsem nikdy nesplnil - že složím opravné zkoušky z jednoho či dvou předmětů, které mi z prvního ročníku v Bogotě ještě chyběly. Někteří spolužáci byli nadšení tím, jak jsem si přizpůsobil otázky podle svého, poněvadž i na zdejší univerzitě, kde vládla akademická přísnost, se šířily nálady usilující o tvůrčí svobodu. Už od časů v lyceu jsem o tom občas sám pro sebe snil, ne snad z laciné neochoty poslouchat: viděl jsem v tom jedinou naději, jak složit zkoušky, aniž bych musel

studovat. Nicméně i ti, kteří v posluchárnách hlásali nezávislé myšlení, se nakonec museli podřídit neúprosnému osudu, a vystupovali na popraviště zkoušek s předpotopními bichlemi z koloniálního období, které se našprtali nazpaměť. Ve skutečném životě to naštěstí byli ostřílení borci, kteří udržovali při životě páteční tancovačky se vstupným, přes všechna nebezpečí stále nestoudnějších represí, zaštítěných výjimečným stavem. Tancovačky se i přes zákaz vycházení konaly dál, v tiché dohodě s uplacenými orgány veřejného pořádku, a když ho pak odvolali, povstaly z popela s větší silou než předtím: především v Torices, v Getsemaní nebo na úpatí Popy, čtvrtích, kde se v těch pochmurných letech odehrávaly nejbouřlivější flámy. Stačilo vyklonit se z okna a mohli jsme si vybrat, která zábava se nám nejvíc zamlouvá, a za padesát centavos jsme tančili až do svítání při té nejohnivější karibské hudbě, ještě zesílené rykotem amplionů. Našimi partnerkami, které tam pouštěli zadarmo, byly tytéž studentky, jež jsme během týdne vídali, jak chodí ze školy; teď ovšem měly na sobě stejnokroje na nedělní mši a tančily jako nějaké naivní cuchtičky, sledovány bdělými pohledy tet, které je doprovázely, nebo emancipovaných matek. Jednoho z těch večerů, zasvěcených lovu na vysokou, jsem byl v Getsemaní, kde v koloniálním období bývala otrocká čtvrt, když jsem rozpoznal jako heslo důkladnou herdu do zad a dunivý hlas:
"Nazdar, halamo!"
Byl to Manuel Zapata Olivella, zatvrzelý obyvatel Sprosťácké uličky, kde údajně bydleli jeho dědeček a babička, kteří měli vzdálené africké předky. Naposled jsme se viděli v Bogotě, ve vřavě 9. dubna, takže v Cartageně jsme nejdřív ze všeho užasli, že se znovu setkáváme živí a zdraví. Manuel byl nejen milosrdný lékař, ale také romanopisec, politický aktivista a propagátor karibské hudby, největším posláním, které v životě cítil, však bylo vyřešit každému problémy, které měl. Sotva jsme si tak stačili sdělit své zážitky z onoho neblahého pátku a své plány do budoucna, a už mi navrhl, abych zkusil štěstí jako novinář. Měsíc předtím liberální předák Domingo López Escauriaza založil deník El Universal, a jeho šéfredaktorem byl Clemente Manuel Zabala. O tom jsem už v minulosti slyšel, ne jako o novináři, ale o jako o znalci hudby všeho druhu a o komunistovi, který se toho času veřejně neprojevuje. Zapata Olivella si vzal do hlavy, že za ním musíme zajít: věděl totiž, že hledá nové lidi, aby podnítil příkladem tvůrčí
novinářství proti bezduchému a ponížennému řemeslu, které u nás vládlo, a obzvlášť v Cartageně, která patřila k nejreakčnějším městům v zemi.
Bylo mi naprosto jasné, že nejsem předurčen pro novinářskou dráhu. Chtěl jsem být spisovatelem, který píše jinak, jenže jsem se jím pokoušel stát napodobováním jiných autorů, kteří se mnou neměli nic společného. Právě v té době jsem si proto udělal přestávku na rozmyšlenou, poněvadž po prvních třech povídkách, které jsem uveřejnil v Bogotě a které tak vychválili Eduardo Zalamea a jiní kritici a dobří i špatní přátelé, jsem si připadal ve slepé uličce. Zapata Olivella mne sice vyslechl, ale trval na tom, že novinářství a literatura dřív nebo později jsou jedno a totéž, a spojení s El Universalem že by mi mohla pomoci hned ve třech směrech: zabezpečila by mi důstojnou a užitečnou existenci, dostal bych se do profesionálních novin, což mělo velkou cenu samo o sobě, a spolupracoval bych s Clementem Manuelem Zabalou, nejlepším učitelem novinářství, jakého si kdo mohl představit. Zábrany, které ve mně jeho prosté vývody vyvolaly, mne mohly uchránit před neštěstím; Zapata Olivella se však nedokázal smířit s neúspěchem a uložil mi, že příští den v pět hodin odpoledne mám přijít do čísla 381 na ulici svatého Jana z Boha, kde deník sídlil.
Tu noc jsem spal velice neklidně. Druhý den ráno jsem se při snídani zeptal majitelky hotelu, kde je ulice svatého Jana z Boha, a ona mi ji prstem ukázala z okna.
"Hned tamhle," řekla. "Jenom dva bloky odtud."
Opravdu jsem tam našel redakci El Universal, proti obrovské zdi z nazlátlého kamene, která patřila ke kostelu svatého Petra Clavera, prvního světce obou Amerik, jehož neporušené tělo je už víc než sto let vystavené pod hlavním oltářem. Deník sídlil ve staré koloniální budově, kterou za republiky všelijak vyspravili, se dvěma velkými dveřmi a okny, kterými bylo vidět všecko, co k redakci patřilo. Opravdovou hrůzu ve mně ovšem vyvolal muž,
kterého jsem uviděl za nehoblovaným zábradlím asi tři metry od okna: byl to zralý muž osamělého vzezření, v bílém cvilinkovém obleku se sakem a s kravatou, snědé pleti a s tuhými černými indiánskými vlasy, který psal tužkou na starém psacím stole se stohy nevyřízených lejster. Pohled na něho mne tak uhranul, že jsem znovu přešel kolem opačným směrem, a pak ještě dvakrát, a počtvrté stejně jako poprvé jsem v nejmenším nepochyboval, že to je Clemente Manuel Zabala. Vypadal právě tak, jak jsem si ho představoval, ale nahánělmi ještě větší strach. Zděšeně jsem se rozhodl, že toho odpoledne jednoduše na žádnou schůzku nepůjdu; stačilo uvidět ho oknem, abych pochopil, že o životě a jeho roztodivných cestách toho ví příliš. Vrátil jsem se do hotelu a dopřál jsem si další ze svých oblíbených dnů bez nejmenších výčitek: Ležel jsem na zádech na posteli s Penězokazci od Andrého Gida, a bez přestání jsem kouřil. V pět hodin odpoledne se dveře do ložnice otřásly hlasitým bouchnutím, jako když vystřelí z pušky.
"Do prdele, tak pojď!" rozkřikl se na mne na prahu Zapata Olivella. "Zabala na tebe čeká, a vykašlat se na něj, to si v téhle zemi nemůže nikdo dovolit."
Zpočátku to bylo ještě těžší, než bych si mohl představit v nějakém těžkém snu. Když jsme tam přišli, Zabala nevěděl, co si počít, a kouřil jednu cigaretu za druhou v rozpacích, které ještě stupňovalo vedro. Ukázal nám úplně všecko: Na jedné straně ředitelství a správu, a na druhé redakční místnost a pracovnu s třemi psacími stoly, u kterých v tu časnou hodinu nikdo neseděl, a úplně vzadu rotačku, která přežila jakési lidové bouře, a jediné dva linotypy.
K mému velkému překvapení Zabala mé tři povídky četl, a Zalameova poznámka mu připadala na místě.
"Jenže mně ne," řekl jsem mu. "Mně se ty povídky nelíbí. Vlastně jsem dost dobře nevěděl, proč je vlastně píšu, a když jsem
si je pak přečetl vytištěné, nevěděl jsem, kudy dál."
Zabala zhluboka vdechl kouř a řekl Zapatovi Olivellovi:
"To je dobré znamení."
Manuel se toho okamžitě chytil a řekl mu, že bych pro noviny mohl pracovat ve svém volném čase na univerzitě.

Zabala řekl, že si pomyslel totéž, když ho Manuel požádal, abych za ním mohl přijít. Řediteli doktoru Lópezovi Escauriazovi mne představil jako možného spolupracovníka, o kterém s ním hovořil včera večer.
"To by bylo vynikající," prohlásil ředitel se svým věčným úsměvem kavalíra ze staré školy.
Nedomluvili jsme se na ničem, maestro Zabala mne však požádal, ať příští den přijdu znovu, aby mne mohl představit Héctoru Rojasovi Herazovi, uznávanému básníkovi a malíři a svému špičkovému sloupkaři. Z bázlivosti, která mi dnes připadá nevysvětlitelná, jsem mu neřekl, že na gymnáziu svatého Josefa býval mým profesorem kreslení. Když jsme vyšli ven, Manuel na náměstí Celnice, před velkolepým průčelím svatého Petra Clavera, vyskočil do výšky a předčasně zajásal:
"Tak vidíš, kámo, a máš to v kapse!"
Odpověděl jsem mu srdečným objetím, abych ho nepřipravil o iluze, já sám jsem však odcházel s vážnými pochybnostmi o své budoucnosti. Manuel se mne zeptal, jaký na mne Zabala udělal dojem, a já jsem mu řekl pravdu. Připadal mi jako rybář duší. To možná byla klíčová pohnutka mladých skupin, které těžily z jeho rozumu a prozíravosti. A skončil jsem pochybeným soudem předčasného starce, že možná právě ten přístup mu zabránil hrát nějakou rozhodující úlohu ve veřejném životě země.
Večer mi Manuel zavolal, ještě celý usmátý po rozhovoru, který se Zabalou měl. Ten s ním o mně mluvil s velkým nadšením; zopakoval mu své přesvědčení, že pro redakční stránku budu významným přínosem, a ředitel že si to myslí také. Po pravdě mi
ovšem zavolal hlavně proto, aby mi řekl, že maestra Zabalu znepokojuje jedině to, že má chorobná bázlivost mi v životě může být velice na překážku.
O to, že jsem se na poslední chvíli rozhodl do redakce přece znovu zajít, se přičinil jeden z mých spolubydlících, který mi druhý den ráno otevřel dveře od sprchy a přidržel mi před očima redakční stránku El Universalu. Byla tam šílená poznámka o mém příjezdu do Cartageny, která ze mne dělala spisovatele dřív, než jsem se jím stal, a nastávajícího novináře ani ne čtyřiadvacet hodin poté, co jsem si poprvé prohlédl nějakou redakci zevnitř. Manuelovi, který mi v tu chvíli zatelefonoval, aby mi blahopřál, jsem s netajeným vztekem vyčetl, že napsal něco tak nezodpovědného dřív, než se mnou mluvil. Něco se ve mně však změnilo, a možná navždy, když jsem se dozvěděl, že onu poznámku napsal vlastní rukou sám maestro Zabala. Takže jsem sebral odvahu a vypravil jsem se znovu do redakce, abych mu poděkoval. Málem si mne ani nevšiml. Představil mne Héctoru Rojasovi Herazovi, v khaki kalhotách a v košili s amazonskými květy, jenž ze sebe hromovým hlasem chrlil přepjaté řeči, a neustával v rozhovoru, dokud svou oběť nepolapil. Na to, že jsem býval jedním z jeho žáků na gymnáziu svatého Josefa v Barranquille, se samozřejmě už nepamatoval.
Maestro Zabala - jak mu říkali všichni - nás navedl na svou oběžnou dráhu zmínkou o dvou či třech společných přátelích a o dalších, s kterými jsem se určitě musel seznámit. Potom nás nechal o samotě a vrátil se k líté válce, kterou rozžhavenou tužkou vedl se svými neodbytnými papíry, jako kdyby s námi nikdy neměl nic společného. Linotypy tiše šustily, jako když drobně prší, a Héctor na mne nepřestával mluvit, jako kdyby ani on neměl nic společného se Zabalou. Byl to bezmezný debatér, který každého oslnil svou bystrou výmluvností, a dobrodruh představivosti, který si vymýšlel nepravděpodobné skutečnosti a nakonec jim sám uvěřil. Celé
hodiny jsme hovořili o jiných přátelích, živých i mrtvých, o knihách, které nikdy neměli napsat, o ženách, které na nás zapomněly a my jsme na ně zapomenout nemohli, o poklidných plážích karibského ráje v Tolú - kde se Héctor narodil - a o neomylných kouzelnících a biblických pohromách v Aracatace. Probrali jsme všecko, co se stalo a co se mělo stát; nic jsme přitom nepili, sotva jsme stačili dýchat a kouřili jsme jako diví ve strachu, že nám život nestačí na všecko, co nám ještě zbývalo probrat.
V deset večer, když redakci zavírali, si maestro Zabala vzal sako, uvázal si kravatu a baletním krokem, v kterém už nezbývalo mnoho mladistvého, nás pozval na večeři. Jak jsem mohl tušit, kam jinam než do Jeskyně; tam je čekalo překvapení, že Juan de las Nieves i někteří z jeho pozdních strávníků mne uvítali jako starého zákazníka. Jejich překvapení ještě stouplo, když se objevil jeden z policistů, s kterými jsem tam byl poprvé, prohodil dvojznačný vtípek o zlé noci, kterou jsem strávil na strážnici, a zabavil mi sotva načatou krabičku cigaret. Héctor se zase začal s Juanem de las Nieves předhánět, kdo řekne větší dvojsmyslnost; ostatní jedlíci se při tom klání váleli smíchy, a maestro Zabala shovívavě přihlížel. Já sám jsem se odvážil přidat nějakou nepříliš vtipnou poznámku; posloužila mi aspoň k tomu, že jsem se dostal mezi několik málo hostů, kterých si Juan de las Nieves natolik považoval, že je za měsíc i čtyřikrát obsloužil na dluh.
Po večeři jsme s Héctorem pokračovali v našem odpoledním rozhovoru na promenádě Mučedníků, naproti zátoce páchnoucí republikánskými odpadky z městské tržnice. Byla nádherná v samém středu světa, a první goelety z Curacaa už potajmu vyplouvaly. Té noci mne Héctor začal zasvěcovat do tajných dějin Cartageny, zakrytých uslzenými kapesníky, které se možná pravdě podobaly víc než shovívavé výmysly akademiků. Vyprávěl mi o životě desíti mučedníků, jejichž mramorové busty stály po obou
stranách hlavní třídy na památku jejich hrdinství. Podle lidového podání - ke kterému se zřejmě hlásil i Héctor - v době, kdy je tam původně postavili, sochaři nevytesali jména ani data na busty, ale na podstavce. Když je pak při stém výročí sundali, aby je vyčistili, nevěděli, ke které patří jaké jméno a datum, a museli je dát zpátky, jak je napadlo, poněvadž nikdo nevěděl, kdo je kdo. Lidé si tu historku už léta vykládali jako vtip; já jsem si naopak pomyslel, že je v tom kus historické spravedlnosti, když ony bezejmenné hrdiny oslavují ne za životy, které prožili, ale za jejich společný osud.
V letech, která jsem prožil v Cartageně, se ony probdělé noci opakovaly téměř denně, ovšem už po prvních dvou či třech jsem si uvědomil, že Héctor má dar okamžitě každého okouzlit, ale jeho představa o přátelství je tak složitá, že jsme ji dokázali bezvýhradně pochopit jedině my, kteří jsme ho měli upřímně rádi. Byl to nesmírně jemný člověk, zároveň však byl schopen hlučných výbuchů vzteku, občas úplně příšerných, které si pak ještě sám pro sebe pochvaloval jako

projev přízně Jezulátka. To už člověk chápal, jaký je, a proč se maestro Zabala tak usilovně snaží, abychom ho měli stejně rádi jako on. Onu první noc, stejně jako tolik jiných, jsme zůstali až do svítání na promenádě Mučedníků, chránění proti zákazu vycházení tím, že jsme novináři. Héctorův hlas ani paměť neutrpěly sebemenší úhonu, když na mořském obzoru spatřil záři nového dne, a řekl:
"Kéž by ta dnešní noc skončila jako Casablanca."
Nic víc neřekl, ale při jeho slovech přede mnou vyvstal v celé své nádheře obraz Humphreyho Bogarta a Clauda Rainse, jak jdou bok po boku ranním šerem směrem k zářivému jasu na obzoru, a dnes už legendární věta z onoho tragického šťastného závěru: "To je začátek velkého přátelství."
Tři hodiny nato mne telefonem probudil maestro Zabala větou, která už tak šťastně nezněla:
"Tak co dělá vaše mistrovské dílo?"
Trvalo několik minut, než jsem pochopil, že má na mysli můj příspěvek do zítřejších novin. Nepamatuji se, že bychom se na něčem dohodli, ani že bych mu řekl ano nebo ne, když mne požádal, ať napíšu svůj první příspěvek, onoho rána jsem se však po slovní olympiádě předchozí noci cítil schopen zvládnout cokoliv. Zabala to tak zřejmě pochopil, poněvadž už měl vybraných několik časových námětů, a já jsem mu navrhl jiný, který mi připadal aktuálnější: zákaz vycházení.
Nijak mi neradil, jak by můj příspěvek měl vypadat. Měl jsem v úmyslu vylíčit dobrodružství, které jsem zažil svého prvního večera v Cartageně, a právě to jsem udělal, dokonce vlastní rukou, poněvadž s předpotopními psacími stroji v redakci jsem si nerozuměl. Trvalo skoro čtyři hodiny, než jsem ho přivedl na svět, a výsledek si pak maestro přede mnou prohlédl bez jediného posunku, z kterého bych poznal, co si myslí, až našel nejméně trpký způsob, jak mi to říci:
"Není to špatné, ale otisknout to nemůžeme."
Nepřekvapilo mne to. Naopak, počítal jsem s tím a na několik minut jsem se zaradoval, že mne nečeká nevděčné břímě stát se novinářem. Zabalovy skutečné důvody, o kterých jsem neměl ani tušení, však byly jednoznačné: od 9. dubna působil v každém deníku v zemi vládní cenzor, který se v šest hodin večer posadil jako doma k jednomu z psacích stolů v redakci, s úmyslem a oprávněním neschválit ani písmenko, které by se mohlo sebemíň dotknout veřejného pořádku. Zabalovy důvody pro mne byly daleko důležitější než důvody vlády, poněvadž jsem nenapsal tiskový komentář, ale subjektivní vylíčení osobního zážitku, aniž bych se pokoušel udělat z něj redakční sloupek. Navíc jsem zákaz vycházení nebral jako oprávněný nástroj státu, ale jako záminku dvou tupohlavých
policajtů, aby si pomohli k cigaretám po jednom centavo. Naštěstí mi maestro Zabala, místo aby mne odsoudil k smrti, onu poznámku vrátil, abych ji přepsal od a do zet, ne kvůli němu, ale kvůli cenzorovi, a potom milosrdně vynesl dvojsečný rozsudek:
"Literární hodnotu má, to samozřejmě," ujistil mne. "Ale o tom si promluvíme jindy."
To byl celý on. Už při mé první návštěvě v novinách, když mluvil se mnou a se Zapatou Olivellou, jsem si všiml jeho nevídaného zvyku s někým mluvit a dívat se přitom do tváře někomu jinému, zatímco nehty mu připaloval ohníček cigarety. Zpočátku to ve mně vyvolávalo rozpačitou nejistotu. To nejméně hloupé, co mne z čiré bázlivosti napadlo, bylo naslouchat mu opravdu pozorně a s nesmírným zájmem, ale nedívat se na něho, nýbrž na Manuela, abych si podle obou vyvodil své vlastní závěry. Když jsme pak mluvili s Rojasem Herazem a po něm s ředitelem Lópezem Escauriazou a s tolika dalšími, uvědomil jsem si, že to Zabala dělá vždycky, když mluví s několika lidmi najednou. Tak jsem to pochopil, a tak jsme si mohli navzájem vyměňovat myšlenky a dojmy prostřednictvím neopatrných společníků a nevinných prostředníků. Když jsme se s lety víc sblížili, odvážil jsem se ten postřeh vyslovit nahlas, a on mi nevzrušeně vysvětlil, že se na druhé dívá skoro z profilu, aby jim nefoukal kouř z cigarety do obličeje. To byl přesně on: v životě jsem nepoznal nikoho tak mlčenlivého a klidného a tak mírné povahy jako on, poněvadž vždycky dokázal být tím, čím chtěl: mudrcem v příšeří.
Po pravdě jsem až do té doby psal jenom projevy, nezralé verše v lyceu v Zipaquirá, vlastenecká prohlášení a protestní petice kvůli špatnému jídlu, a jinak skoro nic, když nebudu počítat dopisy rodičům, které mi matka vracela s opravenými chybami i v dobách, kdy už jsem byl uznávaným spisovatelem. Poznámka, která se nakonec objevila na redakční stránce, neměla s tou, co jsem napsal,
vůbec nic společného. Po zásazích maestra Zabaly a cenzora zůstaly z mého původního textu jen cáry lyrické prózy bez rozmyslu a stylu, a poslední ránu jim zasadilo gramatické sektářství tiskárenského korektora. Na poslední chvíli jsme se dohodli, že budu psát jednu glosu každý den, snad kvůli vymezení odpovědnosti, s mým úplným jménem a pod stálým názvem: ‚A basta.´
Zabala a Rojas Herazo, kteří už tou každodenní válkou byli otrlí, mne dokázali utěšit ze skleslosti, které jsem kvůli té první poznámce propadl, takže jsem se odvážil napsat druhou a třetí, ale nedopadly o nic líp. Zůstal jsem v redakci skoro dva roky a denně jsem uveřejňoval až dvě poznámky, které jsem dokázal protlačit cenzurou, s podpisem nebo bez něj, a málem jsem se oženil s cenzorovou neteří.
Ještě dnes si kladu otázku, jak by asi vypadal můj život bez tužky maestra Zabaly a bez turniketu cenzury, jehož samotná existence představovala tvůrčí výzvu. Cenzor ovšem vinou svého stihomamu žil ještě víc ve střehu než my. Citáty ze slavných autorů mu připadaly jako podezřelé úskoky, což mnohdy skutečně byly. Viděl strašidla. Byl to laciný cervantesovec, který ve všem hledal domnělé jinotaje. Jednoho večera, kdy hvězdy stály proti němu, musel každé čtvrt hodiny chodit na záchod, až se odvážil nám říci, že se co nejdřív zblázní z toho, jak ho neustále děsíme.
"Do hajzlu!" rozkřikl se. "Dostal jsem z vás takovou běhavku, že snad už ani nemám prdel!"
Policie se teď změnila ve vojenský sbor; byl to další důkaz, jak tvrdě vláda uplatňuje politický teror, při kterém po celé zemi tekla krev, jen na karibském pobřeží byly poměry poněkud mírnější. Počátkem května však policie bez jakéhokoliv důvodu zasypala kulkami velikonoční procesí v ulicích Carmen de Bolívar, přibližně dvacet mil od Cartageny. Měl jsem pro ono městečko osobní

slabost; tam vyrostla teta Mama a tam si dědeček Nicolás vymyslel své proslulé zlaté rybky. Maestro Zabala, který se narodil v sousedním San Jacintu, mi s nezvyklou rozhodností uložil, abych se tou událostí zabýval na redakční stránce, bez ohledu na cenzuru a se všemi důsledky. Moje první nepodepsaná poznámka na redakční stránce požadovala od vlády důsledné prověření onoho útoku a potrestání pachatelů. Končila otázkou: ‚Co se stalo v Carmen de Bolívar?´ Přes mlčení úřadů a už v otevřené válce s cenzurou jsme tu otázku v pravidelné poznámce na téže stránce opakovali den ze dne rázněji, s úmyslem podráždit vládu ještě víc, než už byla. Po třech dnech si ředitel deníku se Zabalou ověřil, zda to probral se všemi v redakci, a sám zastával názor, že máme pokračovat. Takže jsme tu otázku kladli dál. Vláda na to však nijak nereagovala a jenom po straně jsme se dozvěděli, že nařídili, ať si spánembohem tlacháme, co chceme, až nás to samo omrzí. Nebylo to nic snadného, poněvadž naše každodenní otázka už kolovala po ulicích jako lidový pozdrav: ‚Nazdar, kámo: Co se stalo v Carmen de Bolívar?"

Když jsme se toho už vůbec nenadáli, jednoho večera bez jakéhokoliv ohlášení ulici svatého Jana z Boha s hlučnými povely a s řinčením zbraní uzavřela vojenská hlídka, a do redakce El Universalu rázným krokem vešel generál Jaime Polanía Puyo, velitel militarizované policie. Na sobě měl sněhobílou uniformu, jaké se nosí o velkých svátcích, kamaše z lakové kůže a šavli zavěšenou na hedvábné šňůře, a knoflíky i hodnostní označení měl tak naleštěné, že vypadaly jako ze zlata. Nezůstával ani v nejmenším dlužen své pověsti elegantního a okouzlujícího vojáka, i když jsme věděli, že je tvrdý v míru i ve válce, jak to o několik let později prokázal jako velitel praporu Kolumbie v korejské válce. Během napjatých dvou hodin, kdy za zavřenými dveřmi hovořil s ředitelem, se nikdo ani nepohnul. Vypili dvaadvacet šálků černé
kávy, ale bez cigaret a alkoholu, poněvadž těmi neřestmi netrpěl jeden ani druhý. Na odchodu se generál choval ještě uvolněněji a rozloučil se s námi s jedním po druhém. U mne se na okamžik zastavil, podíval se mi svým rysím pohledem zpříma do očí, a řekl mi:

"Vy dojdete daleko."

Srdce se mi zachvělo, jak jsem si pomyslel, že možná už o mně ví úplně všecko, a nejdál ze všeho že pro něho může být smrt. Když chvíli nato ředitel Zabalovi mezi čtyřma očima svůj rozhovor s generálem shrnul, prozradil mu, že ten ví jménem i příjmením, kdo kterou poznámku ke dni napsal. Ředitel mu vysvětlil, že to děláme na jeho příkaz, a v novinách že se stejně jako v kasárnách plní rozkazy; takový postoj pro něho byl velice příznačný. Generál mu nicméně doporučil, ať svou kampaň zmírníme, aby se nějaký jeskynní barbar náhodou nepokusil vykonat spravedlnost jménem jeho vlády. Ředitel to pochopil, a my jsme pochopili i to, co nevyslovil. Nejvíc ze všeho ovšem Lópeze Escauriazu překvapilo, když se generál holedbal svou znalostí vnitřního života našeho listu, jako by tu žil s námi. Nikdo nepochyboval, že jeho tajným agentem je cenzor, i když ten se zapřísáhl při ostatcích své matky, že on to není. Jediné, nač se generál během své návštěvy nepokusil odpovědět, byla naše každodenní otázka. Ředitel, který měl pověst moudrého člověka, nám doporučil, abychom věřili všemu, co nám řekli, poněvadž pravda může být ještě horší.

Od chvíle, kdy jsem se zapojil do války s cenzurou, jsem úplně pustil z hlavy jak univerzitu, tak své povídky. Většina profesorů si na přednáškách naštěstí nezjišťovala účast, a z toho jsme těžili my, kteří jsme tam nechodili. Navíc liberální profesoři, kteří věděli o mých půtkách s cenzurou, si vytrpěli víc než já, když se mi snažili pomáhat při zkouškách. Když se dnes o těch dnech pokouším vypravovat, nemohu je ve svých vzpomínkách objevit, takže
nakonec věřím víc zapomnění než paměti.

Moji rodiče měli klidnější spaní od chvíle, kdy jsem jim oznámil, že v novinách vydělávám dost, abych se uživil. Nebyla to pravda. Měsíční plat redakčního eléva mi nevystačil ani na týden. Za necelé tři měsíce jsem odešel z hotelu s dluhem, který jsem naprosto nemohl zaplatit, a majitelka ho se mnou později vyměnila za to, že jsme na společenské stránce otiskli poznámku o patnáctých narozeninách její vnučky. Na takový obchod ovšem přistoupila jen jednou. Nejvíc navštěvovanou a nejpříjemnější ložnicí ve městě nadále zůstávala promenáda Mučedníků, dokonce i během zákazu vycházení. Tam jsem si obvykle vsedě zdřímL když pozdě v noci skončily naše debaty. Jindy jsem zase spával ve skladišti El Universalu na rolích papíru, nebo jsem se objevoval se svou cirkusovou rohoží v podpaží v pokojích jiných rozumných studentů, pokud dokázali snášet mé noční můry a můj zlozvyk mluvit ze spaní. Tak jsem přežíval ze dne na den, jedl jsem, co se našlo, a spal jsem, kde Bůh dal, až mi dobrotivý rod Franků Múnerů nabídl dvě jídla denně za cenu z útrpnosti. Hlava rodu - Bolívar Franco Pareja - byl bývalý učitel na základní škole, s veselou rodinou, posedlou umělci a spisovateli, která mne nutila sníst víc, než zač jsem jim platil, aby mi nevyschl mozek. Kolikrát jsem ani neměl čím platit, oni se však spokojili tím, že jsem jim po jídle něco přednesl. Svou část onoho výhodného obchodu jsem nejčastěji splácel kostrbatými slokami dona Jorgeho Manriqueho na smrt jeho otce, a Cikánskými romancemi Garcíi Lorky.

Bordely pod širým nebem na písčitých březích v Tesce, daleko od tísnivého ticha za hradbami, byly pohostinnější než turistické hotely na plážích. Spolu s půl tuctem univerzitních studentů jsme se vždycky po setmění usadili u Labutě, abychom se pod oslnivými světly tanečního parketu připravovali na závěrečné zkoušky.

Mořský vánek a houkání lodí na úsvitu nás utěšovaly v březkých zvucích karibských žesťů a vyzývavosti děvčat, která tančila bez kalhotek a v tak širokých sukních, aby jim je mořský vánek zvedal až po pás. Občas nás některá z těch křepelek, které se stýskalo po tatínkovi, pozvala k sobě na tu trochu lásky, která jí za svítání ještě zbyla. Jedna z nich, jejíž jméno i rozměry si pamatuji velice dobře, se dala okouzlit výmysly, které jsem jí vyprávěl ze spaní. Díky ní jsem bez jakýchkoliv kliček složil zkoušku z římského práva a unikl jsem několika zátahům, když policie zakázala přespávat v parcích. Rozuměli jsme si jako v prospěšném manželství, nejen v posteli, ale i při domácích pracích, které jsem za ni za svítání dělal, aby si mohla ještě několik hodin přispat.

To už jsem si začínal zvykat na redakční práci, kterou jsem nadále považoval spíš za formu literatury než za novinářství. Bogota byla noční můra z minulosti, dvě stě mil daleko a víc než dva tisíce metrů nad mořem, a já jsem si z ní pamatoval už jen pach spálenišť z 9. dubna. Nadále jsem byl posedlý uměním a literaturou, především při našich půlnočních

sedánkách, touha stát se spisovatelem mne však začínala opouštět; do té míry, že po třech povídkách, otištěných v El Espectadoru, jsem už nenapsal jedinou další, až mne pak Eduardo Zalamea počátkem července objevil a prostřednictvím maestra Zabaly mne požádal, abych mu po šestiměsíční odmlce poslal pro jeho list další. Jelikož mne o to požádal on, vrátil jsem se, jak jsem nejlíp dokázal, ke ztraceným nápadům z mých rozepsaných rukopisů a napsal jsem ‚Opačné žebro smrti´, více méně stejnou jako ty předchozí. Pamatuji se dobře, že jsem neměl předem připravený žádný děj, a vymýšlel jsem si ho s tím, jak jsem povídku psal. Vyšla 25. července v příloze ‚Na konci týdne´ stejně jako ty předtím, a od té doby jsem žádnou nenapsal až do příštího roku, kdy jsem už žil jinak. Zbývalo mi už jen zříci se několika přednášek z práva, na které jsem ještě
docházel, i když velice zřídka, bylo to však poslední alibi, kterým jsem udržoval při životě sen svých rodičů.
Já sám jsem v té době ještě netušil, že se zanedlouho stanu lepším studentem než kdy dřív v knihovně Gustava Ibarry Merlana, nového přítele, kterého mi Zabala a Rojas Herazo s velkým nadšením představili. Právě se vrátil z Bogoty s diplomem z Vysoké pedagogické a okamžitě se zapojil do besed v redakci El Universalu i do nočních diskuzí na promenádě Mučedníků. K Héctorově sopečné výřečnosti a Zabalovu tvořivému pochybovačství mi teď Gustavo přispěl smyslem pro soustavnost, který jsem při svých okamžitých a roztěkaných nápadech a své lehkomyslnosti velice potřeboval. Navíc měl i laskavé srdce a železný charakter.
Hned další den mne pozval do domu svých rodičů na pláži v Marbelle, kde měli místo zadního dvora nekonečné moře, a s dvanáct metrů dlouhou nástěnnou knihovnou, novou a uspořádanou, kde měl pouze knihy, které si každý měl přečíst, aby žil bez výčitek svědomí. Stála tam díla řeckých, latinských i španělských klasiků, v tak dobrém stavu, jako kdyby je nikdo ani neotevřel, na okrajích stránek však byly načmárané učené poznámky, některé dokonce latinsky. Gustavo je pronášel i nahlas, vždycky však přitom zrudl až po kořínky vlasů a sám se je se sžíravým humorem pokoušel znevážit. Jeden z mých přátel mi o něm řekl, ještě než jsem ho poznal: ‚Ten chlápek je hotový velebníček.´ Zakrátko jsem pochopil, že si to o něm snadno mohli myslet; ale když jsem ho poznal opravdu dobře, málem bych ani nedokázal uvěřit, že to není pravda.
Při mé první návštěvě jsme mluvili bez přestání až do pozdních hodin, a zjistil jsem, že přečetl celou spoustu knih všeho druhu, opíral se však přitom o důkladnou znalost tehdejších katolických intelektuálů, o kterých jsem v životě neslyšel. O
poezii věděl úplně všechno, obzvlášť ale o řeckých a latinských klasicích, které četl v originálu. Pronášel poučené soudy o našich společných přátelích a poskytl mi cenné důvody k tomu, abych je měl ještě raději. Potvrdil mi také, jak je důležité, abych se seznámil se třemi novináři z Barranquilly - Cepedou, Vargasem a Fuenmayorem - o kterých jsem už tolik slyšel od Rojase Heraza a od maestra Zabaly. Zaujalo mne, že navíc ke všem těm intelektuálním a občanským přednostem plave jako olympijský přeborník, a má tělo jako stvořené a vycvičené, aby jím opravdu byl. U mne ho nejvíc znepokojovalo mé nebezpečné pohrdání řeckými a latinskými klasiky, kteří mi připadali nudní a zbyteční, s výjimkou Odysseje, kterou jsem v lyceu po kouskách přečetl hned několikrát. Než jsme se rozloučili, vybral proto v knihovně knihu vázanou v kůži a s jistou obřadností mi ji dal. ‚Může se z tebe stát dobrý spisovatel,´ řekl mi, ‚ale nikdy nebudeš opravdu dobrý, pokud neznáš řecké klasiky.´ Byly to Sofoklovy sebrané spisy. Od té chvíle se Gustavo stal jednou z rozhodujících osob v mém životě, poněvadž hned při prvním čtení jsem zjistil, že Oidipus král je něco dokonalého.
Byl to pro mne pamětihodný večer, poněvadž jsem objevil Gustava Ibarru a Sofokla současně, a poněvadž jen několik hodin nato jsem v pokoji své tajné milenky u Labutě málem bídně sešel ze světa. Vzpomínám si, jako kdyby se to stalo včera, jak její bývalý pasák, o kterém jsem si myslel, že je už víc než rok po smrti, vykopl dveře pokoje a hulákal přitom sprosté nadávky jako posedlý. Okamžitě jsem v něm poznal svého spolužáka ze základní školy v Aracatace, jenž se rozzuřeně vracel, aby si zabral svou postel. Od té doby jsme se nikdy neviděli a on v sobě našel tolik slušnosti, že se ke mně nehlásil, když mne uviděl v posteli nahého a podělaného strachy.
Toho roku jsem se také seznámil s Ramirem a Óscarem
Espriellovými, neúnavnými debatéry, především o věcech, které křesťanská morálka zakazovala. Oba dva žili u rodičů v Turbacu, hodinu cesty od Cartageny, a téměř denně docházeli na besedy spisovatelů a umělců v Americkém zmrzlinářství. Ramiro, absolvent právnické fakulty v Bogotě, měl velice blízko ke skupině kolem El Universalu, kde čas od času uveřejňoval nějaký sloupek. Jeho otec byl strohý advokát a nezávislý liberál, a jeho manželka byla okouzlující a měla nevymáchaný jazyk. Oba měli dobrý zvyk bavit se s mladými lidmi. Během našich dlouhých rozhovorů pod hustými jasany v Turbacu mi poskytli neocenitelné údaje o tisícidenní válce, námětu, ke kterému mi s dědečkovou smrtí vyschly prameny. Od ní také pochází má zřejmě nejspolehlivější představa o generálu Rafaelovi Uribem Uribem, s jeho důstojným zjevem a s tím, co všecko dokázal.
Nejlepší svědectví o tom, jak jsme v té době Ramiro a já vypadali, zachytila olejem na plátně malířka Cecilia Porrasová, která se na pánských flámech cítila jako doma, i přes námitky svého škrobeného okolí. Byl to portrét nás obou u stolu v kavárně, kde jsme se s ní i s dalšími přáteli dvakrát denně scházeli. Když jsme se posléze měli vydat každý jinou cestou, došlo mezi námi k nesmiřitelné při, komu ten obraz patří. Cecilia to vyřešila šalamounským způsobem: zahradnickými nůžkami rozstřihla plátno na dvě půlky, a každému z nás dala tu jeho. Ta moje několik let nato zůstala stočená ve skříni jednoho bytu v Caracasu, a nikdy jsem ji už nedostal zpátky.
Na rozdíl od zbytku země se oficiální teror Cartageny nijak nedotkl, až do počátku onoho roku, kdy náš přítel Carlos Alemán byl zvolen poslancem oblastního shromáždění ze velevážený obvod Mompox. Byl to novopečený advokát veselé povahy, čert mu však vyvedl nepěkný kousek, když na zahajovací schůzi zástupci obou soupeřících stran po sobě začali střílet a zbloudilá kulka mu sežehla
vycpávku u saka. Alemán si zřejmě právem pomyslel, že tak neschopná zákonodárná moc jako ta naše nezaslouží, aby kvůli ní někdo obětoval život, a raději své poslanecké diety utrácel předem v dobré společnosti svých přátel.

Óscar de la Espriella, který byl flamendr, jak se sluší a patří, souhlasil s Williamem Faulknerem, že nejlepším sídlem pro spisovatele je bordel, poněvadž ráno je tam klid, každý večer jsou zábavy a s policií všichni vycházejí v dobrém. Poslanec Alemán to vzal doslova a hostil nás od rána do večera a od večera do rána. Jednoho z těch večerů jsem si nicméně vyčítal, že jsem uvěřil Faulknerovým bláhovým představám, když bývalý oprašovák Mary Reyesové, majitelky podniku, vyrazil domovní dveře, aby si odvedl jejich společného syna, asi pětiletého, který žil s ní. Její nynější oprašovák, který dřív sloužil u policie, ve spodkách vyběhl z ložnice, aby svým služebním revolverem bránil čest a majetek podniku, a ten druhý ho uvítal dávkou olova, která se v tanečním sálu rozlehla jako rána z děla. Poděšený seržant se schoval do svého pokoje. Když jsem polooblečený vyšel ven, dočasní hosté pozorovali ze svých pokojů hošíčka, který čural na konci chodby, zatímco otec ho levou rukou hladil po vlasech a v pravé držel revolver, z kterého se ještě kouřilo. V celém domě nebylo slyšet nic jiného než Maryino nadávání, jak vyčítala seržantovi, že je srab.
Ve stejné době do redakce El Universalu bez ohlášení přišel obrovitý muž, který si s divadelní pompou svlékl košili a procházel se po redakční místnosti, abychom mohli vyjeveně zírat na jeho záda a paže pokryté jizvami, které vypadaly jako z cementu. Spokojený s úžasem, který v nás vzbudil, nám hromovým hlasem vysvětlil, jak k nim přišel:
"Takhle mě podrápali lvi!"
Byl to Emilio Razzore, jenž právě dorazil do Cartageny, aby tu připravil vystupování svého rodinného cirkusu, jednoho z nejslavnějších na světě. Minulý týden odplul z Havany na zámořském parníku Euskera, pod španělskou vlajkou, a očekávali ho příští sobotu. Razzore se vychloubal, že byl u cirkusu ještě dřív, než se narodil, a nemuseli jste ho vidět v manéži, abyste věděli, že je to krotitel velkých šelem. Oslovoval je jmény jako členy rodiny, a ony jeho jednání opětovaly srdečně a surově zároveň. Vstupoval beze zbraně do klecí tygrů a lvů a krmil je z ruky. Jeho oblíbený medvěd ho jednou objal tak láskyplně, že strávil celé jaro v nemocnici. Hlavní atrakcí cirkusu však nebyl ani on ani polykač ohně, ale muž, který si odšrouboval hlavu a procházel se s ní v podpaží kolem manéže. Nejvíc mi však u Emilia Razzoreho utkvělo v paměti, jak byl nezlomný. Poté, co jsem ho dlouhé hodiny uchváceně poslouchal, napsal jsem pro El Universal redakční poznámku, ve které jsem se odvážil napsat, že je to ‚ten nejlidštější člověk, kterého jsem kdy poznal´. V mých jednadvaceti letech to zase nebylo tolik, myslím si však, že ta slova platí i nadále. Večeřeli jsme s ním v Jeskyni spolu s ostatními z redakce, a tam si také získal oblibu svými příběhy o šelmách, které láska polidštila. Jeden z těch večerů jsem se ho po dlouhém rozvažování odvážil požádat, aby mne přibral do cirkusu, i kdybych měl jenom umývat klece, když tam tygři nebudou. Nic mi na to neřekl, ale mlčky mi stiskl ruku. Vyložil jsem si to jako cirkusové heslo, a bral jsem to jako hotovou věc. Jediný, komu jsem se svěřil, byl Salvador Mesa Nicholls, básník z Antioquie, který byl do šapitó posedle zamilovaný a právě dorazil do Cartageny jako místní společník Razzorových. Ten také odešel s cirkusem, když mu bylo tolik jako teď mně, a varoval mne, že když někdo poprvé vidí šašky, jak pláčou, touží odejít s nimi, ale další den už toho lituje. Přesto nejen schválil mé rozhodnutí, ale přesvědčil i krotitele, pod podmínkou, že to zachováme v naprosté tajnosti, aby se ta zpráva předčasně nerozkřikla. Čekání na cirkus, které mne do té doby jen vzrušovalo, teď začalo být nesnesitelné.
Euskera v ohlášený den nedorazila, a nebylo možné se s ní spojit. Když marně uplynul další týden, zřídili jsme z redakce službu radioamatérů, která měla sledovat povětrnostní podmínky v Karibském moři, nedokázali jsme však zabránit, aby se v tisku a v rozhlasu neobjevily dohady o tom, že parník mohl potkat strašlivý konec. Mesa Nicholls a já jsme ony napjaté dny trávili s Emiliem Razzorem bez jídla a beze spánku v jeho hotelovém pokoji. Viděli jsme, jak se během toho nekonečného čekání hroutí a scvrkává se, až nám všem srdce potvrdilo, že Euskera už nikdy nikam nedorazí a nedozvíme se, co se s ní stalo. Krotitel zůstal ještě den zavřený o samotě ve svém pokoji, ale příští den za mnou přišel do redakce a řekl mi, že sto let každodenních bojů nemohlo zmizet za jediný den; takže odjíždí do Miami, bez groše a bez rodiny, aby kus po kusu z ničeho znovu vybudoval potopený cirkus. Rozhodnost, s jakou se té tragedii postavil, na mne tak zapůsobila, že jsem ho doprovodil do Barranquilly, abych se s ním mohl rozloučit u letadla na Floridu. Než nastoupil, poděkoval mi za mé rozhodnutí připojit se k jeho cirkusu a slíbil mi, že pro mne vzkáže, jakmile bude mít něco určitého. Rozloučil se tak zdrcujícím objetím, že jsem z hloubi duše pochopil lásku jeho lvů. Už nikdy jsme o něm neslyšeli.
Letadlo do Miami odletělo v deset hodin ráno téhož dne, kdy vyšla moje poznámka o Razzorem: 16. září 1948. Téhož odpoledne jsem se už chystal vrátit do Cartageny, když mi napadlo, že bych se mohl zastavit v El Nacionalu, večerníku, do kterého psali Germán Vargas a Álvaro Cepeda, přátelé mých přátel z Cartageny. Redakce sídlila ve zchátralé budově na starém městě, s velkým sálem, přepaženým dřevěným zábradlím. Na opačné straně místnosti nějaký mladý světlovlasý muž jen v košili psal na starém psacím stroji, jehož klávesy se v prázdném sálu rozléhaly jako petardy. Přiblížil jsem se málem po špičkách, polekaný strašidelným skřípáním podlahy, a čekal jsem u zábradlí, až se otočil, podíval se
na mne a věcně se zeptal příjemným tónem hlasatele z povolání:
"Co si přejete?"
Měl krátké vlasy, tvrdé lícní kosti a jasné, pronikavé oči, ve kterých jako bych tušil rozladění nad tím, že jsem ho vyrušil. Odpověděl jsem mu, jak jsem mohl nejlíp, hlásku po hlásce:
"Já jsem García Márquez."
Teprve když jsem uslyšel své vlastní jméno, které jsem pronesl s takovým přesvědčením, připustil jsem si, že Germán Vargas docela dobře může nevědět, kdo jsem, i když mi v Cartageně tvrdili, že od té doby, co si přečetli mou první povídku, o mně se svými přáteli z Barranquilly mluvili mnohokrát. El Nacional svého času dokonce uveřejnil nadšenou poznámku Germána Vargase, který se nedal tak snadno nachytat na každou literární novinku. Nadšení, s jakým mne uvítal, mi však potvrdilo, že ví velice dobře, o koho jde, a cítí ke mně ještě opravdovější sympatie, než mi říkali. Několik hodin nato jsem se v knihkupectví Svět seznámil i s Alfonsem Fuenmayorem a s Álvarem Cepedou, a šli jsme na aperitiv do kavárny Kolumbie. Don Ramón Vinyes, učený Katalánec, kterého jsem tak toužil a tak jsem se bál poznat,

toho dne na sedánku o šesté nepřišel. Když jsme odcházeli z kavárny Kolumbie - to už jsme v sobě měli každý pět skleniček - byli z nás staří přátelé.
Byl to dlouhý a nevinný večer. Álvaro, úžasný řidič, a tím jistější a opatrnější, čím víc vypil, stačil objet všechny podniky, kam stálo za to zajít. U Mandlovníků, v hostinci pod širým nebem a pod kvetoucími stromy, kde obsluhovali jen fanoušky Deportivo Junior, se mezi několika hosty strhla hádka, při které každou chvíli muselo dojít na facky. Snažil jsem se je uklidňovat, Alfonso mi však doporučil, ať se mezi ně nepletu, poněvadž v tom lokálu fotbalových profesorů mírotvorci obvykle dopadnou špatně. Takže jsem strávil noc ve městě, které už pro mne nebylo totéž jako předtím: nebylo to město mých rodičů v prvních letech jejich manželství, ani to, kde jsme s matkou třeli bídu, ani sídlo gymnázia svatého Josefa, nýbrž má první Barranquilla jako dospělého, s rájem jejích bordelů.
Čínská čtvrť byly čtyři bloky lomozné hudby, při které se třásla země, našla se tam však i domácká zákoutí, která neměla daleko k žebrotě. Byly tu rodinné nevěstince, jejichž majitelé spolu s manželkami a dětmi obsluhovali dlouholeté zákazníky v souladu se zásadami křesťanské morálky a příručkou slušného chování dona Manuela Antonia Carreña. Někteří dokonce dávali úvěry, takže novicky chodily se známými zákazníky do postele i na dluh. Martina Alvaradová, ze všech nejstarší, měla tajné dveře a lidumilné sazby pro kajícné duchovní osoby. Žádného tady neošidili ani mu neslibovali hory doly, ani tu nečíhaly pohlavní nemoci. Francouzské matinky z první světové války, stonavé a smutné, od soumraku vysedávaly přede dveřmi svých domů pod červenými lucernami, odvěkým znamením hanby, a čekaly na třetí generaci, která by ještě uvěřila jejich prezervativům k povzbuzení pohlavního chtíče. Byly tu i podniky s klimatizovanými salony pro tajné schůzky spiklenců, a útulky pro starosty, kteří uprchli od svých manželek.
U Černého kocoura, s tanečním sálem pod loubím z lagerstrémií, byl ráj námořníků obchodního loďstva od té doby, co ho koupila odbarvená Guajirka, která zpívala anglicky a pod stolem prodávala halucinogenní masti pro pány i dámy.
Jedné noci, která se nesmazatelně zapsala do kroniky podniku, se Álvaro Cepeda a Quique Scopell nevydrželi dívat na rasismus tuctu norských námořníků, kteří stáli frontu před pokojem jediné černošky, zatímco šestnáct bělošek vsedě na dvoře chrápalo, a rozdali si to s nimi ručně. Ve dvou těch dvanáct holými pěstmi zahnali na útěk, s přispěním bělošek, které se nadšeně probudily a mlátily je
židlemi. Nakonec pak s výstředním zadostučiněním nahou černošku korunovali norskou královnou.
Mimo čínskou čtvrť byly další podniky, přihlášené i tajné, a s policií všechny dobře vycházely. Jedním z nich byl dvůr s velkými kvetoucími mandlovníky v jedné chudinské čtvrti, s ubohým krámkem a ložnicí se dvěma palandami k pronajmutí. Nabízeli tam chudokrevná děvčátka ze sousedství, která od beznadějných mazavků dostávala jedno peso za číslo. Álvaro Cepeda to místo objevil náhodou, když jednou odpoledne v říjnovém lijáku zabloudil a musel se v krámku schovat. Majitelka mu přinesla pivo a nabídla mu dvě děvčátka místo jednoho s právem zopakovat si to, než přestane pršet. Od té doby tam Álvaro zval přátele na studené pivo pod mandlovníky, ne aby s děvčátky šoupali, ale aby je naučili číst. Těm nejpilnějším opatřil stipendia, aby mohly studovat na státních školách. Jedna z nich pak léta sloužila jako ošetřovatelka v nemocnici u Milosrdných. Majitelce věnoval dům, a ona pochybná školka nesla až do té doby, kdy zanikla sama od sebe, lákavé jméno: ‚Dům děvčátek, která se prodávají z hladu.´
Pro můj první památný večer v Barranquille nakonec vybrali podnik Černošky Eufemie, s obrovským cementovým tanečním parketem, mezi hustými tamarindy, s chatičkami za pět pesos na hodinu a se stolky a židlemi natřenými pestrými barvami, mezi nimiž se volně procházeli bukači. Eufemia osobně, mohutná a téměř stoletá, u vchodu vítala a vybírala zákazníky, za kancelářským stolem, na kterém jako jediný a nepochopitelný nástroj měla obrovský hřeb z kostela. Děvčata si vybírala sama podle jejich vychování a přirozených vnad. Každá si zvolila jméno, jaké se jí líbilo, některé však dávaly přednost těm, která jim dával Álvaro Cepeda se svou zálibou v mexických filmech: Irma Uličnice, Zkažená Zuzana nebo Půlnoční madona.
Zdálo se zhola nemožné vést tu nějaký rozhovor, dokud rozpálený karibský orchestr hulákal z plných plic nová mamba Péreze Prada a dlouhou řadu boler, která měla zapudit neblahé vzpomínky, všichni jsme však byli mistři v umění domlouvat se hlasitým křikem. Téma toho večera vyšlo od Germána a Álvara: co spolu mají společného román a reportáž. Byli nadšení tou, kterou nedávno uveřejnil John Hersey o atomové bombě v Hirošimě, ovšem já bych jako příklad očitého novinářského svědectví volil raději Deník morového roku, až mi ostatní vysvětlili, že Danielu Defoeovi nebylo víc než pět nebo šest, když v Londýně řádil mor, podle kterého svou knihu napsal.
Tou cestou jsme se dostali k až záhadě Hraběte Montecrista, kterou ti tři vláčeli s sebou už z dřívějších diskuzí jako hádanku pro romanopisce: Jak dosáhl Alexandre Dumas, že nevinný, nevědomý, chudý a bezdůvodně uvězněný námořník dokázal uniknout z nedobytné pevnosti a stát se nejbohatším a nejvzdělanějším člověkem své doby? Odpověď zněla, že ještě předtím, než se Edmund Dantes dostal do hradu If, měl už v sobě abbého Fariu, který mu ve vězení předal tresť své učenosti a prozradil mu to jediné, co k novému životu ještě potřeboval vědět: místo, kde je ukrytý úžasný poklad, a způsob, jak uprchnout. Neboli Dumas vytvořil dvě různé postavy a potom navzájem zaměnil jejich osudy. Takže Dantes unikl z pevnosti už jako ten druhý, a jediné, co mu zůstalo z něho samotného, bylo tělo dobrého plavce.
Podle Germána bylo jasné, že Dumas udělal svého hrdinu námořníkem, aby se dokázal vyprostit z plátěného pytle a doplavat až k pobřeží, když ho hodili do moře. Alfonso, který byl nejsečtělejší a bezpochyby i nejjízlivější, opáčil, že to ještě není žádná záruka, poněvadž šedesát procent mužů v posádkách Kryštofa Kolumba neumělo plavat. Nic ho netěšilo tolik jako trousit taková zrnka pepře, aby z toho, co přišlo na stůl, odstranil i
sebemenší pachuť puntičkářství. Jejich hra na literární záhady mne tak nadchla, že jsem do sebe začal lít třtinový rum s citronem, který ostatní vychutnávali po doušcích. Všichni tři došli k závěru, že Dumasovo nadání a to, jak v onom románu a možná v celém svém díle zachází s údaji, odpovídá spíš reportérovi než romanopisci.
Na konci jsem už jasně chápal, že moji noví přátelé čtou se stejným prospěchem Queveda a Jamese Joyce i Conana Doyla. Měli nevyčerpatelný smysl pro humor a dokázali celé noci zpívat bolera a písně z Valleduparu, nebo bez

zakoktání přednášet nejlepší básně Zlatého věku. Každý svou cestou jsme dospěli ke shodnému názoru, že vrcholem světové poezie jsou sloky dona Jorgeho Manriqueho na smrt jeho otce. Večer se změnil v příjemnou zábavu, jež skoncovala s posledními předsudky, které by mému přátelství s oním spolkem potrhlých literátů mohly bránit. V jejich společnosti a s tím hrubým rumem jsem se cítil tak dobře, že jsem si svlékl svěrací kazajku bázlivosti. Zkažená Zuzana, která v březnu toho roku o karnevalu vyhrála soutěž v tanci, mne vybídla, ať si s ní jdu zatančit. Odehnali z parketu slepice a bukače, obstoupili nás a začali nás povzbuzovat.
Tančili jsme sérii Mamba číslo pět od Dámase Péreze Prada. Tak jsem překypoval energií, že jsem z pódia tropické kapely sebral chřestítka a víc než hodinu jsem jedno po druhém zpíval bolera Daniela Santose, Agustína Lary a Bienvenida Grandy. S tím, jak jsem zpíval, jsem cítil, jak mne strhuje osvobodivý vánek. Nevím, zda ti tři na mě byli hrdí nebo se za mne styděli, ale když jsem se vrátil ke stolu, uvítali mne jako jednoho ze svých.
Mezitím už Álvaro začal o oboru, v kterém mu ostatní nikdy neodporovali: o filmu. Pro mne to byl objev, který mi seslala prozřetelnost, poněvadž jsem film vždycky měl za okrajové umění, které vychází spíš z divadla než z románu. Álvaro se na něj naopak svým způsobem díval jako já na hudbu: jako na umění, z kterého
mají užitek všechna ostatní.
Bylo už opravdu pozdě, když ospalý a opilý Álvaro jako ten nejlepší taxikář řídil auto naložené knihami, které právě vyšly, a literárními přílohami New York Times. Vyložili jsme Germána a Alfonsa u nich doma, a Álvaro trval na tom, že mne zaveze k sobě, abych si prohlédl jeho knihovnu, která až do stropu zaplňovala tři stěny jeho ložnice. Ukázal na ně prstem kolem dokola a řekl mi:
"Tohle jsou jediní spisovatelé na světě, kteří umějí psát."
Byl jsem tak rozrušený, že jsem si vůbec neuvědomoval to, co ještě včera byl hlad a ospalost. Alkohol na mne nadále působil jako stav milosti. Álvaro mi ukázal své oblíbené knihy, ve španělštině i v angličtině, a chraplavým hlasem chvíli o každé mluvil, s rozcuchanými vlasy a s tak vytřeštěnýma očima jako nikdy jindy. Mluvil o Azorínovi a Saroyanovi, dvou autorech, pro které měl slabost, a o dalších, jejichž veřejný i soukromý život znal i v nedbalkách. Tenkrát jsem poprvé uslyšel jméno Virginie Woolfové, které říkal stará Woolfová, stejně jako mluvil o starém Faulknerovi. Můj úžas ho přivedl do úplného vytržení. Sebral hromadu knih, které mi předtím ukazoval jako své oblíbené, a naložil mi je do náruče.
"Neblbněte, člověče," řekl mi, "vezměte si je všechny, a až je přečtete, nějak už se najdeme."
Pro mne však představovaly nevýslovné bohatství, které jsem se neodvážil vystavovat nebezpečí, když jsem neměl ani ubohou špeluňku, kde bych si je mohl nechat. Nakonec se spokojil s tím, že mi daroval španělské vydání Paní Dallowayové od Virginie Woolfové, s neodvolatelnou předpovědí, že se ji naučím nazpaměť.
To už svítalo. Chtěl jsem se prvním autobusem vrátit do Cartageny, Álvaro však trval na tom, abych přespal na dvojlůžku vedle něho.
"A proč byste do hajzlu někam jezdil?" prohlásil z posledních sil. "Zůstaňte tu nastálo, a ráno vám seženeme nějaký prima flek."
Natáhl jsem se oblečený na postel a teprve v tu chvíli jsem v celém těle ucítil nesmírnou tíhu toho, že jsem naživu. Álvaro udělal totéž a spali jsme až do jedenácti hodin, kdy jeho matka, zbožňovaná a obávaná Sara Samudiová, zabušila pěstí na dveře v domnění, že jediný syn, kterého v životě měla, je po smrti.
"Vůbec si jí nevšímejte, maestro," vyzval mne Álvaro, ještě pohroužený ve spánku. "Tohle říká každé ráno, a nejhorší na tom je, že jednou to bude pravda."
Vrátil jsem se do Cartageny s výrazem člověka, který právě objevil svět. Při posezení po obědě u Franků Múnerových teď básně Zlatého věku a Nerudových Dvacet básní o lásce vystřídaly odstavce z Paní Dallowayové a blouznění jejího rozervaného hrdiny Septimuse Warrena Smithe. Úplně jsem se změnil: často jsem býval sklíčený a nebylo snadné se mnou vyjít, až se Héctorovi a maestru Zabalovi zdálo, že vědomě napodobuji Álvara Cepedu. Gustavo Ibarra se svým soucitným vnímáním karibského srdce se bavil mým líčením noci v Barranquille, a sám mi podával po stále uvážlivějších lžičkách řecké básníky; jediný, koho vynechal, aniž mi to kdy vysvětlil, byl Euripides. To on pro mne objevil Melvilla: literární mistrovství Moby Dicka a velkolepé kázání o Jonášovi pro velrybáře ošlehané na všech světových mořích, pod obrovskou klenbou postavenou z velrybích koster. Půjčil mi Dům se sedmi štíty od Nathaniela Hawthorna, který mne poznamenal na celý život. Společně jsme se pokusili vytvořit teorii osudovosti touhy po domově v bloudění Ulyssese - Odyssea, a bezvýchodně jsme se do ní zapletli. O půl století později jsem ji našel rozřešenou v jednom mistrovském textu Milana Kundery.
Ve stejné době došlo k mému jedinému setkání s velkým básníkem Luisem Carlosem Lópezem, známějším jako Jednooký,
jenž objevil pohodlný způsob, jak být po smrti, aniž by umřel, a jak být pohřbený bez pohřbu a hlavně beze všech proslovů. Bydlel v historickém středu města, v historickém domě na historické Prkenné ulici, kde se narodil a žil, aniž byl někomu na obtíž. Stýkal se jen s několika málo dlouholetými přáteli, zatímco jeho pověst velkého básníka narůstala už za jeho života, jako jinak roste jen posmrtná sláva.
Říkali mu Jednooký, i když to nebyla pravda, poněvadž ve skutečnosti jen šilhal, i to ovšem jinak než ostatní lidé, a dalo se to jen stěží rozeznat. Jeho bratr, Domingo López Escauriaza, ředitel El Universalu, měl pro ty, kdo se na něho ptali, stále stejnou odpověď:
"Je tady."
Znělo to vyhýbavě, byla to však jediná pravdivá odpověď: byl tady. Živější než kdo jiný, ale s tou výhodou, že se to o něm příliš nevědělo, sledoval všecko, co se dělo, a hodlal na svůj pohřeb dojít po vlastních nohou. Všichni o něm mluvili jako o historické relikvii, a ze všech nejvíc ti, kteří od něho nic nečetli. Platilo to do té míry, že od svého příjezdu do Cartageny jsem se s ním nepokusil setkat, z úcty k jeho výsadám neviditelného. Bylo mu tehdy šedesát osm let a

nikdo nepochyboval, že patří k velkým básníkům španělského jazyka všech dob, i když nás, kteří jsme věděli, kdo to je a proč, nebylo mnoho, ani nebylo snadné tomu uvěřit, tak výjimečné bylo jeho dílo.
Zabala, Rojas Herazo i Gustavo Ibarra, všichni jsme uměli jeho básně zpaměti a každou chvíli jsme je bezděčně citovali, samozřejmě a trefně, abychom do našich rozhovorů vnesli trochu světla. Nebyl nespolečenský, ale bojácný. Do dneška si nevzpomínám, že bych kdy viděl jeho fotografii, pokud vůbec nějaká existovala, jen karikatury několika tahy, které místo toho uveřejňovali. Právě proto, že ho vůbec nebylo vidět, jsme si ani neuvědomovali, že ještě je naživu, když jsem jedenkrát večer
dopisoval svou denní poznámku a uslyšel jsem Zabalův přidušený výkřik:
"Krucinál, to je přece Jednooký!"
Zvedl jsem oči od stroje a uviděl jsem nejpodivnějšího člověka, jakého jsem měl kdy spatřit. Byl daleko menší, než jsme si ho představovali, a vlasy měl tak bílé, až vypadaly modré, a vzpurné, jako by ani nebyly jeho. Nebyl slepý na levé oko, jak naznačovala jeho přezdívka, ale šilhal na ně. Oblečený byl jako na doma, v tmavých cvilinkových kalhotách a v proužkované košili, pravou ruku držel ve výši ramene a měl stříbrnou špičku s hořící cigaretou, kterou nekouřil ani z ní neoklepával popel, takže padal sám od sebe, když už byl příliš dlouhý.
Nevšímavě kolem nás prošel do kanceláře svého bratra a ven vyšel až za dvě hodiny, když už jsme v redakci zůstali jen Zabala a já, abychom ho mohli pozdravit. Zemřel přibližně dva roky poté, a vzbudil mezi svými věrnými takové rozrušení, jako kdyby neumřel, ale vstal z mrtvých. Vystavený v rakvi nevypadal tak mrtvý, jako když byl ještě naživu.
Ve stejné době měli v univerzitní aule dvě přednášky španělský básník Dámaso Alonso a jeho manželka, spisovatelka Eulalia Galvarriatová. Maestro Zabala, který nerad obtěžoval cizí lidi, pro jednou přemohl své zábrany a požádal je o schůzku. Spolu s Gustavem Ibarrou a Héctorem Rojasem Herazem jsme ho doprovázeli, a okamžitě jsme našli společnou řeč. Asi čtyři hodiny jsme všichni seděli v soukromém salonku hotelu Caribe a hovořili jsme o jejich dojmech z první cesty do Latinské Ameriky a o našich snech začínajících spisovatelů. Héctor jim přinesl knihu básní a já fotokopii jedné povídky, uveřejněné v El Espectadoru. Oba nás ze všeho nejvíc zaujala jejich upřímná zdrženlivost, kterou používali jako nepřímé potvrzení své chvály.
V říjnu jsem v redakci El Universalu našel vzkaz od Gonzala
Mallarina, abych přijel za ním a za básníkem Álvarem Mutisem do vily Tulipán, nezapomenutelného penzionu v letovisku Bocagrande, sotva pár metrů od místa, kde asi před dvaceti lety přistál Charles Lindbergh. Gonzalo, můj společník při soukromých vystoupeních na univerzitě, už tehdy působil jako advokát, a Mutis ho pozval na výlet k moři jako vedoucí odboru pro styk s veřejností LANSA, místní letecké společnosti založené samotnými piloty.
Mutisovy básně a moje povídky přinejmenším jednou vyšly zároveň v téže příloze ‚Na konec týdne´, a stačilo nám se setkat, abychom započali rozhovor, který po víc než půl století a na nespočetných místech po celém světě dosud ještě neskončil. Napřed naši synové a potom naši vnukové se nás kolikrát ptali, o čem spolu tak vášnivě debatujeme, a my jsme jim řekli pravdu: stále o témž.
Moje přátelství se zavedenými umělci a spisovateli mi dodala sílu přežít ty roky, na které dodnes vzpomínám jako na nejnejistější období svého života. 10. července jsem po třech krušných měsících, během kterých jsem nedokázal překonat své začátečnické meze, uveřejnil v El Universalu poslední ‚A basta´, a raději jsem s tím přestal; uznání jsem si zasloužil leda za to, že jsem to udělal včas. Uchýlil jsem se do anonymity komentářů na redakční stránce, které se nepodepisovaly až na případy, kdy měly být osobně zabarvené. Pokračoval jsem v tom s čirou rutinou až do září 1950, a skončil jsem nabubřelou poznámkou o Edgaru Allanovi Poeovi, která vynikla jedině tím, že byla ze všech nejhorší.
Během celého toho roku jsem naléhal, aby mne maestro Zabala zasvětil do tajemství, jak psát reportáže. Při svém tajnůstkářství se k tomu nikdy neodhodlal, zato mi popletl hlavu záhadou dvanáctiletého děvčátka pohřbeného v klášteře svaté Kláry, kterému rostly vlasy i po smrti, a za dvě století je mělo víc než dvaadvacet metrů dlouhé. Nikdy jsem netušil, že se k tomu námětu o čtyřicet let později vrátím a vylíčím ho v romantickém
románu s nešťastným koncem. Ne že by mi to tehdy nějak zvlášť myslelo: Z nejmalichernějších důvodů jsem se rozvztekal a bez vysvětlení jsem zmizel z redakce, až potom maestro Zabala někoho poslal, aby mne uklidnil. Při závěrečných zkouškách jsem šťastnou náhodou uzavřel druhý ročník práv s tím, že jen ze dvou předmětů ještě musím složit opravnou zkoušku, a mohl jsem se zapsat do třetího; šuškalo se ovšem, že jsem toho dosáhl díky politickým tlakům z El Universalu. Po pravdě však ředitel musel zasáhnout v můj prospěch jen jednou, když mne při odchodu z kina zadrželi s falešnou vojenskou knížkou a zapsali si mne do seznamu těch, které hodlali povolat na trestné výpravy jménem veřejného pořádku.
Při své tehdejší politické nevnímavosti jsem ani nezjistil, že v zemi znovu zavedli výjimečný stav s tím, že se bezpečnostní situace stále zhoršuje. Cenzura tisku značně přitvrdila. Ovzduší už bylo stejně nedýchatelné jako v těch nejhorších časech, a politická policie posílená sprostými zločinci rozsévala po venkově strach. Teror dohnal liberály k tomu, aby opouštěli své statky a domy. Jejich případný kandidát, Darío Echandía, nejlepší profesor občanského práva v zemi, pochybovač od narození a vášnivý čtenář řeckých a latinských autorů, se vyslovil pro to, aby se liberálové nezúčastnili voleb. Cesta byla otevřená ke zvolení Laureana Gómeze, který jako by neviditelnými nitkami z New Yorku vládu už stejně řídil.
V té době jsem si ještě jasně neuvědomoval, že všechny ty svízele nejsou jen hanebnosti, kterých se dopouštějí konzervativci, nýbrž i příznak změn k horšímu v našem životě, až do jednoho z tolika večerů v Jeskyni, kdy jsem si zamanul vychloubat se, že si mohu svobodně dělat, co se mi zachce. Maestro Zabala podržel ve vzduchu lžíci polévky, kterou si v tu chvíli chtěl dát do úst, podíval se na mne přes obroučky svých brýlí a úsečně mě zarazil:
"Jedno mi pověz, Gabrieli: při všech těch pitomostech, co vyvádíš, stačil sis vůbec všimnout, že tahle země jde do hajzlu?"
Otázka zasáhla do černého. Na mol opilý jsem se pozdě v noci natáhl na lavičku na promenádě Mučedníků, že se tam

vyspím, a biblická potopa mne úplně promáčela. Čtrnáct dní jsem ležel v nemocnici se zápalem plic, který odolával prvním známým antibiotikům, o nichž se navíc proslýchalo, že mají tak děsivé vedlejší účinky jako předčasnou pohlavní nemohoucnost. Byl jsem ještě vychrtlejší a bledší než jindy, a rodiče mi nařídili, abych přijel do Sucre a zotavil se u nich z přílišné práce - jak ve svém dopisu psali. Ještě dál zašel El Universal, když mne v úvodníku na rozloučenou vychválil jako novináře a spisovatele, mistrovsky ovládajícího své řemeslo, a v dalším jako autora románu, jenž nikdy neexistoval a s názvem, se kterým jsem neměl nic společného: Tak už máme posečeno. Udivilo mne to tím spíš, že jsem v tu chvíli vůbec neměl v úmyslu znovu zkoušet štěstí v krásné literatuře. Po pravdě si ten název, který mi vůbec nic neříkal, vymyslel Héctor Rojas Herazo rovnou do stroje jako další příspěvek Césara Guerry Valdése, smyšleného spisovatele ryze latinskoamerického ducha, kterého přivedl na svět, aby obohatil naše spory. Héctor v El Universalu uveřejnil zprávu o jeho příjezdu do Cartageny, a já jsem ho ve své rubrice ‚A basta´ uvítal s nadějí, že rozvíří prach v dřímajících myslích opravdovou latinskoamerickou prózou. Tak či tak, onen smyšlený román s nádherným názvem, kterým ho Héctor obdařil, se o kolik let později, už nevím kde ani proč, objevil v kterémsi eseji o mých knihách jako jedno ze stěžejních děl nové literatury.

Ovzduší, jež na mne čekalo v Sucre, velice vyhovovalo mým tehdejším záměrům. Napsal jsem Germánu Vargasovi dopis, ve kterém jsem ho prosil, aby mi poslali knihy, co nejvíc knih, tolik, co jen mohou, abych nad oněmi mistrovskými díly přečkal

rekonvalescenci, odhadovanou na šest měsíců. Čekala na mne úplná záplava novinek. Otec se vzdal otrocké práce v lékárně a na okraji městečka si postavil dům, kam by se vešly všechny jeho děti; od té doby, co se před šestnácti měsíci narodil Eligio, nás už bylo jedenáct. Dům byl velký a plný světla, s terasou pro návštěvy obrácenou k temným vodám řeky, a s okny otevřenými lednovým vánkům. Bylo v něm šest dobře větraných ložnic s postelí pro každého z nás, ne už po dvou jako předtím, a s kruhy na zavěšení rohoží v různých výškách dokonce i na chodbách. Neoplocený dvůr dosahoval až k lesu, s ovocnými stromy, které patřily všem, a s vlastními i cizími zvířaty, která se procházela po ložnicích. Má matka, které se stýskalo po dvorech z jejího dětství v Barrancas a v Aracatace, totiž nový dům brala jako zemědělskou usedlost, se slepicemi a kachnami, které se obešly bez ohrady, a s opovážlivými prasaty, která vlezla až do kuchyně a sežrala všecko na oběd. V létě bylo ještě pořád možné spát s otevřenými okny, s dýchavičným kvokáním slepic na hřadu a s vůní zralých plodů láhevníku, které před úsvitem s krátkou a zvučnou ranou padaly ze stromů. "Jako kdyby to byly děti," říkávala matka. Otec omezil svou ranní poradnu na několik málo oddaných stoupenců homeopatie, i nadále přečetl každý potištěný papír, na který narazil, vleže v rohoži zavěšené mezi dvěma stromy, a proti smutkům za soumraku se obrnil zahálčivou horečkou kulečníku. Odložil i své bílé cvilinkové obleky s kravatou a chodil po ulici tak, jak ho nikdy předtím neviděli, v mladistvých košilích s krátkými rukávy.

Babička Tranquilina Iguaránová zemřela dva měsíce předtím, slepá a pomatená, a v jasnozřivosti umírání nepřestala svým zvučným hlasem a s dokonalou výslovností rozhlašovat rodinná tajemství. Až do posledního dechu se znovu a znovu vracela k důchodu, který jsme měli dostat po dědečkovi. Otec její tělo ošetřil šťávou z aloe, která je měla uchránit od zkázy, a v rakvi je

zasypal vápnem, aby mohlo pokojně práchnivět. Luisa Santiaga vždycky obdivovala matčinu vášnivou zálibu v rudých růžích, a vzadu na dvoře teď zřídila zahradu, aby jí na hrobě nikdy nechyběly. Kvetly tak nádherně, že k nim ani nestačili vodit všechny přespolní návštěvníky, kteří přicházeli až z daleka v touze dozvědět se, zda tolik překrásných růží je dílo boží nebo ďáblovo.

Ony změny v mém životě a v mém pohledu na svět odpovídaly změnám, které se děly u nás doma. Při každé návštěvě mi dům připadal jiný, díky přestavbám a změnám, které rodiče prováděli, a díky sourozencům, kteří se rodili a vyrůstali tak podobní jeden druhému, že bylo snazší splést si je navzájem než poznat, který z nich to je. Jaime, kterému už bylo deset, opustil matčin klín ze všech nejpozději, poněvadž se narodil už na šestém měsíci a matka ho ještě kojila, když už se narodil Hernando (Nanchi). Tři roky nato se narodil Alfredo Ricardo (Cuqui) a rok a půl po něm Eligio (Yiyo), poslední ze všech, jenž během oněch prázdnin teprve začínal objevovat, že může lézt po čtyřech.

K tomu jsme ovšem museli připočítat ještě otcovy děti před sňatkem i po něm: Carmen Rosu v San Marcos a Abelarda, kteří občas pobývali v Sucre, Germainu Hanai (Emi), kterou matka se souhlasem nás ostatních přijala za vlastní, a jako posledního Antonia Maríu Clareta (Toňa), jenž vyrostl u své matky v Sincé a často nás navštěvoval. Celkem nás bylo patnáct, a snědli jsme toho za třicet, když bylo co, a seděli jsme, kde se zrovna dalo.

Vyprávění, které o tom sepsaly moje nejstarší sestry, skýtají věrnou představu o tom, jak to chodilo v domě, kde jedno dítě ještě ani neodstavili, když už se narodilo další. Matka si uvědomovala, že je to její vina, a prosila dcery, aby se staraly o ty nejmenší. Margot umírala strachy, když zjistila, že matka je znovu těhotná, poněvadž věděla, že ona sama se o všechny nestačí starat. Než odjela do internátu v Monterii, se vší vážností matku poprosila, aby to další dítě už bylo poslední. Matka jí to slíbila, stejně jako vždycky, i když jen proto, aby jí vyhověla, poněvadž si byla jistá, že Bůh ve své nekonečné moudrosti ten problém sám vyřeší nejlíp.

Jídla u stolu byla hotové neštěstí, poněvadž nebylo možné svolat všechny najednou. Matka a starší sestry každému nosily na stůl, když přišel, nebylo ovšem výjimkou, že se při zákuscích objevil nějaký opozdilec a dožadoval se své porce. Během noci se do postele mých rodičů stěhovali ti nejmenší, kteří nemohli spát vedrem nebo zimou, kvůli bolesti zubů nebo strachu z mrtvých, z lásky k rodičům nebo ze žárlivosti na ostatní, a ráno se všichni probouzeli namačkaní v manželské posteli. Pokud se po Eligiovi už nenarodili další, bylo to zásluhou Margot, která si po návratu z internátu prosadila svou, a matka dodržela svůj slib, že už další dítě mít nebude.

Skutečnost měla na neštěstí dost času, aby zasáhla do života obou nejstarších sester, takže zůstaly až do smrti svobodné. Aida jako v románech z červené knihovny vstoupila doživotně do kláštera a opustila ho až po dvaadvaceti letech, jak se sluší a patří, když už na dosah nebyl ani její Rafael ani nikdo jiný. Margot se svou přísnou povahou o svého Rafaela přišla chybou, kterou udělali oba dva. Při tak smutných příkladech z minulosti se Rita provdala za

prvního muže, který se jí zalíbil, a měla šťastný život s pěti dětmi a devíti vnoučaty. Poslední dvě - Ligia a Emi - se provdaly, za koho chtěly, poněvadž rodiče už unavilo bojovat proti skutečnému životu.
Starosti, které na naši rodinu dolehly, se zdály být součástí krize, do které zemi uvrhla hospodářská nejistota a krvavý politický teror; ony pochmurné časy dorazily i do Sucre a vešly do našeho domu sice potajmu, ale neodvratně. To už jsme stačili projíst své nevelké úspory a byli jsme stejně chudí, jako jsme bývali v Barranquille, než jsme se odstěhovali do Sucre. Matka se však
neznepokojovala; byla si jistá, že každé dítě si v podpaží přináší svůj chleba, a život jí to už potvrdil. Tak to u nás vypadalo, když jsem přijel z Cartageny, abych se zotavil po zápalu plic, rodina se však předem domluvila, že to nesmím poznat.
V celém městečku se v té době nemluvilo o ničem jiném než o údajném poměru našeho přítele Cayetana Gentileho s učitelkou ze školy v nedaleké osadě Chaparral, půvabnou dívkou z jiných společenských poměrů než on, ale velice spořádanou a ze slušné rodiny. Nebylo na tom nic divného: Cayetano byl odjakživa sukničkář, nejen v Sucre, ale i v Cartageně, kde vychodil gymnázium a začal studovat medicínu. Nikdy jsme však neslyšeli, že by v Sucre měl nějaké stálé děvče, ani oblíbené tanečnice na zábavách.
Jednou večer jsme ho viděli, jak přijíždí ze statku na svém nejlepším koni; učitelka seděla v sedle s otěžemi v rukou, a Cayetano seděl koni na zadku a přidržoval se jí v pasu. Překvapilo nás nejen, jak důvěrně se k sobě chovají, ale i odvaha, s jakou přijeli po hlavní ulici na náměstí v době, kdy tam bylo nejvíc lidí, a v městečku, kde všichni byli ochotní uvěřit tomu nejhoršímu. Cayetano vysvětlil každému, kdo ho byl ochotný poslouchat, že ji našel doma před školou, jak čeká na někoho, kdo by byl tak laskav a odvezl ji v tu večerní hodinu do městečka. Žertem jsem ho varoval, že jednou ráno najde na dveřích hanopis, on však jen pokrčil rameny v gestu, které pro něho bylo velice příznačné, a utrousil svůj oblíbený vtípek:
"Vůči bohatým si to nedovolí."
Hanopisy opravdu vyšly z módy stejně rychle, jako se předtím objevily, a říkalo se, že to byl možná jen další příznak politického rozladění, které v zemi vládlo. Ti, kdo z nich měli strach, teď znovu usínali klidně. Zato já jsem několik dnů po svém příjezdu vycítil, že se něco změnilo v tom, jak se ke mně chovali někteří otcovi
spolustraníci; označovali mne za autora článků proti konzervativní vládě, které vycházely v El Universalu. Nebyla to pravda. Pokud jsem někdy musel napsat nějakou politickou poznámku, bylo to vždycky bez podpisu a na odpovědnost vedení listu, od té doby, co se rozhodlo upustit od otázky, co se stalo v Carmen de Bolívar. Ty, které jsem otiskoval ve své rubrice a pod svým jménem, nepochybně vyjadřovaly jasný názor na špatné poměry v zemi a hanebnost násilí a bezpráví, ale bez stranických hesel. Po pravdě řečeno jsem ani tenkrát, ani nikdy jindy v žádné straně nebyl. Rodiče však ono obvinění polekalo a matka začala zapalovat svíčky světcům, obzvlášť když jsem se zdržel do pozdních hodin venku. Poprvé v životě jsem kolem sebe cítil tak dusné ovzduší, že jsem se rozhodl vycházet z domu co nejmíň.
Právě v té těžké době přišel do otcovy poradny pozoruhodný muž, který už vypadal jako svůj vlastní duch; kůží mu doslova prosvítala barva kostí, zato břicho měl nadmuté a tvrdé jako buben. Stačila mu jediná věta, abychom na něho už nikdy nezapomněli:
"Doktore, přišel jsem, abyste mu vyndal tu opici, co mi nasadili do břicha."
Když ho otec prohlédl, pochopil, že na ten případ jeho vědomosti nestačí, a poslal ho ke kolegovi chirurgovi, který mu v břiše nenašel opici, jak se nemocný domníval, nýbrž jakousi beztvarou stvůru, přesto obdařenou vlastním životem. Mne na tom nicméně nezaujala zrůda, kterou měl v břiše, nýbrž jeho vyprávění o čarovné Hadí říši, bájném kraji přímo ve správních hranicích Sucre, kam se dalo dojít jen přes dýmající bažiny a kde k nejvšednějším záležitostem patřilo pomstít se za urážku nějakým kouzlem, jako třeba přičarovat někomu do břicha takové ďábelské stvoření.
Obyvatelé Hadí říše byli přesvědčení katolíci, chápali však náboženství po svém, s kouzelnými modlitbami pro každou příležitost. Věřili v Boha, Pannu Marii i v nejsvětější Trojici,
uctívali je však v každém předmětu, v kterém podle svého domnění objevili božské schopnosti. Jim mohlo naopak připadat neuvěřitelné, že by se někdo, komu v břiše narostl pekelný zmetek, mohl zachovat tak rozumově, aby se obrátil na nějakého kacířského chirurga.
Zanedlouho jsem ke svému údivu zjistil, že nikdo v Sucre nepochybuje o tom, že Hadí říše skutečně existuje, a jediným problémem je, jak se tam přes nejrůznější zeměpisné i duševní zábrany dostat. Na poslední chvíli jsem náhodně zjistil, že vyhlášeným odborníkem na Hadí říši je můj přítel Ángel Casij, kterého jsem naposled viděl, když nám poskytl ozbrojený doprovod mezi páchnoucími rozvalinami z 9. dubna, abychom mohli poslat zprávu svým rodinám. Zastihl jsem ho víc při rozumu než tenkrát, a vyslechl jsem jeho blouznivé vyprávění o několika cestách, které tam podnikl. Od něho jsem se také dozvěděl všecko, co se vědělo o Markýzince, paní a vládkyni onoho rozlehlého království, jehož obyvatelé znali tajné modlitby, jež mohly způsobit dobro nebo zlo, postavit na nohy umírajícího, i když o něm nevěděli víc než to, jak vypadá, a přesné místo, kde v tu chvíli je, nebo vyslat přes bažiny hada, jenž po šesti dnech usmrtil jejich nepřítele.
Jediné, co nesměla, bylo křísit mrtvé, poněvadž to byla schopnost vyhrazená Bohu. Žila tak dlouho, jak sama chtěla, a říká se, že se dočkala dvou set třiatřiceti let, od svých šestašedesáti však už nezestárla ani o den. Než umřela, shromáždila svá pohádková stáda a nechala je dva dny a dvě noci obcházet kolem svého domu, až vznikla Hadí bažina, nekonečná vodní plocha pokrytá světélkujícími sasankami. Říká se, že uprostřed ní stojí strom se zlatými tykvemi a k jeho kmeni je uvázaná kánoe, která vždycky 2. listopadu, ve svátek zesnulých, sama pluje až na protější břeh, střežený bílými kajmany a chřestýši se zlatými šupinami, kde Markýzinka zakopala své nezměrné bohatství.
Od chvíle, kdy mi Ángel Casij ten podivuhodný příběh vyprávěl, začala mne užírat touha navštívit ráj Hadí říše, uvízlý ve skutečném světě. Zakrátko jsme už měli všecko připravené: koně obrněné proti nebezpečím modlitbami, které je měly ochraňovat, neviditelné kánoe, čarodějné pralesní vůdce a všecko, co mohlo být zapotřebí, abychom napsali zprávu o

tom nadpřirozeném světě.
Nakonec však muly zůstaly jen osedlané. Moje pomalé zotavování ze zápalu plic, posměšky mých přátel při tancovačkách na náměstí a děsivé výstrahy těch starších mne přiměly odkládat cestu tak dlouho, až k ní nedošlo. Dnes na to nicméně vzpomínám jako na zásah štěstěny: když už jsem nemohl spatřit přeludnou Markýzinku, pohroužil jsem se beze zbytku a hned od příštího dne do psaní svého prvního románu, z kterého mi zůstal jen název: Dům.
Měl to být příběh z tisícidenní války na karibském pobřeží Kolumbie, o kterém jsem už při jedné ze svých předchozích návštěv v Cartageně mluvil s Manuelem Zapatou Olivellou. Při té příležitosti, a aniž to nějak souviselo s mým záměrem, mi daroval knížečku, kterou jeho otec napsal o jednom veteránovi z oné války, jehož portrét vytištěný na titulní stránce, v plátěné blůze s kapsami a s kníry ožehlými střelným prachem, mi něčím připomněl dědečka. Jeho jméno jsem zapomněl, zato jeho příjmení mne mělo doprovázet po celý život: Buendía. Proto jsem zamýšlel napsat román, který se měl jmenovat Dům, o osudech jedné rodiny, ve které mohlo být mnoho z naší vlastní během marných válek plukovníka Nicoláse Márqueze.
Název vycházel ze záměru, že celý příběh se od začátku až do konce bude odehrávat jen uvnitř v domě. Napsal jsem několik začátků a náčrty dílčích postav; dával jsem jim jména z naší rodiny, která jsem později použil v jiných knihách. Jsem velice citlivý na slabiny věty, v které se dvě sousední slova navzájem rýmují, i když
jen shodnými samohláskami, a raději ji neuveřejním, dokud není v pořádku. Proto jsem se kolikrát už málem vzdal příjmení Buendía, které se ve španělštině nutně rýmuje se slovesy v souminulém čase. Nakonec se však přece prosadilo, poněvadž jsem pro ně našel přesvědčivou totožnost.
Tím jsem se zabýval, když jednoho rána do našeho domu v Sucre dorazila dřevěná bedna, na které nebyl žádný nápis ani jakékoliv údaje. Přijala ji má sestra Margot, ani nevěděla od koho, v domnění, že jsou to nějaké zbytky z prodané lékárny. Já jsem si myslel totéž a posnídal jsem v kruhu rodiny, aniž bych se vzrušoval. Otec prohlásil, že ji neotevřel, poněvadž myslel, že je to zbytek mých zavazadel; nepřipustil si totiž, že už mi na tomto světě nezůstalo nikde nic. Můj bratr Gustavo, který se ve svých třinácti letech už vyznal v tom, jak cokoliv zatlouci nebo otevřít, se rozhodl, že se bez dovolení podívá dovnitř. Za chvilku jsme ho uslyšeli, jak křičí:
"Jsou tam knihy!"
Srdce mi poskočilo, a hned nato jsem vyskočil i já. Opravdu to byly knihy, i když bez uvedení odesilatele; byly mistrně vyrovnané až po víko, a s dopisem, který se díky hieroglyfickému písmu a nepřístupné lyrice Germána Vargase sotva dal přečíst: ‚Tady máte, co jste chtěl, maestro, a ukažte, jestli se konečně něco naučíte.´ Byl tam i podpis Alfonsa Fuenmayora a čmáranec, v němž jsem tušil podpis dona Ramóna Vinyese, kterého jsem dosud neznal. Doporučovali mi pouze, abych se nedopouštěl žádného příliš očividného plagiátu. V jedné z Faulknerových knih byl i lístek od Álvara Cepedy, napsaný jeho nečitelným písmem a navíc v krajním spěchu, v kterém mi oznamoval, že příští týden odjíždí na rok do speciálního kurzu na novinářské škole Kolumbijské univerzity v New Yorku.
Ze všeho nejdřív jsem knihy vystavil na stole v jídelně,
zatímco matka uklízela poslední hrnky od snídaně. Musela si vzít koště, aby odehnala mladší děti, které si chtěly zahradnickými nůžkami vystřihnout obrázky, a toulavé psy, kteří je očichávali, jako by byly k jídlu. Já jsem si je očichal také, jak to dělávám s každou novou knihou, a všecky jsem si je namátkově prolistoval a tu a tam jsem přečetl nějaký odstavec. Během večera jsem si třikrát nebo čtyřikrát přesedl jinam, poněvadž jsem neměl klid nebo mi zase vadilo chabé světlo na chodbě do dvora, a ráno jsem sice měl pokroucená záda, až dosud jsem však neměl ani vzdálenou představu, jaký užitek z onoho zázraku mohu získat.
Bylo to třiadvacet význačných děl současných autorů, všechna ve španělštině a vybraná se zjevným záměrem, abych si je přečetl s jediným cílem: proto, abych se naučil psát. Byly tam překlady, které právě vyšly, jako Hluk a vřava od Williama Faulknera. O padesát let později si už nedokážu vybavit jejich úplný seznam a moji tři celoživotní přátelé, kteří ho znali, tu už nejsou, aby si mohli vzpomenout. Do té doby jsem z nich četl jen dvě: Paní Dallowayovou od paní Woolfové, a Kontrapunkt Aldouse Huxleyho. Nejlíp si z nich pamatuji knihy Williama Faulknera: Minka, Hluk a vřavu, Když jsem umírala a Divoké palmy. Také Manhattanskou přestupní stanici a možná ještě něco od Johna Dos Passose; Orlanda od Virginie Woolfové, O myších a lidech a Hrozny hněvu od Johna Steinbecka, Portrét Jenny Roberta Nathana a Tabákovou cestu od Erskina Caldwella. Mezi těmi, na které si na vzdálenost půl století už nevzpomínám, byla přinejmenším jedna od Hemingwaye, nejspíš povídky, které se z něho těm třem v Barranquille zamlouvaly nejvíc; jedna od Jorgeho Luise Borgese, bezpochyby také povídky, a snad i jedna od Felisberta Hernándeze, svérázného uruguayského povídkáře, kterého moji přátelé nedávno s nadšeným křikem objevili. V příštích měsících jsem je přečetl všechny, některé důkladně a jiné míň, a díky nim jsem dokázal vyjít
z mrtvého bodu, ve kterém jsem vězel.
Kvůli zápalu plic mi zakázali kouřit, ale kouřil jsem na záchodě, jako kdybych se schovával sám před sebou. Lékař to zjistil a vážně si se mnou promluvil, ale nedokázal jsem ho poslechnout. Už v Sucre, když jsem se pokoušel bez přestávky číst knihy, které jsem dostal, jsem si zapaloval další cigaretu od nedopalku té předchozí, až jsem už opravdu nemohl, a čím víc jsem se snažil přestat, tím víc jsem kouřil. Dostal jsem se až na čtyři krabičky denně, odcházel jsem od stolu, abych si mezi jídlem zapálil, a několikrát jsem propálil prostěradla, poněvadž jsem usnul s hořící cigaretou. Během noci mne znovu a znovu probouzel strach ze smrti, a přemohl jsem ho, jen když jsem kouřil ještě víc, až jsem se rozhodl, že radši umřu než přestanu kouřit.
Víc než dvacet let nato - to už jsem měl ženu a děti - jsem ještě pořád kouřil. Lékař, který si na štítu prohlédl mé plíce, mi poděšeně řekl, že za dva nebo tři roky nebudu schopen dýchat. Vyděsilo mne to do té míry, že jsem dlouhé hodiny jen vysedával a nic jsem nedělal, poněvadž bez cigarety jsem nedokázal číst, poslouchat hudbu ani hovořit s přáteli nebo nepřáteli. Jednoho docela obyčejného večera, během náhodné večeře v Barceloně, můj přítel psychiatr vysvětloval ostatním, že zbavit se návyku na tabák je možná ze všeho nejtěžší. Odvážil jsem se ho zeptat, jaký je za tím důvod, a

jeho odpověď byla mrazivě prostá:
"Poněvadž přestat kouřit by pro tebe bylo jako zabít milovaného člověka."
Jasnozřivost jeho slov mne úplně oslnila. Nikdy jsem nezjistil proč, ani jsem to nechtěl vědět, ale zamáčkl jsem v popelníku cigaretu, kterou jsem si právě zapálil, a od té doby jsem po celý zbytek života už nevykouřil ani jednu, aniž by mi to chybělo nebo bránilo v soustředění.
Má druhá závislost nebyla úporná o nic míň. Jednou navečer
k nám přišla služebná ze sousedního domu, napřed si promluvila se všemi ostatními a potom přišla na terasu a velice uctivě mne požádala, jestli mi může něco říci. Nezvedl jsem oči od knihy, dokud se mne nezeptala:
"Pamatujete se na Matildu?"
Nic mi to neříkalo, ale nevěřila mi.
"Nedělejte, že jste hlupák, pane Gabito," řekla mi a důrazně slabikovala: "Ni - gro - man - ta."
A plným právem: Nigromanta teď byla volná, se synem po zemřelém policistovi, a žila sama se svou matkou a dalšími členy rodiny ve stejném domě, ale v samostatné ložnici s vlastním východem k čelní stěně hřbitova. Vypravil jsem se za ní, a náš obnovený vztah trval déle než měsíc. Neustále jsem odkládal návrat do Cartageny, a přál jsem si navždy zůstat v Sucre. Až jednou k ránu mne v jejím domě zastihla bouřka s hromy a blesky, jako kdyby to nebyla noc, ale ruská ruleta. Snažil jsem se schovávat pod okapy, ale když už to nešlo, pokračoval jsem prostředkem ulice s vodou až po kolena. K mému štěstí byla matka v kuchyni sama a cestičkami v zahradě mne odvedla do ložnice, aby se to nedozvěděl otec. Sotva mi pomohla svléknout promáčenou košili, podržela ji konečky palce a ukazováčku od sebe, co jí paže stačila, zhnuseně se zamračila a hodila ji do kouta.
"Tys byl u té ženské," řekla mi.
Strnul jsem úžasem.
"Jak to víte?"
"Poněvadž smrdíš stejně jako tenkrát," řekla klidně. "Ještě že aspoň on je po smrti."
S takovým nedostatkem soucitu jsem se u ní setkal poprvé v životě. Matka si to zřejmě uvědomila a bezděky to ještě potvrdila.
"To byla jediná smrt, z které jsem měla radost, když jsem se o ní dozvěděla."
Zaraženě jsem se jí zeptal:
"A jak jste přišla na to, kdo to je?"
"Ach synu," vzdychla. "Když se jedná o vás, Bůh mi řekne všecko."
Potom mi ještě pomohla svléknout promočené kalhoty a hodila je do kouta k ostatnímu šatstvu. ‚Budete všichni stejní jako tvůj otec," prohlásila naráz s hlasitým povzdechem, zatímco mi utírala záda lněným ručníkem. A skončila z hloubi duše:
"Dej Bůh, abyste byli i tak dobří manželé jako on."
Dojemná péče, kterou mne matka zahrnula, přinesla výsledky: zápal plic jsem opravdu znovu nedostal. Časem jsem si ovšem uvědomil, že matka všecko ještě zbytečně komplikuje, aby mi zabránila vrátit se do Nigromantiny postele s jejími hromy a blesky. Od té doby jsem ji už nikdy neviděl.
Vrátil jsem se do Cartageny zotavený a v dobré míře, se zprávou, že píšu Dům, a mluvil jsem o něm jako o hotové záležitosti, i když jsem byl sotva v první kapitole. Zabala a Héctor mne uvítali jako ztraceného syna. Moji laskaví profesoři na univerzitě se už zřejmě smířili s tím, že zůstanu takový, jaký jsem. Zároveň jsem aspoň občas napsal do El Universalu nějakou poznámku, za které mi platili od kusu. Má dráha povídkáře pokračovala tím málem, co jsem dokázal napsat, více méně jen proto, abych vyhověl maestru Zabalovi: ‚Dialog v zrcadle´ a ‚Trápení pro tři náměsíčníky´, otištěné v El Espectadoru. U obou bylo sice patrné jisté zlepšení proti naivní žvanivosti čtyř předchozích, ještě pořád jsem však nedokázal vybřednout z bahna.
Do Cartageny už se teď přeneslo politické napětí ze zbytku země, a museli jsme v tom vidět předzvěst, že se stane něco vážného. V závěru roku liberálové prohlásili, že se kvůli surovému
politickému pronásledování nezúčastní politického života, nevzdali se však svých tajných plánů vládu svrhnout. Na venkově bylo násilí stále horší a lidé utíkali do měst, cenzura však nutila tisk vyjadřovat se jen nepřímo. Všeobecně se ovšem vědělo, že liberálové, zahnaní do úzkých, vytvořili na různých místech země ozbrojené bojůvky. Na východních Llanech - nekonečné ploše zelených pastvin, která zaujímá víc než čtvrtinu Kolumbie - se už o nich vyprávěly úplné legendy. Jejich vrchní velitel, Guadalupe Salcedo, se přes noc stal bájnou postavou, dokonce i mezi vojáky, a jeho fotografie se potají šířily, rozmnožovaly se po stovkách a zapalovali mu svíce na oltářích.
Bratři De la Espriellové zřejmě věděli víc, než přiznávali, a v ohrazené části města se už naprosto samozřejmě mluvilo o nastávajícím státním převratu proti konzervativní vládě. Podrobnosti jsem neznal, maestro Zabala mi však uložil, abych ve chvíli, kdy na ulici postřehnu nějaký rozruch, přišel okamžitě do redakce. Když jsem dorazil do Amerického zmrzlinářství, kde jsem měl jakousi schůzku, napětí se už dalo krájet. Posadil jsem se ke stolu, který stál stranou, s tím, že si budu číst, než ten druhý přijde, ale když kolem procházel jeden z mých bývalých spolužáků, s kterým jsem o politice nikdy nemluvil, řekl mi, aniž se na mne podíval:
"Utíkej do redakce, za chvíli už to začne."
Udělal jsem opak: chtěl jsem vědět, jak to bude probíhat v samém středu města, místo abych se zavřel v redakci. Za několik minut si k mému stolu přisedl úředník z tiskového odboru ministerstva vnitra, s kterým jsem se dobře znal, a nenapadlo mi, že ho mohli poslat, aby mi zabránil něco podniknout. Ve stavu čiré nevinnosti jsem se s ním půl hodiny bavil, a když vstal s tím, že už musí jít, zjistil jsem, že obrovský salon zmrzlinářství se mezitím úplně vyprázdnil, aniž jsem to postřehl. Sledoval můj pohled a
podíval se na hodinky: bylo deset minut po jedné.

"Nemusíš si dělat starosti," řekl mi s potlačovanou úlevou. "Už se nic nestalo."
Nejvýznamnější skupina liberálních předáků, které už oficiální teror dohnal k zoufalství, se totiž opravdu dohodla s demokraticky smýšlejícími vojáky v nejvyšších funkcích, že skoncují s vražděním, jež v celé zemi rozpoutala konzervativní vláda, aby se za každou cenu udržela u moci. Většina z nich se 9. dubna zúčastnila mírových jednání na základě dohody, kterou uzavřeli s prezidentem Ospinou Pérezem, a sotva dvacet měsíců nato si příliš pozdě uvědomovali, že se stali obětí obrovského podvodu. Tehdejší zmařenou akci osobně schválil předseda výkonného výboru liberální strany Carlos Lleras Restrepo, prostřednictvím Plinia Mendozy Neiry, který měl v armádě vynikající styky ještě z dob, kdy byl za liberální vlády ministrem války. Akce, kterou Mendoza Neira s mlčelivou podporou významných stranických předáků po celé zemi koordinoval, měla začít toho dne za svítání bombardováním prezidentského paláce letouny vojenského letectva. Na straně hnutí stály námořní základny v Cartageně a v Apiay, většina vojenských posádek v zemi a odborové organizace, rozhodnuté převzít moc a dosadit civilní vládu národního smíření.
Teprve poté, co jejich plány neuspěly, vyšlo najevo, že dva dny před stanoveným datem akce bývalý prezident Eduardo Santos pozval do svého domu v Bogotě liberální pohlaváry a vůdce převratu, aby si celý záměr ještě naposled prošli. Během debaty někdo pronesl povinnou otázku:
"Dojde přitom ke krveprolití?"
Nikdo nebyl tak naivní ani takový cynik, aby to popřel. Další předáci vysvětlili, že přijali maximální kroky, aby k němu nedošlo, že však neexistují kouzelné návody, jak zabránit nepředvídatelnému. Výkonný výbor strany se zděsil, kam se až ve
svých vlastních plánech odvážil, a bez diskuze vydal příkaz, kterým celou akci odvolával. Řadu spiklenců, ke kterým se včas nedostal, při pokusu o povstání pozatýkali nebo zabili. Jiní radili Mendozovi, aby pokračoval o vlastní újmě, dokud nezíská moc, a on to neudělal spíš z mravních než z politických důvodů, neměl však už ani čas ani prostředky, aby varoval všechny zúčastněné. On sám stačil požádat o azyl na venezuelském velvyslanectví a žil pak čtyři roky ve vyhnanství v Caracasu, v bezpečí před válečným soudem, který ho v nepřítomnosti odsoudil k pětadvaceti letům vězení za vzpouru. Padesát dva let nato se mi nechvěje ruka, když píšu - bez jeho souhlasu - že toho litoval po celý zbytek života ve svém caracaském vyhnanství, když viděl děsivou bilanci vlády konzervativců: nejméně tři sta tisíc mrtvých.
Pro mne to svým způsobem byly také rozhodující chvíle. Během dvou měsíců jsem propadl v třetím ročníku na právnické fakultě a ukončil jsem své závazky v El Universalu, poněvadž v jednom ani v druhém jsem neviděl budoucnost. Zdůvodňoval jsem to tím, že potřebuji čas na román, který jsem sotva začal psát, i když v hloubi duše jsem věděl, že to není pravda ani lež, naráz jsem však zjistil, že můj projekt je spíš jen užvaněný výmysl, ve které bylo jen velice málo toho dobrého, co jsem dokázal použít z Faulknera, a všechno špatné z mé nezkušenosti. Brzy nato jsem pochopil, že vyprávět příběhy souběžně s těmi, které člověk píše - aniž prozradí jejich podstatu - je cennou součástí jak koncepce, tak samotného psaní. O nic takového ovšem tehdy nešlo; jelikož jsem neměl co ukázat, vymyslel jsem si mluvený román, abych pobavil posluchače a oklamal sám sebe.
Ono zjištění mne přimělo úplně znovu rozvážit celý projekt, jenž nikdy neměl víc než čtyřicet stran napsaných na přeskáčku, nicméně se o něm však už psalo v časopisech a v novinách - já jsem v tom nebyl výjimkou - a dokonce předem vyšlo i několik
velice uvážlivých kritických soudů čtenářů, obdařených bujnou představivostí. Ve své podstatě by onen zvyk vyprávět souběžné projekty neměl být důvodem k výčitkám, ale k soucitu: hrůza z toho, že někdo píše, může být stejně nesnesitelná jako hrůza, že nepíše. Co se mne týče, jsem navíc přesvědčen, že vyprávět skutečné příběhy přináší neštěstí. Utěšuje mne ovšem, že ústní vyprávění může být někdy lepší než psaný příběh, a že možná nevědomky vytváříme nový žánr, který už literatura potřebuje: smyšlené příběhy o smyšlených příbězích.
Holá pravda je, že jsem nevěděl, jak dál žít. Můj pobyt na zotavenou v Sucre mi posloužil k tomu, abych si uvědomil, že nevím, co si v životě hodlám počít, nenaznačil mi však vhodný směr ani mi neposkytl žádné nové argumenty, jimiž bych přesvědčil rodiče, že nemusí na pravdu boží, když si dovolím rozhodovat sám o sobě. Odjel jsem tedy do Barranquilly se dvěma sty pesos, které matka uškudlila z peněz na domácnost a dala mi je, když jsem se vracel do Cartageny.
15. prosince 1949 v pět hodin odpoledne jsem přišel do knihkupectví Svět, abych tam čekal na své přátele, které jsem od oné květnové noci, kdy jsem tam přijel s nezapomenutelným panem Razzorem, ještě neviděl. Měl jsem s sebou jen výletní kufřík se záložní sadou prádla a několika knihami a kožené desky se svými rukopisy. Několik minut po mně dorazili do knihkupectví všichni, jeden po druhém. Čekalo mne bouřlivé uvítání, i když bez Álvara Cepedy, který ještě pořád byl v New Yorku. Když jsme už byli všichni, šli jsme na aperitiv, ne však už do kavárny Kolumbie vedle knihkupectví, ale do nové, kterou si na protějším chodníku otevřeli blízcí přátelé: k Happymu.
Neměl jsem žádný cíl, ani pro ten večer, ani na celý další život. Kupodivu mi nikdy nenapadlo, že bych ho mohl najít v Barranquille, a jel jsem tam jen proto, abych si pohovořil o
literatuře a osobně poděkoval za knihy, které mi poslali do Sucre. Toho prvního jsme si užili vrchovatě, s tím druhým jsem však neuspěl, i když jsem se o to mnohokrát pokusil, poněvadž skupina měla pověrečnou hrůzu z toho, že bychom si sami mezi sebou za něco děkovali.
Germán Vargas ten večer bez přípravy uspořádal večeři pro dvanáct osob z nejrůznějších kruhů, od novinářů, malířů a notářů až po guvernéra zdejšího departementu, typického barranquillského konzervativce, který měl svérázný způsob uvažovat i vládnout. Po půlnoci se většina z nich rozloučila a zbytek se postupně vytratil, až jsme zůstali jen Alfonso, Germán a já spolu s guvernérem, více či méně při zdravém rozumu, jaký jsme v letech dospívání k ránu obvykle měli.
Během dlouhých rozhovorů toho večera jsem od něho dostal překvapivou lekci o tom, co znamená být v těch krvavých letech vládcem města. Guvernér prohlašoval, že k nejtíživějším důsledkům oné nelidské politiky patří stále

větší počet utečenců bez chleba a bez přístřeší, kteří živoří ve městech.
"Když to takhle půjde dál," řekl nakonec, "moje strana s podporou armády zůstane v příštích volbách bez soupeře, a získá absolutní moc."
Jedinou výjimkou byla Barranquilla, díky tradici politického soužití, kterou sdíleli i místní konzervativci, a která z ní udělala oázu míru v oku hurikánu. Chtěl jsem vyslovit jakousi mravní výhradu, on mne však posunkem ruky ihned zarazil.
"Promiňte," řekl, "to ovšem neznamená, že bychom zůstávali stranou života v zemi. Naopak: právě dík naší mírumilovnosti se společenské drama, které se v Kolumbii odehrává, k nám po špičkách postupně vkrádá zadními dveřmi, a už se dostalo dovnitř."
Vysvětlil mi, že ve městě je asi pět tisíc utečenců z vnitrozemí, kteří živoří v nejhorší bídě, a oni nevědí, jak jim pomoci ani kam je
ukrýt, aby se ten problém nedostal na veřejnost. Poprvé v dějinách města tu byly vojenské hlídky, které střežily rozhodující body města, a všichni je viděli, vláda to však popírala a cenzura zabraňovala tomu, aby se o nich psalo v novinách.
Za svítání, poté, co jsme pana guvernéra museli málem odtáhnout domů, jsme šli do Chop Suey, kam chodívali snídat ti, kteří ponocovali až do rána. Alfonso koupil u stánku na rohu tři výtisky El Heralda, kde na redakční stránce byla poznámka s podpisem Puck, pseudonymem, který používal pro svůj každodenní sloupek. Byl to jen pozdrav na uvítanou, Germán si ho však začal dobírat, poněvadž v něm stálo, že jsem tu na neformální dovolené.
"Měl jsi raději napsat, že tu zůstane, abys nemusel psát pozdrav na uvítanou a pak zas na rozloučenou," posmíval se. "Tak skrblým novinám jako El Heraldo by to vyšlo levněji."
Alfonso už mluvil vážně, když prohlásil, že jeho redakční rubrice by se ještě jeden sloupkař docela hodil, ovšem Germána by v ranním světle nikdo nedokázal zastavit.
"Jenže sloupek a kolona se španělsky řeknou stejně, takže tam bude jako pátá kolona, poněvadž čtyři už mají."
Nikdo z nich se nezeptal, zda bych o to měl zájem, i když jsem si to přál, abych mohl říci, že ano. Pak už jsme o tom nemluvili. Nebylo to potřeba, poněvadž už ten večer mi Alfonso řekl, že mluvil s vedením listu a myšlenka na dalšího sloupkaře že se jim zamlouvá, pokud ovšem budu dobrý a nebudu si klást velké požadavky. Tak či tak, mohli o něčem rozhodnout až po oslavách Nového roku. Zůstal jsem tedy v Barranquille pod záminkou, že čekám na zaměstnání, i kdyby mi pak v únoru řekli, že ne.
7
5. ledna 1950 tak vyšla na redakční stránce El Heralda v Barranquille má první poznámka. Nechtěl jsem ji podepsat vlastním jménem, abych se pojistil pro případ, že bych se nedokázal prosadit, jak se mi to stalo v El Universalu. O pseudonymu jsem nemusel uvažovat dvakrát: Septimus, podle Septimuse Warrena Smithe, blouznivého hrdiny Virginie Woolfové v Paní Dallowayové. Název sloupku - ‚Žirafa´- byla důvěrná přezdívka, pod kterou jsem jen já znal svou jedinou tanečnici na zábavách v Sucre.
Zdálo se mi, že lednové větry vanou toho roku silněji než kdy jindy, a na ulicích, kudy se až do svítání prohánějí, se proti nim málem nedalo jít. Při ranním vstávání se rozhovory točily kolem škod, jež během noci napáchaly zběsilé větry, které odnášely sny a kurníky a měnily zinkové plechy ze střech v létající gilotiny.
Dnes si říkám, že ony ztřeštěné větry smetly zbytky jalové minulosti a otevřely mi dveře do nového života.
Shovívavost, s jakou se ke mně dřív chovali členové skupiny, teď nahradilo profesionální společenství. Zpočátku jsme spolu probírali náměty, o kterých jsme uvažovali, a vyměňovali jsme si postřehy, jež sice nebyly nijak učené, stálo však za to si je zapamatovat. Konečného potvrzení, že k nim patřím, se mi dostalo jednou ráno, když jsem přišel k Happymu ve chvíli, kdy Germán Vargas mlčky dočítal ‚Žirafu´, vystřiženou z čerstvých novin. Ostatní členové skupiny čekali kolem stolu na jeho rozsudek, s jakousi uctivou hrůzou, při které kouř v kavárně ještě víc houstl. Když Germán dočetl, ani se na mne nepodíval, bez jediného slova výstřižek roztrhal na malé kousky a zamíchal je mezi nedopalky a vypálené sirky v popelníku. Nikdo nic neřekl a ovzduší u stolu se vůbec nezměnilo, a nikdo se k té příhodě už nevracel. Ono ponaučení mi však slouží dodnes,
když se mne z lenosti nebo ze spěchu zmocní pokušení nějaký odstavec napsat, jen abych ho měl z krku.
V hodinovém hotelu, kde jsem bydlel skoro rok, se ke mně majitelé nakonec chovali jako ke členu rodiny. Mým jediným majetkem byly v té době sandály, které už hodně pamatovaly, dvě soupravy prádla, které jsem si přepíral ve sprše, a kožené desky, které jsem při bouřích 9. dubna ukradl v nejhonosnější čajovně v Bogotě. Nosil jsem je všude s sebou s rukopisy, které jsem právě psal, což bylo jediné, oč bych mohl přijít. Neodvážil bych se je nechat ani pod sedmi zámky v trezoru nějaké banky. Jediný, komu jsem je během prvních nocí svěřil, byl mlčenlivý Lácides, hotelový portýr, který je ode mne přijal do zástavy, než zaplatím za pokoj. Nejdřív si ty pásy papíru, popsané na stroji a plné vpisků a oprav, důkladně prohlédl, a pak je uložil do zásuvky pod pultem. Příští den ve slíbenou hodinu jsem je vyplatil, a pak jsem své platby dodržoval tak pečlivě, že je ode mne bral do zástavy i za tři noci. Časem jsme spolu vycházeli už tak dobře, že jsem mu je někdy prostě položil na pult a jenom jsem mu popřál dobrou noc, a sám jsem si vzal z desky klíč a šel jsem nahoru do pokoje.
Germán neustále sledoval, jak na tom jsem s penězi; do té míry, že věděl, když jsem neměl kde spát, a potají mi podstrčil jeden a půl pesa na nocleh. Nikdy jsem nepochopil, jak se to dozvěděl. Svým dobrým chováním jsem si získal takovou důvěru osazenstva hotelu, že mi kurvičky dokonce půjčovaly do sprchy své vlastní mýdlo. Z velitelského stanoviště řídila život v hotelu jeho paní a majitelka, Kateřina Veliká, se svými hvězdnými prsy a s lebkou jako tykev. Její stálý oprašovák, mulat Jonás San Vicente, býval výtečným trumpetistou, až mu během přepadení, kdy mu chtěli sebrat paruky, vytloukli zuby se zlatými plombami. Zřídili ho opravdu ošklivě a na foukání už mu nestačil dech, takže musel změnit zaměstnání, a pro svůj šestipalcový kolík nenašel žádné

lepší, než zlatou postel Kateřiny Veliké. I ona měla svůj tajný poklad, který jí umožnil během dvou let se vyšvihnout z ubohých nocí u říčního mola až na nynější trůn madam. Měl jsem to štěstí, že jsem poznal důmysl a otevřenou dlaň jich obou, když chtěli obšťastnit své přátele. Nikdy ovšem nepochopili, proč kolikrát nemám jeden a půl pesa na nocleh a přitom si pro mne přijíždějí dobře postavení lidé ve služebních limuzínách.
Dalším šťastným krokem v těch dnech bylo, když jsem se stal jediným spolujezdcem Blonďáka Guerry, taxikáře s tak světlými vlasy, že vyhlížel jako albín, a tak chytrého a příjemného, že ho zvolili čestným radním, aniž by pořádal nějakou kampaň. Jeho pozdní večírky v čínské čtvrti byly jako ve filmu, poněvadž on sám si dával záležet, aby je obohatil - a často pobláznil - nápaditými výstřelky. Vždycky mi dal vědět, když měl mít klidnou noc, a trávili jsme je spolu v bouřlivé čínské čtvrti, kde se naši rodiče i rodiče jejich rodičů učili, jak nás udělat.
Nikdy jsem si nedokázal vysvětlit, proč jsem uprostřed tak prostého života najednou propadl neočekávané omrzelosti. Můj rozepsaný román - Dům - mi šest měsíců poté, co jsem s ním začal, připadal jako nudná fraška. Víc jsem o něm mluvil než psal, a po pravdě to jediné, co jsem měl trochu souvislého, byly zlomky, které jsem dřív nebo později uveřejnil v ‚Žirafě´ a v Crónice, když jsem neměl o čem psát. O víkendové samotě, kdy všichni ostatní zůstávali doma, jsem ve vylidněném městě byl osamělejší než levá ruka. Byl jsem naprosto chudý a bázlivý jako křepelka, a snažil jsem se to vyvážit nesnesitelnou nadutostí a neomalenou upřímností. Všude, kam jsem přišel, jsem si připadal přebytečný, a někteří známí mi to dokonce dávali najevo. Nejtěžší to bylo v redakční místnosti El Heralda, kde jsem v odlehlém koutě psával až deset hodin bez přestávky, aniž bych s někým promluvil slovo, zahalený v oblaku dýmu z černých cigaret, které jsem v té
bezútěšné samotě kouřil jednu za druhou. Psal jsem co nejrychleji, mnohdy až do svítání, na pásy tiskárenského papíru, které jsem ve svých kožených deskách nosil všude s sebou.
Ve chvilce roztržitosti, kterými jsem v té době trpěl často, jsem je zapomněl v taxíku, a bez trpkosti jsem si to vyložil jako další zálud mého smolařského života. Nepodnikl jsem vůbec nic, abych je dostal zpátky, ovšem Alfonso Fuenmayor, znepokojený mou lhostejností, napsal poznámku, kterou otiskl na závěr mé rubriky: ‚Minulou sobotu opomenutím zůstaly v autě veřejné taxislužby desky s papíry. Jelikož majitel řečených desek a autor této rubriky jsou shodou okolností jedna a táž osoba, oba bychom uvítali, kdyby se ten, kdo je má, laskavě spojil s jedním či druhým. Desky neobsahují naprosto žádné cenné předměty: pouze neotištěné "žirafy".´ Dva dny nato někdo nechal mé rukopisy ve vrátnici El Heralda, ovšem bez desek, zato s třemi pravopisnými chybami, opravenými úhledným písmem zeleným inkoustem.
Můj denní plat vystačil právě na to, abych zaplatil za pokoj, jestli mi však v té době na něčem nesešlo, byla to právě propast chudoby. Kolikrát jsem na hotel ani neměl a chodil jsem číst do Římské kavárny; ve skutečnosti jsem totiž opravdu byl jen osamělec bez groše v noci na Bolívarově třídě. Každého známého jsem na dálku pozdravil, pokud jsem se na něj vůbec obtěžoval podívat, a nevšímavě jsem došel až na své obvyklé místo, kde jsem kolikrát četl tak dlouho, až mne vyhnalo slunce. Ani v té době jsem totiž nepřestával hltat jednu knihu za druhou, bez jakéhokoliv soustavného přístupu: především poezii, dokonce i tu špatnou, poněvadž i v tom nejhorším rozpoložení jsem byl přesvědčen, že špatná poezie dřív nebo později vede k dobré.
Ve svých poznámkách v ‚Žirafě´ jsem projevoval hluboký zájem o lidovou kulturu, na rozdíl od mých povídek, které působily spíš jako kafkovské hlavolamy, napsané někým, kdo ani neví,
ve které zemi žije. Mám-li ovšem mluvit naprosto upřímně, drama, jež Kolumbie prožívala, ke mně doléhalo jako vzdálená ozvěna, a rozrušilo mne jen tehdy, když někde proudem tekla krev. Zapaloval jsem si další cigaretu dřív, než jsem dokouřil tu předchozí, vdechoval jsem kouř s dychtivostí, s jakou nemocní záduchou nasávají vzduch, a tři krabičky, které jsem za den vykouřil, bylo znát na mých nehtech a na kašli, který mne v mládí neustále sužoval a ze všeho nejvíc připomínal starého psa. Stručně řečeno, byl jsem bázlivý a smutný jako každý opravdový rodák z karibského pobřeží, a natolik jsem si chránil své soukromí, že jsem na každou otázku po něm odpovídal nějakou hrubostí. Byl jsem přesvědčený, že moje smůla je vrozená a nenapravitelná, zvlášť co se týkalo žen a peněz, ale nezáleželo mi na tom, poněvadž jsem si myslel, že k tomu, abych psal dobře, štěstí nepotřebuji. Nezajímala mne sláva, peníze ani stáří, poněvadž jsem si byl jist, že umřu velice mladý a na ulici.
Z oné propasti mne vytrhla cesta do Aracataky, když jsme tam s matkou jeli prodat dům, a jistota, že začnu psát nový román, mi otevřela obzor k jiné budoucnosti. V dlouhé řadě cest, které jsem v životě podnikl, právě ona byla rozhodující, poněvadž jsem pocítil na vlastní kůži, že kniha, kterou jsem se do té chvíle snažil psát, je pustý výmysl a žvást, jenž se neopírá o žádnou básnickou pravdu; a můj projekt se samozřejmě rozpadl na padrť, jakmile se střetl se skutečností oné objevné cesty.
Vzorem k epopeji, o jaké jsem snil, nemohlo být nic jiného než osudy mé vlastní rodiny, která nikdy nehrála hlavní úlohu a dokonce nebyla ani obětí něčeho významného, nýbrž jen bezbranným svědkem a obětí všeho. Začal jsem ji psát, jakmile jsem se vrátil; naráz jsem už nepotřeboval nic pracně a vyumělkovaně vymýšlet a místo toho mne poháněl citový náboj, který jsem nevědomky stále nosil v sobě a který mne v dědečkově
domě uvítal naprosto neporušený. Od prvních kroků v rozpáleném písku městečka jsem pochopil, že jsem až dosud nezvolil ten nejšťastnější způsob, jak vyprávět o tom pozemském ráji zoufalství a smutku, i když jsem vynaložil hodně času i práce, abych našel ten správný. Nával práce s Crónikou, která měla už zanedlouho vycházet, pro mne neznamenal překážku, nýbrž úplný opak: byla to provozní brzda pro mou dychtivost.
Až na Alfonsa Fuenmayora - který mne přistihl v tvůrčí horečce několik hodin poté, co jsem nový román začal psát - si všichni ostatní přátelé dlouho mysleli, že pokračuji ve starém projektu Domu. Nechal jsem je při tom z chlapecké obavy, že vyjde najevo neúspěch záměru, o kterém jsem v předchozích měsících namluvil tolik, jako kdyby to bylo mistrovské dílo. Podílela se na tom ovšem i pověra, které se držím dosud, že jeden příběh vyprávím a přitom píšu jiný, aby se nevědělo, který je který; především při rozhovorech pro tisk, které konec konců představují nebezpečný literární žánr

pro bázlivé spisovatele, kteří nechtějí říci víc, než musí. Nicméně Germán Vargas to svým tajemným bystrozrakem zřejmě odhalil, poněvadž několik měsíců po odjezdu dona Ramóna do Barcelony mu v jednom dopisu napsal: ‚Myslím, že Gabito odložil projekt Domu a pustil se do jiného románu.´ Don Ramón to samozřejmě věděl ještě před odjezdem.
Od první řádky jsem nepochyboval, že nová kniha musí vycházet ze vzpomínek sedmiletého chlapce, jenž přežil hromadné vraždění v banánové oblasti v roce 1928. Brzy jsem to však zase zavrhl, poněvadž tím by se příběh omezil na pohled postavy, která neměla dostatečné básnické prostředky, aby ho mohla vyprávět. Zároveň jsem pochopil, že drzost, s jakou jsem ve dvaceti letech přečetl Ulyssese a později i Hluk a vřavu, byly jen předčasné troufalé pokusy, z kterých nemohlo nic vzejít, a rozhodl jsem se, že si je přečtu znovu a s menší předpojatostí. A opravdu, o mnoha stránkách z Joyce a z Faulknera, které mi předtím připadaly školometské a nesrozumitelné, jsem teď zjistil, že jsou děsivě krásné a prosté. Uvažoval jsem o tom, že onen monolog doplním o hlasy celého městečka, jako když promlouvá řecký chór, na způsob Když jsem umírala, kde se jedná o úvahy celé rodiny kolem umírajícího člověka. Necítil jsem se schopen znovu použít jeho jednoduché řešení a u každé promluvy uvádět jména postav jako v divadelních hrách, napadlo mi však použít jen tři hlasy - dědečka, matku a chlapce - jejichž naprosto odlišný tón i zaměření by čtenář dokázal rozpoznat sám. Dědeček z románu neměl být jednooký jako ten můj, ale kulhat; matka uzavřená a bystrá jako má vlastní, a chlapec klidný, bojácný a přemýšlivý, jako jsem v tom věku vždycky býval já. Ani v nejmenším to nebyl žádný tvůrčí objev, spíš jenom technická pomůcka.
Za celou dobu, co jsem novou knihu psal, jsem v ní nedělal žádné zásadní změny, ani nevzniklo žádné znění odlišné od původního, s výjimkou škrtů a oprav, které jsem provedl během dvou let, než poprvé vyšla, z málem chorobné posedlosti do smrti všecko opravovat. Městečko - úplně jiné než v mém předchozím projektu - jsem spatřil skutečné před sebou, když jsem s matkou znovu přijel do Aracataky, ovšem to jméno - jak mne kdysi varoval moudrý don Ramón - mi znělo stejně málo přesvědčivě jako Barranquilla, poněvadž i v něm chyběl bájeslovný přídech, o který jsem ve svém románu usiloval. Rozhodl jsem se tedy, že mu dám jméno, které jsem bezpochyby znal jako chlapec, jeho magický obsah se mi však vyjevil teprve teď: Macondo.
Musel jsem změnit i název Dům - i když ho moji přátelé už tak dobře znali - poněvadž s novým projektem neměl nic společného; dopustil jsem se ovšem té chyby, že jsem si zapisoval do školního sešitu názvy, které mi během psaní napadaly, až jsem jich měl přes osmdesát. Nakonec jsem ho bez hledání objevil
v prvním už skoro dokončeném textu, když jsem podlehl pokušení a chtěl jsem k němu napsat předmluvu autora. Název mne sám uhodil do očí: bylo to nejpohrdavější a zároveň nejsoucitnější slovo, jakým má babička s onou špetkou aristokratismu, která v ní zůstávala, pokřtila hlomozné hemžení United Fruit Company: Spadané listí.
Autoři, od kterých jsem při psaní čerpal největší podněty, byli spisovatelé ze Spojených států, a obzvlášť ti, které mi přátelé z Barranquilly poslali do Sucre; především v důsledku nejrůznějších podobností, jež jsem nacházel mezi způsobem života na dalekém Jihu a životem na karibském pobřeží, s kterým jsem se vždycky bezvýhradně ztotožňoval a který sehrál zásadní a nezastupitelnou úlohu v tom, jaký ze mne je člověk i spisovatel. Od chvíle, kdy jsem si to všecko uvědomil, začal jsem je číst jako opravdový řemeslník, nejen pro potěšení, ale v nenasytné snaze zjistit, jak takoví zkušení autoři své knihy napsali. Četl jsem je napřed od začátku a potom od konce, a doslova jsem je pitval jako chirurg, až jsem odhalil i ty nejskrytější tajnosti jejich stavby. Z téhož důvodu mi moje knihovna odjakživa slouží hlavně jako pracovní nástroj, kde se mohu okamžitě podívat na některou kapitolu z Dostojevského, nebo si upřesnit nějaký údaj o padoucnici Julia Caesara nebo zas o mechanismu karburátoru v autě. Mám dokonce i příručku, jak spáchat dokonalou vraždu, pro případ, že by to kdy potřeboval některý z mých opuštěných hrdinů. O ostatní se postarali přátelé, kteří mne při četbě vedli a půjčovali mi knihy, které jsem si právě v tu chvíli měl přečíst, i ti, kteří nelítostně četli mé rukopisy dřív, než vyšly.
Podobné příklady mi dodaly nové sebevědomí, a projekt Cróniky mi dal křídla. Měli jsme tak vysokou morálku, že vzdor nepřekonatelným překážkám jsme si najali vlastní místnosti ve třetím poschodí bez výtahu, uprostřed vyvolávání trhovkyň a autobusů na nepovolených linkách na ulici svatého Blažeje, kde od
svítání až do sedmé večer bylo hlučné tržiště. Sotva jsme se tam vůbec vešli. Telefon nám ještě nezavedli a klimatizace byl sen, který by nás stál víc peněz než celý týdeník, Fuenmayor však už stačil zaplnit celou kancelář svými encyklopediemi, které se člověku div nerozpadly v ruce, svými výstřižky v nejrůznějších jazycích a svými proslulými příručkami neobvyklých povolání. V jeho ředitelské pracovně stála památná underwoodka, kterou kdysi s nasazením vlastního života zachránil při požáru nějakého velvyslanectví a která dnes patří ke klenotům Romantického muzea v Barranquille. V jediné další kanceláři jsem seděl já, s psacím strojem vypůjčeným z El Heralda, ve své zbrusu nové funkci šéfredaktora. Byl tam i stůl na kreslení pro Alejandra Obregóna, Orlanda Guerru a Alfonsa Mela, tři slavné malíře, kteří se při zdravém rozumu zavázali, že nám budou příspěvky zadarmo ilustrovat, a opravdu to dodrželi, nejdřív z vrozené velkodušnosti vlastní všem třem, a pak už proto, že jsme neměli jediný centavo dokonce ani pro sebe. Nejpravidelnějším a nejobětavějším fotografem byl Quique Scopell.
Kromě redakční práce, která patřila k mé funkci, jsem musel také dohlížet na sazbu a pomáhat korektorovi, i když jsem sám měl pravopis jako Holanďan. Jelikož jsem vůči El Heraldu měl i nadále závazek, že budu pokračovat v ‚Žirafě´, na pravidelné příspěvky do Cróniky mi mnoho času nezbývalo. Naopak jsem ho měl v mrtvých hodinách před úsvitem, takže jsem mohl psát své příběhy.
Alfonso, odborník na všechny žánry, vsadil na detektivní povídky, v kterých si náruživě liboval. Překládal je nebo je vybíral, a já jsem měl za úkol je zhustit, což mi pak posloužilo v mém povolání. Musel jsem ušetřit místo tím, že jsem vypustil nejen zbytečná slova, ale i nepotřebná fakta, až z nich zůstal jen holý základ, aniž by jim to ubralo na přesvědčivosti. Jinými slovy, vyškrtat cokoliv přebytečného v dramatickém žánru, ve kterém
každé slovo musí nést celý příběh. V mé snaze naučit se technice vyprávění povídek mi to nepřímo posloužilo jako jedno z nejprospěšnějších cvičení.

Několik sobot nás z nouze vytrhly některé z nejlepších povídek Josého Félixe Fuenmayora, náklad však zůstával zoufale nízký. Naší věčnou spásou tak zůstávala povaha Alfonsa Fuenmayora, kterému nikdo v životě nepřičítal podnikatelské schopnosti, Crónice se však věnoval s houževnatostí, která byla nad jeho síly, a sám se to se svým děsivým smyslem pro humor na každém kroku snažil zlehčovat. Dělal úplně všecko: nejduchaplnější úvodníky i nejzbytečnější poznámky psal se stejnou urputností, s jakou dokázal sehnat inzeráty, neuvěřitelné úvěry i výhradní příspěvky od neochotných spolupracovníků. Byly to však marné zázraky. Když se kameloti vraceli se stejným počtem výtisků, jaký si předtím odnesli, pokoušeli jsme se Crónику osobně prodávat v našich oblíbených hospodách, od Třetího člověka až po zasmušilé krčmy v říčním přístavu, kde jsme si skrovný výnos museli vybrat v alkoholických nápojích.
Jedním z našich nejsnaživějších spolupracovníků, a bezpochyby ze všech nejčtenějším byl Věštec Osío. Od prvního čísla týdeníku patřil k těm, na které jsme se mohli spolehnout, a svým ‚Deníkem písařky na stroji´ pod pseudonymem Dolly Melo si získal srdce čtenářů. Nikdo nechtěl uvěřit, že by jeden jediný člověk dokázal tak mistrně zvládnout tolik různých zaměstnání.
Bob Prieto mohl neúspěchu Crónicky zabránit jakýmkoliv lékařským nebo uměleckým objevem ze středověku. V pracovních záležitostech se však držel jasné zásady: kdo nezaplatí, nic nedostane. Pochopitelně jsme ho velice brzo a s bolestí v srdci oželeli.
Od Julia Maria Santodominga se nám podařilo uveřejnit čtyři
záhadné povídky napsané v angličtině, které Alfonso překládal s pečlivostí lovce vážek v houštinách svých jedinečných slovníků a Alejandro Obregón je ilustroval s vytříbeností velkého umělce. Julio Mario však cestoval tak často a na tolik navzájem vzdálených míst, až se z něho stal neviditelný společník. Jedině Alfonso Fuenmayor věděl, kde ho najít, a prozradil nám to znepokojivou větou:
"Kdykoliv vidím letět letadlo, myslím si, že v něm sedí Julio Mario Santodomingo."
Zbytek tvořili občasní přispěvatelé, kteří nás udržovali v napětí až do posledních minut před uzávěrkou nebo před zaplacením.
Z Bogoty se k nám chovali jako k rovnocenným partnerům, nikdo z vlivných přátel se nám však nijak nepokusil pomoci, abychom týdeník udrželi nad vodou. Jedinou výjimkou byl Jorge Zalamea, jenž pochopil příbuznost mezi naším časopisem a svým vlastním, a navrhl nám dohodu o výměně materiálů, která přinesla dobré výsledky. Myslím ovšem, že nikdo doopravdy nedocenil, jaký zázrak Crónica sama o sobě už byla. Redakční rada měla šestnáct členů, které jsme si vybrali na základě uznávaných kvalit každého z nich, a všichni to byli lidé z masa a kostí, ale tak mocní a zaměstnaní, že se o jejich existenci dalo vážně pochybovat.
Vedlejším přínosem Crónicky pro mne bylo, že mne občas donutila na poslední chvíli vysypat z rukávu nějakou povídku, abych v křečích uzávěrky zaplnil prázdná místa, která se náhle objevila. Zatímco sazeči a metéři dělali svou práci, posadil jsem se k psacímu stroji a vycucal jsem si z palce přesně tak dlouhou povídku, jak jsem potřeboval. Tak jsem napsal ‚Jak Natanael chodí na návštěvy´, která mi jednou za svítání vyřešila naléhavý problém, a pět týdnů nato ‚Oči modrého psa´.
První z nich znamenala začátek série se stejnou hlavní postavou, jejíž jméno jsem si bez dovolení vypůjčil od Andrého Gida. Později jsem napsal ‚Natanaelův konec´, abych na poslední
chvíli vyřešil další drama. Obě dvě patřily k celkem šesti povídkám, které jsem bez lítosti založil, když jsem si uvědomil, že se mnou nemají nic společného. Z těch, které zůstaly nedokončené, si pamatuji jedinou, nemám však sebemenší tušení, o co v ní šlo: ‚Jak se Natanael převléká za nevěstu´. Jejich hlavní hrdina mi nepřipomíná nikoho, koho jsem znal, ani se nezakládá na ničem, co bych zažil já nebo někdo jiný, ani si dnes neumím představit, jak jsem vůbec mohl napsat povídku na tak pomýlený námět. Zkrátka a dobře, Natanael byl jen literární hazard, ve kterém nebylo nic lidského. Taková selhání si člověk má zapamatovat, aby nezapomínal, že postavy se nedají stvořit ze vzduchoprázdna, jak jsem to chtěl udělat s Natanaelem. Naštěstí mi představivost nestačila, abych se natolik vzdálil sám sobě, a naneštěstí jsem i já byl přesvědčen, že za literární práci se má platit stejně dobře, jako když někdo pokládá cihly, a pokud dobře a včas platíme sazečům, měli bychom tím spíš platit i spisovatelům.
Nejlepší odezvu naší práce v Crónice jsme nacházeli v dopisech, které Germánu Vargasovi psal don Ramón. Zajímal se o ty nejnečekanější zprávy a vyptával se na přátele a na to, co se v Kolumbii děje; Germán mu posílal výstřižky z novin a v nekonečných dopisech mu sděloval zprávy, které cenzura zakazovala. Pro dona Ramóna tudíž existovaly dvě Crónicky: ta, kterou jsme vydávali my, a ta, kterou mu o víkendech psal Germán. Na jeho nadšená nebo zas přísná vyjádření k našim článkům jsme čekali ze všeho nejdychtivěji.
Náhodně jsem se dozvěděl, že mezi různými důvody, jimiž si naše okolí snaží vysvětlit neúspěchy Crónicky a dokonce i pochybnosti o celé skupině, někteří všecko připisují i mé vrozené a nakažlivé smůle. Jako nezvratný důkaz uváděli mou reportáž o uruguayském fotbalistovi Berascocheovi, v které jsme chtěli spojit sport a literaturu do nového žánru, a byl z toho naprostý propadák.
Když jsem se o své pochybné pověsti doslechl, byla už mezi hosty u Happyho velice rozšířená. Byl jsem z toho tak skleslý, že jsem se o ní zmínil před Germánem Vargasem, který to už věděl, stejně jako všichni ostatní ze skupiny.
"Jen klid, maestro," řekl mi bez sebemenšího zaváhání. "Když to někomu píše tak jako vám, dá se to vysvětlit jedině štěstím, a to vám nikdo nevezme."
Ne všechny dny byly těžké. Večer 27. července 1950 v zábavním podniku Černošky Eufemie měl v mém životě spisovatele jistý historický význam. Nevím, jaký potěšující důvod přiměl majitelku, aby dala připravit velkolepé sancocho, vařené maso s banány a zeleninou, hned ze čtyř druhů masa, a bukači, rozrušení tou dráždivou vůní, hlasitě skřečeli kolem ohniště. Jeden z rozjařených hostů chytil jednoho z nich za krk a hodil ho živého do klokotajícího hrnce. Pták sotva stačil bolestně zavřeštět, naposled zamával křídly a pak se propadl do horoucích pekel. Surový zabiják se

pokusil chytit dalšího, to však už Černoška Eufemie povstala z trůnu ve vší své moci.
"Nechte toho, kurva," rozkřikla se, "nebo vám ti bukači vyklovají oči!"
Její varování jsem vzal vážně jen já, poněvadž jako jediný jsem se neodvážil ono svatokrádežné sancocho vzít do úst. Místo abych šel spát, spěšně jsem zamířil do kanceláře Cróniky a na jeden zátah jsem napsal povídku o třech zákaznících v bordelu, kterým bukači vyklovali oči a nikdo tomu nevěřil. Měla jen čtyři stránky kancelářského formátu popsané ob řádek, a bezejmenný hlas ji vyprávěl v první osobě množného čísla. Je zcela realistická a přitom nejzáhadnější ze všech mých povídek, a navíc mne navedla směrem, který jsem se už chystal opustit s tím, že ho nezvládám. Začal jsem ji psát ve čtyři hodiny v noci na pátek, a dopsal jsem ji v osm hodin ráno, úplně vyčerpaný věšteckým zanícením. Se
spolehlivým přispěním Porfiria Mendozy, dlouholetého metéra El Heralda, jsem přepracoval rozvrh vydání Cróniky, které vycházelo příští den. V poslední minutě, s gilotinou uzávěrky nad hlavou, jsem Porfiriovi nadiktoval název, který jsem konečně vymyslel, a on ho rovnou vysázel roztaveným olovem: ‚Večer bukačů´.
Pro mne to byl začátek nových časů, po devíti povídkách, které se všechny vznášely v metafyzických mlhách, a ve chvíli, kdy jsem neměl žádný plán, jak pokračovat v žánru, s kterým jsem si nevěděl rady. Hned další měsíc ji Jorge Zalamea přetiskl v Crítice, vynikajícím časopisu velké poezie. Než jsem napsal tenhle odstavec, po padesáti letech jsem si tu povídku přečetl znovu, a myslím, že bych na ní nezměnil ani čárku. V bezvýchodném zmatku, v kterém jsem žil, pro mne znamenala začátek jara.
Zato Kolumbie se řítila do propasti. Laureano Gómez se vrátil z New Yorku a byl prohlášen konzervativním kandidátem na úřad prezidenta republiky. Liberálové se kvůli všudypřítomnému teroru odmítli voleb zúčastnit, a Gómez jako jediný kandidát byl zvolen 7. srpna 1950. Jelikož činnost kongresu už dřív pozastavili, složil přísahu před Nejvyšším soudem. Osobně zastávat úřad stačil jen krátce, poněvadž po patnácti měsících odstoupil z opravdových zdravotních důvodů. Nahradil ho právník a konzervativní poslanec Roberto Urdaneta Arbeláez, z titulu svého postavení zastupující hlavy státu. Zasvěcení v tom ze strany Laureana Gómeze spatřovali velice příznačné řešení, jak předat moc někomu jinému, aniž by o ni přišel, a dál vládnout z vlastního domu prostřednictvím nastrčené osoby, v naléhavých případech dokonce i po telefonu.
Myslím, že návrat Álvara Cepedy s diplomem z Kolumbijské univerzity, měsíc před zabitím toho bukače, nám rozhodujícím
způsobem pomohl snášet neblahé události oněch dnů. Vrátil se ještě rozcuchanější a bez kartáčku pod nosem, a ještě větší bouřlivák, než byl dřív. Germán Vargas a já, kteří jsme ho už několik měsíců očekávali v obavách, jestli nám ho v New Yorku nezkrotili, jsme se mohli potrhat smíchy, když jsme ho viděli, jak vystupuje z letadla v saku a v kravatě a ze schůdků nás zdraví čerstvou novinkou Ernesta Hemingwaye: Přes řeku a do lesa. Vytrhl jsem mu ji z ruky, hladil jsem ji zepředu i zezadu, a když jsem se ho chtěl na něco zeptat, Álvaro mne předstihl:
"Stojí za hovno!"
Germán Vargas, který se zajíkal smíchy, mi pošeptal do ucha: ‚Nezměnil se ani trochu!´ Později nám Álvaro nicméně vysvětlil, že onen soud o Hemingwayově knize pronesl jen v žertu, poněvadž ji začal číst teprve v letadle z Miami. Buď jak buď, povzbudilo nás, že ho spalničky novinářství, filmu a literatury rozpalují ještě víc než předtím. V příštích měsících, zatímco znovu přivykal životu doma, nás udržoval ve čtyřicetistupňových horečkách.
Okamžitě nás nakazil. ‚Žirafa´, která se už několik měsíců potácela na místě a den ze dne víc škobrtala, začala znovu dýchat díky dvěma úryvkům, které jsem vykradl z rukopisu Domu. Jeden z nich byl ‚Plukovníkův syn´, nikdy nenarozený, a druhý ‚Ny´, uprchlá dívka, na jejíž dveře jsem mnohokrát klepal, když jsem hledal jiné cesty, nikdy mi však nepřišla otevřít. Jako dospělý jsem se znovu začal zajímat i o kreslené seriály, ne jako o nedělní zábavu, ale jako o nový literární žánr, neprávem vyhnaný do dětských pokojů. Právě tak se mi - samozřejmě - vrátila i nábožná úcta k filmu, kterou mi vštípil dědeček a podporoval mne v ní don Antonio Daconte v Aracatace, a kterou Álvaro Cepeda proměnil ve strhující evangelium, přitom v zemi, kde jsme ty nejlepší filmy znali jen z vyprávění těch, kteří je viděli jinde.
Naštěstí současně s jeho návratem měla premiéru dvě mistrovská díla: Intruder in the
Dust v režii Clarence Browna podle románu Williama Faulknera, a Portrét Jenny v režii Williama Dieterleho, podle románu Roberta Nathana. O obou dílech jsem po dlouhých debatách s Álvarem Cepedou napsal do ‚Žirafy´. Právě ona ve mně vzbudila takový zájem, že jsem se na film začal dívat jinýma očima. Než jsem se s Álvarem seznámil, nevěděl jsem, že nejdůležitější je jméno režiséra, které se v titulcích objevuje jako poslední. Myslel jsem, že nejde o nic víc, než napsat scénář a vést herce, a všecko ostatní že zvládnou početní členové týmu. Když se Álvaro vrátil, udělal mi podrobné školení s křikem a s bílým rumem u stolů těch nejhorších putyk, které se protáhlo až do svítání, aby mi vtloukl do hlavy, čemu ho o filmu naučili ve Spojených státech, a na úsvitě jsme s otevřenýma očima snili o tom, jak to dokázat v Kolumbii.
Mimo ony zářivé výbuchy jsme já i ostatní přátelé, kteří jsme sledovali, jakou rychlostí se Álvaro neustále pohybuje, měli dojem, že mu chybí klid k tomu, aby se posadil a psal. My, kteří jsme ho znali zblízka, jsme si nedokázali představit, že by víc než hodinu vydržel sedět u psacího stolu. Dva nebo tři měsíce po jeho návratu nám nicméně zavolala vyděšená Tita Manotasová - jeho dlouholetá snoubenka a manželka po celý život - a řekla nám, že Álvaro nedávno prodal svou paměťní dodávku a přitom zapomněl v přihrádce na rukavice rukopisy svých nevydaných povídek, od kterých neměl kopie. Vůbec se nesnažil dostat je zpátky, a zdůvodňoval to svým svérázným způsobem, že tam bylo jen ‚šest nebo sedm povídek, a stejně stály za hovno´. Spolu s přáteli a dopisovateli jsme Titě pomáhali hledat dodávku, kterou mezitím už několikrát prodali dál, po celém karibském pobřeží i do vnitrozemí až po Medellín. Nakonec jsme ji objevili v jedné dílně v Sinceleju, asi dvě stě kilometrů daleko. Rukopisy na pásech tiskárenského papíru, potrhané a neúplné, jsme raději předali Titě, z obavy, aby je Álvaro z nepozornosti nebo úmyslně zase někam nezaložil.
Dvě z těch povídek vyšly v Crónice a ty ostatní Germán Vargas dva roky opatroval, než našel způsob, jak je vydat.

Malířka Cecilia Porrasová, jež naší skupině zůstávala věrná, je ilustrovala nápaditými kresbami, představujícími rentgenový snímek Álvara, oblečeného na všecko, čím mohl být zároveň: řidičem nákladáku, šaškem na pouti, šíleným básníkem, studentem Kolumbijské univerzity nebo čímkoliv jiným, jenom ne tuctovým a obyčejným člověkem. Knihu vydalo knihkupectví Svět pod názvem Všichni jsme na něco čekali, a byla to vydavatelská událost, která unikla jedině učeným kritikům. Pro mne - a tak jsem to tenkrát napsal - to byla nejlepší kniha povídek, jaká kdy v Kolumbii vyšla. Pokud jde o Alfonsa Fuenmayora, psal také do novin a časopisů kritiky a literární poznámky, velice se však ostýchal shrnout je knižně. Byl to nesmírně hltavý čtenář, který se dal porovnávat leda s Álvarem Mutisem nebo Eduardem Zalameou. Germán Vargas a on byli oba tak sžíraví kritici, že byli přísnější vůči svým vlastním povídkám než k těm, které napsal někdo jiný, posedlá snaha objevovat mladé nadějné autory je však ani na okamžik neopouštěla. Právě během onoho tvůrčího jara vytrvale kolovaly pověsti, že Germán je celé noci vzhůru a píše mistrné povídky, nikdo je však nikdy nečetl; pravda vyšla najevo až po mnoha letech, kdy se zavřel v ložnici otcovského domu a spálil je několik hodin předtím, než se oženil s mou přítelkyní Susanou Linaresovou, aby měl jistotu, že ani ona je nikdy nebude číst. Tvrdí se, že to byly povídky a eseje, a možná i náčrt nějakého románu, Germán však o nich nikdy neřekl jediné slovo předtím ani potom, a jenom v předvečer své svatby podnikl drastické kroky, aby se o nich nedozvěděla ani žena, která se příštího dne měla stát jeho manželkou. Susana si toho všimla, ale nevešla do jeho pokoje, aby mu v tom zabránila, poněvadž by jí to tchyně nedovolila. ‚V té době´ - řekla mi Susi po letech se svým zvráceným humorem - ‚nevěsta nesměla před svatbou vejít do ložnice svého nastávajícího.´

Neuplynul ještě ani rok, když dopisy od dona Ramóna začaly být méně jasné, a byly stále smutnější a řidší. 7. května 1952 jsem v poledne přišel do knihkupectví Svět, a Germán mi nemusel nic říkat, abych pochopil, že don Ramón přede dvěma dny zemřel ve své vysněné Barceloně. Jak jsme se postupně scházeli na polední kávu, všichni jsme na to řekli jedno a totéž:

"To je v hajzlu!"

V té době jsem si neuvědomoval, že ve svém životě prožívám odlišný rok, a dnes nepochybuji, že byl rozhodující. Až do té doby mi nevadilo, že vypadám jako pobuda. Ve městě, kde si každý dělal, co chtěl a co mu vyhovovalo, mne řada lidí měla ráda a vážila si mne, a někteří mne dokonce obdivovali. Vedl jsem bohatý společenský život, a na umělecké i společenské soutěže jsem chodil ve svých poutnických sandálech, které jako bych si koupil jen proto, abych napodobil Álvara Cepedu, v jediných plátěných kalhotách a dvou košilích z hrubého kepru, které jsem si přepíral ve sprše.

Ze dne na den jsem se z různých důvodů - některé z nich byly značně pochybné - začal líp strojit, ostříhal jsem si vlasy jako nováček na vojně, přistřihl jsem si knírek a naučil jsem se nosit senátorské polobotky, které mi úplně nové daroval doktor Rafael Marriaga, nestálý člen skupiny a městský dějepisec, poněvadž mu byly velké. Pod bezděčným tlakem své snahy o společenský vzestup jsem začal mít pocit, že se v pokoji v Mrakodrapu udusím horkem, jako kdyby Aracataca snad ležela na Sibiři, vadili mi náhodní hosté, kteří při vstávání mluvili nahlas, a nepřestával jsem reptat, když si nočňátka dál vodila na pokoje celé čety námořníků od říční plavby.

Dnes je mi jasné, že jsem nechodil jako vandrák proto, že jsem byl chudý, ani že jsem byl básník, nýbrž proto, že jsem všechnu svou energii soustředil na cíl, za kterým jsem zatvrzele šel - abych se naučil psát. Jakmile jsem zjistil, že jsem na dobré cestě, rozloučil

jsem se s Mrakodrapem a přestěhoval jsem se do pokojné čtvrti Prado, na opačném konci města i společenského žebříčku, dva bloky od domu Meiry Delmarové a pět od starobylého hotelu, kde synáčkové z bohatých rodin v neděli po mši tančili se svými panenskými nevěstami. Neboli, jak to vyjádřil Germán: zlepšoval jsem se k horšímu.

Žil jsem u sester Ávilových - Esther, Mayito a Toňi - s nimiž jsem se znal už ze Sucre a které už dlouho usilovaly zachránit mne od záhuby. Místo komůrky s kartonovými stěnami, kde jsem pozbyl tolik nedůvěřivých strachů zhýčkaného vnuka, jsem měl svou ložnici s vlastní koupelnou a oknem do zahrady, a denně tři jídla za částku jen o málo vyšší než můj kočovský plat. Koupil jsem si kalhoty a půl tuctu košil s barevnými tropickými květy a ptáky, které mi na nějaký čas za zády vynesly pověst teplouše. Všude kam jsem přišel, jsem se teď setkával se starými přáteli, kterým jsem za celou dobu nepřišel do cesty. Ke své radosti jsem zjistil, že citují zpaměti moje ztřeštěné nápady ze ‚Žirafy´, fandí Crónice z důvodů, kterým oni sami říkali smysl pro sport, a dokonce čtou i moje povídky, i když jim nerozumějí. Setkal jsem se Ricardem Gonzálezem Ripollem, svým sousedem z ložnice v Národním lyceu, který se před časem usadil v Barranquille se svým diplomem architekta a za necelý rok už si stačil pořídit chevrolet s ploutvemi neurčitého stáří, do kterého za svítání směstnal až osm cestujících. Třikrát týdně pro mne vždycky po setmění přijel a vyrazili jsme na flám s novými přáteli, posedlými myšlenkou udělat v zemi pořádek, jedni recepty politické magie a druzí pěstmi a kamením proti policii.

Když se matka o těch novinkách dozvěděla, napsala mi vzkaz, který jí byl velice podobný: ‚Peníze přivolávají peníze.´ Ostatním členům skupiny jsem o tom, že jsem se přestěhoval, neřekl ani slovo až do jednoho večera, kdy jsem je našel sedět v kavárně u Happyho, a posloužil jsem si mistrovskými slovy Lopeho de Vegy: ‚A uspořádal jsem svůj život, jak se slušelo uspořádat nelad, který

v něm vládl.´ Ani na fotbalovém stadionu jsem nezažil, že by někoho tak vypískali. Germán se vsázel, že jinde než v Mrakodrapu mi už nikdy nic nenapadne. Podle Álvara jsem zase nemohl přežít bolesti břicha, které mi přivodí tři jídla denně a v pravidelnou hodinu. Naopak Alfonso jim vytkl, že si dovolují zasahovat do mého soukromého života, a celou záležitost sprovodil ze světa, když začal o tom, že musíme přijmout rázná rozhodnutí, pokud jde o další osud Críniky. Myslím, že v jádru pociťovali vinu za můj neuspořádaný život, byli však příliš ohleduplní, než aby mé rozhodnutí uvítali úlevným vzdechem.

Vzdor tomu, co se dalo očekávat, se mé zdraví i morálka zlepšily. Pro nedostatek času jsem teď míň četl, v ‚Žirafě´ jsem se však vyjadřoval rázněji než dřív a přiměl jsem se pokračovat na Spadaném listí i v novém bytě, na předpotopním

psacím stroji, který mi půjčil Alfonso Fuenmayor, v pozdních nočních hodinách, které jsem dřív planě utrácel s Blonďákem Guerrou. Za jedno běžné odpoledne v redakci jsem stačil napsat ‚Žirafu´´, úvodník, několik z dlouhé řady nepodepsaných zpráv, zhustit jednu detektivní povídku a napsat poznámky na poslední chvíli do uzávěrky Kroniky. Naštěstí mi román s postupem času nešel snadněji od ruky a při psaní začal proti mým hlediskům prosazovat svá vlastní, a já jsem si to prostoduše vyložil jako znamení příznivých větrů.
Byl jsem si tak jistý sám sebou, že jsem v nouzi nakvap napsal svou povídku číslo deset - ‚Někdo ty růže pořád rozhazuje´- poněvadž politického komentátora, jemuž jsme vyhradili tři stránky Kroniky pro článek, který měl dodat na poslední chvíli, postihl těžký infarkt. Teprve když jsem korigoval její obtahy, zjistil jsem, že je to další statický příběh z těch, jaké jsem už zcela bezděčně psal. Ono nemilé zjištění ještě prohloubilo mé výčitky svědomí nad tím, že jsem chvilku před půlnocí vzbudil jednoho přítele se žádostí, aby mi za necelé tři hodiny napsal článek. S kajícným pocitem jsem
za stejnou dobu napsal tu povídku, a v pondělí jsem při redakční radě znovu vystoupil s tím, že je nejvyšší čas, abychom vyrazili do ulic a vytrhli časopis z jeho pomalého umírání agresivními reportážemi. Onu myšlenku - kterou sdíleli všichni - nicméně znovu zamítli se zdůvodněním, jež přálo mému štěstí: kdybychom vyrazili do ulic, při našich idylických představách, jak má reportáž vypadat, by časopis rozhodně nevyšel včas - pokud by vyšel vůbec. Měl jsem to chápat jako poklonu, nikdy jsem se však nezbavil podezření, že skutečným důvodem, jenž k tomu ostatní vedl, byla neblahá vzpomínka na mou reportáž o Berascocheovi.
Opravdovou radost mi v té době udělalo, když mi zatelefonoval Rafael Escalona, autor písní, které se tady u nás všude zpívaly a zpívají se dosud. Barranquilla v tom byla životně důležitá, poněvadž sem často přicházeli harmonikáři, které jsme znali z poutí v Aracatace, a rozhlasové stanice na karibském pobřeží pravidelně vysílaly jejich vystoupení. Velice známým zpěvákem byl tehdy Guillermo Buitrago, který se chvástal, že denně zpívá o všem, co je v Provincii nového. Velké oblibě se těšil i Crescencio Salcedo, bosý indián, který stával na nároží u Americké jídelny a beze všech kudrlinek zpíval vlastní i cizí písně, hlasem, který zněl trochu plechově, ale velice osobitým způsobem, jímž se prosadil i v každodenní vřavě na ulici svatého Blažeje. Značnou část svého raného mládí jsem strávil tím, že jsem postával několik kroků od něho, aniž bych ho pozdravil a ukázal se mu, až jsem se naučil nazpaměť jeho rozsáhlý repertoár písní pro všechny.
Ona vášeň u mne vyvrcholila jednoho ospalého odpoledne, kdy mne při psaní ‚Žirafy´ vyrušil telefon. Stejný hlas jako tolik jiných, které jsem znával v dětství, mne bez zbytečných úvodních řečí pozdravil:
"Nazdárek, bráško. Tady Rafael Escalona."
Pět minut nato jsme se sešli v oddělené místnosti v Římské kavárně, abychom navázali přátelství na celý život. Sotva jsme se stačili pozdravit, začal jsem na Escalonu naléhat, aby mi zazpíval své nejnovější písně. Zpíval jednotlivé verše tichým a uváženým hlasem, a doprovázel se bubnováním prsty na stůl. Lidové básnictví u nás nosilo v každé sloce nové šaty. ‚A přinesu ti malou kytičku pomněnek, to abys udělala, co jejich jméno říká,´ zpíval. Já jsem mu zase předvedl, že umím nazpaměť nejlepší písně z jeho kraje, jak jsem je už od malička nasával z rozvodněné řeky ústního podání. Ze všeho nejvíc ho ovšem překvapilo, že mluvím o Provincii, jako kdybych ji znal.
Několik dnů předtím jel Escalona autobusem z Villanuevy do Valleduparu, a cestou z hlavy skládal hudbu i slova nové písně na karneval, který se konal už příští neděli. Byl to jeho mistrovský způsob, poněvadž neuměl psát hudbu ani hrát na žádný nástroj. V kterémsi městečku po cestě přistoupil do autobusu potulný zpěvák v sandálech a s tahací harmonikou, jeden z tolika, kteří chodili po celém kraji a zpívali od jedné pouti k druhé. Escalona ho usadil vedle sebe a zazpíval mu do ucha jediné dvě sloky, které z nové písně už měl hotové.
Zpěvák celý šťastný vystoupil v půli cesty a Escalona pokračoval autobusem až do Valleduparu, kde musel ulehnout a vypotit se ze čtyřicetistupňové horečky, kterou dostal z obyčejného nachlazení. O tři dny později byla karnevalová neděle, a nedokončená píseň, kterou Escalona potají zazpíval svému náhodnému příteli, vytlačila všechny staré i nové skladby od Valleduparu až po mys La Vela. Jediný Escalona věděl, kdo ji rozšířil, zatímco on se při karnevalu potil v horečce, a kdo jí dal jméno: ‚Stará Sára´.
Onen příběh je pravdivý, není to však nic zvláštního v kraji a v cechu, kde nejpřirozenější je to, nad čím všichni žasnou. Tahací
harmonika není původní kolumbijský nástroj, ani se u nás příliš nerozšířila, je však oblíbená v provincii Valledupar, kam se možná dostala z Aruby a z Curacaa. Během druhé světové války se dovoz z Německa přerušil, a ty, které už v Provincii byly, přežily díky péči svých majitelů. Jedním z nich byl truhlář Leandro Díaz, který byl nejen geniálním skladatelem a mistrem ve hře na harmoniku, ale jako jediný je za války uměl i opravovat, i když byl od narození slepý. Takoví potulní muzikanti celý život nedělají nic jiného, než zpívají od jedné vesnice k druhé o zábavných a prostých událostech, které se právě staly, na církevních i pohanských svátcích a především o karnevalu, kdy padají všechny zábrany. Rafael Escalona se však od nich lišil. Syn plukovníka Clementeho Escalony, synovec známého biskupa Celedóna a absolvent lycea svaté Marty, které nese jeho jméno, začal skládat už od raného dětství k pohoršení celé rodiny, která zpěv s tahací harmonikou považovala za povolání vhodné jen pro nižší vrstvy. Nejen že to byl jediný potulný zpěvák, který měl maturitu, ale i jeden z mála, kteří v té době uměli číst a psát, a největší náfuka a sukničkář, jaký kdy po zemi chodil. Není však a nebude poslední: teď jsou takových stovky, a stále mladších. Bill Clinton to pochopil ve svých posledních dnech v prezidentském úřadu, když si poslechl skupinku dětí ze základní školy, které mu z Provincie přijely zazpívat do Bílého domu.
V oněch dnech, kdy štěstí stálo na mé straně, jsem se náhodně setkal i s Mercedes Barchovou, dcerou lékárníka ze Sucre, kterou jsem poprvé požádal o ruku, když jí bylo teprve třináct. Na rozdíl od dřívějška nakonec přijala mé pozvání, aby si příští neděli šla se mnou zatančit do hotelu Prado. Teprve přitom jsem se dozvěděl, že se s celou rodinou přestěhovali do Barranquilly kvůli politické situaci, která byla den ze dne tíživější. Demetrio, její otec, byl zarytý liberál,

který se nedal zastrašit prvními výhrůžkami, když
pronásledování zesílilo a město zneuctila vlna hanopisů. Pod tlakem rodiny nicméně dokončil těch pár záležitostí, které v Sucre ještě měl, a zařídil si lékárnu v Barranquille, nedaleko hotelu Prado. I když byl stejně starý jako můj otec, udržoval se mnou vždycky mladické přátelství, které jsme kolikrát přiživovali v protější hospodě, a víc než jednou jsme skončili bujarým tahem s celou skupinou u Třetího člověka. Mercedes v té době studovala v Medellínu a jezdila k rodině jen o vánočních prázdninách. Chovala se ke mně vždycky vesele a přívětivě, s uměním salonního kouzelníka se však uměla vyhýbat všem otázkám i odpovědím a k ničemu se jasně nevyjadřovat. Musel jsem se smířit s tím, že je to milosrdnější strategie než lhostejnost nebo odmítnutí, a spokojoval jsem se s tím, že jsem se v hospodě naproti scházel s jejím otcem a jeho přáteli. Pokud během oněch roztoužených prázdnin můj zájem nepostřehl, pak jenom proto, že to bylo nejlépe střežené tajemství za prvních dvacet století křesťanství. Několikrát se u Třetího člověka holedbal větou, kterou mi citovala při našem prvním tanci tenkrát v Sucre: ‚Můj otec říká, že princ, který mne dostane za ženu, se ještě nenarodil.´ Nevěděl jsem ostatně, jestli tomu věří i Mercedes, chovala se však tak, jako kdyby tomu věřila, až do onoho předvánočního týdne, kdy přistoupila na to, že se příští neděli sejdeme na tanečním matiné v hotelu Prado. Jsem tak pověrčivý, že jsem její rozhodnutí přičetl uměleckému účesu a knírku, které mi udělal holič, i obleku z režného plátna a hedvábné kravatě, které jsem si na tu příležitost koupil ve výprodeji u Turků. Počítal jsem najisto, že tam přijde se svým otcem, jako chodila všude, a pozval jsem i svou sestru Aidu Rosu, která u mne byla na prázdninách. Mercedes však přišla úplně sama a tančila s takovou přirozeností a takovou jízlivostí, že jakýkoliv vážný návrh jí musel připadat směšný. Toho dne začala nezapomenutelná sezona mého přítele Pacha Galána, slavného tvůrce merecumbé, které se tančilo řadu let
a vycházely z něho i nové karibské melodie, které žijí dodnes. Mercedes módní tance zvládala velice dobře a využívala svého mistrovství, aby zázračnými vytáčkami uklouzla návrhům, jimiž jsem ji zahrnoval. Její taktika nejspíš spočívala ve snaze mne přesvědčit, že mne nebere vážně, ale tak obratně, že jsem vždycky našel způsob, jak pokračovat.
Přesně ve dvanáct se zděsila, kolik je hodin, a v polovině kousku mne nechala stát na parketu, nechtěla však, abych ji doprovodil ani ke dveřím. Mé sestře to připadlo tak podivné, že to svým způsobem dávala za vinu sobě, a dodnes si říkám, jestli onen špatný příklad neměl něco společného s jejím nenadálým rozhodnutím vstoupit do salesiánského kláštera v Medellínu. Mercedes a já jsme si od toho dne nakonec vytvořili soukromý kód, kterým jsme se dorozumívali, aniž jsme pronesli jediné slovo, a dokonce, i když jsme se ani neviděli.
Znovu se mi ozvala za měsíc, 22. ledna následujícího roku, kdy mi v El Heraldu nechala stručný vzkaz: ‚Zabili Cayetana.´ Pro nás to mohl být jen jediný: Cayetano Gentile, náš přítel ze Sucre, nastávající lékař, hvězda tanečních zábav a sukničkář z povolání. Podle prvních zpráv ho zabili nožem dva bratři učitelky ze školy v Chaparralu, se kterou jsme ho viděli jet na koni. Během dne jsem si po sérii telegramů dal dohromady, co se vlastně stalo.
V té době ještě nebylo možné kamkoliv snadno zatelefonovat, a osobní meziměstské hovory se předem ohlašovaly telegraficky. Od prvního okamžiku se ve mně probudil reportér. Rozhodl jsem se, že pojedu do Sucre a napíšu o tom, v redakci si to však vykládali jako projev sentimentality. Dnes to chápu, poněvadž už tehdy jsme v Kolumbii z nejrůznějších důvodů zabíjeli jeden druhého, a kolikrát jsme si je vymýšleli, jen abychom se mohli zabíjet, zločiny z vášně se však považovaly za přepych, vyhrazený jen bohatým z měst. Zdálo se mi, že to téma je věčné, a už jsem začal zpovídat
svědky, až moje matka odhalila mé tajné záměry a poprosila mne, abych tu reportáž nepsal: Přinejmenším dokud je naživu Cayetanova matka, doña Julieta Chimentová, která s ní ještě ke všemu byla skmotřená před Bohem, poněvadž byla kmotrou při křtu Hernanda, mého bratra číslo osm. Její důvod - který bych v dobré reportáži nemohl vynechat - byl opravdu závažný. Když dva učitelčini bratři Cayetana pronásledovali, pokusil se utéci domů, doña Julieta si však pospíšila zavřít domovní dveře, poněvadž myslela, že její syn je už ve své ložnici. Takže se dovnitř nakonec nedostal on, a probodli ho před zavřenými dveřmi.
První, co mne napadlo, bylo posadit se ke stroji a napsat o tom zločinu reportáž, narazil jsem však na nejrůznější překážky. Nezajímal mne už onen zločin sám o sobě, ale literární téma kolektivní odpovědnosti. Matkou však žádné argumenty nepohnuly, a psát bez jejího svolení mi připadalo jako projev neúcty vůči ní. Od té chvíle však neuplynul ani den, kdy bych necítil nutkání onen příběh napsat. Už jsem to začínal vzdávat, když jsem mnoho let nato čekal na odlet na letišti v Alžíru. Náhle se dveře salonku první třídy otevřely a vešel arabský šejk v neposkvrněném hábitu, ohlašujícím jeho urozený stav, a na sevřené ruce měl nádhernou samičku sokola stěhovavého, která místo kožené čepičky, jaké sokolníci obvykle používají, ji měla zlatou a vykládanou diamanty. Samozřejmě jsem si přitom vzpomněl na Cayetana Gentileho, který se od svého otce naučil ušlechtilému umění lovu se sokoly, napřed s místními jestřáby a potom s nádhernými exempláři přivezenými ze Šťastné Arábie. V době své smrti měl na statku profesionální chov, se dvěma samičkami a jedním sokolem vycvičenými na lov koroptví, a skotským sokolem, vyškoleným k osobní obraně. V té době jsem už znal památný rozhovor v The Paris Review, v kterém se George Plimpton vyptával Ernesta Hemingwaye, jak se ze skutečné osoby dělá románová postava. Hemingway mu odpověděl:
‚Kdybych vám vysvětlil, jak se to dělá, mohlo by to občas posloužit jako návod pro advokáty, zaměřené na případy utrhání na cti.´ Od onoho rána v Alžíru, které mi seslala sama prozřetelnost, jsem na tom však byl opačně: cítil jsem, že nedokážu dál žít v míru sám se sebou, jestli příběh o Cayetanově smrti nenapíšu.
Matka však vzdor všem mým argumentům neoblomně trvala na svém rozhodnutí mi v tom zabránit, až třicet let po oné tragické události mi sama zavolala do Barcelony a oznámila mi smutnou zprávu, že Julieta Chimentová, Cayetanova matka, zemřela, aniž se do té chvíle vyrovnala s tím, že ztratila syna. Teď však už matka ani se svou nezlomnou morálkou nenašla důvody, aby mi v té reportáži zabránila.
"Jen o jedno tě jako matka prosím," řekla mi. "Piš to tak, jako by Cayetano byl můj vlastní syn."
Onen příběh, s názvem Kronika ohlášené smrti, vyšel o dva roky později. Matka si ho nepřečetla se zdůvodněním, které

uchovávám ve svém osobním muzeu jako další z jejích skvostů: ‚Když něco dopadlo tak špatně v životě, nemůže to dobře dopadnout ani v knížce.´
Týden po Cayetanově smrti mi v pět hodin odpoledne na psacím stole zazvonil telefon, právě když jsem začínal psát svou denní dávku pro El Heraldo. Volal můj otec, jenž bez ohlášení právě dorazil do Barranquilly, a chtěl, abych okamžitě přišel do Římské kavárny. Napětí v jeho hlasu mne zarazilo, ještě víc jsem se však polekal, když jsem ho uviděl: vypadal úplně jinak než obvykle, neupravený a neoholený, ve světle modrém obleku z 9. dubna pomačkaném vedrem po cestě, a jediné, co ho drželo na nohou, byla podivná duševní vyrovnanost poražených.
Natolik mne to ohromilo, že tu nejsem schopen vystihnout, jak úzkostně a jasně mi otec vylíčil pohromu, která rodinu postihla. Sucre, onen ráj snadného života a hezkých děvčat, zachvátilo
zemětřesení politického teroru. Cayetanova smrt byla jen jednou z jeho známek.
"Ty si neumíš představit, co je tam za peklo, poněvadž žiješ v téhle oáze míru," řekl mi. "Ale my, kteří jsme ještě naživu, za to vděčíme jen tomu, že nás Bůh zná."
Byl jedním z mála členů konzervativní strany, kteří se po 9. dubnu nemuseli skrývat před rozzuřenými liberály, a teď ho tíž souvěrci, kteří u něho předtím našli útočiště, odsuzovali za jeho vlažnost. Vylíčil mi tak děsivý - a tak skutečný - obraz, že víc než dost zdůvodňoval jeho kvapné rozhodnutí všecko opustit a odvézt rodinu do Cartageny. Neměl jsem mu co namítnout, ani rozumem ani srdcem, pomyslel jsem si však, že bych ho mohl uklidnit i méně rázným řešením, než bylo okamžité stěhování.
Oba jsme potřebovali čas, abychom si to mohli rozvážit. Mlčky jsme vypili dvě limonády, každý zahloubán do vlastních úvah, ještě než otec dopil, však se mu vrátil jeho horečnatý idealismus a jeho slova mi vyrazila dech. ‚Jediné, co mne v celé té mizérii utěšuje,´ - řekl a hlas se mu třásl - ‚je štěstí nad tím, že konečně můžeš dokončit svá studia.´ Nikdy jsem mu nepřiznal, jak velice mnou otřáslo ono předluhé štěstí z tak všedního důvodu. Ucítil jsem v břiše ledové zachvění, jak mne zasáhla hanebná myšlenka, že celý ten útěk rodiny ze Sucre je jeho zchytralý tah, aby mne přinutil stát se advokátem. Pohlédl jsem mu zpříma do očí a uviděl jsem dvě zděšené tůňky. Uvědomil jsem si, že je tak bezbranný a vystrašený, že mne k ničemu nedonutí ani mi nic neodmítne, má však dostatečnou víru ve svou božskou prozřetelnost, aby doufal, že mne udolá únavou. A ještě k tomu: se stejnou obezřetností mi prozradil, že mi v Cartageně našel místo a všecko už zařídil, abych příští pondělí mohl nastoupit. Bylo to úžasné zaměstnání, vysvětlil mi, kam stačí přijít jednou za čtrnáct dnů a vyzvednout si plat.
Bylo to mnohem víc, než jsem dokázal strávit. Se zaťatými zuby jsem mu předeslal několik výhrad, které ho měly připravit na konečné ne. Vylíčil jsem mu svůj dlouhý rozhovor s matkou cestou do Aracataky, ke kterému se on nikdy nevyjádřil, pochopil jsem však, že jeho mlčení je ta nejlepší odpověď. Nejsmutnější na tom bylo, že jsem s ním hrál se znamenanými kostkami; věděl jsem, že na univerzitu mne nepřijmou, poněvadž jsem v druhém ročníku propadl ze dvou předmětů, které jsem si nikdy neopravil, a v dalších třech jsem beznadějně neuspěl ve třetím. Před rodinou jsem to zatajil, abych je ušetřil zbytečného rozmrzení, a nechtěl jsem si ani představovat, co by otec řekl, kdybych mu to onoho odpoledne přiznal. Už na počátku našeho rozhovoru jsem si umínil, že nepodlehnu žádné rozcitlivělosti, poněvadž mne bolelo, že tak laskavý člověk jako on se musí svým synům ukazovat v tak zbědovaném stavu. Nicméně se mi zdálo, že jsem tím životu důvěřoval až příliš. Nakonec jsem zvolil to nejsnadnější řešení a požádal jsem ho, abych si to mohl do zítřka rozmyslet.
"Dobrá," souhlasil, "pokud ovšem nespustíš ze zřetele, že máš v rukou osud celé rodiny."
Ani to nemusel říkat. Natolik jsem si uvědomoval své měkké srdce, že když jsem se s ním v sedm hodin večer rozloučil u posledního autobusu, musel jsem je podplatit, abych neodjel na sousedním sedadle. Bylo mi jasné, že se cyklus uzavřel a naše rodina je zase tak chudá, že může přežít jen s přispěním všech.
Nebyl to vhodný večer k tomu, aby se člověk o něčem rozhodoval. Policie toho dne násilně vystěhovala několik rodin běženců z vnitrozemí, které tábořily v parku svatého Mikuláše ve snaze uniknout násilnostem na venkově. Klid v Římské kavárně byl však neotřesitelný. Španělští emigranti se mne pokaždé vyptávali, co vím o donu Ramónovi Vinyesovi, a já jsem jim vždycky v žertu odpovídal, že v jeho dopisech nejsou žádné zprávy ze Španělska,
nýbrž jen zvědavé dotazy, co se děje v Barranquille. Od té doby, co umřel, už o něm nemluvili, jeho židli u stolu však nechávali prázdnou. Jeden z besedníků mi blahopřál k ‚Žirafě´ z předchozího dne, která mu něčím připomněla rozervaný romantismus Mariana Josého de Larry, nikdy jsem se však nedozvěděl proč. Profesor Pérez Domenech mi pomohl z nesnází jedním ze svých příhodných výroků: ‚Doufám, že se tím špatným příkladem nebudete řídit a nezastřelíte se taky.´ Myslím, že by to býval neřekl, kdyby věděl, jak málo mi k tomu onoho večera chybělo.
Půl hodiny nato jsem si u Happyho pod paží odvedl Germána Vargase dozadu. Jakmile nás obsloužili, řekl jsem, že se s ním potřebuji naléhavě poradit. Ruka se šálkem, z kterého se chystal napít - téhož, jaký míval don Ramón - se na půl cestě zastavila, a Germán se znepokojeně zeptal:
"Kam odjíždíte?"
Jeho jasnozřivost mne zaskočila.
"Jak to ksakru víte?" zeptal jsem se.
Sice to nevěděl, ale předvídal to, a byl přesvědčen, že můj odchod bude znamenat konec Crónika a je to ode mne krajní nezodpovědnost, která mne bude tížit po celý zbytek života. Dal mi najevo, že je to málem zrada, a nikdo že nemá větší právo mi to říci než on. Nikdo nevěděl, co si s Crónikou počít, ale všichni jsme si uvědomovali, že ji Alfonso v kritické situaci dokázal udržet při životě i za cenu výdajů, které přesahovaly jeho možnosti, takže jsem Germánovi nikdy nedokázal vyvrátit neblahou představu, že pokud se opravdu odstěhuji, bude to pro časopis rozsudek smrti. Jsem si jist, že právě on, jenž všecko chápal, věděl, že mne k tomu vedou nezvratné důvody, splnil však svou mravní povinnost a řekl mi, co si myslí.
Příští den, když mne vezl do redakce Crónika, Álvaro Cepeda mi dojemně dal najevo, jak se ho dotýkají osobní potíže

jeho přátel.
Bezpochyby už od Germána věděl, že hodlám odjet, a jeho pověstná nesmělost nás oba uchránila od nějaké salonní diskuze.
"O nic přece nejde," řekl mi. "Odjet do Cartageny, to jako byste ani nikam nejel. Průser by bylo jet do New Yorku, jako se to stalo mně, a vidíte, že jsem zpátky živý a zdravý."
Byla to jedna z jeho odpovědí přirovnáním, jakými si v takových případech vypomáhal, aby potlačil chuť se rozplakat. Nijak mne proto nepřekvapilo, když místo toho začal poprvé mluvit o projektu natáčet v Kolumbii filmy, ve kterém jsme měli bezvýsledně pokračovat, dokud jsme oba byli naživu. Krátce se o něm zmínil, jako by mi chtěl nepřímo nechat nějakou naději, a pak už prudce zabrzdil v tlačenici a mezi stánky s všelijakými tretkami na ulici svatého Blažeje.
"Už jsem Alfonsovi říkal," křikl na mne ještě okénkem, "ať se na Cróniku vykašle, a začneme vydávat takový časopis jako je Time!"
Rozhovor s Alfonsem nebyl snadný pro mne ani pro něho, poněvadž jsme si už skoro před půl rokem měli něco vyříkat a neudělali jsme to, a oba dva jsme ve svízelných situacích trpěli jakýmsi duševním koktáním. Při jednom ze svých dětinských trucův metérně jsem totiž ze záhlaví Cróniky odstranil své jméno a funkci, abych obrazně vyjádřil, že se jí vzdávám, a když bylo po bouřce, zapomněl jsem je tam vrátit. Nikdo si toho nevšiml, až za čtrnáct dnů Germán Vargas, a upozornil na to Alfonsa. I pro toho to bylo překvapení. Porfirio, vedoucí metérny, jim vypravoval, jak jsem se tam vztekal, a oni se dohodli, že věci nechají tak, jak jsou, dokud jim to nevysvětlím. Ke svému neštěstí jsem na to úplně zapomněl až do dne, kdy jsme se s Alfonsem dohodli, že z Cróniky odcházím. Když jsme skončili, rozloučil se úplně usmátý jedním ze svých typických vtípků, drsným, ale neodolatelným.
"Ještě štěstí," řekl mi, "že ani nemusíme vyškrtnout vaše
jméno ze záhlaví."
Teprve v tu chvíli se mi ona mrzutost vybavila, jako když mne bodne nožem, a měl jsem pocit, že se mi země propadá pod nohama, ne kvůli tomu, co Alfonso tak příhodně řekl, ale proto, že jsem mu to zapomněl vysvětlit. Jak se dalo očekávat, Alfonso se k tomu postavil jako dospělý. Pokud to byl jediný spor, který jsme si mezi sebou nevyříkali, nehodilo se, abychom ho nechali bez vysvětlení viset ve vzduchu. Ostatní už musel s Álvarem a s Germánem zařídit on, a kdyby bylo nutné zachraňovat loď všemi silami, i já jsem za dvě hodiny mohl být zpátky. Jako s nejzazší rezervou jsme počítali s redakční radou, jakousi božskou prozřetelností, kterou se nám až dosud nikdy nepodařilo posadit k dlouhému ořechovému stolu, vyhrazenému pro velká rozhodnutí.
Germánovo i Álvarovo stanovisko mi dodaly odvahy, kterou jsem potřeboval k tomu, abych odešel. Alfonso pochopil mé důvody a s úlevou je přijal, v žádném ohledu mi však nenaznačil, že by Crónica mým odchodem mohla skončit. Naopak mi radil, abych tu krizi bral klidně, upokojil mne úvahou, že s pomocí redakční rady postaví časopis na pevné základy, a dá mi vědět, až bude možné dělat něco, co by za to doopravdy stálo.
Byla to pro mne první známka, že Alfonso si připouští nepravděpodobnou možnost, že Crónica skončí. Opravdu se tak stalo a bez většího rozruchu, 28. června, po padesáti osmi číslech během čtrnácti měsíců. O půl století později mám nicméně dojem, že náš časopis znamenal v kolumbijském novinářství významnou událost. Žádný úplný soubor se nezachoval, jenom prvních šest čísel a nějaké výstřižky v katalánské knihovně dona Ramóna Vinyese.
Šťastnou náhodou v domě, kde jsem bydlel, právě v té době hodlali vyměnit nábytek v obývacím pokoji, a nabídli mi ho za výprodejní cenu. V předvečer mého odjezdu, když jsem si vyřizoval
účty s El Heraldem, redakce přistoupila na to, že mi ‚Žirafu´ zaplatí na šest měsíců dopředu. Za část těch peněz jsem si od Mayito koupil nábytek do domu v Cartageně, poněvadž jsem věděl, že ten ze Sucre si rodina nepřiveze a jiný že si koupit nemůže. Nemohu se nezmínit o tom, že po dalších padesáti letech užívání je stále dobře zachovalý a v provozu, poněvadž má vděčná matka ho nedovolila prodat.
Týden po otcově návštěvě jsem se přestěhoval do Cartageny; vezl jsem si pouze ten nábytek a jen o málo víc, než jsem měl na sobě. Na rozdíl od svého prvního stěhování jsem věděl, jak udělat všecko, co jsem musel, znal jsem v Cartageně každého, koho jsem potřeboval, a přál jsem si z celého srdce, aby se tu rodině vedlo dobře, zato mně špatně za trest, že jsem takový slaboch.
Dům byl na dobrém místě ve čtvrti Popa, v sousedství památného kláštera, který odjakživa vypadal, jako že se každou chvíli zřítí. Čtyři ložnice a dvě koupelny v přízemí měly sloužit rodičům a jedenácti dětem; nejstarší jsem ve svých téměř šestadvaceti letech byl já, a nejmladšímu Eligiovi bylo pět. Všichni jsme byli odchovaní v karibském životním stylu s rohožemi a s žíněnkami na podlaze, a postelemi pro tolik, kolik se jich tam vešlo.
V hořejším patře bydlel strýc Hermógenes Sol, otcův bratr, se svým synem Carlosem Martínezem Simahanem. Pro tolik lidí nebyl celý dům dost velký, nájemné však bylo přijatelné díky strýcovým obchodům s majitelkou, o které jsme věděli jen to, že je velice bohatá a říká se jí Pepa. Naše rodina se svým nelítostným sklonem tropit si ze všeho šašky zakrátko dokonale vymyslela naši adresu v rytmu kupletu: ‚Dům, co patří Pepě na úpatí Popy.´
Příjezd ostatních členů rodiny zůstává v mých vzpomínkách obestřen tajemstvím. V polovině města vypadlo světlo a my jsme se potmě snažili všecko v domě uchystat, abychom mohli uložit děti. Se staršími sourozenci jsme se poznávali po hlasu, ti nejmenší se
však od mé poslední návštěvy změnili natolik, že jejich obrovské a smutné oči mi ve světle svící nahánějí hrůzu. Rozházené kufry a rance a rohože zavěšené ve tmě jsem prožíval jako jakýsi rodinný 9. duben. Nejvíc na mne ovšem zapůsobilo, když jsem chtěl postavit jinam beztvarý pytel, který mi klouzal v rukou. Byly to pozůstatky babičky Tranquiliny, které matka dala vykopat a přivezla je s sebou, aby je uložila v kostnici u svatého Petra Clavera, kde dnes spočívají v téže kryptě jako ostatky mého otce a tety Elviry Carrillové.
Mého strýce Hermógenese Sola nám v té tíživé situaci seslalo samo nebe. Nedávno ho jmenovali generálním tajemníkem oblastní správy policie v Cartageně, a jeho prvním zásadním krokem bylo sehnat dostatek úřednických

míst, aby zajistil celou rodinu. Dokonce i pro mne, pobloudilého politika s pověstí komunisty, kterou mi nevynesly mé názory, nýbrž to, jak jsem chodil oblečený. Opatřil zaměstnání pro nás pro všechny. Otec dostal jakousi správní funkci bez politické odpovědnosti. Mého bratra Luise Enriqueho jmenovali detektivem a pro mne obstarali hotovou sinekuru v úřadu Národní evidence občanů, kterou konzervativní vláda usilovala zřídit, snad aby měla představu, kolik jejích odpůrců ještě zbývá naživu. Morální zátěž toho zaměstnání byla pro mne nebezpečnější než ta politická, poněvadž každých čtrnáct dnů jsem si chodil pro výplatu a zbytek měsíce jsem se tam raději neukazoval, abych se vyhnul otázkám. Oficiální zdůvodnění - nejen v mém případě, ale u víc než stovky dalších zaměstnanců - bylo, že jsme pověřeni úkoly mimo město.
Kavárna Mokka, naproti úřadovně evidence občanů, byla od rána do večera plná údajných úředníků z okolních městeček, kteří si také chodili jen pro výplatu. Za celou dobu, co jsem podpisoval výplatní listinu, jsem neměl ani centavo pro vlastní potřebu, poněvadž můj plat byl pro rodinu důležitý a šel celý do jejího rozpočtu. Mezitím se mne otec pokoušel dát zapsat na právnickou
fakultu a setkal se přitom tváří v tvář pravdě, kterou jsem mu zatajil. Sama skutečnost, že to ví, mi způsobila takovou radost, jako kdyby mi dali diplom. A mé štěstí bylo o to zaslouženější, že jsem uprostřed všech těch nesnází a zmatků konečně našel čas i prostor, abych dokončil svůj román.
Když jsem zas vkročil do El Universalu, měl jsem pocit, že se vracím domů. Bylo šest hodin odpoledne, ta nejrušnější hodina, a při nenadálém tichu, které můj příchod vyvolal u linotypů a psacích strojů, jako by se mi něco zadrhlo v hrdle. Indiánskou kštici maestra Zabaly čas nepoznamenal ani v nejmenším; jako bych ani nikdy neodešel, požádal mne, ať mu laskavě napíšu redakční poznámku, která mu chyběla. U mého psacího stroje seděl začínající mladíček, který mne k němu pustil s tak zbrklým spěchem, že přitom upadl. První ze všeho mne překvapilo, jak je po dvou letech, kdy jsem si v ‚Žirafě´ psal, co mi slina na jazyk přinesla, těžké napsat nepodepsanou poznámku ve vydavatelsky střízlivém duchu. Jednu stránku jsem už měl napsanou, když mne přišel pozdravit ředitel López Escauriaza. Jeho britská flegmatičnost byla otřepaný námět politických karikatur i sedánek s přáteli; o to víc mne potěšilo, že se radostí začervenal, jak mne na uvítanou objal. Když jsem poznámku dopsal, Zabala na mne čekal s lístkem, na kterém už ředitel všecko spočítal a navrhl mi za redakční poznámky plat sto dvacet pesos měsíčně. Ona částka, v té době a na takovém místě neslýchaná, mne tak ohromila, že jsem neodpověděl ani nepoděkoval a místo toho jsem se vrátil ke stroji a napsal jsem ještě dvě další poznámky, opojený pocitem, že Země se opravdu otáčí kolem slunce.
Jako kdybych se vrátil do vlastních začátků. Stejná témata, hojně opravovaná červenou tužkou maestra Zabaly a proškrtaná stejnými škrty cenzora, kterého už zmohly podlé záludy celé redakce, stejné půlnoci s koňským biftekem a smaženými kolečky
banánu v Jeskyni a stejné úvahy, jak napravit svět až do svítání na promenádě Mučedníků. Rojas Herazo celý rok prodával obrazy, aby se mohl přestěhovat někam jinam, až se pak oženil s Rosou Isabel, tou starší, a odstěhoval se do Bogoty. Na závěr večera jsem si sedl a napsal ‚Žirafu´, a poslal jsem ji do El Heralda jediným tehdejším moderním prostředkem, což byla obyčejná pošta. Jen velice zřídka jsem z důvodů vyšší moci tu povinnost zanedbal, dokud jsem nesplatil svůj dluh.
Život s celou rodinou a v tak nuzných podmínkách není záležitost paměti, ale obraznosti. Rodiče spali v jedné ložnici v přízemí s některým z nejmenších. Mé čtyři sestry už měly pocit, že mají nárok každá na vlastní ložnici. Ve třetí spali Hernando a Alfredo Ricardo pod dozorem Jaimeho, který je udržoval vzhůru svými matematickými a filozofickými přednáškami. Rita, které už bylo málem čtrnáct, se až do půlnoci učila v domovních dveřích pod lucernou městského osvětlení, aby ušetřila za světlo doma. Učila se své lekce nazpaměť tak, že si je zpívala nahlas, s půvabem a dobrou výslovností, které jí zůstaly dodnes. Celá řada podivných nápadů v mých knihách pochází z jejích cvičení v četbě, jako s tou mulou, která jde do mlýna, čokoládou malého chlapce na malé lodičce, a věštcem, který se dal na pití. V domě bylo nejživěji a hlavně nejlidštěji od půlnoci, kdy jsme chodili do kuchyně napít se vody, nebo na záchod na malou nebo velkou potřebu, nebo jsme si v různých výškách křížem věšeli po chodbách rohože. Od té doby, co se strýc se synem přestěhovali do vlastního rodinného domu, bydlel jsem v hořejším poschodí s Gustavem a s Luisem Enriquem, a později i s Jaimem, kterému jsme zakázali po deváté večer kázat o čemkoliv. Jednou pozdě k ránu jsme několik hodin nespali kvůli bečení nějakého osiřelého jehněte, které se pravidelně opakovalo. Gustavo podrážděně prohlásil:
"Zní to jako maják."
Nikdy jsem onu větu nezapomněl, poněvadž právě taková přirovnání jsem v té době ve skutečném životě sbíral pro román, který jsem dokončoval.
Byl to nejživější dům ze všech, ve kterých jsme v Cartageně bydleli; ty byly stále ubožejší s tím, jak jsme byli stále chudší i my. Jak jsme hledali levnější bydlení, poklesli jsme nakonec až k domu v Torilu, kde v noci strašil duch jakési zemřelé ženy. Měl jsem to štěstí, že jsem u toho nebyl, už pouhé líčení mých rodičů a sourozenců mi však nahnaly takovou hrůzu, jako kdybych tam byl. První noc po přestěhování rodiče podřimovali na pohovce v obývacím pokoji a uviděli strašidlo, které se na ně ani nepodívalo a prošlo z jedné ložnice do druhé, v šatech s červenými kvítky a s krátkými vlasy, které mu za ušima přidržovaly barevné mašle. Matka mi je popsala tak podrobně, že nevynechala ani barvu jeho šatů a boty, jaké mělo na nohou. Otec popíral, že by je viděl, aby manželku ještě víc nerozrušoval a nevystrašil děti, ale samozřejmost, s jakou se zjevení od soumraku pohybovalo po domě, nám nedovolila nebrat je na vědomí. Má sestra Margot se jednou pozdě v noci probudila a uviděla ducha, jak stojí u pelesti její postele a prohlíží si ji upřeným pohledem. Nejvíc na ni ovšem zapůsobila hrůza, že se na ni dívá někdo z onoho světa.
Když v neděli vycházely ze mše, kterási sousedka matce potvrdila, že v tom domě už dlouhá léta nikdo nebydlí kvůli opovážlivosti onoho strašidla, které se občas objevilo i za bílého dne v jídelně ve chvíli, kdy rodina obědvala. Hned další den se matka se dvěma nejmenšími vydala hledat nějaký dům, kam by se mohli přestěhovat, a během čtyř hodin ho našla. Většinu mých sester však stálo značné úsilí zaplašit myšlenku, že duch té zemřelé se přestěhoval s nimi.

V domě na úpatí Popy jsem sice měl dost a dost času, našel jsem však v psaní takovou zálibu, že mi dny připadaly krátké. V té
době se znovu objevil Ramiro de Espriella s diplomem doktora práv, zdvořilejší než kdykoli předtím a nadšený nově vydanými romány, které četl. Především Kůží od Curzia Malaparteho, která se toho roku stala klíčovou knihou mé generace. Údernost jeho vyjadřování, jeho pronikavá inteligence a jeho krutý pohled na současné dějiny nás tak zaujaly, že jsme o nich vydrželi mluvit až do svítání. Čas nám nicméně dokázal, že Malaparte se měl stát dobrým příkladem jiných předností, než o jaké jsem usiloval já, a nakonec jeho obraz potlačily. Byl to pravý opak toho, co se nám stalo téměř současně s Albertem Camusem.
Bratři de la Espriellové v té době bydleli nedaleko od nás a měli rodinný sklep, který plenili a nosili k nám neškodně vyhlížející lahve. Vzdor radám dona Ramóna Vinyese jsem jim a svým bratrům předčítal dlouhé úseky ze svých rukopisů, ve stavu, v jakém byly, ještě neproškrtané, a na týchž pásech tiskárenského papíru, na jaké jsem za bezesných nocí v El Universalu psal všecko.
V té době se vrátili i Álvaro Mutis a Gonzalo Mallarino, naštěstí jsem se však natolik ostýchal, že jsem je nepožádal, aby si přečetli dosud nedokončený rukopis, který ještě neměl ani název. Chtěl jsem se zavřít tak, aby mne nikdo nevyrušoval, a udělat první text čistopisu před posledními opravami. Byl o čtyřicet stránek delší, než jsem zamýšlel, ještě jsem však netušil, že to může být vážná nesnáz. Brzy jsem zjistil, že ano: jsem otrok puntičkářské přesnosti, která mne nutí předem stanovit rozsah knihy a přesný počet stran v každé kapitole i v celé knize. Pokud by se hotový text třeba od jediného z těch výpočtů výrazněji lišil, donutilo by mne to všecko znovu uvážit, poněvadž dokonce i překlep mi vadí stejně jako tvůrčí omyl. Myslel jsem, že onen absolutní přístup způsobuje přemrštěný pocit odpovědnosti, dnes ovšem vím, že to byla pouhá hrůza, čirá a tělesná.
Zato Gustavu Ibarrovi - i když jsem tím znovu oslyšel radu
dona Ramóna Vinyese - jsem dal přečíst celý rukopis, i když stále ještě bez názvu, jakmile jsem ho považoval za dokončený. Dva dny nato mne pozval k nim. Našel jsem ho v liánové houpací židli na terase nad mořem, opáleného, uvolněného a v plavkách, a dojala mne něha, s jakou hladil můj rukopis, zatímco o něm mluvil. Choval se jako opravdový učitel, který mi o knize neudělal žádnou přednášku ani mi neřekl, jestli se mu zdá dobrá nebo špatná, ale přiměl mne, abych si uvědomil její mravní hodnoty. Při posledních slovech se na mne spokojeně zahleděl a skončil se svou všední prostomyslností:
"Je to mýtus o Antigoně."
Z mého výrazu poznal, že mi to nic neříká, vytáhl z knihovny Sofoklovu knihu a přečetl mi, co tím chtěl říci. Zápletka mého románu opravdu byla v podstatě stejná jako postavení Antigony, odsouzené nechat nepohřbenou mrtvolu svého bratra Polyneika z příkazu krále Kreonta, jejich strýce. Já jsem si sice přečetl Oidipa na Kolónu ve svazku, který mi on sám daroval v době, kdy jsme se seznámili, mýtus o Antigoně jsem si však zapamatoval příliš málo, než abych ho z hlavy znovu stvořil v dramatickém příběhu z banánové oblasti, a citovou podobnost mezi nimi jsem až do té chvíle nepostřehl. Cítil jsem, jak mnou zmítá štěstí i zklamání. Ten večer jsem si Sofoklovo dílo znovu přečetl, s podivnou směsicí pýchy nad tím, že jsem v dobré víře zpracoval stejný námět jako tak slavný spisovatel, a bolesti nad veřejnou hanbou z plagiátu. Po týdnu chmurné krize jsem se rozhodl provést některé zásadní změny, které by zachránily mou počestnost, ještě pořád jsem si však nepřipouštěl, jaká to ode mne je nadlidská domýšlivost, když chci změnit svou knihu, aby se nepodobala Sofoklovi. Nakonec jsem smířeně pociťoval mravní nárok použít jednu jeho větu jako uctivé motto, a udělal jsem to.
Přestěhování do Cartageny nás včas uchránilo před stále
horšími a nebezpečnějšími poměry v Sucre, většina našich výpočtů se však ukázala jako bláhová, jak vinou našich skrovných příjmů, tak kvůli tomu, kolik nás doma bylo. Má matka říkávala, že děti chudáků jedí víc a rostou rychleji než děti bohatých, a za příklad jí stačila vlastní rodina. Ani platy nás všech by nestačily k tomu, abychom mohli žít bez neustálých strachů.
Všecko ostatní zařídil čas. Jaime se díky dalšímu rodinnému spiknutí stal stavebním inženýrem, jediným v rodině, která si vysokoškolský diplom cenila jako šlechtický titul. Luis Enrique se stal učitelem účetnictví a Gustavo vystudoval jako topograf, oba však zůstali stejně dobří kytaristé a zpěváci dostaveníček na objednávku. Yiyo nás už od raného dětství překvapil výraznými literárními sklony a silnou povahou, kterou nám předčasně předvedl už v pěti letech, kdy ho přistihli, jak se pokouší zapálit skříň na šaty v klamné naději, že uvidí hasiče, jak hasí požár uvnitř v domě. Později, když jemu a jeho bratrovi Cuquimu starší spolužáci nabídli marihuanu, Yiyo ji zděšeně odmítl. Zato Cuqui, který byl vždycky zvědavý a troufalý, ji zhluboka vdechl. Řadu let nato, když už úplně zabloudil v bažinách drogy, mi vyprávěl, že od toho prvního pokusu si řekl: ‚Ale hovno! V životě už nechci dělat nic jiného.´ Za následujících čtyřicet let, naplněných bezvýhlednou vášní, nedokázal nic víc než splnit slib, že umře podle svého. Ve dvaapadesáti letech se mu v jeho umělém ráji utrhla ruka a sklátil ho těžký infarkt.
Nanchi - nejmírumilovnější člověk na světě - po ukončení povinné vojenské služby zůstal v armádě, naučil se ovládat nejrůznější moderní zbraně a zúčastnil se řady cvičení, nikdy však nedostal příležitost v některé z tolika našich věčných válek. Po odchodu z armády se tudíž spokojil s povoláním hasiče, ani tam ale neměl za víc než pět let příležitost hasit jediný požár. Nikdy se tím však netrápil, díky smyslu pro humor, který mu v rodině získal
pověst mistra pohotových vtípků, a umožnil mu být šťastný prostě proto, že je naživu.
Yiyo se v nejtěžších letech chudoby stal vlastním přičiněním spisovatelem a novinářem; nikdy nekouřil a v životě nikdy nevypil jedinou skleničku přes míru. Svou neodbytnou potřebou psát a svou mlčenlivou tvořivostí se prosadil i proti nepřízni osudu. Zemřel ve čtyřiapadesáti letech, když sotva stačil vydat knihu o víc než šesti stech stránkách s mistrným rozborem tajného života Sta roků samoty, na které celá léta pracoval, aniž bych o tom věděl, a aniž mne kdy požádal o jakoukoliv přímou informaci.

Rita, která sotva začínala dospívat, se dokázala poučit z odstrašujícího příkladu jiných. Když jsem po dlouhé nepřítomnosti přijel domů k rodičům, našel jsem ji, jak prožívá tentýž očistec jako všechny, kvůli svým námluvám s pohledným černovlasým mladíkem, spořádaným a slušným, který se k ní nehodil snad jenom v tom, že byl o dva a půl pídě menší. Ještě ten večer jsem našel otce, jak v rohoži v ložnici poslouchá zprávy. Ztlumil jsem rádio, posadil jsem se na protější postel a svým právem prvorozeného jsem se zeptal, jak je to s Ritinými námluvami. Otec na mne vypálil odpověď, kterou měl bezpochyby už dlouho připravenou.
"Celá potíž je v tom, že ten chlápek je zloděj."
"A co ukradl?" zeptal jsem se.
"Prostě je zloděj," řekl a ještě pořád se na mne ani nepodíval.
"Ale co ukradl?" zeptal jsem se nemilosrdně.
Otec se na mne stále nedíval.
"Tak dobrá," vzdychl nakonec. "On sám ne, ale jeho bratra zavřeli pro krádež."
"V tom případě o nic nejde," řekl jsem s tupohlavostí, která se sama nabízela, "poněvadž Rita si nechce vzít jeho, ale toho, co zavřený není."
Neodpověděl mi. Jeho příslovečná počestnost už od první odpovědi přesáhla meze, poněvadž už věděl také, že ani pověsti o bratrovi ve vězení nejsou pravdivé. Jelikož další argumenty už neměl, pokusil se aspoň opřít o mýtus důstojnosti.
"Tak dobře, ale ať se vezmou co nejdřív, poněvadž žádná dlouhá zasnoubení v tomhle domě nechci."
Odpověděl jsem mu okamžitě a s nelítostností, kterou jsem si nikdy neodpustil:
"Tak zítra, a hned ráno."
"Prosím tě, člověče, nepřeháněj to zase," řekl mi polekaně, ale poprvé se přitom už usmál. "Vždyť to děvče ještě ani nemá co na sebe."
Tetu Pa, málem už devadesátiletou, jsem naposled uviděl v přišerném vedru jedenkrát odpoledne, když bez ohlášení dorazila do Cartageny. Přijela z Riohachy spěšným taxíkem se svou školní taškou, oblečená v hlubokém smutku a s turbanem z černé látky. S otevřenou náručí šťastně vešla dovnitř a křikla na nás na všecky:
"Přišla jsem se rozloučit, poněvadž už brzo umřu."
Vzali jsme ji k sobě nejen proto, že to byla teta Pa, ale i proto, že jsme věděli, do jaké míry se vyzná ve svých domluvách se smrtí. Zůstala u nás a čekala na svou hodinku v komůrce pro služebnou, jediné, kde se uvolila spát, a tam umřela ve vší cudnosti ve věku, který jsme odhadovali na sto jedna let.
Ono období v El Universalu jsem prožíval nejvíc. Zabala mne se svým politickým důvtipem naváděl tak, aby mé poznámky říkaly všecko, co měly, aniž přitom narazily na cenzorovu tužku, a vůbec poprvé se začal zajímat o mou starou myšlenku, že bych mohl psát i
reportáže. Brzo se naskytlo úžasné téma o turistech, které na plážích v Marbelle napadali žraloci. Na obecním úřadu ovšem nepřišli na nic lepšího než nabídnout za každého mrtvého žraloka padesát pesos, a hned další den větve mandlovníků nestačily, aby vystavili všechny, které během noci ulovili. Héctor Rojas Herazo, polomrtvý smíchy, napsal z Bogoty ve své nové rubrice v El Tiempu posměšnou poznámku o packalech, kteří při lovu žraloků používají otřepaný způsob tahat řepu za chrást. To mi vnuklo myšlenku napsat reportáž o tom nočním lovu. Zabala mne nadšeně podpořil, moje maléry ovšem začaly od chvíle, kdy jsem měl nastoupit na loď, poněvadž se mne zeptali, jestli trpím mořskou nemocí, a já jsem odpověděl, že ne; jestli mám strach z moře - a to jsem měl - řekl jsem však také, že ne, a nakonec se zeptali, jestli umím plavat - i když na to se vlastně měli zeptat nejdřív - a já jsem se neodvážil zalhat, že umím.
Tak či tak, už na souši a jen v rozhovoru s námořníky jsem se dozvěděl, že lovci zajíždějí až do Popelečního ústí, osmdesát devět námořních mil od Cartageny, a vracejí se s nákladem nevinných žraloků, které pak po padesáti pesos prodávají jako zločince. Naše velká zpráva tak hned první den vzala bídný konec, a já jsem se přestal těšit, že reportáž napíšu. Místo ní jsem otiskl svou povídku číslo osm: ‚Nabo, černoch, na kterého museli čekat andělé.´ Přinejmenším dva vážení kritikové i moji přísní přátelé z Barranquilly v ní viděli obrat k lepšímu.
Nemyslím, že bych v té době už natolik politicky dozrál, aby to na mne mohlo působit, pravda ovšem je, že mne zachvátila podobná omrzelost jako předtím. Připadal jsem si tak nemohoucí, že mne nebavilo nic jiného než za svítání zpívat s opilci v Kryptách pod hradbami, kde v koloniálním období bývaly bordely pro vojsko a potom neblaze proslulý politický žalář. Generál Francisco de Paula Santander si tam odpykal osmiměsíční trest, než ho jeho političtí souvěrci a spolubojovníci vyhostili do Evropy.
Strážcem oněch památných relikvií byl jistý sazeč v penzi, s kterým se jeho pracující kolegové scházeli každý večer po uzávěrce ve svých listech, aby oslavili příchod nového dne demižonem bílého rumu, páleného načerno podle tajných receptů zlodějů koní. Byli to vzdělaní typografové, u kterých se řemeslo dědilo v rodině, výteční znalci gramatiky a po sobotách velcí pijáci. Připojil jsem se k jejich cechu.
Nejmladší z nich se jmenoval Guillermo Dávila a podařil se mu husarský kousek, když sehnal práci na pobřeží i přes nesmlouvavá stanoviska některých oblastních předáků, kteří odmítali přijímat mezi sebe hejsky z náhorních rovin. Možná toho dosáhl svými čarami a kouzly, poněvadž to nebyl jen schopný typograf a milý člověk, ale i vynikající salonní kouzelník. Věčně nás omračoval svými kejkly, při kterých ze zásuvek psacích stolů vyletovali živí ptáci, nebo zas na papíře s úvodníkem, který jsme na poslední chvíli před uzávěrkou odevzdali, naráz nebyl ani řádek. Maestro Zabala, který tak dbal na povinnosti, na okamžik zapomněl na Paderewského i na proletářskou revoluci a vyzval nás, abychom kouzelníka odměnili potleskem, s napomenutím, které pokaždé a marně opakoval, ať to bylo naposled. Já sám jsem při každodenním soužití s kouzelníkem měl pocit, jako když konečně objevuji skutečnost.
Během jedné z těch probdělých nocí v Kryptách se mi Dávila svěřil se svou myšlenkou vydávat noviny formátu dvacet čtyři na dvacet čtyři centimetry - neboli na půl stránky - které by se navečer rozdávaly zadarmo v uspěchané hodině,

kdy v obchodech zavírají. Měly to být nejmenší noviny na světě, které by se daly přečíst za deset minut, a podařilo se nám to. Jmenovaly se Ve zkratce, v jedenáct dopoledne jsem je za hodinu napsal, Dávila je během dvou hodin vysázel, zlomil a vytiskl, a roznášel je nebojácný kamelot, který je vždycky stačil vyvolat jen jednou.
Poprvé vyšly v úterý 18. září 1951, a jejich úspěch byl tak závratný a krátkodechý, že víc by si nedokázal nikdo představit: tři čísla během tří dnů. Dávila mi přiznal, že ani s pomocí černé magie by nevymyslel něco tak úžasného, co by přitom stálo tak málo, vešlo se na tak malou plochu, přišlo na svět za tak krátkou dobu a tak rychle zase zaniklo. Nejpřekvapivější přitom bylo, že druhý den - opojený tím, jak se o naše noviny lidé na ulicích prali, a nadšením fanoušků - jsem si na krátký okamžik pomyslel, že něco tak jednoduchého by mohlo být řešením i pro mne. Sen vydržel až do čtvrtka, kdy nám faktor v tiskárně dokázal, že ještě jedno číslo a zbankrotujeme, i kdybychom se rozhodli otiskovat inzeráty, poněvadž by musely být tak malé a tak drahé, že se to nedalo rozumně řešit. Samotná koncepce novin, založená na jejich formátu, v sobě s matematickou nutností nesla i zárodek vlastní záhuby: náklady na ně byly tím neúnosnější, čím víc by se jich prodalo.
Onen zážitek mi dodal. Přestěhování do Cartageny pro mne přišlo v pravou chvíli a po zkušenostech v Crónice mi prospělo, a navíc mi vytvořilo velice příznivé prostředí k tomu, abych mohl dál psát Spadané listí, především díky tvůrčí horečce, jež vládla u nás doma, kde se i něco úplně neslýchaného zdálo být možné. Stačí, když si vzpomenu, jak jsme se jednou při obědě bavili s otcem o potížích, které má mnoho spisovatelů, když píšou své paměti v době, kdy se už na nic nepamatují. Cuqui, sotva šestiletý, z toho s mistrnou prostotou vyvodil závěr:
"To znamená, že každý spisovatel by ze všeho nejdřív měl napsat své paměti, dokud si pamatuje úplně všecko."
Neodvážil jsem se přiznat, že se mi se Spadaným listím děje totéž co předtím s Domem: začínala mne zajímat víc technika než námět. Poté, co jsem na něm rok s takovým nadšením pracoval, mi naráz připadalo jako kruhové bludiště, v kterém jsem nemohl
dovnitř ani ven. Dnes myslím, že už vím proč. V romantickém kostumbrismu s jeho malebnými obrázky lidového prostředí, jenž ve svých počátcích přinesl takové oživení, nakonec ustrnula i velká národní témata, která se z něj pokoušela najít nouzový východ. Prostě jsem však tu nejistotu už nebyl s to snášet ani minutu. Zbývalo mi jen ověřit si údaje a rozhodnout, jak to či ono vyjádřit, než udělám závěrečnou tečku, ale necítil jsem, že má kniha dýchá. Poté, co jsem tak dlouho pracoval poslepu, jsem však už vůbec nemohl z místa, a už už jsem viděl, jak jde ke dnu, aniž bych věděl, kde má trhliny. Nejhorší bylo, že v tu chvíli mi nikdo nemohl pomoci, poněvadž ony spáry nezely v textu, nýbrž ve mně, a jen já jsem měl oči, které je mohly postřehnout, a srdce, které je mohlo protrpět. Z téhož důvodu jsem možná bez dlouhého rozmýšlení přestal psát ‚Žirafu´, když jsem El Heraldu doplatil zálohu, za kterou jsem svého času koupil ten nábytek.
Naneštěstí všechen důvtip, houževnatost ani láska nestačily, aby přemohly chudobu. Všecko jako by jí nahrávalo: úřad pro evidenci občanů do roka skončil, a můj plat v El Universalu ho nestačil nahradit. Na právnickou fakultu jsem se nevrátil, i přes zchytralé úskoky několika profesorů, kteří se spikli, aby mi pomohli dál, vzdor mému nezájmu o jejich zájem i jejich vědu. S penězi, které všichni dohromady vydělali, jsme prostě nevycházeli; ovšem díra v rozpočtu byla tak velká, že ani můj příspěvek nikdy nestačil, a to, že jsem nikde neviděl sebemenší naději, mi vadilo ještě víc než nedostatek peněz.
"Jestli se máme všichni utopit," prohlásil jsem u oběda jednoho rozhodujícího dne, "dovolte, ať já se zachráním, a pokusím se vám poslat aspoň nějaký záchranný člun."
V prvním prosincovém týdnu jsem se tudíž odstěhoval zpátky do Barranquilly, se s smířeným souhlasem všech a s jistotou, že ten člun jednoho dne dorazí. Alfonso Fuenmayor si zřejmě všecko
domyslel už na první pohled, když mne bez ohlášení uviděl ve dveřích naší staré kanceláře v El Heraldu, poněvadž Crónica zůstala bez prostředků. Podíval se na mne od svého psacího stroje jako na nějaký přízrak, a polekaně vykřikl:
"Co tady hergot děláte bez ohlášení?"
Jen málokdy v životě jsem odpověděl něco, co mělo tak blízko k pravdě:
"Jsem úplně v prdeli, maestro."
Alfonso se uklidnil.
"Ach tak!" odpověděl se svým obvyklým šarmem, a tím nejkolumbijštějším veršem naší státní hymny: "Naštěstí stejně je na tom i všechen lidský rod, jenž úpí v řetězech."
Neprojevil ani nejmenší zájem o důvod, proč jsem přijel. Připadalo mu to jako projev telepatie, poněvadž každému, kdo se na mne v posledních měsících ptal, odpovídal, že co nevidět přijedu a zůstanu v Barranquille. Radostně se zvedl od stolu a už si přitom bral sako, poněvadž jako by mu mne šťastnou náhodou seslalo samo nebe. Měl už před půl hodinou být na nějaké schůzce, neměl dopsaný úvodník na další den a požádal mne, abych ho dopsal. Sotva jsem se ještě stačil zeptat, o čem je, a on mi v největším spěchu odpověděl už z chodby s bohorovnou neomaleností, která byla pro naše přátelství příznačná:
"Přečtěte si ho a uvidíte."
Den nato v redakci El Heralda znovu stály proti sobě dva psací stroje, a já jsem znovu psal ‚Žirafu´ pro tutéž stránku jako vždycky, a - samozřejmě! - i za stejné peníze. A při stejných důvěrných dohodách mezi Alfonsem a mnou, kdy v mnoha úvodnících byly odstavce od jednoho nebo od druhého, a navzájem se nedaly rozlišit. Někteří studenti novinářství nebo literatury se v archivech pokoušeli najít v nich rozdíly a nepodařilo se jim to, až
na některá osobitá témata, a ne podle způsobu vyjadřování, ale podle kulturního rozhledu.
U Třetího člověka mne uvítala špatná zpráva, že našeho přítele zlodějíčka mezitím zabili. Jednoho všedního večera se vydal za svým řemeslem, a jediné, co jsme se o něm ještě dozvěděli - bez jakýchkoli podrobností - bylo, že v domě, kam přišel krást, dostal kulku do srdce. Jeho tělo si vyžádala starší sestra, jediná příbuzná, kterou měl, a na chudinský pohřeb jsme přišli jenom my a majitel hostince.

Opět jsem se nastěhoval k sestrám Ávilovým. Meira Delmarová, která znovu bydlela nedaleko, mne svými utišujícími večírky zase přiváděla k sobě po těžkých nocích u Černého kocoura. Ona a její sestra Alicia byly jako dvojčata svým přístupem k životu i tím, jak dokázaly, že v jejich společnosti se pro nás čas pohyboval v kruhu. Jakýmsi velice svérázným způsobem nadále patřily ke skupině. Přinejmenším jednou do roka nás pozvaly na hostinu s arabskými lahůdkami, které nám sytily duši, a v jejich domě se konaly překvapivé večírky se slavnými návštěvníky, od velkých umělců nejrůznějších oborů až po prokleté básníky. Myslím, že to byly právě ony dvě, spolu s maestrem Pedrem Viabou, kdo vnesl řád do mé zmatené lásky k hudbě, a přibral mne do šťastného spolku kolem jejich uměleckého střediska.
Dnes bych řekl, že Barranquilla mi přinesla i lepší vyhlídky, abych dokončil Spadané listí; jakmile jsem měl stůl s psacím strojem, vrhl jsem se s novou vervou do posledních úprav. V té době jsem se také odvážil ukázat ostatním členům skupiny první čitelný text s tím, že ještě není dokončený. Namluvili jsme se o něm už tolik, že veškeré vysvětlování bylo zbytečné. Alfonso další dva dny seděl proti mně a psal, aniž se o něm slůvkem zmínil. Když jsme třetí den koncem odpoledne skončili s prací, položil si na stůl otevřený rukopis a četl stránky, které měl založené proužky papíru.
Spíš než aby pronášel kritické soudy, jako by slídil po každé nedůslednosti a snažil se opravovat stylistické nedostatky. Jeho postřehy byly tak výstižné, že jsem je všechny použil, s výjimkou jediného, kdy mu text připadal přitažený za vlasy i poté, co jsem mu doložil, že jde o skutečný zážitek z mého dětství.
"Dokonce i život se může mýlit, když to v knize nestojí za nic," řekl celý usmátý.
Germán Vargas naopak postupoval tak, že pokud mu text připadal v pořádku, neměl k němu žádné bezprostřední připomínky, nýbrž mluvil tak, aby mne uklidnil, a skončil vykřičníkem:
"Má to šťávu!"
V příštích dnech však o mé knize trousil jednu nahodilou poznámku za druhou, aby pak na některém nočním flámu vyvrcholily zasvěceným soudem. Pokud se mu rukopis nezamlouval, promluvil si s autorem mezi čtyřma očima a sdělil mu to tak upřímně a elegantně, že nováčkovi nezbylo nic jiného než mu ze srdce poděkovat, i když měl slzy na krajíčku. Můj případ to ovšem nebyl. Ve chvíli, kdy jsem to nejmíň tušil, mi Germán napůl žertem, napůl vážně sdělil svůj názor na můj text, při kterém ze mne spadly všecky strachy.
Álvaro právě v té době z Happyho kavárny zmizel a neměli jsme o něm ani potuchy. Málem o týden později, když jsem to nejmíň čekal, mi na Bolívarově třídě autem zahradil cestu a v té nejlepší náladě na mne houkl:
"Nastupte si, maestro, poněvadž teď vás seřvu na tři doby."
Bylo to jeho oblíbené anestetikum. Jezdili jsme bez určitého cíle po obchodní čtvrti, rozpálené vedrem, a Álvaro ze sebe halasně chrlil svůj rozbor - založený spíš na citech, ale působivý - toho, co přečetl. Přerušoval ho pokaždé, když na chodníku zahlédl někoho známého, aby na něho křikl nějakou nevycválanost, ať už srdečnou nebo posměvačnou, a hned zas pokračoval ve svých rozohněných
vývodech, hlasem, který mu samým úsilím až přeskakoval, s rozcuchanými vlasy a vytřeštěnýma očima, které jako by na mne hleděly mřížemi panoptika. Nakonec jsme si zašli na vychlazené pivo na terasu u Mandlovníků, i když nás rušily davy fanoušků Junioru a Sportingu na protějším chodníku, a nakonec nás zavalila lavina zběsilců, kteří prchali ze stadionu, skleslí z nedůstojného výsledku dva dva. Jediný zásadní soud o mém rukopisu na mne Álvaro křikl až na poslední chvíli okénkem auta:
"Říkejte si, co chcete, maestro, ale pořád tam ještě máte spoustu kostumbrismu!"
Vděčně jsem na něho ještě stačil křiknout:
"Ale i to dobré z Faulknera!"
Načež Álvaro ukončil všecko, co do té doby neřekl ani nemyslel, hromovým zařehtáním:
"Nechte si ty blafy!"
O padesát let později, kdykoliv si na to odpoledne vzpomenu, slyším znovu ten výbuch smíchu, který se rozlehl po rozžhavené ulici, jako když padá kamení.
Bylo mi jasné, že všem třem se román líbil, s osobními a možná oprávněnými výhradami, žádný z nich to však výslovně neřekl, snad proto, že se jim taková odpověď zdála příliš snadná. Ani jeden se vůbec nezmínil o jeho vydání, což bylo také velice příznačné: pro ně bylo důležité dobře psát, a ostatní už byla záležitost nakladatelů.
Takže jsem znovu byl v naší staré Barranquille, naneštěstí jsem si však uvědomoval, že tentokrát už nebudu mít chuť pokračovat s ‚Žirafou´. Po pravdě totiž splnila svůj účel, když mne donutila ke každodennímu řemeslu, při kterém jsem se učil psát úplně od nuly, s houževnatostí a se zarytým cílem psát jinak než ostatní spisovatelé. V mnoha případech jsem si s námětem nedokázal poradit a raději jsem psal o něčem jiném, když jsem
si uvědomil, že na něj ještě nemám. Tak či tak to bylo nezbytné cvičení pro mou průpravu budoucího spisovatele, s příjemnou jistotou, že je to pouhá potrava pro čtenáře, na kterou si zítra nikdo ani nevzpomene.
Už pouhé hledání každodenních témat mi první měsíce velice ztrpčilo. Nezbýval mi čas na nic jiného: marnil jsem dlouhé hodiny listováním v jiných novinách, psal jsem si poznámky ze soukromých rozhovorů, bloudil jsem ve smyšlených představách, které mne připravovaly o spánek, až se mi postavil do cesty skutečný život. V tom ohledu mým nejšťastnějším zážitkem bylo, když jsem jednou odpoledne po cestě zahlédl z autobusu na dveřích jednoho domu prostý nápis: ‚Prodej věnců ze smutečních palem.´
V první chvíli mi napadlo tam zaklepat a zjistit o tom objevu všechny podrobnosti, nesmělost mi v tom však zabránila. Takže mne sám život naučil, že jedním z nejprospěšnějších tajemství při psaní je naučit se číst hieroglyfy skutečnosti, aniž byste klepali a vyptávali se. Ještě víc jsem to pochopil, když jsem si v posledních letech znovu přečetl víc než čtyři sta otištěných ‚žiraf´, a porovnal jsem si je s některými literárními texty, které z nich později vycházely.
O vánocích přijelo na dovolenou celé vedení El Espectadoru, počínaje generálním ředitelem, donem Gabrielem Canem, se všemi syny: Luisem Gabrielem, výkonným ředitelem; Guillermem, v té době náměstkem generálního ředitele;

Alfonsem, který byl náměstkem výkonného ředitele; a nejmladším Fidelem, který se teprve všemu učil. S nimi přijel i Eduardo Zalamea, Ulysses, který pro mne měl zvláštní význam, poněvadž otiskoval mé povídky a navíc o mně napsal poznámku, kde mne představoval. Měli ve zvyku společně bujaře strávit první týden nového roku v letovisku Pradomar, deset mil od Barranquilly, kde vždycky brali útokem bar. Jediné, nač si ze všeho toho sprasku přesněji vzpomínám, bylo
osobní setkání s Ulyssesem, které pro mne znamenalo jedno z velkých překvapení v životě. V Bogotě jsem ho vídal často, zpočátku ve Mlýně a později v Automatu, a často na sedánkách s maestrem De Greiffem. Pamatoval jsem si jeho mrzutý výraz a kovový hlas, ze kterých jsem vyvodil, že je to vztekloun, a mezi čtenáři v univerzitním městě takovou pověst opravdu měl. Proto jsem se mu při různých příležitostech raději vyhnul, abych si nezkazil představu, kterou jsem si o něm sám pro sebe vytvořil. Mýlil jsem se. Byl to jeden z nejsrdečnějších a nejvstřícnějších lidí, které jsem kdy potkal, i když uznávám, že k tomu vždycky potřeboval nějaký zvláštní podnět mysli nebo srdce. Byl z úplně jiného těsta než don Ramón Vinyes, Álvaro Mutis nebo León de Greiff, měl však s nimi společný vrozený dar v kteroukoli hodinu někoho vyučovat, a to výjimečné štěstí, že četl všechny knihy, které si měl přečíst každý.
S mladými Canovými - Luisem Gabrielem, Guillermem, Alfonsem a Fidelem - jsem se víc než jen spřátelil, když jsem v El Espectadoru pracoval jako redaktor. Byla by ode mne troufalost, kdybych si chtěl vybavit některý rozhovor v těch večerních debatách všech proti všem v Pradomaru, právě tak ovšem nedokážu zapomenout, jak neodvolatelně je všecky zasáhla smrtelná nemoc novinářství a literatury. Chovali se ke mně, jako kdybych k nim patřil, jako ke svému osobnímu povídkáři, kterého objevili a přisvojili si ho oni sami a pro sebe. Nevzpomínám si ale - i když se to často tvrdí - že by někdo třeba jen nadhodil, abych u nich pracoval. Nijak mne to nemrzelo, poněvadž v onom těžkém okamžiku jsem neměl ani nejmenší představu, co se mnou bude dál, i kdyby mi dali na vybranou.
Álvaro Mutis, zapálený nadšením Canových, přijel do Barranquilly poté, co ho jmenovali vedoucím odboru pro styk s veřejností u Esso Colombiana, a snažil se mne přesvědčit, abych
šel pracovat k němu do Bogoty. Jeho skutečné poslání bylo nicméně daleko dramatičtější: úděsným omylem nějakého místního koncesionáře naplnili nádrže na letišti automobilovým benzinem místo leteckým, a bylo zhola nemožné, aby stroj s takovým nesprávným palivem někam doletěl. Mutisovým úkolem bylo v naprosté tajnosti do rána tu chybu napravit, aniž by se o ní dozvěděli vedoucí pracovníci letiště, a vůbec už ne tisk. Podařilo se. Během čtyř hodin našeho příjemného rozhovoru s whiskou v saloncích místního letiště stačili palivo vyměnit za to správné. Měli jsme dost a dost času všecko probrat, úplně mne však zaskočil sdělením, že román, který právě dokončuji, by mohlo vydat nakladatelství Losada v Buenos Aires. Álvaro Mutis to věděl přímo od nového ředitele jejich pobočky v Bogotě, Julia Césara Villegase, bývalého ministra peruánské vlády, který nedávno požádal o azyl v Kolumbii.
Nevzpomínám si, že by na mne kdy něco tak zapůsobilo. Losada bylo jedno z nejlepších nakladatelství v Buenos Aires, která zaplnila prázdnotu na knižním trhu, způsobenou občanskou válkou ve Španělsku. Jejich redaktoři nás denně zásobovali tak zajímavými a mimořádnými novinkami, že jsme je sotva stačili přečíst. Jejich prodejci přicházeli přesně v ohlášenou hodinu s knihami, které jsme si objednali, a my jsme je vítali jako posly štěstí. Při pouhé představě, že by některé z nich mohlo vydat Spadané listí, se mi úplně zatočila hlava. Sotva jsem se s Mutisem rozloučil u letadla, které už naplnili správným palivem, a utíkal jsem do redakce, abych si svůj rukopis znovu důkladně prošel.
V příštích dnech jsem se plně věnoval zběsilé prověrce textu, který mi zanedlouho už mohli vzít z ruky. Bylo to jen sto dvacet stran psaných ob řádek, udělal jsem však tolik úprav, změn a zásahů, že jsem si nikdy nebyl jistý, zda jsem mu prospěl nebo ublížil. Germán a Alfonso si znovu přečetli nejzávažnější úseky, a
byli tak laskaví, že neměli připomínky, které by se nedaly napravit. V onom úzkostném stavu jsem si se srdcem na dlani znovu prošel konečný text a po zralém rozvážení jsem se rozhodl, že ho nevydám. V budoucnu se z toho u mne měla stát mánie: kdykoliv jsem byl s dokončenou knihou spokojený, zůstával ve mně bezútěšný pocit, že lepší už nikdy nedokážu napsat.
Álvaro Mutis naštěstí vytušil příčinu mého zpoždění a přiletěl do Barranquilly, aby si odvezl a poslal do Buenos Aires jediný originální čistopis, aniž by mi dopřál čas ještě si ho naposled přečíst. V té době se ještě nedaly na objednávku pořídit fotokopie, takže mi zůstal jen původní pracovní text, na okrajích a mezi řádky opravený různobarevnými inkousty, abych se v něm vyznal. Hodil jsem ho do smetí a za dva dlouhé měsíce, než mi odpověděli, jsem se nedokázal uklidnit.
Jednoho dne, který se nijak nelišil od ostatních, mi v El Heraldu předali dopis, který omylem skončil mezi jinými papíry na šéfredaktorově psacím stole. Jakmile jsem na obálce uviděl hlavičku nakladatelství Losada z Buenos Aires, krve by se ve mně nedořezal, natolik jsem se však ostýchal, že jsem ji neotevřel hned na místě, ale až doma ve svém pokoji. Díky tomu jsem si stručnou zprávu, že Spadané listí odmítli, přečetl beze svědků. Nemusel jsem ten rozsudek ani dočíst do konce, abych měl naráz děsivý pocit, že v tu chvíli umřu.
Dopis obsahoval svrchovaný výrok dona Guillerma de Torre, předsedy nakladatelské rady, podložený řadou obyčejných důvodů, ve kterých prosvítal způsob vyjadřování, přepjatost a samolibost bělochů z Kastilie. Jedinou útěchou mi byl překvapující ústupek v závěru: ‚Autorovi je třeba přiznat, že je výjimečně schopný pozorovatel a básník.´ Až do dneška mne nicméně zaráží, že i přes ohromení a hanbu, které ve mně vzbudily, mi i ty nejostřejší námitky připadaly na místě.
Nikdy jsem si od toho dopisu nepořídil kopii, ani nevím, kde nakonec skončil, poté co několik měsíců koloval mezi mými přáteli v Barranquille, kteří vyzkoušeli nejrůznější hojivé prostředky, aby mne utěšili. Jisté ovšem je, že když jsem se o padesát let později pokusil získat kopii, abych své paměti mohl doložit, v buenosaireském nakladatelství po něm nenašli jedinou stopu. Nevzpomínám si, jestli se o tom tenkrát psalo v novinách, i když jsem nikdy netvrdil, že ano, vím však, že mi trvalo drahnou dobu, než jsem se z toho vzpamatoval, poté co jsem se po chuti vynadával a napsal jsem jakýsi zuřivý dopis, který bez mého souhlasu otiskli. Něco tak zákeřného mne velice mrzelo, poněvadž nakonec jsem se

rozhodl využít toho, co mi z toho posudku mohlo posloužit, opravit po svém všecko, co se opravit dalo, a pokračovat dál.
Nejvíc mne povzbudila stanoviska Germána Vargase, Alfonsa Fuenmayora a Álvara Cepedy. Alfonsa jsem objevil v jedné hospodě na městském trhu, v které si uprostřed největšího ruchu a shonu našel oázu, kde mohl číst. Zeptal jsem se ho, jestli mám román nechat tak, jak je, nebo se pokusit ho přepsat s jiným rozvržením, poněvadž se mi zdálo, že napětí z první půlky se v té druhé vytrácí. Alfonso mne s jistou netrpělivostí vyslechl a pak vyslovil svůj soud:
"Podívejte se, maestro," prohlásil nakonec jako opravdový učitel, "Guillermo de Torre si jistě zaslouží tolik úcty, kolik si sám myslí, ale o současném románu toho zřejmě příliš neví."
Při jiných poklidných rozhovorech v těch dnech mne utěšil obdobným případem z minulosti, kdy Guillermo de Torre v roce 1927 odmítl rukopis Sídla na zemi od Pabla Nerudy. Fuenmayor si myslel, že to s mým románem mohlo dopadnout jinak, kdyby ho lektoroval Jorge Luis Borges, bylo by ovšem větší neštěstí, kdyby ho odmítl také.
"Takže už neserte," skončil. "Váš román je tak dobrý, jak se nám zdál předtím, a jediné, co teď musíte, je psát dál."
Germán - věren svým uvážlivým způsobům - mne vyzval, abych nepřeháněl. Byl přesvědčen, že můj román není ani tak špatný, aby nemohl vyjít ve světadílu, kde je ten žánr v krizi, ani tak dobrý, aby se kvůli němu strhl mezinárodní skandál, který by si nakonec odskákal jedině začínající a neznámý autor. Álvaro Cepeda shrnul soud Guillerma de Torre dalším ze svých květnatých náhrobních nápisů:
"Když ti Španělé jsou strašliví blbci."
Když jsem si uvědomil, že od svého románu nemám kopii čistopisu, nakladatelství Losada mi prostřednictvím třetí či čtvrté osoby oznámilo, že podle jejich zvyklostí se rukopisy nevracejí. Julio César Villegas si naštěstí udělal kopii, než můj čistopis odeslal do Buenos Aires, a poslal mi ji. Pustil jsem se tedy do nových oprav podle závěrů svých přátel. Vypustil jsem dlouhou epizodu, ve které hlavní hrdina z chodby s begóniemi pozoruje třídenní liják, z kterého jsem později udělal ‚Monolog Isabel při pohledu, jak v Macondu prší´. Vypustil jsem zbytečnou rozmluvu mezi dědečkem a plukovníkem Aurelianem Buendíou krátce před vražděním na banánových plantážích, a přibližně třicet stran, které formou i obsahem narušovaly jednotnou skladbu knihy. Téměř o dvacet let později, když jsem myslel, že je už dávno ani nemám, mi části těch zlomků pomohly vytvářet pocit stesku od začátku až do konce Sta roků samoty.
Skoro už jsem se z té rány vzpamatoval, když se v novinách objevila zpráva, že kolumbijským románem, který si nakladatelství Losada vybralo, aby ho vydalo místo mého, je Kristus se k němu obrátil zády od Eduarda Caballera Calderóna. Byl to omyl nebo zlovolně překroucená pravda, poněvadž se nejednalo o žádnou soutěž, nýbrž o program, kterým nakladatelství Losada chtělo vstoupit na kolumbijský trh s kolumbijskými autory, a můj román neodmítli v soutěži s jiným, nýbrž proto, že podle dona Guillerma
de Torre se nehodil k vydání.
Zdrtilo mne to mnohem víc, než jsem si tehdy sám připouštěl, a neměl jsem odvahu to snášet, aniž bych přesvědčil sám sebe. Přepadl jsem tedy bez ohlášení svého přítele z dětství, Luise Carmela Correu, na banánové plantáži Sevilla - jen několik mil od Cataky - kde v těch letech pracoval jako dozorce a daňový revizor. Během dvou dnů jsme si jako vždycky probrali naše společné dětství. Jeho paměť, schopnost bezprostředního vcítění i jeho upřímnost na mne zapůsobily tak objevně, až mi trochu nahnaly strach. Během našeho rozhovoru dával se svou bedničkou nářadí do pořádku všecko, co v domě potřebovalo opravit, a já jsem ho poslouchal v rohoži, kterou kolébal lehký větřík z plantáží. Nena Sánchezová, jeho manželka, se v kuchyni prohýbala smíchy a opravovala všecko, co jsme popletli a nač jsme zapomněli. Před mým odjezdem jsme se ještě vypravili na přátelskou procházku po vylidněných ulicích Aracataky, při které jsem si uvědomil, jak velice jsem se zase vzchopil, a v nejmenším jsem už nepochyboval, že Spadané listí - ať už je odmítli nebo ne - je ona kniha, kterou jsem si předsevzal napsat po návštěvě s matkou.
Povzbuzen oním zážitkem jsem se vydal za Rafaelem Escalonou do jeho ráje ve Valleduparu, ve snaze prozkoumat svůj svět až ke kořenům. Nic mne tam nepřekvapilo, poněvadž všecko, co jsem nacházel, všecko, co se dělo, a setkání se všemi, které mi představovali, jako kdybych už zažil, a ne v jiném životě, ale v tom, který jsem prožíval teď. Při jedné z mnoha svých cest jsem se později seznámil i s plukovníkem Clementem Escalonou, Rafaelovým otcem, jenž na mne od prvního dne zapůsobil svou důstojností a svým chováním starosvětského patriarchy. Byl hubený a rovný jako prut, měl osmahlou pleť a pevné kosti, a v každém ohledu vzbuzoval úctu. Už od časného mládí mi nešlo z hlavy, jak úzkostně a důstojně dědeček s babičkou čekali až do konce svého
dlouhého života na jeho veteránský důchod. Když jsem však čtyři roky nato v jednom starém pařížském hotelu onu knihu konečně psal, postava, kterou jsem měl neustále před očima, nebyl můj dědeček, nýbrž don Clemente Escalona, jenž byl dokonalý předobraz plukovníka, kterému neměl kdo psát.
Od Rafaela Escalony jsem se dozvěděl, že Manuel Zapata Olivella se usadil jako chudinský lékař v městečku La Paz, jen několik kilometrů od Valleduparu, a vydali jsme se tam. Dorazili jsme na místo za soumraku, a ve vzduchu bylo něco, co nám bránilo dýchat. Zapata a Escalona mi připomněli, že sotva před dvaceti dny přepadla město policie, která v celém kraji rozsévala hrůzu, aby prosadila vůli vlády. Byla to strašlivá noc. Zabíjeli všechny bez rozdílu, a patnáct domů zapálili.
Vinou přísné cenzury jsme o tom až do té chvíle vůbec nevěděli. Ani na místě jsem však neměl příležitost si to představit. Juan López, nejlepší hudebník v kraji, po oné černé noci odešel s tím, že se už nevrátí. Jeho mladšího bratra Pabla jsme u něj doma požádali, aby nám zahrál, a on nám nebojácně řekl:
"V životě už nikdy zpívat nebudu."
Od něho jsme se dozvěděli, že nejen on sám, ale všichni hudebníci z městečka schovali svoje harmoniky, bubny a chřestítka, a ze žalu za mrtvými od té doby nezpívají. Bylo to pochopitelné, a dokonce ani Escalona, který mnohé z nich učil hrát, ani Zapata Olivella, jenž začínal být lékařem všech, nikoho nepřemluvili, aby nám zazpíval.
Na naše naléhání se místní lidé sešli a vysvětlovali nám své důvody, v hloubi duše ovšem cítili, že ten smutek už dál

nemůže trvat. "Jako kdybychom umřeli s těmi mrtvými," řekla jakási žena, která měla za uchem červenou růži. Ostatní ji podpořili. To už i Pablo López měl zřejmě pocit, že mu povolili skoncovat se zármutkem, beze slova šel domů a vrátil se s harmonikou. Zpíval
jako ještě nikdy, a zatímco zpíval, začali přicházet další hudebníci. Někdo otevřel krám naproti a na svůj účet všem nabízel pití. Pak už se po měsíci smutku otevřely dokořán i ostatní, rozsvítili světla a všichni jsme se dali do zpěvu. Za půl hodiny už zpívalo celé městečko. Na prázdné náměstí vyšel první opilec za celý měsíc a začal hlasitě zpívat jednu z Escalonových písní, věnovanou samotnému Escalonovi, na počest zázraku, kterým městečko vzkřísil.
Všude jinde šel život naštěstí dál. Dva měsíce po odmítnutí mého rukopisu jsem se seznámil s Juliem Césarem Villegasem, který se s nakladatelstvím Losada mezitím rozešel, a jmenovali ho kolumbijským zástupcem nakladatelství González Porto, jež prodávalo na splátky encyklopedie a vědeckou literaturu. Villegas byl mimořádně vysoký a hřmotný, dokázal si poradit i s těmi nejhoršími úskalími skutečného života, bez míry pil ty nejdražší whisky, a byl neúnavný debatér a salonní bajkář. Při našem prvním setkání v prezidentském apartmá hotelu Prado jsem odtamtud vyklopýtal s kufrem obchodního cestujícího, nabitým reklamními brožurami a vzorky ilustrovaných encyklopedií a lékařských, právních i technických publikací nakladatelství González Porto. Už při druhé sklenici whisky jsem přistoupil na to, že se stanu prodejcem knih na splátky v provincii Padilla, od Valleduparu až po La Guajiru. Můj příjem byla dvacetiprocentní záloha v hotovosti, která mi po zaplacení výloh, počítaje i hotel, měla stačit ke spokojenému životu.
Právě z oné cesty jsem já sám stvořil legendu, díky svému nenapravitelnému zlozvyku dost nevážit přídavná jména. Podle ní jsem si cestu naplánoval jako mýtickou výpravu za vlastními kořeny v zemi svých předků, s týmž romantickým rozvrhem jako má matka, když ji její matka odvezla z Aracataky, aby ji zachránila před místním telegrafistou. V mém případě to po pravdě nebyla
jedna, ale dvě cesty, velice krátké a zmatené.
Při té druhé jsem pouze znovu navštívil městečka kolem Valleduparu. Počítal jsem samozřejmě, že odtamtud budu pokračovat až na mys Vela, s týmiž zastávkami jako má zamilovaná matka, dostal jsem se však jen do Manaure de la Sierra, La Pazu a Villanuevy, jen několik mil od Valleduparu. Takže jsem tenkrát nepoznal San Juan del César ani Barrancas, kde měli svatbu dědeček s babičkou a narodila se má matka, a kde plukovník Nicolás Márquez zabil Medarda Pacheca; ani jsem nepoznal Riohachu, odkud náš kmen pochází, až do roku 1984, kdy tam prezident Belisario Betancur poslal z Bogoty skupinku přátel, pozvaných na otevření uhelných dolů v Cerrejónu. To byla první cesta do mé vysněné Guajiry, která se mi zdála tak mýtická, jak jsem ji už tolikrát vylíčil, aniž jsem ji znal, nemyslím však, že by za to mohly mé falešné vzpomínky, nýbrž paměť indiánů, které si dědeček po sto pesos koupil pro svůj dům v Aracatace.
Ze všeho nejvíc mne ovšem překvapilo, když jsem poprvé spatřil Riohachu, město písku a soli, kde už od mých prapradědů přicházel na svět náš rod, kde má babička viděla Pannu Marii Pomocnou, která jí ledovým dýchnutím sfoukla oheň v peci, když se jí málem spálil chleba, kde můj dědeček vedl své války a kvůli zločinu z lásky se dostal do vězení, a kde během svých líbánků rodiče počali i mne.
Ve Valleduparu jsem měl jen málo času na to, abych prodával knihy. Bydlel jsem v hotelu Wellcome, nádherném a dobře zachovalém koloniálním domě na hlavním náměstí, který měl na nádvoří velké palmové loubí s barovými stolky z nehoblovaného dřeva a rohožemi, zavěšenými na sloupech. Jeho majitel Víctor Cohen dohlížel jako Cerberus na pořádek v domě i na jeho mravní pověst, ohrožovanou nevázanými přespolními návštěvníky. Byl to i jazykový purista, který zpaměti a s kastilskou šeplavou výslovností přednášel Cervantese, a měl své pochybnosti o mravech Garcíi Lorky. Vycházel jsem s ním v dobrém díky jeho znalosti dona Andrése Bella a jeho pečlivému přednesu kolumbijských romantiků, a občas velice ve zlém kvůli jeho urputným snahám zabránit, aby v jeho neposkvrněném hotelu kdokoliv porušoval mravní řády. Všecko to začalo velice snadno, poněvadž to byl starý přítel mého strýce Juana de Dios a s potěšením na něj vzpomínal.
Ono přístřeší na nádvoří pro mne znamenalo výhru v loterii, poněvadž dlouhé hodiny, které mi přebývaly, jsem tam za poledního vedra trávil čtením, natažený v rohoži. Z nouze jsem nakonec četl všecko od pojednání z chirurgie až po příručky účetnictví, aniž bych si připustil, že by mi mohly být prospěšné v mých literárních dobrodružstvích. Práci jsem zvládal téměř hravě, poněvadž většina zákazníků byla tak či onak spřízněná s Iguaránovými a s Cotesovými, a stačila mi jediná návštěva, která se protáhla až do oběda, jak jsme vzpomínali na všechny nezvedenosti, ke kterým kdy v rodině došlo. Někteří podepsali smlouvu beze čtení, aby se stačili připojit ke zbytku kmene, který už na nás čekal, abychom poobědvali za doprovodu harmonik. Ve Valleduparu a v La Pazu jsem za necelý týden sklidil obrovskou žeň, a vrátil jsem se do Barranquilly s nadšeným pocitem, že jsem byl v jediném místě na světě, které opravdu chápu.
13. června časně ráno jsem kamsi jel autobusem, když jsem se dozvěděl, že kvůli rozkladu, jenž panoval ve vládě i v celé zemi, převzala moc armáda. 6. září předchozího roku dav konzervativních výtržníků a policistů v uniformách v Bogotě zapálil budovy El Tiempa a El Espectadoru, dvou nejdůležitějších novin v zemi, a ostřeloval sídla bývalého prezidenta Alfonsa Lópeze Pumareja a Carlose Llerase Restrepa, předsedy výkonného výboru liberální strany. Druhý z nich, všeobecně považovaný za politika tvrdé povahy, dokonce s útočníky vyměnil několik výstřelů, nakonec však musel uprchnout po hřebenech střech sousedního domu. Stav
oficiálního teroru, jenž v zemi od 9. dubna vládl, už byl neudržitelný.
Trval až do onoho časného rána 13. června, kdy divizní generál Gustavo Rojas Pinilla vyvedl z paláce úřadujícího prezidenta Roberta Urdanetu Arbeláeze. Laureano Gómez, titulární prezident, užívající z rozhodnutí svých lékařů spokojeného odpočinku, nato ve svém kolečkovém křesle znovu převzal velení, a pokusil se přemoci sám sebe a vládnout těch patnáct měsíců, které mu ještě zbývaly do konce volebního období. Rojas Pinilla a jeho hlavní štáb však už měli moc v rukou, a nehodlali se jí vzdát.
Rozhodnutí Ústavodárného shromáždění, které vojenský převrat prohlásilo za zákonný, okamžitě a jednomyslně podpořil celý národ. Rojas Pinilla dostal plné moci až do konce prezidentského období v srpnu příštího roku, a

Laureano Gómez odjel i s rodinou do Benidormu na levantském pobřeží Španělska, zanechávaje po sobě bláhové představy, že časy jeho běsnění jsou u konce. Patriarchové liberální strany vyjádřili svou podporu národnímu usmíření výzvou ke svým stoupencům ve zbrani po celé zemi. Nejvýstižnějším snímkem, který v příštích dnech vyšel v novinách, byla fotografie pokrokových liberálů, jak pod balkonem prezidentské ložnice zpívají milostnou serenádu. V čele onoho holdu stál don Roberto García Peña, ředitel El Tiempa a jeden z nejzarytějších odpůrců svrženého režimu. Nejpůsobivější fotografie těch dnů ovšem ukazovala nekonečnou řadu příslušníků liberálních bojůvek, jak na východních Llanos odevzdávají zbraně, pod velením Guadalupeho Salceda, jenž si svou pověstí romantického bandity získal srdce všech Kolumbijců, sužovaných oficiálním terorem. Byla to nová generace válečníků proti konzervativní vládě, svým způsobem považovaných za pokračovatele tisícidenní války, kteří se nijak netajili svými styky se zákonnými předáky liberální strany.
Guadalupe Salcedo, který stál v jejich čele, se ve všech vrstvách národa, ať už stály na jeho straně nebo proti němu, stal novou mýtickou postavou. Možná právě proto - čtyři roky poté, co se vzdal - ho policie proděravěla kulkami kdesi v Bogotě, na místě, které nikdy neupřesnili, ani jasně nezjistili okolnosti jeho smrti.
Oficiálně se to stalo 6. června 1957, a tělo se slavnostními obřady uložili do číslované krypty na ústředním hřbitově v Bogotě, za účasti známých politiků. Guadalupe Salcedo totiž ze svých polních ležení udržoval s liberálními předáky v nemilosti nejen politické, ale i společenské vztahy. O jeho smrti nicméně existuje přinejmenším osm různých verzí, a tehdy i dnes se najdou pochybovači, kteří si ještě kladou otázku, zda to vůbec bylo jeho tělo a zda opravdu leží v kryptě, do které je pohřbili.
V takovém duševním rozpoložení jsem se vydal na svou druhou obchodní cestu do Provincie, když jsem si napřed ověřil s Villegasem, že je všecko v pořádku. Stejně jako při té předchozí jsem rychle uzavřel obchody ve Valleduparu, se zákazníky, kteří byli přesvědčení už předem. Potom jsem se s Rafaelem Escalonou a Ponchem Cotesem vypravil do Villanuevy, La Pazu, Patatillalu a Manaure de la Sierra, abych navštívil tamější veterináře a agronomy. Někteří už hovořili se zákazníky, kteří ode mne nakoupili při předchozí cestě, a čekali na mne se zvláštními objednávkami. V kteroukoliv denní dobu pak propukaly bouřlivé flámy se samotnými zákazníky a jejich veselými kumpány, a svítání nás zastihovalo, jak zpíváme se známými harmonikáři, přitom jsme však dodržovali všechny své závazky a platili jsme naléhavé pohledávky, poněvadž život i při těch halasných pitkách pokračoval svým přirozeným rytmem. Ve Villanuevě jsme se setkali s jedním harmonikářem a dvěma kolovrátkáři, kteří nejspíš byli vnukové někoho, koho jsme jako děti poslouchali v Aracatace. V tom, co jsem do té doby považoval za pouhou zálibu z dětství, jsem při oné cestě objevil tvůrčí řemeslo, které mne mělo doprovázet už navždy.
Tehdy jsem poznal i Manaure, půvabné a pokojné městečko uprostřed hor, které se do dějin naší rodiny zapsalo tím, že tam odvezli na letní byt mou matku, když jako malá trpěla třídenní zimnicí, jež odolávala všem lektvarům. O Manaure, jeho květnových podvečerech a jeho léčivých snídaních, už jsem toho v životě slyšel tolik, že když jsem tam přijel poprvé, uvědomil jsem si, že se mi vybavuje, jako kdybych je znával v nějakém předchozím životě.
Právě jsme si dali vychlazené pivo v jediné hospodě v městečku, když k našemu stolu přistoupil jakýsi muž, veliký jako strom, v jezdeckých kamaších a s vojenským revolverem u pasu. Rafael Escalona nás představil a on se mi dlouze zahleděl do očí; ještě stále mne přitom držel za ruku.
"Máte něco společného s plukovníkem Nicolásem Márquezem?" zeptal se.
"Jsem jeho vnuk," potvrdil jsem mu.
"V tom případě," řekl, "váš dědeček zabil mého."
Byl to totiž vnuk Medarda Pacheca, muže, kterého můj dědeček kdysi v poctivém boji zabil. Nedopřál mi ani čas na to, abych se polekal, poněvadž to řekl tak srdečně, jako by lidé mohli být i tak příbuzní. Flámovali jsme s ním tři dny a tři noci v jeho nákladáku s dvojitou podlahou, pili jsme teplou vínovici a jedli vařené kůzlečí se zeleninou na památku našich mrtvých dědečků. Trvalo několik dnů, než mi přiznal pravdu: domluvil se totiž s Escalonou, že mi nažene strach, neměl však už srdce v oněch žertech o mrtvých dědečcích pokračovat. Ve skutečnosti se jmenoval José Prudencio Aguilar a povoláním byl pašerák, otevřený a dobrého srdce. Abych za ním nezůstal pozadu, na jeho počest jsem po něm pokřtil soka, kterého José Arcadio Buendía zabil oštěpem na kohoutím zápasišti ve Sto rocích samoty.
Na konci oné tesklivé cesty jsem bohužel zjistil, že dosud nedorazily prodané knihy, bez kterých jsem si nemohl vybrat zálohy. Zůstal jsem bez šestáku a můj účet v hotelu narůstal rychleji, než kolik jsem stačil prohýřit při každovečerních flámech. Víctor Cohen začal ztrácet tu trochu trpělivosti, která mu ještě zbývala, vinou vylhaných pověstí, že peníze, které mu jsem dlužen, utrácím s mazavky nejhrubšího zrna a s pochybnými šlapkami. Jediné, co mne trochu uklidnilo, byly upírané lásky v Právu, aby se narodil, rozhlasové hře dona Félixe B. Caigneta, jejíž odezva mezi lidmi ve mně vzkřísila staré představy o literatuře, která má čtenářům vhánět slzy do očí. S konečnou platností mne pak postavilo na nohy, když jsem si znenadání přečetl Hemingwayova Starce a moře, jenž překvapivě dorazil do Valleduparu v časopisu Life en Espaňol.
Toutéž poštou přišla i zásilka knih, které jsem měl předat majitelům a vybrat od nich zálohy. Všichni mi poctivě zaplatili, to však už jsem v hotelu dlužil víc než dvojnásobek toho, co jsem si vydělal, a Villegas mi oznámil, že dřív než za tři týdny nebude mít ani vindru. Měl jsem tedy s Víctorem Cohenem vážný rozhovor, a on přijal můj dlužní úpis s ručitelem. Jelikož Escalona a jeho spolek nebyli po ruce, prokázal mi tu službu bez jakýchkoli závazků náhodný přítel, jen proto, že se mu svého času líbila jedna z mých povídek otištěná v Crónice. V hodince pravdy jsem však nikomu zaplatit nemohl.
Časem ovšem ten úpis získal památeční hodnotu, když ho Víctor Cohen ukazoval svým přátelům a návštěvníkům, ne aby mi dělal ostudu, nýbrž jako trofej. Když jsem ho viděl naposledy, bylo mu téměř sto let, držel se však zpříma, myslelo mu to a dobrá nálada ho neopouštěla. Na křtinách syna mé přítelkyně Consuelo Araujonoguerové, kterému byl

za kmotra, jsem ten nezaplacený
úpis téměř po padesáti letech znovu uviděl. Víctor Cohen ho ukazoval každému, kdo ho chtěl vidět, se svou obvyklou vtipností a taktem. Překvapilo mne, jak krasopisně tu listinu tenkrát sepsal, a má nesmírná vůle zaplatit, zřejmá z mého rozmáchlého podpisu. Víctor nám toho večera na oslavu zatančil paseo z Valleduparu, s koloniální elegancí, jak je už nikdo netančil od časů Francisca Člověka. Na konci mi mnoho přátel poděkovalo, že jsem ten dlužní úpis včas nezaplatil a tím jsem zavdal důvod k večírku, jaký se penězi zaplatit nedal.
Svůdcovské kouzlo doktora Villegase by zmohlo ještě víc, ale ne s knihami. Nezapomenu na povznesené mistrovství, s jakým se potýkal s věřiteli, a jejich nadšené pochopení, proč jim včas nezaplatil. Nejlákavější z jeho tehdejších nápadů souvisel s románem barranquillské spisovatelky Olgy Salcedové de Medina Cesty se zavřely, jenž vzbudil spíš společenský než literární rozruch, v minulosti však v kraji bylo takových jen málo. Povzbuzen úspěchem Práva, aby se narodil, který jsem s rostoucí pozorností sledoval celý měsíc, jsem si pomyslel, že jsme svědky obecného jevu, jehož si my spisovatelé nemůžeme nevšímat. Aniž jsem se vůbec zmínil o částce, kterou mi dlužil, při návratu z Valleduparu jsem si o tom promluvil s Villegasem, a on mi navrhl, abych její román upravil pro rozhlas, ovšem tak obratně, abych ztrojnásobil rozsáhlou obec posluchačů, kterou už uchvátilo drama Félixe B. Caigneta.
Zavřel jsem se tedy mezi čtyřmi stěnami a rozhlasovou úpravu románu jsem napsal za pouhé dva týdny, které mi připadaly mnohem objevnější, než jsem předpokládal, když jsem musel odvažovat dialogy, míru napětí a prchavé situace a okamžiky, které se nepodobaly ničemu, co jsem až do té doby napsal. Při mé nezkušenosti s dialogem - který i nadále zůstává mou slabou stránkou - to byla cenná zkouška, a byl jsem vděčnější za to, čemu
jsem se přitom naučil, než kolik mi za to zaplatili. Ani v tom ohledu jsem si však nemohl stěžovat, poněvadž Villegas mi polovinu dal v hotovosti předem a slíbil, že z prvních příjmů za rozhlasovou hru mi uhradí i předchozí dluh.
Natočili ji na stanici Atlantik, s nejlepším možným místním obsazením, a režíroval ji bez zkušeností a bez inspirace sám Villegas. Jako vypravěče mu doporučili Germána Vargase s tím, že se svým střídmým vyjadřováním odliší od ukřičených hlasatelů místní stanice. První velké překvapení mi Germán způsobil, když přijal, a druhé, když hned při první zkoušce usoudil, že se na to nehodí. Úlohu vypravěče tedy převzal Villegas osobně, se svým osobitým spádem řeči a andským sykáním, které můj opovážlivý pokus zkreslily úplně.
Natáčení hry neprobíhalo nijak skvěle, mně však přineslo velké ponaučení v mé nenasytné snaze zvládnout nejrůznější žánry. Zúčastnil jsem nahrávek, které se ryly přímo na čistou desku jehlou, za níž zůstávaly shluky černých a světlých drážek, téměř nenahmatatelných, jako vlasy anděla. Každý večer jsem si jich hromádku odnášel a rozdával jsem je přátelům jako vzácnou trofej. I přes nespočetné nesnáze a břídilské chyby se naše rozhlasová hra nakonec vysílala včas, s mimořádnou pompou příznačnou pro jejího původce.
Nikdo si nedokázal vymyslet žádný zdvořilý důvod, aby mne přesvědčil, že se mu líbila, měla však dobrou sledovanost a dost velký ohlas, aby z toho nebyla ostuda. Mně osobně šťastně dodala novou odvahu v žánru, který mi do té doby připadal nepředstavitelně vzdálený. Můj obdiv a vděčnost vůči donu Félixovi B. Caignetovi dosáhly takové míry, že jsem ho nějakých deset let nato, když jsem několik měsíců žil v Havaně jako redaktor kubánské agentury Prensa Latina, požádal o soukromou schůzku. Vzdor všem mým důvodům a záminkám k ní však nikdy nedošlo, a
zůstala mi po něm jen mistrovská rada, kterou jsem četl v kterémsi rozhovoru s ním: ‚Lidé vždycky chtějí plakat; já jim k tomu jen dávám záminku.´ Co se týkalo Villegase, jeho kouzla už na víc nestačila. K tomu se rozešel i s nakladatelstvím González Porto - stejně jako předtím s Losadou - a naše poslední účty už nebylo jak vypořádat, poněvadž pustil z hlavy své velkolepé sny a vrátil se zpátky do Peru.
Z onoho soužení mne vytrhl Álvaro Cepeda Samudio se svou starou myšlenkou udělat z El Nacionalu moderní noviny, jak se tomu naučil ve Spojených státech. Až do té doby, kromě občasných příspěvků do Kroniky, které byly vždycky literární, měl příležitost uplatnit svůj diplom z Kolumbijské univerzity jedině ve vzorných souhrnech zpráv, které posílal Sporting News v Saint Louis, Missouri. V roce 1953 ho konečně náš přítel Julián Davis Echandía, jenž kdysi byl jeho prvním šéfem, požádal, aby v plném rozsahu převzal řízení jeho večerníku El Nacional. Sám Álvaro ho už dřív navnadil astronomickým projektem, který mu předložil při svém návratu z New Yorku, ale když mastodonta opravdu ulovil, pozval si mne, abych mu ho pomohl nést, bez vymezené funkce a povinností, zato s prvním platem předem, který mi stačil na živobytí, i když mi ho nevyplatili celý.
Bylo to vražedné dobrodružství. Álvaro vypracoval celý plán podle vzorů ze Spojených států. Bohem na výsostech zůstával Davis Echandía, předchůdce hrdinských dob kolumbijského senzačního novinářství; ze všech lidí, které jsem kdy poznal, jste u něj nejmíň věděli, na čem jste, byl to však dobrák od kosti a spíš rozcitlivělý než soucitný. Zbytek redakce tvořili významní agresivní novináři, všichni z drsné školy a všichni navzájem přátelé a dlouholetí kolegové. Teoreticky měl každý z nich svou jasně stanovenou oblast, mimo všechna taková vymezení se ovšem nikdy nezjistilo, kdo co podnikl, aby ten obrovský technický mastodont
nedokázal udělat ani první krok. Těch pár čísel, která vyšla, bylo výsledkem osobního hrdinství, nikdo však nevěděl, kdo vlastně se o ně zasloužil. Ve chvíli, kdy se mělo tisknout, byla sazba na deskách rozházená. Spěšné materiály se ztrácely, a my, kteří jsme to mysleli poctivě, jsme šíleli vzteky. Nepamatuji se, že by aspoň jednou noviny vyšly včas a bez oprav, jako kdyby se v naší tiskárně skrývali záludní ďáblíci. Nikdy se nezjistilo, co se stalo. Nakonec převládlo vysvětlení, které bylo možná nejmíň zvrácené: někteří zkostnatělí veteráni nebyli ochotní smířit se s novými pořádky a spikli se navzájem, až se jim podařilo celý projekt zmařit.
Álvaro odešel s hlasitým bouchnutím dveřmi. Já jsem měl smlouvu, která by pro mne za normálních podmínek znamenala záruku, za těch nejtěžších to ovšem byla svěrací kazajka. Ve snaze nějak využít ztraceného času jsem se pokusil přímo do stroje slepit něco, co by mělo hlavu a patu, z jednotlivých textů, které mi zbyly z dřívějších pokusů: Útržků z Domu, napodobenin rozběsněného Faulknera v Srpnovém světle, dešťů s mrtvými ptáky od Nathaniela Hawthorna, detektivních povídek, které mne už unavily tím, jak se věčně opakovaly, a dokonce i několika modřin, které

mi ještě zůstaly ze společné cesty s matkou do Aracataky. Nechal jsem je volně plynout ve své nicotné kanceláři, kde už zbyl jen otlučený stůl a psací stroj, který mlel z posledního, až jsem na jeden zátah dorazil až ke konečnému názvu: ‚Některý den po sobotě.´ Je to další z mála mých povídek, s kterými jsem byl spokojený hned od první verze.
V El Nacionalu mne také oslovil podomní prodavač náramkových hodinek. Nikdy jsem žádné neměl, z důvodů, které v těch letech byly nasnadě, a ty, které mi nabízel, byly zbytečně přepychové a drahé. Nato mi prodavač sám přiznal, že je členem komunistické strany a pověřili ho prodávat hodinky jako návnadu
pro získání přispívatelů.
"To máte, jako kdybyste si na splátky koupil revoluci," vysvětlil mi.
V dobrém rozmaru jsem mu odpověděl:
"Jenže hodinky dostanete hned, ale revoluci ne."
Můj chabý vtípek se mu příliš nezamlouval, a nakonec jsem si koupil jedny levnější hodinky, jen abych mu vyhověl, a s rozvrhem splátek, pro které si měl každý měsíc chodit on sám. Byly to první hodinky, které jsem měl, a šly tak přesně a tolik vydržely, že je ještě pořád opatruji jako posvátnou památku na ta léta.
V té době se vrátil Álvaro Mutis se zprávou o štědrém rozpočtu pro svůj plán na rozvoj kultury, s tím, že v nejbližší době začne vycházet jeho literární tribuna, časopis Lámpara. Nabídl mi, abych do něj přispíval, a já jsem mu navrhl nouzový projekt: Legendu o Hadí říši. Říkal jsem si, že pokud ji chci jednoho dne napsat, nemělo by to být z žádného přikrášleného pohledu, nýbrž ji musím převzít přímo z pospolité obraznosti takovou, jaká byla: jako zeměpisnou i historickou pravdu. Jinými slovy - shrnul jsem nakonec - jako velkou reportáž.
"Napište si, co chcete a jak chcete," vyzval mne Mutis. "Ale napište to, poněvadž právě to je ovzduší a tón, jaké pro ten časopis hledáme."
Slíbil jsem, že mu ji za čtrnáct dnů pošlu. Než odjel na letiště, zavolal ještě do své kanceláře v Bogotě a uložil jim, aby mi poslali zálohu. Šek, který jsem týden nato dostal poštou, mi vyrazil dech. A ještě víc mne zaskočilo, když jsem si ho šel do banky vybrat, a pokladník se při pohledu na mne zatvářil nejistě. Poslali mne do kanceláře kohosi nadřízeného, a tam se mne až příliš vlídný ředitel zeptal, kde pracuji. Podle svého zvyku jsem mu řekl, že píšu do El Heralda, i když v té době už to nebyla pravda. Nic víc. Ředitel si
prohlédl šek na psacím stole, s výrazem profesionální nedůvěry ho prozkoumal a nakonec prohlásil:
"Ten šek je naprosto v pořádku."
Téhož odpoledne, právě když jsem ‚Hadí říši´ už začal psát, mi ohlásili, že mne volají z banky. Okamžitě mi napadlo, že ten šek přece jen nebyl důvěryhodný z kteréhokoliv z nesčetných důvodů, které jsou v Kolumbii možné. Sotva jsem stačil polknout uzel v hrdle, když se mi bankovní úředník rozcapeným tónem, jakým mluví lidé z And, začal omlouvat, že nepřišli včas na to, že žebrák, který si šek přišel vybrat, je autor ‚Žirafy´.
Koncem roku přijel Mutis znovu. Málem si ani nestačil vychutnat oběd, jak se pro mne stále snažil vymyslet nějaký stálý a dlouhodobý způsob, jak bez námahy víc vydělávat. Při moučníku mu připadalo ze všeho nejlepší oznámit Canovým, že se mnou mohou počítat pro El Espectador, i když mi při pouhé představě, že bych se měl vrátit do Bogoty, naskakovala husí kůže; ale když usiloval pomoci některému ze svých přátel, Álvaro si nedopřál oddechu.
"Víte co," řekl mi, "pošlu vám letenky, abyste mohl přiletět, kdy a jak budete chtít, a uvidíme, nač přijdeme."
To už bylo příliš, než abych mu řekl, že ne, byl jsem si však jistý, že poslední letadlo v mém životě bylo to, které mne po 9. dubnu odvezlo z Bogoty. Navíc mi skrovné honoráře za rozhlasovou hru a uveřejnění první kapitoly ‚Hadí říše´ na předním místě v časopisu Lámpara pomohly k několika reklamním textům, a mohl jsem dokonce poslat pomocnou loď rodině do Cartageny. Takže jsem ještě jednou odolal pokušení přestěhovat se do Bogoty.
Álvaro Cepeda, Germán i Alfonso a většina našich spolubesedníků u Happyho i v Římské kavárně se o ‚Hadí říši´ vyjádřili příznivě, když v Lámpaře vyšla první kapitola. Souhlasili s tím, že přímá forma reportáže byla nejvhodnější pro námět, který
se pohyboval na choulostivé hranici, za níž by mu čtenáři už neuvěřili. Alfonso mi napůl v žertu a napůl vážně, jak to u něho bylo obvyklé, řekl něco, co jsem nikdy nezapomněl: ‚Jestli vám uvěří, drahý maestro, hodně závisí na tom, jak se při vyprávění budete tvářit.´ Málem jsem jim prozradil i to, že mi Álvaro Mutis nabídl práci, ale neodvážil jsem se, a dnes vím, že to bylo z obavy, aby mi jeho nabídky neschválili. Ten na mne ještě několikrát naléhal, dokonce i poté, co mi zamluvil místo v letadle a já jsem je na poslední chvíli zrušil. Dal mi své slovo, že nedělá pouhého poslíčka pro El Espectador ani žádný jiný sdělovací prostředek, ať slovem nebo písmem. Nejednalo se mu o nic jiného - a na tom trval až do konce - než promluvit si se mnou o sérii pravidelných příspěvků pro časopis a probrat určité technické podrobnosti o celé sérii "Hadí říše´, jejíž druhá kapitola měla vyjít v příštím čísle. Álvaro Mutis byl přesvědčen, že takové reportáže mohou přízemní kostumbrismus zasáhnout na jeho vlastní půdě. Ze všech důvodů, které mi až do té chvíle uvedl, byl tenhle jediný, nad kterým jsem se vážně zamyslel.
Jednoho úterka, kdy smutně mrholilo, jsem si uvědomil, že nemohu nikam jet, i kdybych chtěl, poněvadž nemám nic jiného na sebe než své tanečnické košile. V šest hodin večer jsem v knihkupectví Svět nikoho nenašel a zůstal jsem čekat ve dveřích, málem se slzami v očích nad ponurým soumrakem, který se na město začínal snášet. Na protějším chodníku byla výloha se společenským oblečením, které jsem si nikdy nevšiml, i když tam byla odjakživa, a teď jsem v tom truchlivém dešti bez rozmýšlení přešel přes ulici svatého Blažeje a rázně jsem vkročil do nejdražšího obchodu ve městě. Koupil jsem si tmavomodrý kněžský vlněný oblek, jako ulitý pro tehdejší smýšlení v Bogotě, dvě bílé košile s tvrdým límečkem, kravatu se šikmými proužky a boty, jaké zavedl do módy herec José Mojica, než se stal světcem.
Jediný, komu jsem
se svěřil s tím, že odjíždím, byli Germán, Álvaro a Alfonso, kteří mi to schválili jako rozumné řešení s podmínkou, že se nevrátím jako hejsek z náhorních rovin.
Slavili jsme to s celou naší skupinou u Třetího člověka až do rána, jako předčasnou oslavu mých nadcházejících

narozenin, poněvadž Germán Vargas, který si vedl přehled o všech svátcích a životních výročích, mi oznámil, že 6. března mi bude sedmadvacet let. Jak jsem přijímal blahopřání svých nejlepších přátel, zdálo se mi, že levou rukou zvládnu i těch třiasedmdesát, které mi ještě zbývala do první stovky.

8

Když Guillermo Cano, ředitel El Espectadoru, zjistil, že sedím v kanceláři Álvara Mutise, o čtyři poschodí výš v budově, kterou teprve nedávno otevřeli asi pět bloků od jejich dřívějšího sídla, ihned mi zatelefonoval. Přijel jsem předchozího večera a právě jsem se chystal jít s hloučkem jeho přátel na oběd, Guillermo však naléhal, abych ho předtím přišel pozdravit, a já jsem mu vyhověl. Po vřelých objetích, jak se slušelo v hlavním městě výmluvnosti, a nějaké zmínce o poznámce dne mne uchopil za ruku a odtáhl stranou od svých spolupracovníků z redakce. "Víte, co mi teď napadlo, Gabrieli?" zeptal se s krajní nevinností, "co kdybyste mi udělal nepatrnou laskavost a napsal mi glosu, která mi ještě chybí, abych mohl vydání uzavřít?" Ukázal mi palcem a ukazováčkem velikost půl sklenice vody, a skončil: "Takhle dlouhou."

S větším pobavením než on jsem se ho zeptal, kam se mohu posadit, a on mi ukázal na prázdný stůl s psacím strojem, který už hodně pamatoval. Bez dalších otázek jsem se k němu posadil a uvažoval jsem o námětu, který by jim přišel vhod, a na téže židli, u téhož stolu a téhož psacího stroje, jsem zůstal sedět příštích osmnáct měsíců.

Několik minut po mém příchodu vyšel ze sousední kanceláře náměstek ředitele, Eduardo Zalamea Borda, zahloubaný do svazku papírů, a podivil se, když mne poznal.

"To je přece don Gabo!" málem vykřikl, jménem, které si pro mne vymyslel v Barranquille, když si chtěl zkrátit Gabito, a které používal jen on. Tentokrát se však ujalo v celé redakci, a používali je dokonce i tiskacím písmem: Gabo.

Už si nevzpomenu na námět poznámky, kterou si u mne objednal Guillermo Cano, už od svých let na Národní univerzitě jsem však velmi dobře znal dynastický způsob vyjadřování El Espectadoru, a obzvlášť rubriky ‚Ze dne na den´na úvodní stránce, která se těšila zaslouženému věhlasu, a rozhodl jsem se ho napodobit s touž chladnokrevností, s jakou Luisa Santiaga čelila démonům zlého osudu. Během půlhodiny jsem ji dopsal, udělal jsem v ní rukou několik oprav a odevzdal jsem ji Guillermovi Canovi, který si ji vstoje přečetl přes obroučky svých brýlí pro krátkozraké. Jako by ji tak soustředěně nečetl jen on sám, nýbrž celá dynastie jeho bělovlasých předků a předchůdců, na jejímž počátku stál don Fidel Cano, který list roku 1887 založil, pokračoval v ní jeho syn don Luis, upevnil ji jeho bratr don Gabriel a uprostřed potoků krve ji už zralou převzal jeho vnuk Guillermo, jenž se stal ředitelem v třiadvaceti letech. Stejně jako by to udělali jeho předkové, na přeskáčku udělal několik oprav tam, kde si nějakou maličkostí nebyl jistý, a na závěr poprvé použil mé zjednodušené a praktické nové jméno:

"Výtečně, Gabo."

Hned ten večer, kdy jsem se vrátil, jsem si uvědomil, že Bogota pro mne už nikdy nebude stejná, dokud přetrvají mé vzpomínky. Stejně jako tolik velkých katastrof v naší zemi přispěl 9. duben spíš k zapomenutí než k historii. Hotel Granada v jeho staletém parku strhli a místo něj už začínala vyrůstat zbrusu nová budova Banky republiky. Dřívější ulice z našich let bez rozsvícených tramvají jako by nikomu nepatřily, a nároží, kde se udál onen památný zločin, uprostřed volných prostranství způsobených požáry ztratilo svou velikost. ‚Teď opravdu vypadá jako velké město,´ pronesl užasle někdo, kdo šel s námi. A do srdce mi zasadil poslední ránu větou, která se už vžila:

"Za to musíme děkovat devátému dubnu."

Naopak jsem ještě nikdy nebydlel tak dobře jako v bezejmenném penzionu, kde mne ubytoval Álvaro Mutis, v domě zkrášleném vší tou spouští naproti národnímu parku, kde jsem první noc nemohl přemoci závist vůči sousedům z vedlejšího pokoje, kteří se milovali, jako by spolu vedli šťastnou válku. Když jsem je pak ráno viděl vycházet, nemohl jsem uvěřit, že to jsou oni: vyzáblá dívka v šatech z obecního sirotčince a pán už opravdu v letech, vysoký dva metry a s vlasy obarvenými na blond, který mohl být jejím dědečkem. Pomyslel jsem si, že jsem se zmýlil, oni sami se však postarali, aby mi to každou další noc potvrdili svým hlasitým umíráním až do rána.

El Espectador mou poznámku otiskl na úvodní stránce, a na místě, kam dávali ty opravdu dobré. Dopoledne jsem strávil v těch nejlepších obchodech nákupem oblečení, které mi vnucoval Mutis s hlomozným anglickým přízvukem, který si vymyslel, aby pobavil prodavače. Na obědě jsme byli s Gonzalem Mallarinem a s jinými mladými spisovateli, které pozvali, aby mne uvedli do společnosti. Od Guillerma Cana jsem pak neslyšel ani slovo, až tři dny nato mi zavolal do Mutisovy kanceláře.

"Poslyšte, Gabo, co je s vámi?" zeptal se mne se špatně předstíranou šéfredaktorskou přísností. "Včera jsme zdrželi uzávěrku, poněvadž jsme čekali na vaši poznámku."

Sešel jsem dolů do redakce, abych si s ním pohovořil, a dodnes nechápu, že jsem pak víc než týden psal každé odpoledne nepodepsané poznámky, aniž si se mnou někdo promluvil o zaměstnání nebo o platu. Při besedách během přestávek se ke mně redaktoři chovali, jako když k nim patřím, a opravdu to tak bylo, aniž jsem si dokázal představit, jak velice to platí.

Rubriku ‚Ze dne na den´, kde žádný příspěvek nebyl podepsaný, pravidelně zahajoval Guillermo Cano politickým komentářem. Podle pořadí stanoveného vedením novin po něm následovala poznámka na volné téma od Gonzala González, který navíc řídil i nejchytřejší a nejoblíbenější rubriku listu ‚Otázky a odpovědi´, kde řešil jakékoliv pochybnosti čtenářů pod pseudonymem Gog, ne podle Giovanniho Papiniho, ale podle svého vlastního jména. Po něm uveřejňovali mé poznámky, a velice zřídka i nějakou mimořádnou od Eduarda Zalamey, který na redakční stránce měl každodenně vyhrazené nejlepší místo pro svou rubriku ‚Město a svět´ - pod pseudonymem Ulysses, nikoliv podle Homéra - jak vždycky zdůrazňoval - ale podle Jamese Joyce.

V prvních dnech nového roku měl Álvaro Mutis jet na služební cestu do Puerto Príncipe, a pozval mne, ať jedu s ním. Od chvíle, kdy jsem přečetl Království z tohoto světa od Aleja Carpentiera, bylo Haiti zemí mých snů. Ještě jsem mu na to ani neodpověděl, když jsem 18. února napsal poznámku o anglické královně matce, ztracené v osamělosti

obrovského Buckinghamského paláce. Překvapilo mne, že ji v rubrice ‚Ze dne na den´ otiskli jako první, a všichni ostatní v redakci o ní mluvili pochvalně. Téhož dne, při večírku, na který nás šéfredaktor José Salgar pozval k sobě domů jen několik, se Eduardo Zalamea vyjádřil ještě nadšeněji. Čísi blahovolnou indiskrétností jsem se později dozvěděl, že onen názor rozptýlil poslední pochybnosti, zda mi má vedení oficiálně nabídnout stálé zaměstnání.
Příštího dne mne velice časně ráno pozval do své kanceláře Álvaro Mutis a oznámil mi smutnou zprávu, že cestu na Haiti mu zrušili. Neřekl mi ovšem, že se k tomu rozhodl po neočekávaném rozhovoru s Guillermem Canem, který ho z celého srdce prosil, aby mne do Puerto Príncipe nevozil. Álvaro, který Haiti rovněž neznal, chtěl znát důvod. ‚Až to tam poznáš, pochopíš,´ řekl mu Guillermo, ‚že právě v takovém zapadákově by se Gabovi mohlo líbit nejvíc na světě.´ A skončil obratem, za jaký by se nemusel stydět toreador při býčích zápasech:
"Jestli Gabo pojede na Haiti, už nikdy se nevrátí."
Álvaro pochopil, cestu zrušil a oznámil mi to jako rozhodnutí svého podniku. Takže jsem nikdy nespatřil Puerto Príncipe, ani
jsem neznal skutečné důvody, které za tím stály, až mi je Álvaro teprve před několika lety prozradil při jednom z tolika našich nekonečných vzpomínání starých pánů. Co se týkalo Guillerma, jakmile mne díky smlouvě v novinách měl v ruce, celá léta mi opakoval, že uvažuje o velké reportáži z Haiti, nikdy mne tam však neposlal, ani jsem se ho nezeptal proč.
V životě mne nenapadlo, že bych se jednou mohl stát kmenovým redaktorem El Espectadoru. Chápal jsem, že otiskují mé povídky, poněvadž v Kolumbii se jich psalo jen málo a špatných, ovšem denní práce redaktora ve večerníku znamenala něco úplně jiného pro někoho tak málo ostříleného v agresivním novinářství. El Espectador vycházel už půl století, vyrůstal v pronajatém domě a na přebytečných strojích z El Tiempa - bohatého, vlivného a mocného listu - a byl to skromný večerník o šestnácti hustě potištěných stránkách, jeho ubohých pět tisíc výtisků však trhali kamelotům z rukou málem ve dveřích tiskárny, a za půl hodiny se už četly v zamlklých kavárnách na starém městě. Eduardo Zalamea Borda o něm svého času prohlásil v londýnském BBC, že jsou to nejlepší noviny na světě. Doopravdy zavazující však nebylo jeho prohlášení samo o sobě, ale to, že téměř všichni, kteří je připravovali, a mnozí z těch, kteří je četli, byli přesvědčení, že je to pravda.
Musím přiznat, že se mi rozbušilo srdce, když si mne den po zrušení cesty na Haiti zavolal do své kanceláře generální ředitel Luis Gabriel Cano. Náš rozhovor při vší své obřadnosti netrval ani pět minut. Luis Gabriel měl pověst strohého člověka, velkodušného jako přítele a skrblého jako každý správný ředitel, mně však připadal velice věcný a srdečný, a nikdy jsem ten názor nemusel měnit. Nabídka, kterou mi obřadně přednesl, zněla, abych v jeho listu pracoval jako kmenový redaktor a psal poznámky na všeobecná témata, komentáře k událostem a navíc všecko, co bude potřeba v návalech práce na poslední chvíli, s měsíčním platem
devět set pesos. Úplně mi to vyrazilo dech. Když jsem se zase dokázal nadechnout, znovu jsem se ho zeptal kolik, a on mi to opakoval hlásku po hlásce: devět set. Natolik mne to ohromilo, že když jsme o tom o několik měsíců později mluvili na nějakém večírku, drahý Luis Gabriel mi prozradil, že si mé překvapení vykládal jako projev nesouhlasu. Pak ještě don Gabriel přišel s poslední pochybností, když vyjádřil důvodnou obavu: ‚Jste tak hubený a bledý, že byste nám mohl v kanceláři umřít.´ Tak jsem se stal kmenovým redaktorem v El Espectadoru, kde jsem za necelé dva roky spotřeboval nejvíc papíru v životě.
Byla to šťastná náhoda. Nejobávanější institucí listu byl don Gabriel Cano, jeho patriarcha, jenž se z vlastního rozhodnutí povýšil na neúprosného inkvizitora redakce. Svou na milimetr přesnou lupou přečetl i tu nejnečekanější čárku denního vydání, červeným inkoustem v každém článku zatrhával chyby a vyvěšoval na nástěnku výstřižky se svými zdrcujícími připomínkami. Nástěnka už od prvního dne proslula jako ‚Zeď hanby´, a nevzpomínám si na žádného redaktora, který by unikl jeho krvelačnému peru.
Ohromující povýšení Guillerma Cana do funkce ředitele El Espectadoru ve třiadvaceti letech se nezdálo předčasným plodem jeho osobních kvalit, spíš jako by se tím naplnilo předurčení, které přišlo na svět ještě dřív než on. Mým prvním překvapením proto bylo, když jsem zjistil, že opravdu dělá ředitele, poněvadž zvenčí si nás hodně myslelo, že je jen poslušný syn. Ze všeho nejvíc mne zaujalo, jak rychle se s tím dokázal vyrovnat on sám.
Občas se musel postavit všem, i když třeba neměl mnoho argumentů, až je dokázal přesvědčit o své pravdě. V té době se novinářské řemeslo ještě nepřednášelo na univerzitách, ale každý se mu učil přímo na místě a vdechoval přitom tiskařskou čerň; El Espectador měl ty nejlepší učitele a s dobrým srdcem, ale s tvrdou
rukou. Guillermo Cano tam kdysi začínal od prvních řádek notickami z býčích zápasů, tak svědomitými a poučenými, jako by se ani nechtěl stát novinářem, ale spíš zápasit s mladými býčky. Nejkrušnějším zážitkem jeho života tudíž muselo být, když ho přes noc bez jakýchkoli mezistupňů povýšili ze začínajícího žáčka na hlavního učitele. Nikdo, kdo ho neznal zblízka, by za jeho vlídnými a trochu vyhýbavými způsoby nedokázal vytušit děsivou rozhodnost jeho povahy. S toutéž vášní se vrhal do rozsáhlých a nebezpečných bitev, aniž se kdy dal odstrašit jistotou, že dokonce i za těmi nejušlechtilejšími cíli může číhat smrt.
Od té doby jsem nepoznal nikoho schopnějšího odolávat nástrahám veřejného života, tak nepřístupného lichocení mocných a s takovou nechutí k osobním poctám. Měl jen málo přátel, ale těch málo bylo opravdu dobrých, a já jsem od prvního okamžiku cítil, že patřím mezi ně. Možná k tomu přispěla i skutečnost, že jsem byl jeden z nejmladších v redakci plné protřelých veteránů, a to mezi námi vytvořilo pocit spojenectví, který nikdy neochabl. Příkladná na našem přátelství byla jeho schopnost převládnout nad našimi neshodami. Politické rozpory mezi námi byly velice hluboké a prohlubovaly se stále víc, jak se svět měnil k horšímu, vždycky jsme však dokázali najít společné území, kde jsme mohli dál ruku v ruce bojovat za cíle, které se nám zdály spravedlivé.
Redakční místnost byla obrovská, s psacími stoly po obou stranách, a vládla v ní dobrá nálada a drsný humor. Seděl tam Darío Bautista, jakýsi svérázný trucministr hospodářství, který se od prvního zakokrhání kohoutů věnoval tomu,

aby nejvyšším hodnostářům ztrpčil ráno svými předpověďmi chmurné budoucnosti které se téměř vždy splnily. Seděl tu redaktor soudní rubriky Felipe González Toledo, rozený reportér, jenž mnohdy předstihl úřední vyšetřování dovedností, s jakou dokázal překazit každou křivdu a
křivdu a objasnit každý zločin; Guillermo Lanao, který měl na starosti hned několik ministerstev, si zachoval tajemství, jak zůstat dítětem až do svého křehkého stáří; Rogelio Echavarría, velký básník, jenž řídil ranní vydání a za bílého dne jsme ho nikdy neviděli; a můj bratranec Gonzalo González, s nohou v sádře z nevydařeného fotbalového zápasu, musel neustále studovat, aby mohl odpovědět na jakékoliv otázky, až se stal odborníkem na všecko. I když na univerzitě býval prvotřídním fotbalistou, věřil bezmezně, že ať jde o cokoliv, je teoretické studium důležitější než praxe. Nejlepší důkaz nám poskytl při novinářském přeboru v kuželkách, když dlouhé hodiny studoval z příručky fyzikální zákony hry, místo aby s námi až do rána trénoval na dráze, a stal se přeborníkem roku.
Při takové sestavě vládla v redakci neustálá zábava, která se řídila okřídleným heslem Daría Bautisty nebo Felipeho Gonzáleze Toleda: ‚Strhá se jen vůl.´ Všichni jsme věděli, o čem píšou ostatní, a pomáhali jsme, jak jsme jen mohli nebo o kolik ten druhý stál. Vzájemná spolupráce byla taková, až by se málem dalo říci, že jsme pracovali nahlas; ale když začalo jít do tuhého, nebylo nikde slyšet ani hlásku. Od jediného psacího stolu, který stál napříč vzadu v sálu, všecko řídil José Salgar, jenž měl ve zvyku obcházet po redakci, o všem chtěl vědět a nic si nenechal pro sebe, a ulevoval si přitom slovními hříčkami, které mu vždycky pomohly.
Myslím, že ono odpoledne, kdy mne Guillermo Cano vodil po celém sálu od stolu ke stolu, aby mne uvedl do společnosti, znamenalo zkoušku ohněm pro mou nepřekonatelnou bázlivost. Ztratil jsem řeč a kolena se mi podlomila, když Darío Bautista zaburácel svým obávaným hromovým hlasem, aniž se díval na někoho zvlášť:
"Pánové, genius je tady!"
Nenapadlo mi nic lepšího než udělat divadelní půlobrat s paží napřaženou vůči všem, a pronesl jsem to nejméně vtipné, co mi vyšlo z duše:
"K vašim službám, pánové!"
Ještě teď mi zní v uších, jak všichni začali pískat, cítím však také, jak se mi ulevilo při objetích a vlídných slovech, jimiž mne jeden po druhém uvítali. Od té chvíle jsem patřil k onomu spolku dobrotivých tygrů, s jeho přátelstvím a kolektivním duchem, který nikdy neochabl. Kdykoliv jsem pro některou svou poznámku, i kdyby byla sebemenší, potřeboval nějakou informaci, požádal jsem o ni příslušného redaktora, a vždycky jsem ji včas dostal.
Svou první velkou lekci jako reportér jsem dostal od Guillerma Cana a se mnou ji v redakci prožívali i všichni ostatní jednoho odpoledne, kdy se nad Bogotou strhla průtrž mračen a tři hodiny nepřetržitě lilo, jako kdyby začala potopa světa. Zdivočelý proud vody na třídě Jiméneze de Quesada strhával všecko, co mu na svahu od vršků přišlo do cesty, a na ulicích po sobě zanechával hotovou katastrofu. Osobní a nákladní auta i městské autobusy uvízly tam, kde je spoušť právě zastihla, a tisíce chodců se za každou cenu snažily uchýlit do zaplavených budov, až se tam už nikdo další nevešel. Nás v redakci ta pohroma zaskočila při uzávěrce, a jen jsme velkými okny bezradně sledovali tu smutnou podívanou, jako potrestaní uličníci s rukama v kapsách. Naráz jako by se Guillermo Cano probral z hlubokého spánku, otočil se ke ztrnulým redaktorům a křikl na nás:
"O takovém lijáku přece musíme napsat!"
Už nám ten rozkaz ani nemusel dávat, a okamžitě jsme ho začali plnit. Vrhli jsme se do svých bojových postavení a po telefonu jsme sháněli překotné informace, které nám zadával José Salgar, abychom po kouskách společně napsali reportáž o průtrži století. Sanitky a policejní hlídkové vozy s rádiem, které volali k
naléhavým případům, nemohly projet kvůli vozidlům, která úplně ucpala ulice. Vodní proud zaplnil domovní odpady a nestačil celý hasičský sbor, aby tu pohromu odvrátil. Poté, co se protrhla jedna z městských nádrží, bylo nutné násilím vyklidit celé čtvrti. V dalších popraskala kanalizace. Chodníky byly plné bezmocných starců, nemocných a dětí, které ostatní div neumačkali. Uprostřed největšího zmatku pět majitelů motorových člunů, ve kterých o víkendech jezdili na ryby, uspořádalo závody na Caracaské třídě, postižené nejhůř z celého města. Všechny nové informace José Salgar okamžitě rozděloval redaktorům, a my jsme je zpracovávali pro zvláštní vydání, které jsme na pochodu nachvat chystali. Fotografové, kteří i v pláštěnkách promokli na kůži, zatepla vyvolávali snímky. Krátce před pátou napsal Guillermo Cano mistrné shrnutí jednoho z nejdramatičtějších lijáků, které město pamatovalo. Když konečně přestalo pršet, začali kameloti prodávat narychlo připravené vydání El Espectadoru stejně jako každý den, jen s necelou hodinou zpoždění.
Mé počáteční vztahy s Josém Salgarem byly složitější, vždycky však tvořivější než s kýmkoliv jiným. Myslím, že měl opačný problém než já: vždycky se snažil, aby jeho kmenoví reportéři překonávali sami sebe, zatímco já jsem si toužebně přál, aby mne do toho zasvětil. Mé další závazky vůči listu mi ovšem svazovaly ruce, a nezbýval mi už čas jindy než v neděli. Myslím, že právě Salgar si mne vyhlédl jako reportéra, zatímco všichni ostatní byli přesvědčení, že bych se měl věnovat filmu, redakčním poznámkám a kulturním událostem, poněvadž ve mně vždycky viděli především povídkáře. Já jsem však od svých prvních krůčků na pobřeží snil o tom, že budu reportérem, a věděl jsem, že Salgar je ten nejlepší učitel, zavíral mi však dveře, možná v naději, že je vyrazím a násilím se dostanu se dovnitř. Spolupracovali jsme velice dobře, srdečně a činorodě, a pokaždé, když jsem mu předal nějaký
materiál, který jsem napsal po dohodě s Guillermem Canem nebo i s Eduardem Zalameou, bez výhrad ho schválil, neodpustil si však zavedený obřad. Udělal důrazný posunek, jako když silou otvírá láhev, a řekl mi vážněji, než si možná sám myslel:
"Už té své labuti konečně zakruť krkem."
Nikdy se však ke mně nechoval nepřátelsky. Právě naopak: byl to srdečný člověk, zakalený životem, jenž postupoval vzhůru po stupíncích poctivé služby od svých čtrnácti let, kdy v tiskárně roznášel kávu, až do dneška, kdy se z něho stal nejváženější šéfredaktor v zemi. Nejspíš u mne nemohl vystát, že mařím čas lyrickými hříčkami v zemi, která

potřebovala tolik zuřivých reportérů. Naopak já jsem si myslel, že žádný novinový žánr nemůže líp vystihnout všední život než právě reportáž. Dnes ovšem vím, že tvrdohlavost, s jakou jsme oba usilovali prosadit svou, pro mne byla tím nejlepším podnětem k tomu, aby se mi splnil nedostupný sen a stal jsem se reportérem.
Příležitost se mi sama naskytla 9. června 1954 v jedenáct hodin a dvacet minut ráno, když jsem se vracel z návštěvy u přítele v bogotské Vzorové věznici. Oddíly vojáků vyzbrojených jako do války se na Sedmé třídě snažily zadržovat zástup studentů, dva bloky od téhož nároží, kde před šesti lety zavraždili Jorgeho Eliécera Gaitána. Byla to protestní manifestace proti tomu, že den předtím jednotky praporu Kolumbie, vycvičené pro korejskou válku, zabily jednoho studenta, a první pouliční srážka mezi civilisty a vojenskou vládou. Z místa, kde jsem stál, bylo slyšet jen halasné dohadování mezi studenty, kteří chtěli pokračovat až k prezidentskému paláci, a vojáky, kteří jim v tom bránili. Uprostřed zástupu jsme ani nerozuměli, co na sebe tak křičí, ve vzduchu však bylo cítit napětí. Najednou bez nejmenší výstrahy zarachotila dávka ze samopalu, a po ní ještě dvě další. Na místě zahynula řada studentů a s nimi i několik lidí, kteří tam náhodou
procházeli. Ti, kteří zůstali naživu, se pokoušeli dopravit raněné do nemocnice, vojáci je však rozehnali pažbami. Pak vyklidili celý prostor a uzavřeli ulice. Jak lidé zděšeně utíkali, během několika vteřin jsem znovu prožil všechny hrůzy 9. dubna, ve stejnou hodinu a na stejném místě.
Málem tryskem jsem vyběhl ty tři bloky po strmé ulici až k budově El Espectadoru, a našel jsem redakci v bojové pohotovosti. Udýchaně jsem jim vylíčil všecko, co jsem viděl na místě činu, ale ten, který o tom věděl nejmíň, už o sto šest psal první zprávu o totožnosti devíti zabitých studentů a o stavu raněných v nemocnicích. Byl jsem jistý, že mi uloží, abych o tom masakru napsal, poněvadž jsem byl jediný, kdo ho viděl, Guillermo Cano a José Salgar už se však dohodli, že to má být společná zpráva, do které každý přispěje svým dílem, a Felipe González Toledo jako odpovědný redaktor jí pak dá jednotnou formu.
"Nic si z toho nedělejte," řekl mi Felipe, jenž postřehl mé zklamání. "Lidé vědí, že tady všichni pracujeme na všem, i když to třeba není podepsané."
Ulysses se mne zase snažil utěšit tím, že redakční poznámka, kterou jsem měl napsat já, může být ze všeho nejdůležitější, poněvadž se jedná o nanejvýš vážný problém veřejného pořádku. Měl pravdu, onen komentář byl však tak choulostivý a natolik zavazující pro politiku listu, že ji nakonec napsali společně na nejvyšší úrovni. Myslím, že to byla spravedlivá lekce vůči všem, mně však tak trochu vzala odvahu. Byl to konec líbánek mezi vojenskou vládou a liberálním tiskem. Začaly před osmi měsíci, když generál Rojas Pinilla převzal moc a země si na chvíli ulehčeně vydechla po krvavé lázni dvou konzervativních vlád po sobě, a vydržely až do onoho dne. Pro mne to zároveň byla i zkouška ohněm v mých snech řadového reportéra.
Krátce nato vyšel v novinách snímek mrtvolky opuštěného
dítěte, jehož totožnost se v márnici soudního lékařství nepodařilo zjistit, a mně připadal stejný jako fotografie jiného zmizelého dítěte, která vyšla několik dnů předtím. Ukázal jsem je redaktorovi soudní rubriky, Felipemu Gonzálezovi Toledovi, a ten zatelefonoval matce prvního dítěte, které dosud nenašli. Byla to pro mne životní lekce. Matka zmizelého chlapce čekala na Felipeho a na mne v předsíni márnice. Připadala mi tak ubohá a sešlá, že jsem prosil z celého srdce, aby to nebyla mrtvolka jejího syna. Ve velkém ledovém sklepě, zalitém prudkým světlem, stálo vedle sebe asi dvacet stolů s mrtvolami jako kamenné katafalky, zakryté špinavými prostěradly. Všichni tři jsme šli za odměřeným zřízencem až k předposlednímu stolu vzadu. Pod okrajem prostěradla vyčnívaly podrážky smutných střevíčků s velice ošlapanými podkůvkami na podpatcích. Žena je poznala a zesinala, z posledních sil se však ještě dokázala ovládnout, dokud zřízenec nezdvihl prostěradlo, jako když toreador zakrouží pláštěnkou. Přibližně devítiletý chlapec s otevřenýma a vytřeštěnýma očima měl na sobě totéž rozedrané oblečení, v kterém ho našli v příkopu u cesty, už několik dnů mrtvého. Matka zoufale zaskučela a s hlasitým křikem se zhroutila na podlahu. Felipe ji zvedl a útěšným mumláním ji uklidnil, zatímco já jsem si kladl otázku, zda k povolání, o kterém jsem snil, nutně patří i něco takového. Eduardo Zalamea mi potvrdil, že ne. I on byl přesvědčen, že černá kronika, i když mezi čtenáři tak vžitá, je náročný obor, jenž vyžaduje zvláštní povahu a srdce z kamene. Už nikdy jsem to s ní nezkoušel.
Úplně jiné důvody mne přiměly, abych se stal filmovým kritikem. Do té doby mi nikdy nenapadlo, že bych se jím mohl stát, ale v biu Olympia dona Antonia Daconteho v Aracatace a potom v podomní škole Álvara Cepedy jsem získal základní znalosti k tomu, abych mohl psát kritiky a doporučení pro filmové diváky, s prospěšnějšími měřítky, než jaká byla v Kolumbii dosud obvyklá.
Ernesto Volkening, velký německý spisovatel a literární kritik, jenž od první světové války žil v Bogotě, vysílal v Kolumbijském rozhlasu komentáře o filmech, které právě šly do kin, jeho pořad se však omezoval na zasvěcené publikum. Byli tu i další vynikající komentátoři, soustředění kolem katalánského knihkupce Luise Vicense, žijícího v Bogotě od španělské války, ti však mluvili o filmu jen příležitostně. Právě Vicens založil první filmový klub, ve spolupráci s malířem Enriquem Grauem a kritikem Hernandem Salcedem a s přispěním novinářky Glorie Valencie de Castaño Castillové, která měla členský průkaz číslo jedna. V zemi bylo obrovské publikum pro velké akční filmy a srdceryvná dramata, kvalitní filmy se však omezovaly na vzdělané nadšence, a majitelé kin se stále méně odvažovali promítat filmy, které se udržely na programu jen tři dny. Získat v onom bezejmenném davu nové obecenstvo vyžadovalo obtížnou, ale proveditelnou výchovu, která by zvýšila počet diváků se zájmem o kvalitní filmy a pomohla provozovatelům, kteří je chtěli, ale nedokázali financovat. Hlavní problém byl v tom, že z jejich strany novinám neustále hrozilo, že jako postih za nepříznivou kritiku zruší filmovou reklamu, která představovala pro všechny listy významný příjem. El Espectador byl první, který na sebe to riziko vzal a pověřil mne úkolem komentovat premiéry týdne; spíš to měl být jednoduchý slabikář pro laiky než povýšené soudy. Pro jistotu jsme se ovšem dohodli, že svou volnou vstupenku budu nechávat nepoužitou na důkaz, že jsem film viděl s lístkem koupeným u pokladny.
Mé první poznámky majitele kin uklidnily, poněvadž filmy, o kterých jsem psal, byly dobrou ukázkou francouzské

kinematografie. Byly mezi nimi Puccini, obsáhlý životopis toho velkého hudebníka; Zlaté výšiny, zdařile vyprávěný příběh zpěvačky Grace Moorové, a Když má svátek Henriettta, neškodná komedie Juliena Duviviera. Provozovatelé, které jsme potkávali u
východu z biografu, nám vyjadřovali své uspokojení nad našimi kritickými poznámkami. Zato Álvaro Cepeda mne z Barranquilly probudil v šest hodin ráno, když se o mé troufalosti dozvěděl.
"Co vás to napadlo, psát bez mého povolení filmové kritiky?" křičel na mne do telefonu a div nepraskl smíchy. "Když přitom o filmu nemáte ani páru!"
Samozřejmě mi od té doby pravidelně pomáhal, i když nikdy nesouhlasil s představou, že cílem není pořádat přednášky, ale usměrnit prostého diváka bez akademického vzdělání. Ani líbánky s provozovateli kin nebyly tak sladké, jak jsme si zpočátku mysleli. Když jsme narazili na ryze komerční filmy, dokonce i ti, kteří měli největší pochopení, si stěžovali, že naše komentáře jsou příliš tvrdé. Eduardo Zalamea a Guillermo Cano byli dost obratní, aby jim to telefonem stačili rozmlouvat až do konce dubna, kdy nás jeden z nich, který měl vůdcovské choutky, v otevřeném dopisu obvinil, že zastrašujeme diváky, abychom uškodili jeho zájmům. Zdálo se mi, že jádro problému je v tom, že autor dopisu nezná význam slova zastrašovat, cítil jsem se však na pokraji porážky; v krizi růstu, kterou El Espectador procházel, se mi nechtělo věřit, že by se don Gabriel Cano kvůli čirému estetickému potěšení vzdal filmových inzerátů. Hned toho dne, kdy dopis došel, svolal své syny a Ulyssese na naléhavou poradu, a považoval jsem za hotovou věc, že filmovou rubriku odepíšou; ale když don Gabriel po ukončení porady procházel kolem mého stolu, řekl mi bez vysvětlování, o čem to vlastně mluví, a s dědečkovskou škodolibostí:
"Hlavu vzhůru, vy můj malý jmenovečku."
Příští den se v rubrice ‚Ze dne na den´ objevila odpověď dotyčnému podnikateli, kterou Guillermo Cano napsal úmyslně doktorským stylem a jejíž závěr říkal všecko: ‚Nikdo nezastrašuje diváky a už vůbec nepoškozuje něčí zájmy, uveřejní-li v tisku seriozní a odpovědnou filmovou kritiku, aspoň trochu podobnou
takové, jaká je běžná v jiných zemích, a rázně tak odvrhne staré a škodlivé šablony, kdy se vychvalovalo až do nebes dobré stejně jako špatné.´ Nebyl to jediný dopis ani jediná naše odpověď. Provozovatelé kin nám posílali trpké stížnosti a od zmatených čtenářů jsme dostávali dopisy, v kterých si sami protiřečili. Bylo to však marné: rubrika přežila až do doby, kdy filmová kritika přestala v Kolumbii být jen nahodilou záležitostí, a v tisku i v rozhlasu se stala běžnou praxí.
Od té chvíle jsem během necelých dvou let uveřejnil sedmdesát pět kritik, a k tomu musím připočíst i hodiny, které jsem strávil sledováním filmů. To všecko navíc k přibližně šesti stům poznámek, jednomu podepsanému či nepodepsanému článku každé tři dny a přinejmenším osmdesáti reportážím, zčásti podepsaných, zčásti bez uvedení autora. Literární příspěvky mi v té době vycházely ve ‚Čtení na neděli´ v témže listu: bylo to několik povídek a celá série ‚Hadí říše´, kterou v časopisu Lámpara kvůli neshodám v redakci přestali otiskovat.
Bylo to poprvé v mém životě, kdy jsem měl dost peněz, neměl jsem však čas si jich užít. Byt, který jsem si pronajal zařízený a s praním prádla, byla jen ložnice s koupelnou, telefonem a snídaní do postele, a velkým oknem do věčného mrholení v nejsmutnějším městě světa. Chodil jsem se tam jen vyspat od tří ráno s tím, že jsem předtím ještě hodinu četl, až do ranních zpráv v rozhlasu, abych měl přehled, co přináší nový den.
Nepřestával jsem si s jistým znepokojením říkat, že je to poprvé, kdy mám svůj stálý byt, nemám však čas ani na to, abych si to náležitě uvědomil. Natolik mne zaměstnávalo nový život vůbec zvládnout, že můj jediný větší výdaj představoval záchranný člun, který jsem na konci každého měsíce pravidelně posílal domů. Teprve teď si uvědomuji, že jsem málem ani neměl čas zabývat se svým soukromým životem; možná proto, že ve mně přežívala představa karibských matek, že děvčata z Bogoty chodí s námi
z pobřeží do postele i bez lásky, jen aby se jim splnil sen, že budou bydlet u moře. Ve svém prvním mládeneckém bytě v Bogotě jsem to však bez rizika zvládal, od té doby, co jsem se vrátného zeptal, jestli jsou o půlnoci dovolené návštěvy přítelkyň, a on mi dal moudrou odpověď:
"Je to zakázané, pane, ale já nevidím, co nemám."
Koncem července, když jsem psal nějakou poznámku, se José Salgar nečekaně postavil před můj stůl a mlčky, zdlouha se na mne zahleděl. Přestal jsem v polovině věty a zvědavě jsem se ho zeptal:
"Tak co, kdepak hoří?"
Ani nezamrkal, jen si svou barevnou tužkou hrál neviditelné bolero, s ďábelským úšklebkem, na kterém bylo až příliš poznat, že je záměrný. Aniž jsem se ho na něco ptal, vysvětlil mi, že onu reportáž o masakru studentů na Sedmé třídě mi nesvěřil, poněvadž to pro začátečníka byla obtížná zpráva. Zato teď - aby zbytečně nechodil kolem horké kaše, i když mne na druhé straně nechtěl nijak vyprovokovat - mi přišel na vlastní odpovědnost nabídnout reportérský diplom, pokud jsem ochoten přijmout perný úkol:
"Co kdybyste zajel do Medellínu a napsal pro nás, co se to tam do prdele stalo?"
Okamžik trvalo, než jsem pochopil, co má na mysli, poněvadž mluvil o něčem, co se událo před víc než dvěma týdny, což budilo podezření, že ta zpráva už beznadějně vystydla. Bylo známo, že 12. července ráno na Media Luna, strmém místě ve východní části Medellínu, došlo k sesuvu půdy, ovšem povyk, který se kolem toho strhl v novinách, neschopnost úřadů a zděšení postižených způsobily takové správní a humanitární zmatky, že přes ně nebylo vidět skutečnost. Salgar ode mne nechtěl, abych se pokusil zjistit, co se stalo, v jaké míře to bude možné, nýbrž mi jednoduše uložil na místě rekonstruovat celou pravdu a nic než pravdu, a v nejkratší
možné době. Cosi v jeho tónu však naznačovalo, že mi konečně popouští otěže.
Jediné, co až do té doby celý svět o Medellínu věděl, bylo, že tam zahynul Carlos Gardel, který uhořel při leteckém neštěstí. Věděl jsem, že je to kraj velkých spisovatelů a básníků, a že je tam lyceum Představení Panny Marie, kde toho roku začala studovat Mercedes Barchová. Při tak vzrušujícím poslání se mi už nezdálo nijak neproveditelné

rekonstruovat kousek po kousku hekatombu, kterou hora způsobila. V jedenáct hodin dopoledne jsem tudíž přistál v Medellínu, v tak úděsné bouřce, až jsem si začal dělat naděje, že se stanu poslední obětí sesuvů půdy.
V hotelu Nutibara jsem si nechal brašnu s prádlem na dva dny a pro případ nouze i s kravatou, a vydal jsem se do ulic poklidného města, nad kterým ještě visely poslední bouřkové mraky. Álvaro Mutis mne vyprovodil na letiště, aby mi pomohl překonat strach z letadla, a dal mi jména lidí, kteří v životě města měli významné postavení. Zdrcující pravda ovšem byla, že jsem neměl ani tušení, odkud začít. Chodil jsem nazdařbůh po ulicích rozzářených zlatým prachem nádherného slunce, které se po bouřce objevilo na obloze, a za hodinu jsem se musel schovat v prvním obchodě, poněvadž přes všecko slunce začalo znovu pršet. To už jsem v sobě začal pociťovat první záchvěvy paniky. Snažil jsem se je potlačit kouzelnou formulkou mého dědečka uprostřed bitvy, nakonec jsem však strachem ze strachu propadl naprosté malomyslnosti. Uvědomil jsem si, že to, co mi uložili, nebudu schopen zvládnout, a neměl jsem předtím odvahu to přiznat. Pochopil jsem, že jediná rozumná věc, kterou mohu udělat, je napsat Guillermovi Canovi děkovný dopis a vrátit se do Barranquilly, do stavu milosti, v jakém jsem žil před šesti měsíci.
S nesmírnou úlevou, že jsem z toho pekla unikl, jsem si vzal taxík s tím, že se vrátím do hotelu. V poledních zprávách vysílali
dlouhý dvojhlasý komentář, jako kdyby k těm sesuvům došlo včera. Řidič málem hulákal, jak při něm začal nadávat na vládu, která se o nic nestará, a na pochybné čachry s pomocí postiženým, a svým způsobem jsem měl pocit, že za jeho spravedlivý hněv nesu vinu i já. Mezitím však znovu přestalo pršet, vzduch byl průzračný a voněl záplavou květin v parku Berrío. Naráz jsem bůhví proč pocítil záchvat šílenství.
"Teď mi něco napadlo," řekl jsem mu. "Než pojedeme do hotelu, ještě mne zavezte tam, kde k těm sesuvům došlo."
"Ale tam nic neuvidíte," namítl mi řidič. "Jen rozsvícené svíčky a křížky těm mrtvým, které nemohli vyprostit."
Tak jsem si uvědomil, že jak oběti, tak pozůstalí byli z různých čtvrtí města, a ti, kteří zůstali naživu, se houfně sjeli, aby hledali těla zabitých při prvním sesuvu. K největší tragedii došlo, když zvědavci zaplavili osadu a další část hory se zřítila jako pustošivá lavina. Jediní, kdo o tom mohli vyprávět, bylo pár lidí, kteří unikli i všem dalším sesuvům a byli na opačném konci města živí a zdraví.
"Rozumím," řekl jsem a snažil jsem se, aby se mi netřásl hlas. "Zavezte mne k těm, co jsou naživu."
Otočil auto uprostřed ulice a vyrazil opačným směrem. To, že najednou mlčel, nebylo zřejmě jen rychlostí, jakou teď jel, ale i nadějí, že mne svými důvody přesvědčí.
Na počátku celého příběhu byli dva chlapci, osmiletý a jedenáctiletý, kteří se 12. července v sedm hodin ráno vypravili na klestí. Ušli sotva sto metrů, když uslyšeli rachot laviny hlíny a kamení, která se na ně řítila po úbočí kopce. Jen stěží se jim podařilo uniknout. V domě zůstaly uvězněné jejich tři mladší sestry s matkou a nedávno narozeným bratříčkem. Naživu zůstali jen oni dva chlapci, kteří chvilku předtím vyšli ven, a jejich otec, jenž časně ráno odjel za svou prací pískaře deset kilometrů odtud.
Stalo se to na nehostinné holině nad silnicí z Medellínu do Rionegra, kde v osm ráno nemohly být žádné další oběti, poněvadž nikdo jiný nebyl doma. Rozhlasové stanice o tom vysílaly nadsazenou zprávu s tolika krvavými podrobnostmi a naléhavými žádostmi o pomoc, že první dobrovolníci tam dorazili dřív než hasiči. V poledne došlo k dalším dvěma sesuvům bez obětí, které zvýšily všeobecnou nervozitu, a jedna z místních stanic začala vysílat přímo z místa neštěstí. V té době už tam byli téměř všichni obyvatelé sousedních vesniček a čtvrtí a k tomu zvědavci z celého města, přilákaní výzvami v rozhlasu, a cestující, kteří vystoupili z meziměstských autobusů a spíš překáželi než pomáhali. Kromě několika málo mrtvých, kteří zahynuli ráno, následující sesuvy zabily dalších tři sta lidí, přesto však navečer víc než dva tisíce dobrovolníků nadále zmateně pomáhalo těm, kteří zůstali naživu. Za soumraku se už málem nebylo ani kde nadechnout. Všude se hemžily neuspořádané spousty lidí, když v šest hodin s ohlušujícím rachotem spadla další pustošivá lavina o šesti stech tisících krychlových metrů a způsobila tolik obětí, jako kdyby to bylo v parku Berrío dole v Medellínu. Katastrofa se udála tak rychle, že doktor Javier Mora, tajemník stavebního odboru na městské správě, našel v troskách mrtvolu králíka, který nestačil utéci.
Čtrnáct dní nato, když jsem tam přijel, stačili zatím vyprostit jen čtyřiasedmdesát mrtvol, a všichni, kteří to přežili, byli v bezpečí. Většina se nestala obětí sesuvů, ale neopatrnosti a zmatených snah pomáhat. Stejně jako při zemětřeseních, ani tady nikdo nebyl schopen odhadnout počet lidí s problémy, kteří využili příležitosti a beze stopy zmizeli, aby unikli dluhům nebo vyměnili ženu. Svým dílem nicméně přispělo i štěstí, poněvadž pozdější zkoumání ukázalo, že už od prvního dne, zatímco probíhaly záchranné práce, se mohla kdykoliv utrhnout masa skal, schopná způsobit další lavinu o padesáti tisících krychlových metrů. Víc než
čtrnáct dnů poté jsem za pomoci těch, kteří to přežili a stačili se už uklidnit, dokázal celý příběh rekonstruovat, což by v době, kdy se staly, nedovolily překážky a zábrany skutečnosti.
Můj úkol se omezil na to, abych objevil pravdu, ztracenou ve změti protikladných domněnek, a rekonstruoval onu lidskou tragedii v pořadí, jak se jednotlivé události udály, bez jakýchkoliv politických a citových postranních záměrů. Álvaro Mutis mne navedl na správnou cestu, když mne poslal za publicistkou Cecilií Warrenovou, která mi opatřila údaje, s nimiž jsem se z místa neštěstí vrátil. Reportáž vyšla ve třech kapitolách a měla přinejmenším ten význam, že s dvoutýdenním zpožděním vzbudila zájem o zapomenutou zprávu a vnesla řád do toho, co se při oné kruté tragedii stalo.
Nejlepší vzpomínku z těch dnů přesto nemám na to, co jsem udělal, ale na to, co jsem byl na nejlepší cestě udělat, díky chorobné představivosti mého starého kumpána z Barranquilly Orlanda Rivery, Panáčka, na kterého jsem neočekávaně narazil při jedné z mála chvil oddechu mezi pátráním. Už několik měsíců bydlel v Medellínu a nedávno se šťastně oženil se Sol Santamaríovou, okouzlující a svobodomyslnou jeptiškou, které pomohl uniknout z kláštera po sedmi letech řeholního života v chudobě, poslušnosti a cudnosti. Při pitce, bez kterých se to mezi námi neobešlo, mi Panáček prozradil, že spolu s manželkou a na vlastní odpovědnost připravil mistrný plán, jak dostat Mercedes Barchovou z

jejího internátu. Jistý farář, s kterým se přátelil a který měl pověst dohazovače, byl údajně ochotný nás v kteroukoli hodinu oddat. Jedinou podmínkou samozřejmě bylo, aby s tím Mercedes souhlasila, nepřišli jsme však na žádný způsob, jak to s ní domluvit, dokud ji drželi zavřenou mezi čtyřmi stěnami. Dnes si víc než kdy dřív rozhořčeně vyčítám, že jsem tenkrát nenašel dost odvahy, abych ono šestákové drama uskutečnil. Co se Mercedes týká, dozvěděla se o tom plánu až po víc než padesáti letech, když si ho přečetla v náčrtech k této knize.

Byla to jedna z posledních příležitostí, kdy jsem Panáčka viděl. Při karnevalu v roce 1960, v přestrojení za kubánského tygra, sklouzl z alegorického vozu, na kterém se po květinové bitvě vracel domů do Baranoy, a zlomil si vaz na dláždění pokrytém smetím a odpadky po karnevalu.

Večer po druhém dni mého pátrání v Medellínu na mne čekali v hotelu dva redaktoři z deníku El Colombiano - tak mladí, že byli ještě mladší než já - odhodlaní udělat se mnou rozhovor o povídkách, které jsem až dosud uveřejnil. Stálo je dost práce mne přesvědčit, poněvadž už tenkrát jsem byl a stále jsem možná nespravedlivě předpojatý vůči rozhovorům pro tisk, vedených jako sled otázek a odpovědí, při kterém se obě strany snaží pronést co možná největší moudrost. Trpěl jsem tím předsudkem ve dvou denících, kde jsem pracoval, a ze všeho nejvíc v Crónice, kde jsem se snažil nakazit svou zdrženlivostí i ostatní spolupracovníky. Onen první rozhovor pro El Colombiano jsem však poskytl, a byl sebevražedně upřímný.

Dnes už nedokážu ani spočítat všechny rozhovory, jejichž obětí jsem se za dlouhých padesát let a v polovině světa stal, a dosud jsem se nedokázal přesvědčit, že ten žánr je k něčemu dobrý, ať už jsem se musel ptát nebo odpovídat. Naprostou většinu těch, kterým jsem se na nejrůznější témata nemohl vyhnout, je nutné považovat za důležitou součást mé literární tvorby, poněvadž nic jiného to není: smyšlenky o mém životě. Naproti tomu je mám za neocenitelné ne k tomu, aby je někde otiskli, ale jako výchozí materiál pro reportáž, kterou považuji za špičkový žánr nejlepšího řemesla na světě.

Tak či onak, nebyla doba na nějaké radovánky. Vláda generála Rojase Pinilly, která se už dostala do otevřeného střetu s tiskem a
s velkou částí veřejného mínění, završila měsíc září rozhodnutím rozdělit vzdálený a zapomenutý departament Chocó mezi tři jeho zámožné sousedy: Antioquii, Caldas a Valle. Do jeho hlavního města Quibdó se dalo dojet jedině z Medellínu po silnici s jedním jízdním pruhem a v tak zoufalém stavu, že na sto šedesát kilometrů bylo potřeba přes dvacet hodin. Dnes to není o nic lepší.

Všichni v redakci jsme byli přesvědčení, že nemůžeme mnoho podniknout, abychom zabránili rozčtvrcení departamentu vyhlášenému vládou, s kterou liberální tisk už vůbec nevycházel. Primo Guerrero, dlouholetý dopisovatel El Espectadoru v Quibdó, třetí den oznámil, že lidová manifestace, které se zúčastní celé rodiny i s dětmi, obsadila hlavní náměstí, rozhodnutá tam zůstat ve dne v noci, dokud vláda od svého záměru neupustí. Jak dny ubíhaly, odbojné matky s dětmi v náručí z prvních fotografií postupně ochabovaly, jak je zmáhalo bdění na náměstí vystaveném nepohodě. V novinách jsme ony zprávy denně doplňovali redakčními poznámkami nebo prohlášeními politiků a intelektuálů z Chocó, žijících v Bogotě, vláda však byla zřejmě rozhodnutá prosadit svou tím, že si toho nebude všímat. Po několika dnech však José Salgar přišel k mému psacímu stolu se svou loutkářskou tužkou a navrhl mi, abych jel zjistit, co se v Chocó doopravdy děje. Snažil jsem se odporovat s tou špetkou vážnosti, kterou mi dodala reportáž z Medellínu, ale nevystačil jsem s ní. Guillermo Cano, který něco psal zády k nám, bez ohlížení křikl:

"Jen jeďte, Gabo, v Chocó jsou hezčí holky než ty, co jste chtěl vidět na Haiti!"

Takže jsem tam jel, aniž bych si vůbec položil otázku, jak se dá napsat reportáž o protestní manifestaci, která odmítá násilí. Doprovázel mne fotograf Guillermo Sánchez, který na mne už několik měsíců dotíral stále stejnou písničkou, abychom spolu dělali válečné reportáže. Když už jsem to nemohl poslouchat,
rozkřikl jsem se na něho:

"Kurva, a z jaké války?"

"Nemluvte hloupě, Gabo," kápl najednou božskou, "právě od vás přece věčně poslouchám, že tahle země od vyhlášení nezávislosti z války nevychází."

V úterý 21. září časně ráno se dostavil do redakce, vystrojený spíš jako do boje než jako reportér, od hlavy až k patě ověšený fotoaparáty a brašnami, abychom vyrazili podávat zprávy o válce, kterou se vláda snažila zamlčet. Jako první nás ještě před odletem z Bogoty čekalo překvapení, že do Chocó se létá z vedlejšího letiště bez jakýchkoliv služeb, mezi vraky rozbitých nákladňáků a zrezavělých letadel. To naše, které jakýmsi zázrakem ještě fungovalo, byla jedna z legendárních catalin z druhé světové války a provozovala ji jakási soukromá společnost na přepravu nákladů. Nebyla tam žádná sedadla. Vnitřek letounu byl holý a temný, s malými okénky, přes která skoro nebylo vidět, a nákladem otýpek proutí na výrobu košťat. Byli jsme jediní cestující. Druhý pilot jen v košili, mladý a urostlý jako letci ve filmu, nám ukázal, ať si sedneme na otepi, které se mu zdály nejpohodlnější. Nepoznal mne, ale já jsem věděl, že to býval vynikající hráč baseballu v cartagenských přeborech La Matuny.

Start byl úděsný, dokonce i pro tak otrlého cestovatele jako Guillerma Sáncheze, vinou ohlušujícího řevu motorů a trupu, který drnčel, jako když se musí každým okamžikem rozpadnout, jakmile však letadlo vystoupilo do průzračného nebe nad savanou, plulo už vzduchem s jistotou válečného veterána. Po zastávce v Medellínu nás však nad neprostupným pralesem mezi dvěma horskými hřebeny překvapil liják jako při potopě světa, a museli jsme do něj vletět čelem. Přitom jsme zažili něco, co zažije nejspíš jen málokterý smrtelník: dírami v trupu pršelo dovnitř. Náš přítel druhý pilot proskákal mezi otýpkami proutí a přinesl nám ranní noviny,
abychom je použili jako deštník. Já jsem si těmi svými zakryl i tvář, ani ne tak kvůli dešti, ale aby mne neviděli plakat hrůzou.

Po přibližně dvou hodinách v pohodě i nepohodě se letoun naklonil nalevo a začal klesat do mohutného pralesa, jako když se chystá zaútočit, a potom opsal dva průzkumné okruhy nad hlavním náměstím v Quibdó. Guillermo Sánchez,

připravený vyfotografovat ze vzduchu manifestanty vyčerpané tolika dny na nohou, našel jen opuštěné náměstí. Náš zchátralý obojživelník opsal poslední okruh, aby se ujistil, že na klidné řece Atrato nejsou žádné živé ani mrtvé překážky, a v poledním dusnu šťastně přistál na vodě.
Kostel vyspravený prkny, betonové lavičky pokálené ptáky a mula bez pána, která podupávala pod větvemi obrovského stromu, to byly jediné známky lidské existence na uprášeném a osamělém náměstí, které se ze všeho nejvíc podobalo nějakému hlavnímu městu v Africe. Ze všeho nejdřív jsme hodlali pořídit spěšné snímky protestujícího zástupu a poslat je zpátečním letadlem do Bogoty, ještě než seženeme dost informací z první ruky, které bychom mohli telegraficky odeslat pro zítřejší vydání. Nic z toho nebylo možné, poněvadž se nic nedělo.
Prošli jsme beze svědků velice dlouhou ulicí, rovnoběžnou s řekou a vroubenou obchody se smíšeným zbožím, kde měli přes oběd zavřeno, a obytnými domy s dřevěnými balkony a zrezavělými střechami. Dějiště bylo dokonalé, žádné drama se však nekonalo. Náš drahý kolega Primo Guerrero, dopisovatel El Espectadoru, trávil polední odpočinek vleže v pohodlné rohoži pod loubím svého domu, jako by ticho, které ho obklopovalo, byl klid někde na hřbitově.
Upřímnost, s jakou nám vysvětlil, že se tu povaluje, nemohla být věcnější. Po manifestacích prvních dnů napětí ochablo, poněvadž neměli žádné nové důvody. Uspořádali tedy mobilizaci celého městečka i s divadelními efekty, pořídili několik snímků, které v novinách nevyšly, poněvadž nepůsobily
zrovna věrohodně, a pronášeli vlastenecké projevy, které skutečně otřásly celou zemí, s vládou to však vůbec nepohnulo. Primo Guerrero s mravní pružností, kterou mu snad prominul i Bůh, udržoval protesty v tisku při životě jen a pouze svými telegramy.
Náš profesionální problém byl jednoduchý: nepodnikli jsme onu výpravu hodnou Tarzana proto, abychom oznámili, že tu žádné zprávy nejsou. Naproti tomu jsme měli po ruce prostředky k tomu, aby byly pravdivé a splnily svůj účel. Primo Guerrero navrhl uspořádat ještě jednou příhodnou manifestaci, a nikomu z nás nenapadlo nic lepšího. Naším nejnadšenějším spolupracovníkem byl kapitán Luis A. Cano, nový guvernér jmenovaný po rozhořčené rezignaci svého předchůdce, a byl dost duchapřítomný, že letadlo zdržel, aby náš list včas dostal ještě teplé snímky Guillerma Sáncheze. Díky tomu zpráva, kterou jsme si z nouze vymysleli, byla jediná pravdivá, tisk i rozhlas po celé zemi ji náležitě zveličily a okamžitě se jí chytila i vojenská vláda, aby si zachránila tvář. Ještě téhož večera začala všeobecná mobilizace politiků z Chocó - někteří z nich přitom v určitých kruzích měli značný vliv - a dva dny nato generál Rojas Pinilla oznámil, že ruší své vlastní rozhodnutí rozdělit Chocó mezi jeho sousedy.
Guillermo Sánchez a já jsme se do Bogoty hned nevrátili, protože jsme přesvědčili vedení listu, aby nám dovolilo procestovat vnitrozemí Chocó a důkladně poznat skutečnost onoho fantastického světa. Po deseti dnech mlčení, když jsme do tmava opálení přišli do redakční místnosti a ospalostí jsme se sotva drželi na nohou, José Salgar nás uvítal šťastný, ale přísný jako vždycky.
"Jestlipak vůbec víte," zeptal se nás se svou neotřesitelnou jistotou, "jak dlouho už po zprávách z Chocó ani pes neštěkne?"
Při jeho otázce jsem si poprvé uvědomil, jak je práce novináře pomíjivá. Od chvíle, kdy bylo zveřejněno prezidentovo rozhodnutí,
že se Chocó rozdělovat nebude, se už o něj opravdu nikdo nezajímal. José Salgar mne nicméně podpořil v riskantním pokusu uklohnit z té mrtvé ryby, co se ještě dá.
Ve čtyřech dlouhých epizodách jsme se pokusili podělit se s čtenáři o svůj objev jiné podivuhodné země uvnitř Kolumbie, o které jsme předtím neměli tušení, kouzelného kraje kvetoucích pralesů a věčných lijáků, kde všechno vypadalo jako nějaká neuvěřitelná verze každodenního života. Největší potíž při budování pozemních cest představoval obrovský počet nezkrotných řek, a kromě toho na celém území departamentu byl jen jediný most. Našli jsme silnici dlouhou pětasedmdesát kilometrů napříč panenským pralesem, postavenou s obrovskými náklady, aby spojila městečka Itsmina a Yuto, nevedla však do jednoho ani do druhého, jako odveta stavitele za jeho spory s oběma starosty.
V jednom z vnitrozemských městeček nás poštovní úředník požádal, abychom jeho kolegovi do Itsminy odvezli poštu za šest měsíců. Krabička kolumbijských cigaret tu stála třicet centavos jako všude jinde, pokud se však zdrželo malé letadlo, jež jednou týdně přiváželo zásoby, cena cigaret s každým dnem zpoždění rostla, až byli lidé nuceni kouřit zahraniční, které nakonec byly levnější než naše. Pytel rýže stál o patnáct pesos víc než tam, kde se pěstovala, poněvadž ji převáželi osmdesát kilometrů panenským pralesem na hřbetech mul, které se škrábaly po úbočích hor jako kočky. Ženy v těch nejnuznějších městečkách rýžovaly v řekách zlato a platinu, zatímco muži lovili ryby, a v sobotu prodávali potulným obchodníkům tucet ryb a čtyři gramy platiny za pouhé tři pesos.
To všecko se dělo ve společnosti, pověstné svou žádostivostí po vzdělání. Škol však bylo málo a byly roztroušené, a žáci museli denně cestovat kolik mil pěšky a v kanoi, aby se dostali tam a zpátky. Některé byly tak přeplněné, že ve stejné třídě se v pondělí, ve středu a v pátek učili chlapci, a v úterý, ve čtvrtek a v sobotu
dívky. Pod vahou okolností byly nejdemokratičtější v celé zemi, poněvadž syn pradleny, který málem neměl co jíst, chodil do stejné školy jako syn starosty.
Jen málo z nás Kolumbijců v té době vědělo, že přímo v srdci chocóského pralesa stojí jedno z nejmodernějších měst v zemi. Jmenovalo se Andagoya, na soutoku řek San Juan a Condoto, a mělo dokonalou telefonní síť a přístavní mola pro lodi a pro čluny, které patřily samotnému městu s nádhernými třídami, vroubenými stromořadím. Malé a čisté domky, každý s velkým pozemkem oploceným drátem a vepředu s malebným dřevěným schodištěm, jako by byly rozseté po trávníku. Uprostřed bylo kasino s kabaretem a restaurací a bar, kde se podávaly likéry z dovozu za nižší ceny než jinde v Kolumbii. Město obývali lidé z celého světa, kteří zapomněli na stesk po domově a žili tu líp než doma, pod neomezenou vládou místního ředitele Chocó Pacífico. Andagoya totiž ve skutečnosti byla cizí země v soukromém vlastnictví, jejíž bagry drancovaly ze zdejších předvěkých řek zlato a platinu, a společnost si je odvážela vlastní lodí,

která z ústí řeky San Juan bez jakékoli kontroly vyplouvala do celého světa.
To bylo Chocó, které jsme chtěli odhalit Kolumbijcům, ale zcela bez výsledku, poněvadž jakmile zmizelo z prvních stránek, všecko se vrátilo na své místo a nadále to byl nejzapomenutější kraj v zemi. Myslím, že důvod je jasný: Kolumbie odjakživa byla svou povahou karibská země, otevřená světu pupeční šňůrou Panamy. Její násilné oddělení z nás udělalo to, čím jsme teď: zemi s andským způsobem myšlení, s vhodnými podmínkami k tomu, aby průplav mezi oběma oceány nepatřil nám, ale Spojeným státům.
Týdenní rytmus života v redakci by nás nejspíš zabil, nebýt toho, že vždycky v pátek navečer jsme se postupně scházeli, jak kdo z nás skončil, v baru hotelu Continental naproti přes ulici,
abychom si dopřáli pohov a přišli na jiné myšlenky, a obvykle jsme tam vydrželi až do svítání. Eduardo Zalamea ony večery pokřtil příhodným jménem:‚kulturní pátky´. Byla to má jediná příležitost, abych si s ním pohovořil a neujel mi vlak literárních novinek ve světě, o kterých dík úžasnému množství knih, které stačil přečíst, měl vždycky nejčerstvější přehled. Nejvytrvalejšími účastníky oněch sedánek, při kterých alkohol tekl proudem a věci kolikrát vyústily tím nejnečekanějším způsobem, jsme spolu se dvěma či třemi Ulyssesovými věčnými přáteli byli my redaktoři, kteří jsme se nebáli kroutit labuti krkem až do svítání.
Vždycky vzbuzovalo mou pozornost, že Zalamea nikdy nevyslovil žádnou připomínku k mým poznámkám, i když celá řada z nich se inspirovala jeho vlastními; ale když jsme zavedli ‚kulturní pátky´, dal průchod i svým názorům na celý žánr. Přiznal mi, že s měřítky mnoha mých poznámek kolikrát nesouhlasí, a doporučoval mi jiná, ne však tónem nadřízeného vůči učedníkovi, ale spisovatele vůči spisovateli.
Dalším častým útočištěm po představeních ve filmovém klubu pro mne byly půlnoční večírky v bytě Luise Vicense a jeho manželky Nancy, jen několik bloků od El Espectadoru. Luis, spolupracovník Marcela Colina Revala, šéfredaktora časopisu Cinématographie francaise v Paříži, kvůli válkám v Evropě vyměnil své sny o filmu za dobré zaměstnání knihkupce v Kolumbii. Nancy si vedla jako divotvorná hostitelka, schopná z jídelny pro čtyři vykouzlit jídelnu pro dvanáct. Seznámili se krátce poté, co Luis v roce 1937 přijel do Kolumbie, na jakési rodinné večeři. U stolu už zůstávalo volné jen místo vedle Nancy, která zděšeně spatřila ve dveřích posledního hosta, s bílými vlasy a s pletí horolezce do tmava opálenou sluncem. "Tak tomu se říká pech," pomyslela si. "Teď ke mně posadí toho Poláka, který určitě ani neumí španělsky." Co se jazyka týče, málem uhádla, poněvadž
příchozí místo španělsky mluvil těžko srozumitelnou katalánštinou, do které ještě míchal francouzštinu, a ona byla mazaná a výřečná rodačka z Boyacá. Od prvního pozdravu si však navzájem rozuměli tak dobře, že spolu zůstali na celý život.
Večírky u nich se konaly improvizovaně po důležitých filmových premiérách, v bytě napěchovaném směsicí umění všeho druhu, kam už by se nevešel jediný další obraz kolumbijských naivních malířů, z nichž někteří později prosluli po celém světě. Hosty si vybírali mezi výkvětem umění a literatury, a členové barranquillské skupiny se u nich čas od času objevovali také. Já jsem tam od otištění své první filmové kritiky chodil jako domů, a když jsem před půlnocí odcházel z redakce, šel jsem ty tři bloky pěšky a přiměl jsem je, aby ještě zůstali vzhůru. Paní Nancy, která byla nejen výtečná kuchařka, ale i vášnivá dohazovačka, nachvat pořádala nevinné večeře, aby mne dala dohromady s těmi nejpřitažlivějšími svobodnými děvčaty z uměleckého světa, a v mých osmadvaceti letech mi nikdy neprominula, když jsem jí řekl, že mou opravdovou životní touhou není být spisovatelem ani novinářem, ale zatvrzelým starým mládencem.
Álvaro Mutis ve chvilkách, které mu zbývaly při jeho cestách po celém světě, dovedl do konce můj vstup do bogotské kulturní obce na nejvyšší úrovni. Jako vedoucí odboru pro styk s veřejností u Esso Colombiana pořádal v těch nejdražších restauracích obědy se všemi, kteří v umění a v literatuře opravdu něco znamenali, a mnohdy i s pozvanými hosty z jiných měst v Kolumbii. Básník Jorge Gaitán Durán, jenž byl posedlý myšlenkou vydávat velkou literární revui, která by stála obrovské peníze, to zčásti vyřešil z prostředků Álvara Mutise na podporu kultury. Álvaro Castaño Castillo a jeho manželka, Gloria Valenciová, se už léta pokoušeli zřídit rozhlasovou stanici, která by vysílala pouze dobrou hudbu a snadno srozumitelné kulturní pořady. Všichni jsme si je dobírali, že
jejich záměr je nereálný, až na Álvara Mutise, který udělal, co bylo v jeho silách, aby jim pomohl. Tak zřídili stanici HJCK, ‚Svět v Bogotě´, s vysílačem o 500 wattech, což tehdy bylo minimum. Televize v Kolumbii dosud neexistovala, Gloria Valencia však dokázala nadskutečný zázrak, když vysílala v rozhlasu pořad z módních přehlídek.
Jediným odpočinkem, který jsem si dopřával v těch dobách, kdy jsem šel z jedné práce do druhé, byla poklidná nedělní odpoledne u Álvara Mutise, jenž mne naučil poslouchat hudbu bez třídních předsudků. Vždycky jsme se natáhli na koberec a celým srdcem jsme poslouchali velké mistry bez jakýchkoli přemoudřelých úvah. Byl to počátek vášnivého vztahu, který se zrodil v malé skryté síni v Národní knihovně, a nikdy nás už neopustil. Do dneška jsem si poslechl veškerou hudbu, kterou se mi podařilo sehnat, především romantické komorní skladby, které považuji za vrchol všeho umění. V letech 1965 a 1966, kdy jsem v Mexiku psal Sto roků samoty, jsem měl jenom dvě desky, které už nakonec byly úplně ohrané, tolikrát jsem je poslouchal: Debussyho Preludia a A Hard Day´s Night s Beatles. Když jsem jich později v Barceloně konečně měl skoro tolik, kolik jsem vždycky chtěl, uspořádání podle abecedy mi připadalo příliš všední, a pro svou osobní potřebu jsem si je seřadil podle nástrojů: cello, což je můj oblíbený nástroj, od Vivaldiho po Brahmse; housle, od Corelliho až po Schönberga; clavichord a klavír od Bacha po Bartóka. Až jsem pak udělal zázračný objev, že všecko, co zní, je hudba, dokonce i talíře a příbory v myčce, pokud naplní naše iluze a ukážou nám, kudy jde život.
Omezovalo mne ovšem to, že jsem při hudbě nemohl psát, poněvadž jsem se víc soustředil na to, co poslouchám, než co píšu, a dodnes chodím jen velice zřídka na koncerty, poněvadž mám pocit, že tam v křeslech vzniká až trochu necudný důvěrný vztah
mezi sousedy, kteří se navzájem neznají. Když už jsem však měl čas a možnost mít dobrou hudbu doma, naučil jsem se psát s hudební kulisou podle toho, co píšu: Chopinova nokturna pro poklidné epizody, nebo Brahmsovy sextety pro šťastná odpoledne. Naopak jsem už celá léta neposlouchal Mozarta, od chvíle, kdy mne přepadla zvrácená myšlenka,

že žádný Mozart neexistuje, poněvadž pokud je dobrý, je to Beethoven, a když je špatný, je to Haydn.
Ve věku, kdy tyto paměti píšu, jsem dokázal ten zázrak, že mi při psaní nevadí žádný druh hudby, i když si možná neuvědomuji, že dokáže něco víc; velké překvapení mi totiž způsobili dva katalánští hudebníci, velice mladí a snaživí, kteří podle svého názoru objevili překvapivé podobnosti mezi Podzimem patriarchy, mým šestým románem, a Třetím koncertem pro klavír Bély Bartóka. Pravda je, že jsem ho při psaní neúnavně poslouchal, poněvadž ve mně navozoval velice zvláštní a trochu podivný duševní stav, nikdy jsem však nemyslel, že by mne mohl tak ovlivnit, že by se to poznalo i na mé knize. Nevím, jak se o slabosti, jakou pro něho mám, dozvěděli členové švédské akademie, kteří ho nechali hrát jako doprovod, když mi předávali cenu. Samozřejmě jsem jim byl z duše vděčný, kdyby se mne však zeptali - při vší mé vděčnosti a úctě k nim i k Bélovi Bartókovi - bývala by se mi líbila některá z lidových romancí, které Francisco Člověk zpíval o svátcích v mém dětství.
V těch letech nebyl v Kolumbii jediný kulturní projekt, jediná kniha, kterou někdo hodlal napsat, nebo obraz, který chtěl namalovat, jež by předem neprošly pracovnou Álvara Mutise. Byl jsem svědkem jeho rozhovoru s mladým malířem, který měl všecko připravené, aby se vydal na povinnou okružní cestu po Evropě, ale chyběly mu peníze na cestu. Álvaro celou historii ani nevyposlechl až do konce a vytáhl z psacího stolu kouzelnou složku.
"Tady máte lístek," řekl.
Já jsem jen užasle sledoval samozřejmost, s jakou ty zázraky konal, aniž se sebemíň honosil svou mocí. Proto si dodnes kladu otázku, zda neměl co dělat i s žádostí, s níž se na mne obrátil na jednom koktejlu tajemník Kolumbijské asociace spisovatelů a umělců, Óscar Delgado: abych se zúčastnil národní soutěže o nejlepší povídku, kterou se chystali uzavřít s tím, že žádnou cenu neudělí. Řekl to tak nešikovně, že mi jeho návrh připadal neslušný, ale kdosi, kdo ho vyslechl, mi vysvětlil, že v takové zemi jako naše nikdo nemůže být spisovatelem, aniž by chápal, že literární soutěže jsou pouhé společenské pantomimy. ‚Dokonce i Nobelova cena,´ skončil bez jakéhokoliv zlého úmyslu, a nevědomky mne tak už tenkrát varoval před jiným výjimečným rozhodnutím, kterému jsem měl čelit o dvacet sedm let později.
V soutěžní porotě byli Hernando Téllez, Juan Lozano y Lozano, Pedro Gómez Valderrama a další tři vysoce uznávaní spisovatelé a kritici. Nepřipouštěl jsem si tedy žádné mravní ani finanční úvahy, ale strávil jsem jeden večer konečnou úpravou ‚Některého dne po sobotě´, povídky, kterou jsem napsal v Barranquille v záchvatu inspirace v redakci El Nacionalu. Poté, co víc než rok odpočívala v šuplíku, připadala mi schopná nadchnout dobrou porotu. Opravdu to tak dopadlo, a patřila k tomu i nevšední odměna tři tisíce pesos.
Ve stejné době a bez jakékoliv souvislosti s onou soutěží mne v redakci přepadl don Samuel Lisman Baum, kulturní přidělenec izraelského velvyslanectví, který si právě založil nakladatelství a jako první vydal knihu básní maestra Leóna de Greiffa: Páté přes deváté. Knížka byla slušně udělaná a zprávy o Lismanu Baumovi byly dobré. Dal jsem mu tedy kopii Spadaného listí, celou počmáranou opravami, a urychleně jsem se ho zbavil s příslibem, že si promluvíme později. Především o penězích, které nakonec - samozřejmě - byly to jediné, o čem jsme kdy mluvili. Cecilia Porrasová podle mého popisu postavy chlapce namalovala originální frontispis, který jí také nikdo nezaplatil. Od tiskárny El Espectadoru dostal Baum darem štoček na barevné desky.
Víckrát se mi už neozval; až pět měsíců nato mi volali do redakce z bogotského vydavatelství Sipa - jehož jméno jsem do té doby neslyšel - že mají připravený k distribuci náklad čtyř tisíc výtisků, ale nemají tušení, co s ním, poněvadž o Lismanu Baumovi nikdo neví. Dokonce ani reportéři našich novin po něm nenašli jedinou stopu, a nenašel ji nikdo až do dneška. Ulysses tiskárně navrhl, aby knihy rozprodala knihkupectvím s pomocí tiskové kampaně, a sám ji zahájil poznámkou, za kterou jsem mu dosud vděčný. Kritiky byly vynikající, větší část nákladu však zůstala na skladě a nikdy se nezjistilo, kolik výtisků se vlastně prodalo, ani jsem od nikoho nedostal ani centavo honoráře.
O čtyři roky později Eduardo Caballero Calderón, jenž řídil Základní knihovnu kolumbijské kultury, zahrnul kapesní vydání Spadaného listí do edice děl, která se prodávala v pouličních stáncích v Bogotě i v dalších městech. Zaplatil mi smluvený honorář, sice malý, ale dochvilně; pro mne ovšem měl citovou hodnotu, poněvadž to byly první peníze, které jsem za nějakou knihu dostal. V tehdejším vydání udělali několik změn, ke kterým jsem se nehlásil, ani jsem se nepostaral, aby se nedostaly do dalších. Téměř třináct let nato, když jsem se po uvedení Sta roků samoty v Buenos Aires zastavil v Kolumbii, našel jsem v bogotských pouličních stáncích hromady zbylých výtisků prvního vydání Spadaného listi po jednom peso za kus. Nakoupil jsem jich tolik, kolik jsem unesl. Od té doby jsem v knihkupectvích po celé Latinské Americe našel další roztroušené zbytky, které se snažili prodávat jako historickou cennost. Asi přede dvěma lety jistá anglická antikvářská firma prodala za tři tisíce dolarů výtisk prvního vydání Sta roků samoty s mým podpisem.
Ničím z toho jsem se nedal ani na okamžik odvést od své novinářské lopoty. Počáteční úspěch našich reportáží na pokračování nás donutil hledat další potravu, abychom tu nenasytnou šelmu nakrmili. Každodenní tlaky byly nesnesitelné, nejen při výběru a hledání nových námětů, ale i při psaní, neustále ohrožovaném lákadly beletrie. V El Espectadoru bylo všecko jasné: neměnnou surovinou naší práce byla pravda a nic jiného než pravda, a to nás udržovalo v nesnesitelném napětí. José Salgar a já jsme se nakonec octli v nepříčetném stavu, který nám nedopřál klid ani na okamžik, dokonce ani při nedělním odpočinku.
V roce 1956 jsme se dozvěděli, že papež Pius XII dostal záchvat škytavky, který by ho mohl stát život. Jediný předchozí případ, na který si vzpomínám, je mistrovská povídka Somerseta Maughama ‚P & O´, jejíž hrdina zemřel uprostřed Indického oceánu na záchvat škytavky, který ho během pěti dnů úplně vyčerpal, zatímco z celého světa mu docházely nejrůznější výstřední recepty, myslím však, že jsem ji v té době ještě neznal. O víkendech jsme se na svých výletech do městeček v savaně neodvažovali pouštět příliš daleko, poněvadž vedení listu bylo rozhodnuto v případě papežovy smrti přijít s mimořádným vydáním. Já sám jsem zastával názor, že bychom je měli mít připravené a nechat si jen volné místo na první kabelogramy o jeho úmrtí. Když jsem o dva roky později byl dopisovatelem v Římě, ještě pořád se čekalo, jak to s papežovou škytavkou dopadne.

Dalším neřešitelným problémem El Espectadoru byly snahy, abychom se zabývali jen nejpřitažlivějšími náměty, které by přilákaly stále víc čtenářů, kdežto já jsem měl skromnější představu, že bychom neměli zapomínat ani na další, pro které se toho psalo míň a kteří uvažovali spíš srdcem. Z nemnoha námětů, které se mi podařilo najít, si vzpomínám na velice prostou reportáž, která se mi sama nabídla z okna tramvaje. Na velkých vratech krásného koloniálního domu v čísle 567 na Osmé třídě v Bogotě byla tabulka, která podceňovala sama sebe: ‚Úřad nedoručených zásilek Kolumbijské pošty´. Vůbec si nevzpomínám, že by se mi kdy takhle něco ztratilo, vystoupil jsem však z tramvaje a zazvonil jsem tam. Muž, který mi přišel otevřít, byl vedoucí úřadu s šesti puntičkářskými zaměstnanci, omšelými jednotvárnou prací, jejichž romantickým posláním bylo najít příjemce jakéhokoliv špatně adresovaného dopisu.
Byl to krásný dům, obrovský a zaprášený, s vysokými stropy a oprýskanými stěnami, s temnými chodbami a uličkami přeplněnými papíry, ke kterým se nikdo nehlásil. Z průměrné stovky nedoručených dopisů, které tam každý den přišly, jich přinejmenším deset bylo řádně ofrankovaných, obálky však byly úplně čisté a nebylo na nich ani jméno odesilatele. Pracovníci úřadu jim říkali ‚dopisy neviditelnému´ a nešetřili úsilím, aby je doručili nebo vrátili. Obřadný postup, s jakým je otvírali, aby našli nějakou stopu, se však vyznačoval byrokratickou přísností, spíš zbytečnou, ale záslužnou.
Reportáž vyšla najednou pod názvem ‚Listonoš zvoní tisíckrát´ a s podtitulem ‚Hřbitov ztracených dopisů´. Když si ji Salgar přečetl, řekl mi: ‚Téhle labuti nikdo zakroutit krkem nemusí, ta se už narodila mrtvá.´ Otiskl ji s patřičným umístěním, ani příliš dobrým, ani příliš špatným, z jeho výrazu však bylo zřejmé, že ho stejně jako mne mrzí, co tam mohlo být. Rogelio Echavarría, snad proto, že byl básník, se o ní vyjádřil v dobrém, ovšem i s větou, kterou jsem nikdy nezapomněl: ‚Když on se Gabo chytí i rozpáleného hřebíku.´
Byl jsem z toho tak skleslý, že jsem se rozhodl na vlastní pěst a riziko - aniž bych o tom říkal Salgarovi - najít adresátku dopisu, který mne obzvlášť zaujal. Odesilatel ho podal v osadě malomocných Agua de Dios, a adresoval ho ‚dámě ve smutku, která
každý den chodí do kostela v Aguas na mši o páté´. Poté, co jsem marně kladl nejrůznější otázky místnímu faráři i jeho ministrantům, ještě jsem několik týdnů hovořil s věřícími, kteří pravidelně chodili na mši o páté, ale k ničemu to nevedlo. Překvapilo mne, že tři nejhorlivější byly už v opravdu pokročilém věku a chodily stále v hlubokém smutku, žádná z nich však neměla nic společného s osadou malomocných v Agua de Dios. Trvalo dost dlouho, než jsem se z onoho nezdaru vzpamatoval, nejen ze samolibosti ani proto, že jsem chtěl udělat dobrý skutek, ale proto, že jsem byl přesvědčen, že za samotnou historkou o té ženě ve smutku se skrývá další vzrušující příběh.
Jak jsem víc a víc zapadal do bažin reportáže, byl jsem se skupinou z Barranquilly ve stále pravidelnějším styku. Do Bogoty sice nejezdili často, přepadal jsem je však telefonem v kteroukoliv hodinu a při jakékoliv nesnázi, obzvlášť Germána Vargase díky jeho výchovnému přístupu k reportáži. Radil jsem se s nimi při každé potíži, kterých bylo požehnaně, nebo zase oni volali mně, když byl důvod mi blahopřát. Álvara Cepedu jsem měl neustále na židli vedle sebe jako spolužáka. Po srdečných oboustranných posměškách, bez kterých se to ve skupině neobešlo, mi vždycky pomohl z bahna tak snadno, že jsem nad tím nepřestával žasnout. Naproti tomu mé porady s Alfonsem Fuenmayorem byly literárnější. Měl kouzelný dar spolehlivě mne vytrhnout z nesnází příklady slavných autorů, nebo mi nadiktovat spásný citát, který našel ve svém bezedném arsenálu. Vůbec nejlepší vtip se mu podařil, když jsem po něm chtěl název pro noticku o pouličních prodavačích jídla, na které si zasedli kontroloři z Hygienického dozoru. Alfonso mi dal okamžitou odpověď:
"Kdo prodává jídlo, ten hlady neumře."
Upřímně jsem mu poděkoval a jeho návrh se mi zdál tak případný, že jsem neodolal pokušení a zeptal jsem se, od koho to je.
Alfonso mne v půli věty zastavil pravdou, kterou jsem si už nepamatoval:
"Od vás, maestro."
Opravdu jsem to v kterési nepodepsané poznámce svého času napsal, jak mne to v tu chvíli napadlo, ale už dávno mi to vypadlo z hlavy. Ona historka pak celé roky kolovala mezi přáteli z Barranquilly, které jsem nikdy nedokázal přesvědčit, že to nebylo žertem.
Z galejí každodenních zpravodajství mne na několik dnů vytrhl nečekaný příjezd Álvara Cepedy. Přijel do Bogoty s myšlenkou natočit film, ze kterého měl zatím jenom název: Modrá langusta. Byl to jednoznačný omyl, poněvadž Luis Vicens, Enrique Grau a fotograf Néreo López to vzali vážně. Od té doby jsem o jeho projektu neslyšel, až mi pak Vicens poslal první návrh scénáře, abych k Álvarovu původnímu textu přidal něco svého. Připsal jsem tam něco, nač si už nevzpomínám, celá ta historka mi však připadala zábavná a dostatečně potrhlá, aby zněla jako naše.
Každý z nás se aspoň trochu podílel na všem, otcem filmu však plným právem byl Luis Vicens, který do něj vnesl celou řadu věcí, jež mu zůstaly z jeho prvních krůčků v Paříži. Můj problém byl, že mne to zastihlo uprostřed jedné z oněch rozsáhlých reportáží, při kterých jsem se neměl čas ani nadechnout, a když jsem se dokázal uvolnit, natáčení filmu v Barranquille bylo už v plném proudu.
Je to živelné dílko, jehož největší předností zřejmě je převaha intuice, která nejspíš byla strážným andělem Álvara Cepedy. Jednoho z mnoha jeho domácích promítání v Barranquille se zúčastnil i italský režisér Enrico Fulchignoni, který nás překvapil mírou svého soucitu: film se mu zdál velice dobrý. Díky houževnatosti a neodbytnosti Tity Manotasové, Álvarovy manželky, to, co z Modré langusty ještě zbývá, už na avantgardních
festivalech obletělo celý svět.
Takové zážitky nás aspoň občas odváděly od poměrů v zemi, které byly strašné. Od chvíle, kdy armáda převzala moc pod vlajkou míru a dohody mezi politickými stranami, se tvrdilo, že v Kolumbii nejsou žádné oddíly guerilly. Nikdo nepřipouštěl, že se na tom něco změnilo, až do masakru studentů na Sedmé třídě. Vojáci, kteří nás dychtili přesvědčit o své pravdě, chtěli nám novinářům dokázat, že to je jiná válka než věčné boje mezi liberály a konzervativci. Tak se věci

měly, když José Salgar přišel k mému psacímu stolu s dalším ze svých děsivých nápadů:
"Připravte se: pojedete se podívat na válku."
My, které bez bližších podrobností pozvali, abychom se na ni jeli podívat, jsme se shromáždili přesně v pět hodin ráno s tím, že pojedeme do městečka Villarica, sto osmdesát tři kilometrů od Bogoty. Generál Rojas Pinilla očekával naši návštěvu na půl cestě, na vojenské základně v Melgaru, kam si často jezdíval odpočinout, a slíbil nám tiskovou konferenci, která skončí před pátou odpoledne, abychom měli dost času vrátit se s fotografiemi a zprávami z první ruky. Z El Tiempa poslali Ramira Andradeho s fotografem Germánem Caycedem; na další asi čtyři si už nevzpomínám, a za El Espectador jsme tam byli Daniel Rodríguez a já. Někteří měli polní oblečení, poněvadž nás upozornili, že možná budeme muset kousek cesty jít pralesem.
Až do Melgaru jsme dojeli autem a tam nás rozdělili do tří vrtulníků, které s námi přeletěly úzkou a osamělou strž ve Střední Kordilleře, obklopené vysokými špičatými štíty. Ze všeho nejvíc na mne ovšem zapůsobilo napětí, s jakým se mladí piloti vyhýbali určitým úsekům, kde bojůvky předchozího dne jeden vrtulník sestřelily a druhý poškodily.
Přibližně po patnácti napínavých minutách jsme přistáli na obrovském a opuštěném náměstí ve
Villarice, jehož kamenitý povrch se nezdál dost pevný, aby vrtulník unesl. Okolo náměstí byly dřevěné domy se zničenými obchody a s příbytky, kde nikdo nebydlel, až na jedinou čerstvě natřenou budovu, kde dřív, než začaly boje, býval místní hotel.
Před vrtulníkem jsme viděli první výběžky pohoří a zinkovou střechu jediného domu, který jsme na horské římse přes mlhu sotva rozeznávali. Podle důstojníka, který nás doprovázel, tam byli partyzáni, a měli zbraně s dostatečným dostřelem, aby nás zasáhli, takže jsme měli až k hotelu kličkovat a běžet přitom v předklonu, jako základní zajištění proti možným kulkám z hor. Teprve když jsme tam dorazili, zjistili jsme, že si z hotelu udělali kasárna.
Jakýsi plukovník v polní výstroji, se vzezřením filmového herce, příjemný a inteligentní, nám nevzrušeně vysvětlil, že v onom domě v horách je už několik týdnů předsunutý oddíl guerilly, a odtamtud že už se několikrát pokusili vtrhnout v noci do města. Vojáci si byli jistí, že se o něco pokusí, až uvidí na náměstí vrtulníky, a jejich jednotky byly připravené. Ani po hodině provokací, kdy je dokonce vyzývali megafony, však partyzáni nejevili známky života. Zklamaný plukovník vyslal průzkumnou hlídku, aby se přesvědčila, jestli v domě ještě někdo zůstal.
Napětí povolilo. My novináři jsme vyšli z hotelu a zkoumali jsme sousední ulice, dokonce i ty nejméně chráněné kolem náměstí. Fotograf a já jsme spolu s ostatními začali po křivolaké jezdecké stezce stoupat do hor. V první zatáčce leželi v houští vojáci, připravení ke střelbě. Nějaký důstojník nám doporučil, ať se vrátíme na náměstí, poněvadž se může strhnout cokoliv, ale neposlechli jsme ho. Měli jsme v úmyslu jít vzhůru, dokud nenajdeme nějaký předvoj guerilly, abychom si přece jen přivezli velkou zprávu, pro kterou jsme sem jeli.
Už jsme to nestihli. Naráz bylo slyšet několik rozkazů zároveň a hned po nich salvu z vojenských pušek. Vrhli jsme se na zem
vedle vojáků, a ti zahájili palbu proti domu na horské římse. Ve chvilkovém zmatku jsem ztratil z očí Rodrígueze, který se rozběhl hledat strategické postavení pro svůj hledáček. Přestřelka byla krátká, ale velice prudká, a po ní se rozhostilo smrtelné ticho.
Už jsme se vrátili na náměstí, když jsme zahlédli vojenskou hlídku, která vycházela z pralesa a nesla na nosítkách lidské tělo. Velitel hlídky, velice rozrušený, nedovolil, aby někdo fotografoval. Hledal jsem očima Rodrígueze a viděl jsem ho, jak se objevil asi pět metrů vpravo ode mne, s připraveným fotoaparátem. Vojáci z hlídky ho neviděli. Byla to pro mne těžká chvilka, jak jsem váhal, jestli na něho mám křiknout, ať tu fotku nechá být, ze strachu, že po něm nedopatřením střelí, a profesionálním instinktem pořídit ji za každou cenu. Nestihl jsem to, poněvadž v témž okamžiku zazněl důrazný výkřik velitele hlídky:
"Teď nás fotit nesmíte!"
Rodríguez beze spěchu sklonil aparát a přistoupil ke mně. Hlídka prošla tak blízko kolem nás, že jsme cítili nenadálý nakyslý zápach živých těl a němotu mrtvého. Když vojáci přešli, zašeptal mi Rodríguez do ucha:
"Tu fotku jsem udělal."
Byla to pravda, ale v novinách se stejně neobjevila. Pozvání skončilo fiaskem. Vojáci měli ještě dva raněné a zabili přinejmenším dva partyzány, které už stačili odtáhnout do kasáren. Plukovník byl v úplně jiném rozpoložení než předtím, a tvářil se chmurně. Stroze nám oznámil, že se návštěva ruší, máme půl hodiny na oběd a pak okamžitě odjedeme do Melgaru po silnici, poněvadž vrtulníky nutně potřebují pro raněné a mrtvé. Nikdy nepřiznali, kolik bylo kterých.
O tiskové konferenci generála Rojase Pinilly už nepadlo ani slovo. Okolo šesté jsme v džípu pro šest lidí projeli kolem jeho domu v Melgaru a do Bogoty jsme dorazili po půlnoci. V redakční
místnosti nás očekávali v plném počtu, poněvadž jim volali ze Správy pro tisk a informace úřadu prezidenta republiky a bez jakýchkoliv podrobností jim oznámili, že nás přivezou zpátky po silnici, neupřesnili však, jestli živé nebo mrtvé.
Až do té doby k jedinému zásahu vojenské cenzury došlo po masakru studentů ve středu Bogoty. V redakci jsme žádného cenzora neměli od chvíle, kdy poslední, kterého k nám dosadila předchozí vláda, málem v slzách složil svou funkci, když už nebyl schopen dál snášet smyšlené poslední zprávy a výsměšné úskoky redaktorů. Věděli jsme, že Správa pro tisk a informace nás nespouští z očí, a často nám dávali telefonem výstrahy a otcovské rady. Vojáci, kteří na počátku své vlády projevovali vůči tisku předstíranou srdečnost, byli teď neviditelní nebo zarytě mlčeli. Jedna nezodpovězená otázka však sama od sebe a v tichosti dál narůstala, a vzbudila ve mně jistotu, kterou mi nikdy nikdo nepotvrdil ani nevyvrátil, že velitelem onoho zárodku guerillových oddílů v Tolimě byl dvaadvacetiletý mladík, který tam začal svou úspěšnou dráhu, jeho jméno se mi však nepodařilo ověřit ani vyvrátit: Manuel Marulanda Vélez nebo Pedro Antonio Martín, Čarostřelec. Víc než o čtyřicet let později mi Marulanda - kterého jsem se na to zeptal v jeho polním ležení - odpověděl, že se už nepamatuje, jestli to opravdu byl on.

Žádnou další zprávu se mi už nepodařilo získat. Od chvíle, kdy jsem se vrátil z Villariky, jsem usiloval nějakou objevit, žádné dveře jsem však nenašel. Do Správy pro tisk a informace úřadu prezidenta republiky jsme neměli přístup, a neblahá událost ve Villarice ležela pohřbená pod pečetí vojenského tajemství. Už jsem své naděje zahodil do koše na papír, když se José Salgar postavil před můj stůl, předstíraje chladnokrevnost, kterou v sobě nikdy neměl, a ukázal mi telegram, který právě dostal.
"Tady je to, co vám ve Villarice neukázali," řekl.
Byl to vzrušující příběh množství dětí, které vojáci bez předem uváženého plánu a bez přemýšlení odvlekli z jejich městeček a osad, aby mohli vést vyhlazovací válku proti guerille v Tolimě. Odloučili je od rodičů, aniž by stačili zjistit, kdo je z které rodiny, a mnozí z nich to sami neuměli říci. Drama začalo houfy dvanácti set dospělých, které po naší návštěvě v Melgaru nahnali do různých městeček v Tolimě, ubytovali je, jak se zrovna dalo, a pak je ponechali v rukou Božích. Dětí, odloučených do rodičů z prostých logistických důvodů a roztroušených po mnoha útulcích v zemi, bylo asi tři tisíce, v různém věku i stavu. Jen asi třicet bylo úplných sirotků, a mezi nimi byla i dvojčata, narozená před třinácti dny. Jejich přesun proběhl v naprosté tajnosti, pod ochranou cenzury tisku, až nám pak telegraficky ohlásil první stopy místní dopisovatel El Espectadoru z Ambalemy, dvě stě kilometrů od Villariky.
Neuplynulo ani šest hodin a v bogotském dětském domově jsme našli tři sta dětí, kterým ještě nebylo pět let, mnoho z nich bez jakýchkoliv osobních údajů. Dvouletý Helí Rodríguez sotva dovedl vyslovit své jméno. Nevěděl nic o ničem, ani kde je, ani proč, neznal jména svých rodičů a nemohl nám uvést sebemenší stopu, kde je najít. Jedinou útěchou u něho bylo, že měl právo zůstat v útulku až do čtrnácti let. Rozpočet sirotčince musel vystačit s osmdesáti centavos měsíčně, které mu na každé dítě přispívala oblastní vláda. Deset jich uprchlo během prvního týdne s úmyslem dostat se načerno do vlaků do Tolimy, a nedokázali jsme po nich najít žádné stopy.
Mnoho z nich v útulku úředně pokřtili krajovými příjmeními, aby je mohli navzájem rozlišit, bylo jich však tolik a tak podobných a čilých, že jedno od druhého při jejich hrách nikdo nerozeznal, především v chladnějších měsících, kdy se musely zahřívat běháním po chodbách a po schodištích. Při oné bolestné
návštěvě jsem si nemohl nepoložit otázku, zda by ozbrojené bojůvky, které v boji zabily toho vojáka, mohly mezi dětmi z Villariky napáchat takové škody.
Příběh oné logistické nepříčetnosti jsme postupně uveřejnili v několika zprávách, aniž jsme se někoho ptali. Cenzura zachovala mlčení a vojáci odpověděli módním vysvětlením: události ve Villarice byly součástí rozsáhlého komunistického spiknutí proti vládě ozbrojených sil, a ty byly nuceny postupovat válečnými metodami. Stačil mi jeden řádek toho prohlášení, aby mne napadla myšlenka získat přímé informace od Gilberta Vieiry, generálního tajemníka komunistické strany, kterého jsem v životě neviděl.
Nevzpomínám si, zda jsem následující krok podnikl se souhlasem listu nebo to bylo z vlastního podnětu, velice dobře se však pamatuji, že jsem se několikrát marně pokusil získat spojení s některým vedoucím činitelem ilegální komunistické strany, který by mne mohl informovat o situaci ve Villarice. Základní problém byl v tom, že vojenská vláda obklíčila ilegální komunisty tak dokonale, že to nemělo obdoby. Spojil jsem se tedy s jedním přítelem komunistou, a dva dny nato se před mým psacím stolem objevil další prodavač hodinek, který mne už dlouho hledal, aby ode mne vybral splátky, které jsem v Barranquille nestačil zaplatit. Zaplatil jsem mu tolik, kolik jsem mohl, a jakoby nedopatřením jsem před ním utrousil, že potřebuji naléhavě mluvit s některým z jejich hlavních předáků, on mi však odpověděl známou větičkou, že přes něho to zařídit nejde, ani mi neumí říci, kdo to je. Nicméně ještě téhož odpoledne mne bez předchozího ohlášení překvapil v telefonu příjemný, bezstarostný hlas:
"Nazdar, Gabrieli, tady je Gilberto Vieira."
I když to byl nejvýznamnější ze zakladatelů komunistické strany, Vieira až do té chvíle nestrávil jedinou minutu v exilu ani ve vězení. I přes nebezpečí, že oba telefony mohli odposlouchávat, mi
však dal adresu svého utajovaného bytu, abych ho ještě to odpoledne navštívil.
Byl to byt s malým obývacím pokojem, přeplněným politickou literaturou a beletrií, a dvěma ložnicemi, v šestém patře, kam jsem po strmém a temném schodišti dorazil úplně bez dechu, nejen proto, jak to bylo vysoko, ale i vědomím, že pronikám do jednoho z nejlépe střežených tajemství v zemi. Vieira bydlel se svou manželkou Cecilií a s novorozenou dcerkou. Jelikož manželka nebyla doma, měl celou dobu u ruky kolébku s děvčátkem a pomalu ji kolébal, kdykoliv se rozkřičela v dlouhých přestávkách našeho rozhovoru, kdy jsme mluvili jak o politice, tak o literatuře, i když bez velkého smyslu pro humor. Takřka jsem nedokázal pochopit, že onen růžolící a holohlavý čtyřicátník, s jasnýma a pronikavýma očima a přesným vyjadřováním, může být člověk, kterého tajné služby v zemi hledají ze všech nejvíc.
Už ve dveřích jsem pochopil, že je o mně informován od chvíle, kdy jsem si v El Nacionalu v Barranquille koupil ty hodinky. Četl mé reportáže v El Espectadoru a dokázal rozpoznat i mé nepodepsané poznámky, ve snaze vyložit si postranní záměry, které za nimi mohly být. Nicméně souhlasil s tím, že mohu naší zemi nejvíc posloužit, když budu pokračovat stejným způsobem jako dosud a nenechám se od nikoho získat pro jakoukoliv politickou činnost.
Začal mluvit o Villarice, jakmile jsem měl příležitost mu vysvětlit důvod své návštěvy. Byl o tamní situaci informován, jako kdyby tam byl, ale o té jsme kvůli oficiální cenzuře nemohli uveřejnit ani řádku. Poskytl mi však důležité údaje, abych pochopil, že po půl století občasných šarvátek je to začátek vleklé války. V tom, jak se toho dne a v tom bytě vyjadřoval, bylo víc z Jorgeho Eliécera Gaitána než z jeho nepostradatelného Marxe, a řešením podle něho zřejmě nebyla vláda proletariátu, nýbrž jakési
spojenectví zbídačených proti vládnoucím třídám. Nesmírná cena oné návštěvy byla v tom, že jsem si nejen ujasnil, co se děje, ale i metodu, jak to líp chápat; tak jsem to vysvětlil i Guillermovi Canovi a Zalameovi, a nechal jsem si pootevřená dvířka pro případ, že by se někdy objevil zbytek oné nedokončené reportáže. Nemusím ani říkat, že mezi Vieirou a mnou vznikl velice dobrý přátelský vztah, který nám umožnil zůstat ve styku dokonce i v obdobích, kdy žil v nejpřísnější ilegalitě.

Mezitím vskrytu dozrávalo další drama dospělých, až špatné zprávy konečně prolomily kruh mlčení, když se v únoru 1954 objevila v tisku zpráva, že jistý veterán z Koreje zastavil svá vyznamenání, aby měl co jíst. Byl to jen jeden z víc než čtyř tisíc, které nazdařbůh naverbovali v jiném z nepředstavitelných okamžiků našich dějin, kdy pro vesničany, které vládní teror vyhnal střelbou z jejich pozemků, byl jakýkoliv osud lepší než vůbec nic. Města přelidněná běženci neskýtala žádnou naději. Kolumbie, jak se téměř každodenně opakovalo v redakčních poznámkách, na ulici, v kavárnách i při rozhovorech v rodině, byla republika, kde to nebylo k životu. Pro mnoho vysídlených vesničanů i mnoho mladých mužů bez vyhlídek znamenala korejská válka osobní řešení. Šla do ní pestrá směsice nejrůznějších lidí, přijatých bez jasných měřítek a málem i bez ohledu na jejich tělesný stav, téměř jako když Španělé přijeli objevit Ameriku. Když se postupně zase vrátili do Kolumbie, měla ona nesourodá skupina konečně jeden společný znak: byli to veteráni. Jakmile se jich několik zúčastnilo nějaké šarvátky, vina padla na všechny. Zavírali před nimi dveře s jednoduchým argumentem, že nemají nárok na zaměstnání, poněvadž jsou psychicky narušení. Naopak nikdy nebylo dost slz za všechny, kteří se vrátili proměnění ve dva tisíce liber popela.
Zpráva o tom, jenž zastavil svá vyznamenání, byla v surovém protikladu k jiné, která vyšla deset měsíců předtím, když se domů
vrátili poslední veteráni s téměř milionem dolarů v hotovosti, a poté, co si je v bankách vyměnili, srazili kurs dolaru v Kolumbii ze tří pesos a třiceti centavos na dvě pesos devadesát. Ještě víc však klesala dobrá pověst veteránů, čím víc museli čelit životu v zemi. Před jejich návratem se porůznu objevovaly zprávy, že pro ně vypíšou zvláštní stipendia, aby získali výnosná povolání, že dostanou doživotní důchody a možnost žít dál ve Spojených státech. Pravda byla opačná: krátce po příjezdu je propustili z armády, a jediné, co mnohým z nich zůstalo v kapse, byly fotky jejich japonských snoubenek, které na ně marně čekaly v táborech v Japonsku, kam je vozili, aby si během války odpočinuli.
Ono celonárodní drama mi nemohlo nepřipomenout příběh mého děda plukovníka Márqueze, a jeho věčné čekání na veteránský důchod. V jeho případě jsem došel k názoru, že ono skrblení bylo odvetou vůči buřičskému plukovníkovi za jeho neúprosný boj proti nadvládě konzervativců. Naproti tomu navrátilci z Koreje bojovali proti komunismu a za světovládné choutky Spojených států. Po svém návratu se však neobjevovali ve společenských rubrikách, nýbrž v černé kronice. Jeden z nich, jenž zastřelil dva nevinné lidi, se svých soudců zeptal: ‚Když jsem v Koreji zabil sto lidí, proč jich nemohu v Bogotě zabít deset?´
Onen muž, stejně jako jiní zločinci, dorazil do války už po podpisu příměří. Mnozí jako on se však stali i obětí kolumbijského chlapáctví, podle kterého zabít korejského veterána byl výjimečný čin. Neuplynuly ještě ani tři roky od chvíle, kdy se vrátili první vojáci, a veteránů, kteří zemřeli násilnou smrtí, už bylo víc než tucet. Z různých důvodů jich několik krátce po návratu zahynulo v nanicovatých hádkách Jednoho z nich ve rvačce probodli za to, že si na hospodském gramofonu pustil podruhé stejnou písničku. Seržanta Cantora, který dělal čest svému příjmení, protože v přestávkách mezi boji zpíval a doprovázel se přitom na kytaru,
zastřelili několik týdnů po návratu. Dalšího veterána probodli také v Bogotě, a na jeho pohřeb museli uspořádat sbírku mezi sousedy. Ángela Fabia Goese, jenž ve válce přišel o oko a o ruku, zabili tři neznámí, které nikdy nedopadli.
Pamatuji se, jako kdyby se to stalo včera, že jsem psal poslední kapitolu celé série, když na mém psacím stolu zazvonil telefon a já jsem okamžitě poznal okouzlující hlas Martiny Fonsecové:
"Haló?"
Nechal jsem psaní v polovině stránky, tak se mi rozbušilo srdce, a přešel jsem přes hlavní třídu, abych se s ní sešel v hotelu Continental poté, co jsem ji dvanáct let neviděl. Nebylo snadné ji ode dveří najít mezi ostatními ženami, které obědvaly v přeplněné jídelně, až mi sama zamávala rukavičkou. Byla oblečená s obvyklým osobním vkusem, v kabátě z jelenice, v mysliveckém kloboučku a s vypelichanou liškou na rameni, a roky na ní začínaly být až příliš znát: pleť vysušenou sluncem měla jako švestka, oči měla pohaslé a celá jakoby se zmenšila prvními známkami nelítostného stáří. Oba dva jsme si měli uvědomit, že dvanáct let je v jejím věku hodně, ale vyrovnali jsme se s tím. Během svých prvních let v Barranquille jsem se ji pokoušel vyslídit, až jsem se dozvěděl, že žije v Panamě, kde její kormidelník byl lodivodem v průplavu, ale že jsem se o tom nezmínil, nebylo z hrdosti, ale z bázlivosti.
Myslím, že právě poobědvala s někým, kdo ji nechal o samotě, aby si se mnou mohla pohovořit. Vypili jsme tři vražedné šálky kávy a společně jsme vykouřili půl krabičky černých cigaret, zatímco jsme tápavě hledali cestu, jak si spolu promluvit, aniž bychom něco říkali, až našla odvahu zeptat se mne, jestli jsem si na ni někdy vzpomněl. Teprve pak jsem jí pověděl pravdu: nikdy jsem na ni nezapomněl, její rozloučení však bylo tak tvrdé, že změnilo můj přístup k životu. Martina byla soucitnější než já:
"Nikdy nezapomenu, že jsi pro mne jako můj syn."
Četla mé poznámky v novinách, mé povídky i můj jediný román, a mluvila o nich s bystrou a zanícenou chápavostí, jakou dává jen láska nebo zármutek. Zato já jsem se celou dobu jen vyhýbal tenatám stesku s ubohou zbabělostí, jaké jsme schopní jen my muži. Když napětí ve mně konečně polevilo, odvážil jsem se zeptat, jestli měla syna, kterého si přála.
"Ano, narodil se," odpověděla mi radostně, "a teď už končí základní školu."
"Je černý jako jeho otec?" zeptal jsem se s ubohostí vlastní žárlivcům.
Martina si jako obvykle vzala na pomoc svůj zdravý rozum. "Je bílý jako jeho matka," řekla. "Ale otec od nás neodešel, jak jsem se obávala, naopak jsme si bližší než dřív." A při pohledu na mé zjevné rozpaky mi s vražedným úsměvem potvrdila:
"Nemusíš si dělat starosti: je jeho. A kromě něho máme ještě dvě děvčátka, která jsou si tak podobná, jako kdyby to bylo jedno jediné."
Byla ráda, že přijela, pobavila mne několika vzpomínkami, které se mnou neměly co dělat, já jsem si ovšem domýšlivě myslel, že ode mne očekává nějakou důvěrnější odpověď. Stejně jako všichni muži jsem si však i já zmýlil místo a čas.

Když jsem objednal čtvrtou kávu a další krabičku cigaret, podívala se na hodinky a bez dlouhých řečí vstala.
"Takže chlapče, jsem ráda, že jsem tě viděla," řekla, a pak ještě dodala: "Po všem, co jsem od tebe přečetla, už mi to nedalo a chtěla jsem vědět, jaký teď jsi."
"A jaký jsem?" odvážil jsem se zeptat.
"Tak to ne!" rozesmála se z duše, "to ode mne nikdy neuslyšíš."
Teprve když jsem se u psacího stroje zase vzpamatoval, uvědomil jsem si, jak jsem ji celá ta léta toužil vidět, i strach, který mi zabránil zůstat s ní na celý život: tentýž zoufalý strach, jaký jsem od té doby kolikrát pocítil znovu, když zazvonil telefon.
Nový rok 1955 začal pro novináře 28. února zprávou, že osm námořníků z torpédoborce Caldas kolumbijského válečného loďstva za bouře spadlo do moře a zmizelo, když už jim do Cartageny nezbývaly ani dvě hodiny. Vypluli čtyři dny předtím z Mobile, Alabama, poté, co tam strávili několik měsíců na předpisové opravě.
Zatímco redakce v plném počtu poslouchala z rádia první úřední prohlášení o neštěstí, Guillermo Cano se na své otočné židli obrátil ke mně a měl mne na mušce, s příkazem připraveným na jazyku. José Salgar, který měl namířeno do tiskárny, se přede mnou zastavil také; i při té zprávě si zachoval pevné nervy. Já sám jsem se hodinu předtím vrátil z Barranquilly, kde jsem připravil článek o věčném dramatu v Popelečním ústí, a už jsem znovu začínal uvažovat, kdy odlétá příští letadlo na pobřeží, abych napsal první zprávu o osmi trosečnících. Z úředního prohlášení jsme však hned nato zjistili, že torpédoborec ve tři hodiny odpoledne dorazí do Cartageny bez nových zpráv, poněvadž těla osmi utonulých námořníků se jim nepodařilo najít. Napětí Guillerma Cana splasklo.
"Je to v háji, Gabo," řekl. "Máme po bombě."
Neštěstí se omezilo na sérii oficiálních prohlášení, a článek zaplnily povinné pocty padlým při výkonu služby, ovšem nic víc. Koncem týdne však námořnictvo prozradilo, že jeden z nich, Luis Alejandro Velasco, vyčerpaný dorazil na jednu pláž v Urabá, s úžehem, ale mimo nebezpečí života, poté, co bez jídla a bez pití strávil deset dnů v člunu bez vesel, který unášel proud. Všichni jsme se shodli, že kdyby se nám podařilo mluvit s ním beze svědků, aspoň půl hodiny, mohla by to být reportáž roku.
Nebylo to možné. Velasco se zotavoval v námořnické nemocnici v Cartageně, válečné loďstvo ho však drželo v izolaci. Přesto tam s ním strávil několik prchavých minut zchytralý redaktor El Tiempa, Antonio Montaña, který se vetřel do nemocnice v přestrojení za lékaře. Soudě podle výsledků ovšem od trosečníka získal jen několik kresbiček tužkou, zachycujících jeho polohu na lodi, když ho strhla bouře, a několik nesouvislých prohlášení, ze kterých jasně vyplynulo, že má příkaz o tom nemluvit. "Kdybych věděl, že je to novinář, býval bych mu pomohl," prohlásil několik dnů nato. Když se zotavil, stále ovšem pod ochranou námořnictva, poskytl rozhovor dopisovateli El Espectadoru v Cartageně, Lácidesovi Orozcovi, který se však nedostal tam, kam jsme chtěli: nedozvěděli jsme se, jak mohl pouhý poryv větru způsobit takové neštěstí, při kterém zahynulo sedm lidí.
Luise Alejandra Velasca opravdu vázal neúprosný závazek, který mu bránil svobodně se pohybovat i vyjadřovat, i poté, co ho převezli domů k rodičům do Bogoty. Na jakékoliv technické nebo politické otázky nám se srdečným mistrovstvím odpovídal fregatní poručík Guillermo Fonseca, se stejnou elegancí se však vyhýbal podstatným údajům o jediném, co nás tenkrát zajímalo, což byla pravda o celé události. Jen abych získal čas, napsal jsem několik poznámek, v nichž jsem se snažil zachytit atmosféru při trosečníkově návratu do rodičovského domu, při kterém mi jeho doprovod v uniformách znovu zabránil si s ním promluvit, zatímco povolili nemastný neslaný rozhovor pro nějakou místní rozhlasovou stanici. Bylo už zřejmé, že jsme v rukou mistrů oficiálního umění dát zprávu k ledu, a poprvé mne vzrušila myšlenka, že o té katastrofě zatajují před veřejností něco velice důležitého. Spíš než jako na podezření na to dnes vzpomínám jako na předtuchu.
Byl březen s ledovými větry, a řídké mrholení smíšené s prachem jen zvyšovalo tíhu mé malomyslnosti. Ještě než budu čelit
ostatním redaktorům, skleslý tou porážkou, uchýlil jsem se do sousedního hotelu Continental a dal jsem si u pultu opuštěného baru dvojitého panáka. Pomalu jsem ho usrkával, aniž bych si vůbec sundal těžký ministerský kabát, když mi velice sladký hlas zašeptal málem do ucha:
"Kdo pije sám, sám taky umře."
"Bůh tě vyslyš, krasavice," odpověděl jsem s malou dušičkou, přesvědčen, že je to Martina Fonsecová.
Po hlasu zůstala ve vzduchu vůně vlahých gardénií, ale nebyla to ona. Viděl jsem, jak prošla otočnými dveřmi a zmizela se svým nezapomenutelným žlutým paraplíčkem na zablácené hlavní třídě. Po druhé skleničce jsem přes hlavní třídu přešel i já a vešel jsem do redakce; první dva panáky mne ještě držely při životě. Guillermo Cano mne uviděl v dveřích a vesele na všechny křikl:
"Teď poslyšte, jakou bombu nám přináší náš velký Gabo!"
Odpověděl jsem mu po pravdě:
"Nic lepšího než leklou rybu."
Uvědomil jsem si přitom, že nelítostní posměváčkové v redakci mne začali mít opravdu rádi, když mne viděli mlčky procházet, ještě v promáčeném svrchníku, a nikdo z nich neměl to srdce začít s obvyklým špičkováním.
Luis Alejandro Velasco si nadále užíval své potlačované slávy. Jeho dohlížitelé mu nejen trpěli nejrůznější reklamní zvrhlosti, ale ještě ho v nich podporovali. Dostal pět set dolarů a nové hodinky za to, že v rozhlasu po pravdě uvedl, že jeho vlastní všechny ty strázně a nepohodu vydržely. Továrna, jež vyrobila tenisky, které měl na nohou, mu zaplatila tisíc dolarů za jeho líčení, že byly tak pevné, že se mu je nepodařilo rozkousat, aby měl co žvýkat. Během jediného dne pronesl vlastenecký projev, nechal se líbat od královny krásy a předváděl se sirotkům jako příklad vlastenecké morálky. Už jsem na něj začínal zapomínat, potom však přišel onen památný den, kdy
mi Guillermo Cano oznámil, že sedí u něho v kanceláři, připraven podepsat smlouvu, aby nám své dobrodružství vylíčil

od začátku až do konce. Připadalo mi to ponižující.
"Teď už to není leklá ryba, teď už smrdí," stál jsem na svém.
Byl to první a jediný případ, kdy jsem odmítl udělat pro noviny něco, co bylo mou povinností. Guillermo Cano se smířil se skutečností a poslal trosečníka bez vysvětlování pryč. Později mi vyprávěl, že poté, co se s ním ve své kanceláři rozloučil, začal o tom uvažovat a nebyl s to vysvětlit sám sobě, co právě udělal. Přikázal tedy vrátnému, aby mu trosečníka poslal zpátky, a telefonem mi neodvolatelně sdělil, že od něho koupil výhradní práva na celý příběh.
Nebylo to poprvé a nemělo to být ani naposled, kdy si Guillermo vzal do hlavy nějaký ztracený případ a nakonec se ukázalo, že měl pravdu. Sklesle, ale tím nejzdvořilejším tónem jsem mu oznámil, že reportáž napíšu pouze z pracovní kázně, ale nepodepíšu se pod ni. Vypadlo to ze mne jen tak, neúmyslně jsem se však rozhodl správně, poněvadž mne to donutilo vylíčit celý příběh ústy hlavního hrdiny, jeho vlastním způsobem a s jeho vlastními myšlenkami, a podepsat ho jeho jménem. Tím jsem se pojistil proti každému jinému ztroskotání na pevné zemi. Měl to tudíž být vnitřní monolog o osamělém dobrodružství, zapsaný doslova, tak jak ho přinesl život. Bylo to úžasné rozhodnutí: ukázalo se, že Velasco je inteligentní, mimořádně citlivý a vzdělaný a se smyslem pro humor v pravý čas a na pravém místě, a k tomu všemu měl i charakter bez jediné trhlinky.
Náš dlouhý a zevrubný rozhovor zabral celé tři vyčerpávající týdny, a vedl jsem ho s vědomím, že ho neuveřejním v syrovém stavu, ale musím ho ještě uvařit v dalším hrnci: aby z něj byla reportáž. Přistoupil jsem k němu s jistou nedůvěrou a snažil jsem se, aby se trosečník zapletl do rozporů a já tak mohl odhalit pravdy,
které zatajuje, zakrátko jsem si však byl jistý, že nic neskrývá. Nemusel jsem z něho nic páčit; jako když se procházím po louce plné květin s naprostou svobodou vybrat si ty, které se mi budou líbit nejvíc. Velasco přicházel přesně ve tři odpoledne k mému psacímu stolu v redakci, prošli jsme spolu poznámky z předchozího dne a po pořádku jsme pokračovali dál. Každou kapitolu, kterou mi vyprávěl, jsem večer ještě napsal a vyšla příští den odpoledne. Bývalo by snazší a jistější napsat napřed celý příběh a pak ho otisknout už zkontrolovaný a se všemi podrobnostmi důkladně ověřenými, ale na to nebyl čas. Téma každou minutou ztrácelo časovost, a jakákoli jiná rozrušující zpráva je mohla vytlačit.
Magnetofon jsme nepoužívali. Vynalezli je teprve nedávno a ty nejlepší byly tak veliké a těžké jako psací stroj, a magnetická páska se zamotávala a lepila jako turecký med. Samotný přepis znamenal mimořádný výkon. I dnes víme, že magnetofony velice dobře slouží k tomu, aby zaznamenaly, všecko, co se řekne, nikdy však nelze opomíjet ani tvář člověka, s kterým rozhovor vedeme, poněvadž ta může říkat daleko víc než jeho hlas, a mnohdy pravý opak. Musel jsem se spokojit se vžitou metodou poznámek do školních sešitů, díky tomu ovšem myslím, že mi neuniklo jediné slovo ani odstín našeho rozhovoru, a mohl jsem zacházet stále hlouběji. První dva dny byly obtížné, poněvadž trosečník chtěl vypravovat všecko najednou. Naučil se to však velice rychle, dík uspořádání a záběru mých otázek a především díky vlastnímu daru vyprávět a vrozenému nadání, s jakým pochopil, jak se novinářské řemeslo dělá.
Abychom čtenáře připravili, než ho hodíme do vody, rozhodli jsme se začít vyprávění posledními dny, které námořník strávil v Mobile. Dohodli jsme se také, že neskončíme chvílí, kdy vystoupil na pevnou zemi, nýbrž jeho příjezdem do Cartageny, kde už ho oslavovaly zástupy, což byl okamžik, od kterého už čtenáři
mohli nit příběhu dál sledovat sami podle už uveřejněných údajů. Tak jsme dostali čtrnáct kapitol, kterými jsme mohli čtenáře udržovat v napětí celé dva týdny.
První z nich vyšla 5. dubna 1955. Vydání El Espectadoru, kterému předcházely reklamy v rádiu, se rozprodalo za několik hodin. Výbušná chvilka nastala třetí den, kdy jsme se rozhodli odhalit skutečnou příčinu neštěstí, kterou podle oficiálního podání byla bouře. Ve snaze o co největší přesnost jsem Velasca požádal, aby mi ji vylíčil se všemi podrobnostmi. Byl už s naší společnou metodou natolik obeznámen, že jsem v jeho očích zahlédl šibalský záblesk, než mi odpověděl:
"Celý problém je, že žádná bouře nebyla."
To, k čemu opravdu došlo - vysvětlil mi - bylo asi dvacet hodin prudkých větrů, jaké v onom ročním období byly v té oblasti obvyklé, ale odpovědní velitelé s nimi nepočítali. Posádka před odplutím dostala platy za několik měsíců zpátky, a na poslední chvíli je utratili ze nejrůznější elektropřístroje pro domácnost, které si hodlali odvézt domů. Bylo to natolik nečekané, že zřejmě nikoho neznepokojilo, když se jim do vnitřních prostor lodi ani všecko nevešlo a ty největší bedny přivázali na palubu: ledničky, pračky a elektrické sporáky, neboli náklad na válečné lodi zakázaný, a v množství, které zabralo životně důležité prostory paluby. Nejspíš si říkali, že na cestě, která nemá oficiální ráz, ani ne čtyřdenní a při vynikající předpovědi počasí se to nemusí brát tak přísně. Kolikrát už se udělaly jiné věci a budou se dělat dál, aniž by se něco stalo? Smůlou pro všechny bylo, že v nádherné záři slunce rozbouřily moře větry jen o málo silnější, než ohlašovala předpověď, naklonily loď mnohem víc, než počítali, a zpřetrhaly lana špatně uloženého nákladu. Kdyby Caldas nebyla tak dobrá loď, bývala by šla nemilosrdně ke dnu, ovšem osm námořníků, kteří měli hlídku, spadlo přes palubu. Hlavní příčinou neštěstí tudíž nebyla bouře, jak
oficiální zdroje zdůrazňovaly hned od prvního dne, nýbrž to, co Velasco prohlásil ve své reportáži: nadměrný náklad špatně uložených elektropřístrojů pro domácnost na válečné lodi.
Další otázkou, kterou až dosud drželi pod pokličkou, bylo, jaké čluny měli k dispozici ti, kteří spadli do moře a ze kterých se zachránil jen Velasco. Předpokládá se, že na palubě zřejmě byly dva druhy předpisových člunů, které spadly do vody spolu s nimi. Byly z korku a plachtoviny, tři metry dlouhé a půldruhého metru široké, s bezpečnostní plošinou uprostřed a vybavené potravinami, pitnou vodou, vesly, skříňkou s první pomocí, rybářským a mořeplaveckým náčiním a biblí. Za takových podmínek mohlo na palubě deset lidí přežít týden, dokonce i bez rybářského náčiní. Caldas ovšem vezla i náklad menších člunů, které neměly žádné vybavení. Podle Velascova vyprávění byl ten jeho zřejmě z těch, kde nic nebylo. Otázkou, která už navždy zůstane bez odpovědi, je, kolika dalším trosečníkům se podařilo nasednout do jiných člunů, které je nikam nedovezly.

To byly bezpochyby hlavní důvody, proč si úřady s oficiálním vysvětlením ztroskotání tak dávaly na čas. Pak si ovšem uvědomily, že jejich postoj je neudržitelný, poněvadž zbytek posádky už odpočíval doma u rodin a vypravoval po celé zemi, co se skutečně stalo. Vláda až do konce trvala na své verzi o bouři a dala jí úřední punc jednoznačnými prohlášeními v oficiálním komuniké. Cenzura nezašla tak daleko, aby nám zakázala uveřejnit zbývající kapitoly. Pokud jde o Velasca, zachovával loajální obojakost tak dalece, jak to jen šlo, a nikdy neřekl, že by na něho vykonávali nátlak, aby neprozradil pravdu, ani nás nepožádal, abychom ji odhalili my, také nám v tom však nebránil.
Po páté kapitole jsme uvažovali o tom, že znovu samostatně vydáme první čtyři, abychom vyhověli žádostem čtenářů, kteří chtěli mít doma úplný příběh. Don Gabriel Cano, kterého jsme
v těch horečných dnech v redakci neviděli, sestoupil ze svého holubníku a šel rovnou k mému psacímu stolu.
"Pověz mi jednu věc, jmenovečku," zeptal se mne, "kolik kapitol bude ten trosečník mít?"
Byli jsme u sedmého dílu vyprávění, kdy Velasco snědl jakousi navštívenku jako jediné, co našel k jídlu, a nedokázal rozkousat své boty, aby měl co žvýkat. Zbývalo nám tedy ještě sedm kapitol. Dona Gabriela to pobouřilo.
"Tak to ne, jmenovečku, to ne," řekl se svraštěným čelem. "Musí to být aspoň padesát kapitol."
Uvedl jsem mu své důvody, ty jeho se však opíraly o to, že náklad novin se už téměř zdvojnásobil. Podle jeho výpočtů se mohl dál zvyšovat až na číslo, jaké v kolumbijském tisku nemělo obdoby. Narychlo svolali redakční radu, zvážili ekonomické, technické i novinářské podrobnosti a dohodli rozumnou mez dvaceti kapitol: neboli o šest víc, než jsme zamýšleli.
I když na uveřejněných kapitolách nebyl můj podpis, moje metoda práce se rozkřikla, a když jsem jednou večer šel plnit své povinnosti filmového kritika, strhla se v předsálí kina rušná debata o vyprávění trosečníka. Většinou tam byli přátelé, s kterými jsem si obvykle po představení vyměňoval názory v sousedních kavárnách, a jejich myšlenky mi pomáhaly ujasnit si mé vlastní, než napíšu svou týdenní poznámku. Co se týkalo trosečníka, všeobecným přáním bylo - až na velice řídké výjimky - aby vyprávění pokračovalo co nejdéle.
Jednou z těch výjimek byl zralý a dobře oblečený muž, ve drahém kabátu z velbloudí srsti a s buřinkou, který mne od kina asi tři bloky sledoval, když už jsem se vracel sám do redakce. Doprovázela ho velice krásná žena, stejně dobře oblečená jako on, a nějaký přítel, který už nevyhlížel tak vybraně. Sundal si klobouk, aby mne pozdravil, a představil se jménem, které jsem si
nezapamatoval. Beze všech okolků mi řekl, že s reportáží o trosečníkovi nemůže souhlasit, poněvadž přímo nahrává komunismu. Vysvětlil jsem mu, aniž bych příliš přeháněl, že já pouze přepisuji příběh, jak ho líčí hrdina sám. Muž však měl své vlastní představy a domníval se, že Velasco je agent, který se ve službách SSSR vetřel do ozbrojených sil. To už jsem vytušil, že mluvím s nějakým vysokým důstojníkem pozemního vojska nebo námořnictva, a nadchl jsem se při pomyšlení, že by mi mohl všecko vysvětlit, on mi však zřejmě chtěl říci jen tohle.
"Nevím, jestli to děláte vědomě nebo ne," řekl mi, "ale v každém případě prokazujete naší zemi špatnou službu ve prospěch komunistů."
Jeho oslňující manželka udělala polekaný posunek a pokusila se odvést ho za paži pryč s velice tichou prosbou: ‚No tak, Rogelio!´ Muž větu dokončil stejně zdvořilým tónem, jakým začal:
"Věřte mi, prosím, že si vám to dovoluji říci jen proto, že upřímně obdivuji to, co píšete."
Znovu mi podal ruku a dal se ustaranou manželkou odvést. Jeho ohromený společník se ani nerozloučil.
Byla to první v řadě podivných příhod, které nás přiměly vážně uvažovat o nebezpečích, která nám mohou hrozit na ulici. V levném výčepu vzadu za redakcí, kam chodili dělníci z okolí až do pozdních hodin, se už před několika dny dva neznámí pokusili bezdůvodně napadnout Gonzala Gonzáleze, který si tam dával poslední kávu toho večera. Nikdo nechápal, co mohli mít proti nejmírumilovnějšímu člověku na světě, leda že by si ho zmýlili se mnou díky našim karibským způsobům a oblečení a dvěma g v jeho pseudonymu: Gog. Buď jak buď, bezpečnostní služba našeho listu mne varovala, abych večer sám nevycházel ven, poněvadž ve městě je stále nebezpečněji. Mně se naopak zdálo tak důvěryhodné, že když jsem skončil s prací, chodil jsem až do svého bytu pěšky.
Jednou k ránu během těch vzrušených dnů jsem si při zvuku rozbitého skla, jak do okna mé ložnice někdo z ulice hodil cihlu, už pomyslel, že na mne došlo. Byl to však Alejandro Obregón, který ztratil klíče od svého bytu a nenašel nikoho z přátel, kdo by byl ještě vzhůru, ani pokoj v žádném hotelu. Když už ho unavilo hledat, kde by mohl přespat, a mačkat rozbitý zvonek, vyřešil svůj nocleh cihlou ze sousedního staveniště. Když jsem mu otevřel, sotva mne pozdravil, aby mne nezburcoval ještě víc, svalil se rovnou na podlahu a spal až do poledne.
Tlačenice čtenářů u dveří El Espectadoru, kteří si chtěli noviny koupit, ještě než se objeví na ulici, byla den ze dne větší. Zaměstnanci z obchodní čtvrti se tu zastavovali cestou z práce, aby si je koupili a přečetli si novou kapitolu už v autobusu. Myslím, že zájem čtenářů začínal humanitními pohnutkami, pokračoval literárními důvody a končil politickými hledisky, udržovalo ho však i vnitřní napětí příběhu. Velasco mi líčil zážitky, u kterých jsem ho podezíral, že si je vymyslel, a nacházel v nich symbolické nebo citové významy, jako ten s prvním rackem, který ne a ne odletět pryč. Ten s letadly měl v jeho podání v sobě filmovou krásu. Kterýsi přítel, který sám sloužil na lodi, se mne zeptal, jak je možné, že znám tak dobře moře, a já jsem mu odpověděl, že jsem neudělal nic víc, než jsem doslova opsal Velascovy postřehy. Od určitého bodu jsem k nim už neměl co dodat.
Velení válečného loďstva nadšení čtenářů nesdílelo. Krátce před závěrem seriálu zaslalo El Espectadoru protestní dopis proti tomu, že posuzuje suchozemskými měřítky a nepříliš vkusným způsobem tragedii, jaká se může stát kdekoliv, kde působí námořní jednotky. ‚Vzdor smutku a bolesti, které zavládly v sedmi vážených kolumbijských rodinách a mezi všemi příslušníky válečného námořnictva,´ stálo v dopisu, ‚jste se neštítili přijít s plytkým seriálem naprostých nováčků v oboru, ve kterém se to hemží
neodbornými a nelogickými výrazy a pojmy, vkládanými do úst šťastného a zasloužilého námořníka, který si statečně zachránil život.´ Z toho důvodu válečné námořnictvo požádalo o zásah Správy pro tisk a informace úřadu prezidenta

republiky s tím, aby do budoucna schvalovali - za účasti nějakého námořního důstojníka - všecko, co o té události vyjde tiskem. Když jejich dopis přišel, byli jsme naštěstí u předposlední kapitoly, a stačili jsme až do příštího týdne dělat, že o něm nevíme.
Počítali jsme, že na závěr vydáme úplný text, a požádali jsme trosečníka, aby nám pomohl seznamem a adresami dalších svých kolegů, kteří měli fotoaparáty, a ti nám poslali celou sbírku fotek pořízených po cestě. Bylo na nich všecko možné, převažovaly však skupinové snímky na palubě, a vzadu bylo vidět bedny s elektropřístroji pro domácnost - ledničkami, sporáky a pračkami - na kterých se daly jasně přečíst tovární značky. Onen šťastný nápad nám stačil, abychom vyvrátili oficiální dementi. Reakce vlády byla okamžitá a jednoznačná, a náklad naší přílohy přesáhl všechny předchozí, stejně jako veškeré odhady. Guillermo Cano a José Salgar však neúnavně opakovali jedinou otázku:
"A co sakra budeme dělat teď?"
V tu chvíli se nám ze vší té slávy tak točila hlava, že jsme na ni neuměli odpovědět. Všechna témata nám připadala příliš tuctová.
Patnáct let po otištění příběhu v El Espectadoru ho barcelonské nakladatelství Tusquets vydalo jako knihu ve zlatých deskách, která se prodávala jako brambory. Dal jsem se unést citem pro spravedlnost a svým obdivem vůči hrdinskému námořníkovi, a v závěru předmluvy jsem napsal: ‚Jsou knihy, které nepatří tomu, kdo je napsal, ale tomu, kdo je vytrpěl, a tahle je jedna z nich. Autorský honorář tudíž připadne tomu, kdo si ho zaslouží: mému bezejmennému krajanovi, jenž musel deset dnů trpět ve člunu bez jídla a pití, aby tato kniha mohla přijít na svět.´
Nebyla to planá fráze, poněvadž na můj pokyn pak nakladatelství Tusquets čtrnáct let vyplácelo veškeré honoráře za knihu Luisovi Alejandrovi Velascovi. Pak ho však bogotský advokát Guillermo Zea Fernández přesvědčil, že práva ze zákona náleží jemu, i když musel vědět, že je dostává pouze z mého rozhodnutí z úcty k jeho hrdinství, jeho vyprávěčskému nadání a jeho přátelství.
Žalobu proti mně projednával občanskoprávní soud číslo 22 bogotského obvodu. Můj advokát a přítel Alfonso Gómez Méndez dal tedy nakladatelství Tusquets příkaz vypustit při dalších vydáních poslední odstavec předmluvy a nezaplatit Luisovi Alejandrovi Velascovi už ani centavo, dokud spravedlnost nerozhodne, a oni se podle něj zachovali. Po dlouhém jednání, které zahrnulo listinné, svědecké i technické důkazy, soud rozhodl, že jediným autorem díla jsem já, a nevyhověl požadavkům, které uplatňoval Velascův advokát. Platby, které se až dosud z mého příkazu uskutečnily, se tudíž nezakládaly na tom, že jsem námořníka uznal za spoluautora, nýbrž na dobrovolném a svobodném rozhodnutí toho, kdo knihu napsal. Od té doby se autorské honoráře rovněž z mého příkazu poukazovaly jako dar jedné učitelské nadaci.
Další takový příběh se nám objevit nepodařilo, poněvadž nebyl z těch, které se vymýšlejí na papíře. Vymýšlí je sám život, a skoro vždycky nahodile. To jsme zjistili hned nato, když jsme se pokusili psát životopis vynikajícího antioquijského cyklisty Ramóna Hoyose, který se toho roku už potřetí stal přeborníkem Kolumbie. Spustili jsme ho s halasem, kterému jsme se naučili při reportáži o námořníkovi, a vydrželi jsme s ním až do devatenácté kapitoly, než jsme si uvědomili, že veřejnost dává přednost Ramónu Hoyosovi, když stoupá do hor a dojíždí první do cíle, ovšem ve skutečném životě.
Alespoň nepatrná naděje, že bychom svůj úspěch mohli zopakovat, nám svitla jednou odpoledne, když mi Salgar zatelefonoval, abych za ním okamžitě přišel do baru v hotelu Continental. Seděl tam s jedním svým starým a váženým přítelem, který mu před chvilkou představil svého společníka, úplného albína v dělnickém oblečení, s vlasy a obočím tak bílým, že dokonce i v pološerém baru jako by je zalévalo slunce. Salgarův přítel, známý podnikatel, ho představil jako báňského inženýra, který provádí vykopávky na nezastavěném pozemku dvě stě metrů od El Espectadoru a hledá pohádkový poklad, jenž kdysi patřil generálu Simónu Bolívarovi. Jeho společník - od toho dne Salgarův velký přítel, stejně jako můj - se nám zaručil, že ten příběh je pravdivý. Zněl podezřele právě tím, jak byl prostý: když se Osvoboditel chystal vyrazit z Cartageny na svou poslední cestu, poražený a na smrt nemocný, předpokládá se, že si raději neodvezl značný osobní poklad, který nashromáždil v útrapách svých válek jako zasloužené zajištění na spokojené stáří. Když se chystal vyrazit na svou trpkou cestu - nevíme, zda do Caracasu nebo do Evropy - z opatrnosti ho nechal ukrytý v Bogotě, chráněný systémem lakedaimónských kódů, které v jeho době byly velice oblíbené, aby ho našel, až ho bude potřebovat, a odkudkoliv na světě. Dychtivě jsem na jeho slova vzpomínal znovu a znovu, když jsem psal Generála ve svém labyrintu, kde příběh pokladu měl být klíčový, nesehnal jsem však dost údajů, aby to znělo hodnověrně, a jako smyšlenka mi to naopak připadalo ošidné. Právě po onom bájném pokladu, který si jeho majitel nikdy nevyzvedl, hledač tak úporně pátral. Nechápal jsem, proč nám ten příběh prozradili, až mi Salgar vysvětlil, že jeho přítel, na něhož udělalo velký dojem vyprávění o trosečníkovi, se nás do něj rozhodl zasvětit, abychom ho průběžně sledovali až do dne, kdy ho bude možné se stejnou pompou uveřejnit.
Vydali jsme se na místo. Byl to jediný nezastavěný pozemek
na východní straně Parku novinářů, velice blízko mého nového bytu. Náš přítel nám na mapě z koloniálního období vysvětlil souřadnice pokladu ve vztahu k pahorkům Monserrate a Guadalupe. Jeho příběh byl uhrančivý, a odměnou by nám byly stejně strhující články jako ty o trosečníkovi, a s větším světovým dosahem.
I v dalších dnech jsme tam zacházeli poměrně často a sledovali jsme, co je nového, dlouhé hodiny jsme inženýra poslouchali při pálence s citronem, a připadali jsme si od toho zázraku stále dál a dál, až uběhlo tolik času, že nám nezůstaly ani bláhové naděje. Jediné podezření, které jsme později pojali, bylo to, že pohádka o pokladu sloužila jen jako zástěrka, aby bez povolení úřadů mohli vytěžit důl s něčím velice cenným v samém srdci hlavního města. I když bylo možné, že i to byla jen další zástěrka, která měla ochránit Osvoboditelův poklad.
Na snění ovšem nebyla nejlepší doba. Už od vyprávění o trosečníkovi mi radili, abych se nějaký čas zdržoval mimo Kolumbii, dokud se situace neuklidní a neustanou výhrůžky smrti, ať už myšlené vážně nebo předstírané, které nám různými cestami docházely. Bylo to první, nač jsem pomyslel, když se mne Luis Gabriel Cano zčistajasna zeptal, co

budu dělat příští středu. Jelikož jsem žádný plán neměl, řekl mi s obvyklým netečným klidem, ať si připravím doklady, poněvadž pojedu jako zvláštní dopisovatel listu na konferenci čtyř velmocí, která se následující týden měla sejít v Ženevě.
Ze všeho nejdřív jsem to zatelefonoval matce. Zpráva jí připadala tak významná, že se mne zeptala, jestli mluvím o nějakém statku, který se jmenuje Ženeva. ‚To je město ve Švýcarsku,´ vysvětlil jsem jí. Se svým nekonečným klidem, s jakým přijímala nejnečekanější ztřeštěnosti svých dětí, se mne zeptala, do kdy se tam zdržím, a já jsem jí odpověděl, že se vrátím nejpozději za čtrnáct dnů. Ve skutečnosti jsem tam jel na čtyři dny, kdy probíhala
schůzka. Z důvodů, které jsem nemohl nijak ovlivnit, jsem tam nezůstal dva týdny, ale skoro tři roky. Teď jsem to byl já, kdo potřeboval záchranný člun, třeba jen proto, abych se aspoň jednou za den najedl, dbal jsem však na to, aby se to rodina nedozvěděla. Při nějaké příležitosti se kdosi pokusil matku rozrušit záludným tvrzením, že její syn si žije v Paříži jako kníže poté, co jí namluvil, že tam bude jenom čtrnáct dnů.
"Gabito nikomu nic nenamlouvá," odpověděla mu s nevinným úsměvem, "jde o to, že kolikrát i Bůh musí ze dvou let udělat týdny."
Nikdy dřív jsem si neuvědomil, že stejně jako miliony běženců, které vyhnalo násilí, nemám žádný doklad totožnosti. Nikdy jsem nebyl volit, poněvadž jsem neměl občanský průkaz. V Barranquille jsem se legitimoval svou průkazkou redaktora El Heralda, kde jsem měl falešné datum narození, abych se vyhnul základní vojenské službě, kterou jsem podle zákona měl nastoupit už přede dvěma roky. V případě nouze jsem dokládal svou totožnost poštovní kartou, kterou jsem dostal od telegrafisty ze Zipaquirá. Přítel, kterého mi seslalo nebe, mi dal spojení na zprostředkovatele jedné cestovní kanceláře, který slíbil, že mne ve stanovený den dostane do letadla, pokud mu předem zaplatím dvě stě dolarů a podepíšu mu deset prázdných listů papíru s vyraženým státním znakem. Tak jsem se spíš náhodou dozvěděl, že na mém bankovním účtu je překvapivě vysoká částka, kterou jsem při své reportérské lopotě nikdy neměl čas utratit. Mým jediným výdajem, kromě těch osobních, které nepřesahovaly výdaje chudého studenta, byl měsíční záchranný člun rodině.
Den před odletem mi zprostředkovatel cestovní kanceláře odříkal jména všech dokladů, jak je pokládal na stůl, abych si je nepopletl: průkaz totožnosti, vojenskou knížku, potvrzení, že nic nedlužím daňovému úřadu, a průkazy o očkování proti černým
neštovicím a žluté zimnici. Nakonec mne požádal o dodatečné spropitné pro vyzáblého chlapce, který se na mé jméno dal dvakrát očkovat, jak to už celé roky denně dělal pro zákazníky, kteří měli naspěch.
Přijel jsem do Ženevy právě včas na zahajovací tiskovou konferenci Eisenhowera, Bulganina, Edena a Faureho; nemluvil jsem jinak než španělsky a cestovné mi stačilo jen na hotel třetí třídy, mohl jsem ovšem spoléhat na své prostředky v bance. S návratem jsem počítal za několik týdnů; nevím však, jaké podivné tušení mne vedlo, abych svým přátelům rozdal všecko, co mi v bytě patřilo, nevyjímaje ani skvělou sbírku knih o filmu, kterou jsem podle rad Álvara Cepedy a Luise Vicense za dva roky stačil shromáždit.
Básník Jorge Gaitán Durán se přišel rozloučit ve chvíli, kdy jsem trhal zbytečné papíry, a ze zvědavosti prohrabal odpadkový koš, jestli tam nenajde něco, co by se mu mohlo hodit pro jeho časopis. Zachránil tři nebo čtyři stránky přetržené v půli a zběžně je pročetl, zatímco je na psacím stole skládal jako hlavolam. Zeptal se mne, odkud se vzaly, a já mu odpověděl, že je to ‚Monolog Isabel při pohledu, jak v Macondu prší´, který jsem vypustil z prvního konceptu Spadaného listí. Upozornil jsem ho, že nejde o nevydaný text, poněvadž ho uveřejnili v Crónice a v ‚Nedělním magazínu´ El Espectadoru, pod týmž názvem, jaký jsem mu dal já, a s mým souhlasem; pamatoval jsem si, že jsem jim ho dal nakvap ve výtahu. Gaitánovi Duránovi to nevadilo a uveřejnil ho v dalším čísle časopisu Mito.
Večerní loučení u Guillerma Cana bylo tak bouřlivé, že když jsem ráno přijel na letiště, bylo už letadlo do Cartageny pryč; hodlal jsem tam totiž toho dne přespat, abych se rozloučil s rodinou. Naštěstí jsem se v poledne dostal do dalšího. Udělal jsem dobře, poněvadž ovzduší v domě už nebylo tak napjaté jako při mé
poslední návštěvě, a rodiče a sourozenci byli přesvědčení, že dokážou přežít i bez záchranného člunu, který jsem v Evropě měl potřebovat víc než oni.
Příští den jsem časně ráno odjel po silnici do Barranquilly, abych ve dvě hodiny odpoledne nastoupil do letadla do Paříže. Na autobusovém nádraží v Cartageně jsem se setkal s Lácidesem, nezapomenutelným portýrem z Mrakodrapu, kterého jsem od té doby neviděl. Vrhl se na mne, upřímně mne objal a do očí mu vhrkly slzy; nevěděl, co má říci, ani jak mne má oslovovat. Na konci uspěchaného rozhovoru, poněvadž jeho autobus přijížděl a můj odjížděl, mi řekl s horoucností, která mne zasáhla do srdce:
"Jednomu nerozumím, done Gabrieli: proč jste mi nikdy neřekl, kdo jste."
"Ach, drahý Lácidesi," odpověděl jsem mu bolestněji než on, "to jsem vám říci nemohl, poněvadž dodnes ani já sám nevím, kdo jsem."
Několik hodin nato, v taxíku, který mne vezl na barranquillské letiště, pod nevlídnou oblohou, průzračnější než kde jinde na světě, jsem si uvědomil, že jsme na třídě Dvacátého července. S bezděčným popudem, který už pět let patřil k mému životu, jsem se podíval na dům, kde bydlela Mercedes Barchová. A byla tam, jako socha sedící před vraty, štíhlá a vzdálená, a oblečená přesně podle poslední módy v zelených šatech se zlatými krajkami, vlasy zastřižené jako vlaštovčí křídla, a s napjatým klidem člověka, který čeká na někoho, kdo nejspíš nepřijede. Padla na mne děsivá obava, že ji v onen náhodný červencový čtvrtek v tak časnou hodinu ztratím navždy, a na okamžik jsem uvažoval, že taxík zastavím a půjdu se rozloučit, pak jsem se však rozhodl, že raději nebudu ještě jednou vyzývat tak nejistý a vytrvalý osud jako ten můj.
Během letu mne nepřestávaly hrýzt pozdní výčitky. V té době bývalo dobrým zvykem dávat na opěradlo sedadla před vámi něco, čemu se správnou španělštinou ještě pořád říkalo psací potřeby. List pozvánkového papíru se zlatým lemováním a k němu obálka z téhož růžového, krémového nebo modrého lněného papíru, někdy i navoněného. Při

svých nemnoha předchozích cestách jsem na ně psával básně na rozloučenou, z kterých jsem pak skládal papírové holubičky, a když jsem z letadla vystupoval, házel jsem je do vzduchu. Vybral jsem si jeden světle modrý a napsal jsem svůj první vážný dopis Mercedes, sedící v sedm hodin ráno před vraty jejich domu, v zelených šatech opuštěné nevěsty a s vlasy nejisté vlaštovky, aniž by vůbec tušila, pro koho se ten den oblékla. Žertem jsem jí už dřív psával jiné vzkazy, které jsem si nazdařbůh vymýšlel, a když jsme se pak náhodně setkali, dostával jsem na ně jen ústní a vždycky vyhýbavé odpovědi. Tentokrát to mělo být jen pár řádek, abych jí oficiálně oznámil svou cestu. Nakonec jsem však připsal doušku, která mne v okamžiku, kdy jsem se podepisoval, oslepila jako blesk o polednách: „Jestli do měsíce na tenhle dopis nedostanu odpověď, zůstanu už navždy v Evropě.´ Sotva jsem si dopřál čas ještě si to rozmýšlet, než jsem dopis ve dvě hodiny ráno hodil do schránky na opuštěném letišti v Montego Bay. To bylo v pátek. Když jsem ve čtvrtek příštího týdne po dalším neužitečném dnu mezinárodních neshod v Ženevě přišel do hotelu, našel jsem dopis, ve kterém mi odpovídala.